

IV 25266
Frov. H. 15.708

CODICELE VORONEȚEAN

cu un

VOCABULARIŪ

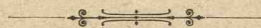
ȘI

STUDIŪ ASUPRA LUI.

DE

Ion al lui G. Sbiera,

*profesor universitarŭ c. r. p. o.; membru al Academiei Române din Bucuresci;
membru fondatorŭ al Societății pentru cultura și literatura românească în Bucovina;
membru onorariŭ al mai multor societăți literare, etc.*

Edițiunea Academiei Române.

CU DOAŪE TABELE.

**Donația Th. Rosetti
CERNĂUȚ.**

TIPOGRAFIEA ARHIEPISCOPALĂ ÎN EDIFICIILE REȘEDINȚEI.

1885.

113277

OTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI
2175

CONTROL 10/11

ac 286/06

B.C.U. Bucuresti

C113277

PRECVÎNTARE.

Îmbărbătat de Academia Română din București și sprijinit de dinsa cu speșele necesare, precum și facilitat de înnaltul nostru Ministeriū de culte și înstrucțiune publică din Vieana prin acordarea unui concediū de cinci luni de zile, public Codicele Voronețean, cel mai vechiū monumînt al literaturii romînesci, cunoscut pînă acum.

Această publicațiune conține trei părți.

În partea dintîiū, în frunte, este reprodus testul întocmai precum se găseșe în Codice, fără separarea cuvintelor, cu înterpunțiunea din el, cu tot atîtea litere în fiecare șir și cu tot atîtea șire pe fiecare pagină. Paginile testului sînt numerate cu cifre romane, puse sus, în mijloc, ear' șirele cu cifre arabice, puse în stînga fiecărui șir. Doaue pagini de test vin pe o pagină din acest op, și anumea, de regulă, în columna dintîiū de pe pagina din stînga cu numerî arabici împărechiați; în a doaia columnă de pe această pagină, este transcripțiunea testului cu litere lătinesci, cu cuvintele separate, și cu înterpunțiune modernă. Într'această transcripțiune, corecturile făcute de noi la test sînt puse între parentese ( ). În transcripțiune, literele așa numite cirlice sînt echivalate cu cele lătinesci, precum ni arată alfabetul de pe pag. 176 pus în fruntea Vocabulariūlui. Pe pagina opusă, numerată cu numerî arabici ne'mpărechiați, în prima columnă din stînga este reprodus cu litere lătinesci testul curăspunđatoriū din Testamentul Nou tipărit în Bělgradul Transilvaniei în anul 1648, ear' în columna a doaia din dreapta, tot testul curăspunđatoriū, însă din Biblia tipărită în București în anul 1688. Aceste testuri sînt reproduse parte spre a pricepe testul Codicelui, parte spre a constatā vechietatea lui și a arētā gradele de desvoltare ale graiului romînesc.

Partea a doaia o face Vocabulariul Codicelui. Într'acest Vocabulariū s'au reprodus toate cuvintele din Codice în forma lor grafică și gramaticală de cîte ori se găseșe ele, arătîndu-se totodată prin o frîntură numerală și locul unde se

afă. Spre a arăta înțelesul unor cuvinte, am adăus pronunța lor modernă unde era diferită, am alăturat cuvinte moderne cu acelaș înțeles și am mai reprodus ici colea și frase din test. Cuvintele lătinesci și grecesci din Vocabulariū sînt totdeauna cele aflate în testurile respective, adecă acelea pe cari și traducătoriul le-a avut în vedere. Acestea sînt menite a arăta înțelesul special al cuvintului din test.

Partea a treia o ocupă un studiū asupra Codicelui. Acest studiū pune mai multe întrebări în discusiune, dar' nu pre toate cîte s'ar putè face cu drept cuvînt; chiar cele discutate n'au pretensiunea de a fi deslegate în întregimea lor și spre mulțămirea tuturor. Acest studiū am dorì ca să se considere numai ca primul cuvînt rostit mai pe larg asupra valorii și vechietății Codicelui. Autorul ar fi prea îndestulat, dacă ar fi isbutit a pune discusiunea pe un teren solid, și a procurà altora un material ajungătoriū și trebuincios pentru studii ulterioare mai estinse și mai aprofundate.

CERNAUT, în Septemvre 1885.

Autorul.

Tabla materiilor.

—*—

	pag.		pag.
PARTEA I.		§. 12. Împărțea scrierilor din Co-	
Testul Codicelui	1	dice	270
Lucrarea Apostolilor	2	§. 13. Note tipiconale	271
Tremeterea lui Iacov	109	§. 14. Sentința de nimicire	273
Tremeterea I. a lui Petru	138	§. 15. Mărimea și specia literelor	274
Tremeterea II. a lui Petru	168	§. 16. Scrisoarea	274
Note marginale esplanative din Bi-		§. 17. Semne scrisoriale	275
blia din 1648	108, 139, 167, 174	§. 18. Abreviaturi	277
Notă	251	§. 19. Cifre	283
Test curăspundătorii slovenese	167, 251	§. 20. Abeceul	283
PARTEA II.		§. 21. Care abeceu a fost înventat	
Alfabetul, Abreviaturi	176	de Ciril	287
Vocabulariul Codicelui	177	§. 22. Originea abeceului đis glago-	
PARTEA III.		litic și a celui đis cirilic	292
Studiu asupra Codicelui	253	§. 23. Opiniune proprie despre în-	
Întroducere	255	ventarea și inventatoriul abe-	
§. 1. Codice	255	ceului đis cirilic	293
§. 2. Codice Voronețean	255	§. 24. Valoarea sonetică a literelor	
§. 3. Voronețul	256	din vechiul abeceu	297
§. 4. Descrierea mănăstirii	256	§. 25. Ortografia	307
§. 5. Fundarea mănăstirii	258	Particularități gramaticale.	
§. 6. Aflarea Codicelui	264	§. 26. Particularități sonetice	310
Descrierea Codicelui.		§. 27. Particularități flecionale	312
§. 7. Esteriorul Codicelui	265	§. 28. Particularități sintactice	317
§. 8. Interiorul Codicelui	266	§. 29. Particularități lecsice	319
§. 9. Cuprinsul Codicelui	267	Etatea Codicelui.	
§. 10. Titlul scrierilor din Codice	268	§. 30. Greutăți	321
§. 11. Specia Codicelui	270	§. 31. Timpul când s'a scris Codi-	
		cele pentru ultima oară	321

	<u>pag.</u>		<u>pag.</u>
§. 32. Codicele Voronețean nu este vre un falsificat	325	§. 37. Naționalitatea Asanenilor	338
§. 33. Graiul Codicelui nu este cel vorbit de Romîni pe timpul cînd s'a scris pentru ultima oară	327	§. 38. Paulicianii, probabili traducători ai Codicelui Voronețean	342
§. 34. Rotacismul, odinioară general în graiul romînesc	329	§. 39. Locul unde a fost tradus Codicele Voronețean	349
§. 35. Codicele Voronețean nu'i originalul traducerii, ci o copie foarte tîrzie	333	§. 40. Timpul venirii Codicelui Voronețean în Moldova și la Voroneț	351
§. 36. Timpul cînd s'a tradus Codicele Voronețean	334	§. 41. Testul Codicelui Voronețean a fost răspîndit pîntre Romîni	352

PARTEA I.

TESTUL CODICELUI

CU TRANSCRIȚIUNEA LUI CU LITERE LĂTINESCI,

pus în față

CU TRANSCRIȚIUNEA TESTULUI CURESPUNZĂTORIU

- a) din Biblia tipărită la Belgradul Ardealului în 1648, și
- b) din Biblia tipărită la București în 1688.

CAP 18.

14. Lucru rău, o jidovi, de în ce ară fi dereptū răbdă'l-așū.
15. Iarî să ieaste întrebare de cuvântū, și de nume și de lēgē voastrî, voi căutați, că eu giudecătoriu acestora nu voiu să fiu.
16. Și scoase pre ei dela scaunulū giudecății.
17. Și apucându tōți grecii pe sosfteiū mai marele sinagoghei bătē'lū inna-intē giudecății, și lui galiōnū nu'î eră griji nemiei de acēia.
18. Iarî pavelū

rămăindū acolē zile multe, luindu'și zuōa bunî dela frați, mērse în sirīea, și cu elū prischila, și achila, tunzându'și capulū în cheghrē că avē făgădașū.

19. Și sosî în efesū, și pre ei lăsi acolō, iarî elū întrî în sinagoga să pritecīeā cu jidovii.
20. Și rugându pre elū să mai rămāe la ei, elū nu vrū:
21. Ce'și luō zuōa bunî dela ei, zicându, că 'mi să cade, de totū în sərbătoare ce vine . . .

CAP 18.

14. Hătrīe vielēnā ō jidovilor după socotēlā așū îngādūi voaō.
15. Iară de ieaste cercare pentru cuvintū și pentru nume, și pentru lēgē cē după cumu e la voi, vedē-veți voi, pentru că judecătoriu acestora nu voiu să fiu.
16. Și gonî pre ei dela divanū.
17. Și apucîndū toți elinii pre sosftenū mai marele adunării, înlū bătē inna-intē divanului și nimica de acēstē lui galiōnū eră grīje.
18. Iară pavelū

incă mai îngaduindū zile cātevā despărțindu-sā de frați mērse pre apă la sirīea, și înpreună cu elū prischila, și achila, tunzîndu'și capul în chehreesū pentru că avē rugă.

19. Și sosî la efesū, și pre aceia lāsā acolō, iarā elū întrîndū în adunări să prici cu jidovii.
20. Și rugîndu'lū ei ca să rămie la dinșii mai multā vrēme nu pristāni.
21. Ce să despărți de ei zicîndū cuvine-se cu totū adevărulū ca eu prazniculū cela ce vine . . .

III.

1. шїпоу сепавелѣмзрѣлеспрѣ
2. ѣндѣчивѣ.рѣдѣху сѣнѣтоуспри
3. рши. грѣхнѣ.рѣтрѣлнѣнши
4. прѣрѣѣрадетоцивѣзсѣбацїи
5. капѣ.рѣзлѣвї. ши.рѣзѣ.рѣглод
6. тѣ.рѣндрѣзныѣ, ѣдоу прѣзѣи
7. лоу.рѣри.рѣзѣбасѣши прѣсїѣсѣчѣ
8. чѣѣдѣ.рѣ прѣрѣцїѣсѣоуѣи. [сѣѣ вѣрїѣѣ.]
9. **И**рѣзоу рїи. ѣзекленїѣсѣши
10. прѣсїѣ. сѣоукоу вѣзнтѣндѣсѣка
11. лѣ.рѣаннтѣглодѣтѣѣнши сѣ
12. дѣлѣ.рѣзѣдѣѣн дѣшиѣлѣсѣоуѣчѣ
13. ннчїи. ши прї.рѣнтодѣзѣнлѣ
14. лѣ.рѣзѣбасѣ.рѣзѣ.рѣвѣзѣтѣоури,

șiși puse Pavelu mărulē spre ei; dēci vēnrē duhū sântū sprī însi; grăiieă întru limbi și prorocїeă. Eră de toți bărbații ea păimră la 12. Și întră în gloată, îndrăznīeă, e dūpă trei hūnri întrebă-se și părїieă-se cē ce e de înpărătїieă đeulūi. [sfrășitul vefără ūrїi, izeclenїieă-se și (reriei iōnu.) părїieă, reū cūvântādu cālē înrāintieă gloatei și se deluingă de ei, deși alēse ūcenicїi, și prїimn toate đilele întrebă-se întru învățāturi

IV.

1. коумоунчиторю ѡарѣкарѣлѣ.
2. ѡчастѣфоудоу прѣдоиѣни.
3. коуѣтоцичѣлѣчѣвїѣ.рѣтрѣдѣ
4. сїѣсѣѣоуѣзѣкоу вѣзнтѣоуѣдїѣноуѣи
5. їс. ѣжидовилорѣшиелени
6. лорѣ. силѣноу прѣѣстѣѣѣѣ
7. чадїсѣѣкоу мѣрѣлѣлѣпѣкѣѣѣ.
8. коуѣши сѣпрѣлѣ.рѣцѣснѣпоуѣсѣѣѣ
9. мѣрѣцѣсѣгоу рѣдѣсѣоу дѣорилѣ
10. грѣкѣѣенкѣпоуѣи. ѣсѣвѣндѣ
11. кѣѣндѣлѣ.рѣгорїи. ши коуѣдѣѣѣѣ
12. рѣлѣчѣкѣлѣхїкѣлѣнѣлѣсѣѣѣѣѣѣ
13. дї.рѣтрѣнши. рѣчѣноу рѣзоу
14. рїндѣчѣлѣчѣсѣнѣкѣнѣѣѣѣѣѣѣѣѣ

cū mūncitoriu ōarecarele. Aceasta fū dūpă doi ani, cūmū toți ceiea ce vīieă întru Asїieă se aūdă cuvântulū domnūlūi Isusu. E Jidoviloru și Eleniloru sile nū proaste făceă dumneđeu cū mărulē lu Pavelu, cūmū și spre lăimngedї pūrtă măreștergūra de sūdorile grēteei capulūi, a se vendeă ei de lăimgori, și cūmū duhurēle cēliea hīclieanele se iasă dīntr'ānsi. Începūră ūrїi de ceiea ce se nevoiieă Iūdei

CAP 19.

6. Și puindu'și pavelū spre ei mǎnile, veni duhulū sfântū spre ei, de grăiieà în limbi și prorociieà.
7. Și erà de toți bărbați ca la doisprăzēce.
8. Iari elū întrându în sinagoga cu îndrăznire grăiieà în trei luni propoveduindū și îndemnându carele'sū de împărățiea lui dumnezău. *конецъ петокъ.*
9. Iari ūnii să întărieà și nu vrē să îngăduieasci grăindū rău de calē domnului innaintea oămenilorū, depărtându-si dela ei despărți pre ūcenici, în toate zile priteindu-si în școla a

unui tirēnū.

10. Și aceasta fū în doi ani: așa câtū toți carii lăcuieà în asia ară auđi cuvântulū domnului Isus jidovii și grecii.
11. Iari puteri mari făcē dumnezău prenū mǎnile lui pavelū.
12. Așa cumū și spre lăngezi aducē de pre trupulū lui măhrama, sau ștergătoarē sudorilorū, și să depărtà dela ei lăngorile, și duhurele cēle rēle eșieà de întrū ei.
13. Și ispitiri ūnii de în ceia ce inmblà înpregiurū jidovi

CAP 19.

6. Și puindū preste ei pavelū mīnile, veni duhulū celū svintū preste ei, și grăiieà cu limbi și prorociieà.
7. Și erà toți bărbații ca vro doisprăzēce.
8. Și întrindū în adunare de față grăiieà în trei luni, pricinindu-se și adeverindū cēle de împărățiea lui dumnezeu.
9. Și dēca ūnii tinjīieà și nu ascultà grăindū de rău calē innaintē mulțimeii, despărțindu-se dela ei oșebi pre ūcenici, în toate zilele pricinindu-se, în școala

ūnui tiranū.

10. Și aceasta să facū întrū ani doi, citū toți ceia ce lăcuescū în asīcia, auzindū cuvintulū domnului isusū, și jidovi și elini.
11. Și puteri nu mici făcē dumnezău, prenū mīnile lui pavelū.
12. Citū și asupra celora ce bolīieà să aducē dela fața lui măhrami, au ștergătoare, și să depărtà dela ei boalele, și duhurile cēle rēle eșieà dela ei.
12. Și să ispitiră oare carii denū jidovii cei ce ūmblà înprejurū,

V.

1. ДЕСКЪНТЪТОРН. АМЕНИСПРЕ
2. ЧЕДЧЕАВЪДХОУРЕХИКАКЪНЕ. НЪ
3. МЕЛЕДНШІІТЪГРЪИНДЪ. ВЛЗСЪЕ
4. МЪМОУВЪКОУІСЧЕЛАЧЪСПОУ
5. АРЕПАВЪ. ЕРАОУРІНФІНЛОУ
6. СКЕВЕЮ. ІОУДЕА.АНТЪНИПРЕ
7. ОУЦИШАПТЕ, ЧЕДЧЕАЧКАЛ
8. ФЪЧАЪХСПОУНСЕДХОУАЪХИКАКЪ
9. НОУШИСИСЕ. ІОУКОУНОСКЪ,
10. ШИПАВЕЦІНОУ. ІАРЪКОИЧІ.Р
11. РЕСЕЦИ. ШИСЪРІСПРЕЕНІОМОУ
12. ЛОУЧЕЛАЧЕЕРА.АТРЕЛОУДХОУ
13. ХИКАКЪНЪ. ШИ.РЪХИКОУЛОУРЪ.
14. ШИСЕ.АНТЪРІАСПРЕЕН. КОУ

descântători a menî spre
ceiea ce avē duhūre hielēne nu-
mele Domnului Isusu grāindu: blāste-
māmū-vā cū Isusu cela ce lu spū-
inre Pavelu. Erā ūrīi frī lū
Scheveiu. Iudea, inntāni pre-
ūți șapte, ceiea ce acēliea
făceà. Răspūnse duhūla hielē-
nū și dīse: Isūsū lū eūnoseu,
și Pavelu sciū, iarā voi cīin-
re seți? Și sārī spre ei ōmū-
lū cela ce erā intru elū duhūlū
hielēnu și in vāncū loru
și se inntārīieà spre ei, cūmū

VI.

1. ГОЛИШИЪХИНИСЕСКАПЕДІ.Р
2. КАСААЧКЪ. АЧКЪ.РИЦЕЛЪКЪСЕРЪТО
3. ЦІНОУДЕНИШИЕЛЕНІИ, КЪЦІ
4. КІА.АТРЕДЕФЕСЪ. ШИНЪИХДИ
5. ФРИКЪСПРЕТОЦИЕН. ШИМЪ
6. РІАСЕНОУМЕЛЕДНОУНІС. ШИ
7. МОУЦИДЕКЪЦИАОУКРЕСОУТОУ.
8. ВЕРІАИСПОВЕДІ.АНДШИСИНОУ
9. ИИДЪЛОУКЛОУРЕЛЕСАЛЕ. ДЕСЪ
10. ИДЕЧЕДЧЕФЪЧАФАЪМЪЧЕ.
11. АДОУРАШИ. КАСЦИЛЕШИЛЕ
12. АЪДЪ.АЪЕТОЦИ. ШИ КЪГАРЪ
13. САМАПРЕЦОУЛОУНЛОУРЪ. ШИ
14. АЪЛАРЪЧІ.РИЧИ.АНТОУРЪКРЕЧЕ.

goli și rāniți se scape dī in
casa acē. Acē inntelēserā toți
Iudeii și Elenīi, cați
vīieà intru Efesu, și nāpadī
fricā spre toți ei, și mā-
rīieà-se nūmele domnūlūi Isusu. Și
mūlți de cați aū credūtū,
yerīieà ispoedīinndu și spū-
indu lūclūrele sale. Destui
de ceiea ce făceà farmāce
adūrā și cartile și le
ardē inre toți, și băgarā
sama prețūlūi loru și
aflarā cīinnci inntūrērece

fărmăcători a chemà spre ceiea ce avē duhure rēle numele donnului Isus, grăindū, giurāmū pre voi prenū Isus, carele propoveduieasce pavelū.

14. Erà aceiea feciorīi schevei jidovului maimarelui popilorū, șapte carīi făcē aceasta.
15. Iarī răspunzândū duhulū rău zise, pre Isus cunoscu și pre pavelū sciū : iarī voi cine sânteti?
16. Și nāvāli spre ei ōmulū intru carele erà duhulū celū rău, și invāincū pre ei, luō putēre spre ei, așā cātū,

goli și rāniți scāpari de în casa acēiea.

17. Iarī aceasta fū în scire tuturorū jidovilorū și grecilorū celora ce lăcușiea în efesū : și cădū frici spre toți ei, și să mārșiea numele donnului Isus.
18. Și mulți de în ceiea ce credē venșiea ispoveduindū și spuindușū faptele lorū.
19. Iarī mulți de ceiea ce făcuse farmece, strāngāduși cărțile le arsārī innaintē tuturorū : și cărorā bāgāndū samī prețurile lor, aflarā samā ca de cincizeci de mie

jurători a numi preste ceiea ce au duhurile cēlē rēle, numele donnului isus, zicindū jurāmū pre voi pre isus, pre carele pavelū mărturisēsce.

14. Și erà ōare carīi fiți lui schevā, jidovului arhiereului șapte, care făcē aceasta.
15. Și răspunzindū duhulū celū rău zise, pre isusū scīu și pre pavelū sciū, darā voi carīi sintetū?
16. Și sārindū preste ei ōmulū intru carele erà duhulū celū rău, și biruindū pre ei să întārī asupra lorū, citū

goli și rāniți fugirā denū casa acēiea.

17. Și aceasta fū scīută la toți jidovīi și elinīi ceiea ce lăcușiea efesulū, și cădū frică preste toți preste ei, și să mārșiea numele donnului isusū.
18. Și mulți dentru ceiea ce crezuse venșiea ispoveduindu-se, și vestindū lucrurile lorū.
19. Și mulți denū ceiea ce făcuse iscodirile, aducindū cărțile le ardē innaintē tuturorū, și socotira prețurile lorū, și aflarā de argintu cinci zeci

VII.

1. деаѡѡинтоу. ш^иашатарекоу
2. взнтоуѡд^иноуѡкреѡѡшисе.рн
3. тзрїа. шидекасесѡрзширз
4. ачкетк, сиселоупавелоу
5. дх^оу. прк.рвизмакїедонїа
6. шиахаїашиамасуе.рлмь
7. сисефїннд^аколокадемн
8. сешисимоуѡведк. дкчизе
9. мк^се.рз^дмакїедонїадонде
10. чечелсложиллоуѡ. тимо
11. деа, шинераста.рсоуѡпревз
12. ндїоу^аноу.рз^дасїа. фоу.р
13. вркмлаачавосоакзноупу
14. цинздекале. шидї^{ми}зиєва

de argintū. Și așa tare cū-
vântulū domnūlū crescē și se inn-
tārīeà. Și deca se sfrāșirā
acēstē, đise lū Pavelū
duhulū: prēinblā Machīedonīa
și Ahaīiea, și a miearge în Rusalimū,
đise: fīindu acolo, cade'mi-
se și Rimulū a vedē. Dēci tre-
mēse întru Machīedonīa doi de
ceīea ce slūjiieà lūi, Timo-
ftea și Erasta, însūși prebān-
dī ū anū întru Asīiea. Fū în
vrēmiea aceà voroavā nū pū-
ținā de cale. Și Dīmitrie oā-

VIII.

1. рекарелекоундмелеаѡѡин
2. тоутзеторю. чечеѡхча
3. каседеаѡѡинтоуѡстеми
4. деен. шидамецерилордас
5. лскрареноуѡуцинз. шиад^д
6. рзчечее^{ра}деачк^ллоу^крз
7. торишилзсис^е. взсваци
8. цицикзди.ртроу^ачкста
9. лскраре^авоу^тоу^нос^зд^асте,
10. дкчнведециши^аоу^сни.
11. кзноу^ноу^манеѡс^оу. чеши
12. деакмоу^тоат^засїа^павелс
13. ачестапркпзси. ши.рн^то^ас
14. се^моу^тзг^лоат^здегр^зи^це.

recarele, cū numele argin-
tū tāetoriu, cela ce făceà
case de argintū Artemi-
deei, și dà meșteriloru lu-
crare nū pūținā. Și adu-
rā ceīea ce erā de acēliea lucrā-
tori și lā đise: bărbați!
sciți că diintru acēsta
lucrare avūtulū nostru iaste;
dēci vedeți și aūđiți,
că nū nūmai Efesulū, ce și
de acmū toată Asīiea Pavelu
acesta prēpārī, și inntoar-
se mūltā gloatā de grājasce,

de denari.

20. Așã tare crescē cuvântulū domnului și să întărieã.
21. Și împlându-si acēstē, pavelū gândi în duhū să trēci prenū machedonīia și ahaīia, să mērgi în Ierosalimū, zicândū, că dupi ce voiu fi acolō, cade'mi-si și rimulū a vedē.
22. Și trimețândū în machedonīia doi de în ceīia ce slujīieã lui, pre timofteiu și pre erastū, elū rămase până la ō vrēme în asīia.
23. Iarī fū inn acēīia vrēme gâlceavī nu puțāni pentru calē domnului.
24. Că unū argintariū anume dimitrie,

carele făcē besērici de argintū dīanei, dā meșterilorū dobāndi multi.

25. Pre carīi adunāndu'i, și pre ceīia ce erā lucrători acestui lucru, zise bărbaților, sciți că de întru acestū meșteșugū iaste dobānda noastrī.
26. Și vedeți și auziți, că nu numai efesulū, ce mai toatī asīia multi mulțime acestū pavelū, învățāndu-ō ō au amăgitū, zicāndū,

de mīi.

20. Așã cu tãrie cuvīntulū domnului crescē, și să întãrieã.
21. Și dēca să ūmplurã acēstē, puse pavel în duhū trecīndū machidonīia și ahaīia să mērgã în ierosalimū zicīndū, și dēca voiu fi eu acolō, trebue și rimulū să'lū vãzū.
22. Și trimițīndū la machedonīia doi denū cei ce'i slujīieã lui, pre timofteiu, și pre erastū, elū îngādū cītāvã vrēme în asīia.
23. Și fū în vrēmē acēīia gilceavã nu puțīnã pentru cale.
24. Pentru că ōare

care pre nume dimitrie zlātariū, făcīndū besēreci, de argintū, artimidei, dā lucrătorilorū lucru nu puțīnū.

25. Pre carīi adunīndū și pre cei ce erā lucrători spre inele ca acēstē, zise, bărbaților, sciți, că dentr'acēstū lucru, sporiulū nostru ieaste.
26. Și vedeți, și auziți, că nu numai efesulū, ce mai toatã asīia, pavelū acesta plecīndū, mutã gloatã cītāvã zicīndū,

IX.

1. κζνοϋςζητοϋδῖσει. چهلچسب
2. κομζροϋλεφαπци. ноϋноϋ
3. маиџчастаневоепремџ
4. ψεἰνοδςζχпасте. лнзδω
5. вличиреἰβεдрн. чешиἰма
6. ρῖειдῖнсџекасз. ἰἰσтеми
7. деен. ἰζοϋнемикзωпоме
8. нἰщє. шивасєспσгзмз
9. ρῖἰен, ἰετοатзлоϋмџ
10. ωчἰрстащє. ἰоϋснрзшἰ
11. фδρз.ρploϋцидеоϋсщє. дџ
12. чисзигарзгρзиндδмарє
13. ἰσтемидаεφεєєиаскаἰ.
14. ши.ἰploϋрзчетатἰтоатз

că nū sântū dumneḑei ceiea ce su
cū mărūle faḑṭi. Nū nū-
mai aceasta nevoe preimē-
see a noastră parte întru ḡ-
blicitire a veinrἰ, ce ṡi a ma-
rἰei dumneḑee casă, a Artemi-
deei, întrū nemică ḡ pome-
nieasce, ṡi va se spargă mă-
rἰea ei, e iea toată lūmē
ḡ cḡnstieasce. Aūḑiră ṡi
fură împlṭi de ūrgἰe. Dē-
ci strigară grăindu: mare e
Artemida Efeseiascaa!
ṡi împlūră cetatἰea toată

X.

1. десминтἰлзпоєннрзєє.ρзδ
2. ἰсоϋфлетоϋ. ρзδпрзвирє. ρ
3. звоєищєєсзпнрзгаἰа, шиἰ
4. ристаєхамакидонџни.
5. соџилоϋпавелоϋ. ἰпавєєврδ
6. индєє.ρзє.ρзδглоатз. ноϋ
7. лзсархєлоϋ, оϋченичἰилоϋи.
8. оϋрἰичєєрадἰ.ρзδἰсἰа.ἰнчє
9. пзторн, фἰиндоϋлоϋиἰбви
10. цитремџєєрзлаєлоϋ. делδ
11. соϋгарзєноϋдџєи.ρє.ρзδ
12. звоєищє. ρзδвἰцокьурз.
13. ἰарзἰлциἰамоϋἰлтδἰаре
14. чєєзига. ἰравзєкрєкатоϋ

de smἰntἰeală; porniră-se întrū
în sūfletū întrū prăvire în
zborisce; răpiră Gaἰa ṡi A-
ristarha, Machidonēni,
soḑii lū Pavelū. E Papelu vru-
indu se între întrū gloată, nū lū
lăsară elū ūceniḑii lūi.
Ūrἰi ce eră dḡintrū Asἰa înnee-
pători, fḡindū lūi iubiṭi
tremēseră la elū, de lu
rūgară, se nūṡi dē siinre întrū
zborisce întrū batḑiocūră.
ἰară alṭṭi amū altu ḡare-
ce strigă; eră bāsereca tūr-

că nu'să dumnezei, cari sântu de
mâni făcuți.

27. Și nu numai meșterșugulū ne pŕiearde
noaō, venindū în batgīōcuri, ce și
în besēreca a marei dumnezeieasei
dŕieanŕi întru nemicŕi să va socoti,
și cu vrēme lauda ei va perŕi, pre
carē toati asiŕea și lumē ō cin-
stēsece.
28. Și auđind acēstē înmpluri-si de mă-
nie, strigarŕi zicāndū, mare'ŕi đfana
efesului.
29. Și să înmplū totū ōrașulū

de gālceavŕi, și nāvāliŕi toți înpre-
unŕi în teatronū și rāpindū pre gaie,
și pre aristarhū machedonēni, soțŕi
lui pavelū.

30. Iarŕi pavelū vrāndū să iasŕi la mul-
țime, nu'lū lāsari pre elū ūceničŕi.
31. Iarŕi înciș ūnŕi de în mai marŕi
asiei fŕindū'ŕi lui pŕieatini, trime-
țāndū la elū rugari'lū să nu ieasā
în teatru.
32. Iarŕi alțŕi altŕi strigā: că erā mul-
țimē turburati,

că nu's dumnezai, cei ce prenū mânā
sā facū, și nu numai această parte a
noastrā primejduieasce, a venŕi spre
ponoslu, ce și besēreca cei mari dum-
nezāōae artimidei, întru nemicā să
socoti.

27. Și încă va să să și surpe mārime
ei, pre carē toatā asiŕea, și lumē
cinstēsece închinându-se.
28. Și auzindū și ūmplindu-se de mă-
nie, strigā zicāndū, mare e artemis
a efesēnilorŕi.
29. Și să ūmplū cetatē toatā

de gilceavā, și să pornirā cu toți
de ōdatā la privelā hrāpindū înpre-
unā pre gaiōnū, și pre arestarhōs
machedonēni soțŕile lui pavelū.

30. Iarā pavelū vrindū să între în nā-
rōdū, nu'lū lāsā pre elū ūceničŕi.
31. Și ūnŕi și denū mai marŕi asiei,
fŕindū lui pŕieatini trimițindū la
dŕinsulū înlū rugā să nu dieā pre
sine la privelā.
32. Deci alțŕi altŕi cevā strigā, pentru
că erā adunarē turburatā,

XI.

1. СВОУРАТЬУШИМАНМОУЦИ
2. НОУЦИАДЕРЕПЧЕАОУВЕРИТОУ.
3. ДИ.ГЛОАТХАЛКСЕРХАЛЕКХА
4. ДРВ. ШИКОЛСЕРХЕЛОУГОУДЕН
5. ЛОРВ. ЕАЛЕХАНДРОВМХХНИКВ
6. МХ.АРА. ШИВЕЛРЕСЕХСПОУН
7. СХГЛОАТЕЕН. АНЦЕЛКСЕРХ
8. КХГОУДЕИНИНДАСТЕ. ОУРВ
9. ГЛАФОУДЕЛАТОЦИ. КАЛНДО
10. АУЧАСОУРЕ, СХИГАРВ. МАРК
11. АСТЕМИДАЕФЕИАСКА. ШИ
12. ТОКМИКХСТОУЛАРВГЛОА
13. ТА. ДКЧИСИСЕВХСВАЦИЕФЕ
14. СЕАНИ, КАРЕЛЕИАСТЕУМВ

būrata și mai mūlți
nūși scīeā derepce aū veritū.
Dīn gloatā alēserā Aleccsan-
dru, și lu scoaserā elū Iūdei-
loru. E Alecsandru māhāi cu
mānra și veitūrē se rāspūn-
dā gloateei. Înntelēserā
cā Iūdeianinu iaste; ūrulu
glasu fū dela toți; ca inn doa-
ō ceasūre strigarā: marē
Artemida Efe(se)iasca! Și
toemī cārtūlarulu gloa-
ta. Dēci dīse: Bārbați Efe-
seieani! carele iaste ōmulu

XII.

1. ЧЕЛАЧЕНОУЦИЧЕТАТМЕФЕСЕ
2. ІАСКА. СПРЕДЕСПОУСФІИИИДА
3. МАРІЕНАСТЕМИДЕ, ШИЛВ
4. ДІУПЕТОУ. ФХРХДЕТОТОУСХ
5. СПОУНСОУФІИИИДАЧЕЩА. У
6. ПОУІАСТЕВОАУФХРХВОСОА
7. ВЕСЕФИЦИ. ШИНЕМИКХСПРЕ
8. СХРИРЕСЕНОУФАЧЕЦИ, АДАСЕ
9. СЕТОУВХСВАЦИИ, АЧЕЩА.
10. НЕЧЕАЛЕВЕСКРЕЧІЕНАОУФСРА
11. ТОУ. НЕЧЕХОУЛИИИДАИНСКЛВО
12. АСХХ. ЕСЕДИМИХІЕАЧЕСТА
13. ШИЧЕАЧЕСХИТОУКВРВСОУ
14. МЕЩЕРИ. ДЕАОУКХХХХНЕЩИ.АРЕ

cela ce nū sci cetatiea Efese-
iasca, spre despūsu fīindu
mariei Artemide și lu
Diōpetū? Fārā de totū rā-
spūnsūlū fīindu aceștiea, ō-
pū iaste voaō fārā voroa-
ve se fiți și nemicā spre-
sārire se nū faceți. Aduse-
setū bārbații aceștiea,
nece ale besēreciei aū fura-
tū, necē hūlindu dumneđēiea voa-
strā. E se Dimitriē acesta
și ceiea ce sātū cu rusūlū
meșteri, de aū cātrā nesciınre

și mulți nu scieă pentru ce s'au adunată.

33. Iară de în mulțime scoasări pre alecsandru silindu'lă pre elă jidovii, iară alecsandru cu mâna arătându să facă, vrē să'și dē sama la mulțime.
34. Pre carele înțelegându că ieaste jidovă, fii ūn glas de la tōți, până la doăo ceasure strigându, mare'i dīana efesēnilōrū.
35. Atunci logofătulă așădându mulțimē, zise, bărbați efesēni, cine ieaste ōmū

și mai mulți nu scieă, pentru care lucru s'au adunată.

33. Iară denū gloată scoaseră înaintea pre alecsandru, împingindu'lă pre elă înaintea jidovii, iară alecsandru clătindū mīna, vrēă să răspunză gloatei.
34. Și cunoscindū, că jidovū ieaste, ūn glas să făcū de cătră toți, ea vrō doăo ceasuri strigindū, mare e artimis a efesēnilōrū.
35. Iară așăzindū cărturariulū gloata, zise, bărbați efesēni, dară care ieaste ōmulū

carele n'arī scē pre ōrașulū efesului că cinstēsee pre mare dumnezeieasa dīana, și chipulū dela Iupiterū pogoritū?

36. Pentru că acestōra nime nu le poate grăi înprotivī trebuieasce să vi așădātu, și nemicī indegrabī să nu faceți.
37. Că adusetū pre ōamenii aceștē, nece călcători sfințiturilōrū, nece hulitori pre dumnezeieasa voastră.
38. Iară de are dimitrie, și meșterii carii sântū cu elū trēbi cu cinevā,

acela, care nu scē cetatē a efesēnilōrū, că e purtătoare de grija besērecii artimidei dumnezăoēi cei mari, și a lui dīōpetus?

36. Deci neîndoite fiindū acestē, cuvine-se voi să fiți așăzați, și nemică cu ōbrăznicie să nu faceți.
37. Pentru că ați adus pre bărbații aceștē, nice furi de besērecă (fiindū) nice hulindū dumnezăoăiea voastră.
38. Iară de are dimitrie, și cei de împreună cu elū meșteri, cătră cinevā

fi-va lēge și sântū giudecători, chēme
ūnii pre alți la lēge.

39. Iarî să căutațu de alte lucruri. în
adunarē rânduți dezlegà-să-va.
40. Că frici'i să nu ne părăscî rădică-
tori a fi pentru zuōa de astăzi, și
neputându dà samî de această adu-
nare, și dēca zise acēstē, slobozi
adunarē.

CAP 20.

1. Iarî după ce așăzi gâlceava, che-
mându pavelū pre ūcenici, și luîn-
du'și zuōa bunî,

eși să mērgî în machedonīia.

2. Iarî imblându prenū laturile acēlē,
și îndemnându pre ei cu cuvinte
multe, venî în țara greceascî.
3. Și acolē petrecându trei luni, vrându
să mērgî elū în Sirīia, pusări lui
jidovii leșuitori, iarî elū gândi să
să întoarcî pre în machedonīia.
4. Și petrecu pre el până în asīia
sopatrū den berīia, iarî den solun,
aristarhū, și secundū, și gaie de în
derviia, și timofteiu.

cuvintū judecători sîntū, și diregă-
tori, facă pîră ūnulū altuīia.

39. Iară de pentru altū cevà cereați întru
cīa pre lēge adunare să va dezlegà.
40. Pentru că grijimū să nu să facă pîră
de zarvă, pentru ziōa de astăzi, nice
ō pricină fiindū pentru carē vōmū
putieà să dāmū sēmă de zarva aceasta
și acēstē zicîndū slobozi adunarē.

CAP 20.

1. Iară după ce s'aū incetatū gâlceava
chemîndū pavelū pre ūcenici, și in-
chinîndu-se lor

eși să mērgă la machedonīia.

2. Și trecîndū părțile acēlē și mîngă-
indū pre ei, cu cuvintū multū venî
la elada.
3. Și făcîndū luni trei, făcîndu-se lui
vicleșugū despre jidovi vrîndū să să
sue la sirīia, îni fu gîndulū să să
întoarcă prenū machidonīia.
4. Și mergē împreună cu elū până la
asīia, sosipatru berīianulū și denū
solonēni aristarhu, și secundu, și
gaie derveulū, și timofteiu.

XV.

[.ΛΗΣΙΛΕ Ἀχῆλε Ληζε]

1. Ἀσσηνῆντιχῆσιζοφίμω.
2. Ἀχέτσιλᾶντιεμῆκσερζ. σῆῖᾶ
3. ψεπτανον.Λζεζοᾶδα. ἐνον
4. δεσκζσκζμδνζδδπζσιλελεᾶ
5. σιμελорδ. делаφίλιπῖᾶσι
6. ве.рремдккзхзен.Λζεζοᾶδα. пз
7. .рзлчч.рчисиле. юωпревзн
8. димоушаптесиле: х [сжᾶḡсз.] .р
9. .Лтроуδрадесз.рвзтеᾶдδрарзсе мῖ
10. оученичисефрз.рзпз.рре. шипа
11. ве.рзиλκкзхзен. кздеμзрῆца
12. врῆсеᾶсз. шитῖ.рсекоуβзнзоу
13. пз.рзламῖасзноапте. ера
14. лоумз.ррари.моуῖте.Λнзеζκοᾶ

дῖ

[înн ȝilele acēle înntru]

Assîeanii Tihieu și Trofimu, aceștia ainte mēseră și așteptă noi înntru Troada. E noi descărcămu-nă după ȝilele aȝimeloru dela Fîlipîiea, și veînremu cătră ei înntru Troada păînră la cîncei ȝile, iuō prebăndimū șapte ȝile. [sîmbătă a 6. săptămăînn. Întrū ura de sâînbăte adurară-se (înră)] 43 ūcenicîi se frăîngă păînrē, și Pavelu grăîieă cătră ei, că demăreῖta vrē se îasă, și tîînse cūvântū păînră la miăȝă noapte. Eră lūmăînrari mūlte înntru comar-

14

XVI.

1. никоу ювѣраᾶдδраци. шишедῆк
2. лз.рзхᾶзвкῆкῆкзоу.рцюрелдченѣра
3. ноумелеѣвтῖ, Ἀчелапоуῖста
4. тῆкоу сомноуᾶдзказоу. шигрз
5. ѝндδпавелδдемоуῖтеплекзсе
6. цюреледесомнδшикзсδдῖ.рко
7. масникδдῖ.рᾶтрениленодδ
8. цосс. дῆчилδархῆлδмоотδ.
9. децῖ.рсепавелδшикзсδспрῖ
10. .рсδ.дῆлδкδпрῖе.рнсешинисе.
11. ноуворовирецикзсоуῖфлетῖ
12. лδн.рῆзδῆлоуῖасзе. дῆкчисеесдиде
13. фрхненз.ррешигсетδ. шивз
14. сзδдидекиоупз.рзлззори: ᾶша

nicū, iuō eră aduraῖi. Și ședē lăîngă ᾶ zăblῆlă ūîn ȝiurelu ceῖ eră nūmele Evtihu. Acela pūrta-tu cū somnū adă(n)catū, și grăîindu Pavelu de mūlte, plecă-se ȝiurele de somnu și căȝū dῖîm comarnieu dῖînr'alu treile podu ȝiosu. Dēci luară elu mortu. Descîînse Pavelu și căȝū sprîînsu, de lu cuprῖeîînse și ȝise: Nū vorovireῖi, că sūfletulu lui înntru elū îaste! Deci se suῖ de frăînse păînrē și gustă, și băῖsăduῖ de biū păînră la zori. Așă

5. Iarî asiani, tihicü, și trofimü : aceștē dēca sosiri așteptari pre noi în troada.
6. Iarî noi vānslāmü pre mare dupi zilele azimelorü de în filipusü, și venimü cătrî ei în troada în cinci zile, unde petrecumü șapte zile. **СЪБОТА СЪ. НЕДЕЛА ЗАЧАЛО АИ.**
7. Iarî în zuōa de întâiu a săptămānii adunādu-si ūcenicii sã frāngi pāine, pavelü propoveduieã, vrāndü sã iasã a doao zi, înlungî cuvāntulü pānã la miãdi noapte.
8. Și erã fãclii multe în cerdacü

unde erã strānși.

9. Iarî șazāndü unü voinicü tinārü a-nume Evtihü într'o ferēstri, îngreuieatü de somnu, povestindü pavelü multi vrēme, cebăluitü de somnu, cădū de inn alü treile rāndü de casî gîōsü, și'lü luarî mortü.
10. Iarî pavelü pogorāndü sã plecî spre elü, și înbrățișāndu'lü pre elü zise, nu gälcevițeți: cã sufletulü lui într'ānsulü ieaste.
11. Iarî suindu-si frānse pāine și gusti, și destulü vorovindü cu ei pāmî în zuō, și așã

iarã dela asīea tihicü, și trofimü.

5. Aceștē apropiindu-se așteptã pre noi în troada.
6. Iarã noi amü mersü pre apă, după zilele azimelorü dela filipi, și amü venitü cătrã ei la troada pānã în 5 zile unde amü zăbovitü, zile șapte.
7. Iarã într'una de simbete adunați fiindü ūcenicii, a frīnge piinē, pavelü sã pricīieã cu ei vrīndü sã iasã a dōa zi, și îndelungã cuvīntulü pānã la amīazã noapte.
8. Și erã fãclii cīteva în foișorulü

unde erã adunați.

9. Iarã șazīndü oare carele tinerel pre nume evtihü la ferēstrã, împreunīdu-se cu adīncü somnū povestindü lui pavelü, în multã vrēme biruīdu-se de somnū, căzū denn a treiea strāșinã josü, și sã rīdicã mortü.
10. Și pogorīndu-se pavelü căzū preste elü, și înbrăteșīndu'lü zise, nu vã turburați pentru cã sufletulü lui intru elü ieaste.
11. Și suindu-se și frīngīndü piinē și gustīndü, și oare cīte vorovīndü pānã la ziō, așã

să duse.

12. Și adusări pre feciorū viu, și să mângăiearî foarte.
13. Iarî noi suindū în corabie mērsemū în assonū, de acolō să luōmū pre pavelū, că așa ne poruncise, că elū va mērgē pre pământū pedestru.
14. Iarî cum să adunā cu noi în asson, luīndū'lū pre el venim în militin.
15. Și dēcolō a doā zi vāslāmū și sosimū în protiva hiei, iarî într'altī zi sosimū în samū, și sălășuindū la troghilīa, a doā zi venimū

în militū. **HEΔ'KAA** β. **ЗАЧАЛО** **МД.**

16. Că gândi pavelū să treci efesulū, ca să nu'i fie lui a să zăbāvī în asiiea, că grabiēa, de arī putē elū, în zuōa de rosaliī să fie în Ierosalimū.
17. Iarî de în militū trimēse în efesū de chīemī pre bătrānī besērecīi. **ΠΡ'Κ, ΗΕ.**
18. Carī venindū la elū, zise lorū, voi sciți, că de în zuōa ce am intratū în asiā, în ce chipū în toată vrēmīea am fostū cu voi.
19. Slujindū domnului cu toatī smerenīa, și cu multe

au eșit.

12. Și aduseră pre copilū vīu și s'au mīngăiatū nu puținū.
13. Iarā noi venindū la corabie amū mersū la assō(n), de acolō vrīndū ea să luōmū pre pavel pentru că așa erā rīnduitū, vrīndū elū să mērgā pedestru.
14. Și dēca s'au împreunatū cu noi la assōnū, luīndū'lū pre elū amū venitū la mitelini.
15. Și de acolō mergīndū a dōa zi, amū sositū înpotriva hīului, și în cēialaltā zi, nēm apropiatū la samosū, și mīndū în troghilīe, a dōa zi, amū venitū

la militosū.

16. Pentru că socotiēa pavelū să trecā pre līngā efesū ca să nu se facā lui zăbavā de vrēme în asiiea, pentru că sirguiea de va fi cu putința lui în ziōa rusaliilorū să fie în Ierusalimū.
17. Și dela militosū trimițīndū la efesū, au chīematū pre cei bătrīni ai bisēricīi.
18. Și dēca au venitū cătrā elū zise cătrā ei, voi sciți denū ziōa dentīiū, dentru carē amū intratū în asiiea, cumū împreună cu voi în toată vrēmē fuiū.
19. Slujiți domnului cu toată smerenīea și cu multe

lacrăme și ispite carele 'mi și tãmplarî mie dela hiclegugulü jidovilorü.

20. Cumü nemicî n'amü lãsatü înapoi de cãlã ce'sü voaõ de folosü ca să nu vã fïu povestitü, și să nu vî fïu învățatü a ieave și pri în case.
21. Mărturisindü jidovilorü și grecilorü pocăinți cãtrî dumnezău, și credința în domnulü nostru Isus Hristos.
22. Și acumü iaca, eu legatü în duhü mi ducü în Ierosalimü, nesciindü ce 'mi să vorü tãmplã mie în elü.
23. Numai cã duhulü

sfântü pre spre toate ôrașale mărturisēse zicândü, cã prinsuri și scrãbe vorü veni spre mine.

24. Ce nu 'mî e fricî nemicî de acēstē, nece viiața miea nu'i mai scumpî de mine, ce numai ca si sfârșescu alergarē mē cu bucurie, și slujba carē amü luatü dela domnulü Isus, a mărturisi evanghelïea milei lui dumnezău.
25. Și acumü iati eu sciu, cã mai multü nice ünulü de în voi nu va vedē fața mē, prenü carîi amü trecutü propoveduindü împărățïea lui dumnezău.

lacrămi și dodeieale de cãlã ce s'au întimplatü mie, întru viclenïile jidovilorü.

20. Cumü nemicã n'amü feritü dentru cãle de folos, ca să nu vestescü voaõ și să vã învățu pre voi, și în nãrodü și prenü case.
21. Mărturisindü jidovilorü și elinilorü, pocăința cē cãtrã dumnezău, și credința cē despre domnulü vostru isus hristos.
22. Și iatã eu acumü legatü frindü cu duhulü, mergü în ierosalimü, cãlã ce întru elü 'mi să vorü întimpinã mie nesciindü.
23. Fãrã numai cã duhulü

celü svintü prenü cetãți mărturisēse zicindü, cã legãturi pre mine și necazuri mã aștēptã.

24. Ce nici de ũna samã nu bagü, nici amü sufletulü mïeu cinstitü la mine, ca cumü a plinî calē mē cu bucurie, și slujba carē amü luatü dela domnulü, a mărturisi evanghelïea darului lui dumnezău.
25. Și iatã eu acumü scïu cã nu veti mai vedē fața mē voi toți, întru care amü petrecutü mărturisindü împărățïea lui dumnezău.

XXI.

1. дѣчимъ ѿтѣрисескоу воаѡ ѿнъ са
2. деа стъ съи. къ коу ратоуѣоу де
3. съи ѡлетъ 78 роръ. къ ноу метъ гъ
4. дѣуиоу сеи сеи спюювоаѡ тоа
5. тъвоа лдн сеоу : ~ [четъ кире]
6. Лоу аци вх аментеси. решито
7. а тъ тоу с ма. ръ жд ч м а чевон д хъ
8. снтъ спю се вх ч е с четъ ж торн.
9. а па р е в е с к р е к а д н оу и. ши д нъ се
10. оу и. ч к ч е д о в к з и д и. п р е в е г и е.
11. коу съи ѡ л е с коу. ѡу ц и оу а ч а с т а,
12. къ доу п з а д с м и е оу. р н з а в о р с
13. л с п и г р е и. р ж д в о и. ч е и ч е н о у в ѡ
14. к р с ц а т с м а. ши д и. р н ж д в о и.

Dēci mărturisescū voaō inn ɟua de astă ɟi, cā cūratū-sū eū-sū de sângele tuturoru; cā nū me tăgă-dūiū eū, se nu spūiū voaō toatā voia lu dumneɟeū. [Cetēsce!] Lūați-vă a mente sînre și toatā tūrma, întru cieaia ce voi duhulu sântu pūse-vă cercetători, a pascе besēreca domnūlūi și dumneɟe-ūlūi, cē ce o dobândi, preveghîe, cū sângele sâū. Eū seū aceasta, cā dūpă dusulu mîeū înntră-voru lupi grei întru voi, cei ce nū voru eruțā turma. Și di înntru voi

XXII.

[тлх]

1. рши ѿвхцаци. рши ѿ, скоу ласе
2. воръ вхъ каци чен чероръ гръи с х
3. звретитъ. коу се за г х оу ченичи
4. преоу с ма с а. дѣчи пре вег і аци.
5. помени дъ к з. р н ж е и а ни. ноа
6. п т а ш и с ѡ а н е п р и с т о н н д s
7. ѿ в х ц а к о у л а к р з м и. о у р ѡ ч и. р
8. р е с к ѡ ш и д е в о и. ш и а к м ѡ п р з
9. д з д е с к о у в о и ф р а ц и з e o u и ш и
10. коу в х н тоу и боу. р з т а ц и е и лоу и.
11. ч е ч и н о а т e з и д и ш и с e д ѣ к в o ѡ
12. д о в х н д и р e. р н ж s т o a т x c ф и ц ѡ
13. т s т s p o p d a s ц и н т s c a o u o u
14. p s c a o u r e м e н т e н e ч e д e л a o u p s

[Apostoliloru]

înșiși învățați, înșiși se scūlă-se-voru bărbați cei ce voru grăi răz-vretitu, cūmū se tragă ūcenici pre ūrma sa. Dēci preveghîați, pomeni(n)du cā inn trei ani noap-tiea și ɟuoă nepristoindu învățā cū lacrămi ūrulu ciin-rescuși de voi. Și acmu pră-dădescū voi frați ɟeulūi și cūvântulūi bûnrătaței lūi, celu ce i poate ɟidi, și se dē voō dobândire înntru toatā sfențiea, tuturoru. Argintu saū aū-ru saū veșmente nece dela ūrulu

26. Pentru aceeaia mărturisesc voaō în zuōa de astăzi, că curatū sântū de sângele tuturorū.
27. Că nu m'amū tras înapoi ca să nu spuū voaō totū sfatulū lui dumnezău. **ЧТѢ НѢ.**
28. Luați-vî aminte pre voi și pre toatî turma, spre carē pre voi vă puse duhulū sfântū păstori, să pasceți besereca lui dumnezău, pre carē ō agonisî cu sângele lui.
29. Că eu sciu aceasta, că dupî ducere mē vorū întrā lupi grei întrū voi carīi nu vorū cruța turma.
30. Și de între voi

încă să vorū sculā bărbați de vorū grāi îndărătpnicīi ca sî tragi ūcenici dupî ei.

31. Dereptū acēiea preveghēți aducându-vă aminte, că trei ani noaptē și zuōa n'amū încetatu învățandū cu lacrăme pre fiete carele de voi.
32. Și acumū încā frațilorū vă dau pre voi lui dumnezău, și cuvântulū milei lui, carele'i putērniciū a zidî și a dā voaō ōcinî a birui cu tōtū sfinți.
33. Argintulū sau aurulū sau veșminte a nemurii

26. Pentru acēiea mărturisesc-mă voaō în zīōa de astăzi, că curatu'sū eu de sîngele tuturorū.
27. Pentru că nu m'amū feritū ca să nu vă vestesc voaō totū sfatulū lui dumnezău.
28. Luați dreptū acēiea a minte, și voaō și la toată turma, întrū carē pre voi duhulū cel svântū v'au pusū socotitori, ca să pasceți besereca lui dumnezău, carē o au căștigatū prenū sîngele lui.
29. Pentru că eu sciu aceasta, că vor întrā după venire mē lupi grei întrū voi necruțindū turma.
30. Și dentru voi

sînguri, sculā-se-vorū bărbați grāindū îndărătpnicīe, ca să tragă pre ūcenici după dinșii.

31. Pentru acēiea priveghēți aducîndu-vă a minte, că în trei ani noaptē și zīōa n'amū încetatū cu lacrămi învățindū pre fieste carele cîte unulū denū voi.
32. Și acumū vă lasū pre voi frațilorū la dumnezău, și la cuvîntulū darului lui, cēla ce poate zidî dēsupra, și a dā voaō moștenire întrū cei sfințiți toți.
33. De argintū au de aurū au de înbrăcăminte nici de ūna

n'am pohtitū.

34. Că înși-vă sciți că trebiei mēle și a celora carii'sū cu mine, cēste mări ale mēle au căștigatū.
35. În toate arătā-voiu voaō, că lucrāndu si cade a agiutā pre cei slabi, aducāndū a minte de cuvāntulū domnului Isus, că însu'si zise, mai fericitū ieaste a dā decātū a luōā.
36. Și acēstē zicāndū puse genunchele lui la pāmāintū cu ei cu tōți de să rugī. конецъ недѣль.
37. Și fū plānsū mare tuturōrū, și căzāndū spre cerbicē lui pavelū

n'amū pohtitū.

34. Iară voi sciți că trēbelorū mēle și celora ce sīntū cu mine au slujitū minile acēstē.
35. Toate lēmū arātatū voaō, că așū ostenindū trebue a ajutori celorū bolnavi, și a pomeni cuvintele domnului isus, că elū au zisū fericitū ieaste a dā mai multū decit a luā.
36. Și acēstē zicāndū puindū genuchile lui împreună cu tōți cu ei au făcutū rugā.
37. Și citāva plīnsoare fū cătrā tōți, și căzāndū pre grumazii lui pavelū

sărutari pre elū:

38. Jāluindu-si mai vrātōsū pentru cuvāntulū carele zisēse, că mai multū ei nu vor vedē fața lui, și petrecurī pre elū la corabie.

CAP 21.

1. Și fū cāndū amū vrutū purcēde despārțindu-ne de ei, mergāndū dereptū în cōn, și a doaō zi în rodosū, și de acolō în patara.
2. Și aflāndū ō corabie, trecāndū în finichiia, și suindū în iea pureșemū.
3. Și arātāndu-ni-si evprulū, și lāsāndu'lū în a stānga, vāslāmū în sirīia, și

īnlū sārutā pre elū.

38. Dorindu mai vīrtosū de cuvīntulū carele au fostū zisū, că nu vorū mai vedē obrazulū lui, și'lū petrecē pre elū la cōrabie.

CAP 21.

1. Și după ce fū a purcēde noi ōsebindu-ne dela ei, mergīndū direptū venit'amū la conū, și a doaō zi la rodosū, și de acolō la patara.
2. Și aflīndū vasū trecīndū la finichi inrīndū în elū amū purcesū.
3. Și ivīndu-ne la chiprosū, și lāsīndu'lū pre elū în stīnga, mergēmū la sirīia și

XXV.

1. пристоимѣ рѣ стирѣ шиѣ
2. колоѣ ракорабѣеи се дескѣ
3. часа счира. шиѣ флз моуѣ чѣе
4. оученици дѣки пре в н димѣ
5. ѡколо ѣз. силе. челѣ павѣи
6. грзи ѡд хѣ сѣ сѣ се се. рѣ стѣ рѣ мѣ
7. кѣ дѣ фѣ оу нѣ ѡ сѣ фѣ рз ши силѣ.
8. ѣ ши мѣ ши мѣ сѣ рѣ кѣ моуѣ. пе зѣ
9. кѣ н дѣ нѣ о н тѣ о цѣ коу моуѣ ри
10. леши кѣ фѣ чѣ орѣи, пѣ рѣ рѣ ѣ фѣ
11. рѣ дѣ четатѣ. дѣ кѣ ин з. рѣ ки
12. рѣ мѣ сѣ рѣ сѣ кѣ е лѣ лѣ з. рѣ гѣ ма
13. рѣ шин зѣ оу рѣ гѣ мѣ ши ин зѣ рѣ сѣ
14. тѣ зѣ моуѣ рѣ сѣ ѣ лѣ лѣ оу дѣ кѣ ин. рѣ сѣ

pristoimu întru Tirē, și a colo eră corabieei se descarce sarcira. Și aflămū acie ūcenici. Dēci prebādimu acolo în 7 ȝile. Ce lu Pavelu'i grăiieă duhūlū se nu se sue întru Ierusalimū. Cāndu fū noaō a sfrāși ȝilele, eșimu și mergēmū, petrecāndu noi toȝi cū mūerile și cu feciorii pāinrā a farā de cetate. Dēci nā închirāmu geinruchieele lāingā mare și nā rŭgāmu și nā sārutāmū ūrulu alaltū. Dēci întrā-

XXVI.

1. моуѣ рѣ сѣ корабѣеи рѣ зѣ и. рѣ н тѣ о сѣ се
2. рѣ сѣ рѣ сѣ ѣ ин зѣ ши иѣ нѣ о н. рѣ чѣ пѣ мѣ s
3. ѡ ноу тѣ адѣ. рѣ стѣ и рѣ ши сѣ о сѣ мѣ s
4. рѣ сѣ птѣ о лѣ мѣ и дѣ л. ши сѣ зѣ рѣ тѣ z
5. моуѣ фѣ раѣи. ши ѣ лѣ сѣ и мѣ s. рѣ sѣ
6. ѡ сѣ и ѣ лѣ дѣ. рѣ ши и : ∞ [лѣ s. рѣ и ѣ z]
7. **А** н дѣ мѣ зѣ рѣ кѣ зѣ ши рѣ зѣ чѣ и чѣ еѣ ра
8. дѣ павѣ лѣ s. ши вѣ рѣ и мѣ s. рѣ sѣ кѣ иѣ
9. сѣ рѣ ѣ дѣ кѣ ин. рѣ zѣ mѣ s. рѣ кѣ сѣ лѣ sѣ фѣ и
10. лѣ и пѣ sѣ иѣ вѣ гѣ лѣ сѣ тѣ оуѣ. чѣ и чѣ eѣ ра
11. дѣ чѣ и ша пѣ тѣ. ши лѣ zѣ коу и
12. моуѣ лѣ дѣ и. рѣ sѣ. ши нѣ чѣ лѣ ѣ вѣ kѣ
13. пѣ zѣ sѣ фѣ кѣ тѣ vѣ zѣ gѣ sѣ rѣ, пѣ рѣ чѣ и. рѣ н
14. дѣ sѣ. лѣ zѣ коу и н дѣ nѣ o n sѣ и лѣ мѣ оуѣ zѣ.

ѣ мѣ

[сѣ ѣ. ѣ н силѣ ѣ чѣ клѣ eѣ ши рѣ z.]

mū întru corabie, iară ei întoarse-ră-se întru ai săi și. E noi începimu a nūtā dīntru Tiru și sosimu întru Ptolimaida, și sārutāmū fraȝii, și lăcuimu întru ō ȝi la dīnnsūi. [Luīnri a 7.] Începe! Înн demăreȝă eșirā cei ce eră 45 de Pavelu și verimu întru Chie-sariiea. Dēci întrāmu în casa lu Filippu ievānghelistulū, cela ce eră de cei șapte, și lăcūimū la dīnsu. Și acela avē patru fēte vārgure, prorocīnnudu. Lăcuindu noi ȝile mūlte, [șiptāmānā. Înн ȝilele acēle eșirā,]

venimū în tvrū : că acolò erà corabînea a descărcà povara.

4. Și aflândū ūcenicii, rămasemū acolò șapte zile : carîi zicē lui pavelū penū duhulū sfântū, să nu sue în Ierosalim.
5. Și împlāndu-si acēlē zile, mērsemū petrecāndu-ne pre noi tōți cu muerile și cu porobocîi, pānî afarî de ōrașū : și îngenunchindū în țārmure ne rugāmū.
6. Și îmbrāțișāndū ūnulū pre altū ne suimū

în corabîe : iarî ei să întoarsārî la ai lōrū.

7. Iarî noi vānslāmū de în tirū agiunsemū în ptolomaïda : și dēcā ne închināmū frațilorū, rămasemū ō zi la ei. ΠΟΝΕΔΥΚΛΟΚΖ. 7. ΗΕΔΕΛΤΚ. ΖΑΧΑΛΟ 45.
8. Iarî a doaōa zi eși pavelū și noi carîi eramū cu elū, venimū în chesarîiea : și întrāndū în casa lui filippū eṽangelistulū (carele erà ūnulū de în cei șapte) rămasem la elū.
9. Iarî acesta avē patru fēte vergure prorocindū.
10. Și petrecāndū acolo multe zile,

nēmū pogoritū la tirosū pentru că acolò erà corabînea descărcindū povara.

4. Și aflindū ūcenici amū rămasū acolò, zile șapte, carîi lui pavelū zicē prenū duhū să nu să sue la ierusalimū.
5. Și cîndū fū noaō a isprāvî zilele, eșindū mergēmū petrecîndu-ne pre noi toți înpreună cu mueri și copîi, pānā afarā denū cetate, și puindū genuchele pre țārmure amū făcutū rugăciune.
6. Și sărutîndu-ne ūnulū pre alaltū, amū intratū

în corabîe, iarā aceiea s'au întorsu a casā și.

7. Iarā noi calē săvîrșindū dela tirosū amū sositū la ptolimaïda, și sārutîndū pre frați, amū îngăduitū ō zi lingā ei.
8. Iarā a doaō zi eșindū cei ce erà cu pavelū au venitū la chesarîiea și intrîndū în casa lui filipū eṽangelistului, fiîndū denū cei șapte amū mas la elū.
9. Și la acesta erà fēte fecioare patru prorocindū.
10. Și șāzîndū noi zile mai multe,

XXVII.

1. Деші.рсеѡрекареледі.рїоуден
2. прѣркѣчечеѣраноумелеагавѣ.
3. шиве.ррекѣзнонидѣчилоуѡвѣрѣ
4. оуѣлпавелѣ. шїлегѣпичоа
5. релесалешимѣ.рѣлае, ши си
6. сѣ. ашагрѣѣшедѣхоуѣснѣтѣ,
7. вѣсѣватоуѣчелаченїастеврѣѣ
8. ачеста. ашаворѣлегаѣлѣ
9. іоудени.рѣѣіерлѣмѣ. шїаворѣ
10. прїдѣдїеѣлї.рѣвїлорѣ. ши
11. декадоуѣснїмоуѣчѣкѣтѣк. соуѣгѣ
12. монѣноїшїчелѣдеспрелокѣсе
13. ноуѣасѣ.рѣнѣіерлѣмѣ. сѣуѣспоуѣ
14. сепавелѣшїнїсѣ. чѣѣачецї

descinse ȃarecarele d'ın Iudei
 prorocu, cela ce erȃ nȃumele Agavu,
 și veınrȃ cȃtrȃ noi. Dȃci lȃo brȃ-
 ūlȃ lu Pavelu, și și legȃ picioa-
 rele sale și mȃınrule, și đı-
 se: Așȃ grȃiasce duhȃlȃ sȃntu:
 bȃrbatȃlȃ cela ce iaste brȃulu
 acestȃ, așȃ'l voru legȃ elu
 Iudei ıntru Ierusalimȃ, și'l voru
 prıdȃđı elu lınbıloru. Și
 deca aȃđımȃ acȃstȃ, rȃgȃ-
 mȃ-nȃ noi și ceiea despre locu se
 nȃ ıasȃ ıntrȃ Ierusalimȃ. Rȃspȃn-
 se Pavelu și đıse: Ce faceđı

XXVIII.

1. плѣ.рѣ.рлѣдѣ, демїфрѣ.рлїецї
2. рѣема. еоунѣнѣманїегазоу
3. сѣѣїѣ. чешїсеморюгата
4. сѣнѣтѣ.рѣѣіерлѣмѣ. дерѣнѣтѣ
5. ноумеледнїнїсѣ. несѣпнї.рлѣдѣ
6. се елоуѣтѣкоуѣ. шїнїсемоуѣвоѣ
7. днїсїсѣѣїе: ∞ [сѣѣ тѣлѣрїен]
8. Доуѣпѣнїелеѣчѣкѣкѣготовїмѣ
9. нѣ. шїсоуѣмоуѣ.рѣѣіерлѣмѣ.
10. дѣкѣнѣѣрѣрѣкѣкоуѣноноуѣрїїдеоуѣче
11. нїчїїдекїесарїѣ, цїѣлака
12. релелѣкоуѣнїмѣ. мнѣсонѣѣѣ
13. рекарелекїпрїїанїнѣ, векїю
14. оуѣченикоуѣ. шїдекаѣоумнїонї,

plȃngȃınđu, de mї frȃıngeđı
 ınrema? Eȃ nu numai legatȃ
 se fıı, ce și se morıu gata
 sȃntu ıntru Ierusalimȃ dreptu
 nȃumele domnului Isusu. Nesupunȃndu-
 se elȃ, tȃcȃmȃ și đısemȃ: Voiea
 domnului se fıe! [sfrȃșıtulu luriei]
 Dȃpȃ đılele acȃlȃ gotovımu-
 nȃ și sȃımȃ ıntru Ierusalimȃ.
 Dȃci vȃrȃrȃ cȃ noi ūrїї de ūce-
 nicїї de Chїesarїe. Scїeȃ la ca-
 rele lȃcȃımu, Mnasonu ȃa-
 recarele Chıprıianınu, vechїıu
 ūcenicȃ. Și deca fıımu noi

pogorî de în Iudea ūnŭ prorocŭ pre nume agavŭ.

11. Și dēca venî la noi, luō hrăulŭ lui pavelŭ și legându'si mâinile și picioarele, zise, aceasta zice duhulŭ sfântŭ, bărbatulŭ a cui e acestŭ brău, așa'lŭ vorŭ legă în Ierosalimŭ jidovii, și'lŭ vorŭ dă în mâinile păgănilorŭ.
12. Și cumŭ auđimŭ acēstē, rugămu'lŭ pre elŭ și noi, și carŭi eră lăcui-tori într'acelŭ locŭ, să nu sue în Ierosalim.
13. Atunci răspunse pavelŭ și zise, ce faceți,

de plăngetŭ și'mi amarăți inima? că eu nu numai a mî legă ce și a murî în Ierosalimŭ gata sântu pentru numele domnului Isus.

14. Iarî dēca nu'lŭ putemŭ plecă pre elŭ, noi'lŭ lăsămŭ zicândŭ, fie voiea lui dumnezău.
15. Iarî dupî zilele acēstē străngându-ne ūnēltele suimŭ în Ierosalimŭ. **КОНЕЦЪ ПОНЕДѢКАКА.**
16. Venirî cu noi și nesce ūcenicii de în chesarŭiea aducândŭ pre mnasonŭ chiprēninŭ la carele am sălășlŭi ūcenicŭ de demultŭ.
17. Și sosindŭ

să pogorî ōare carele dela iudēa prorocŭ pre nume agavŭ.

11. Și venindŭ cătră noi și luindŭ brîulŭ lui pavelŭ și legîndu'i mîinile și picioarele zise, acēstē zice duhulŭ celŭ sfîntŭ, pre bărbatulŭ alŭ căruiea ieaste brîulŭ acesta, așa înl vorŭ legă în ierosalimŭ jidovii, și'lŭ vorŭ dă pre mîinile limbilorŭ.
12. Și dēca amŭ auzitŭ acēstē înlŭ rugamŭ și noi și cei de locŭ ea să nu să sue elŭ în ierosalimŭ.
13. Și răspunse pavelŭ, ce faceți

de plingeti și'mi zdrobiți inima? că eu nu numai să mă legu ce și a murî în ierosalimŭ gata sintŭ, pentru numele domnului isus.

14. Și ne ascultîndŭ elŭ amŭ încetatŭ zicîndŭ, voiea domnului să să facă.
15. Iară după zilele acēstē gătîndu-ne ne suieamŭ în ierosalimŭ.
16. Și veniră împreună și denŭ ūcenicii dela chesarŭiea împreună cu noi, aducîndŭ la carele ne vomŭ sălășlŭi, la mnasonŭ ōare carele, chiprēnŭ vechiu ūcenicŭ.
17. Și sosindŭ noi

XXIX.

1. ἄτροφιέρλμκ. κοῦιοβοστεφζ
2. гзддирихноифраціи. шидемзрѣ
3. ца. ἄτροφпавелδκδνοῖκзтрозі
4. такорδ. тоцибззѣрїиверерз
5. шинисзрδтδмоуей. шиспоуорѣ
6. кзтеоурѣчи. ρрескоуѣдеинчл
7. οὐφάπτοу дн̄σεοу. ἄτροφ
8. ливви коусл̄веле лорδ. ε̄ен
9. ἀοῦσιρз шисл̄аκ̄ιλ̄ дн̄σε̄ς.
10. д̄кчисн̄серз л̄оуи в̄еси φρατε
11. к̄з̄те. ἄнтоуорѣрече с̄х̄нт̄ς
12. ἰοῦδ̄ен̄ чед̄ чед̄оур̄рес̄. ши
13. тоци σεβниторӣл̄ε̄μ̄ен̄
14. с̄х̄нт̄оу. чен̄че. ἄв̄з̄цац̄ис̄ѣ

întru Ierusalimū, cū iuboste făgăduiră noi frații. Și demăreța întră Pavelu cu noi cătră Iiacovu. Toți bătrării verera și i sărutămū ei. Și spūrē cāte ūrulu c̄inrescū și de ei cea aū faptū dumneḑeū întrū limbi cū slujbele loru. E ei aūḑiră și slavīieā dumneḑeu. Dēci ḑiseră lūi: Veḑi frate! cāte inntūrērece s̄antu Iūdei ceiea ce aū creḑutu, și toți revnitori legiei sintū. Cei ce învățați sin-

XXX.

1. нт̄д̄ет̄і. ρре. кзп̄от̄з. ἄми
2. ре. ἄβεцидемонси. тоцӣоῦде
3. ничел̄чесх̄нтоу. ἄτροφ̄л̄ӣки.
4. граюре̄аноӯшӣо̄кр̄з̄зоӯнӣ
5. φечор̄ї̄нечед̄сп̄з̄ач̄л̄л̄н̄з
6. рав̄ресе. ἄв̄ле. чед̄л̄д̄і̄а̄сте
7. тотоӯцин̄т̄̄с̄кад̄ес̄̄а̄с̄к̄д̄с̄
8. ра. ἀοῦσῑт̄̄а̄, кзвер̄і̄т̄ан̄
9. шин̄гр̄х̄н̄м̄δ̄к̄δ̄м̄δ̄а̄ч̄аста
10. сефа̄чеци. с̄х̄нт̄δ̄л̄ан̄он̄на
11. тр̄δ̄в̄з̄с̄ва̄цӣшӣн̄σοῦг̄з̄ч̄ю̄ри
12. ἀοῦд̄ес̄і. ρре. ἀч̄ε̄л̄і̄а̄шӣн̄ε
13. κδ̄р̄з̄ӣѣ̄к̄ӣе̄коӯр̄δ̄ш̄ӣ. шӣн̄ε
14. β̄л̄г̄ос̄л̄ов̄ѣ̄к̄ӣε̄δ̄ен̄̄с̄ε̄ци

tu de t̄inre, cā potāinpire înveți de Moisi toți Iūdeii ceiea ce s̄antū întru limbi, graiure a nū și ōbrázū ei fecior̄ii, nece dupā aciealiea nāravure se imble. Ce amū iaste? Totū gintulu cade-se a sēdurā. Aūḑit̄'amu cā verit̄'ai și grāimu, cumu aceasta se faceți. S̄antu la noi patru bărbați și rŭgāciuri aū de s̄inre. Aceiea i ia și te curățesce cū rușii, și te blagoslovieasce cu ei, cumu seți

- în Ierosalim, bucuroși primiri pre noi frații.
18. Iarî a doaōa zi întrî pavelū cu noi la Iacōvū, și furî și bătrânii tōți.
19. Și dēca'i îmbrățiși le spuse pre rândū toate carele făcuse dumnezău în păgāni pre nū slujba lui.
20. Iarî ei auđindū acēstē lăudari pre dumnezău: zicāndū lui, veđi frate, cāte mii de jidovi sântū de carīi cređurā, și toți sântū înfierbāntați cu dragostē legiei.
21. Și auđit'au

- în Ierusalimū, cu bucurie nēu pīimitū pre noi frații.
18. Iarā adoaō zi întrā pavelū împreună cu noi cātrā Iacovū, și toți bătrīnii venirā.
19. Și sārutindū pre ei povestīeā cīte ūna pre amāruntulū, carele au făcutū dumnezău întru limbi, pre nū slujba lui.
20. Și ei auzīndū mārīieā pre domnulū, și ziserā lui vezi frate, cīte zeci de mii sīntū, denū jidovīi care au crezutū, și toți rāvnitōri legiī sīntū.
21. Și au înțeleșū

- de tine denū cuvintele altora cā tu înveți a sī lāpādā de mōvsī pre tōți jidovīi carīi sântū între păgāni, și zici, cā nu sī cade să'și tae impregiurū feciōriī lorū, nece dupī ōbi-
ciaiuri sā imble?
22. Ce e dreptū acēiea? totū trebuieasce sā sā strāngī mulțimē, cā vorū auđi cā ai venitū.
23. Dereptū acēiea, fă aceasta care zicemū ție: la noi patru bărbați carīi s'au fāgāduitū întru sine.
24. Pre aceștēi iea și te curățesce cu ei, și cheltuieasce cu ei cā să'și

- pentru tine, cā despārțire înveți dela movsi pre cei denū toate limbile jidovi zicīndū, cā sā nu ōbrezueasce ei fīi lor, nici dupā ōbicēe a ūmbilā.
22. Deci ce ieaste? cu adevāratū trebue mulțime sā sā adune, pentru cā vorū auzi cā ai venitū.
23. Deci acēstē fă care ție zicemū, sīntū la noi bărbați patru, rugāciune avīndū întru sine.
24. Pre aceștē luīndū curățesce-te împreună cu ei, și cheltuieasce cu ei cā sā sā

rađa capetele și vorū sci toți că cēlē
ce au auzitū de tine, minciune'sū,
ce tu înci înmbli ca să te arīți că
ții lēgē.

25. Iarī de ceia carīi au cređutū de în
păgāni, noi amū scrisū și amū rān-
duitū nemicī de acēstē să pāzēscī ei,
numai să să ferēscī ei de carele'sū
jratvite Idolilorū, și de sānge, și de
sugrumāri și de curvīe. **вторникъ, ѿ
недѣла. зачало 46.**
26. Atuncē pavelū luīndū pre acei bār-
bați pre a doaōa zi

să curățī cu ei, întrī în besērici,
vestindū că s'au înmputū đilele cură-
țeniei, pānī nu fu dusī fiēte prenū
carele de ei jratva lorū.

27. Și înmplāndu-si acēle șapte zile, ji-
dovīi carīi venise de în asīiea vā-
dāndū pre elū în besērici, întārātari
toati mulțimēa, și pusāri spre elū
māinele:
28. Strigāndū, bārbați Israiltēni, agiutațū,
acesta'i celū ōmu, carele înprotiva
ōamenilorū și a legīi și

rază pre cap și vorū cunoasce toți,
că de cēle ce au înțelesū pentru
tine, nemică nu ieaste, ce mergi și
tu lēgē pāzindū.

25. Iarā pentru limbile carele au crezutū
noi am trimis socotindū nemică ca
aceasta să pāzascā ei, fără numai
să să ferēscā ei, de jirtva idolilorū,
și de sīnge, și de sugrumat, și de
curvīe.
26. Atuncē pavelū luīndū pre bārbați
întru a doa zi

cu ei împreună, curățīndu-se, întrā
în besērecā vestindū plinirē zilelorū
curățirei, pānā ūnde s'au dus, pentru
fiēște carele dentru ei, aducerē.

27. Și dēca erā a să plinī, cēle șapte
zile, cei dela asīiea jidovi, vāzīndū
pre elū în besērecā, turburārā toatā
gloata, și puserā mīnile preste elū.
28. Strigīndū, bārbați israiltēni ajutați,
acesta ieaste ōmulū celū ce ieaste
îpotriva nārodului, și a legīi, și

XXXIII.

1. коѹдѣсѣта. тоцитоцитоу
2. тиндирѣ.рѣвацѣ. рѣкѣшинелени
3. дѣсѣ.рѣвѣсарѣкѣ. шинпоуѣкѣ
4. локѣдѣсѣта. сѣнтоѹѣравѣсѣ
5. цитрѣфимѣѣѣсѣсѣаниноѹ
6. рѣчетатѣкоуѣрѣсѣ. ѣлѣзѣпѣ
7. рѣкѣ.рѣвѣсѣкрѣкѣлаоѹдѣгѣпа
8. велѣ. шинѣзѣдикѣсѣчетатѣ
9. тоатѣдѣкѣчиѣоѹкоуѣсѣремаре
10. ѣамерилорѣ. шинрѣ.рѣсѣрѣ
11. павѣлоуѣдѣлѣтрѣцѣлѣѣфарѣдѣ
12. рѣвѣсѣкрѣкѣ. шинѣѣѣши.рѣки
13. сѣрѣзѣ. шинѣлѣчѣрѣзѣдѣѣлоуѣсѣлѣ
14. оуѣчигѣ. ѣшинѣѣкѣтѣкѣзѣтрѣ

cūlū acesta toți toți tū-
tindirē învăță; încă și Eleni
duse în băsiearecă și spūrcă
loculu acesta săntūlū. Eră văduți
Trufimu Efeseianinūlū
în cetatiea cū rusulu. Elu lă pă-
rē că în bāsērecă 'l-aū du(s)u Pa-
velu. Și rădică-se cetatiea
toată. Dēci fū cūrere mare
ōameriloru. Și prīnnsēră
Pavelū de lu trāgieā afarā dī
în bāsērecă. Și acīeși inchi-
seră ūșile cerāndu elū se lu
ūcīgă. Eși vēste cātră

XXXIV.

1. миѣшоѹтѣлоатѣениспирѣ,
2. кѣтоуѣсѣвоуѣрѣсѣѣрѣлѣмоѹтѣоѹ
3. дѣкѣниѣѣѣшилоуѣвоиничи
4. шинсоуѣташи. шинѣсѣсѣпре
5. ен. ѣниѣдекаѣвѣсѣрѣдѣмиѣшѣ
6. шинвоиничи. коуѣнтириѣ
7. сѣчѣлѣчѣвѣзѣтѣпавѣлѣ: [сѣ^м мѣци]
8. Ѣпропѣсѣмѣшоуѣлѣлѣлѣ
9. ѣлѣшинѣсѣ, сѣлѣлѣкѣѣкоуѣдо
10. лѣлѣ.рѣнѣсѣрѣдѣѣѣсѣоу. ши
11. рѣнѣзѣвѣчѣ.рѣрѣѣѣѣ, шинѣѣѣ
12. пѣтаоѹ. ѣрѣзѣлѣѣѣлѣѣѣѣ
13. сѣтрига.рѣлоатѣѣкоуѣноуѣпѣ
14. тѣ.рѣнѣцѣлѣѣѣлѣсѣоуѣдѣрѣпѣоу

mīașūlū gloateei Spirē,
cā tūrbūrā-se Ierusalimūlū totū.
Dēci acīeși lūō voinicī
și sūtași, și curse spre
ei. E ei deca vădură mīașulu
și voinicīi, cūntirirā-
se ceīea ce bătīeā Pavelu. [sfrāșitulu
Apropīe-se mīeāșulu, luō lu (marției.)
elu și dīse se lu lēge cū doa-
ō laīnntūre de fierū, și
īnntrebā, cīnre iaste, și ce fap-
t'aū. Īarā alțīi altu cevā
strīgā în gloatā, cūmū nū pu-
tieā īnntelēge alesū dereptū

acestui lōcū, pre toți pretutindinē învați, și înci și pre greci au adusū în besēreci, și au spurcatū acestū sfântū lōcū.

29. (Că văduse pre trofimū efesēnulū în orașū cu elū, pre carele le părē că 'l-au dusū în besēreci pavelū.)
30. Și să turburi dereptū însă tōtū orașulū, și fū curārē oamenilōrū, și prinzāndū pre pavelū trāgē'lu de în besēreci: și numai cātū închisāri ūșile.
31. Și cāutāndū ei să'lū omoari, eși vēste la

căpitanulū șirēgului, că s'au turburatū totū Ierosalimulū.

32. Iarī elū numai decātū luīndū vitēji și sutași cu elū și alergī la ei, iarī ei dēca vădurī pre căpitanulū și vitējīi pārsirī dēbate pre pavelū.
33. Atuncē dēca să apropiē căpitanulū, prinse pre elū, și porunci să'lū lēge pre elū cu doaō lanțuri, și întrebī cinēre fi, și ce au făcutū.
34. Iarī altīi altī strigā de în mulțime: și dēca nu putū înțelēge adevāratū pentru

a locului acestuīea pre toți pretutindinē învățindū, și încă și elini au băgatū în besērecā și au spurcatū sfintulū lōcū acesta.

29. Pentrucă văzuse mai nainte pre trofimū efesēnul in cetate împreună cu elū, pre carele gîndīeā că 'l-au băgatū pavelū în besērecā.
30. Și s'au pornit cetatē toată, și fū alergare de nārōd, și apucīndu-se de pavelū înlū trāgieā pre elū afarā denū besērecā, și îndatā să închiserā ūșile.
31. Și cercīndū pre elū să'lū omoară, să dēde seire la

căpitanulū polcului că totū ierusalimulū s'au turburatū.

32. Care dentr'acelū ceasū luīndū slujitori și sutași au alergatū asupra lorū, iearā ei văzīndū pre polcovnicū, și pre slujitori încetarā a baterē pre pavelū.
33. Atuncē apropiīndu-se polcovniculū să apucā de elū și porunci să să lēge cu doaō lanțuri, și întrebā cine arū fi și ce-au făcutū?
34. Și altīi altū cevā strigā în gloată, și neputīndū să înțelēgā de ispravā pentru

XXXV.

1. vorovà. шисисеселдвкзэлв
2. ѿтрвпзкоу. шикзндвфюу
3. спреспницз. тз.рпзсесвздн
4. катвдѣиэлвдевоиничи. дѣ
5. рептвгрѣцаглодтеей. ши
6. месцамоуѣциѡамерикѣ
7. мзндвсѣдѣлоу. врѣсѣ.рнзѣ
8. павелв.рзвпзкоу. шингрз
9. ѿмишѡѣнсемиадствѣрк
10. месегрзѣкоукзтрзтї.рѣ.
11. ѣелоуsисѣ, цїнгрѣчациѣ. доу
12. ноутоуѣциегиптанинв.
13. чѣѣдннтедѣачаставш
14. лѣпрѣвѣстиши. шискосѣ.

vorova, și duse se lu ducă elu
 întru plăcū. Și cându fū
 spre spiță, tămplă-se rădi-
 catu a fi elu de voinici de-
 reptu grēta gloateei. Și
 mergieà mūlți ōameri chĕ-
 mându se ia elū. Vrē se înntre
 Pavelū întru plăcū, și'i gră-
 î miieașulūi: Se 'mi iaste vrē-
 me se grăescū cătră tīnre?
 E elū duse: Scīi Grecieasce? Aū
 nū tū esci Eghipteaninu
 cela ce ainte de acieastiea đi-
 le prēvestiși și scoseși

XXXVI.

1. ши.ѿтрвпвстїѣпазвміѣдѣ
2. вьсвацисикарѣи. sисѣ
3. павелв, ѣоуамоуѣхнтоу
4. ѡмоужидовиноу. тасѣкни
5. ноукиликїанв. дї.рнециоу
6. тачѣтазѣчетзїкнв. сѡгс
7. тѣсимисегрзѣскоукзтрз
8. ѡамѣ.ришидекасисѣлоуѣ.
9. стзтвпавѣспреспницз. ши
10. мзхжикоу мзракззѣѡамѣ
11. ри. мѣтзфхрзво.сѡавзфюу.
12. грзснѣврѣдскалїкзшигрзи.
13. вьсвацифрацишипзрѣнци
14. дскоуѣтациакмоуамліѣс.

întru pustĕ patru mie de
 bărbați sicarei? Duse
 Pavelu: Eū amū săntū
 ōmū Jidovinū, Tarsēni-
 nū Chilichĕianu, dĕm nesciū-
 ta cetate cetățēnu. Rogu-
 te, đi 'mi se grăescū cătră
 ōameînri. Și deca duse lūi,
 stătū Pavelu spre spiță, și
 mähū cū măra cătră ōameri.
 Multă fără voroavă fū.
 Grăsi Evreiasca limbă și grăi:
 Bărbați frați și părinți!
 ascūltați acmū al miēu

gâlceavî, porunci pre elü să'lü duci în tabări.

35. Iari sosindü la trêpte, tâmplă-sî a'l duce nescē vitēji pentru năvala mulțimei.
36. Că mergē dupi elü mulțime de oămeni, strigându, ia'l pre elü.
37. Și fiindü ducându'lü în tabări, pavelü zise căpitanului, slobodu mie a'tü grăi ceva? care zise, grecēse scii?
38. Au nu esci tu celü egvptēnū, carele înnaintē cestorū zile ai scornitū rădicare și ai scosū

gâlceavă, porunci să'lü ducă pre elü la tabără.

35. Și cîndü sosi la scări să intimplă a să ținieà elü de slujitori, pentru sila gloatei.
36. Pentru că urmă mulțimē gloatei, strigîndü, rădică'lü pre elü.
37. Și vrîndü să să bage în tabără, pavelü zise căpitanului, de ieaste slobodü mie a zice ceva cătră tine? iară elü zise, elinēse scii?
38. Au doară nu esci tu egvptinēnulü, cela ce mai nainte de zilele acēstē, tēi rădicatü, și ai scōs

în pustie patru mie de Sicari?

39. Zise dreptü acēia pavelü, eu sântü omü jidovü tarsēnū pārgariu a ünui orașü nu mitiutelü alü chilichiei, ce te rōg, lasă-mi să grăiescu cătrī oămeni.
40. Iari elu'i îngaduñ, pavelü stāndü pre trêpte ameninți cu mână cătrī oămeni să taci, iarī fiindü tăcere mare, grăi în limbī jidovēsci, zicāndü.

CAP 22.

1. Bărbațü frațü și părinți, ascultațü măntuirē mē,

în pustiiu pre cēle 4000 de bărbați denü chesarīi.

39. Și zise pavelü, eu sîntü jidovü tarsēnū alü chilichiei, nu denü nesemnată cetate oșanū, și rogü pre tine poruncēse' mi să grăiescu cătră nărodü.
40. Și poruncîndü elü pavelü stîndü pre scări, au elătitü cu mîna nărodului, și multă tăcere făcîndu-se, strigă cu cîea jidovēscă limbă grăindü.

CAP 22.

1. Bărbați frați, și părinți, auziți cē de cătră voi.

carē grăescu acumū cătrî voi.

2. (Iarî auđindū pre elū grăindū lor în limbî jidovēscî, mai vrătos încetară-sî și đise lor.)
3. Iati eu săntū jidovū, născutū în tarsu oășulū chilichiei, și crescutū în cestū oășū la picioarele lui gamaliilū, învățatū în dreptatē legiei părintilōrū, înfîerbăntatū în dragostē lui dumnăzău cumū sănteți și voi toți astăzi.
4. Carele această cale goniiu până la moarte, legăndū și

acumū a miea răspundere.

2. Și auzindū că cu limba jidovēscă strigă lorū, mai multă dēderă tăcēre.
3. Și zise, eu sîntū bărbatū jidovū, născutū fiindū în tarsōsū a chilichiei, crescutū în cetatē aceasta, lingă picioarele lui gamaleilū învățatū fiindū pre amăruntulū lēgē părintēscă, răvnitoriu fiindū lui dunnezău precumū voi toți astăzi sînteți.
4. Carele această cale amū gonitū, până la moarte, legîndū și

dăndū în temniți bărbatū și mueri.

5. Cumu mie mărturie și popa celū mai mare, și tōți bătrānii, dela carri și cărți luîndū, la frațū mergē în damascū, să aducū și pre aceea carri erā acolē legațū în Ierosalimū: să'i munceasci.
6. Și fū mie mergăndū și apropiîndu-mi de damascū cătrî amiazăzi, de pripî de în ceriu strălucî înpregiuru-mi luminî mare.
7. Și căzuu la pământū, și

dîndū la temniță, bărbați și mueri.

5. După cum și archiereul mărturisēse mie și toată bătrānimē, dela carri și cărți luîndū cătră frați la damascū, mergēm ca să aducă, și pre ceia ce acolō erā legați în ierosalimū ca să să cērte.
6. Și fū mergîndū eu și apropiîndu-mă de damascū spre amiază zi fără vēste denū ceriu au fulgeratū lumină cîtāvā înpregiurul mieu.
7. Și amū căzutū la pămîntū, și

XXXIX.

1. доуѣіогласоуѣрзхндѣкзтрх
2. ме.рре. савлесавлечемено
3. неѣри. ѣоуѣрзхспоуѣноуѣшиши
4. шоуѣі.рреѣри.дѣне. сисекззз
5. ме.рре. ѣоуѣрзхнтѣісназарѣ
6. ниноуѣчелачетоуѣгонеѣри.
7. ѣчелачеѣракоуѣме.рре. лоуѣ
8. миравззсѣрзхши.ѣѣфрикаци
9. ѣоуѣрзх. іарзгласоуѣчелачегрх
10. нѣкзтрх.мі.рреноуѣдоуѣсирх.
11. дѣкчишишоуѣчесеѣракоуѣдѣне.
12. ѣдѣноуѣѣсіекзтрх.ме.рре. ско
13. алхтешипасз.ѣндамаскѣ.
14. шиѣколоуѣицеѣсеваде7оа7е

aūđīiu glasū grāindu cātrā
meīnre: Savle! Savle! ce me go-
nesci? E eū rāspūnšū ŝi đī-
šū: Cīnre esci doamne? Đise cātrā
meīnre: Eū sāntu Isusu Nazare-
ninūlū cela ce tū gonesci.
E ceiea ce erā cū meīnre lū-
mīra vāđurā ŝi īnfricađi
fūrā; iarā glasūlū cela ce grā-
iā cātrā mīnre nū aūđirā.
Dēci đīšū: Ce se facū, doamne?
E domnūlū đise cātrā meīnre: Seoa-
lā-te ŝi pasā inn Damascu
ŝi acolo (đ)ice'đi-se-va de toate,

XL.

1. декарилесисзцісесеѣачи.
2. шиканоуѣкзсѣюдеславалоуѣ
3. мирѣиѣачеѣи. демз.ѣрзхпрі
4. ѣнсѣрзхмечѣаचेѣракоуѣме
5. рре. дѣкчи.ѣнѣаю.рзсѣдама
6. скоуѣ. ши оуѣ.ѣвзсѣбатѣчен
7. ѣраноуѣмелеѣананіа. боуѣ.ррѣ
8. говиторюдѣпзлѣкѣ. мзсѣтѣ
9. риситоуѣдетоциноуѣденічел
10. чевіта.рзсѣдамаскоуѣ. ве.ррела
11. ме.ррешистзѣтѣдемизисе.
12. савлеѣфратеѣанекаоуѣтз.
13. шиѣоуѣ.ррачелачѣкзоуѣтаю,
14. спрї.ѣнсѣдѣкчнѣлоуѣмизисе.

de carile đisā'đi e se faci.
ŝi ca nū vāđuiu de slāva lū-
mirѣi aceea, de māinrā prī-
īnserā-me ceia ce erā cū me-
īnre. Dēci īntraiu īntru Dama-
seū. ŝi ūīn bārbatu ce'i
erā nūmele Ananīa, būnru
govitoriu dupā lēge, mārtu-
risitū de tođi Iūdeii ceiea
ce vīā īntru Damascū, veinrē la
meīnre ŝi stātū de'mi đise:
Savle frate! iane, caūtā!
ŝi eū īnr'acela ceasu caūtāiu,
sprī īnnsu. Dēci elū 'mi đise:

auđiū glasū zicāndu'mi, saule saule
ce mī gonesci?

8. Iārī eu răspunșū, cīne esci doamne?
și zise cătrī mine, eu sântū Isus
nazarinēnulū, pre carele tu gonesci.
9. Deci carī erā cu mine, văđurī lu-
mina, și să spāmāntarī, iarī gla-
sulū nu'lū auzirī carele grāiēā cu
mine.
10. Și zișū, ce voīu face doamne? iarī
domnulū zise cătrī mine, scoalī-te
de pasī în damascū : și acolō ți să
va zice ție de toate,

carele'sū ție rānduite să faci.

11. Și cāndū n'așū vedē de slava lu-
minei aceiēa, dusāri-mī de mānī
ceiēa ce erā cu mine veniū în da-
mascū.
12. Iārī ananīēa ūnū bārbatū creștinū
bunū dupī lēge, avāndū mărturie
de toți jidovīi carīi lācuīēā acolō.
13. Venindū cătrī mine, și stāndū zise
mie, Savle frate iēa vedēre, și eu
într'acelū ceasū văđuiū pre elū.
14. Iārī elū zise mie,

amū auzitū glasū zicīndu'mi saulū,
saulū ce mă gonesci?

8. Iară eu amū răspunșū cine esci
doamne? și zise cătrā mine eu sīntū
īsus nazoreulū pre carele tu gonesci.
9. Iară ceiēa ce īnpreună cu mine erā
lumina au văzutū, și īnfričoșāți furā,
iarā glasulū n'au auzitū celuīēa ce
mīe grāiēā.
10. Și zișū ce voīu face doamne? iarā
domnulū zise, cătrā mine sculīndu-te
pasā la damascū, și acolō să va
grāi ție, pentru toate

carele s'au rīnduitū ție a le face.

11. Și dēca nu vedēmū de mărirē lu-
minīi aceiēa purtīndu-mā de mīnā,
de cei ce erā īnpreună cu mine,
veniū la damascū.
12. Iară ananīēa oarecarele bārbatū
bunū credinciosū după lēge mărturi-
sīndu-se despre toți jidovīi cei ce
lācuīēā.
13. Venindū cătrā mine, și stīndū zise
mīe, saulū frate cautā, și eu īntr'a-
cela ceasū amū căutatū la elū.
14. Iară elū zise,

XLI.

1. дн̄сеоѿпзринцилорѿноцири
2. врсѣлнцелевирѣрѣклоуи. ши
3. сеवेशидерептоѿ. шисѣлоу
4. сингладі.ростоѿлоуи. ши
5. коѿсеѣѿинмасторѣлди. кз
6. трзтоциѿамеріи. каріи
7. вкзоѿшіідоушиши. шиікмѣ
8. дерепчеленеците. скоіаз
9. детебоѿтасз. шицисна
10. лзпзкателетале. сиселнѣ
11. меледн̄оѿи. шимиѣоѿрнго
12. скзндѣмелѣздіерлмь. ши
13. соѿгзндѣмелѣзскрѣкз. ши
14. миѣоѿспаемздѣкчивкзоѿюѣлѣ,

Dumnezeulū părinților noștri
vrū se înțelegi vrēre lūi, și
se veđi dereptulū, și se aūđi
glasu dīin rostulū lūi, și
cūmū se fīi marturu lui cā-
trā toți ōamerīi, carīi
vāđūși și aūđiși. Și aemū
derepce lenesci-te? Scoală
de te boōtieađă, și'ti spa-
lă păcatele tale, đise, în nu-
mele domnūlūi. Și'mi fū înntor-
cāndu-me întru Ierusalimū și
rūgāndu-me în bāserecā, și
'mi fū spaemā. Dēci vāđūiū elu

XLII.

1. грзіндѣ. невоіцетешіеши
2. коѿсоѿндѣди.рздіерлмь. дере
3. пченѣциворѣпрѣемимкзгоѿ
4. ріамчкіачѣѣдеме.рѣ. шиіоѿси
5. шоѿдн̄е.рншіцііѣкзѣоѿѣра
6. челаченвзг.рнтемницж
7. шиіоѿчидѣпри.рглоатечел
8. чекредѣ.рнзѣти.рѣ. ши
9. кзндѣвкзсарзкзнцелелѣсте
10. фандмасторѣитзоѿ. рн
11. соѿмиѣрастзндѣшилзсā
12. спреоѿчидерѣлди. шисѣз
13. жоѿнііавешментелечело
14. рачеоѿчидѣкѣлѣ, дѣкчисн̄екз

grāindu: Nevoieasce-te și eși
cūrūndu di întru Ierusalimū, derep-
ce nū'ti voru preemī mārțū-
rīiea cēiea ce e de meinre. Și eū đi-
șū: Doamne! înnșiși scīu, cā eū erā
cela ce'i băgā înn temniți,
și'i ūcidē priim gloate cēiea
ce credē înntru tīnre, și
cāndu vārsarā sāngele lu Ste-
fanu, martorului tăū. înn-
sū'mi erā stāndu și lāsā
spre ūciderē lui, și strā-
jūiā veșmentele celo-
ra ce ūcidē elu. Dēci đise cā-

dumnezăulū părințilōrū noștri tēu alesū pre tine, să cunosci voiea lui, și să vezi pre celū dreptū, și să auzi glas de în gura lui.

15. Că vei fi mărturisoriu lui la tōți oamenii, de cēlē cēi văzutū și ai auzitū.
16. Și acumū ce zăbăvesci? Scoală-te de te botēdi, și te spali de păcatele tale, chemândū numele domnului.
17. Și 'mi să tāmplī mie înturnându-mī în Ierosalimū, și rugându-mī în besēreci, fuiū răpitū de în minte.
18. Și văzuū pre elū

zicându'mi, grăbēsce și eși curândū de în Ierosalimū: că nu vorū prīimī mărturīea ta despre mine.

19. Eu zișū, doamne, înșiși sciu pre mine că amū tras în temniți și am bătutū pre în sinagoghi pre ceiea ce credē întru tine.
20. Și cândū să vārsà sângele lui Stefanū a mărturisoriuului tău, și eu înci stā acolē, și ūna înțelegē cu ei de omorirē lui, și păziiea veșmintele celora ce omorīiea pre el.
21. Și zise cătrī

dumnezăulū părințilorū noștri tēu alesū pre tine ca să conosci voiea lui, și să vezi pre celū dreptū, și să auzi glasū denū gura lui.

15. Căci vei fi mărturie lui cătră toți oamenii de care ai văzutū și ai auzitū.
16. Și acumū ce zăbovesci? sculindu-te botēză-te, și spalăți păcatele tale chemîndū numele domnului.
17. Și fū mie întorcîndu-mă în ierusalimū, și făcîndū eu rugă în bisērecă, fuiū întru năucire.
18. Și văzuū pre elū

zicîndū mie, sîrguieasce și eși de grabă denū ierusalimū, pentru căci nu vorū prīimī mărturīea ta pentru mine.

19. Și eu zișū doamne ei scīu, că eu eram puindū în temniță și bătîndū la adunări pre ceiea ce credē întru tine.
20. Și cîndū să vārsà sîngele lui stefanū mucenicului tău, și eramū ispravnicū, și împreună voindū la moartē lui, pāzîndū hainele celora ce omorīiea pre elū.
21. Și zise cătră

mine, pași, că eu între păgâni departe te voi trimite.

22. Și ascultări pre elū până la acestū cuvântū: și rădicări glasurile sale zicândū, iewa' de pre pământū pre unulū ca acesta, că nu 'i să cade lui a viea.
23. Strigândū ei dreptū acē, și aruncândū veșmintele, și prahū aruncândū în aerū.
24. Porunci căpitanulū să'l ducî în tabîri, zicândū, cu bătii să întrêbe pre el, ca să înțelēgi pentru ce vini

așă strîgară spre el.

25. Iari strângându'lū pre el cu legăturile, zise pavelū sutașului carele stă acolē, oare slobodū e voaō omulū rimlēnū și nevinovatū să'lū bateți?
26. Dēca auđi sutașulū aceasta, mērse la căpitanū și spuse lui, zicândū, cautî ce vei să faci: că acestū omū rimlēnū ieaste.
27. Și apropiindu-sî căpitanulū zise lui, spune'mi, să esci tu rimlēnū? elū zise, așiea ieaste.
28. Și răspunse căpitanulū

mine pasă, că eu la limbi departe te trimițu.

22. Și'l ascultă pre elū până la acestū cuvîntū, și ridicăra glasulū lorū zicîndū, rîdică'lū dela pământū pre unulū ca acesta, pentru că nu se cade elū să trăiască.
23. Și strigîndū ei și aruncîndū hainele și prahū aruncîndū în văzduhū.
24. Porunci pre elū, polcovniculū să'lū duea în tabără zicîndū cu bătăe să să cērte elū, ca să conoască pentru care vină

așă strigă, asupra lui.

25. Iară dēcă'lū prē întindē pre elū cu curēlele zise pavelū cătră sutașulū, celū ce stă de e slobodū voaō a bate omū rimlēnū și nevinovatū?
26. Și auzîndū sutașulū mergîndū spuse mîieașului, zicîndū caută ce vei să faci pentru că omulū acesta rimlēnū ieaste.
27. Și apropiîndu-se căpitanulū zise lui, spune'mū mîie de esci tu rimlēnū? și elū zise așă.
28. Și răspunse plocovniculū,

XLV.

1. εουκομοψτοупрецѣагони
2. сїѡбачастачетате. епаве^{лс}
3. сисѣархѣѡушинзскоу юме. ѱ
4. трѣѡа. ачѣшиседелѡу. рга
5. рздееѡучеиачевр'кеслѡ. рѣ'квѣ.
6. шимїѣашѡуѡуесепзмзнтъ.
7. ѱнцел'кскзсимламноуѣасъе.
8. шикаѣраѣлѡрксзсѣтѣ. демз
9. р'кцавр'ксе. ѱнцел'кгъ д'ѣдѣрз
10. рѡ. члчеклеветѣщеседѣѡу
11. деи. шилоудезлегъѣлѡлегъ
12. тьуръ. д'кчисисесевїѣархїе
13. ренишитотѣзвѡсѡуѡрѡ.
14. аѡдсепавѣшїпѣсе. ѱтроуѣи : ѡ

Eū cū mūltū prețu agoni-
sīu aceasta cetate. E Pavelu
dise: Iară eū și născuiu-me in-
tru ia. Acieși se delūinga-
ră de elū ceiea ce vrē se lu întrēbe.
Și mīiașulū se spămāntā;
ințelēse că Rimlieanū iaste,
și ca erā elu vădutu. De mă-
rēta vrē se ințelēgā dēdevā-
ru ciea ce clevetieasce-se de Iū-
dei, și lū dezlegā elu (de) lăgā-
tūrā. Dēci dise, se vīe arhїe-
reii și totu zborulū lorū.
Aduse Pavelu și lu puse intrū ei.

XLVI.

1. Кзоутъпавелспрезвѡсѡушин
2. сисѣ. взѡбациѣрациѣѡу
3. коутотѣгъндѣчелавѡу. ѱ
4. рѣвїѡу. ѡуднїсѡу, пз. ѱржлаа
5. частасї. архїерїиананїа
6. сисечелорачеста. ѱраинтл
7. ѡуи. сенватъѡуиѡрѡстѣ
8. аѡуичесисепавелѡкзтръ
9. ѣлѡ. батетѣваднїсѣпзр'к
10. тевзѡуїтѣ. шитоушеси
11. деѡудечидѣпзл'кѣе: шинре
12. спрел'кѣе. зечї, кзцичисе
13. мекатъ. іаръчелчесталра
14. интѣсисеръдерепчедѡсзде

↑
мз

Începe!

Căutā Pavelu spre zborū și
dise: Bărbați frați! eū
cū totu gândulu cela būin-
rulu vīū lū dumneđeū pāinrā la a-
ceasta đї. Arhїereii Ananїa
dise celora ce stā inraintiea
lūi seї batā lūi rostulu.
Atūnce dise Pavelu cătrā
elu: Bate-te-va dumneđeу pāre-
te vārūitu. Și tū șeđi
de giudeci dupā lēge, și pre-
spre lēge treci, că (d)ici se
me batā. Iară ceiea ce stā inra-
inte điserā: derepce dosādesci

eu cu multi șumî de prețu amû agonișitû ôrașul acesta, iară pavelû zise, eu's și născutû într'acēia.

29. Dereptû acēia numai câtû să depărtari dela elû carîi vrē să'lû muncescă: și căpitanulû încă să spământî dēca înțelēse că ieaste rimlēnû, pentru ce legase pre elû.
30. Iarî a doaōa zi vrândû să înțelēgi cu adevărû, pentru ce'lû părăseu pre elû jidovîi, dezlegî pre elû de în legături, și poruncî mai marilōrû popilorû să vini, și totû săborulû lorû, și duse pre pavelû de'lû stătû innaintē lorû.

eu cu multă cheltuială polițiea aceasta amû căștigatû, iară pavelû zise, iară eu amû și născutû.

29. Deci îndată să depărtară dela elû ceiea ce vrē să'lû iscodescă, și căpitanulû spăriatû cunoscîndû că răm-lēnû ieaste, și căci legase pre elû.
30. Și adoa zi vrîndû să cunoască adevărulû ce să hulēsece de jidovi, deslegâ'lû pre elû denû legături, și poruncî să vie arhîiereîi, și toată adunarē lorû, și aducîndû pre pavelû inlû puse între ei.

קצור'קד'ק, 7. נעד'קאל, זאחלו מז.

CAP 23.

1. Iarî pavelû căutândû spre săborû zise, frațilorû bărbați, eu cu toată scîința bunî amû slujitû lui dumnezău până în ceastî zi.
2. Darî ananiã mai marele popilorû poruncî celora ce stă să'lû batî preste gurî.
3. Atuncē zise pavelû cătri elû băte-te-va pre tine dumnezău părēte înnalbitû, că tu șeđi giudecândû pre mine dupî lēge, și înprotiva legîi poruncesci să mî batî.
4. Iarî ceiea ce stă zisări,

CAP 23.

1. Și căutîndû pavelû la adunare zise, bărbațû frațû eu cu toată scîința bună amû petrecutû spre dumnezău până în zîōa aceasta.
2. Iară arhîiereul ananiiea, poruncî celorû ce stă lingă elû, să'lû bată peste gură.
3. Atuncē pavelû cătră elû zise, va să te bată dumnezău părēte spoitû și tu șazi judecîndu-mă după lēge, și călcîndû lēgē, poruncesci să mă bată?
4. Iară ceiea ce dvoorîeã ziseră,

pre popa celū mai mare blastămi?

5. Și zise pavelū, n'amū sciutū fraților, că ieaste popa celū mai mare, că e scrisū, mai marelui oămenilorū rău să nu'i grăesci.
6. Iarī întelegândū pavelū că o parte ieaste saduchei, iarī alta farisei, strigī în săborū, bărbați frați, eu fariseu sântū feciorū de fariseu, pentru nădējdē și pentru învierē mortților sântū chematū în giudecatī.
7. Iarī grăindū elū acēstē, scornī-sī îndărăpnicie în farisei, și între saduchei

și să răsfirī mulțimīea.

8. Că saducheii zicū că nu ieaste înviere, nece îngerū nece duhū: iarī fariseii amādoao le credū.
9. Scornī-se dereptū însi strigare mare: și sculāndu-sī cārtularii denū partē fariseilorū, de să pricīiea zicāndū, nice unū rău nu aflāmū în cestū omu: iarī să 'iau grăitū lui duhulū sau îngerulū - să nu ne protivimū lui dumnezău.
10. Iarī fiindū sfadī mare, să temū cāpitanulū,

pre arhīereulū lui dumnezău suduesci?

5. Și zise pavelū, n'amū sciutū fraților, că ieaste arhīereu, pentru că scrisu e pre biruitorulū nărodului tău să nu'lū grăesci de rău.
6. Și cunoscīndū pavelū că o parte ieaste de saduchei, și ceiea laltă de farisei, strigā în adunare, bărbațū frați eu fariseu sīntū, fecior de fariseu, pentru nădējdē și învīearē denū morți ei mă judecā.
7. Și aceasta elū grăindū făcutu-s'au price, între farisei și între sadochei,

și să despărți mulțimē.

8. Pentru că sadocheii zicu că nu ieaste învīeare, nici îngerū nici duhū, iarā fariseii mărturisescu-le amīndoaō.
9. Și să făcū strigare mare, și sculīndu-se cārturarii părții fariseilorū, să pricīiea zicīndū, nici unū rău nu aflāmū întru omulū acesta, iarā de au grăitū lui duhū au îngerū, să nu ne sfādimū cu dumnezău.
10. Și multā gilceavā făcīndu-se temīndu-se cāpitanulū

să nu rumpî pre pavelū ei, porunci
să pugoarî vitēji să'lū apuce pre
elū de în mijloculū lorū, și să'lū
ducî în tabări.

11. Iarî în noaptē carē veni stîndū dom-
mulū innainte'i zise, încrēde-te pa-
vele, că cumū ai mărturisitū de mine
în Ierosalimū, așa 'ți si cade și în
roma a mărturisi. Конецъ среды.
12. Iarî dēca să făcū zuō, strānsāră-se
ūnī de în jidovi, și să giurarî în
ei'și zicāndū, nece vorū māncā nece
vorū bē, pāni

nu vorū ōmorî pre pavelū.

13. Și erā mai mulți de patruzeci carīi
făcuse acesta giurāmāntū.
14. Carīi mērsārî la popīi cei mai mari
și la bătrāni și zisārî, cu giurā-
māntū nēmū giuratū pre noi, ne-
micî să nu gustāmū pāni nu vomū
ōmorî pre pavelū.
15. Acumū dereptū acēiea spuneți căpi-
tanului denū voiea săborului: ca
māine să'lū scoați la voi, cum ați
vrē mai adevāratū a întrebā de cēlē
ce'sū de elū: iarî noi, mainte de

ca să nu rumpă ei pe pavelū, po-
runci ōștii să să pogoare să'lū hră-
pēscā pre elū denū mijloculū lorū și
să'lū aducā în tabără.

11. Și în noaptē ce veni stîndū la elū,
domnulū zise cutēzā pavle, pentru
că în ce chipū ai mărturisitū cēle
ce sintū de mine în ierusalimū, așa
trebuie tu și în rîmū să mărturisesci.
12. Și făcîndu-se ziō, făcîndū oareca-
rīi denū jidovi turburare să procle-
țirā pre ei zicîndū, nici să mānince
nici să bē, pānā

nu vorū ūcide pre pavelū.

13. Și erā mai mulți de 40 ceiea ce ju-
rāmîntulū acesta au fostū făcutū.
14. Carīi mergîndū la arhīerei și la bă-
trīni ziserā, cu proclețiune nēmū
proclețitū pre noi, nemicā să nu
gustāmū pānā nu vomū omorî pre
pavelū.
15. Acumū darā voi arātați căpitanului,
împreună cu adunarē, ca mīine pre
elū să pogoarā cătrā voi, ca adecă
să cercați mai pre amāruntulū cēle
ce sintū pentru elū, iarā noi mai
nainte de

LI.

1. кхндсноуѣсворѣапропїаде
2. ёлоугатасемоуалоуоучиде
3. елѣ. доуѣсифїюлоуоуорорїе
4. илюупавелѣѣзркарѣк. ши
5. ве.ѣре.ѣтрѣпзккоудеспѣселѣ
6. павелѣ. дѣчикїемзпавелѣ
7. оуѣрѣдї.ѣсташи, шиснїе.
8. дѣачестоуѣрюрелѣлампїа
9. шоуѣкзѣареченвасенспѣ
10. лѣи. ёлоуѣлоуѣшїидоуѣселами
11. їашоуѣ. дѣкїишнїенпавелѣѣфоу
12. глауѣкїемзмедемесоуѣгзїе
13. адоуѣкоуѣачестѣрюрелатї
14. ѣре. кхѣаречеѣреѣцигрзїи.

cându nū se voru apropiā de elū, gata semū a lū ūcide elu. Aūđi fīulū sūrорїei (I)ū Pavelu fārecarē, și veinrē ĩntru plācū, de spuse lu Pavelu. Dēci chїemā Pavelu ūrulu dїin sutasi, și đise: Du acestū giurelu la mїiașulū, cā ōare ce'i va se'i spue lui. Elū lū lūō și lu dūse la mїiașulū. Dēci'i đise: Pavelu fūglulū chїemā-me de me rŭgā se aducū acestu giure la tїinre, cā ōarece are a'їi grāi.

LII.

1. лоуѣлѣлѣдмиїашоуѣдемз.ѣрз.
2. дѣкнмкѣсїеуѣсевишилоуѣѣзе
3. вѣчїаствечѣїаचेїиїамиспѣ
4. ѣреїлоуѣснїеїоудїенїесѣѣ
5. тоуѣїрзсетеїоаѣе. ашакѣоуѣ
6. демз.ѣрѣцзсїелѣаїдѣчїпавелѣ
7. ѣзѣзвосоуѣ. коуѣмоуѣѣрзѣрѣк
8. чеѣаїлнзїеѣадеїелѣ. четоуѣ
9. аїмоуѣсеноуѣаїскоуѣцидїеїи.
10. кзсѣфетоуѣїрзсїедеїлоуѣдї.ѣ
11. трзїншїїмаїїмоуѣцидїенаѣзѣ
12. сеїиїдеѣзѣѣѣѣѣ. ченїесїе
13. ѣїорѣрзккоуѣмоуѣнїесїемз.ѣрз
14. нїенїесїеѣк. пѣрзккхнднїї

Lūō lu elu mїiașulū de māinrā. Dēci mēirse ūsebi și lū ĩntrebā, ce ĩaste cēїa ce ai a'mi spu- ĩnre? Elū đise: ĩūdeїї se sfe- tūirā se te roage așā, cūmū demāinrēțā se lā aduci Pavelu ĩntru zborū, cūmū arā vrē cevā a ĩntrebā de elu, ce tūamū se nū asculїi de ei, cā sfetūirā-se de elū dїin- tr'ānșїї mai mulїi de patru đeci de bārbaїi, cei ce se giurarā, cūmū nece se māinrān- ce, nece se bē, pārā cāndu nu lu

ce 'să va apropiieà gata sântemü a
ōmorî pre elü.

16. İarî dēca auzî feciorulü surorîi lui
pavelü hiclesugulü, mēse și întrî
în tabărî dēde vēste lui pavelü.
17. İarî pavelü chemändü unulü de în
sutași zise, du pre cestü voinicü la
căpitanulü: că are ōarece să'i spue
lui.
18. İarî elü luinndü'lü pre elü duse'lü
cătrî căpitanulü și zise, pavelü celü
legatü m'au chematü de m'au rugatü
să adueü pre cestü voinieü cătrî
tine, avändü ōarece a'ți grăi.

19. Și prindändü'lü de mână căpitanulü,
și'lü duse în laturi și'lü întrebî ce
ieaste cărele vei să'mî spui.
20. İarî elü zise, că jidovîi s'au sfătuitü
să te roage, ca mâine să duci pre
pavelü în săborü, ca cumü arî vrē
mai adevăratü să întrēbe ceva de
elü.
21. İarî tu nu'i crēde pre ei, că'lü ale-
guescu dentru ei bărbați mai mulți
de patru zeci, carîi s'au giuratü că
nece vorü mănca nece vorü bē, pānî
nu'lü

ce să va apropiieà elü, gata sântemü
să'lü ōmorîm pre elü.

16. Și auzindü feciorul surorîi lui pa-
vel, viclesugul mergindü și întrindü
în tabără, spuse lui pavelü.
17. Și chemändü pavelü pre ünulü denü
sutași zise, pre tinerelulü acesta
du'lü la căpitanulü pentru că are
ōare ce, să spue lui.
18. Deci cela luinndü pre dînsulü, inlū
duse la căpitanü, și zise celü legatü
pavelü, chemändü pre mine, să rugā
pentru acestü tinerelü să'lü adueü
cătră tine, avindü ōare ce a grăi ție.

19. Și apucindü'lü de mină căpitanulü,
și depärtîndu-se de ōsebi inlū întrebā,
ce ieaste carē ai să'mî spui mie?
20. Și zise că jidovîi s'au vorovitü ca
să să roage ție ca mîine la adunare
să pogori pre pavelü, ca adevcā
vrindü cevā mai pre amăruntulü
să'lü întrēbe pre elü.
21. Deci tu să nu'i ascultî, pentru că
păzescü pre elü, dentru ei bărbați
mai mulți de 40, carîi s'au procle-
țitü pre ei, nice a mîncā nice a
bieà, pānā nu

LIII.

1. ворѡѹчиде ѓлѡ. шиѡкмоѹ
2. гатасзнтѡ. шиѡцлптѡ
3. ноѹманчееделатї.рреѹюрѡ
4. ѡтеле. миѡшоѹѡмоѹлзсѡ
5. ѹюрелешїисисѐ. нимзрѡи
6. сеноѹспоѹ.ррикзѡчлстѡ
7. веститанмїе, шикїемз
8. доиѡарекарїидї.рсѡташи,
9. шиѡлзсисѐ. готовицидоѡ
10. ѡсоѹтедевоинничисемѡ
11. ѡгзпз.ррзлакїесарїта. ши
12. шаптесечидекзлзраши.
13. шидоѡѡсоѹтедесѡѹеѹзтѡ
14. дї.ррѡтрїелчѡдендопѹе

voru ūcide elu, și acmŭ gata sŃntu și aștieaptŃ nŭmai ce e dela tŃinre giuru-itele. MiŃașŭlŭ amŭ lŃsŃ giurele și'i đise: NimŃrui se nŭ spŭinri, cŃ acїeastiea vestit'ai mŃe. Și chŃemŃ doi ōarecarŃi đїin sutafsi, și lŃ đise: Gotoviđi doaf sŭte de voinici se mŃergŃ pŃinrŃ la ChŃesarŃia, și șapte đeci de cŃlŃrași și doaf sŭte de sŃgetŃtori đїinr'alu treile ceasu de noapte,

LIV.

1. шивитзсеѡдѡкзкоѹсе.ркала
2. чепавелѡшиселѡпез.ккзпз
3. ррзлафиликоѹгїемонѡ. ши
4. скрисеклстѹе. ѡивзндѡ
5. честакипоѹ. клавдиелїсїа.
6. ѹїеторѡгїемоноѹффиликоѹ
7. ѡсекоѹкѡракзсѡкатѡѡчестл.
8. прї.рсоѹдеїоѹден. шивр'коѹчи
9. соѹсефїедеїї. ѡпропїѡюмѹ
10. ковоинничїишиѡлѡѡѓлѡ.
11. прїоѹюкзсимл'кноѹїѡстешї
12. вр'ксеи.рнїцелегоѹвинадереп
13. челѡпрї.рндѡспреѓлѡ. шиѡ
14. дѡшоѹѓлоѹ.рглоата. лорѡ.

și vitŃ se aducŃ, cŭmŭ se ĩncal-
ce Pavelu și se lu petrŃcŃ pŃ-
ĩnrŃ la Filicŭ ghŃemonu, și
șerise carte, aїbŃndu a-
cesta chipŭ: Clavdie LŃsŃa,
đїetorului ghemonŭ Filicŭ,
a se bŭcurŃ. BŃrbatulu acesta
prŃinsŭ de ĩŭdei și vrŃ ūci-
sŭ se fie de ei, apropiŃeaїu-me
cŭ voinicŃi și luaїu elu,
sciŭїu cŃ rїmlŃnŭ ĩaste, și
vrŃ se'ї ĩnđtelegŭ vina derep-
ce lu prŃinndu spre elu, și a-
dușŭ elŭ ĩn gloata lorŭ.

vorü ōmorî pre elü, acumü gata sântü: aşteptändü dela tine ce le verü zice.

22. İarî căpitanulü dreptü aceiea slobozî pre voinicü, poruncindü lui nemunuiea să nu spui că 'iau zisü lui acēstē.
23. Şi chemändü pre doi de în sutaşi, zise, gătiţi doaō sute de vitēji, ca să mērgî pānî în chesarîiea, şi şaptezeci de căläraşi, şi fuşaşi doaō-sute denü n'al treile ceas de noapte.

24. Şi dobitoace inci să gätēsci să pue pre pavelü să'lü petrēci în pace pānî la filicsü deregătoriulü.
25. Scriindü şî carte, în carē aşà erà.
26. Clavdîe lisia cinstitului deregătoriü lui felicsü sănătate.
27. Pre acestü bărbatü prinsu de jidovi, cândü vrē să'lü ōmoarî, sosîiu cu vitēji şî'lü scoşü înţelegändü că e rimlēnü.
28. Şi vrändü a'î scî vina pentru ce'lü päräscu, dus'amü pre elü în săborulü lörü.

vorü ōmorî pre elü, şi acumü gata sîntü, aşteptindü ciea dela tine, făgăduinţă.

22. Deci căpitanulü au slobozitü pre tinereleü, poruncindü ca nimărui să nu spue, că acēstē ai arätatü căträ mine.
23. Şi chemindü pre doi oare carîi den sutaşi, zise, gătiţi doaō sute de slujitori, ca să mērgă pānă la chesarîiea, şi căläreţi şapte zeci, şi fuşaşi doaō sute, denü alü treilē ceas de noapte.

24. Şi dobitoace să aduceţi ca să pue pre pavelü, să'lü scape căträ filicü domnulü.
25. Scriindü carte cuprinzîndü într'acesta chipü.
26. Clavdîiea lisie celui pîiea tare domnü filicü să să bucure.
27. Pre acesta ōmü fiindü prinsü de jidovi, şi vrîndü să să ōmoarä despre ei, stîndü cu ōaste 'l-amü scōsü pre elü, înţelegîndü că rimlēnü ieaste.
28. Şi vrîndü să înţelegü vina, pentru carē pîrîieà pre elü, înlü pogoriü pre elü la adunarē lorü.

29. Și'lă aflăiu că'lă părăscu pentru întrebarē legiei lorū, și nece ō vinī n'arī avē prenū carē 'i s'arī cădē moarte au prinsoare.
30. Iārī dēca'mī dēderī de scire că jidovīi leșuescu după elū, numai de cătū trimeșū pre elū la tine, lăsândū și părășilorū, să au cevā inprotivā'i spue innaintē ta, să fīi Sănitosū.
31. Iārī vitējīi cum erā poruncitū lorū, luīnndū'lū pre pavelū, dusārā'lū noaptē in

29. Pre carele aflăiu pîrindu-se pentru întrebările legiī lorū, iarā nemicā vrēdnicū de moarte, au de legături vinā avīndū.
30. Și vestindu-se mīe, cumū va să fie vicleșugū la bărbatulū acesta, despre jidovi, dentru acela ceas amū trimis cătrā tine, poruncindū și pîrīșilorū, să zică cēle despre elū inna-inte'ti, fīi sânătosū.
31. Deci ōștēnīi după rānduīala lorū, luīnndū pre pavelū 'l-au adusū noaptē la.

antipatrida.

32. Iārī a doaōa zi, lāsārī pre călārași să mērgi cu elū, ei să întoarsārī in tabārī.
33. Carīi venirā in chesarīiea, și dēderī cartē deregătoriulū, stăturī innaintē lui și pre pavelū.
34. Iārī cetindū deregătoriulū cartē întrebī de in care țānutū ieaste, și dēca ințelēse că ieaste de in chilichiiea.
35. Zise, auzi-voīu pre tine cāndū vorū veni și părășīi tārī aici, și poruncī in tārnațulū lui Irōdū să'lū păzāscī pre elū.

CAP 24.

1. Iārī dupī cinci

antipatrida.

32. Iārā a doa zi, lāsīndū pre călārețī, să mērgā cu elū, să întoarserā in tabārā.
33. Carīi inrīndū in chesarīiea, și dīndū cartē domnului, dēderā și pre pavelū lui.
34. Și cetindū domnulū, și întrebīndū'lū denū ce eparhīe ieaste, și ințelegīndū că ieaste dela chilichīiea.
35. Auzi-voīu pre tine zice, cīndū și pîrīșīi tārī vorū veni, și poruncī ca să păzāscā elū in divanulū lui irōdū.

CAP 24.

1. Iārā preste cinci

LVII.

1. члсѣи. деци. ѿсерзѣсхѣри
2. ѧнанїа. шикоуѡзтрзрїи. ши
3. коуѡит'кзїотѣтилсѡаре
4. кареле. чеачеспоусерзлсгї
5. емоноудепавелс, шикїема
6. тсфоуелс. ѿнчепоутестти
7. лоуалоуа, ѧрзи, моуѣтз
8. лоуменемер'кїцекоути.аре.
9. шїиѡспрзвиреастелїбїенї
10. ѧчецїа. коуалеталегзндс
11. ре. преѧчичашипретсѣа
12. ндир'кпреемимоуци.рнїе70
13. ѧрефилїнїекоутоатздс
14. чедзроуїр'к. чесеноумансоуѣ

ceia și descinseră arhīereii Ananїa și cū bătrării și cū vitēziulu Tertilu oare-carele, ceia ce spūseră lu ghī-emonū de Pavelu. Și chīema-tu fū elu. Înncēpū Tertilū a lūa, a grāi: Mūltā lūme nemerēsce cū tīnre, și isprāvire iaste limbiei aceștiiea cū ale tale gāndu-re; pre aciea și pretutīnndirē preemimū, tīnnīetoa-re Filiese, cū toată dulce dārūrē. Ce se nū mai rūtesu

LVIII.

1. оустенескоутети.аре. согоу
2. тесеѧкоуцитоунон.рнзскс
3. стоукоуалеталеѡл.ѧ'кїце.
4. ѧфлзмоуѧчестоуѡзсѡатс
5. пїеѡзхторю. чечеѡздикз
6. противиретоутсрорсїоуде
7. ѧлорс. челорачевїоупретоу
8. ти.ѧндир'к. ѡприторюназа
9. ескоуїнересоу. чечешиѡес'кре
10. кайспитисеспсче. чече
11. лоупри.рсемоупре'к'кноасзх.
12. шивр'кмоусеїюдекзмоуади.
13. д'кчиве.ррелїсїамнїашоу.
14. шиксмоуѣтзг'кїцзскоасеелс.

ūstenescū-te tīnre, rogū-te se ascūlți tū noi înntru scurtū cū ale tale blāinnđețe. Aflāmū acestū bărbatu pīerđătoriu, cela ce rădicā protivire tūturu Іūde-iloru celora ce vīu pretūtīnndirē, opritōriu naza(re)-escūlūi eresū, cela ce și besēre-ca ispitī se spurce, cela ce lū prīnsemū pre lēgē noastrā și vrēmū se gūdecāmū lui. Dēci veīnrē Līsīiea mīașulū și cu mūltā grēța scoase elu,

zile pogori popa celū mai mare anania cu bătrāni, și cu unū ūratoriū anume tertulie, carii stături innaintē deregatoriului inprotiva lui pavelū.

2. Iarī chemāndu'lū innainte, incepū a'lū pāri tertulie, zicāndū.
3. Sciind cā in multi pace sāntemū pentru tine, și cā multe ai indereptatū cu ințeleptūia ta in ceastī rudītutindinile și in toatī vrēmē, cunoascemū cinstite filicse, cu mare mulțemiti.
4. Iarī sǎ nu te

țānū cu cuvinte multe, rogu-te sǎ ne ascultī pre noi pre scurtū pentru blānzīia ta.

5. Aflat'amū pre acestū bărbatū veninatū, carele face rădicare și gālceavī, a toți jidovīi carīi sāntū preste toatī lumē, și mai marele eresului nazarinēnilorū.
6. Carele și besēreca au ispititū sǎ ō spurce, pre carele prinzāndu'lū dupī lēgē noastrī vrēmū sǎ'lū giudecāmū.
7. Iarī venindū lisia căpitanulū cu mare putēre inlū luō de in mǎnile noastre.

zile, pogoritu-s'au arhiereulū anania, cu cei bătrīni, și cu unū meșterū de graū tertilū, ōarecarele, carīi au arātatū domnului asupra lui pavelū.

2. Și chemīndu-se elū incepū a pīri pre elū tertilū zicīndū.
3. Multā pace nemerīndū prenū tine, și isprāvire făcīndu-se la limba aceasta, prenū a ta socotēlǎ, pretutīdinē, și in totū locul pīrim putēarnice filicsū cu toatā mulțemita.
4. Iarǎ nu ca

intru mai multū sǎ te ōstenescū, te rogū sǎ auzi tū pre scurtū cu ale tale blīndēte.

5. Pentru cǎ aflīndū pre ōmulū acesta, pīerzatoriū și pornīndū gīlcevile la toți jidovīi ceia ce sīntū in lume, și mai mare eresului nazareilorū.
6. Carele și besērica au ispititū sǎ ō spurce, pre carele amū și prinsu, și dupā a noastrǎ lēge amū vrutū sǎ'lū judecām.
7. Iarǎ venīndū lisia căpitanulū cu multā silǎ, denū mīnile noastre 'l-au luat.

8. Porăncindū părășilōrū lui să vie la tine: de în carele vei putē însu'ți înțelēge să'lū veri întrebà de toate de acēstē de carele înlū părămū noi pre elū.
9. Iari jidovīi încă zisārī, acēstē așa sântū.
10. Iari pavelū răspunse, arătându'i deregătoriulū să grăieasci, scîindū pre tine, că de mulți ani fiindū giudecătoriu limbiei aceștiea, pentr'acēiea mai cu bunī voe voiu răspunde de acēlē ce'sū de mine.
11. Că tu poți scī, că nu'sū mai multū de doaōsprăzēce

zile, decāndū mī suiū în Ierosalimū să mī rōgū.

12. Și în besērecī încă nu mī aflārī priteindu-mī cu cinevā, sau val făcāndū în mulțime, nece în sinagoghi, nece în ōrașū.
13. Nece vorū putē adevārā de cēlē ce mă părăscu acum pre mine.
14. Iari eu mărturisescu ție aceasta, cumū dupī calē cēiea carē ō chīamī eresū, așa slujescu dumnezeāului pārintīlōr mīei, cātū crezū toate carele'sū scrise în lēge și în

8. Poruncindū părășilorū lui să vie la tine, de carele vei putē sîngurū cercetindū de toate de acēste, să cunosci de cēle ce noi pīrimū pre elū.
9. Și împreună adevērīcā și jidovīi zicîndū cumū acēstē așa să fie.
10. Și răspunse pavelū, făcîndū lui semnu domnului să zică, scîindu-te că de mulți ani fiindū judecătoriu, limbīi aceștiea, mai cu bunū sufletū cēle de mine înți răspunzu.
11. Putîndū tu a cunoasce că nu'sū mai multū de cītū 12

zile, de cîndū m'amū suitū să mă închinū la ierusalimū.

12. Și nici în besēricā au aflatū pre mine cātrā cinevā pricinū-mă, au turburare a face gloatei, nici la adunārī nici în cetate.
13. Nici să mă adevērēcā potū, pentru carele acumū mă părăscu.
14. Și mărturisescu aceasta ție, că pre calē carē zicū eresū, așa crezu la celū pārintescu dumnezeāu, crezîndū la toate cēle denū lēge și în

LXI.

1. рилепрѣчилорѣ. оуповзницз
2. айбзндспреднсебчелачеши
3. ѣншиаѣцаптз. ѣмвїеерк
4. чкчевасефїемосцилорѣ. дере
5. пцилорѣшипзкзтошилорѣ.
6. деачасташїеоуневоескоумє.
7. невиноватогъндѣайбзндѣ.
8. кзтрзднсеѣшикзтрзѡа
9. мерипоурѣрк. шидоупзани
10. моуцивє.рюмилтенїесеѣа
11. коурзѣдлїбамлѣдѣчерк. ѣн
12. трѣїалеафларзкекзмлмѣ
13. поститоурнзѣбзѣкрєкз. не
14. чекоуглоатанечекоуборавз.

rile prorociloru, ūpovăintă
aibăndu spre dumnezeu cela ce și
înșiși acїea așaptă înmvїeerē
cē ce va se fїe morțiloru, derep-
țiloru și păcătoșiloru.
De aceasta și eū nevoescū-me,
nevinovatū gāndu aibăndu
cătră dumnezeu și cătră oа-
meri pūrurē. Și dūpă ani
mūlți veinriu milostenїe se fa-
cū intru limba miea, aducere. În-
tru ıale aflare-me că mieamu
postitū întru bāserecā, ne-
ce cū gloata, nece cū voroavā.

LXII.

1. шиоурїндїасїаїоудєичєлзсе
2. кздк.раннтатасєвїєагрзи
3. доукзтрзме.ре. саоурншї
4. ачєцїлсєсїкзчєафларз.рзѣ
5. ме.рєнедерептатє. ѣнде
6. стзтѣю.ѣглоатз. саоудєоурѣ
7. ачєстагласоучєсзїгаїдєтѣ
8. ндѣ.рзѣєї. кздерептѣ.ѣвїєрк
9. мосцилорѣооуцїудєцзпрєє
10. мєскѣдїлавоїдѣсїаїчкєтл
11. фїлѣоу. шиоузспоундлорѣ
12. їстовоуцїїнїдѣчє, дєчклчкє
13. сїсє. шїкзндѣлїсїємїашоу
14. вєрїка, споурєвоїчєєдєвої.

Și ūrї dї Asїєa ıudeї ce lā se
cādē înraintїєa ta se vїє a grāi
(ce) aū cătră meїnre, saū înșiși
acєștїєa se đїcā ce aflare intru
meїnre nedereptate, innde
stātũu în gloatā; saū de ūrulu
acєsta glasū ce strigaїu stān-
du intru ei: cā dreptu înmvїeerē
morțiloru eū gїudețu preє-
meescu dila voi. Auđї acєștїєa
Fil(i)esū și rāspũndїєa loru
їstovū scїїndu ce de cēlē ce
đїse, și cāndu Lisїє mїașũlũ
verї-va, spũre-voї(u) ce e de voi.

proroci.

15. Avându nădējde în dumnezău, carē și ei aștepti, învierē carē va să fie a morțilōr, dereptilōr și nedereptilor.
16. Într'aceaia mă nevoescu, să aibu și eu scinți sufletēsci fāri zmintēli innaintē lui dumnezău, și innaintē oamenilorū pururē.
17. Iarī dupi mulți ani veniū să facū milostenie în ruda miea, și jartve.
18. Întrē carele mi aflari pre mine curățitū în besereci, nu cu mulțime, nece cu gâlceavi,

iaris nescē jidovi de în asia.

19. Carii au vrutū trebui să fie acicē, să mi pārasci să au cevā inprotiva miea.
20. Au aceștē să spue să au aflatū întru mine vro nedereptate, cāndū stā eu în sāborū.
21. Fāri numai de în cestū glasū, cu carele amū strigatū întru ei de învierē morțilōr mă chemū în giudecatī de voi astāzi.
22. Iarī auzindū acēstē filics, lāsā'i atunci zicāndū, dupi ce voiu întrebā mai bine de acē cale cāndū va veni lisia căpitanulū voiu socoti lucrulū vostru.

proroci scrise.

15. Nădējde avindū în dumnezău carē și aceștē așteptā cumū să fie înviere morțilorū, și direptilorū și strimbilorū.
16. Și întru aceasta eu mă nevoescu neinpiedecată scința a avē cātrā dumnezău, și cātrā oameni pururē.
17. Și pren' ani mulți amū fostū venitū, milostenie ca să facu la limba mē, și prinoase.
18. Întru carele m'au aflatū curățitū în besericā nu cu gloatā nici cu gâlceavā.

19. Iarā oarecarii denū asiea jidovi, carii trebuie innaintē ta a fi de față, și a piri, de au cevā cātrā mine.
20. Sau aceștē singuri să zică că au aflatū cevā întru mine strimbātate, stindū eu la adunare.
21. Au pentru un glasū ca acesta carele amū strigatū stindū întru ei că pentru înviearē morților eu mă judecū astāzi de voi.
22. Și auzindū acēstē filicsu pārasī pre ei, mai pre amārintulū scinndū cēle ce sintū pentru cale, zicindū cāndū lisiea căpitanulū să va pogori voiu înțelēge cēle ce sindū de voi.

23. Și porunci sutașului să păzesci pre pavelū și să'lū slăbesci de în legături, și nece pre ūnulū de într'ai lui să nu'lū oprēscī, a'i slujī, sau a veni cătrī elū.
24. Iarī dupi cātevā zile mergānd filicsū cu drosila muiearē lui carē erā jidovi, chīemī pre pavelū și auzi pre elū de credința carē e în Hristos.
25. Iarī grāindū elū, de dereptate, și de opriturī, și de giudetulū ce va să fie, spāimatū filicsū răspunse,

acum pasi, iarī avāndū prilejū te voiu chemā tine.

26. Și aceașta nādājduindu împreunī căi va dā lui pavelū bani ca să'lū sloboazi, dereptū acēiea ades chemā pre elū vorovīeā cu el.
27. Iarī înplāndu-si doi ani, luō altulū dupi elū felicsū, pre porchie fistū: iarī vrāndū să faci pre voe felicsū jidovilorū, lāsī pre pavelū legatū.

CAP 25.

1. Iarī fistū venindū în deregătorie, dupi trei zile suī în Ierosalimū de în chesarīiea.

23. Și poruncindū sutașului să să păzescā pavel și să aibā răpaosū, și pre nimenē să nu oprēscā, dentru ai lui ca să'i poslușascā au să să apropie de elū.
24. Iară după cātevā zile mergīndū filicsū, cu drusila muiarē lui fiindū jidovcā, chīemā pre pavelū și auzi de elū, pentru cē întru Hristos credință.
25. Și grāindū elū de direptate, și răbdare și pentru judecata care va să fie, înfricoșindu-se filicsū au răspunsū,

acumū pasā iarā aflīndū vrēme mai chemā-te-voiu.

26. Încā și nādējduindū că bani să vorū dā despre pavelū, ca să'lū dezlēge pre elū, pentru acēiea și mai adese pre elū chemīndulū grāieā cu elū.
27. Și doi ani înplinindu-se să puse în loculū lui filicsū, porchie fistōnū, și vrīndū harū să facā jidovilorū filicsū, lāsā pre pavelū legatū.

CAP 25.

1. Deci fistū întrīndū în diregătorie, preste trei zile să suī în ierosalimū de la chesarīiea.

LXV.

1. шиспоусерзлоуиасхїерейи, ши
2. .лнтзїоудейлордспрепавелс.
3. шисоугаелсчеркбоу.ррхтате
4. спреелоу. селземницзелоу.ртрс
5. їерлмс. хиклешигзфзчаселс
6. оучигзэлспрекале. їарзфисзоу
7. сисесеззжоуїаскзпавелс
8. .ртрскїесарїїа.лнсодукоузоу
9. ндсвркесїасзшичеїачесзнзс
10. тари.рзсвоицие. аддоу.ррзсе
11. шинеедєвзсвагоуїачеста
12. сєрхїаскзспрї.лнсс. шилз
13. коуи.ртрсншімаимоуїтедє
14. сїкчесилє. дїкчидєїї.лнсє.рзс

Și spuseră lūi arhїereїi, și
 їntă(nїi) Iūdeiloru spre Pavelu,
 și rŭgă elu, cerē būnrătate
 spre elū, se'l tremiță elū їntru
 Ierusalimu; hicleșigă făceà se lu
 ũcigă elu pre cale. Іară Fistū
 đise, se străjūiască Pavelu
 їntru Chїesarїїa, їnsūși cūrūn-
 du vrē se їasă, și ceїa ce sãntu
 tari їntru voi, (đ)їce, adūnră-se
 și ce e de bãrbatūlū acesta,
 se grăiască sprї їnsu. Și lă-
 cūi їntr'ãnșїi mai mūlte de
 đece đile. Dєci descїnnse їntru

LXVI.

1. кїесарїїа. шидєлмзрїкцашєсс
2. спрєїюдєкарє. дїксисєсєадс
3. кзпавєлоу. аддєсдфоуєлоу, дє
4. чєїачєстадї.рзсїїєрлмьчєсє
5. аддєрасєїоудєї. вїнємоуїтє
6. шишигрзїадсчкєспрєпавє
7. чклєчєноуїлєпоут.л.лпєнцє.
8. сзспоуїсзндєлоукзнчє.рзс
9. лїкїлїоудєїаскзнчє.рзсєзсїк
10. рєкзнчє.рзскїєсарїючєвагрє
11. шїю. шїфїстозуврїкїоудєїлїо
12. боу.ррхтатєсєцрїсїаскз. сз
13. споуїсєлоупавєлшїнїсє
14. вєрї.ртрсїїєрлмьсєсоуї, ши

Chїesarїїa, și demãrєța șєđū
 spre giudєcare. Dє(єi) đise se adu-
 cã Pavelū. Adusu fū elū; de
 ceїa ce stã, dїїntru Ierusalimū ce se
 adurase Iūdeї, vine mūlte
 și și grãї aducē spre Pavelu
 cєle ce nū le pūtieà їпгєgє.
 Rãspūndãndu elū, cã necє їntru
 lєgїєa їūdeїascã, necє їntru bãsє-
 recã, necє їntru chїesarїu cevã gre-
 șїu. Și Fistū vrē Iūdeїlōru
 būnrătate se giuruїascã, rã-
 spūnsє lū Pavelu șїї đise:
 Veri їntru Ierusalimū se sūї, și

2. Și stături înaintē lui popa celū mare și mai marīi de între jidovi înprotiva lui pavelū, și rugari pre elū.
3. Pohindū să le faci voiea înprotiva lui, să'lū chīieame în Ierosalimū, pūindū leșuitori să'lū ōmoari pre elū pre cale.
4. Iari fistū răspunse să'lū țănî pre pavelū în chesarīiea, că elū încă curandū va mēрге acolb.
5. Și carīi potū de între voi să pogoari de împreunî, și să ieaste în cestū bărbatū vro vini pārasci pre elū.
6. Lăcuî dreptū acēiea la ei nu mai multū de zece zile, și pogorî în

chesariīea, a doaō zi șazăndū la giudecati, porunci să aduci pre pavelū.

7. Pre carele aducāndu'lū, luarā'lū împregiurū jidovīi ce pogorise de în Ierosalimū, multe și grēle vine aducāndū spre pavelū, cēlē ce nu le putē adevārā.
8. Și dāndu'si elū sama zicē, că nece în lēgē jidovilōrū nece în besēreci, nece spre împāratulū n'amū greșitū.
9. Iari fistū vrāndū să faci pre voe jidovilōrū, răspunzāndū lui pavelū, zise, vrē-vei să sui în Ierosalimū, și

2. Și arātarā lui arhīereulū, și cei mai de frunte ai jidovilorū, asupra lui pavelū, și să rugā lui.
3. Cerșindū harū asupra lui, ca să'lū trimiță pre elū la ierosalimū, viclesugū făcīndū ca să'lū ūcigā pre elū pre drumū.
4. Deci fistū au răspunșu, pavelū să pāzēsce în chesarīiea, și elū va de grabā să să ducā.
5. Decīi cei tari întrū voi zise pogorīndu-se împreună, de ieaste cevā întrū bărbatulū acesta pārască'l pre elū.
6. Și zābāvindū întrū ei zile mai multe de cītū zēce, pogorīndu-se în

chesariīea a doaō zi, șazăndū la divanū, porunci să aducā pre pavelū.

7. Și venindū elū stăturā împrejurū jidovīi cei ce erā veniți dela ierosalimū, multe și grēle vine aducīndū asupra lui pavelū, carele nu le putē să le dovedēsca.
8. Rāspunzīndū elū că nici la lēgē jidovilorū, nici la besērecā, nici la chesariū amū greșitū ceva.
9. Iară fistū vrīndū jidovilorū harū să le arate, răspunzīndū lui pavelū zise, vei la ierosalimū să te sui

LXVII.

1. аколоцюдецдерептѣчк
2. етасеаиделамелре. сисе
3. павелѣцюдекарѣлоукиеса
4. рюсзнтоустъндѣоѡмисе
5. кадецюдецѣпрееми. еѣоу
6. дени.ѣзднемикзноуѡввдѣ
7. нюкашитоубѣ.рреѣи. се
8. амоу.ѣзднедерептатеѣи
9. чючевдѣдникзмосѣѣи.
10. ноумелѣкпздѣдеамоури. тарз
11. сеноуѣастенемикзчеѣчешл
12. спреме.ѣреклеветескоу. не
13. микзноумеподтеѣчелора
14. дѣ. киесарюкиени, атоуиче,

acolo giudețu dreptu acē-
stīea se ȳai dela meınre? ȴise
Pavelu: ȴn giudecarē lū chīesarīu
sāntū stāndu, iuō 'mi se
cade giudețu a preemī; e ȴū-
deii ȳntru nemică nū'i ōbidu-
iīu, ca ș̄i tū bīınre scīi. Se
amū ȳntru nedereptate ficīu
cevā dostoinicā mortīiei,
nū me lēpādu de a mūrī; iarā
se nū ȳaste nemică ce aceștīea
spre meınre clevetescū, ne-
mică nū me poate acelora
dā. Chīesarīu chīem(ū). Atūnce

LXVIII.

1. фистоу.ѣнзевзсекоуѣвѣтни
2. чїи. шиѣзпоунесекїесарю
3. спреѣичи. кззкесарюсеме
4. ѣѣи. деzekоурѣѡарекаресиле: x   ѣ
5. Агрипа.ѣпзратѣ, шивесни   ѣн
6. кїе. деѣїнсерзсе.ѣтрѣкїеса
7. рїѣкоуѣсесзрѣтеѣфистоу. ши
8. камоуѣтесилепревзндичїе.
9. дѣчифистоуѣпоуѣселоу.ѣпзра
10. тоуѣедепавелоу. оу.ѣвзѣба
11. тоуѣичеѡарекарелеѣоуѣлоу
12. гаселзсатоуѣдеѣфиликоу.
13. деѣлоуѣдекафоу.ѣзѣїерѣлмк.
14. ȳвирѣдѣхїеренишивззѣ.ѣрїи,

Fistū ȳntrebā-se cū svētni-
cīi, ș̄i rāspūnse: Chīesarīu
spre(d)ici, cātrā chesarīu se mergi.
De(cī) trecurā ōarecare đile. ȴncepe!
Agrīpa ȳnpāratu ș̄i Verni- 48
chīe descīnserā-se ȳntru Chīesa-
rīiea, cūmū se sārute Fistū. Ș̄i
ca mūlte đile prebāndī acīe;
dēci Fistū spūse lū ȳnpāra-
tū ce e de Pavelū: ūin bārba-
tū, (d)ice, ōarecarele fūglū
ȳaste lāsātū de Filicū.
De elū, deca fū ȳntru Ierusalimū,
ȳvirā arhīereii ș̄i bātṛāınrīi

acolò să te giudeci de acēstē de mine.

10. Și zise pavelū, la giudecata împăratului stau, unde 'mi să cade a mi giudecà, nemicî n'amū greșitū jidovilorū, cumū și tu bine scîi.
11. Iarî de amū greșitū, sau amū făcutū cevà să 'mi sî cazî moarte, nu mi tragū a nu murî: iarî de nu ieaste nemicî de carele acēstē mi părăscu, nime nu mi poate dà lōrū iau-mî pre împăratulū.
12. Atunci

fistū vorovindu-sî cu săborulū răspunse, pre împăratulū tēi luatū? și la împăratulū 'ți e a mēрге.

13. Iarî dēca trecurî cātevă zile, [четвертокъ 7. зачало ѿни.] Agrippa craiu, și vernichie pogorîri în chesarîiea, să să adune cu fistū.
14. Și trecāndū multe zile acolò, fistū spuse craiului lucrulū lui pavelū, zicāndū, unū bărbatū ieaste lāsātū de filicsū în prinsoare.
15. De carele fiindū eu în Ierusalim venit'au innaintē mē mai marîi popilorū și bătrānîi

acolò, pentru acēstē să te judeci de mine?

10. Și zise pavelū la divanulū lui chesariū, stîndū sîntū unde trebue să mă judec, jidovilorū nici ò strîmbătate n'amū făcutū, după cumū și tu mai bine scîi.
11. Pentrucă de amū făcutū strîmbătate, și vrednicū de moarte amū făcutū cevașū, nu mă ferescū de moarte, iară de nemică nu ieaste de care acēstē mă părăscu, nimeni nu poate pre mine lorū să mă dăruiască, pre chesariū chemū.
12. Atunce

fistū grāindū împreună cu sfatulū răspunse pre chesariū ai chemat? la chesariū vei mēрге.

13. Și zile trecîndū cîtevă, agripa împăratulū și vernichi au sositū la chesarîiea, să să adune cu fistū.
14. Și dēca multe zile zābovîieà acolò fistū împăratului au arātātū cēle ce erà de pavelū, zicîndū, unū omū oare carele ieaste, lāsātū de filicsū legatū.
15. Pentru carele mergîndū eu la ierusalimū, arātatu'mî-au arhiereîi, și bătrānîi

LXIX.

1. іоудеецичерзндспрі.лсоупз
2. џх. шикхтрзенџхспоу.рншџ.
3. кхноуензравоуџимл'книлџ
4. рџсе д'кврџџмоуспреперире.
5. айнтенз.лрхноуклевѣничи
6. вина.џзеф'кцепоуреворџ.
7. локоудефелел'ктоупреем'к
8. цедегрешалзцюдецџ. ѣдека
9. сеаоу'рарзей'ачичланечеоуџ
10. песталзноу'лзф'ечю, демзр'к
11. цашизџюспрецюдекаре. ши
12. сешоу'се'адоукзвзџватоу'.
13. де'џ'ст'х'т'џрзклевѣничи,
14. шинечеоу'рзвинзноу'ад'серз

îudeesci, cerându sprî însu pă-
ră. Şi cătră ei răspînnşu :
Că nă e năravulū Rimlēnil(o)-
ru se dē vru ōmū spre perire
ainte, pănră nă clevetnicîi
vina între fēte pūre'i-voru,
locū de felelētū preemē-
sce, de greşală giudeţu. E deca
se adūrară ei aciciea, nece ūō
pestieală nă lă feciu. Demărē-
ţta şiđiūu spre giudecare, şi
deşū se adūcă bărbatūlū.
De elū stătură clevetnicîi,
şi nece ūră vină nă aduseră,

LXX.

[лскрѧ]

1. дечемипзр'кмїе.џзекареџаре
2. кар'кде'а'а'кредї.рнцз.џнтџџџ
3. кїпоу'а'в'ккхтрз'елоу. шинде
4. џарекареї'с'мо'стоу. ѣпавѣ
5. споу'ррекзїастевїоу [сф'џоїен]
6. Шїноменречеп'к'џоу'де'а'ч'аста
7. ч'к'р'ер'ед'к'чїн'грхню'сем'к'с'г'з.џ
8. трџї'ер'л'м'ь. ши'а'коло'се'цю
9. дечесе'де'а'ч'аст'к. ѣлоу'павѣ
10. шиш'в'ег'ї'а'тоу'се'фїе. џзџ
11. цїоу'т'џ'к'оу'ратоу'ї, порзничїю.
12. с'џ'в'к'г'ї'еп'з.лрз'во'ю'з'ем'ит'ел'а
13. кесарїю. ши'с'ис'е'а'г'р'ип'џ'к'з'з'з
14. ф'ист'џ'в'р'к'р'к'ш'не'оу'р'н'соу'м'и

[lucrarea]

de ce 'mi părē mīe. Întrebare ōare-
carē de a sa credīimnţă ĩnn totu
chipulū avē cătră elū, şi de
ōarecare Isusu mortū, e Pavelu
spūinre că ĩaste vīū. [sfrăşitulū gїoїei]
Şi nă me precepē eū de aceasta
cērere. Dēcї'ї graiūu se mērgă ĩn-
tru Ierusalimū, şi acolo se giu-
dece-se de aceastē. E lū Pavelu
đişu, veghīeatū se fie ĩntru
scīūtulu cūratulūi; porănciūu
se lu veghīe pănră voiu tremite la
chesariu. Şi đise Agripu cătră
Fistu: Vrērēşī eū ĩnnsū'mi

- jidovilorū, cerăndū spre elū giudecatî.
16. Căroră amū răspunsu, că nu ieaste obiciaiulū rimlēnilorū să dē pre vr'unū omū la pîrzare pānî nu va avē mainte celū pāritū pārișii lui de fați, pānî nu vorū dā și lui locū să si înderēpte de vinî.
17. İarî dēca venirî ei acicē, fāri nece ō zābavā, a doaō zi șāzāndū la giudecati, poruncit'am să aducî bārbatulū.
18. A căruiea pārašū stāndū innainte nece ō vinî nu'i bāgā

- de carele gāndieā eu.
19. İarî numai nesce întrebături de rātăcirē lōrū avē spre elū, și de unū İsus mortū, pre carele zicē pavelū a fi viu.
20. Și îndoindu-mî eu de întrebările acēlē, zișū, au vrērēre să mērgî în İerusalim, și acolō să si giudece de acēstē.
21. İarî pavelū luinndu-si să si ție la giudecata împāratului, poruncit'am să'l ție pre el pānālū voiu trimite la împāratulū.
22. İarî agrippa zise cătrî fistū, vrērēșū și eu

- jidovilorū, cerșindū asupra lui judecatā.
16. Cătrā carii amū răspunsū, că nu ieaste obicēiu la rimlēni, să dāruieascā pe vreunū omū la perire, pānā nu va avē celū ce să pārasece de fața pre pîrašū, și locū de răspunsū va luā pentru vinā.
17. Deci venindū împreună ei acicē îngăduialā nemicā făcindū, și a dōa zi șāzindū la divanū, porunciiu să să aducā omulū.
18. Pentru carele stindū pîrašii, nici o vinā aducē,

- denū carele prepunēmū eu.
19. Ce cercări oare carele pentru a lorū tēmere de dumnezāire avē cătrā elū, și pentru oare carele İsus ce au muritū pre carele zicē pavel că trăieasce.
20. Și îndoindu-mā eu spre cercarē acestuiea zicēm de va vrē să mērgā la İerusalimū, și acolō să să judece, pentru acēstē.
21. İarā pavelū strigindū să să păzascā elū, la a lui sevastosū judecatā, amū poruncitū să să păzascā elū, pānā voiu trimite pre elū, cătrā chesariū.
22. İarā agrippa cătrā fistū zise, vrērēșū și eu

să auzū pre acelū ōmū, elū zise, măine'lū vei auzi pre elū.

23. Iarī a doaō zi vīindū agrippa cu vernichīea cu multī fālie, și inn-trāndū în polatī cu căpitanīi, și cu ōamēni mai mari ai ōrașului, și poruncē fistū, să aducā pre pavelū.
24. Atunci zise fistū, agrippō craiū, și toți carīi santeți cu noi bărbați vedeți pre acesta pentru carele toati mulțimē de jidovi m'au aflatū pre mine în Ierosalimū și acicē

să auzu pre omū, iarā elū miine zise vei auzi pre dīnsulū.

23. Deci a dōa zi venindū agrippa și vernichi cu multā pofalā și intrīndū la ascultare, împreună cu mīieașii, și cu oamenii ce erā mai de folosū, ai cetății, și poruncindū fistū adu-su-s'au pavelū.
24. Și zise fistū, agrippō împarate și toți cei ce împreună sīnteți cu noi bărbați, vedeți pre acesta pentru care toată mulțimē jidovilorū, 'mi s'au rugatū și în ierusalimū și aicē

strigāndū, că nu 'i sī cade lui mai multū să fīe viu.

25. Iarī cu înțelegāndū pre elū că nece ō vinī de moarte n'arā fi făcutū, și elū înci s'au luatū pre împaratulū, gândit'amū să trimețū pre elū.
26. De carele ce sī scriu cu adevărū domnu mīeu n'amū, dereptū acēiea 'l-amū adusū pre elū innaintē voastrī și mai vrātosū innaintē ta agrippō craiū, cumū întrebāndulū să scriu ce voiu scrie.
27. Că necuvīinți 'mi sī pare a'lū trimite

strigīndū că nu trebuie să mai trăiească elū.

25. Iarā eu pricepīndū nemicā vrēdnicū de moarte elū să fīe făcutū, și elū singurū chemīndū, pre sevastōs, amū socotitū să'lū trimițū pre elū.
26. Pentru carele a scrie cevā pre amā-runtulū domnului nu am, pentru acēiea 'l-amū adusū pre elū la voi, și mai vīrtosū innaintē ta împarate agrippō, ca cercetarē făcīndu-se voiu avē cevā să scriu.
27. Pentru că fără socotēlā 'mi se pare a fī trimițīndulū

legatū, și vinele lui să nu le arătū.

CAP 26.

ЗАЧАЛО МЯ.

1. Și agrippa lui pavelū zise, îngăduieasce'ți-sî ție de tine însu'ți să grăesci, atunci pavelū rădicândū mâna începū a'și dà sama.
2. Despre toate de carele mî părăscu jidovii craū agrippō, mă țiiu fericitū a fi că 'mî e a grăi astăzi innaintē ta.
3. İari mai vrătosū scîindu-te, că scîi toate obiceiurile și întrebările jidovesi, dereptū acēiea mă rogū cu răbdare

să ascultī pre mine.

4. Că viiata mē cē de în tinerēte, carē au fostū de întâiu în ruda mē în Ierosalimū, sciu-ō tōți jidovii.
5. Carīi mî cunoscū pre mine mai de nainte, (să vorū vrē să mărturisēsēci,) că după adevăratū în obiceiulū alū legīi noastre amū trăitū fariseu. **נִפְתָּח עִתְּמִשׁ.**
6. Și acumū penutru nădējdē făgăduinței făcuti părinților noștri dela dumnezău, stau suptū giudecată pusū.
7. Întru carē doaōsprăzēce rude ale noastre,

legatū, să nu însămnezu și cēle de asupra lui vini.

CAP 26.

1. İarā agrippa cătrā pavelū zise, poruncēsce'ți-să ție, pentru tine să zici, atuncē pavelū răspundieà tinzîndū mîna.
2. Pentru toate carele mă pîrăscū despre jidovi, împărate agrippō, socotescū pre mine fericitū, vrîndū să răspunzū innaintē ta astăzi.
3. Mai vîrtōs cunoscătoriu fiind tu, tuturorū celorū ale jidovilorū năravuri și cercetări, pentru acēiea rogu-te cu multă îngăduială

să mă auzi.

4. Deci viiata miea cēa denū tinerēte, cē ce de 'nceputū s'au făcutū întru limba miea în İerusalimū seīu toți jidovii.
5. Scîindū pre mine mai dennainte, de vorū vrieà să mărturisască, căci după celū chiarū eres, alū legīi noastre amū trăitū fariseu.
6. Și acumū pre nădējdē făgăduinții, cei ce s'au făcutū, cătrā părinți despre dumnezău, stau judecîndu-mă.
7. La carē cēle 12 felūri ale noastre,

LXXV.

1. ноаптѣшишаслоужиндѣ.
2. нздзескоусесеви.ле. дечкклд
3. чеклевититоусзитоуагри
4. по.рпзратедеіоуден. ченекре
5. ді.рнчосвюдекзседевоі. се
6. днсеоумосціишхдикз. ёоу
7. амоуминхрѣсі.рре.рпроти
8. ваномеломулоуіеназарѣни
9. ноу. моуѣте.рнзалѣнсефа
10. коу. чешифечю.рнзсіерлмс.
11. шимоуцидесфнци.рнтѣни
12. цж.ркишоу. шиделаархіере
13. идеспоулоуаю. оучингндзен
14. адсчквѣктоуспретоате.

noaptē și ȕua slūjindu,
nădăescū-se se vīne; de cēliea
ce elevititū sântū, Agri-
po împărate! de Iūdei. Ce necre-
dīnnciosu giudecă-se de voi, se
dumneȕeū morȕii rădică. Eū
amū 'mi pără sīnre împroti-
va nūmelūi lū Isusu Nazarēni-
nūlū, mūlte inntr'alēnu se fa-
cū; ce și feciu inntru Ierusalimu,
și mūlȕi de sfenȕi inn temni-
ȕă inchișū, și dela arhīerei
despūsū lūaīu; ūcigāndu ei,
aducē svētū. Spre toate

LXXVI.

1. глоателедемоуѣври. моу
2. нчиндзениневоилісехоуѣкскз.
3. преспремхсоурз.рврзжвіен.
4. гоніанинз.ррзѣфарачетацилѣ :
5. [четлице] Антроуалемзсгз
6. ндз.рнтрѣдамаскоу. коудеспѣ
7. шикоушисачѣиделааѣхіереи
8. рнтрѣаміасзшн.ркалерзсз
9. ю.рпарате, ді.рнчериомаивз
10. стѣделоукоарѣсоарелоуи.
11. іоѣмисзхлоучилсми.ррзши
12. четиачемесцжкоуме.ррето
13. цикзсоурзспрепзмхнтоу.
14. дѣкчиѣоушнюгладчегрхнкззх

gloatele de mūlte ōri mūn-
cindu ei, nevoiieā'i se hūlēscă;
prespre māsūră invrăjbīieā ei;
gonīā'i pāinră afara cetaȕiloru.
[cetiieasce!] Inntrū ieale mārĕān-
du inntru Damascū cū despusu
și cū ȕisa cēia dela arhīerei,
inntru a mīadă ȕi, in cale, vāȕuiu,
impărate! dīinn ceriu, mai vār-
tosu de lūcoarē soarelūi,
iuō 'mi strālūci lumīnră, și
ceia ce mergieā cū meinre, toȕi
cāȕūră spre pământū.
Dēci aūȕiūu glasu ce grāi cātră

noaptē și zuōa, în toată vrēmīea slujindū nădăjduescu că vorū agiunge pentru carē nădējde sântū părătū de jidovi, agrippō craiū.

8. Ce ? au nu crēdețū că dumnezău va seulă pre morți?
9. Că eu cu adevărū eră gânditū întru mine spre numele lui Isus nazari-nēnulū să facū multe înprotivīi.
10. Care amū și făcutū în Ierosalimū, și pre mulți sfinți amū închisū în temniți, putēre dela mai marii popilōrū luindū : și cândū ōmorăiea pre ei eu încă amū voitū.
11. Și în toate

Sinagoghile de multe ōri muncindu'i pre ei silitu'ieamū să hulēsci : și fărăi samī m'amū turbatū spre ei, îi gonīeă și până în ōrași streine. **ЧТИ
СЪОМЪ.**

12. Între carele mergândū în damascū, cu putēre și cu îngăduieali dela mai marele popilōrū.
13. La amiazăzi în cale văzuū craiule, de în cerū luminī mai mare de lumina soarelui, și mī cuprinse cu strălucirē ei, și pre ceiea ce mergē cu mine.
14. Iărī căzândū noi toți la pământū, auziū glasū grăindū cătrī

întru neîncetare ziaō și noaptea slujindū nădejduescu să sosēscă, pentru carē nădējde mă pīrăscū, împărate agrippō despre jidovi.

8. Ce lucru necredinciosū să judecă lingă voi, dēca dumnezeu morți învie?
9. Deci eu 'mi s'au părutū întru mine, cătră numele lui isus nazarenēnulū, a trebuū multe înpotrivă a face.
10. Carē amū și făcut în ierusalimū, și pre mulți denū sfinți eu în temniță 'iamū închis, cē dela arhīerei volnicīe luindū-ō și ōmorīndu-se ei damū sortū.
11. Și la toate

adunările de multe ōri căznindū pre ei, ini îndemnamū să hulēscă. și multū nebunindu-mă asupra lorū ini gonīieamū, până și la cēle dennăfară cetăți.

12. Întru carele și mergīnd la damascū, cu biruință, și diregătorīe, dela arhīerei.
13. Întru amiază zi pre cale am văzutū, împărate dela cerū, mai multū decitū lumina soarelui, lumină înncugīurīndu-mă, și pre cei ce cu mine mergīeă.
14. Și toți noi căzīndū la pământū, auziū glas grăindū cătră

LXXVII.

1. ме.рре. шигрзидкоу^лнка
2. ѣврейскз. савлесавлече
3. мегонещи, ѣзѣкѣкноуѣе
4. спреѣкпзѣкзкз. ѣоушишѣ
5. чѣ.рреѣциднѣ. ѣлоу^сисеѣоу
6. сзнтѣѣчелачетоуѣгонещи.
7. четескоалзшистзспрени
8. чоарелета^л спреѣчаста^лсз
9. таюциме. коу^сетеѣфакѣ
10. слоу^гзшима^лторѣ. чело
11. рачевззоуши, шичелораче
12. цивоюѣвиѣе. шилоуѣте
13. воюдѣ.рзѣѣоаме.рри. шидѣ.р
14. нтрѣ^лнви. рзѣѣкѣчечеоу^те

meînre, și grăiieà cū limba
Evreiascā: Savle! Savle! ce
me gonesci? izēclēnū 'tī e
spre țepă a clăcā. Eū ȡișu:
Cīnre esci, doamne! Elū ȡise: Eū
sāntu Isusu cela ce tū lū gonesci!
Ce te scoală și stă spre pi-
cioarele tale. Spre aceasta ară-
taiu'ti-me, cūmū se te facu
slūgă și martoru celo-
ra ce văduși, și celora ce
'tī voiu ivi ție, și lūà-te-
voiu dīntru oameînri și dīnn-
tru limbi, întru cēiea ce eū te

LXXVIII.

1. воютремитесе, дешкизи
2. ѣчїи лорѣ. коу^се.рнто^лсзкз
3. седѣ.рнзѣ.рнто^лрѣрекоу.рлсми
4. рз. шїдѣ.рнзѣ.рнсоу^соуѣнепре
5. нторѣѣкзтрзѣнсеѣ. коу^с
6. сепреѣмѣкзкенлзсзчюрпз
7. кателорѣ. шидостоничїи
8. рнзѣсѣѣцикоу^кредѣ.рцачл
9. чее.рзѣме.рре. дѣкчи.рпзрзѣ.
10. ѣгрипоноу^сѣсїюпротивни
11. коучереѣїеведѣре. чедкз
12. циѣра.рдамаскоу, ѣинте
13. ши.рнтрѣѣрлмь. ши.рнто
14. ателатоу^рилеѣоу^дееши.

voiu tremite se deșchiȡi
ocїi loru, cūmū se înntoarcă-
se dīnntru înnt(ū)rērecū în lumi-
ră, și dīnntru despūsulū nepre-
itorїului cătră dumneȡeu, cūmū
se preemēscă ei lāsăciuri pă-
cateloru, și dostoinicїi
înntu sfenți cū credїnnta ciea
ce e înntu meînre. Dēci, înpărate
Agripo! nū fuu protivni-
cū cerescїei vedēre, ce a căȡi
erā în Damascū ainte
și înntu Ierusalimū, și înnto-
ate latūrele Iūdeesci,

mine, și zicându în limbă jidovēsci, saule saule, ce mă gonesci? cu greu'ți ieaste a zvrăli înprotiva strămurării.

15. Iară eu zișü, cine esci doamne, elü zise, eu săntü Isus, pre carele tu gonesci.
16. Ce scoali și stî în picioarele tale, că pre aceasta m'amü arătatü ție, să te alegu slugî și mărturisoriuu acelora carele ai văzutü, și întru carele mă voiu arătă ție.
17. Slobozindu-te pre tine de în cești oămeni și de în păgăni, la carii te

trimețü pre tine acumü.

18. Să deșchizi ochii lorü, și să si întoarcî de întunērece la luminî, și dela putērē satanei la dumnezău, ca să ıea ertăciune de păcate, și parte între sfinți, prenü credința carē e în mine.
19. Unde craiu agrippu nu fuıu ne îngăduitoriu arătării ceresci.
20. Și mainte cărora eră în damascü și în Ierosalimü, și întru totü țanutulü Iudeei,

mine, și zicîndü cu cē jidovēscă limbă, saulü saulü, ce mă gonesci? cu greu ieaste ție cătră bolduri a lovî cu piciorulü.

15. İarä eu ziș, cine esci doamne? iarä elü zise, eu sîntü ısus pre carele tu gonesci.
16. Ce te scoală și stäi pre picioarele tale, pentru că spre aceasta m'amü arătatü ție, ca să te alegü slugă, și mărturie celorü ce ai văzutü, și celorü ce mă voiu arătă ție.
17. Scoțîndu-te denü norodü și denü limbi, la carii

acumü pre tine trimițü.

18. Să deșchizi ochii lörü ca să să întoarcă dela întunērecü la lumină, și dela biruința satanei, spre dumnezău, ca să ıea ei ertare de păcate și sorțu întru cei sfințiți, cu credința cē ce e întru mine.
19. Pentru acēıea înpărate agrippu, nu m'amü făcutü neascultătoriu cerescî vederi.
20. Ce celorü denü damascu întâıü și ıerosalimlēnilorü, și în toată țara jidovilorü,

LXXIX.

1. шилѣвилорѣспоу. рюсепокзѣ
2. скѣсешисе. рнтоаѣскѣсе. кѣ
3. трѣднѣсоу. фѣкѣндѣлоуѣрѣ
4. дѣникоу. депоканіе : ∞
5. [сѣрѣшисѣѣцилорѣ.] дерен
6. тачастамеіоу. деинпрі. рнсе
7. рѣ. ртрѣсѣнтитоарешиврѣ
8. се мѣспа. гѣдѣчидовѣндію
9. аѣсторючелачее. деладнѣсеѣ.
10. пѣ. рѣлаасоу. аѣаста. стѣ
11. нѣдмѣстоу. рнсекоу. мичи
12. лорѣшимарилорѣ. шинели
13. кѣаѣфарѣноу. рѣрѣкоу. дѣча
14. лѣченрѣчнсісѣрѣчлѣврѣ

и

și limbiloru spūniū se pocăia-
scă-se și se întoarcă-se că-
tră dumneđeū, făcādu lucrū
dostoinicū de pocaanie.
[sfrășitulū sfențilorū.] Derept'
aceasta me Iūdeii prīnnse-
ră întru sfentitoare și vrē
se mē spargă. Dēci dobāndīu
agīutoriu cela ce e dela dumneđeu
pāinră la đūa aceasta, stān-
du mărtūrisescū mici-
lorū și marilorū, și nemi-
că afară nū grăescū de cea-
liea ce prorocīi điseră cieale vrē

18

LXXX.

1. сеѣіе, шимонси. дѣчисемѣ
2. ѣкѣпрее. мѣрѣхѣ. шинсе. рнѣ
3. юлоу. дн. рѣд. рѣіерѣ. кмостіло
4. рѣ. лѣмн. рѣвасеспоуе. ѣаме
5. ѣрилорѣ, шилѣвилорѣ. шиде
6. касѣспоу. рнсе. аѣаст. алоу. и,
7. ѣфистоу. коу. маре. гласоу. снсе,
8. дрѣчѣцитѣпавле, кѣмоу. те
9. лека. сци. рнѣднѣнѣсторѣсте
10. рнтоаѣсерѣ. ѣѣоу. снсе. бѣанс
11. мѣдрѣческоу. цѣ. рѣто. арѣфн
12. стѣ. чѣдѣ. дѣкѣрѣши. рнтрѣци
13. мѣндрѣе. граю. рѣвестѣскоу.
14. цн. дѣ. чѣ. кѣ. ст. а. рнѣ. рѣто. ѣкѣ

se fie, și Moisi. Dēci se mūn-
că preemieasce Hristosu, și se în-
tāiulū diinntru innvīerē mortilo-
ru lumīnră va se spūe ōamein-
rilorū și limbilorū. Și de-
ca răspūinnse acieastiea lūi,
e Fistū cū mare glasū đise:
Drăcesci-te Pavle! că mūlte-
le cartī inntru neistovu te
întoarseră. E elū đise: Ba nu
me drăcescū, țīnetoare Fi-
ste! ce dēdevāru și inn-
tregi mīndrīe graiure vestescū.
Sei de acēstiea împāratulū, că

dupi acēia și păgănilorū povestiiu
să și pocăieasci, și să și întoarcî
cătrî dumnezău, fapte destoinice a
pocăinței să faci. Конецъ святому.

21. Pentru acēstē jidovii prinzându-mî
în beserecî vrē să mă ōmoarî.
22. Și agiutatū cu agiutoriulū lui dum-
nezău, până în ceastî zi stau, mărtu-
risindū acēstē a micū și a mare,
nemicî zicandū, fără cēlē cēu pro-
rocițū prorocii

și limbilorū vestindū să să pocă-
iească, și să să întoarcă spre dum-
nezău, vrēdnice de pocăință lucruri
făcîndū.

21. Pentru acēstē jidovii prinzîndu-mă în
beserică să ispitiea să mă ōmoarā.
22. Deci ajutoriū nemerindū celū dela
dumnăzău până în ziōa aceasta stau,
mărturisindū la micū și la mare,
nimica afară grăindū dentru carele
prorocii au grăitū,

și mōvsi, că vorū să fie.

23. A păți Hristos și a fi elū întâiulū
de invierē morțilorū a propovedū
luminî aceștii rude și păgănilorū.
24. Acēstē grăindū elū și dāndu'si sama,
fistū cu mare glas zise, nebunesci
pavle? cărțile cēle multe te ducū la
nebunie.
25. Iară elū zise, n'amū nebunitū ein-
stite fiste, ce adevărate și trēzve
cuvinte grăescu.
26. Că scî de acēstē craiū,

vrîndū să să facă și movsi.

23. De ieaste pătimitoriu hristos de va
să vestescă întâiu de inviearē mor-
țilorū, lumină norodului și limbilorū.
24. Și acēstē elū răspunzîndū, iară fistū
cu mare glasū zise, nebunū esci
pavle, cartē cē multă spre nebunie
te întoarce.
25. Iară elū, nu'sū nebunū zise, putērnice
fiste, ce ale adevărului și ale înțelep-
ciunii graiuri răspunzu, pentru că scie.
26. Pentru acēstē împăratulū

la carele și cu îndrăznire grăescū :
că nu gândescū c'are fi de acēstē
carele n'are scī, că nemicī de acēstē
în ūnghetū nu s'au făcutū.

27. Crezi în proroci craiu agrippō? sciu
că crezi.
28. Īarī agrippa cătrī pavelū zise: cu
puținelū de nu mī faci să fiu creștinū.
29. Īarī pavelū zise, pohtirēșū dela dum-
nezău și în puținelū și în multū, nu
numai tu, ce toți căți mī audū astăzi
să fie ca mine,

fărī de această prinsoare incolē.

30. Și acēstē zicândū, să sculī craiu, și
deregătoriulū și vernichīe, și ceīea
ce șázuse cu ei.
31. Și mergândū în laturi, grăiiea ūnī
cu alți, zicândū, că nece ō vinī de
moarte au de prinsoare n'au făcutū
ōmulū acesta.
32. Īarī agrippa cătrī fistū zise, slobo-
zitū au vrutū putē fi acestū ōmū,
să nu s'au vrutū luōā pre împăratulū.

САР 27.

ПЕТОКЪ 7. НЕДѢЛА. ЗАЧАЛО ѿ.

1. Īarī dēca fū rânduitī noaō să vān-
slāmū în Italiīea,

cătră carele și îndrăznindū, grăescu
pentru că nu 'mi se pare nimica a
nu scī elū pentru acēstē pentru că
nu e în ūnghiu făcută aceasta.

27. Crezi împărate agrippō pre proroci?
scīu că crezi.
28. Īară agrippa cătră pavelū zise, pre
cītinelū mă faci creștinū a mă face.
29. Īară pavelū zise, rugā-m'așū lui dum-
nezău și în puținelū și în multū nu
numai pre ține ce și pre toți ceīea
ce audū pre mine astăzi să să facā
ca aceștē în ce fēliu și eu sīntū,

afară denū legăturile acēstē.

30. Și acēstē zicīndū elū sculatu-s'au
împăratulū, și domnulū, și vernica, și
ceīea ce șādē împreună cu ei.
31. Și depărtīndu-se grăiiea, ūnul cătră
altulū zicīndū, că nimica de moarte
vrēdnicū, au de legături face ōmulū
acesta.
32. Īară agrippa lui fistū zise, a să
slobozi s'arū putē ōmulū acesta, de
n'arū fi chematū pre chesariū.

САР 27.

1. Īară după ce s'au alesū ca să mēr-
gemū noi în Italiīea,

dēderî pre pavelū și pre alți legațū sutașului, anume Iulie de în șirē-gulū împăratului.

2. Și suindu-ne în corabîiea de în adramiteiu, vrândū să vānslāmū pre lângî țānutulū asiei, ne slobozimū, fiindū cu noi aristarhū machedonū de în solunū.
3. Iarî a doaō zi agiunsemū în sidona, iarî Iulie cu mare cinste țindū pre pavelū, îngādū să mērgî la priieatini să'lū grijasei.
4. Și de acolò

purcezāndū vānslāmū în chipru, pentru că ne erā vānturele înprotivî.

5. Și mērsemū pre marē chilichiei și pamfiliei, sosimū în myra orașulū lichiei.
6. Și acolò aflāndū sutașulū ō corabie dela alecsandriiea vānslāndū în Italiiea, ne băgî într'ānsa.
7. Iarî în multe zile vānslāndū cātinelū, și abiiea sosimū lāngî cnida, ne lāsāndū pre noi vāntulū, vānslāmū în eritū lāngî Salmōnū.
8. Și abiiea trecāndū

dā pre pavelū și pre alții oare carîi legați la ūnū sutașū pre nume iulie, alū cētei sevastisū.

2. Și întrindū în corabie dela adramitū vrindū să mērgā la locurile lui dela asîiea, purcēsemū fiindū împreună cu noi, arestarhu machidonēnū dela solonū.
3. Și adōa zi nēmū pogorîtū la sidōnū, și cu iubire omenescā iulie lui pavelū arātindu-se, porunci la priieateni mergindū să'l grijascā.
4. Și de acolò

purcegindū amū trecutū pre suptū chiprosū, pentru că vīnturile erā înpotrivā.

5. Și genunē cē despre chilichiea și panfiliea trecindū-ō, nēmū pogorîtū la mira lichiei.
6. Și acolò aflindū sutașulū corabie alecsandrinescā, mergindū în italiiea, nēu băgatū pre noi într'ānsa.
7. Și în cîtevā zile începuū mergindū, și abiiea sosindū spre senidōsū ne lāsindū pre noi vīntulū amū trecutū pre lingā critū despre salmoni.
8. Și abiiea abātindu-ne

LXXXV.

1. сѣмоу маџирѣ. дѣкчиве. рримѣ.
2. ꙗкоу чѣла чѣсѣкѣ амзѣоу
3. рапристанище ѿ ѿѡѣа проѡ
4. педечетат лласіеи. шимѣ
5. тзврѣме зѣкоу. фѣиндѣсѣбла
6. зньноу тариѣ. дерепчепос
7. тоуѣраѡмоу ве. ритѣ. ши
8. сѣоу га павелѣ гргзи палорѣ,
9. вѣсѣ ба цивзѣоу, коу коу. рпоу
10. тарѣ. шикоу моу тз дешѣ
11. цѣе. ноу нѣ ма нта ѣоу лоу ни
12. шикора бѣеи, чѣши соу флѣ
13. телорѣ ноас зѣвасѣ фѣен оу та
14. рѣк. соу ташоу фѣкрз ма чѣи ши

semū margirē. Dēci vēnrimu
în loculū cela ce se chīeamă Bū-
ra-pristanisce, iuō e aproa-
pe de cetatīea Lasīeēi. Și mul-
tă vrēme trecū, fīindu săblaz-
n(ă) nūtariēi, derepce po-
stulū eră amū vēnritu, și
se rūgă Pavelu, grăiēa lorū:
Bārbați! văḑū, cūmū cū inpū-
tare și cū mūltă deșer-
țīe nū numai tarulūi
și corabīeēi, ce și sūfle-
teloru noastre va se fīe nūta-
rē. Sūtașulū crămacīi și

LXXXVI.

1. нафтичїи ѡскоу тама нврз
2. тодѣчк ладѣ павел оу гргзи те.
3. ле. ноу воу. ррзпристанищѣкз
4. трзѣснаре. корабничїнсѣз
5. тоу ирзсѣкоу сѣвз. рлѣк сѣдѣѡ
6. чѣѣдо арзворѣнѣтѡкоу вѡѡ
7. ѡю. рнѣ. рѣфиникїѡ. коу сѣѣ
8. снѡсѣ. рпристанищѣк кризоу ѣи.
9. чѣкзоу таспрѣ ливашїкз трѣ
10. хорѣ. соу флѡѡоу стрѣпз рѣкз
11. кзвоѡѡѡворѣнемери. дѣкчи
12. лѣдрзвѣк трила шивѣ. ррерз. ѣн
13. трѣкритоу. ноу ѡмзнатѣ
14. ѣлоу мансоу флз противни

nafticīi ascūltă mai vră-
tosu de cēlīea de Pavelū grăite-
le. Nū būnră pristanisce că-
tră ernare, corabnicīi sfă-
tūiră-se, cūmū se vānsleḑe de a-
cīe, doară voru putiēă cūmūva a-
gīuīnge în Finichīīea, cūmū se er-
nieaḑe în pristaniscē Critulūi,
ce căută spre Liva și cătru
Horu. Sūflă Aūstrulu; părē-lă
că voă sa voru nemerī. Dēci
luară vētrila și vēnreră înn-
tru Critū. Nū amānatu
elū, mai sūflă protivni-

pre lângă iewa, venimă la unu locu
ce'lă chiamă vadu bunu, de carele
eră aproape orașulă lasiei.

9. Iarî multî vrēme trecându, și fiindū
vănslarē cu perire, pentru că și po-
stulū trecuse: îndemnă'i pavelū.
10. Grăindū lōrū, bărbaților, văzū că
cu dosadi, și cu multî pagubi, nu
numai a povăraei și a corabiei, ce
și capetelorū noastre va să fie vān-
slarē.
11. Iarî sutașulū pre crămaciū și

pre corăbiieariū ascultă mai vărtosū
de cătū cuvintele lui pavelū.

12. Și ne fiindū vadulū bunū a ernă
mulți făcē sfatū să purcează și de
acolē, cumū dēre putē să agiungi
în finichiia să ernēze la vadulū
critului, carele cautî cătri liva și
cătri horū.
13. Iarî suflându austru, părându-le lōrū,
că vorū isprăvi voiea lōrū lăsându-si
de în assonū vānslarī în crvtū.
14. Iarî nu preste multî vrēme să lovī
întru iewa vântū

de la iewa, venit'amū la unu locu oare-
carele ce să chiamă bune vaduri,
lîngă care aproape eră cetatē lasēa.

9. Și cităva vrēme trecîndū, și fiindū
mērgerē pre apă cu primejdie, pen-
trucă și postulū trecuse, ini învățā
pavelū.
10. Zicîndū lorū bărbați văzu că cu do-
sada și multă pagubă nu numai a
povării și a corabiei, ce și a sufle-
telorū noastre va fi mērgerē.
11. Iară sutașulū de cărmaciū și

de corăbiieari ascultă mai multū, de
cîtū cēlē ce să grăiea de pavelū.

12. Și netocmitū bine fiindū vadulū de
ernatecū, mai mulți făcură sfatū să
purcēzā și de acolō, ca de vorū putē
ajungîndū la finica să ernēze, vadulū
critului văzîndū ce ieaste spre a-
miază zi, și spre hōrū.
13. Iară bătîndū austrulū părîndu-le că
au nemeritū sfatulū lorū lāsîndū pre
ason mergē spre critū.
14. Iară nu după multă vrēme lovī a-
supra ei vîntū

cu vihorū, carele se chīamī eṽroclidonū.

15. Și răpī corabīea și neputându mērgespre vântū, slobozirī-ō vântului și ne ducē.
16. Și ducându-ne într'unū ōstrovū micū ce să chīamā clavdie, abīea ō putumū apucā luntrē.
17. Carē trăgându-ō în corabie, cu măestrie agiutorā-se înpregiurându corabīea, temāndu-ne să nu cađi în vr'unū lōcū cu nāroiu, slobozirī vētrilele și așieā mergē.
18. Iārī aruncādu-ne farte tare de vicolū,

cela ce'i zicū tifonicōs, ce să chīamā viforulū lui evrosū.

15. Și hrăpindu-se cōrabīea, și neputīndū să stē împotriva vīntului, slobozīndu-ne ne ducēmū.
16. Și la ūnū ōstrovū oare carele supuīndu-ne, ce să chemā clavdisū, abīeā amū pututū de am prinsū barca.
17. Carē rădicīndu-ō cu ajutoriuri să trebuieā incingīndū corabīea, și temīndu-se ea să nu cazā în sōrbu, slobozīndū vētrila așā să purtā.
18. Și virtosū viforīndu-ne noi

a doaō zi făcurī pagubī.

19. Și a treiea zi noi cu mānile noastre lepādāmū unēltele corabīei.
20. Iārī cāndū nu s'are arātā nece soarele nece stēlele în multe zile, și fiīndū vicolū mare, dēcīi să luase toatī nādējdē viēțīi noastre.
21. Și flāmānzīndū multū, atuncē stāndū pavelū în mijloculū lōr, zise, au vrutū trebū ō bărbaților ascultāndū pre mine să nu purcēdemū

a doaō zi lepādare făcē.

19. Și a treiea zi cu mīnile noastre ūnēltele corabīei amū lepādātū.
20. Nici soarele nici stēlele văzīndu-se preste multe zile, și viforū nu puțīnū fiīndu-ne asupra, deci să luase toatā nādējdē de a ne mīntuī noi.
21. Și multā flāmānzīe fiīndū, atuncē stīndū pavelū în mijlocul lōrū zise, cādē-se ō bărbațilorū ascultīndū pre mine, să nu purcēdemū

LXXXIX.

1. ди.лнѣскритоушисензѣзвн
2. моудосздирѣчасташиде
3. шеѡциѣ. шиакмоуѡогоувз
4. вѣ.лресѣсоуфлетаци. лепз
5. дарѣкоуфлетелорѡнечеоурѣ
6. ноувафидѣлтрѡвой. ноума
7. икоравѣа. кз.лнѣсчаста
8. ноаптемистзтоу.лраннѣе
9. лнѣерѣѡчелѡченслоужѣкѡ
10. демигрзѣноутетѣмепавле.
11. кз.лраннтѡлоуѣкѣсарюци
12. секадесестан. шиѡдекздж
13. ѡоуициѣднѣѣѡтоцикзцино
14. атзкоути.лре. дѣчкиоуте

diinntru Critū și se nă izbi-
mū dosădirē aceasta și de-
șertșie. Și acmū rogū-vă,
bînre se sūfletați, lepă-
darē sūfleteloru nece ūrulu
nū va fi dîntru voi, nūmai
corabia. Că întru ceasta
noapte 'mi stătū înrainte
înngerulu celuiea ce'i slujescu,
de'mi grăi: Nū te tēme, Pavle!
că înraintiea lū chĕsariu 'ți
se cade se stai, și adecă dă-
rūi ție dumneđeu toți căți noa-
tă cū tînre. Dēci cūte-

XC.

1. сацивзѡбацнкзкресѡѡ
2. днѣоукзѡшаваѣлнѣчени
3. поуѡсизмифоу. лтроуѡсѡ
4. воуѡарекарелекадесеноѡ
5. ѡсекздемюу. шикѡѡпаѡа
6. спрзѡѣченѡаптефоумюу.
7. поустацинон.лѣѡерѡре.
8. ши.лмѣѡѡѡноаптепзрѡко
9. равничилорѡ, кзѣѡпро
10. пѣарзлаврюѡмѡѡцире.
11. шимзѡурарѡѡе.лрѡрѣ. ши
12. ѡфларѡ. ѣдестз.лженипоу
13. цинелзѡемюутарз.дѣчимз
14. ѡурарѡѡоутесѡ. шиѡфларѡ.

đați, bărbați, că cređu lu
dumneđeū, că așă va fi, inn ce chi-
pū đisă'mi fū. Întrū ōstro-
vū ōarecarele cade-se noa-
ō se cădemū. Și ca a patra-
sprăđece noapte fūmū
pūrtați noi întru gerure,
și în mĕăđă noapte părū co-
rabniciloru că se apro-
pĕră la vĕiu ō margire,
și măsūrără geînurē și
aflară 20 de stăinjeni. Pū-
ținelă se mūtără; dēci mă-
sūrără rŭtesu și aflară

de în critū, și a încungiurà această dosadi și pagubi.

22. Iati și acumū rōgū pre voi, să fițu cu inimî bunî, că perire nu va fi nece a unui sufletū de in voi, ce numai corabîi.
23. Că'mi stătū înnainte într'această noapte ingerulū lui dumnezău alū căruiea săntū eu, căruiea'i și slujescu.
24. Zicândū, nu te tēme pavle, înnaintē împăratului trebuie să stai, și iati, dăruit'au ție dumnezău pre tōți carii vānsli cu tine.
25. Dereptū acēiea fiți

cu inimî bunî bărbațilōrū, cređū lui dumnezău că așiea va fi cumū 'mi-au grăitū mie.

26. Și într'unū ōstrovū trebuiească noaō să cădemū.
27. Și venindū a patrasprădece noapte, vānslāndū noi în adria, pre la miazī noapte, le părū corabiiearilōrū că să apropiē la vr'unū țanutū.
28. Și slobozindū māsura aflari stānjāni doaōzeci, și mai mērsārī puținelū, și iarī slobozindu māsura,

dela critū, și a dobîndi dosada aceasta și paguba.

22. Și acum învățū pre voi a fi cu bună voe, pentru că lepădare de sufletū nici ūna nu va fi dentru voi afară denū corabie.
23. Pentru că au venitū la mine în noaptē aceasta ingerulū lui dumnezău, alū căruiea sîntū, căruiea și slujăscū.
24. Zicîndū nu te tēme pavle, la chesariū trebuie a stā tu de față, și iatā ț'au dăruitū ție dumnezău, pre toți ceiea ce mergū cu tine.
25. Pentru acēiea fiți

cu bunū suflet bărbaților, pentru că crezu în dumnezău, că așa va fi în ce chip 'mī-au grăitū mie.

26. Și la ōare care ōstrov trebuie să cădemū noi.
27. Și dēca a patrusprāzēce noa(p)te să făcū, pornindu-ne noi în adriēa, la mīezul noptiī socotiēa corabiiearii a să apropiēa de ei oare care țarā.
28. Și cercîndū aflarā stīnjāni, 20, și puținelū depārtindu-se, și iarāși slobozindū af(1)arā

XCI.

1. еѣстѣржени. темѣсесеноу
2. коѣвакѣдемоу. локоуѣчела
3. ді. раинте. шиді. лрасоу
4. корабіеиленпѣдарѣ. дѣ кѣ
5. тоуши. ѣсгамоуиѣсоу
6. ѡсеѣѣіе. екорабничиічен
7. нѣсеѣфоугѣді. ракорабіе.
8. спѣнѣсрарѣлоу. лнѣѣ. лмаре.
9. коуѣрѣкрѣкѣді. лрасѣврѣмѣ
10. кѣтоушити. лнде. дѣкѣиѣи
11. сѣпавелѣсоуѣташоуѣиши
12. воиничилоуѣ. сенѣлѣкоуи
13. реѣѣѣѣ. лкорабіевоиарѣ
14. лнѣнтоуиноуѣпѣѣѣѣ. ши

15 stâinjeni. Temē-se, se nū cūmūva cādemū în loculū cela dī înrainte, și diin nasulū corabіeei lepădară 4 că-tūși. Rūgamū-nă dū-ō se fie. E corabnicіi cein-du să fūgă dīin corabіe, spândurară lūinntrіea în mare, cū părere că dīin nasu vremu cātūși tīnnde. Dēci dī-se Pavelu sūtașulūi și voiniciloru: Se nu lăcūire aceștiea în corabіe, voi a vă mântū nū pūteți. Și

XCII.

1. лтоуиѣвоиничіитѣ. лрѣѣѣ
2. лрѣлоу. лнѣишоарееи. шіѣлѣ
3. сарѣіасекасѣ. пѣ. лрѣврѣк
4. сѣѣсеѣѣіе. соуѣганпаве
5. лѣтоцисепреелѣкѣкѣхрѣнѣ.
6. грѣиѣпаѣѣспрѣѣѣкѣесиле
7. сѣнѣтоуѣѣстѣѣсидекѣнѣдѣ
8. лірепѣтацинемѣѣкаѣци.
9. прѣкѣнѣднѣднемѣикѣпрѣе
10. лнтоу. дѣкѣиѣсогоуѣвоиселоу
11. аѣиѣхрѣнѣіѣѣстѣѣѣмоуѣкѣѣѣ
12. лвоасѣѣлнѣнтоуѣіре. шинѣ
13. ѣѣѣѣрѣіѣдевоиѣпѣрѣді. лка
14. поуноуѣивакѣдѣ. сикѣнѣдѣ

atūnce voinicіi tăeară fu-înre lūinntrіșoareei, și lă-sară іа se cađă. Păinră vrē-đuō se fie, rūgă'i Pave-lu toți se preemēscă hrană, grăiіeă: Patrusprăđece dīle sântū astă dī de cāndu așteptați nemăiנcați prebāndindu, nemičă pree-mitū. Dēci regū voi se lū-ați hrană, іaste amū cātră a voastră mantūire, și ne-ce ūruia de voi păru dīin ca-pū nūi va cāđe. Dіcāndu

cincisprăzēce stăinjăni.

29. Temându-sî să nu cumvâ cazî în vr'unū lōcū prundosū, de în piscū aruncându patru mățe pohtiieă să fie zuō
30. Īari corăbĭearĭi să ispitĭeă să fugĭ de în corabĭe, și slobozirĭ luntrița în mare, pre suptū cumpătū cumū arĭ vrē să slobozĭ mățele de în piscū.
31. Zise dereptū acēiea pavelū sutașului și vitējilōrū. să nu vor rămānē aceștē în corabĭe, voi nu veți putē mântui-vi.

32. Atunci vitējĭi tăieară funile luntrei și ō lăsarĭ să cazĭ.
33. Și într'acēiea făcându-sî zuō, pavelū rugā pre tōți să mănānce bucate, zicāndū, că'i a patrasprăzēcē zi astăzi de cāndū așteptāndū, trăimū nemāncați, și nemică luīndū.
34. Dereptū acēiea rōgū pre voi să luați bucate, că aceasta ieaste de mântuirē voastrĭ, și nece ūnuiea de voi nece ūnū păru de în capū nu'i va cādē.
35. Și zicāndū

stĭnjăni cincisprăzēce.

29. Și temĭndu-ne ca nu cĭndai în lōcuri aspre să cādēmū, denū fundū aruncĭndū patru fiarā, să rugā să să facā zĭō.
30. Și corăbĭiearii cercĭndū să fugā denū vas, și slobozindū barca în mare. cu prilejū adecā, că denū piscū vor să ĭntinzā fiarā.
31. Zise pavelū sutașului, și ōștēnilorū de nu vorū rămĭnieă aceștē în vas voi să scāpați nu veți putĭeă.

32. Atuncē ōștēni tăieară funile barcĭi, și ō lăsarā pre ĩea de cāzū.
33. Īarā pānā ūnde vrieă să să facā zĭō, rugā pavelū pre tōți, să ĩea de mĭncatū zicĭndū, patrusprăzēce zile astăzi așteptĭndū nemĭncați sĭnteți nemică gustĭndū.
34. Pentru acēiea rōgū pre voi să luați de mĭncatū, pentru că aceasta spre mĭntuirē voastrā ieaste, pentru că nice ūnuiea dentru voi părū denū capū va cādē.
35. Și zicĭndū

XCIII.

1. ашалоуѡпх.аре. шивагода
2. ридѣсеѡ.ртретоци. фрх.ри
3. сеши.ричепоуѡмх.рка. мх
4. .ргхгархсетоци, д'кчишѣен
5. лоуархпице. ера.ркоравѣ,
6. сѡс. десоуфлете. схтоу
7. рархседемх.ркарешиюшира
8. рхкоравѣ. лепхдархгрхѣ
9. .рмаре. шидекафоусѡѡноу
10. коуноцилпхмхнтоуѣ. шисх.ррѡ
11. варекарелесокотѣмѣивхндѡ
12. арирх. .риххнхсхкетоуѣрхсе.
13. сепоутарѣастесескоацх
14. коравѣ. шидѣнкира, адр

așa, lūō pāinre și bl(a)goda-
ri dumneđu între toți; frāinn-
se și inncepū a māincā. Māin-
gāiarā-se toți; dēci șie ei
lūarā pisee. Erā în corabie
276 de sūflete; sātū-
rarā-se de māincare și iușira-
rā corabīa; lepādarā grāulu
în mare. Și deca fū dūō, nū
cūnosceā pāmāntulū; și sāinru
ōarecarele socotīeā aibāndu
arirā, innt'rānsu svetūirā-se,
se pūtieare iaste, se scoață
corabīa. Și anchira adu-

XCIV.

1. рархшилепхдарх.рхѡмареде
2. преоурхслхвирхфоу.ррилекхѡ
3. мелорѡ, д'кчиѡхдикархв'ктри
4. лашисоуфлаентишорѡ. ши
5. вхслхмоуламаѡцирид'кчи
6. кхсоумоу.рлокоу, коунхсипѡ.
7. лхсархкоравѣшшинасоуѡмѡ
8. ѡприсе. шисххтоунелегх
9. .рратх. іархкхѡмафлхнц'к
10. седегр'кцаоунделорѡ. еср'кцоуѣ
11. воиничилорѡфоукоуѣсеоучи
12. гхфоуглїи. сепоунеци.аре
13. ноатесескапе. іархсоута
14. шоуѣвр'кceneз'ккхпавелѡ. ши

rarā și lepādarā întru mare, de-
preurā slābirā fūinrile cār-
meloru; dēci rădicarā vētri-
la și sūflā ventīșoru, și
vāslāmū la margiri. Dēci
cădūmū în locū cū nāsipu,
lāsarā corabīiea; și nasulū amū
ōprī-se și stātū nelegā-
înratā, iarā cārma flāngē-
se de grēța ūndeloru. E svētulū
voiniciloru fū, cūmū se ūci-
gā fūglīi, se nū nescīinre
noate, se scape. Iarā sūta-
șulū vrē se petrēcā Pavelu, și

acēstē, luō pâine, și dēde harū lui dumnezău înnaintē tuturorū, și frāngându începū a māncā.

36. Īarī tuturorū mai vūindu-le inimī, și luarī și ei de māncari.
37. Și erā în corabie de tōți, doaō sute și șaptezeci și șase de suflete.
38. Īarī dēca să sāturari de bucate, ūșurari corabiiea, aruncāndū hrana în mare.
39. Și când fū zuō pāmāntulū nu'lū cunosce: dari socotiea ūnū sānū, avāndū țarmure, în carele socotiea, dēre pute să ūrnēsci corabiiea.
40. Și trāgāndū susū mățele

slobozirī-ō mării, și slābirī funile cārmelor, și rădicāndū vētrila cātri suflarē vāntului siliiea la țarmure.

41. Īarī nemerindū în lōculū a doaō mări să înprinse corabiiea, și pisculū de nainte să înplānti și stā neclătiti, iarī partē de îndărăptū să rumpē de tăriiia ūndelōrū.
42. Īarī sfatulū vitējilorū le erā să ōmoarī pre cei prinși, ca să nu înnoate cineva și să scape.
43. Īarī sutașulū vrāndū să'lū scutēsci pre pavelū,

acēstē, și luīndū piine mulțimī lui dumnezău înnaintē tuturorū, și frīngīndū începū a mīncā.

36. Și cu bună voe făcīndu-se toți, și ei au luatū de mīncatū.
37. Și eramū în corabiē, toate sufletele, 276.
38. Și sāturīndu-se de mīncare, iușorā corabiiea, lepādīndū hrana în mare.
39. Īarā cīndū s'au făcutū zīō, pāmīntulū nu'lū cunosciea, iarā socotiea ūnū piscū avīndū țearmure la carele sfătuirā de vorū putiea să înpingā corebiiea.
40. Și rădicīndū fiarāle

le slobozirā în mare, și slābirā jugurile cīrmeloru, și rădicīndū vētrila den frunte, siliiea despre țarmure.

41. Și căzīndū în locū cu doaō mări, dēderā la ūscatū vasulū, și pisculū denū nainte înplīntīndu-se, rămase neclătita, iarā fundulū să rumpiea de sila valurilorū.
42. Īarā ōștēnii sfatū făcura ca pre cei legați să'i ōmoarā, ca nu cīndai vre unulū înnotīndū va scāpā.
43. Īarā sutașulū vrīndū să mīntuiască pre pavelū,

ōprîi de sfatulū lōrū, și poruncî celor ce potū înotă să să sloboazi întăiu să iasă la pământū.

44. Îarî alaltî, ūnîi pre scânduri, altîi pre frânturi de în corabie, și fî așă de eșirî toțū la pământū în pace.

КОНЕЦЪ ПЕТКЪ.

САР 28.

СЪКОТЪ 3. НЕДЪКАДЪ, ЗАЧАЛО, ЊА.

1. Și dēca eșirî în pace, atuncē întelesârî că chîamî ōstrovulū militū.
2. Îarî varvarîi făcē ōmenie multî cu noi, făcândū focū, prîmirî pre noi pre toți, pentru

ploaiea ce ne ploāà și pentru frigulū,

3. Și strângândū pavelū cevā surcēle și puindū spre focū, ō vipere eșindū de în căldurî năvăli spre mâna lui.
4. Și cumū văzurî varvarîi spānzurândū jivina de mâna lui, zisârî ūnulū cātrî alaltū, de totū iaste vrājmașū ōmulū acesta, carele mântuindu-sî de în mare, vina lui nu'lū lāsî să trăieascî.
5. Îarî elū scuturândū jivina în focū necē ūnū rău nu păți.

ōprî pre ei de sfatū și poruncî pre ceiea ce vorū putieà, să înoate să să sloboază, întiū la pământū, ca să iasă și ceiealaltî.

44. Pre ūnîi pre scînduri, și pre altîi pre ūnele denū ale corăbiei, și așă făcură toți de scăpară la pământū.

САР 28.

1. Și scăpîndū atuncē au cunoscutū că meletî ōstrovulū să chîamă.
2. Îară varvarîi făcieà nu fie ce milă cu nōi, pentru că aprinzîndū focū nēu luatū pre toți pre noi, pentru

ploaiea ce erà, și pentru frigū.

3. Și adunîndū pavelū mulțime de gătejîi, și puindū preste focū, ō vipere de căldură eșindū să apucā de mîna lui.
4. Îară dēca văzură varvarîi, spînzurîndū jiganiiea de mîna lui, zicieà ūnulū cātră altulū cu adevăratū ūcigașū ieaste ōmulū acesta, pre carele mîntuindū denū mare judecata, să trăiască n'au lāsātū.
5. Deci elū scuturîndū jiganiiea în focū, nemică rău n'au pățitū.

6. Iari ei aşteptă să sî înfle, şi să cază de pripî mortū: iari aşteptăndū ei multū, şi văzăndū că nu 'ieare fi nece ō nevoe, întoarsăra-sî, ş'i zicē, că e dumnezău.
7. Iari inn acelū locū eră sălaşăle a mai marelui ōstrovului anume poplīe, carele ne prīmī pre noi, şi trei zile cu ōmenie ne ōspătī.
8. Şi fū tatălū lui poplīe

cuprinsu de friguri şi de vintre zăcândū, la carele inntrī pavelū şi să rugī, şi puindu'şi mǎinile spre elū, vindecī pre elū.

9. Iari aceasta fīndū, şi alŭi carīi avē nepotinŭe în ōstrovulū acela, venīiēa şi să vindecā.
10. Carīi cu multī cinste cinstirī pre noi, şi purezāndū ne pusārī de ce ne trebuīiēa.
11. Iari dupī trei luni vānslāmū cu corabīe alecandrienēscă, carē ernase în ōstrovū,

6. Iară ei aşteptă pre elū ca să să ūmfle, au să cază fără vēste mortū, şi multū ei aşteptīndū şi văzīndū nemică nevoe la elū făcīndu-se, premenīndū-se zicīeā, că e dumnezău elū.
7. Iară intru ceīea ce eră înprejurulū locului aceluīea, eră sălaşă ale mai marelui ōstrovului, pre nume poplīe, carele prīmindu-ne, pre noi trei zile, cu dragoste ne ōspătā.
8. Şi fū tatălū lui poplīe,

de friguri şi de vintre fīndū cuprinsū zăcē, cătră carele pavelū intrīndū şi făcīndū rugă, puīndū mīnile preste elū 'l-au vindecatū pre dīnsulū.

9. Deci acēstē făcīndu-se şi ceīea laltī, ceīea ce avē boale în ōstrovū mergē şi să tāmăduīeā.
10. Carīi şi cu multă cinste nēu cīstitū pre noi, şi vrīndū a pureēde nēu grijitū cēle de trēbă.
11. Iară după trei luni, nēmū pornitū cu corabīiēa, ce au ernatū în ōstrovulū

căriiea'i erà sămnuľ dīōscori.

12. Și sosindū în siracusi, rămasemū acolē trei zile.
13. De acolē încungiurandū sosimū în righiiea: și preste ō zi suflandū aōstru, întru a doaō zi venimū în potiōlū.
14. Unde aflāmū frații rugarā-ne să rămānemū la ei șapte zile, și așa venimū în roma.
15. Și de acolē auzindū frații de carele erà de noi, eșirī innaintē noastri

aleesandriei, carē erà însămnatā dīōscurilorū.

12. Și nemerindū la siracussa amū așteptatū zile trei.
13. Și de acolō încunjurindū amū sosit la righiōnū, și preste ō zi făcīndu-se austru, a dōa zi amū venitū la potiōli.
14. Unde aflīndū frați nēmū mângăieatū spre ei, ca să rămānemū zile șapte, și așa la rīmū amū venit.
15. Și de acolō frații auzindū cēle pentru noi au eșitū întru întimpinarē noastrā,

pānī la trāgulū apiei, și pānī la trei crācīme, pre carīi vāzāndu'i pavelū, dāndū harū lui dumnezāu, luō hrāborīe.

16. Iarī dēca venimū în roma, sutașulū dēde legații mai marelui șirēgului, și îngāduitī fū lui pavelū să lăcuiască de ūsebi, cu ūnū vitēzū carele arī păzī pre elū.
17. Și fū dupī trei zile chemī pavelū pre cei mai mari ai jidovilorū: carīi dēca venirī, zise lōrū, bărbați frați, eu nemicī făcāndū

pānā la tīrgulū lui apīe, și pānā la trei circīume, pre carīi vāzīndū pavelū mulțāmīndū lui dumnezāu, luō īndrāznire.

16. Iarā cīndū amū sositū la rīmū, sutașulū au dat pre legați celui mai mare preste oaste, iearā lui pavelū să rīnduī să rămāe de osebi, īnpreună cu cēla ce păzīieā pre elū oștēnū.
17. Și fū după trei zile, chemā pavelū pre cēia ce erā jidovi de frunte, și adunīndu-se ei zicē cătrā ei, bărbați frați, eu nemicā īmpotrīvā făcīndū

împrotiva oămenilor sau obiciciaure-
lōrū părinților, legatū în Ierosalimū
fuiū datū în mănile rimlēnilōrū.

18. Carīi avândū întrebături de mine
vruri să mî sloboazî, pentru că nece
ō vinî de moarte nu erà în mine.
19. Iarî grāindu-le jidovīi împrotivî, de
nevoemi fū a mi luōa pre împă-
ratulū: nu că așū avē ruda mē
prenū cevà a ō pări.
20. Ce pentru aceasta amū chematū pre
voi să vî văzū și să vorovescu: că
pentru

nādējdē lui Israilū cu acēstē lanțure
sântū împregiuratū.

21. Iarî ei cătrî elū zisārî, noi nece
cărți n'amū luatū despre tine de în
Iudēa, nece vīindū cinevà de în frați
nēu datū vēste sau au grāitū de
tine cevà rău.
22. Ce nî e voiea să auzimū dela tine
ce întelegi: că scimū că acestui obi-
ciaū împrotivăi grăescu tutindini.
23. Iarî rānduindu'i lui zi,

norodului, au obicēelorū dela părinți
legatū denū ierusalimū, m'amū dat
în mīnile rimlēnilōrū.

18. Carīi certīndu-mă au vrutū să mă
sloboază pentru că nici ō vină de
moarte erà întru mine.
19. Și pricīndu-se jidovīi m'amū îndem-
natū a chemà pre chesariū, nu ca
avīndū cevà a pări pre limba mē.
20. Pentru aceasta pricină dară amū che-
matū pre voi, să vă văzū și să vo-
rovescu, că pentru

nādējdē lui israilū lanțulū, acest(a)
ieaste prejurū mine.

21. Iarā ei cătrā dīnsulū ziserā, noi
nici cărți pentru tine amū luatū dela
iudēa, nici venīndū vre ūnulū den-
tru frați au vestitū au au grāitū, cevà
pentru tine rău.
22. Ce rugām dela tine să auzimū cēle
ce socotesci, că pentru eresulū acesta
cunoscutū noaō ieaste, că pretutin-
denilē să pricēsee.
23. Și rīnduīndū lui zi,

venirii la elu în salașu mai mulți, cărora mărturisindu-le spunē împărăția lui dumnezău, îndemnându-i pre ei de cēlē ce'su de Isus Hristos, de în lēgē lui mōvsi și de în proroci, de deminēața până sara.

24. Iarî ūnii credē acelora ce sî zicē, iarî alții nu credē.
25. Și frîndu ne asămănare între ei, eșiri, dupi ce zisese pavelu cestu cuvântu, că bine au grăitū duhulū sfânt prinū

veniră cătră elu spre ospățu, mai mulți cărora le arătā mărturisindū împărăția lui dumnezău, și adevērindū lorū cēle pentru ișus, dela lēgē lui movsi și a prorocilorū, de deminēțā pān' în sarā.

24. Și ūnii credē celora ce sã zicē, iarã alții nu credē.
25. Și netocemiți frîndu ūnulū cătră alaltū, sã rãsipiēã zicindū pavelū ūnū cuvintū, că bine duhulū celū svântū au grăitū, prenū

Isația proroculū cătră părinții noștri.

26. Zicândū, pasi cătră ōamenii aceștē, și zi cu auzulū veți auđi, și nu veți înțelēge: și vazănd veți previ și nu veți vedē.
27. Că s'au îngreșatū inimile ōamenilorū acestora, și cu ūrechile greu auzirī, și ōchii sã închisārī, sã nu cumvã vazī cu ōchii, și cu ūrechile sã auzī, și cu inima sã înțelēgi,

isația proroculū, cătră părinții noștri.

26. Zicindū pasã cătră norodulū acesta și zi, cu auzulū sã auziți și sã nu înțelēgeți, și căutindū sã căutați și sã nu vedeți.
27. Pentru că s'au îngreșatū inema nãrōdului acestuiea, și cu ūrechile cu greu au auzitū, și ochii lorū iau închisū ca nu cindva vorū vedē cu ochii, și cu ūrechile vorū auzi, și cu inima vorū înțelēge,

CV.

1. ШИ.АНТОДѢЧЕ^СВОРДДЕИВОЮ
2. ВЕНДЕКАЕИДИШИДМОУСЕВЪ
3. ФІЕВОАѠКЪЛІБИЛОУДАМОУ
4. ТРЕМАСЕЕСПЕНІАЛОУД
5. НШЕОУ. АНШІСЕАДОУЪХ. А
6. ЧКСТАЕЛАСИСЕАЧЕЛОРА
7. ШИДДСЕРЖСЕІОУДЕНИМОУ
8. ТЪДИВЪНДЪАНЪЕВАРЕ.АЪД
9. СІ.АРЕ. ШИЛЪКЪИПАВЕ.АН70
10. ТОУАНОУКОУАЛЪЗОУПРЕЦЪ.
11. ШИИФЪГЪДЪИАТОЦИКЪЦИ
12. ВЕ.АРІАКЪТРОХЕЛОУ. ПРОПО
13. ВЕДШИ.АНЪХЪЦІАЛЪДНШЕЪ
14. ШИ.АВЪЦАЧКАКЪЧЕСОУДЕДНЪ

și întoarce-se-voru de'i voiu
vendecà ei. A scî amū se vā
fie voaō, cā limbiloru amū
tremiease-se spāsenīa lū dum-
neḡeū, înnșiși se aūḡă. A-
cēstiea elu dise acelora
și duseră-se Iūdeii, mūl-
tă aibāndu întrebare întru
sīnre. Și lăc(u)î Pavelu înn to-
tū anulū cū al sāu preḡu,
și i fāḡăduieă toḡi cāḡi
veînriieă cātră elu, propo-
veduieă împărăḡiea lu dumneḡeu
și învāḡă cēlē ce sū de domnulu

CVI.

1. ІСХС. КОУТОАТЪКОУТЕСА
2. РКНЕАПЪРАТЪ : ∞ [сфрзши
3. шилъквараіен.]
АЧАТЪ КАТЕ АЪ ФОСТЪ СКРИ
ПЕ РЪМЪНИЕ ШИ НДИ БЪНЪ
ДЕ НЕМИКЪ ДИ ЧЕ АМЪ СКРИ
ЕОУ КОТАТИ Ѡ ДОНА МЕСИЦА МАЮ
А СИЛЕЛЕ АДИ КОТАТИ ВОИВО
ВЛЕ ЗСА СЪ ПИДЕ КЪ НАДЪ АМЪ ШЪЗЪ
АЧЕ ЛА ВОРОНЕЦЪ КЪ ПОПА АФЪТЪНАСИЕ
РЪ АМЪ АЗ ПИСАЛЪ АЪХЪ КОТАТИ
Ѡ ДОРНА ВЛЕ ЗСА

Isusu Hristosu cū toată cūteḡa-
rē, neapăratu. [sfrāșitulu
și lucrăriei.]

Această carte au fostū scrisă pe
Rumănie și nu i bună de nemică. Di
ce amū scris eū Costantin oḡ (= din)
Dorna, mesiḡa (= în luna lui) Maiu,
în ḡilele lui Costantin voivod, vlēt (= în
anul) 7241 (= 1733), să să scie de
cāndū amū șăḡut aice la Voroneḡ cu
popa Aftānasie Rusu. Amū az pială
ază (= am eu scris eu) Costantin oḡ
(= din) Dorna vlēt (= în anul) 7241
(= 1733).

și să sî întoarcî, și să'i vindecă pre ei.

28. Iară în scire să fie voaō, că păgănilorū s'au trimesū ceastî spăsenie a lui dumnezău, și ei vorū auzi.
29. Și acēstē zicāndū elū, eșiri jidovii, multī prigoanī avāndū între ei.
30. Și rămase pavelū doi ani în sălășulū său, și prīimīeā pre toți carī întrā la elū.
31. Propoveduindū împărățiea lui dumnezău, și învățāndū cēlē ce'sū despre domnulū

și să vorū întoarce și voiu vindecă pre ei.

28. Deci sciutū să fie la voi, că limbilorū s'au trimisū mîntuirē lui dumnezău, acēstē vorū și auzi.
29. Și acēstē elū zicīndū duseră-se jidovii, multu avīndū întru dînșii price.
30. Și rămase pavelū doi ani de plinū cu alū său chelșugū, și prīimīeā pre toți ceiea ce întrā cătrā elū.
31. Mărturisīndū împărățiea lui dumnezău, și învățīndū cēlē pentru domnulū

Isus Hristos cu toată îndrăznirē fără oprēli. — Sfrășitulū faptelōrū a sfințilōrū apostoli.

İsus hristos cu toată îndrăznirē fără contenire.

Note marginale explicative

la unele cuvinte din testul Faptelor Apostolilor din Noul Testament din Belgrad 1648, neputându-se pune la locul lor, se adaug aici.

CAP 18. v. 18. m ē r s e = pre mare.

CAP 19. v. 24. d i a n e i = grecește artemida dumnezăoăia asiei. — v. 29. t e a t r o n ũ = ce să zice grecește teatron, ce e loc de lupti, în mijlocul orașului, unde să strângē oamenii să vazî lucrure de minuni. — v. 40. a s t ā z i = pen ce se adunarî.

CAP 20. v. 28. b e s ē r e c a = adunarē credincioșilor ieaste besereca.

CAP 21. v. 3. v ā n s l ā m ũ = întorsura cē de multū zice înnotām, iarî noi amū scris vānslām, căci vānslā cu corabiēa pre apî. — v. 8. ș a p t e = diaconi. — v. 25. s u g r u m ā r i = morteciuni. — v. 35. t r ē p t e = grădicî, stepene pre carele să sue sus, au în foișor, au în beserecă. — v. 36. i a l p r e e l = omorālū pre elū. — v. 38. s i c a r i = sicarii sântū lotri, tâlhari.

CAP 22. v. 4. c a l e = lēge, scîinți. — v. 28. î n t r ' a c ē i e a = pārgariu.

CAP 24. v. 1. ũ r ā t o r i u = carele e grăitor sau procatîrū. — v. 2. a l ũ p ā r i = sorocindū. — v. 27. l u ō a l t u l ũ = ce să zice să schimbî deregătorîia, fū altul deregătoriu.

CAP 25. v. 14. s ā s ā a d ũ n e = să să inchine.

CAP 27. v. 8. v a d ũ = erā locū dē legā corabiēa, grecește înl chiēmā acelu loc puleru. — v. 10. a p o v ā r ā e i = tārhatului. — v. 12. l i v a = careleî spre amiazăzi și spre apus. — v. 14. e v r o c l i d o n ũ = numele vântului despre răsăritū cu vicolū rēpede. — v. 17. n ā r o i u = volburî. — v. 27. a d r i a = în marē adriei. — v. 29. m ā ț e = mâtele de fierū, carele țān corabiēa în locū de nu mēрге, căsū cu unghi de fierū. — v. 30. p i s c ũ = den cel de nainte piscu. — v. 33. l u i n d ũ = de māncare. — v. 38. h r a n a = au grālū. — v. 39. s ā n ũ = ũnū cot de mare. — v. 40. s l o b o z i r i ō = corabiēa. — v. 41. a d o a ō m ā r i = unde să împreună 2 mări.

CAP 28. v. 2. v a r v a r i i = proștiî să chiēmā varvari. — v. 2. c e n e p l o ō à = povoîu. — v. 3. s u r c ē l e = hrasture. — v. 8. v i n t r e = cāndū face omulū sānge, unîi zic inima cē rē aceîi boale. — v. 15. t r ā g u l ũ = pīațū.

Carte lui Iacov Apostolū.

CAP 1.

ΚΑ ΚΡΚΔΣ, ΛΔ, ΗΕΔΕΛΚ, ЗАЧАЛО Н.

1. Iacōvū sluga lui dumnezău și a domnului Isus Hristos, a 12, semente răschirate, închinăciune.
2. Mare bucurie să aveți frații miei, cândū cădeți în multe feliuri de ispite :
3. Scîindū, că ispita credinței voastre, lucrēzi răbdare.
4. Iarī

răbdarē să aibi lucru de săvârșit, ca să fiți de săvârșitū și întregi, întru nemicī lipsiți.

5. Iarī să ieaste cinevā lipsitū de înțelepciune, să ō cearā dela dumnezău carele ō dă tuturora dinū destulū, fără înfruntare : și dā'i-să-va lui.
6. Ce să cearī cu credinți, nāindoindu-si nemicī, că cine să îndoieasce, asămānā-si valului mării, carele să clătēscē și să aruncī de vânturi.
7. Să nu gândēscī ōmulū acela că va luōa cevā dela

A lui iacovū carte trimisă preste totū.

CAP 1.

1. Iacōvū alū lui dumnezău, și domnului isus hristos robū, celorū, 12, feliuri celorū ce's în răschirare să să bucare.
2. Toată bucuriēia socotițū frații miei, cîndū la multe feliuri de dodeieale vețū cădieā.
3. Scîindū că ispita credinței voastre, lucrēzā îngăduialā.
4. Iară

îngăduiala lucru deplinū să aibā, ca să fiți deplini, și întregi, întru nici ūna lipsindu-vā.

5. Iară de să lipsēscē cinevā dentru voi de înțelepciune, cērā dela dumnezău, cel ce dā tuturorū destulū, și nu înfruntēzā, și să va dā lui.
6. Și cearā cu credință nemicā îndoindu-se, pentru că cela ce să îndoieasce, asămānā-sā cu valulū mării, ce să poartā de vîntū și să aruncā.
7. Pentru că nu gîndēscā ōmulū acela, că va luā cevā dela

CXI.

1. ДѢСЕУ. КЪВЪСЪБАТОУѢКОУДОА
2. УКОУЧЕТЕНОУІАСТЕАШЕСА
3. ТОУ. РЪЗКАІЛЕСАЛЕ. ДЪЧИСЕЛА
4. ОУДЕСЕФРАТЕЛЕЧЕЛАСМЕРИТОУѢ
5. РЪЗ. РЪЗЛИЦИМАСА. ЕЧЕІАБОГА
6. ЦІИ. РЪЗСМЕРЕНІАСА. КЪАМЪ
7. КОУМОУЕФРОАРЪКЕСЪБИЛОУСЧЕЗЪ
8. ЧЕ, ДЕКАСЪЗЛОУЧЕСОАРЕЛЕКОУ
9. ЗЪДЪХОУСЪКЪКІАБЪ. ШИФРОА
10. РЪКЕІКАДЕ. ШИДОУЧАФРЪСЪКІЦЕ
11. АФЪКІЦЕИИ. ЕИПІАРЕАШАШИВО
12. ГАЦІИ. РЪЗОУ. РЪБЛЕТЕЛЕСАЛЕВЕ
13. ШЕСЕКЪФЕРИЧЕДЕВЪСЪБАТОУѢ
14. ЧЕЛАЧЕСЪКЪБЪЗНЪПАСТИ.

dumnezeu, că bărbatulū cū doa-
ō cūgete nū iaste așeđa-
tū întru caile sale. Dēci se la-
ūde-se fratele cela smeritūlū
întru înrălțimea sa, e ceia boga-
ții întru smerenia sa, că amū
cūmū e froarē erbiloru ce triea-
ce, deca strălūce soarele cū
zăduhūlū, sēcă iarba, și froa-
rē ei cade, și dūlcea frumusețe
a fēței ei pīare: așā și bo-
gații întrū înbletele sale ve-
ștedescu. Ferice de bărbatulū
cela ce rēbdă năpasti;

CXII.

1. КЪЧЕЛАЧЕВАФИНЪПЪСТОУІТОУ.
2. ПРЕМИВАКОУРОУРЪДЕВИАЦЪ.
3. ЧЪКЕЩІОУРОУІДНОУЧЕЛОРАЧЕ
4. ЮБЕСКОУЕЛОУ. ШИНИМЕНЪПЪ
5. СТОУІТОУСЕНОУГРЪІАСКЪКЪДЕ
6. ЛАДНЪЕОУНЪПЪСТОУІТОУСЪН
7. ТОУ. КЪДНЪЕДЪМОУНОУЕНЪПЪ
8. СТЪІТОУЮСЪКЪЛЕЛОУНОУНЪПЪ
9. СТОУІАЩЕНИМІ. РИЛЕЧЕЧІ. Р
10. РЕСКОУІСПИТЪКІЩЕСЕДЕАЛЕСА
11. ЛЕПЪТИРИЗАСОУШИПРИЛЪСЪ,
12. ТОУ. ДЪЧИПЪДА. РЪЧЕНЪДНА
13. ШЕСЕПЪКАТОУ. ШИДЕКАСЕ
14. СЪФРЪШАЩЕПЪКАТОУІНАЩЕ

că cela ce va fi năpăstūitū,
preemī-va cūrūrā de viața,
cē ce ō giurū domnūlū celora ce
iubescū elū. Și nime năpă-
stūitū se nū grāiască că de-
la dumneđu năpăstūitū sãn-
tū, că dumneđu amū nū e năpă-
stūitoriu rēlelorū; nū năpă-
stūiasce nimīnriile, ce cīn-
rescū ispitēse-se de ale sa-
le pohtiri trasū și prīlăsti-
tū. Dēci pohta începādu, na-
sce-se păcatū(lū), și deca se
sfrășasce păcatūlū, nasce

domnul:

8. Că bărbatul cu inimi îndoiti neașezatu e întru toate căile sale:
9. Iară fratele smăritu să si laude întru mărire sa.
10. Iară bogatul întru smerenăia sa, că va trêce ca floarē erbăi.
11. Că răsărindū soarele cu călduri, ūsci iarba și i cade floarē, și i păiare frămsētē: așiea și bogatul întru căile sale se veșteșce.
12. Ferice de bărbatul ce rabdi ispitū:

că fiindū ispititū, luōa-va corona vieții, carē au făgăduitū domnulū celora ce lū iubăscū pre elū.

13. Nime cândū are ispitū să nu zici că lū ispitēșce dumnezău, că dumnezău nu i ispititoriu spre rău: și elū pre nime nu ispitieășce.
14. Iară fie cine să ispitēșce cându lū trage pofta sa, și să otrăvēșce.
15. Dupi acēia pofta, dacī zămislēșce, nasce pacatū: iarī pacatulū săvrășindu-si, nasce

domnul.

8. Bărbatulū îndoitu la sufletū, neașezatū e întru toate căile lui.
9. Iară laude-se fratele celū smeritū, întru înălțimē lui.
10. Iară celū bogatū întru smerenăia lui, că ca o floare a erbii să va petrēce.
11. Pentru că au răsărit soarele împreună cu zădufulū, și au uscatū iarba, și floarē lui au căzutū, și bună cuvînța obrazului lui au peritū, așā și celū bogat întru călătorīile lui se va veșteși.
12. Fericit bărbatulū carele rabdă dodeială,

căci lămurit fiindū, luā-va cununa vieții, carē au făgăduitū domnulū celora ce iubesū pre elū.

13. Nimeni dodeindu-se să zică că dela dumnezău mă dodeescū, pentru că dumnezău neispititoriu ieaste de reșe, și pre nimene nu ispitēșce.
14. Iară fīește carele să ispitēșce, pofta sa trăgindu-să și înșălindu-se.
15. Acēsta pofta zămislindū nasce pacatū, iarā pacatulū săvrășindu-să nasce

moarte.

16. Nu rătăcireți frații mîei iubiți.
17. Toată darē bunî, și totū darulū de-săvrășitū de susū ieaste, carele pogoară dela părintele luminării, la carele nu ieaste schimbare, sau ūmbrire schimbării.
18. Carele di în voiea lui născū pre noi cu cuvântulū adevărării, ca să fim pârğa faptelor lui. **КОНЕЦЪ СРЪДЪ ЧЕТВЕРТОКЪ ѿа, ЗАЧАЛО, ѿа.**
19. Dereptū acēiea frații mîei, iubiți totū ōmulū să fie agerū întru ascultare, și pestitū a grăi,

pestitū spre mănîe.

20. Că mănîiea bărbatului nu lucrēză dereptatiea lui dumnezău.
21. Dereptū acēiea lepădāndū toată spurcăciunē și rămășițele răōtătîiei, cu blāndēțe prîimiți cuvântulū celū ōltoitū, carele poate spāsî sufletele voastre.
22. Iarî fiți făcătorii cuvântului, și nu numai ascultători, ca să nu vî înșelați.
23. Că cine'i ascultătoriu cuvântului și nu'i făcătoriu, acela să asamănă bărbatului

moarte.

16. Nu rătăcirețū frații mîei iubițū.
17. Toată darē bună și tot darulū deplinū de sus ieaste pogorindu-să dela părintele luminelorū, lingă carele nu ieaste primenire, au ūmbrire de schimbare.
18. Vrîndū nēu născutū pre noi, cu cuvîntulū adevărului, ca să fimū noi ō începătură oare carē a zidirilorū lui.
19. Deci frații mîei iubițū, fie totū ōmulū agerū a auzi, și tîrziu a grăi,

zăbavnicū spre mănîe.

20. Pentru că ūrgîiea bărbatului direptatē lui dumnezău nu lucrēză.
21. Pentru acēiea lepădîndū toată pîngăriciunē, și prisosirē de răutate, cu lînesce prîimițū pre celū denū lăuntru răsăditū cuvîntū, pre cela ce poate să mintuiească sufletele voastre.
22. Și vă faceți făcătorii cuvîntului, și nu numai ascultători prelăstîndu-vă pre voi.
23. Că ōri cine ieaste ascultătoriu cuvîntului, și nu făcătoriu, acesta să asamînă cu bărbatulū

CXV.

1. челоуѣчешисокоотлицефаца
2. фирїейсалерѣдѣоглинды. соко
3. тишисї.решисе доуче. ши
4. ачїешноултзкоуѣра. іарзче
5. лачесеплѣкж.рѣдѣкче десѣрѣї
6. тоушислободзлзкоуѣра. аче
7. ланоуѣстедскоултзторюши
8. оуѣлтзторю(!). чеѣзкзторюлѣ
9. кроуѣначелѣферикатоу.рѣдѣ
10. фачирилесалѣфїва. десене
11. шї.ррепаренкредї.рчосоуѣфи.рѣдѣ
12. вої. не.рѣрѣржндѣїнбасачеблз
13. знѣкше.рремаса. ачелоуѣасте
14. дешаѣзккредї.їца. екредї.їца

celuia ce'și socotieasce fața
firiei sale întru oġlindă; soco-
tї'și sїnre și se dūce, și
acieși ūltă cūmū eră. Iară ce-
la ce se plēci întru lē(g)e desfrāșї-
tū și slobodă, lăcūiasce: ace-
la nū iaste ascūltătoriu și
ūltătoriu, ce făcătoriu lu-
erulūi; acela fericatū întru
facirile sale fi-va. De se ne-
scїnre pare'i credїnciosū a fi întru
voi, neїnfrānđu'și limba sa, ce blāz-
nēsce їnrema sa: acelūia ieaste
deșartă credїnņa. E credїnņa

CXVI.

1. коурауѣшинеспѣска тздела дїнѣс
2. тауѣачасгаїасете се чѣсметезра
3. чїншивз доуѣле. рѣдскрзвїа
4. лорѣ. шинеспоуѣска доуѣсешиѣе
5. рѣкзкзсї.рределоу ме. [сфѣїон]
6. Фрацїїмїенноу.рѣзцзрїепрзвїдѣ
7. сеаवेцїкредї.їца дїнѣсносзлѣ
8. їсїсїаїславеїи сеарзаноу
9. їнзѣ.рѣдглоагавоасззвзскага
10. коу.ррелоу дедоуѣрѣпоуѣстзндѣ
11. шинкоуѣвїметелдмираге. рѣдѣ
12. вашимїшелѣ.рѣдскрзнавевї
13. мї.рнѣ. шївреїцкзоуѣаспре
14. челачеподѣзвїеменѣлоумираге
[верїри.їмїдесзпзз.їмїѣфрацїїмїен]

cūrātă și nespurecātă dela dumneđ(e)u
tatālu, aceasta iaste: Se cer(c)ete sāră-
cїї și vādūōlē întru scrābїїea
loru, și nespūrcatū se'și fe-
rēsčă sїnre de lume. [sfrāșitulū ġioiei]
Frațїї mїei! nū їn fățārїe prāvindu
se aveїї credїnņa domnulu(i) nostru lu
Isusu Hristosu al slaveїi. Se ară amū
їntră întru gloata voastră bārbatu
cū їnrelū de aūru pūrțāndu
și cū veșmente lumirate, їntră-
va și mїșelu їntrū scrānave veș-
mїnnte, și vreїї cāūtă spre
cela ce poartă veșmente lūmirate.
[veriri їn 31. de sāptāmānă. Frațїї mїei]

- ce'și vede firē fēții sale în oḡlindă.
24. Că văzându-si pre sine, și să duce, și numai decâtu s'au ūitatū cum'au fostū.
25. Iari cine cautī în lēgē de săvrășitū a slobozireei, și va rămānē întru iea, pentru că nu'i ascultătoriu ūitătoriu, ce'i făcătoriu lucrului, acela e fericitū în lucrulū său.
26. Iari de 'i si pare cuivā între voi că e credinciosū, neînfrānāndu'și limba sa, ce amāgindu'și inima sa, acestuiea deșartā'i credința lui.
27. Credința

- ce socotēsce obrazulū naserii lui într'o oḡlindă.
24. Pentru că socōtī pre elū, și să duse, și îndată ūitā în ce fēliu erā.
25. Iară cela ce să va plecā la lēgē cē deplinū a volniciei, și rămīne acesta neascultătoriu ūitārīi făcīndu-se, ce făcătoriu de lucru acesta fericitū întru facerē lui va fi.
26. Ori cine întru voi 'i să va părē că e prē credinciosū neînfrānīndū limba lui ce înșelīndū inima lui, acestuiea īndeșartū e credința.
27. Credința

curati și lāmuritī īnnaintē lui dumnezāu și īnnaintē pārintelui aceasta e, a socotī sārācīi și vādūole īn scārba lorū, și a sī ținē curatū de lume.

CAP 2.

ПАТОКЪ, ѿ, НЕДѢЛА, ЗАЧЛО НВ.

1. Frații mīei, să n'aveți cu fățārnice credința domnului nostru Isus Hristos celū slāvītū.
2. Că să va īnrā cinevā īn soborulu vostru avāndū inelū de aurū, și īnbrăcatū īn haine luminoase? și va īnrā și sirumanulū īn veșmāntū prostū.
3. Și să veți căutā pre cela ce poartā veșmāntū lūminatū

curatā și nepīngāritā lingā dumnezāu, și pārintele, aceasta ieaste, a socotī pre sārāci și pre vādūve, īntru nācazulū lorū, nespūratū pre elū a să pāzī de lume.

CAP 2.

1. Frații mīei nu īntru fățārīi aveți credința domnului nostru isus hristos alū slāvīi.
2. Pentru că de va īnrā īntru adunarē voastră, bārbatū cu īnēle de aurū, cu hainā luminoasā, și va īnrā și sārācū cu proaste haine.
3. Și veți căutā pre cela ce poartā haina cē luminoasā,

și veți zice lui, șezi tu cicē bine: iarî surumanului veți zice stî tu încolē, sau șezū cicēia suptū răzimarē picioarelōrū mēle.

4. Au n'ați făcutū ūsebiturî între voi'și, și santeți făcuți giudecători cugetelōrū strāmbe?
5. Ascultațū frații mēi iubiți, au n'au alesū dumnezău surumanii cești lumi, să fie bogați în credință și moștēni împărății carē e făgăduiti celora cei iubescu pre elū?
6. Ce voi micșurațū pre surumani, au nu bogații cu putērē lōrū vî nădușescū

pre voi, și vă tragū pre voi la lēge?

7. Au nu hulescu pre celū nume bunū despre carele'i chematū spre voi.
8. Și să ținețū lēge crăieasci după scripturî, iubēsce priieatenulū tău ca insuțū pre tine, bine facețū:
9. Iarî să veți căutā în fățărîe păcatū facețū, și vețū fi certați de lēge ca și cileătorii ei.
10. Că vare cine va ținē toati lēgē, și într'una să va poticnî, în toate'i vinovatū.
11. Că cine au zisū nu curvî: acēiea înci au zisū nu omorî, că să

și veți zice lui tu șazi aicē bine, și săracului veți zice, tu stāi acolō, au șazi aicē suptū razimulū picioarelorū mēle.

4. Și n'ați chibzuitū întru voi, și v'ați făcutū judecători de gînduri rēle?
5. Auziți frațilorū mēi iubiți, au nu dumnezău au alesū pre săracii lumii aceștīiea, bogați în credință, și moștenitori împărăției, carē o au făgăduitū celora ce iubescu pre elū?
6. Iară voi ați necinstitū pre săracū, au nu bogații asuprescū

pre voi, și ei tragū pre voi la judecāti?

7. Au nu ei hulescū numele celū bunū, celū ce s'au chematū spre voi?
8. Iară de faceți lēge împărătescă după scripturā să iubesci pre aproapele tău ca pre tine bine faceți.
9. Iară de faceți fățărîe păcat faceți muștrîndu-vă de lēge ca nisce călcători de lēge.
10. Că cine va păzi toată lēgē și va greși întru ūna, făcutu-s'au tuturorū vinovatū.
11. Pentrucă cela ce au zisū nu prē-curvî, zise și nu omorî, și de

nu veri curvî, ce veri ômorî, făcutu-
tēi călcătoriu legiei.

12. Așieà grăiți și așieà faceți, ca și
c'ați fi prin lēgîea sloboziei giudecați.
13. Că giudecati fără mili va fi celuiea
ce nu face mili: și să laudî mila
înpotiva giudecăției. **КОНЕЦЪ ПЕТОКЪ
А СЪБОТА, ЉА, ЗАЧАЛО СЃРЪ. ПОНЕДѢЛОКЪ
ЉВ, НЕДѢЛА, ЗАЧАЛО, ЊГ.**
14. Că ce folosu'i frații miei, de va zice
cineva că are credinți, iarî fapte
n'are? au poate'l credința spăsi pre elū.
15. Iarî de vor fi fratele sau sora goli,
și în toate zile vorū fi lipsiți de hranî:

nu vei prēcuvî, iară vei omorî fă-
cutu-tēi călcătoriu de lēge.

12. Așà grăiți și așà faceți, ca prenū
lēgē volniciei vrîndū să vă judecați.
13. Pentrucă judecata e fără de milă,
la cela ce n'au făcutū milă, și să
prē laudă mila, asupra judecății.
14. Ce folosū e frații miei de va zice
nescine că are credința, iară fapte
nu are? au poate credința să'lū
mîntuiască pre elū?
15. Iară de va fi fratele sau sora goli
și lipsiți de cē de toate zilele hrană

16. Și le va zice cinevā dintru voi pasi
în pace încălzēse-te și te saturî:
și nu le va dā lōrū de carele le
lipsescu trupului, ce folosū va fi?
17. Așà și credința să nu va avē fapte
moartăi întru ieăș.
18. Ce poate zice cinevā, tu ai credinți,
și eu amū fapte, arat' mi credința
ta fără faptele tale, și eu încă'ți voiū
arătā, dinū faptele mēle credința mē.
19. Tu cređū că'i ūnului dumnezāu: bine
faci? dracii înci credū și să cutre-
murî.
20. Iarî au vei să scii ō ōame desiearte?

16. Și de va zice oare carele dentru voi
lorū, păsați cu pace, încalziți-vă și
vă săturați și nu veți dā lorū cēle
ce li e de trēba trupului, ce folosū e?
17. Așà și credința de nu va avē fapte
moartă ieaste la șineși.
18. Ce va zice cinevași tu credința ai,
și eu fapte amū, arată' mi credința ta
dentru faptele tale, și eu voiū arătā
ție denū faptele mēle credința mē.
19. Tu crezi că dumnezāu ūnului ieaste?
bine faci și dracii cređū și să cu-
tremurā.
20. Iară vei să scii ō omule deșarte,

CXXI.

1. ЦЕЛЕЦИ. КЗКРЕДІ.РНЦАФЪЗРХЛЪ
2. МОЛОТЪІАСТЕ. АВРААМЪЗРИНТЕЛЕ
3. НОСЪДАУНОУДЕЛЪКРЪДЕРЕПЪХСЪ.
4. КЗ.РЪЗЛЦЪІСАКОУФИИОСЪУСПРЕ
5. ЦЮ.РГІЕТОРЮ. ВЕСИКРЕДІ.РНЦА
6. АЦЮЪЗЛЪКРЪРЕЛОРЪЛЪН. ШИДЕ
7. ЛОУКРЪСЕСЪРЪШАЦЕКРЕДІ.МЦА.
8. ШИСЕСЪРЪШИСКРИПЪОУРАЧЕ
9. ГРЪНАКРЕСЪАВРААМЪЛЪДЪНЪСЪ
10. ШИСЕМЕНИЛЪИ.МЪНДЕРЕПЪАТЕ.
11. ШИСОЦЛОУДЪНЪСЕМЕНИСЕ. ВЕАЕ
12. ЦИАМОУКЪДЕЛЪКРЪДЕРЕПЪА
13. СЪХСЪМОУЕНОУДЕКРЕДІ.РНЦЪІ.Р
14. ГЪРЪАШАШИРАВЪКЪСЪВАДОУ

telegi, că credința fără lu(cru) moartă iaste? Avraamu, părintele nostru, aū nū de lucru dreptă-se, că înrălță Isacū, fiulu său, spre giuînghietoriu? Vedi! credința agiută lucrurilor lui, și de lucrul se sfrășasce credința. Și se sfrășî scriptūra ce grăiî: Credū Avraamu lu dumned(eu) și se menî lui înn dreptate, și soțu lū dumnedeu menî-se. Vedeți amū că de lucru dreptiea-đă-se omulū, e nū de credința sîingură. Așă și Raavă, curva, aū

CXXII.

[АЛЪАКОВЪЗВОСКЪКАЗЕМЪКТЕРЕ]

1. НОУДЕЛОУКРЪДЕРЕПЪХСЪКЪЛЪИ
  2. ІСКОНІЧІШИПРЕАЛЪКАЛЕІ
  3. СКОАСЕ. КОУМІАСТЕЪЗНОУФЪЗРЪ
  4. СОУФЛЕТОУМОСЪ. АШАШИКРЕ
  5. ДІ.РНЦАФЪЗРХЛЪКРОУМОЛОТЪІАСТЕ. ∞
  6. НОУМОУЦИ.РЪЗЦЪТОРИФІ [СФЛОУРИ] П
  7. РЕЦИФРАЦІИМІЕН. ЦІИИДЪКЪМА ИД
  8. ІМАРЕПЪКАТОУПРЕІМИЛЪ. ШИ
  9. МОУТЪГРЕШИМОУТОЦИ. ЧЕЧЕ
  10. КОУКЪВЪНТОУНОУГРЕШАЦЕ,
  11. АЧЕЛЪВЪСЪВАТОУДЕСЪРЪШИЪ,
  12. ТАРЕАШИ.РЪРЪРАТОУЪЗНЪ.
  13. АДЕКЪАМОУКАІЛОРЪЗЪВАЛЕЛЕ
  14. РГОУРЪЛЪВЪГЪМОУСЕСОУЕСЕНОАИ
- [МА ЛЪ ДЕСЪФРАНОУМОУЦИ.]

[a lu Iacovu zborēscă tremētere] nū de lucrul dreptă-se, că luō iscodnicîi și pre altă calei scoase? Cūmu iaste trupulū, fără sūfletū, mortu, așă și credința, fără lucrū, moartă iaste. Nū mūlți învățatori fi- [sfrășituluriei] reți, frații miei! scîindu că mai În. mare păcatū preemimu, și 54 mūltu greșimū toți. Cela ce cū cuvântulū nū greșasce, acela e bărbatū desfrășitu, tare ași înfrără totū trupulu. Adecă amū cailoru zăbalele în gūră lă băgāmū, se sūe-se noaō, [marți a 32. de săptămână. Frați! nū mūlți]

că credința fără fapte moartă ieaste.

21. Avraamă părintele nostru au nu s'au îndereptatū dinū fapte cāndu rădicī pre Isaacū fīiulū sāu spre ōltariū ?
22. Vezi că credința aratī faptele lui, și dinū fapte credința s'au săvrășitū ?
23. Și s'au înplutū scriptura zicāndū, crezut'au avraamū lui dumnezāu, și s'au menitū lui în dereptate, și s'au numitū prīieatinū lui dumnezāu.
24. Vedeți dereptū acēiea, că dinū fapte să îndereptī ōmulū, și nu din credinți numai.
25. Așijdere și rahava curvarē, au

nu dinū fapte'i îndereptatī, prīimindū iscoadele și pre altī cale îndereptāndu'i ?

26. Că cumu'i trupulū fără sufletū mortū, așieași credința fără fapte moartī ieaste.

КОНЕЦЪ ПОНЕДѢЛКА.

САРЪ 3.

ВТОРНИКЪ, ЛВ. НЕДѢЛА, ЗАЧАЛО, НД.

1. Nu fireți mulți dascali frații mīei, scīindū că mai grē judecati veți luà.
2. Că întru multe ne poticimū toți, ce carele în cuvāntū nu să smintēse acela e bărbatū deplinū, putāndū cu frāulū a'și îndereptā totū trupulū.
3. Iatī cailorū le punemū zābalī în gurī să ne îngādūascī noaō,

că credința fără de fapte moartă ieaste?

21. Avraamū părintele nostru au nu denū fapte s'au îndereptatū, aducīndū pre isaacū fīiulū lui la jirtāvnicū ?
22. Vezi că credința împreună, ajutorīeā lucrurilor lui, și denū lucruri credința s'au plinitū ?
23. Și să săvrīși scriptura carē zicē, și crezū avraam lui dumnezāu și să socofi lui întru direptate și prīieatenū lui dumnezāu sēu chematū.
24. Vedeți direptū acēiea, că denū fapte să indireptēzā ōmulū, și nu denū credința numai ?
25. Așijderē și raavū curva au

nu denū fapte s'au indireptatū prīimindū iscoadele, și pre altā cale scoțīndu'i.

26. Pentru că în ce chipū trupul fără duhū mortū ieaste, așa și credința fără de fapte moartă ieaste.

САРЪ 3.

1. Nu fiți mulți dascali frații mīei, scīindū că mai mare judecatā vom luà.
2. Pentru că multe greșimū toți, carele cu cuvīntulū nu greșasce, acesta e deplinū bărbatū, putērnīcū ca să înfrāneze și totū trupulū.
3. Și iatā că și cailorū frīnile, în gurā le punemū ca să să plēce ei noaō,

și totu trupulū lōr, (înturnămū încătruō ni'i voiea).

4. Și iatī corabiile cătu's de mari, și de vânturi tari să învăluiescū, ce înci cu ō crămī micī cărmaciulū le întoarce încătruō 'i'i voiea.
5. Așieà și limba micū mădulariu'i și cu mari să fălesce: iatī puținelū fōcū mare pădure aprinde.
6. Limba fōcu e, și'i lumē nedereptăției, așieà e tocmitī limba între mădulările noastre, carē spurei totū trupulū,

și totu trupulū lorū întoarce.

4. Iată și corabiile fiindū așà mari, și de iuți vânturi mănindu-se, să mută de ō prē mică cîrmă, ori unde va pornirē celui ce ō îndireptēză.
5. Așà și limba, mică parte ieaste, și mari să laudă, iată puținū focū, citū de mare materē aprinde.
6. Și limba foculū podoaba nedreptății, așà limba să află întru mădulările noastre cēiea ce spurcă totū trupulū,

și aprinsī de gheena totū împregiurulū nascerēii noastre aprinde'lū.

7. Că toati firē fierilorū și pasărilorū, și jivinelorū și celorū di în mare să înmblanzăscū și să biruescū de firē ōmului:
8. Iarī pre limbī nece unū ōmū nu ō poate potolī: răulū ce nu'lū poți ōgoi plinu'i de veninulū morției.
9. Cu acēiea lăudămū pre părintele dumnezău, și cu acēiea blăstămăm pre ōameni, carīi'su făcuți pre chipulū lui dumnezău.
10. Di inn același rostū iease

și arde roata nascerēii, și care să arde de gheena.

7. Pentrucă toată firē fiarālor și a pasărilor, și a jăganiilorū, și a celorū denū mare, să domolēsce și s'au domolitū, cu firē ōmenēsă.
8. Iară limba nimenē nu poate denū oameni a ō domolī că ieaste neōprit rău, plină de otravă ōmoritoare.
9. Cu ieā bine cuvintămū pre dumnezău, și părintele, și cu ieā blăstămă pre oameni, pre cei ce după asămănarē lui dumnezău s'au făcut.
10. Dentru acēieașū gură iease

CXXV.

[iakw^R]

1. оѣрзчюрилешиблзстемоѣноу
2. секоуви.ррефрацимїенчїа
3. драѣїнѣкеткѣшаѣфи [сѣ^ѣ мѣц]
4. Доѣрзїзвосоѣдї.ррачкїашикоу
5. серїзвосивадоѣчешиамаѣ
6. саоѣдоарзпоаѣфрацимїен
7. смокїамалинеѣаче. саоѣвїа
8. скокїе. ѣшанецеоѣроѣїзвосѣ
9. сзратоѣшндоѣчеѣѣачеѣпз. чї.р
10. ррепѣкмжндрсшїмїеѣерѣ.рнзѣ
11. вої. сеаѣаѣедї.рвоѣ.ррзвїацзлѣ
12. кроѣсзоѣ.рзѣблзндзпѣкмж.дрїе.
13. їарзсезависѣѣамаѣоѣаѣеци.
14. шнѣззбоае.рзѣ.рремилевоасѣе,

†
їд

[ĭacōvu]

ūrăciurile și blăstemulū. Nū se cūviînre, frații mīei ceĭa dragii! acēstē așā a fi. [sfrășitul marției] Doarā izvorulū diîn'acēiași cū- Începe! rere izvorī-va dūlce și amaru? 54 Saū doarā poate, frații mīei! smochīiea masline face, saū vīiea seochīe? Așā nece urulū izvoru sārātū și dūlce a face apă. Cīn-re e prēmīndru și meșteru întru voi, se arate dīin būnrā vīațā lucrulū sāu întru blāndā prēmīndrīe. Īarā se zavīstru amarū aveți, și războae întru înremile voastre,

CXXVI.

1. ноѣвзлзоѣдрїецишїноѣмїенци
2. рециспредѣдєвзрѣ. кзнѣѣчлалл
3. прѣкмжїдрїндесѣѣдеѣї.ррзтоа
4. речепзменѣеїнсѣѣфлєѣедрзчєїц
5. їѣѣсзнѣоѣзавїсѣоѣрешнѣззбѣе
6. ѣчїеїнеѣѣмѣкѣк. шнѣоаѣеѣкѣлєлє
7. лоѣкрѣре. еѣчлччєеѣдесѣѣпрѣкмж
8. дрїе. ѣннѣїасѣекоѣрзѣоѣдѣпз
9. ѣчкѣ.рпаче. дѣкѣнѣлзндзшївї.р
10. ресѣѣпѣетоаре. плї.ррздеми
11. лостидєплѣлѣбвоѣ.ррзтацїлѣ.
12. фзрзпзрѣре. шїнефзцаѣшїнкѣ.
13. плѣдѣдєрєпзацинє. рзѣ.рпзкѣ
14. ресѣкмзрзсєфзкзндѣпаче. дєѣдє,

nū vā lăūdareți și nū mențireți spre dēdevāru. Că nū sū acїealїea prēmīndrīi de sūsū descīngātoare, ce pāmentesci, sufflete drācesci. Īuō sāntū zavīstūre și războe, acїe e netocmēlē și toate rēlele lucrure. E cїeāiea ce e de sūsū prēmīndrīe, ainte ĭaste cūratū, dupā acēiea în pace, dēci blāndā și būn-resūpuetoare, plīnrā de mīlosti, de plodulu būnrātațiloru, fārā pārēre și nefāțarnicā. Plodulu dereptației întru ĩpācare sēmārā-se, făcāndu pace. De ūnde

blagoslovenie și blăstămă, nu si cade frații mîei așieà să fie. **КОНЕЦЪ ВТОРКА, СРЕДА, ЛВ, НЕДѢЛА, ЗАЧАЛО, НЪ.**

11. Au poate izvorulū izvori di în aceieași fântăni apî dulce și amarî?
12. Au poate frații mîei smochinulū face masline, sau vița smochine? așieà nice ūnū izvorū nu poate dà apî sâlcîe și dulce.
13. Carele'i înțeleptū și sciutoriu între voi? arate'și di în bunî vîiața lui faptele sale, cu blânzîiea înțelepciuneei.
14. Să aveți pizmî amarî, și zavistîe întru inimile voastre,

nu vă lăudareți nece fireți minciunos înprotiva adevărului.

15. Că această înțelepciune nu e pogorâtî de susū, ce e pămăntescî și trupascî, și drăceascî.
16. Că unde'i pizma și minîiea, acolē'i ne-toemire și totū lucrulū rău.
17. Iari care înțelepciune ieaste de sus, întăi'i curatî dupi acēiea'i împăcîtoare, și blândî îngăduitoare, și plinî de milostivnicie, și de rodure bune, fără ôsăndire și fără fățarie.
18. Iari rodul dreptății samănă-să în pace celora ce fac pace.

CAP 4.

1. De unde'sū

blagoslovenîiea și blestemul, nu trebuie frații mîei acēstē așà să fie.

11. Au doară izvorulū dentr'acēieași gaură izvorasce dulcele și amarul?
12. Au doară poate frații mîei smochinulū masline să facă, sau vîiea smochine? așà nici ūnū isvor va face apa sârată sau dulce.
13. Cine e înțeleptū și sciutoriu întru voi? arate de viața cē bună faptele lui, cu liniscē înțelepciunii.
14. Iară de aveți râvnire amară, și pri-goană întru inema voastră,

nu vă lăudați nici nu mințiți asupra adevărului.

15. Nu ieaste acēsta înțelepciune care să pogoară de sus, ce pămîntescă sufletescă drăcescă.
16. Pentru că unde e râvnire și prigonire, acolō e neașazare, și totū lucrulū defăimatū.
17. Iară înțelepciunē cē de susū întîiu ieaste curată, apoi făcătoare de pace lină, eucērnică plină de milă și de roade bune, neîndoită cu gîndulū și nefățarnică.
18. Iară roada dreptății cu pace să samănă, celora ce facū pace.

CAP 4.

1. De unde sintū

războaie și răzmiriți între voi? au nu de icē, di in poftele voastre, carele să lupti întru mădularile voastre?

2. Pofțiți și nu veți avē: răvniți și pizmiți și nu veți putē dobândi: luptați și oștiți și nu veți izbândi, pentru că nu cēreți.
3. Cēareți și nu veți luōā, pentru că cēareți rău, să le amistuți pre poftele voastre.
4. Curvarii și curvarele, au nu sciți că prietinīea cești lumi ieaste vrajbi lui dumnezău?

dereptu acēia vare cine va vrē să fie prīieatinū lumīei, pizmaș va fi lui dumnezău.

5. Au păre-vă-si că îndeșartū grăieasce scriptura, spre ūrgīe să plēci duhulū ce vīieazi întru noi?
6. Ce mai mare mili fāgăduieasce, că zice, dumnezău fāloșilorū le stā înpotivī, iarī smeriților le dā mila sa. *конецъ срѣды, четвертокъ, ѿв, недѣла, начало, ѿс.*
7. Plecați-vī lui dumnezău, și stați înpotivī dīiavolului și va fugi dela voi.
8. Apropīeați-vī cătri dumnezău și să va apropīeā cătrā voi, curățiți-vī

războaiele și sfāzile întru voi? au nu de aicē den dezmiērdāciunile voastre, carele să oștescu întru mădularile voastre?

2. Pohtiți și nu aveți, ōmoriți și răvniți, și nu puteți să nēmeriți, vā sfādiți și dați războiū iarā nu aveți pentru aceasta căci nu cēreți voi.
3. Cēreți și nu luați căci rău cēreți, ca întru dezmiērdāciunile voastre să cheltuiți.
4. Prēcurvarilor și prēcurvelorū au nu sciți, că prīiteșugulū lumīi vrajbā lui dumnezău ieaste?

deci ōri carele va vrē să fie prīieatinū lumīi, vrājmașu lui dumnezău să face.

5. Au vā să pare că îndeșertū grăieasce scriptura, spre zāvistiē pohtēsce duhulū, carele au lăcuit întru noi?
6. Iarā mai mare darū dā, pentru acēia zice dumnezău, celorū mīndri le stā înpotrivā, iarā celorū smeriți le dā darū.
7. Supuneți-vā dreptū acēia lui dumnezău stați înpotriva dīavolului și va fugi dela voi.
8. Apropīați-vā la dumnezău, și să va apropīeā cătrā voi, curățiți

mănule voi păcătoși: și vi curățiți inimile îndoșitorilor cu inima.

9. Milcuiți-vi, și jeliți și plângeți, că răsulul vostru să va întoarcă întru jiele, și bucurîrea voastră întru amărăciune.
10. Smeriți-vi lui dumnezeu, și vă va înălța pre voi.
11. Nu clevețireți fraților unului pre alaltu, că cineși, clevețiasce fratele sau giudeci pre fratele său, lēgē clevețiasce și lēgē hulēsce, iarî să veri cleveți lēgiea nu esci țitoriu legiei ce'i esci giudecătoriu.
12. Unulu'i

dătătoriu de legee, carele poate pîiearde și poate izbăvi: iarî tu cine esci de giudeci pre altul?

13. Ni acumî carîi ziceți, astăzi au mîne vomî mērgē în celū oșășu, și vomî petrēce acolo un an și vomî trăgu și vomî dobândi.
14. Carîi nu sciți ce vă să va întâmplă a doaōa zi: că ce'i vîiața voastră? aburu'i carele să arată neșchitū și apoi pîiare.
15. Pentru c'au vrutū trebū să ziceți, să va vrē dumnezeu, și să vomî fi vîi, face-vomū ceasta sau cēiea.
16. Iarî acmî vă lăudați

mîmile păcătoșii și curățiți inimile cei îndoși la sufletu.

9. Dosădiți-vă și plîngeți, și jeliți, rîsulul vostru spre jale să să întoarcă, și bucurîrea spre posomorire.
10. Smeriți-vă înnaintē domnului, și v'a înălța pre voi.
11. Nu clevețiți unulu pre altul fraților, cela ce clevețesce pre fratele lui, și judecă pre fratele lui, clevețesce lēgē și judecă lēgē, ce de judeci lēgē, nu esci făcătoriu de lēge ce judecătoriu.
12. Unulu ieaste

puitoriulū de lēge, cela ce poate să mîntuiască și să pîarză tu cine esci carele judeci pre cela laltū?

13. Iamî acumî ceiea ce zic astăzi și mîine, vomū mērgē în cē cefate, și vomū face acolō unū anū, și vomū negușitori și vomū dobîndi.
14. Carîi nu sciți cē de mîine ce va fi căci care e vîiața voastră? că aburū ieaste carele întru puținū să arată, și apoi pîieare.
15. În locū de a zice voi, de va vrē domnulu și vomū trăi, și vomū face aceasta au acēiea.
16. Iară acumî vă lăudați

întu fãlțile voastre, toatî fala ea
aceasta rē ieaste.

17. Dereptū acēiea cine are scî face bine
și nu face păcatu 'iî.

CAP 5.

1. Nî acmū bogățilōrū plângeți vâetân-
du-vî, de scârbele ce'sū venitoare
spre voi.
2. Bogățîile voastre au putrezitū, veș-
mintele voastre lēu mîncatū molîile.
3. Aurulū și argintulū vostru s'au ru-
genitū, și rugina lōr va mărturisî în-
protiva voastrî, și va topî trupurile
voastre ca foculū, strâns'ați comoarî
în dîlele de apoi.
4. Îatā plata lucrătorilorū

carîi au săceratū țînuturile voastre,
țînută'i de voi strigî: și strigarea ce-
lora ce au săceratū, intrat'au în
ūrechile domnului savaōftū.

5. În dezmierdăciune ați trăitū pre pā-
mântū și v'ați desvātātū. hrănit'ați
inimile voastre ca într'o zi de ūspățū.
6. Dosădit'ați ōmorāt'ați dereptul ne-
stāndu-vă înpotrivî.
7. Dereptacē frațilorū fițū răbdători,
pānî la venirē domnului, iatî pluga-
riulū aștieaptî bunū rodū alū pāmân-
tului cu răbdare așteptāndu'lū pānî va
prîimî plōae timpurîe și târdîe.
8. Fiți și voi răbdători

întu mîndrîile voastre, toatā lauda
ea aceasta rē ieaste.

17. La cela ce scîe a face binele, și
nu'lū face păcatū ieaste lui.

CAP 5.

1. Veniți acumū cei bogățî plîngeți vâi-
tîndu-vă spre dosăzile voastre, cēle
vîitoare spre voi.
2. Avuțîiea voastră au putrezitū și hai-
nile voastre mîncate de molîi fură.
3. Aurulū vostru și argintulū s'au ru-
gnîitū, și rugina lorū întu mărtu-
rîe voaō va fi, și va mîncā trupu-
rile voastre ca foculū, ați strînsu
comoarā în zilele cēle de apoi.
4. Îatā plata lucrătorilorū.

celorū ce au săceratū țarinile voastre,
celū lipsitū dela voi strigă, și chîō-
tele celora ce au săceratū în ūrechile
domnului savaōftū au intratū.

5. Desfātatu-v'ați pre pāmîntū și v'ați
răsfățatū, hrănit'ați inimile voastre,
ca în ziōa jungherîi.
6. Ați ōsînditū ați ōmorîitū pre celū
direptū, nu să pune înpotriva voastră.
7. Îndelungați dară cu mînîiea frațilorū
pānă la venirē domnului, iatā lucră-
toriulū pāmîntului, aștēptā pre cîea
cînstîtā roadă a pāmîntului.
8. Multū îngăduindū pentru îea, pānă
cîndū va prîimî ploae timpurîe, și
tîrzîe, răbdați și vōi,

și întăriți inimile voastre, că să apropie venirea domnului.

9. Nu suspinați unul pe altul să nu fiți osândiți, iată județul înaintea ușii vă stă. **КОНЕЦЪ ЧЕТВЕРТКА, ЗАЧ. НЗ.**
10. Luați pildă frații miei scârba și răbdare prorocilor cari au grăit în numele domnului.
11. Iată zicem că s'au fericit răbdătorii, răbdare lui Iovă auzit'ăți, și la săvrășenia ce ieau dată domnului, că milostiv domnului și militoriu.
12. Iari mainte de toate frații miei, nu giurareți nece pre ceriu

nece pre pământu, nece cu altă giurământu; iari cuvântul vostru, fie așa, ei ce nu e nu'i, ca să nu cădeți în judecați.

13. Măhnitu'i cinevă între voi? roage-si, vesel'u'i cinevă cânte.
14. Bolnavu'i cinevă întru voi? cheme preoții beserecii, și să roage pentru el, ținându'l cu ȳloiu în numele domnului.
15. Și rugăciune credinței mântu-va bolnavul și'l va rădica pre el domnului: și să va fi făcutu păcate ertă'i-să-vorū.

întăritu inimile voastre, că venirea domnului s'au apropiatū.

9. Nu suspinați unul asupra altuia fraților, ca să nu vă judecați, iată judecătoria înaintea ușilor stă.
10. Luați pildă a patimei rele frații miei, și a îndelungatei răbdări, pre proroci cari au grăit cu numele domnului.
11. Iată fericim pre ceia ce răbdă, răbdare lui Iovă ați auzitū, și săvrășitul domnului ați văzutū, căci multu milostiv iese domnului și îndurătoriu.
12. Și mai nainte de toate frații miei nu vă jurati nice pre ceriu,

nice pre pământu, nice pre altu ori ce jurământu, ce fie voaō așa așa și nu nu, ca nu în fătarnicie să cădeți.

13. De pătimescē rău nescine întru voi, roage-să, veselēse-să cinevă? cînte.
14. Bolēse cinevă întru voi? chieame pre preoții beserecii, și să roage pentru el, ținându'l pre el cu ȳntu de lemnū, întru numele domnului.
15. Și raga credinței vă mîntu pre celū bolnavū și'l va sculă pre elū domnului, macarā și păcate de va fi făcutū ertă-se-vorū lui.

CXXXV.

1. лoуи. ѡповедицивзоуѣроуѣлазлѣи
2. грешалелешивзсоуѣгацноуѣрѣ
3. дереп7оуѣлаал7оуѣ, коуѣсевинде
4. кацивз. кзмоуѣт8поа7е7соуѣгз
5. чюрѣкдереп7оуѣнаѡю7хнд8. [сѣѣспреѣ]
6. Иліаѣрасѣме.рѣк.ркин8ноаѡ
7. шисе7соуѣгзк8с8гзчю.ррисен8ѣіе
8. плѡае. шин8плоѡѣспрензми78
9. ризенаніі. ши.рѣл8.ри. ши8ѣтѣ
10. соуѣгзе, шичерѡдѣкдеплоае. ші
11. пзмхнтѡуѣсхзхри8одѣсзоуѣ. фра
12. цисенеири.рредекон8хтхчѡце
13. деладѣдевзр8. шіка.рн7оаѣеѣл8
14. неѡі.рре. сеііекзчї.рре.рн7оаѣе

lūi. Ispovediți-vă ūrŭlŭ alăltului greșalele și vă rŭgați ūrulu dereptŭ alaltŭ, cŭmŭ se vindecați-vă; că mŭltu poate rŭgăciurē dereptŭlŭi agiŭtându. [sfrășitulŭ spre lăiŭgedi]

Iliia eră sēmeinrē în chinu noaō și se rŭgă cu rugăciŭnri, se nu fie ploae; și nu ploō spre pământu înn trei anŭi și în 6 luinri. Și rutesu rŭgă-se, și ceriulu dēde ploae, și pământŭlŭ răsărŭi rodulu săŭ. Frați! se nesciŭnre de voi rătăcieasec delă dēdevăru, și lu va înntoarce elu nesciŭnre: se scie, că cŭnre înntoarce

CXXXVI.

1. пзкхтосоуѣдї.р8х7хчирѣкканеил8и,
2. мхн7оуѣивасѣфлетѡуѣл8идї.рѣ8
3. моа7ешикоперивамоуѣцимѣ
4. пзкатѡуѣи. [сѣѣсѣнѣтоуѣи]
5. сп8рерѣкзвѡсеііеи7е8мѣтѣ
6. рн7хеѣілоуѣпхз8. Пхтр8ам8
7. рѣ8іюдениічеа7схсиниціічеа
8. оуѣфостоуѣкреиї.ррескрїе7ес8рз
9. рвзцзтоаѣре. кзѡмоуѣдї.юден
10. крес8рзшіі.рврхтошаѣідѣчи
11. рн7хюспоуѣрешиничекзчѡіаѣе
12. ѣ.рѣхскредї.рцз. депрѣчивес7се.
13. шиндеѣівести7хѣоуѣк8свнѣеле
14. лоуѣи7звзвире. кзши8к8ачеи

păcătosŭlŭ dŭin rătăcīrē caiei lui, măntŭl-va sufletŭlŭ lui dŭintru moarte și coperi-va mŭlțimē păcatelorŭ. [sfrășitulŭ 'sfântŭlŭi]

Spurerē zborescīei tremēteri înntăeei lŭ Pătru. Pătru amŭ întru Iŭdeii ceia răsiniții ce aŭ fostŭ creșțīnr(i) scrīe tresură învătătoare. Că amŭ dŭin Iŭdei credură și'i învrătoșă ei. Dēci înntăŭ spŭinre și (d)ice: că cieaia ce e în Hristosu crediŭntă, de proroci vesti-se și de ei vestită fŭ cu sângele lŭi izbăvire. Că și cu aceia

16. Ispovediți-vă păcatele voastre ūnului cătri alaltu, și vă rugați ūnului pentr'altu ca să vă vendecați: că multū folosēse rugăciunē străbătătoare de-reptului. **КОНЕЦЬ НЕДѢЛК.**
17. Ilie erà ōmū suptū patime ca și noi, și cerū cu rugăciune să nu ploaō spre pământū: și nu ploō în 3 ani, și 6 luni.
18. Și iarī rugī, și ceriulū dāde ploae, și pământulū dāde rodulū său.
19. Frații miei să au rătăcitū cinevā dintru voi dela adevărū, și'lū va înturnā pre elū cinevā.
20. Să scie, că cine 'l-au înturnatū

---

pre păcătōsū dinū calē rătăciturīi lui, mântū-va sufletulū lui de moarte, și'i va acoperī mulțimē păcatelōrū.

Sfârșitulū cărții, sfântului iacovū apostolulū.

16. Ispovediți-vă ūnului altuiea păcatele, și vă rugați ūnului pentru alaltū ca să vă vindecați, multū poate rugăciunē dreptului făcīndu-să.
17. Ilie ōmū erā asēmene pătimitoriū cu noi și cu rugăciune s'au rugatū, ca să nu ploaō, și n'au ploatū pre pământū trei ani și, 6, luni.
18. Și iarāși au făcutū rugăciune, și ceriulū ploae au datū, și pământulū au odrāslitū roada lui.
19. Fraților de să va rătăcī cinevā intru voi dela adevărū, și'lū va întoarce cinevā pre elū.
20. Să scie că cela ce întoarce

---

pre păcătōsū, denū rătăcirē căii lui, va mīntū sufletū denū moarte, și va acoperī mulțime de păcate.

Note marginale explicative.

CAP 4. v. 2. că nu cēreți =
dela dumnezău. — v. 6. că zice =
scriptura.

Carte lui Petru, 1.

CAP 1.

ЕЗ ПѢТРОУ, ѦВ, НЕДѢЛА, ЗАЧАЛО, ѦИ.

1. Pătru apostolū alū lui Isus Hristos nemērniciilorū și rāsfratilorū, în pontū, în cappadochīea, în galațīea, în asiīea, și viftanīea.
2. Aleșilorū di în sciința di întâiu a părintelui dumnezău spre sfințīea duhului, prinū ascultarē și prinū stropirē sângelui lui Isus Hristos milī și pace multēscă-sī voaō. **ПѢ ПѢ. ПѢ ПѢТРОУ.**
3. Blagoslovitū dumnezău și părintele domnului nostru a lui Isus Hristos, carele dupi multī mila sa,

A lui Petrū cē preste totū carte trimisă cē dentău.

CAP 1.

1. Petrū apostolulū lui İsus hristos, aleșilorū nemērniciilorū, rāsipirei mării nēgre galatīei, capadochīei, asiiei și viftenīei.
2. După mai nainte sciința a dumnezăului părintelui, întru sfințirē duhului, întru ascultare, și stropirē sîngelui lui İsus hristos, darū voaō și pace să să înmulțască.
3. Bine cuvîntatū dumnezău, și părintele domnului nostru İsus hristos, cel ce după multa mila lui,

nēu născutū pre noi de în nou spre nădējde vīe, prin scularē lui Isus Hristos din morți.

4. Spre moștenīe nepīeitoare, și nespurcati, și neveștījitoare, carē să ține voaō în ceriure.
5. Carīi cu putērē lui dumnezău sânteti păziți prinū credinți spre spăsenīe, gătiți a si arătā în vrēmīa dē apoi.
6. În carē vă bucurați puținelū acmū, (de să cuvīne așīeā) scārbiți întru multe fēliuri de năpăști.
7. Ca ispitirē credinței voastre, carē e mai scumpi de aurul pīeitorū, carele să ispitēsce prin focū,

să să afle voaō întru laudă și în cinste și în slavā, întru arătarē lui Isus Hristos.

8. Carele nevăzāndū înlū iubiți: în carele acmū înnci nevăzāndū'lū crēdeți, și veseliți sânteti cu bucurīe nespūsī și slăviți. ЧТН ПЕТОКЪ.
9. Prīimīndū plata credinței voastre, spăsenīa sufletelor.
10. De care spăsenīe au cercatū ș'au întreatū prorocīi de mila venitoare întru voi au prorocitū.
11. Ispitīndū în carē și în ce vrēme are arătā întru ei duhulū lui Hristos, mainte vestīndū chinurīle ce erā venitoare spre Hristos,

nēu de iznoavā născutū pre noi în nădējde vīe, prenū învīearē lui isus hristos denū morți.

4. Spre moștenire nestricată, și nespurcată și neveștejită, păzită în ceriuri spre noi.
5. Cei ce cu putērē lui dumnezău să păzescū prenū credință, spre mīntuire gata, să să descopere în vrēmē de apoi.
6. Întru carea bucurați-vă puținū acumū, de ieaste cu cuvīnță măhnīndū-vă întru multe fēliuri de bāntuīeale.
7. Ca ispitirē voastră a credinții, cu multū mai cīnstită decitū aurulū, celū ce pīere, și prenū focū să lāmurēsce

să să afle, în laudă și cinste, și mărire, întru descoperirē lui isus hristos.

8. Pre carele nescīndū înlū iubiți, întru carele acumū nevăzīndū, ce crezīndū, bucurați-vă cu bucurīe, nespūsă și proslăvită.
9. Luīndū săvīrșitulū credinții voastre, mīntuirē sufletelorū.
10. Pentru care mīntuire cercetat'au și au cercatū prorocīi, cei ce pentru darulū ce e spre voi au prorocitū.
11. Cērcetīndū, în ce au în care vrēme arătā celū întru ei duhū alū lui hristos, mai nainte mărturisīndū cēle în hristos patime,

și slavî după acēliea.

12. Căroră'i arătatū, că nu șie'și ce noaō au slujitū acēliea, carele acmū sau vestitū voaō, pentru ceiea carīi au vestitū voaō eᵛanghelīnea prinū duhulū sfântū ce e trimisū di în cerū, întru carē și ingerīi au doritū să privasci. *νοῦ, πῆ, παρ'α* : ῆ.
13. Pentr'acēiea incingeți mijloacele înțelepciunii voastre, trēzvi, deplinū nedejduiți, spre mila ce vă să di voaō di în arătarē lui Isus Hristos,
14. Ca feciorīi ascultării, ne-

închipuindu-vî poftelorū dintăiu a nesciințeei voastre.

15. Ce cumu'i cela ce v'au chematū sfântū, voi înci fiți sfinți în toatī viața.
16. Pentru că ieaste scrisū, fiți sfinți că eu încă'sū sfântū.
17. Și să chemați părinte pre acela ce giudeci fără fățărīe, căruieașū după lucrulū lui, cu fricī să petrēceți în vrēmīa viețīeei voastre.
18. Scīindu că nu cu lucruri pīeitoare, cu aurū au cu argintū santeți răs-cumpărați di în viața voastră cē deșerti dati de părinți.
19. Ce eu scumpū sângele,

și cēle în urmă māriri.

12. Căroră s'au descoperit, căci nu lorū, ce noaō slujīeā acēstē, carele acumū s'au vestitū voaō, prenū ceiea ce au vestitū voaō, cu duhulū sfintū, celū trimisū denū cerū, la cēle ce pof-tescū ingerīi să privēscā.
13. Pentru acēiea incingindū mijlocele cugetului vostru, trezvindu-vă de să-virșitū nădejduiți spre celū ce să aduce voaō, darū întru descoperirē lui İsus hristos.
14. Ca fīi ascultării, nu

împreună închipuindu-vă, cu cēle mai dennainte pofte întru neconoscīnța voastră.

15. Ce după sfintulū care v'au chematū pre voi, și voi sfinți să fiți întru toată viața.
16. Pentru căci scrisū ieaste, fiți sfinți căci eu sfintū sīntū.
17. Și dēca chemați părinte pre cela ce fără fățarnicīe judecă după a fīesce căruiea faptă cu frică cē a nemernicīei voastre vrēme o petrēceți.
18. Scīindū că nu cu putrede, cu argintū au cu aurū, v'atī răs-cumpăratū denū cē deșartă a voastră viața ce erā dela părinți dată.
19. Ce cu cīnstitū sīnge

CXLIH.

1. кадемїелоушелднекиноватѢ
2. шинеспорушкаоуѣс. [сфѣ ѣ чезенїи]
3. Ѧнцел'каамоуаинтедетѡм'кла
4. лоумїен. ч'кчес'коуїви7оу.рпоїѡ
5. аноудереп7оувої. чейчедереп
6. тѢелѢчекресѢтаоу.рѣддїсеѢ
7. ч'ечес'здикх'елѡудї.рѣдмосци.
8. шиславзлоуидатаоу. дереп
9. тѢкредї.рнцавоасѣзх. шиоу'по
10. инцас'евз'фїеспреддїсеѢ. соу
11. флетелевоас'зексрзциндѢ
12. рѣдас'коу'тар'кд'кд'евзр'ѣни. кѢ
13. соуфлетоу'. рѣдф'рациѡвосѣ
14. неф'зцаѢниї. дї.ркоу'ра7х.рремз,

ca de mīelūșelu nevinovatu
și nespūreatū Hristosu. [sfrāșitul a 2.
Înțelēsa amū ainte de tocmēla (cetenīi.)
lūmїei, cē ce sēu ivitū în poїulu
amū dereptū voi, cei ce, derep-
tu elu, ce credut'aū întru dumneđeu
cela ce rădicā elū dїintru morți,
și slavā lūi dat'aū, derep-
tu credїnța voastrā, și ūpo(vā)-
ința se vā frїe spre dumneđeu, sū-
fletele voastre curățindu
întru ascūltarē dēdevārului, cu
sūfletūlū, întru frați iuboste
nefățarnicā, dїin cūrātā înremā,

CXLIV.

1. оу'р'ѣлаал7Ѣбницид'есѢ. нхскѢ
2. циноудес'мхнцапоу'зедїрїен.
3. чеденепоу'зед'акоу'кѢвзнт'ѣ
4. вїоу'иддїсеѢ. шин'ч'елз'кѢицие
5. р'в'кчи. кз7о7оу'рѡ'з'поу'екаїа
6. ѡва. ши7оа'т'з'славаѡ'моу'и
7. кафлориле'евилѡ. с'ккзес'би
8. лешифлориле'лѡ'кад'ѣ'арз'граїѡ
9. ддї'н'аз'коу'їа'цие.р'в'кчи. ачес'7а
10. іа'стег'раїѡ'вї.р'евести7оу.рн'зѢ
11. кон. нх'з'х'нцид'ам'Ѣ7о7оу'сеоу'.
12. шин7о7оу'х'икленшин'ѣ. шин'ф'з'ц'з
13. рїа'шинзавистоу'. шин'7оа'7екле
14. ветеле. каденѡ'воу'нх'з'к'ци

ūrulu alaltu iubiți adesu; nāșcuți
nū de sāmānța pūtređїrїei,
ce de nepūtređa cū cuvāntulu
vїūlūi dumneđeu și cela ce lăcūiasce
în vēcї; cā t(ū)tūruru trupūlū e ca iar-
ba, și toată slava ōmūlūi
ca florile e(r)biloru; sēcā erbi-
le, și florile loru cadu. Іарā graїulu
domnului lăcūiasce în vēcї. Acesta
їaste graїulu bїnrevestitū întru
voi. Pārāșiți amū totū reūlū
și totū hiclensigulu și făđā-
rїia și zavistūlū, și toate ele-
vetele, ca de noōū nāșcuți

ca a mielului curat și nespurecat
a lui Hristos. *конецъ, парем. ѣ.*

20. Sciuiți mainte dinu temeliea lumiei,
și arătați în vremile de apoi pentru
voi.
21. Carii pentru elu crēdeți în dumne-
zău, carele 'l-au sculatū pre elū dinū
morti, și ieau datū slavī lui, cumū
credința și nēdējdē voastră să fie
în dumnezău.
22. Inimile voastre curățindū, întru a-
scultarē adevărului prinū duhū, în
dragostē frățesei nefățarnici, dinū
inimi curatī

iubiți ūni pre alții cu dēdinsū.

23. Născuți de nou nu dinū sămānți pu-
tredi ce neputrezitoare, prinū cu-
vāntulū viū a lui dumnezău carele
rămāne în vēci.
24. Că totū trupulū ieaste ca iarba, și
toati slava omului ca floarē erbiei,
ūscă-si iarba și i cade floarē.
25. Iari cuvāntulū domnului rămāne pānī
în vēci, acesta e cuvāntulū celū
vestitū întru voi.

САР 2.

ГОВОРА ЛК. И НЕДКАК, ЛК ЗАЧАЛО СЪЕ.

1. Dereptū acēia pārsindū toati rău-
tatē și toată înșălăciunē, și fățārīle,
și zavistīile, și toate cleветеle.
2. Ca pruncii născuți

ca ūnui mielū fără prihană, și ne-
spurecatū hristos.

20. Mai nainte sciut decitū izvodirē lu-
mii, și arătatū fiindū la cești de
apoi ani pentru voi.
21. Pre cei ce pren elū credū în dumne-
zău, cela ce au învis pre elū denū
morti, și mārīre lui au datū, ca cre-
dința voastră și nādējdē a fi la
dumnezău.
22. Sufletele voastre curățindū-le, cu
ascultarē adevărului prenū duhū,
întru iubire frățască fără fățārīe denū
curată inimă

ūnulū pre alaltū iubiți cu dēdinsulū.

23. Fīndū de iznoază născuți nu denū
sāmīnța stricatā, ce nestricatā prenū
cuvāntulū celui viū dumnezău, și celū
ce rămīne în vēcū.
24. Pentru căci totū trupul ca iarba, și
toată mārīrē omului ca floarē erbii,
ūscatu-s'au iarba și floarē lui au căzutū.
25. Iară graiulū domnului rămīne în vēcū
și acesta ieaste graiulū cela ce s'au
binevestitū întru voi.

САР 2.

1. Deci lepāndū toată răutatē și tot
vicleșugulū, și fățārnicīile și zavistīi-
le, și toate muzavirīile.
2. Ca cīndū ați fi acumū născuți
prunci

dē acmū polhițū celū lapte alū cuvântului curatū, ca pentr'acela să crēșteți întru spāsenie.

3. Dētū gustatū că'i bunū domnulū.
4. La carele venindu la pīatra cē vie carē dela ōamenī'i lepădati, iarī dela dumnezău e alēsă și cinstiti.
5. Voi încă ca pīetrite vīi zidiți-vă casi sufletēscī, preōițe sfānti, a duce jărtve sufletesci, dragi lui dumnezău prinū Isus Hristos. *зачало, чти павтокъ.*
6. Pentru că ieaste scrisi în scripturī, iată puū în sīōnū pīeatrī temelie ūngħiului, alēsī și cinstiti,

și cine va crēde întru iea, nu să va rușinā.

7. Dereptaceia voaō carīi crēdeți de cinste vă e, iarī necredincioșilōrū pīatrī carē ō lăpădarī ziditorīi, aceea fū capulū ūngħiului, și pīeatrī poticnēleei, și pīeatra smintēliei.
8. Celora ce să poticnescu în cuvântū și nu credū, pre carē's și puș.
9. Iarī voi rudī alēsī preōițe împărătiească rudī sfāntā sintețū, ōameni agonisiți ște'și, ca să vestițū puterile aceluia, ce

să iubiți laptele celū cuvântătorū neviclēnū, ca cu elū să crēșteți.

3. De ați gustatū că e bunū domnulū.
4. Cătrā carele apropiindu-vă care e pīatra cē vie, însă de ōameni nebăgatā în samā, iarā līngā dumnezău alēsă cinstitā.
5. Și voi ca nisce pīetri vīi, vă zidiți casā duhovnicēscā, preuție svīntā, ca să aduceți duhovnicesci jīrtve, bine pīimate la dumnezău prenū ius hristos.
6. Pentru care să cuprinde la scripturā, iată puū în sīōnū pīatrā incolțurată, alēsă cinstitā,

și cela ce va crēde întru iea, nu să va rușinā.

7. Deci voaō e cinstē celora ce credū, iarā celorū neascultători, pīatra carē nu ō băgarā în samā ziditorīi, aceea s'au făcutū în capulū ūngħiului, și pīatrā de poticnire, și pīatrā de smintēlā.
8. Carīi să pohtescū cu cuvīntulū neascultīndū, la carē s'au și pusū.
9. Iarā voi rodū alesū, împărătēscā preōițe limbā svīntā, norodū spre ōerotēlā, ca bunătățile să vestiți celuia ce den tunērec

CXLVII.

1. кїємзвонїмієрδратаалδлди(!)
2. мирз. чєлчє^А алтхѡарзнеѡамє
3. ꙗри. ѿѡкмоуѡамєрїлоудїсѡ.
4. немилдициєѡкмоу милуциѡфδрз.
5. Драціимїєи^соуѡѡвз [сѡ^ѡверєрї] ^ѡ
6. кавє. ꙗрициишисѡїрїи. сєѡєри
7. цивздєпєлицецилєпѡтї. чклє
8. чєвоїническоуспрєсѡфлєтє. вїа
9. цавоасѡзѡнєзндѡвоу. ꙗрз. ꙗзѡлї
10. вї. коу^ѡдєіасєклєветѡскзвон
11. касєѡфзкзторї. дї. ꙗвоу. ꙗрєлѡ
12. кроуѡрєвззхндѡшипрослзвївѡ
13. дїсєѡ. ꙗзѡсѡчєсѡчетарїєи. соу
14. поу. ꙗрєцивзѡмѡтѡаѡзѡзидїрѡк
[чєтєнїєсїцилѡдєзвѡзємѡкѡтѡдлпззѡ.
Дра^ѡ]

chiamă voi în mierurata a lui lumiră. Ceia ce de altă oară neoameinri, e iacmū oamerii lū dunned(e)u, nemiluiți, e acmū miluiți fură. Dragii miei! rūgu-vă [sfrășitul vererei] ca veinriții și strīrii, se feri- ^{Începe!}ți-vă de pelițescile pohtiri, cēle ce voinicescū spre suflete, viața voastră aibādu būnră întru limbi, cūmū de ia se clevetiească voi ca rei făcatori, dīn būnră lucrūre vādādu și proslāvī-voru dunnedeu întru đua cercetariei. Sūpūinreți-vă amu a toată zidirē [cetenie sântiloru, de zbōrēscā tremētere a lu Pātru. Dragii]

CXLVIII.

1. дєѡмоудєрєпѡудїноу. сєвалѡ. ꙗпз
2. ратѡкзпѡкдєспоу. ꙗрє. сєвацю
3. дѡцєлѡкзделєлѡстрємиши.
4. спрєврзжвирѡксєилѡфзкзторї.
5. ши. ꙗлоудавї. ꙗрєѡфзкзторилѡ.
6. кзѡшѡісѡтєвоїлоудїсєѡ. вї. ꙗ
7. рєѡфзкзторилѡ. сє. ꙗфрз. ꙗрєнє
8. цїїнцѡѡамєрилѡчєлоранєвѡ
9. ꙗрилѡ. каслєвоѕїи. шинѡкчє
10. ѡчєѡскоуѡоуѡсєоуслєводз. чє
11. кашєвїилдїсєѡтѡцичї. ꙗсѡ.
12. ци. фрзциѡлѡбїици. дєдїсєѡвз
13. тѡкмєци. ꙗпзрѡѡоуѡї. ꙗнзѡци.
14. шєсвїєспдїндсє. ꙗзѡтѡаѡз

de omū dreptū domnūlū, seva lu împăratu că prēdespūinre, seva giudēteloru, că dela elu su tremiși spre vrăjbirē reiloru făcatori și în laūda būnrefăcătoriloru, că așā iaste voia lū dunnedeu, būnrefăcătoriloru se infrānre nescīnța oameriloru celora nebuinriloru, ca slobodīi, și nu ca ceia ce ascū(in)sū aū reū slobodă, ce ca șerbii lu dunnedeu. Toți cīnștiți, frățīiea iubiți, de dunnedeu vā tēmeți, împaratū cīnnștiți! Șerbii supuinđu-se întru toată

v'au chematŭ pre voi întru minunată lumina sa.

10. Carŭi ōare cāndŭ nu erațŭ ōameni, iarŭi acmŭ ōamenŭi lui dumnezău: carŭi nu dobāndisetŭ mili, iarŭi acmŭ ațŭ dobānditŭ mili. **конецъ, парѣ, ѿ.**
11. Iubițilorŭ rogu-vi, ca pre nemērnici și streini să vă răbdați de poftete trupesci, carele vitejescu înprotiva sufletului.
12. Să aveți vŭiața voastrŭ bunŭ între păgāni: ca din aceŭea ce au grāitŭ pre voi ca pre nisce făcători de rău, dinŭ faptele bune ce vorŭ vedē, să proslāvascŭ pre dumnezău întru zuōa socotințeei.
13. Dereptŭ acēŭea plecați-vi a toată deregătorŭŭea

ōmenēscŭ pentru domnulŭ: săveri lui craŭ ca ūnui mai mare.

14. Să veri deregătorilorŭ, ca trimișilorŭ dela dinsu, spre pedēpsa făcătorilor (de) rău și spre lauda făcătorilor de bine.
15. Că așŭeā ieaste voŭea lui dumnezău, ca bine făcāndŭ să astupați gura nescŭințeei ōamenilorŭ nebuni.
16. Ca slobozii, și nu ca ceŭea ce au prinŭ scutulŭ răutățŭeei sloboziŭŭea, ce ca slugile lui dumnezău.
17. Pre toți cinstiți frātățŭŭea îndrāgiți, de dumnezău tēmeți-vi, pre craŭ cinstiți.
18. Slugile plecați-vi cu toată

pre voi au chematŭ, la cē minunată a lui lumină.

10. Carŭi ōdinioară nu erați norodŭ, iară acmŭ norodulŭ lui dumnezău, carŭi ați fostŭ nemiluiți, iară acmŭ v'ați miluitŭ.
11. Iubiților rogu-vă, ca pre nisce nemērnici și prișleți, să vă ferți de cēle ale trupulŭi pohte, carele să ōștescŭ asupra sufletului.
12. Vŭiața voastră avĭndu-ō bună întru limbi, ca întru carē grāescŭ asupra voastră, ca de nisce făcători de rău, denŭ faptele cēle bune ce vor vedē, vorŭ slāvŭ pre dumnezău în zŭoa socotințŭi.
13. Deci supuneți-vă la toată ōmenēscă zidire,

pentru domnulŭ, ōri împăratului ca ūnui ce e mai pre susŭ.

14. Ōri domnilorŭ ca prenŭ elŭ fiindŭ trimiși, spre izbĭnda celorŭ de rău făcători, și lauda celorŭ de bine făcători.
15. Căci așă ieaste voŭea lui dumnezău făcāndŭ bine, să infrinați necunoșcințea ōamenilorŭ celorŭ fără minte.
16. Ca cei slobozi și nu ca cĭndŭ ați avē volbicŭŭea acoperemĭntŭ răutățŭi, ce ca rōbŭi lui dumnezău.
17. Pre toți cinstiți, frātŭŭea iubiți de dumnezău tēmeți-vă, pre împăratulŭ cinstiți.
18. Slugile ascultĭndŭ cu toată

- frica domnilorū voștri, nu numai bu-
nilorū și blânzilorū, ce și năsilnicilorū.
19. Că aceasta'i iubitū, să va răbdà ci-
nevà pentru scîința lui dumnezău
scrăbi dosăditū fără de vinū.
20. Că ce laudū ieaste că vețū răbdà
bătae fiindū greșiți? ce făcândū
bine, răbdați dosadile că aceasta e
dragū lui dumnezău.
21. Și inn aceasta sănteți chemați, că și
Hristos au răbdatū pentru noi, lă-
săndū noaō pildī ca să mērgem pre
urma lui. КОНЕЦЪ Ъ. ПРЕРМ. ПОНЕД'КЛК,
ЛВ, НЕД'КЛК, ЗАЧАЛО, ЪС.
22. Carele n'au greșitū,

necē s'au aflatū în rostulū lui vi-
elesugū.

23. Carele ocărāndū'lū pre nime nu ocă-
rāiea, și cāndu răbdà pre nime nu
certà: șiș da giudecata celuia ce
giudecā dreptū.
24. Carele păcatele noastre elū le rădicī
în trupulū lui pre lemnū, ca să murimū
păcatelorū, și sa vīemū dreptățīeei,
cu a căruia rane nēmū vindecatū.
25. Că erați ca oīle rātăcite: ce v'ați
înturnatū acmū cătrī păstoriulū și
socotitoriulū sufletelorū voastre.

CAP 3.

1. Așijdere și muerile să sī plēce bār-
bațilorū săi,

frica de stăpîni, nu numai de cei
blinzi și buni, ce și de cei nesilnici.

19. Pentru că acesta e darulū, de va
răbdà nescine întristăciuni, pentru
scîința lui dumnezău, pătimindū fără
de vină.
20. Pentru că ce laudă ieaste, de veți
răbdà bătae greșiți fiindū, ce bine
făcindū și pătimindū de veți răbdà,
acesta e harū lingă dumnezău.
21. Pentru că spre aceasta v'ați chematū,
căci și hristosū au pătimitū pentru
noi, voaō lăsindū pildā, ca să ūrmați
ūrmelorū lui.
22. Carele păcatū n'au făcutū

nici s'au aflatū viclesugū întru gu-
ra lui.

23. Carele ocărīndu-se nu ocărāiea în-
potrivā, pătimindū nu înfricoșà ce
dà, la cela ce judecā dreptū.
24. Carele păcatele noastre elū lēu suitū,
cu trupulū lui pre lemnū, ca cu
păcatele murindū, cu direptatē să
trāimū, cu a căruia ranā v'ați
vindecatū.
25. Pentru că erați ca nisce oī rātăcite,
ce v'ați întorsū acmū la păstoriulū,
și socotitoriulū sufletelorū voastre.

CAP 3.

1. Așijderē muerile plecīndu-vā bārba-
ților voștri,

să va de n'ari îngădui cinevâ cuvântului, pentru viața muerilor curati, fără cuvântu să si dobândesci.

2. Socotindū cu frica lui dumnezău viața voastră curati.
3. Cărora podoaba dinafară să nu fie întru înpletitura părului, înprejurându-si cu aurū sau înbrăcarē veșmintelor.
4. Ce omulū celū ascunsu alū inimăi, pusū întru neputregiunē duhului blândū și linū,

carele ieaste innaintē lui dumnezău dragū.

5. Așieà oare cândū cēle mueri sfente carele nădejduieà în dumnezău să podobieà, plecându-si bărbaților săi.
6. Ca sarra îngăduieà lui avraamū, chemându'lū pre elū giupănū: a cărīiea santeți fieate, să veți face bine, și nece de o frici nu vă veți spământa.
7. Așijderē și bărbații, depreunī să vieaze cu muerile sale, cumu să cuvine sciutorilorū, muerilorū ca vasului mai slabū, dându-le cinste, pentru că împreunī cu ieale santeți moștenitorii

ca și oare carii de nu să vorū plecà cuvântului, prenū a muerilorū viața fără de cuvântū să să dobîndescă.

2. Văzîndū viața voastră cīea curată întru frică.
3. A cărora să nu fie podoaba cē denū nafară a înpletirei părului, și înfășurăturile aurului, sau înbrăcămintele hainelorū.
4. Ce să fie omulū celū ascunsū alū inimī, cu nesticăciunē celui linū, și blindū duhū,

carele ieaste innaintē lui dumnezău de multū prețū.

5. Pentru că așà odiniōară, și cele sfinte mueri, cēliea ce au nădejduitū pre dumnezău să înpodobieà pre dinsele supuinđu-să, la ai lorū bărbați.
6. Precumū sarra ascultà pre avraam domnū pre elū chemîndū'lū, cărīiea v'ăți făcutū fīi, făcîndū bine, și netemîndu-vă nice de o frică.
7. Bărbații așijderē lăcuindū împreună după cunoscînță ca celui mai slabū vasului muerescū, împărțîndū cinste, ca și împreună moștenitori

CLIII.

1. вѣдце. сеноускоу стесе соу гзчю
2. рилевоасзе, сфрзшитоу тоци
3. рздоурамжндріеплзти зори. фра
4. цїиубитори. милуитори.
5. соупоу рнцелегзтори. недзгз
6. тори сеоу дереп зо сеоу. саоу рпс
7. таредереп зоу рпоу заре ррапон
8. вї. ррекзвзнтзндс. цїиндс
9. кзспрачасзакїемацифоусе зс.
10. коусе блвенїе добзндци.
11. Драціи мїен, чї. рре [сф лоури]
12. вавїацзеїдбккк. шисе вазз
13. силевоу рресецї. релїн басаде
14. се с. шикоу оу снелесалесенс
[ма ла сз дезво с кка]

↑
з

vıeate(ei), se nū scūrte-se rŭgăciu-
rile voastre. Sfrășitulŭ, toți
întu ūra mîndrie plătitori, fra-
ții iubitori, milŭitori,
sŭpŭși, înnțelegători, nedătă-
tori reŭ derept(ŭ) reŭ, saŭ înpu-
tare dereptŭ înpŭtare înrăpoi,
bîinre c(ŭ)văntăndu, scîindu
că spr'aceasta chiemați fŭsetu,
cŭmŭ se blagoslovenie dobăndiți.
Dragii mīei! cîinre [sfrășitulŭ lŭriei] În.
va vıață se iubescă și se vađa 60
đile bŭinre, se'și ține limba sa de
reu, și cŭ ūsnele sale se nu
[marti a 31. săptămăna, de zborēscă]

CLIV.

1. гзгзаскз менчюри. сефер кккз
2. седе сеоу. шисе факз воу рзгта зе.
3. сечарз начелешиселенаскз. кз
4. ѿкїднїснзхн зоу спре дерепци.
5. шиоу реки лелди. рзсзоу гзчюри
6. лелорс. ефаца амоднїспре
7. челаче фаче сеоу. шичї. рресе
8. сеїнїлскз вої, се воу рзгта цїен.
9. подовни чїфоуретс, шисекинди
10. ретс дереп зоу дерепта зе ферн
11. кацифивреци. дефрикал днс
12. кзгтк меречи не чевз тоу своруа
13. реци. днсе с фїтници. рзс. рре
14. милевоасзегатапоурс рккз

кк

grăiască menciuri. Se ferescă-
se de reŭ, și se facă bŭinrătate;
se ceară pacele și se le pască. Că
ōchii domnului sântŭ spre derepți,
și ūrechile lui întu rŭgăciuri-
le loru, e fața amŭ domnului spre
cela ce face reŭ. Și cîinre se
reōnıească voi, se bŭinrătației
podobnicı fŭretu; și se chinui-
retu dereptŭ dereptate, feri-
cați fı-vreți. De frica loru nu
vă tēmereti, nece vă tŭrbŭara-
reți. Dumneđu sfentiți întu înre-
mile voastre, gata pŭrurē că-

vieții mileei, ca să nu si smintesci rugăciunē voastră până în sfârșitū.

8. După acēia fiți toți depreunū, răbdândū supărările, cu dragostē frătăției, milostivi smeriți și plecați.
9. Nedându rău pentru rău, sau blăstămū pentru blăstămū, ce înprotvī îni blagosloviți: că sprē aceasta santeți chemați, ca blagoslovenia să moșteniți. **КОНЕЦЪ ПОНЕДѢКАКА, ВТОРОНИКЪ, ЛГ НЕДѢКАКА, ЗАЧАЛО, Ж.**
10. Că cine va vrē să iubasci viieața, și să vazī zile bune, să'și ōprēscī limba sa de rău și cu buzele sale să nu

grăiasci înșelăciune:

11. Feresci-să de rău și să faci bine: caute pace și să înmble după iea.
12. Că ōchii domnului spre drepti, și ūrechile lui spre rugăciunē lorū, iarī fața domnului spre ceia ce facū rău.
13. Și cine va stricā voaō de veți înmblā după bine?
14. Iarī să veți păți cevā pentru dereptate, fericiți veți fi: iarī de frica lorū nu vă tēmereti, nece vă turburareți.
15. Ce pre domnulū dumnezău sfintīți întru inimile voastre, iarī fiți gata pururē

darului vieții, ca să nu să tae rugile voastre.

8. Iară sfirșitulū toți la ūn gîndū să fiți, ertători iubitori de frați, milostivi, cu dragoste, priimitori.
9. Nerăsplătindū rău pentru rău, au sudalmă pentru sudalmă, ce înprotvī încă, bine cuvîntindū, sciindū că spre această v'ăți chematū ca blagoslovenia să moșteniți.
10. Pentru că cela ce va să iubescā viața, și să vazā zile bune, potolēscā'sū limba lui dela rău, și buzele lui ca să nu

grăiască viclesugū.

11. Abatā-să dela rău și facā bine, caute pacē și să ție de dinsa.
12. Căci ōchii domnului sintū spre cei drepti, și ūrechile lui spre rugăciunē lorū, iarā ōbrazul domnului, spre ceia ce facū rēle.
13. Și cine e celū ce va face rău voaō, de veți fi asămînători binelui?
14. Cē de și veți pătimī pentru dreptate fericiți sinteți, iarā de frica lor nu vă tēmereti, nice vă turburați.
15. Ce pre domnulū dumnezău sfintīți întru inimile voastre, și să fiți gata pururē

a răspunde săvai cui luinddă samă nădējdei ce'i întru voi, cu blândēte și cu fricî.

16. Avāndu scîinți bunî: ca dinū ce vorū grāi rău de voi, ca de nesce făcatori de rău, să să rușinēze carii hulescu bunî viieața voastrî ce'i întru Hristos.
17. Că mai bine ieaste de va fi voiea lui dumnezău, a păți rău de cătū rău făcāndū.
18. Că Hristos de odati pentru păcate au răbdatū, dreptū pentru nederepti, ca să nē aducî pre noi lui dumnezău, mortū în trupū,

iarî viu întru duhū.

19. Prinū carele sufletelorū carele erā în temniți mergāndu propovedui-le.
20. Carii oare cāndu erā îndārāptnici, pre carii așteptā'i odati îndelungū răbdarē lui dumnezău în zilele lui noe, cāndu să gătīiea corabīiea, întru carē puținēle, (ce'sū oțtū) suflete izbāviri-să de apă.
21. A căruiea lucru acmū închipuindu-si botezulū pre noi încă ne izbăvesce, nu cu carele să spali necurățīile trupului, ce cu întrebare scîinței bune la dumnezău pentru învīiearēa lui Isus Hristos.

22. Carele

spre răspunsū, la totū cela ce cēre voaō cuvintū, pentru cē întru voi nădējde, cu linesce și frică.

16. Scîință avindū bună ca întru carē vorū grāi asupra voastră, ca ūnor făcatori de rău să se rușinēze, ceiea ce dodeescu ciea bună întru hristos a voastră petrēcere.
17. Pentru că mai bine e cei ce facū bine, de va vrē voiea lui dumnezău a pătimî de cītū cei ce facū rău.
18. Căci și hristos odată pentru păcate au pătimit dreptū fiindū pentru cei nederepti, ca pre noi să aducā la dumnezău, omorīndu-se cu trupulū,

iarā făcīndu-se viu cu duhulū.

19. Cu care și celorū denū temnița duhuri mergīndū au propoveduitū.
20. Celorū ce neascultatori erā odinioară, cīndū odată așteptā a lui dumnezău răbdarē cē îndelungatā, în zilele lui noe, toemīndu-se chvvtulū întru carele puține adevā optū suflete s'au mīntuitū prenū apă.
21. Care și pre noi pilda aceluiea acumū ne mīntuieasce botezulū nu a trupului lepādare de tinā, ce a scîinții cei bune întrebare la dumnezău prenū învīiearē lui isus hristos.
22. Carele

e dē derēpta lui dumnezău suindu-să în ceriu, plecându'i-si îngerii împărățiile și puterile. **КОНЕЦЪ ВТОРКА.**

CAP 4.

СРЪДА ЛД, ЗАЧАЛО, ЖД.

1. Dereptū acēiea răbdându Hristos cu trupulū pentru noi voi încă cu același cugetū vā intrarmați, că cine au răbdatū cu trupulū s'au părăsitū de păcate.
2. Să nu vīieaze mai multū poftelorū ōmenesci, ce vrerīei lui dumnezău, ce mai ieaste a vīieà.
3. Că destulū nī e noaō că vrēmīea trecutū a vieții noastre, vīieatu-ō-amū dupi voiea păgānilōrū, inmblāndū în desfātari, în pohte rēle, în beții, în ōspēte,

în băuturi, în hlāpīi și în slujba idolilorū cē spurcati.

4. Pentru că nu vā s'au tāmplatū voaō inn acēieași desfātare a vīieà (cu păgānīi,) părutu'mi-s'au a fi streini hulindu'i.
5. Carīi innși vor dā sama, celuīea ce e gata a giudecā vīi și mortīi.
6. Pentru acēiea și mortīlor propoveduiti au fostū eṽanghelīiea, ca să să păgubēsēi dupi ōamenīi în trupū, și să vīieaze dupi dumnezău în sufletū.
7. Iārī svāršenīa tuturorā aproape'i, fiți dereptū acēiea trēzvi și vā prevehēti întru rugāciuni.

ieaste în dirēpta lui dumnezău mergīndū în ceriu, supuindu-se la elū îngerii și biruințele și puterile.

CAP 4.

1. Hristosū darā pātimindū pentru noi cu trupū și voi într'același gīndū vā inarmați că cela ce au pātimitū, cu trupulū au încetatū de păcate.
2. A nu mai viețuī vrēmē cēiealaltā în trupū cu poftele omenesci, ce cu voiea lui dumnezău.
3. Pentru că destulū e noaō cē trecutā vrēme a vieții, voiea limbilorū a ō isprāvī inblindū întru necurății, pofte beții desfātāciuni,

băuturi și cōle nēdirēpte închināciuni de idoli.

4. Întru carē să mirā nepristānindū voi la acēieași vārsare a curviei blestemīndū.
5. Carīi vorū dā sama la cela ce ieaste gata să judece mortīi și vīi.
6. Pentru că spre aceasta și mortīlorū s'au binevestitū, ca să să judece după oameni trupēsce, și să trăiascā dumnezăieasce cu duhulū.
7. Și alū tuturorū săvīrșitulū s'au apropiātū, deci întregīti-vā la minte și vā trezviți la rugi.

8. Iară mai de toate să aveți dragoste unului cătri alaltu neîncetat: că dragostē acoapere mulțimē păcatelor.
9. Fiți ospătători unii cătri alaltu fără mustrare.
10. Fie carele cumu au luatū darulū așeā împărțindū unulū altuiea ca vistērniciū buni a milei lui dumnezău de multe feliuri.
11. Să grăieasce cinevā: grăieasci ca cuvinte lui dumnezău, să slujieasce cinevā slujasci ca dinū vrătutē ce iau datū dumnezău: ca să să slăvēsēi întru toate dumnezău prinū Isus Hristos,

a căruiea'i slava și ținērē în vēcii de vēcū amin. **КОНЕЦЪ СРЕДЫ ЧЕТВЕРТОКЪ, ЛГ. НЕДѢЛКЪ, ЗАЧАЛО, ЖЪ.**

12. Dragilorū, nu vī spāmāntareți ca streinūi, de ispita acēiea carē e eu focū întru voi spre ispita voastră, cumū vā s'arū tāmplā a vedē cevā streinū:
13. Ce mai vrătosū că simteți soți scārbelorū lui Hristos bucurați-vī, ca să vā bucurați veselindu-vī cāndū să va arātā slava lui.
14. Iară să veți fi ocārāti pentru numele lui Hristos fericiți santeți: că slava și duhulū lui dumnezău spre voi să va odihnī: carele de ceiea să hulēsee, iarī de voi să slăvēsee.
15. Iară nime

8. Și mai nainte de toate cē întru voi dragoste, întinsā avindū, căci dragostē va acoperi mulțime de păcate.
9. Iubitori de strīini fiți între voi fără de rāpștire.
10. Fiesce carele după cumū au luatū darulū între voi pre elū poslușindu'lū, ca nisce buni diregători ai celui de multe feliuri darū alū lui dumnezău.
11. Ōri cine grăieasce, ca cuvintele lui dumnezău ōri cine poslușasce ca denū putēre carē dā dumnezău, ca întru toate să să mārēscā dumnezău, prenn İsus hristos,

cāruiea e mārīrē și tārīiea în vēcii vēcilorū aminū.

12. Iubițilorū nu vā mirați de cē dentru voi aprinderē, spre ispita voāo făcīndu-se ca cumū vā s'arū tāmplā cevā strīinū.
13. Ce întru citū părtași sīnteți patimilorū lui hristos, bucurați-vā ca și întru descoperirē mārīrei lui vā veți bucurā veselindu-vā.
14. De vā ocārāti întru numele lui hristos, fericiți sīnteți, căci cel alū mārīrei și alū lui dumnezău duhū, spre voi să odihnēsee însă despre ei, să hulēsee, iarā despre voi, să slăvēsee.
15. Căci nu cumvā cinevā,

dintru voi să nu rabde ca vrăjmașu, sau ca furulū sau ca tălhariulū, sau pohtitoriu lucrurilorū streine.

16. Ce ca creștin, să nu să rușinēze ce mai vrătosū să să slāvēsēi numele lui dumnezău într'aceastī parte.
17. Că vrēme ieaste să încēpī judecata dinū casa lui dumnezău; iarī să va încēpe întâiu di în noi, darī cumū va fi svārșenīa celora ce nu îngăduescu eṽanghelīeei lui dumnezău?
18. Și să dreptulū abīea să va spāsī, darī nedereptulū și păcătosulū unde să va ivī?
19. Dereptū acēia carīi patū rău di în voīea lui dumnezău, ca

făcătoriului lorū celū credinciosū dē'și sufletele sale bine făcândū.

CAP 5.

1. Pre bătrāni carīi'sū între voi, eu înci bătrānū depreunī rogu, și mărturisiatoriulū patemelorū lui Hristos, și soțulū ceī slave ce va să să arate.
2. Paseți turma lui dumnezău carē e între voi socotindu-ō nu de în silī, ce bucuroși: nece pentru dobāndi necuvīiuōasi, ce cu inimī gata.
3. Nice domnindu-vī spre besērica lui dumnezău, ce sī fiți pilde turmeei.
4. Și cāndū să va arātā mai marele păstorilorū, luā-veți cīea coronī neveșezitī a slavei.

dēnū voi să pătimēsă, ca unū ūci-gătoriū au furū au făcătoriū de rău, sau ca unū socotitoriū de cēle strīine.

16. Iară de (pătimēsce) ca unū creștinū nu să rușinēze, ce mārēsă pre dumnezău cu partē aceasta.
17. Căci vrēmē e a să încēpe judecata dela casa lui dumnezău, iarā de va fi întâiu dela noi ce e sfișitulū celorū ce nu ascultă la eṽanghelīea lui dumnezău?
18. Și de vrēme ce celū dreptū abīea să mīntuīeasce darā celū necurat și păcătosū unde să va ivī?
19. Deci și ceīea ce pătimescu, după voīea lui dumnezău ca

la unū credinciosū ziditoriū, pue'și sufletele lōrū cu facere bună.

CAP 5.

1. Pre bătrīnīi cei dentru voi rogu-ū, cel împreună bătrīnū, și mărturisiatoriū alū patimilōrū, lui hristos, care și mārīrei ceī ce va să să descopere, ieaste părtașū.
2. Paseți cē dentru voi turmā, a lui dumnezău, socotindu-ō nu cu sila ce eu bună voe, nici cu agonisitā rē ce cu ōsirdīe.
3. Nici ca cumū ați stāpīnī sorțilorū ce pildā făcīndu-vā turmei.
4. Și arātīndū-sā începătoriulū păstorilorū, veți luā cē neveșezitā a slavei cununā.

5. Așijderē și tinerii plecați-vî bătrănilorū, și toți ūnulu cătrî altulū vā plecați, fiți podobiți denū lăuntru cu smerenie, că dumnezău stă înprotivî măreților, iarî smeriților le dî mila sa. **КОНЕЦЪ ЧЕТВЕРТКА. ЕВАНГЕЛИСТЪ МАРКО. ЗАЧАЛО, 28Г.**
6. Plecați-vî dreptū acēia suptū putērnici māna lui dumnezău, ca să vi rădice pre voi în vrēme:
7. Toatî grija voastră aruncându spre dānsū: că lui'i grije de voi.
8. Fiți trēzvi, preveghēți-vî că pizmașulū vostru dīavolul ca unū leu răcnindū incungiurā căutāndū pre cine are inghiți.
9. Căruia ini stați

înprotivî vrătoși în credinți scīindu că acēlēși scrābe dela frātățiiēa voastră carē'i în lume să vorū înmplē.

10. Iarî dumnezăulū a toatî mila carele au chematū pre noi în slava sa cīea de vecie în Hristos Isus, voi carii sânteti neșchitū dosădiți, acela vā va întregi, întārî-vā-va, învrătoșieā-vā-va, întemeliul-vā-va.
11. Aceluiea'i și putērē întru vēcii vēcului aminū.
12. Prin siluanū alū vostru frate credinciosū cumū 'mi sî pare neșchitū amū scrisū îndemnāndū pre voi și mār-turisindū c'această'i

5. Așijderē tinerii plecați-vā la cei mai bătrini, și toți ūnulu la alaltū plecīndu-vā, smerenīia întru voi căștigați, căci dumnezău mīndrilorū să înponcișază, iarā smeriților le dā darū.
6. Smeriți-vā dreptū acēia suptū cē tare mīnā a lui dumnezău, ca pre voi să vā înnalțe cu vrēme.
7. Toatā grija voastră aruncīndū spre elū, căci elū poartā grije pentru voi.
8. Trezviți-vā, priveghieați, căci pīrāșulū vostru dīavolulū, ca unū leu răcnindū, ūmbā cercīndū pre cine va inghiți.
9. Căruia stați

înpotrivā întemeiați cu credința, scīindū acēieași ale patimelorū, cu cē denū lume a voastră frăție a să săvirși.

10. Iarā dumnezăulū a totū darulū, cela ce au chematū pre noi la cē vecinicā a lui mārīre, întru hristos īsus, puținū pātīmindū elū să îndireptēze pre voi, să vā întārēscā, să vā învirtoșaze să vā întemeieaze.
11. Lui e mārīrē, tārīia în vēcii vēcilorū.
12. Prenū siluanū celū credinciosū voaō frate, după cumū socotescu prenū puține amū scrisū, rugīndū și mār-turisindū, acesta a fi

mila cea adevărată a lui Dumnezeu
în care stați.

13. Închină-si voaō besērica carēi în
vavilōnū cu voi alēsī,, și marco fi-
iulū mīeu.
14. Închinați-vi ūnulū cătrī altulū cu
sărutarē dragostei: pace voaō tutu-
rora carīi simteți în Hristos Isus,
Aminū.

Sfârșitul, 1, cărții lui pătru apostolulū.

Note marginale explicative.

САР 3. v. 8. plecați = grecēse
așēi cestū verșū. — v. 12. fața = mă-
niōasi și va pīearde de pre pământū nu-
mele lor.

САР 4. v. 2. a viieà = în trupū.
v. 3. în băuturi = grecēse'i așēi
cest verșū. — v. 17. judecata = au
bătaiea.

САР 5. v. 3. lui Dumnezeu =
sau pre preoții cei mai mici.

celū adevăratū darulū lui Dumnezeu
la carele stați.

13. Închină-să voaō cē denū vavilonū
împreună alēsă, și marco fiulū mīeu.
14. Închinați-vă ūnulū cătră alaltū cu
sărutare de dragoste, pace voaō tu-
tutorū, celorū în hristos İsusū aminū.

Test curęspunđatorū

dintr'un „Apostol“ vechiū slovenese, fără inceput
și fine, ce se află acum în posesiunea mea.

СКАЗАНИЕ ПЕТРОВЪ ГОБОРНОМУ
ПОСЛАНИЮ. Ъ. М8.

Исїе паки тойже Петръ посылаеть
вѣровавшїи оуже Юдее и азъко. есткже

посланїе, воспоминанїе пѣрвѣи, вѣднїи бо
скорое свое быти еже ѿ плоти распра-
женїе, потщася вѣкмз воспоманѣти,
ѿнїже наоучишася оученїи. и пѣвкѣ оуко
сказѣ ѿвѣркѣ, іавлаа ѿ прѣкз еа прѣ-
вѣвѣкшенѣ вывѣш, и іако прѣчества іаже
ѿсїек, нѣкѣс члѣка. но ѿ ба глашася. потѣ
же завѣцпавае, невнимати прѣцаіоціи. гла
іако вѣдѣ итѣмз погивѣ. іако и прѣстѣ-
пльшїи аггыз вѣ. прѣвозвѣкцае вопосланїи,
іако вѣдоу дїїе, внїже лецы ходити и мѣ.

CLXVII.

1. ѦШИВР'КВОРСЕНРИЛСЪЛСКЪ
2. ВРЮР'И. ГРХИИИДЪДЕШЕСТЪГРХ
3. ЮЧЕЕДЕМОИВЕ.РРИТЪСЪПИТОРЮ
4. ЛЪИ. ДЕРЕНЧЕНДРДР'КАГРХИ. ИИ
5. КЪВАФИ. СЕДЕЛЪ.РИЦЕСЕДЕИМЪ
6. ВРХТЪЦИЧЕ, ШИ.РВАЦХСЕНДР'К
7. ЦЕТЕ.РЪДВРЕМИ, РРАЧАСЪВР'КМЕ
8. НЕЛИКЪАЪФИ.РИХЕДИИ. ДЕРЕНЧЕ
9. ОУЪСИКАОУЪМЪДЕАНИ. ШИ
10. ѦМЪДЕАНИКАЪСИ. ШИАЪФИ
11. КЪСОУИИДЪСАДОУ'И. АСЕ.РИХЪ
12. РИ'РАТЪ. ШИСНОУ.РРЕГАТААЪФИ
13. ТЪТЪР'О. РИХЪАЧЕЛАЛЪКРДРЕ
14. КОУ.РРЕ. ШИСЕИВ'КЪКЪЧЕЕДЕПА

au și vr̄e-voru se prilăstiească
 vr̄iurii, grăindu deșertu gr(a)iu
 ce e de noi; veînritulu spășitoriu-
 lui. Derepce pururē a grăi, nu
 că va fi; se dulinngе-se de ei. Mai
 vrătosu (d)ice și învață se nu prē-
 gete întru vremi, în'aceasta vrēme
 nemică a fi înntre domnulu; derepce
 ūō đi ca ūō mie de anii, și
 ō mie de anii ca ō đi, și a fi
 curūndu đua domnūlūi. A se înntă-
 r̄i aratā și spūinre gata a fi
 tuturoru înntru acela(!) lucrure
 būinre, și se iubescă ce e de Pa-

CLXVIII.

1. ВЕЛДЪПЪЛЪСКРИСА. ШИСЕНСО
  2. КОТ'КЪКЪЧЕАЧЕНРИЛСЪТЕЕСЪ
  3. АЧ'КСТА. ДЕРЕНЧЕТЪТЪДРДР
  4. ДИСЕЕЦЕЛЕСКРИПТОУРИ.РИХОАЪ
  5. ЧЕВОРДЪЧЕА, ПОМЕНИЛЪАМЪ
  6. ШИ.РВХИЦ. ТОАТЕАИИТЕСЕ
  7. ЦИЕЛЪКРДРЕ. Ч'КЪХЪАМЪСЕНСКА
  8. СЪДЕ.РИЦЕЛЕПЧЮР'КРЕДІ.РИЦЕИ.
  9. ШИАШАСЪФРХШАЦИЕЗЕМИТЕР'К.
  10. ЯЧЕЛААЪПЪЛЪКЪХЪСЪЗЕМ'КТЕРЕ
  11. Симѡнъхъс. шеСВОУШИЗЕМИ
  12. сѣлѣсѣхъс. чедорачес'коу'тЪ
  13. РПЛАТЪС'КМЕ.РР'К.РЪДКРЕДІ.РИ
  14. ЦЪКОУНОИ. КОУДЕРЕНТАЪДЪСЕИ
- [вѣ аг. зборѣсказеме'ктѣаалъпъхъс]

velu apostolulu scrisa, și se nu so-
 cotescă ceiea ce prilăstescu
 acēstiea. Derepce tuturoru
 dumneđeescele scriptūri înntoar-
 ce-voru aceiea. Pomeni-lă amū
 s'i învățā toate ainte se
 scie lucrure; cērtă amū se nu ca-
 đă de înntlepciurē crediînnteei,
 și așā sfrășasce tremiterē.
 Acel(ui)ași apostolū Pătru trēmētere.
 Simōnu Pătru, șerbū și tremi- În. 64
 sulu lu Isusu Hristosu celora ce sēū tain-
 platu sēmēinrē întru crediîn-
 țā cū noi, cū dereptatiea dumneđeului...
 [vereri a 33. zborēсca tremētere a lu Pătru]

прѣсѣлающе нѣкѣи глѹще. іаковсѣ глѣса
 ѿна. второе пришествіе хѣо быти. заѣже
 всегдѣ глѣтса, днѣвѣ еше. ѿ сѣ оубо зѣлане
 завѣцаваѣ ѿмѣтатиса. оучане прене-
 магати во временѣ. всево вкспѣ время,
 іаконичтѣ е прѣ гдѣ. заѣже и єдинз днѣ,
 іако тысяща лѣтз быти, и тысяща лѣ,
 іако днѣ єдинз. бытиже воскорѣ дню
 гню и звѣствѣ и показѣ. и повелѣваѣ
 готовѣ быти всѣ. втои дѣлы бл҃гими.
 и любити іаже ѿ павла апла писанна.
 и невнимати, клеветѣи іа. зане и вса
 бжтвенѣ писанѣ клеветѣ. воспомандѣже,
 и наоучивз всѣхз прѣвидѣти вещи. завѣ-

цаваѣ не ѿпадати истинныа вѣры. и тако
 скончаваетз посланіе: ∞

Carte, 2. a lui Pătru apostolulŭ.

САР 1.

ВЗ ПАТРОКЪ, ЛГ. НЕДѢЛА, ЗАЧАЛО, ЖД.

1. Simōn pătru, sluga și apostolŭ a lui Isus Hristos, acelora carii asēmenē cu noi au luatŭ credința cē cinstitŭ, pentru direptatē dumnezăului . . .

Carte trimisă a lui Petrŭ preste totŭ a doa.

САР 1.

1. Simeōnŭ petărŭ rōbŭ și apostolulŭ lui İsus hristos, celorŭ ce întocma cinstită cu noi, au nemeritŭ credința, întru direptatē dumnezăului . . .

1. рѣдчксткѡсѣ
2. оѿлгарепре
3. килѡлорѣ
4. фраціиміе
5. лѣкрѣ
6. чѣдк
7. дчк
8. ш
9. ѿ

re acēstē ōrb
 ūltare pree
 chiloru a loru
 Fraṭii mie
 lucrure
 ce av
 acē
 ș
 A

1. з. дерептоуміе
2. тѣрѣдачесѣ
3. вѡипоменирѣ,
4. зѡзсирѣ
5. носѣдѣ
6. ѣменѣ
7. міеѣ
8. омѣ
9. лѡ
10. аѡ

ă, dereptū mie
 tu întru acesta
 voi pomenirē
 ărășire tru
 nostru Isusu
 u me pu
 mieu
 omē
 loru
 aō

9. Iară întru cine nu sântu acieastiea ōrbu'i, nemicî văzând departe, ūitatu-s'au că s'au curățitu de păcatele lui ciale de demultu. **ЗАЧАЛО, ЖЕ**
10. Pentru acēiea, fraților, mai vartosū, nevoiți-vă, a întări chemarē și alesătura voastrî, că să veți face acēstiea nece cându nu vă veți potieni. **КОНЕЦ ПЕТКА, СББОГА, ЛГ, ЗАЧАЛО, СЪГ.**
11. Că așiea de inn destulū vă să va dă voaō a întrā împărățiea de vecie a domnului nostru și ai spāsitoriului Isus Hristos.
12. Dereptū acēiea nu mî voiu părăsi a îndemnā pre voi spre acieastiea să va că sânteti sciutori întru adevărulū

ce'i a ieave.

13. Iară 'mi să pare dereptū a fi până voiu fi într'acestū cortū să vă deșteptū pre voi dojenindu-vi.
14. Scîindū că curundū mî'i a pune cortulū mîeu: cumu 'mî-au arătatū mîe domnulū nostru Isus Hristos.
15. Iară silî-mă-voiu ca să putețū voi dupi eșirē mē pomeni despre acieastiea.
16. Că nu înmblāndū dupi basne cu măestrii, amū arătatū voaō putērē și venire domnului . . .

9. Pentru că la carele nu'sū acēstē ōrbū ieaste, cercîndū cu minile, ūitare luîndū de curățiea celorū de demultū ale lui păcate.
10. Pentru acēiea mai multū fraților nevoiți, adeveritā chemarē și alēgerē voastră să să facā pentru că acēstē făcîndū nu veți greși nici ōdinīōarā.
11. Pentru că așā cu bogăție să va sporī voaō, intrarē la cē vēcinicā împărăție a domnului nostru, și mîntuitoriului isus hristos.
12. Pentru acēiea nu mă voiu lenevi voaō, pururē a vă aduce a minte pentru acēstē, măcarā că sciți

și întăriți fiindū, întru acestu adevărū.

13. Și direptū socotescū a fi, întru cîtū sîntū întru acesti lăcașū, să vă scōlū pre voi cu pomenirē.
14. Scîindū că iute ieaste lepădarē sălașului mîeu, după cumū și domnulū nostru İsusū hristosū, au arătatū mîe.
15. Și voiu nevoi, și fiesce cîndū a aviea pre voi, după a mîea eșire a acestora pomenire să să facā.
16. Pentru că nu la cēle învățate basne ūrmîndū, amū arătatū voaō a domnului nostru İsus hristos, putērē și venire, ce văzătoriu fîindū ai marimei aceluiea...

CLXIX.

1. хоулисева. шикоуѣсспрзлѣ
2. арѣккѣменчюроасекѣвенге вѣ
3. възвѣскѣ. рпзра, ченчеѡсзндалѣ
4. дї. рнзхюндвапести. шинерїрѣк
5. лѡндвадѣсмита. дѣкчиседнсеѣ
6. рнцерїичѣтачегреширзндикрѣцз
7. чекоуплетитѣрїледенегѣрз
8. легзи. шинриджди. рѡсзндзай
9. киндїшиайвегїа. шилѣмѣк
10. чѣкѣ. рнзхганѣкѣрѣцз. ченсе
11. нѣман. рнсеѣалѡптѣгалдерїи
12. тацїенспѣторїюферїаѣрз
13. потопѣлѣмїиїнекѣрзцигорїлѣ
14. ѣдѣсе. шичетацїиле содоме Ѡ

hūlise-va, și cū asuprālu-
arē cu menciuroase cuvente voi
vā voru scuīnpārā, cei cei ōsānda loru
dūmntāiu nu va pesti, și perīrē
lōru nu va durmitā. Dēci se dumneḡeu
īnngerīi ceia ce greșirā nu'i cruḡā,
ce cū pletiturīle de negurā
legā'i și pridādī īn ōsāndā a'i
chinū și a'i veghīiēa; și lumē
cēiēa īntāia nu ō cruḡā, ce Noe
numai īnnsu'și alū ōptulu alū derep-
tāḡiei spuētorīu ferī, iarā
potopu lumīi necurāḡitoriloru
aduse, și cetaḡile Sodomescī

CLXX.

1. шингоморецинаѣсекѣспаѣце
2. ре. ѡсзнди. нѣсеикинѣчелора
3. чеворѣврѣкенекѣрзцїкѣкз. ши
4. дерептѣлѣлѣѡвїднїтѣде
5. фѣрзделецїленекѣрзцигорїлѣ
6. шиндеаспѣкацилѣвїацїнзвз
7. ви, чѣчекѣведѣрѣкшикѣдѣоуѣс
8. дерептѣлѣлѣрѣзѣнїдеснсоу
9. флетѣдерептѣнїкоуфѣрзде
10. лѣкѣлоуѣкрѣмѣоунчїа. ѣ
11. Ѡиднѣвоуѣртатѣчї. рѣгторн Ѡ
12. дї. рнзпастиайнзвзви. ēнеде Ѡ
13. репцїи. рнсеѣдецїодецѣ. рки
14. ноуайвегїа. [сѣрѣлѣрн.]
[мацї лѣ дезвѣзѣмѣкѣтѣлѣпзѣѣ.
драцїимїен, цн]

și Gomoresci arse cu sparge-
re, ōsāndi: puse'i chipu celora
ce voru vrē se necurāḡescā, și
dereptūlū Lotu, ōbiduitulu, de
fārādelegile necurāḡitoriloru
și de a spurcāḡiloru vїatā izbā-
vī, cela ce cu vedērē și cu aūḡulu
dereptū vīiēa īntru ei, ḡi de ḡi sū-
fletulu dereptulu cū fārāde-
lēge lūcruerele mūncīiēa.
Sci domnulu būrātātїea cīnstitori īn.
dīn nāpasti a'i izbāvī, e nede- 67
reptīi īnn ḡua de ḡїudeḡu īn chi-
nū a'i veghīiēa. [sfrāșitulu luriei.]
[marḡi a 34. de zborēscā tremētere a lu
Pātru. Dragīi mīei, sci.]

CAP 2.

2. . . . să hulēsece calē adevărului.
3. Și pentru hlăpie cu cuvinte amăgi-
toare vă vorū vānā, a cărorā păgu-
bire ieaste de multū gata, și a că-
rorā perire nu adurmitēzi.
4. Că n'au cruțatū dumnezău îngerilorū
carīi au greșitū, ce iau aruncatū în
beznī, legați cu lanțurile întunēricelorū
fīindu'i spre păgubiturī.
5. Și să n'au cruțatū lummiei de întâiu,
ce pre nōe alū ōptul, propovedui-
torīulū dereptăței izbăvitū'l-au, adu-
cāndū potōpū spre lumīea nederep-
tățilorū :
6. Și ōrașāle sodomlēnilorū

și a gomorēnilorū, iarī făcāndu-le
cenușe lēu prāpăditū, și le făcū pildi
celora ce viețuescu fārī de lēge :

7. Și pre lōtū dreptulū dosăditū de
de viața aprinșilorū în necurăție
izbāvī'lū.
8. Că fiindū elū dreptū și petrecāndū
între ei di în đī în đī sufletulū lui
celū dreptū văzāndū și auzindu
faptele lōrū cēle rēle să trudīeā.
конецъ понедѣлка, вторникъ, ѿд, не-
дѣлкѣ, зачало, ѿз.
9. Sci domnulū izbāvī dreptīi dinū
nāpaste, iarī nedereptīi a'i ținē în
đuōa giudecatei spre ōsāndire . . .

CAP 2.

2. . . . calē adevărului să va hulli.
3. Și cu lăcomīe, cu cuvinte amăgi-
toare pre voi vorū preocupī, la carīi
judecata de demultū nu zăbovesce
și pīerzarē lorū nu adoarme.
4. Pentru că de vreme ce dumnezăū
pre îngerīi greșindū, nu iau cruțatū,
ce cu lanțurile întunērecului în
tartarū băgīndū'i, iau datū la ju-
decată fīindū păđitū.
5. Și lumē cīea dē'nceputū nu ō au cru-
țatū, ce alū ōptulē pre noe, alū dreptă-
ții propoveduitorīū 'l-au feritū, potopū
în lume celorū necurați aducīndū.
6. Și cetățīle sodomului,

și gōmorului, făcīndu-le cenușā, cu
prāpădire lēu ōsīnditū, pildā puindū
celora ce vorū să facā necurăție.

7. Și pre dreptulū lōtū, necājindu-sā de
cīea cu necurăție viața a celor fārā-
delēge 'l-au izbăvitū.
8. Pentru că cu vedērē, și cu auzulū
dreptulū acela lăcuindū întru ei,
denū zi în zi sufletū dreptū mun-
cīeā, cu cēle fārādelēge lucruri.
9. Sciē domnulū pre cei buni credin-
cioși, denū bīntuialā a'i mīntul, iarā
pre cei nedereptī, la zīōa judecāții,
căznițū să'i păzascā . . .

Note marginale espicative

la testul din 1648.

CAP. 1. v. 14. cortulŭ = cortulŭ ieaste trupulŭ, înțelege că va muri.

CAP. 2. v. 5. alŭ ōptul = fost'au 8 înși în corabŭe, alŭ ōptul nŏe.

PARTEA II.

VOCABULARIUL CODICELUI.

Cuprinde toate cuvintele din Codice, mai întâi cu litere lătinesci, și apoi în aceeași toamnă gramaticală și grafică, în care se găsesse ele ieri colea prin test.

Locul din test este însemnat prin o frântură numerică. Numărătorul frânturii ni arată pagina originalului, iar numărul ei și rîndul paginii, unde se găsesse respectivul cuvînt. Numitorul: *sus*, *jos*, însă ni arată că acel cuvînt este scris în vre o *notă tipiconală* pusă de-asupra sau de-desubtul testului de pe acea pagină ce ni o arată numărătorul.

Paginătura originalului este însemnată în columna testului tipărit, sus în mijloc, cu cifre *romane*, șirele însă de pe fiecare pagină sînt numărate în stînga cu cifre *arabice*. Pe o pagină tipărită sînt puse două pagini din testul original manuscris.

Alfabetul

aşa numit cirilic din Codicele Voroneţean şi transcripţiunea lui cu litere lătinesci, în ordinea observată în acest vocabulariu.

Nr. curent	lit. cirilică	lit. latină	Nr. curent	lit. cirilică	lit. latină
1	а	a	22	ж	î
2	{ з ѣ	ă â	23	ѣ	în
3	к	ü	24	ж	j
4	б	b	25	к	C ^{{a, ä, o,} {u, î, hi
5	ч	c (e, i)	26	ѡ	cs
6	д	d	27	л	l
7	с	đ	28	м	m
8	з	z	29	н	n
9	е	e	30	о	o
10	к	ē	31	ω	ō
11	ф	f	32	п	p
12	ѣ	ft	33	р	r
13	г	g ^{{a, ä, o,} {u, î, hi,	34	с	s
14	ѡ	g (e, i)	35	ш	ş
15	х	h	36	щ	{ sc (e, i) { st
16	ї	ï	37	т	t
17	и	i	38	ц	t
18	ы	ī	39	с	u
19	ѡ	ia	40	ѡѣ	ū
20	ѡ	iea	41	в	v
21	ю	iū	42	{ v { v	v̄ v = i

Abreviaturi.

a.	= ante substantivum.
Ac.	= acusativ.
act.	= activ.
adj.	= adjectiv.
adv.	= adverb.
enj.	= conjunctiv.
conj.	= conjuncţiune.
cp.	= compus.
d.	= demonstrativ.
D.	= dativ.
f.	= femenin.
fiit.	= fiitorul.
g.	= gen.
G.	= genetiv.
ger.	= gerundiul
impf.	= imperfectul.
împr.	= imperativul
m.	= masculin.
N.	= nominativ.
n.	= nume.
ned.	= nedefinit
Nt.	= notă tipiconală.
opt.	= optativul.
p.	= persoană.
pas.	= pasiv.
pers.	= personal.
pl.	= plural.
pos.	= posesiv.
pr.	= pronume.
prep.	= prepoziţiune.
prf.	= perfectul.
prf. a.	= perfectul anterior.
prp.	= propriu.
prs.	= prezentul.
pst.	= post substantivum.
r.	= relativ.
s.	= substantiv.
sg.	= sîngural.
sng.	= sîngur.
sp.	= sîmplu.
v.	= verb.

A. — ἄ.

A, prep. aspirat ἄ: 21/6, 78/11, 147/14, 150/14, 152/5, 166/8; neaspirat α: 24/13, 157/1.

A, particula infinitivului, aspirat ἄ: 4/10, 7/6, 7/8, 9/5, 13/7, 18/3, 20/9, 21/9, 23/7, 23/10, 24/5, 25/7, 26/3, 30/4, 32/6, 43/7, 44/6, 51/2, 51/14, 52/3, 52/8, 54/7, 56/2, 57/7, 57/7, 59/7, 59/9, 60/2, 60/7, 62/2, 67/5, 67/10, 72/2, 73/4, 74/6, 77/4, 81/2, 93/3, 96/12, 97/8, 101/10, 101/12, 102/7, 105/2, 108/9, 108/13, 109/1, 113/10, 113/14, 115/11, 122/12, 125/3, 125/8, 130/12, 131/3, 137/3, 138/1, 139/8, 141/7, 145/9, 155/9, 155/10, 157/10, 157/12, 158/7, 161/7, 164/3, 164/14, 165/14, 166/10, 166/13, 166/14, 167/4, 167/10, 167/11, 167/12, 170/12, 170/14; neaspirat α: 5/1, 35/3, 73/2, 91/13, 102/7, 102/8, 104/5, 104/7, 169/8, 169/9.

A, pr. d. în loc de ale, sau cele; ἄ: 74/13, 109/9.

A, articolul întreg, de genul feminin, sau numai de foarma acestui gen; sg. I. înaintea genetivilor; aspirat ἄ: 9/5, 9/6, 74/8, Nt. 109/4, 109/7, 109/7, 111/11, Nt. 119/sus, Nt. 122/sus, 123/5, 133/6, 133/8, Nt. 138/3, 138/5, Nt. 147/sub, Nt. 149/sub, 156/4, 156/11, 158/5, 162/14, 163/7, Nt. 165/8, 166/1, Nt. 168/sub, 170/6; neaspirat α: 103/2, Nt. 157/sus; — II. înaintea posesivelor, aspirat ἄ: 9/4, 70/2, 74/8, 88/8, 92/12, 107/11, 109/13, 138/14, 140/11, 142/12, 147/1, 155/2,

156/8, 164/5, Nt. 165/9, 165/14; neaspirat α: 155/7; — III. înaintea numeralelor ordinale; aspirat ἄ: Nt. 15/8, Nt. 18/sus, 31/14, 56/14, 71/2, 74/13, Nt. 82/13, 88/2, 90/5, Nt. 95/sus, 99/7, Nt. 150/8, Nt. 165/9.

— Pluralul: **ale**; I. înaintea genetivilor; aspirat ἄλε: 12/10, 158/3; — neaspirat αλε: 140/14; — II. înaintea posesivelor; aspirat ἄλε: 57/10, 74/14, 112/10, 150/9; — neaspirat αλε: 58/3; — alele (sic!) (pentru: ale lui) 88/2. — De genul masculin: **Al**. I. înaintea genetivilor; aspirat ἄλ: 116/8, 132/11, 142/2, 162/12, 169/11; — aruncat de-asupra: 133/7; — II. înaintea posesivelor; aspirat ἄλ: 36/14, 105/10; — III. înaintea numeralelor ordinale; aspirat ἄλ: 169/11; — aruncat de-asupra: 16/7, 53/14; — pluralul, **ai**; înaintea posesivelor; aspirat ἄη: 26/2, 63/4.

Abiã, adv. ἄβια: 84/11, 84/14, 161/11; — ἄβια: 87/8.

Abur, s. g. m. N. sg. ἄβυρ: 130/10.

Acel, pr. d. g. m. sg. N. sng. ἄκελα: 16/3, 97/3, 97/8, 114/14, 115/9, 122/11, 163/10, 164/7; — N. pst. 32/13; — Ac. a. 142/1; — Ac. sng. 152/7; — N. sng. ἄκελα, 115/6-7; — N. sng. ακελα, 26/12; — Ac. a. 40/13; — Ac. sg. 43/6-7; — G. pst. ἄκελοῦτά, 97/9; D. sng. ἄκελοῦτα, 115/13; — D. pst. ἄκελῃ, 110/14; — D. sng. ἄκελῆτα, 159/14, 160/1; — D. sng. ἄκελῆτά, 164/9; — pluralul: N. sng. ακετα, 118/1, 118/2; ἄκετα, 141/3; — ἄκελ, 168/5; — ἄκα 61/3; — Ac. sng. ακελ, 2/7; — Ac. ἄκελ, 30/12; — Ac. sng. ακετα, 136/14; — ἄκετά, 160/13; —

ἀχελора, G. pst. 104/8; — ἀχελора, D. sng. 67/13, 166/10; — ἀχελора, D. sng. 1/7; — ἀχελορσ, D. sng. 105/6; — g. f. sg. ἀχα, Ac. pst. 7/13; — Ac. sng. 88/7; — ἀχκ, Ac. pst. 6/2; — Ac. sng. 6/2, 130/11, 156/7, 168/8; — ἀχα, Ac. pst. 49/6; — Ac. sng. 61/3; — ἀχκια, Ac. sng. 124/10; — ἀχκια, Ac. sng. 124/11; — ἀχκκα, Ac. sng. 126/9; — ἀχεει, G. pst. 40/3; — Pluralul: ἀχλλα, N. a. 126/2; — ἀχκλε, Ac. pst. Nt. 15/sus; Nt. 26/sub; — ἀχκκακ, Ac. pst. 28/8, Nt. 95/sus; — Ac. sng. 1/13; ἀχκκα, Ac. a. 14/2; — Ac. sng. 5/7, 8/6, 23/10; — ἀχλλκ, Ac. sng. 31/9; — ἀχλλκ, Ac. sng. 158/3; — ἀχλλα, Ac. a. 30/5; — ἀχела (!) Ac. a. 167/13.

Același, pr. d. g. m. sg. ἀχелаши, N. a. 165/10; — ἄχελᾶ, N. a. Nt. 168/10; — ἀχелаши, Ac. a. 124/14; — ἀχелаш, Ac. a. 157/5; — g. f. sg. — ἀχκιαши, Ac. a. 125/4; — ἀχκια, Ac. a. 158/5; — ἀчкᾶ, Ac. sng. 164/2.

Acest, pr. d. g. m. sg. ἀχестα, N. pst. 8/13, 12/12, 27/8, 54/7, 82/9, 82/11, 96/10; — N. a. 44/11; — N. sng. 32/12, 144/9; — Ac. pst. 33/1, 33/4, 48/10; — Ac. a. 50/3, 54/4-5, 62/7; — Ac. sng. 71/12, 72/6; — ἀχестα, N. sng. Nt. 133/sub; — Ac. pst. 65/11; — ἀχестα, Ac. pst. 109/1; — Ac. a. 43/3-4; — ἀχестσ, Ac. a. 51/13, 151/1; — ἀχестου, Ac. a. 58/4; — ἀχестου, Ac. a. 51/8; — Pluralul: ἀχεиpa, N. sng. 62/4, 67/11, 91/13; — Ac. pst. 12/9, 104/3; — ἀχεиpa, N. sng. 15/2. — g. f. sg. ἀχастα, N. sng. 4/2,

81/4, 98/5, 116/2, 146/5, 149/3, 149/9, 164/14; — Ac. pst. 13/11, 79/10, 89/2, 102/11, 161/7; — Ac. a. 9/3, 37/7, 45/2, 46/4-5, 70/6; — Ac. sng. 20/10, 21/11, 30/9, 37/13, 61/6, 77/8, Nt. 145/11, 158/8, 165/10; — ἀχастα, Ac. sng. 79/5, 6, 100/12-13, 149/11, 153/9; — ἀχастα, Ac. a. 167/7; — ἀчк-ста, Ac. a. 8/8; — D. pst. ἀχεиpᾶ, 51/10; — ἀχεиpεα, D. pst. 59/11; — Pluralul: ἀчкестк, N. pst. 23/4; — N. sng. 7/4, 125/3; — Ac. pst. 59/4; — Ac. sng. 27/11, 59/7, 107/3; — ἀчкестα, Ac. pst. 82/1-2, 102/2; — Ac. sng. 62/10, 67/1-2, 80/14, 82/2, 105/5-6, 168/3; — ἀчкестα, N. sng. 166/4; — Ac. sng. 13/11; — ἀχастα, Ac. sng. 53/6, 80/6, 81/3, 141/1; — ἀчастα, Ac. a. 35/13; — ἀχεиpa, N. sng. 12/5; — ἀчастк, Ac. sng. 47/13; — ἀчастк, Ac. sng. 70/9.

Acicea, = aicia, adv. ἀчича, 57/11, 72/1, Nt. 141/8; — ἀчичα, 69/9; — δε ἄчичα, 127/2.

Acie, = aci, aici, adv. ἀчїе, 14/5, 25/3, 38/7, 84/6, 99/12, 126/6, 130/7; — ἀчїе, 2/8, 68/8; — δε ἀчїе, 86/5-6, 99/4.

Acieși, = îndată, adv. ἀчїеши, 33/12, 34/3, 45/4, 55/8, 115/4.

Adaugе, v. act. prf. sp. pl. ἀδαου-εpσ, 37/3.

Adaugere, s. g. f. ἀδαουεpк, N. sg. pst. 113/7.

Adăncat, -ă, adj. κομνοу ἀδзκατοу (!) Ac. sg. pst. 16/4.

Adăstă, = a așteptă; v. act. ἀδзста, impf. 3. pers. pl. 156/4.

Adecă, = eată, ἀδεκx, 89/12, 123/9, 131/14, 132/10, 133/4-5, 133/9-10, 145/13; — ἀδεκx ἀμου, 122/13, 123/2; — ἀδέ ἀμου ἀκμου 131/4.

Ades, adv. ἀδεσοу, 64/5; — ἀδεc, 144/1.

Adins, din ad și ins = cătră fiecarele, unul cătră altul, adv. адинс 159/1.

Adramitesc, -ească, adj. адрамитскx, sg. Ac. pst. 83/6.

Aduce, v. act. conj. prs. sg. сeи ἀδσκοу, 38/8; — сѣ ἀдоукоу, 51/12-13; — ce лx ἀδσчи, 52/6; — sg. și pl. ce ἀдоуκx, 50/11-12, 69/12; ce ἀδσкx, 54/1, 66/2-3; — impf. sg. 1. pers. ἀδσчк (= eu aduceam) 75/14; — pl. 3. pers. 66/6; — prf. sp. sg. ἀδσшоу, 54/13-14; ἀδσш, 72/10; — ἀдсе, 45/14, 169/14; — pl. адоусерx, 17/1; адсерx, 69/14; ἀдсерx, 71/8; — prf. a. sp. pl. 2. pers. ἀдсесетс, 12/8-9; — Pas. ind. prs. sg. ѣ адсцx, 141/12; — prf. sg. ἀдсц фоу, 66/3; ѣдсц фоу, 32/4.

Aducere, s. g. f. ἀдсчєрк, N. sg. a. 32/5; — Ac. sng. 61/11.

Adură, = a adună, v. act. impf. 3. pl. ἀдоура, 6/12; — prf. sp. ἀдσрx, 8/5-6; — ἀдσрарx, 93/14-94/1. — Reflexiv, inf. а екдσра, 30/7-8; — indic. prs. ce ἀдσрx, 158/4; — impr. адоу-ррxсє (!) 65/10; — prf. sp. адσрарxсє 15/9; ce аоурарx, 69/9; ce адσ-ррарx, 100/12-13; — prf. a. sp. 3. pl. ce адσpacє, 66/4-5; — Pas. impf. ера адσраци, 16/1.

Adimă, s. g. f. адимелорс, pl. G. 15/4-5.

Afară, adv. și prep. афарx... де, 79/13; пx-ррx афарx де, 25/10-11; афарx дї-р, 33/11-12;

пx-ррx афара, (cu. G.), 76/4; де пре а-фарx, 151/10-11.

Află v. act. inf. а афла, 102/7; — indic. prs. афлxмоу, 48/10; — prf. sp. sg. а-флаю, 55/1; афлаю, 55/5; — афлx, 84/6; — pl. афлxлш, 24/10; — афлxмоу, 25/3, 58/4, 99/9; — афларx, 6/14, 61/12, 62/4, 90/12, 90/14, 101/8; — prf. ep. мкѣдоу афлатоу, 60/3; — fiit. вою афла, 28/7. — Refl. ind. prs. ce афлx, 150/1; — fiit. афласєва, 140/1.

Agav, nume propr. g. m. агавс, sg. N. 27/2.

Agonisi, v. act. impr. агонисици, 163/4; — prf. sp. агонисю, 45/1-2.

Agru, = ogor, s. g. m. pl. агрєлє. Ac. 132/1.

Agripa, nume propr. g. m. агрипа, sg. N. 71/3, 81/6, агрипа, 82/10; ѣгрипа, 68/5; ѣгрипа, 73/3; агринс, 70/13; — Voc. агрино, 71/9, 72/12, 73/8, 75/3-4, 78/10, 81/5.

Agijunge, = ajunge, v. act. inf. аю-рнє, 86/6-7.

Agjută, = ajută, v. act. impr. аютаци, 32/12; — prf. sp. аютx, 121/6; — ger. аютxндс, 135/5.

Agjutoriū, = ajutoriū, s. g. m. аюторю, sg. Ac. 87/9-10; аюторю, 79/9.

Ahaiea, nume pr. g. f. ахаїа, sg. Ac. 7/6.

Aiave, = aievea = într'adever, adv. аїавє, 37/9.

Ainte, = înainte, adv. аинтє, 15/2, 78/12, 95/3, 168/6; — аинтє, 126/8, 166/3; — аинтє, 137/10; — аїнтє, 140/13; — аїтє, 161/8-9; — аинтє де, 35/13; — аинтє, 143/3; — аїнтє де, 133/13; — аїнтє де, 159/1; — аинтє пx-ррx, 69/5; — аинтє пx-ррx кxндс, 50/14-51/1; — рранитє, Nt. 141/8; — рранїтє, 166/12.

Acum, = acum, adv. $\acute{\alpha}\kappa\mu\acute{o}\upsilon$, $19/11$, $20/11$, $36/14$, $50/10$, $53/1$, $60/8$, $60/10$, $64/1$, $130/4$, $131/4$, $140/4$, $141/3$, $147/4$; — $\acute{\alpha}\kappa\mu\acute{o}\upsilon$, $89/3$; — $\acute{\eta}\kappa\mu\acute{o}\upsilon$, $74/9$; — $\acute{\alpha}\kappa\mu\delta$, $22/8$, $41/7$, $130/14$, $139/9$, $156/9$; — $\acute{\eta}\kappa\mu\delta$, $150/11-12$; — $\acute{\iota}\alpha\kappa\mu\acute{o}\upsilon$ (!) $147/3$; — **де акмоу**, $8/12$, $141/11$; — $\acute{\alpha}\mu\acute{o}\upsilon$ $\acute{\alpha}\kappa\mu\acute{o}\upsilon$, = eată acum, $130/4$, $131/4$.

Acolo, adv. $\acute{\alpha}\kappa\omicron\lambda\omicron$, $7/7$, $25/1-2$, $25/5$, $39/14$, $67/1$, $70/8$; — **де аколо**, $17/5$, $17/10$, $83/14-84/1$; — **де аколо**, $24/9$.

Acoperi, v. act. fiit. $\acute{\alpha}\kappa\omicron\pi\epsilon\rho\iota\upsilon\upsilon\alpha$, $136/3$.

Alait, -ă. pr. ned. $\acute{\alpha}\lambda\lambda\alpha\tau\delta$, sg. Ac. $48/8$, $82/6$, $144/1$, $159/5$; — $\acute{\alpha}\lambda\lambda\alpha\tau\delta$, $129/8$; — $\acute{\alpha}\lambda\alpha\tau\delta$, $133/3$; — $\acute{\alpha}\lambda\lambda\alpha\tau\omicron\upsilon$, $25/14$, $96/8$, $103/12$, $135/3$; — D. $\acute{\alpha}\lambda\lambda\alpha\tau\acute{\eta}\nu\iota$, $135/1$; — $\acute{\alpha}\lambda\lambda\alpha\tau\acute{\eta}\nu\iota$, $163/3$; — Pluralul, N. $\acute{\alpha}\lambda\lambda\alpha\tau\iota$, $98/6$. — conf. alt., -ă.

Alege, v. act. prf. sp. pl. $\acute{\alpha}\lambda\kappa\epsilon\sigma\epsilon\mu\acute{o}\upsilon$, $84/14-85/1$; — $\acute{\alpha}\lambda\kappa\epsilon\sigma\epsilon\upsilon\alpha$, $11/3$; — prf. ep. $\acute{\alpha}\lambda\epsilon\sigma\omicron\upsilon$, $117/8-9$. — Refl. prf. sp. $\acute{\delta}\epsilon\sigma\eta\iota$ $\acute{\alpha}\lambda\kappa\epsilon$, $3/12$. — Pas. part. g. f. sg. N. $\acute{\alpha}\lambda\kappa\epsilon\alpha$, $146/11$; — D. $\acute{\alpha}\lambda\kappa\epsilon\alpha$, $145/7$; — Ac. $\acute{\alpha}\lambda\kappa\epsilon\alpha$, $145/14$. — Pl. g. m. D. $\acute{\alpha}\lambda\epsilon\sigma\eta\iota\lambda\omicron\rho\delta$, $138/5$; — Ac. $\acute{\alpha}\lambda\epsilon\sigma\eta\iota$, $165/3$.

Alean, = contra, protivă, îndesert; numai în compozițiuni: $\acute{\alpha}\lambda\eta\zeta\alpha\lambda\kappa\epsilon\eta\delta$, $75/9$; — $\acute{\alpha}\lambda\eta\zeta\alpha\lambda\kappa\epsilon\eta\delta$, $84/2-3$; — $\acute{\alpha}\lambda\eta\zeta\alpha\lambda\kappa\epsilon\mu\acute{o}\upsilon$, $100/14-101/1$; — $\acute{\alpha}\lambda\eta\zeta\alpha\lambda\kappa\epsilon\mu\acute{o}\upsilon$, $101/8-9$.

Ales, = secur, cu adevărat, adv. $\acute{\alpha}\lambda\epsilon\sigma\omicron\upsilon$, $34/14$, $72/9$.

Alecsandru, nume propr. $\acute{\alpha}\lambda\epsilon\zeta\alpha\lambda\delta\rho\delta$, N. $11/5$; — Ac. $\acute{\alpha}\lambda\epsilon\zeta\alpha\lambda\delta\rho\delta$, $11/3-4$.

Alecsăndresc, -ească, = al Alecsandriei, sau dela Alecsandriea, adj. $\acute{\alpha}\lambda\epsilon\zeta\alpha\lambda\delta\rho\epsilon\sigma\kappa\omicron\upsilon$, Ac. pst. $98/14-99/1$; — $\acute{\alpha}\lambda\epsilon\zeta\alpha\lambda\delta\rho\epsilon\sigma\kappa\alpha$, Ac. pst. $84/7$.

Alt, -ă, pr. ned. $\acute{\alpha}\lambda\tau\delta$ $\acute{\omega}\acute{\alpha}\rho\epsilon\chi\epsilon$, Ac. $10/13$; — $\acute{\alpha}\lambda\tau\delta$ $\chi\epsilon\upsilon\alpha$, $34/12$; — Ac. a. $\acute{\alpha}\lambda\tau\omicron\upsilon\acute{\eta}$ $\acute{\omega}\acute{\alpha}\rho\epsilon$ $\kappa\alpha\rho\epsilon\lambda\epsilon$, $134/1-2$; — Pl. N. sng. $\acute{\alpha}\lambda\tau\iota\eta$, $10/13$, $95/4$, $103/10$; — $\acute{\alpha}\lambda\tau\iota\eta$, $34/12$; — Ac. a. $\acute{\alpha}\lambda\tau\iota$, $157/9$; — Ac. sng. $\acute{\alpha}\lambda\tau\iota\eta$ $\acute{\omega}\acute{\alpha}\rho\epsilon$ $\kappa\alpha\rho\iota\eta$, $83/1-2$. — g. fem. sg. N. sng. $\acute{\alpha}\lambda\tau\alpha$, $47/7$; — Ac. a. $\acute{\alpha}\lambda\tau\alpha$, $24/8$, $122/2$; — Ac. sng. $\acute{\alpha}\lambda\tau\alpha$, $83/10$; — $\acute{\alpha}\lambda\tau\alpha$, $17/12$; — **де алтз** $\acute{\omega}\acute{\alpha}\rho\alpha$, $147/2$, $156/4$; — **де алтз** $\acute{\omega}\acute{\alpha}\rho\alpha$, $152/2$; — Pl. Ac. sng. $\acute{\alpha}\lambda\tau\epsilon\lambda\epsilon$, $13/4$.

Amar, -ă. adj. $\acute{\alpha}\mu\alpha\sigma\omicron\upsilon$, sg. Ac. pst. $125/13$; — $\acute{\alpha}\mu\alpha\sigma\delta$, adv. $125/5$.

Amănat, -ă, = negrabnic, târziu, adj. $\acute{\alpha}\mu\eta\eta\alpha\tau\omicron\upsilon$, sg. N. $113/14$; — $\acute{\alpha}\mu\eta\eta\alpha\tau\omicron\upsilon$, $114/1$; — **ноу** $\acute{\alpha}\mu\eta\eta\alpha\tau\delta$ $\acute{\epsilon}\lambda\omicron\upsilon$, = nu după mult timp, $86/13$.

Amăndoï, -oauă, num. ord. g. f. $\acute{\alpha}\mu\eta\eta\delta\delta\omega$, Ac. sng. $48/5$.

Amiață, -ți, $\acute{\alpha}\mu\iota\alpha\sigma\alpha\alpha\eta\iota$, Ac. $38/11-12$, $76/8$.

Amin, adv. $\acute{\alpha}\mu\iota\eta\eta$, $165/6$; — $\acute{\alpha}\mu\iota\eta$, $160/2$, $164/10$.

Amū, = enim, nam, autem, igitur, ergo, jam; $\gamma\acute{\alpha}\rho$ $\epsilon\delta\upsilon\eta$; adv. $\acute{\alpha}\mu\omicron\upsilon$, $1/2$, $2/6$, $10/13$, $13/6$, $36/3$, $47/6$, $48/2$, $52/9$, $53/4$, $64/12$, $75/7$, $85/7$, $92/11$, $105/2$, $105/3$, $112/7$, $113/8$, $114/2$, $116/8$, $118/4$, $118/13$, $121/12$, $122/13$, $123/2$, $124/8$, $124/9$, $130/4$, $131/4$, $134/3$, $136/9$, $143/3$, $146/2$, $154/6$, $158/14$, $166/3$. — $\acute{\alpha}\mu\omicron\upsilon$, $67/8$. — $\acute{\alpha}\mu\delta$, $30/6$, $47/3-4$, $94/7$, $95/4$, $107/10$, $111/6$, $128/1$, $128/10$, $132/9$, $136/6$, $144/11$, $147/14$, $155/8$, $160/13$, $165/11$, $165/13$, $168/5$, $168/7$; — $\acute{\alpha}\delta\epsilon\kappa\alpha$ $\acute{\alpha}\mu\omicron\upsilon$, $122/13$, $123/2$; $\acute{\alpha}\delta\epsilon$ $\acute{\alpha}\mu\omicron\upsilon$ $\acute{\alpha}\kappa\mu\acute{o}\upsilon$, $131/4$; $\acute{\alpha}\mu\omicron\upsilon$ $\acute{\alpha}\kappa\mu\acute{o}\upsilon$, $130/4$.

An, s. g. m. $\acute{\alpha}\nu\omicron\upsilon$, Ac. pst. $7/12$, $143/5$; — Ac. sng. $\alpha\eta\delta$, $130/7$; — Ac. pst. $\acute{\alpha}\nu\omicron\upsilon$,

- 18/12, 105/10. — G. pst. ἀνοῦσι, 142/10. — pl. N. pst. ἀνῆι, 64/7; — Ac. pst. ἀνι, 4/2, 22/5; — Ac. a. ἀνι, 61/9; — Ac. pst. ἀνῆι, 59/9; — Ac. ἀνῆι, 157/11; — Ac. sng. ἀνῆι, 167/10; — Ac. pst. ἀνῆι, 157/9-10; — Ac. sng. ἀνῆι, 167/9; — Ac. pst. ἀνῆι, 135/9.
- Anania**, nume propr. ἀνανία, N. 40/7, 46/5, 57/2.
- Anchiră**, s. g. f. sg. ἀνκίρα Ac. sng. 93/14.
- Anticrihei**, nume propr., traducere falsă din ἀντικρὺ χρίου, = în fața Hiului, cătră Hiu = contra Chium; ἀντικριχεν, Ac. sng. 17/11-12.
- Antipatu**, s. g. m. = ἀντίπατος, = proconsul; ἀντιпати, pl. N. 13/2.
- Antipatrída**, nume propr. g. f. ἀντιπατριδα, sg. Ac. sng. 56/1.
- Apă**, s. g. f. ἀπξ, sg. Ac. sng. 125/9, 156/8. — Ac. ἀπα, 98/1. — conf. G. ζηγοῦ ἀπιεῖν, nume propr. 100/1.
- Apără**, = a oprî, = prohibere, v. act. enj. prs. ce nou ἀπξρε, 63/3. — prf. sp. ἀπξρξ, 95/1.
- Apie**, nume propr. g. f. în loc de Apîu; G. ζηγοῦ ἀπιεῖν, 100/1.
- Apoi**, adv. ἀραπον, 153/7.
- Apostol**, s. g. m. ἀπῶλ, G. pst. Nt. 138/3; — N. 138/5; — N. Nt. 165/7; — N. pst. Nt. 168/10; Ac. 168/1.
- Aprinde**, v. act. prf. sp. ἀπρῆρνερξ, 95/13; — Refl. fiit. ce va ἀприριδέ, = se va inflă, inflămă, 97/1-2.
- Approare**, = πλησίος; proximus; s. g. m. ἀπροαελε, Ac. a. 118/6.
- Approare de**, prep. cu Ac. ἀπροάπε δε, 85/3-4.
- Approiă**, a se, v. refl. ind. prs. ἀπροπιεσε, 133/2, 137/13-14, 158/13; — impr. ἀπροπιαινξ, 128/12-13; — prf. sp. ἀπροπιαιόμε, 54/9; — ἀπροπιεσε, 34/8; — ce ἀπροπιε, 44/7-8, 44/11; — ηξ ἀπροπιε, 24/12; — ce ἀπροπιαρξ, 50/4; ce ἀπροπιαρξ, 90/9-10; — fiit. ἀπροπιαισεκα, 128/13-14; ce vorδ ἀπροπιă, 51/1; — ger. ἀπροπιινδμε, 38/10.
- Arătă**, v. act. ind. prs. ἀσατξ, 167/12; — enj. prs. ce ἀσατε, 107/13; ce ἀσατε 125/11; — impr. ἀσατξμι 120/8; — fiit. вою асѣта, 120/9-10. — Refl. prf. sp. асѣтаюциме, 77/8-9.
- Arde**, v. act. ind. prs. асде, 123/10; — impf. pl. асдѣк, 6/12; — prf. sp. ассе, 170/1.
- Ariră**, = arină (năsip); s. g. f. ἀριρξ, Ac. sng. 93/12.
- Argent**, s. g. m. N. sng. ἀργιντοῦ, 131/9-10; — Ac. sng. асгинтоу, 7/1, 8/3; асгинтѣ, 22/13; Ac. pst. асцитѣ, 142/11.
- Argentutăetoriū**, = argintariū; ἀργυροκόπος; argentarius; асгинтоуѣтеториу 8/1-2;
- Aristarh**, nume propr. g. m. ἀριстарχοу, N. 14/12; ἀρισταсχοу, 83/8-9; — Ac. ἀρισταсха, 10/3-4.
- Arhiereū**, s. g. m. ἀρχιερεи, N. 45/12-13, 68/14; асхιερεи, 65/1; N. a. ἀρχιερῆи (!) ἀνανία, 46/5; асхιεрῆи (!) 57/1; — Ac. sng. ἀρχιερεи, 75/12-13; асхιερεи, 76/7.
- Artemida**, nume propr. g. f. ἀστεμιδα, N. a. 9/13; — G. ἀ ἀστεμιδεεи, 9/6-7; — D. ἀστεμιδεеи, 8/3-4; D. pst. ас-темиде, 12/3; — Voc. астемида, 9/13; астемида, 11/11.
- Aruncă**, v. act. impr. асоуѣркаци, 163/9-10.
- Asamon**, nume propr. g. m. = Samus, асамоноу, Ac. 17/13.
- Asemăînără, a se**, = a se asemăna, v. refl. ind. prs. асѣмѣѣрѣсе, 110/11; асѣмѣрѣсе, 114/14; — impr. ηδ вз асѣмѣѣѣрѣеци, 141/14-142/1.
- Asie**, nume propr. g. f. асіа, N. sng. 8/12; — Ac. sng. асіа, 4/3-4, 7/12, 14/11, 32/7; асіа, 62/1; асіа, 10/8, 18/3, 18/11; — G. асіеи, 138/8.
- Asiean**, s. g. m. ассіани, N. a. 15/1.
- Asiesc,-ească**, adj. Ac. pst. сіеци, = асіеци, 83/7.
- Ascultă**, v. act. enj. prs. ce ηδ аскоуѣци, 52/9; ce акоуѣци, 58/2; ce аскоуѣци, 74/1; — ce аскоуѣтаци, 88/13. — impr. аскоуѣтаци, 36/14; — imprf. pl. аскоуѣталоуѣѣлѣ, 43/2-3, 86/1; аскоуѣта (!), 152/6; — optat. фирѣкиши аскоуѣтѣндѣ вои, 1/2-3.

- Ascultare**, s. g. f. ασκοῦταρε, Ac. 71/5; ασκοῦταρεκ, 143/12.
- Ascultământu**, = obedientia; s. g. f. ασκοῦτзмннτοῦ, Ac. 138/10; — G. ασκοῦτзмннτοῦι, 141/14.
- Ascultătorii, -oare**, adj. ασκοῦατзмннτοрю, N. 115/7; N. sng. ασκοῦατзмннτοριῶ (l), 114/12; — pl. N. ασκοῦατзмннτοριῖν λκμλ, 108/1; ασκοῦατзмннτορι, 114/10-11.
- Ascuns, -ă**, adj. ασκοῦλεα, Ac. a. 151/13.
- Ascuns**, = acoperemint, inveliș; s. g. f. ασκοῦ = ασκοῦλεοῦ, Ac. 148/10.
- Ason**, nume propr. g. m. ἀσονδ, Ac. 17/4-5; ἀσονοῦ, 17/8.
- Astăzi**, adv. ἀστзси, 13/8, 37/12, 81/13, 92/7, 130/5; ἀστзсиῖ, 21/2; αστзси 73/10-11.
- Asuprăluare**, = lăcomie, πλεονεξία, avaritia; s. g. f. ἀσπρλαδαρκ, Ac. 169/1-2.
- Așă**, adv. ἀша, 7/1, 16/14, 17/6, 23/5, 27/6, 27/8, 44/1, 49/9, 52/5, 59/7, 60/11, 81/14, 87/13, 90/2, 93/1, 95/6, 99/11, 109/2, 111/11, 119/3, 120/4, 121/14, 122/4, 123/7, 123/12, 125/3, 125/8, 131/2, 138/2, 148/6, 150/13, 152/2, 168/9. аша, 119/3.
- Aședă**, v. act. Pas. ind. prs. ιαετε ἀше-затоῦ, 111/2-3.
- Așijdere**, adv. ἀшиждере, 152/10, 159/8; ἀшиждере, 163/1.
- Așteptă**, v. act. ind. prs. ἀψαптз, 132/11; — ἀψεптаци, 92/8; — ἀψαптз, 20/3-4, 53/2; ἀψаптз, 61/3; — imprf. pl. ἀψεпта, 15/2-3; аψεпта, 97/1; — ger. ἀψεптзндѣ, 97/3-4.
- Atât, -ă**, adj. = așă de mare, tantus; τηλικούτος; ἄтзтᾶ, pl. N. 123/2-3.
- Atunce**, adv. ἀтоῦнче, 46/8, 67/14, 73/4-5, 88/10-11, 92/1, 95/9, 119/1; атоῦнче, 31/13.
- Ău**, adv. întrebativ împreună cu nu; ἀοῦ ноῦ, 35/11, 117/8, 121/3, 127/2, 127/13; ἀοῦ, 117/14; ἀοῦ, 121/14; ἀοῦ, 128/3; аοῦ, 118/2; — аοῦ доарз, 119/11.
- Aud**, s. g. m. ἀοῦσѣ, Ac. 104/4, 170/7.
- Auți**, v. act. ᾶ ἀοῦси, inf. prs. 113/14; — ind. prs. ἀοῦсици, 8/10, 104/4; — ἀοῦдѣ, 81/13; — enj. prs. се ἀσοῦ, 71/1; — се ἀοῦси, 41/3-4; — се ἀσιμοῦ, (!) 102/10; — се ἀοῦсз, 4/4, 105/5; — се ἀοῦсз, 56/11; — impr. ἀοῦсици, 117/7; — prf. sp. ἀοῦсию, 39/1; ἀοῦсию, 76/14; — ἀοῦсиши, 41/7; — ἀοῦси, 44/7, 63/9; ἀοῦси, 51/3; ἀси, 62/10; — ἀοῦσίμοῦ, 27/11; — ἀοῦ-снтоῦ, 133/11; — ἀοῦснрз, 9/10, 39/10, 99/13, 104/9-10; — ἀοῦснрз, 29/9, 37/1; — prf. sp. ἀοῦснтᾶ, 30/8; — ἀΰ ἀοῦснтоῦ, 31/4; — fiit ἀοῦсилверн, 71/2; — vorδ ἀοῦси, 104/13.
- Aur**, s. g. m. ἀοῦρѣ, N. a. 131/9 — Ac. sng. ἀοῦρѣ, 22/13-14; ἀοῦρѣ, 116/10, Ac. a. ἀοῦρѣ, 139/13; — Ac. pst. ἀοῦρѣ, 142/11; — G. ἀοῦρѣи, 151/11-12.
- Austru**, nume propr. g. m. ἀοῦстрѣ, N. sng. 86/10; ἀοῦстрѣ, 99/7.
- Avè**, v. act. ind. prs. ἀμοῦ, 20/5, 72/13; ἀμοῦ, 72/9; ἀмѣ, 120/8; — ἀи, 52/3, 120/7; — ἀре, 51/14, 119/8, 119/11, 158/7; — ἀвечи, 104/5, 104/6-7; авечи, 125/13, 127/5, 127/8; — аоῦ, 12/14, 62/3; аоῦ, 30/12; аоῦ, 148/10; аѣ, 167/1; — enj. prs. се ἀиѣз, 110/2; — се авечи, 109/10, 116/7; — се ἀиѣз, 63/2; — impf. 1. pers. sg. ἀвѣк, 101/11; — 3. pers. sg. авѣк, 26/12; — 3. pers. pl. 70/3, 98/6; — Conditionalul, се ноῦ акоῦре, 120/5; — ger. ἀиѣзндѣ, 54/4, 93/11, 105/8, 117/9, 159/2; ἀиѣзндѣ, 61/1, 155/4; ἀиѣзндѣ, 61/7; ἀиѣзндѣ, 87/10.
- Ca verb ajutorial: prf. sp. înainte: ἀμοῦ..., 55/9; намоῦ..., 23/1, 102/5; мамѣ = ме амѣ..., 61/12; нᾶ..., 47/2; după: - амѣ, 23/5; după: - ии, 30/8, 53/7; înainte: ва..., 142/3; аоῦ..., 74/3, 164/4; лаоῦ..., 33/7; каоῦ..., 159/13; наоῦ..., 72/3, 82/7, 97/5, 102/6, 117/8; скоῦ..., 143/4; скоῦ..., 162/12; după: - аоῦ, 34/12; аоῦ..., 117/11; — а. амѣ..., 145/4; а..., 30/8; — după: - аци, 164/6-7; — а. аоῦ..., 6/7, 11/2, 12/10, 23/3, 23/4, 31/6, 71/10, 107/6, 132/1, 132/3, 137/10; аоῦ..., 29/6-7, 157/11; аоῦ..., 29/12; аоῦ..., 136/7-8; наоῦ..., 119/7; аΰ..., 31/4; скоῦ..., 168/12; мѣ аоῦ..., 60/3; — după: - аоῦ, 23/3-4; ...аоῦ, 143/6; 143/8; ..аΰ, 124/13; ...аѣ, 165/12. — prf. a. sp. ...фосталоῦ, 74/11. — Opt. prs. роῦгаркши, 81/10; — арз, 52/7; арз, 130/12;

се арз, 18/7; се арз, 116/8; сѣ арз, 130/12; — Opt. prf. φηρѣши, 1/2-3.

Avraam, nume propr. авраамъ. N. 121/9; авраа, 121/2; — Ac. авраамъ, 152/6.

Avut, = avereă, căstigul, εὐπορία; adquisitio; s. g. m. авутоу, N. 8/9.

B.—E.

Ba, adv. ба, 80/10.

Bate, v. act. а батѣ, inf. prs. 44/6; — enj. prs. pl. се.. батъ, 46/7, 46/12-13; — impf. вѣта, pl. 1/11-12, 34/7; — fut. батетева, 46/9.

Batjocură, = batjocură, θέατρον; s. g. f. баѣокѣуръ, Ac. 10/17.

Băgă, v. act. ind. prs. вѣгъмоу, 122/14; — impf. sg. вѣга, 42/6; — prf. sp. вѣгаръ сама, 6/12.

Bărbat, s. g. m. вѣсватъ, N. 40/6; вѣсватоу, 68/10-11; вѣсватъ, 116/9, 122/11; вѣсватъ, 54/7; вѣсватоу, 111/1. — Ac. вѣсватоу, 27/7, 65/11, 69/12; вѣсватъ, 58/4; вѣсватоу, 111/13; — G. вѣсватоуи, 55/6, 114/2; — D. вѣсватоуи, 114/14. — Pluralul. N. вѣсваци, 22/2, 30/11; вѣсвации, 152/9-10; — Ac. вѣсвации, 3/4, 12/9, 31/13-14; вѣсваци, 36/2, 38/1-2; вѣсваци, 52/12; — D. вѣсвацилѣ, 137/5-6; вѣсвѣ, 150/14; вѣсваци, 152/5; — Voc. вѣсваци, 8/7, 11/13, 32/11, 46/2, 47/9, 71/11, 85/9, 88/12-13, 90/1, 100/13-14; вѣсваци, 36/13.

Bărbătesc, -ească, adj. вѣсвѣтѣшилѣ Ac. a. 158/1.

Bășădui, = a vorbi, a grăi; v. netrans. impf. sg. вѣсвѣдѣа, 64/6; — prf. sp. вѣсвѣдѣи, 16/13-14; — вѣсвѣдоуиръ, 82/5-6.

Băserecă, = adunare, mulțime, templu; ecclesia, templum; s. g. f. вѣсѣрека, N. 10/14; — Ac. sng. вѣсѣрека, 32/2; вѣсѣрека, 33/7, 33/12, 41/13, 60/2-3, 61/13, 66/9-10; вѣсѣрека, 33/3; вѣсѣрека, 13/12, 21/9, 58/9-10; — G. вѣсѣречѣи, 12/10; вѣсѣречѣи, 13/5; — pl. Ac. вѣсѣречи, 108/4; — G. вѣсѣречилоръ, 18/7.8; вѣсѣречилѣ, 134/9.

Bătrânu, = bătrîn, s. g. m. вѣтрѣлоръ, N. 16-/3-4; — pl. N. вѣтрѣрии, 29/4; вѣтрѣрии, 38/4; вѣтрѣрии, 68/14; — Ac. вѣтрѣри, 50/5; вѣтрѣри, 57/2; вѣтрѣри, 162/3-4; — D. вѣтрѣрилѣ, 163/2.

Bereanin, -ă, = din Beria, Βέροια, Berinean, adj. вѣрѣкиниѣ, N. 14/11.

Beserecă, veți Băserecă.

Bè, v. act. enj. pres. pl. се вѣк, 49/14, 52/14.

Beție, s. g. f. pl. вѣци, Ac. 157/14.

Beutură, s. g. f. вѣоутоуръ, Ac. 158/2.

Biu, = destul, satis; adv. де виоу, 16/14.

Bînire, = bine, adv. вѣлре, 44/6; вѣлре, 152/8; вѣлре, 67/7, 89/4, 103/13, 117/2, 118/7, 120/12, 126/9-10, 131/3, 134/6, 137/1, 141/4, 144/10, 149/8, 153/8, 155/9, 158/9, 166/4.

Bînire, = bine, s. g. m. sg. Ac. вѣлре а фаче, 131/3.

Bînireface, = a bineface; αγαθοποιεῖν; benefacere; v. act. - ger. вѣлре фѣкѣндѣ, 149/8; вѣлрефѣкѣндѣ, 152/8; вѣлрефѣкѣндѣ, 155/9; — pe lingă: вѣлре фачи, 120/12, și вѣлре фачеци, 118/7, καλῶς, ποιεῖς, ποιεῖτε; bene facis, facitis; — și вѣлре а фаче, 131/3, καλὸν ποιεῖν, bonum facere.

Bînirefăcătoriu, -oare, = binefăcătoriu; αγαθοποιός; bene faciens; adj. - pl. G. вѣлрефѣкѣторилѣ, 148/5; — D. 148/6-7.

Bînirecuvântă, = a binecuvîntă (a blagoslovi); εὐλογεῖν; benedicere; v. act. - ger. вѣлрекѣвѣнтѣндѣ, (!) 153/8.

Bîniresufletă, = a bineresufletă, a fi cu inimă s. cu voe bună; εὐθυμεῖν; bono s. aequo animo esse; v. netrans. - ind. pres. се нецилре вѣлресѣфлѣтѣсѣ, 134/6-7; enj. pres. вѣлре се соуфлѣтаци, 89/4.

Bîniresupitoriu, -oare, = bineresupitoriu, ascultătoriu; εὐπειθής; suadibilis; adj. - sg. N. вѣлресуѣпетѣоаре, 126/9-10.

Bînrevestî, = a binevestî, a aduce s. propagă o veste bună, a evangelisă; εὐαγγελεῖν εὐαγγελίζεσθαι; evangelizare; v. act. - ind. prs. вѣлревѣстѣскоу, 141/4-5; — Refl. prf. sp. вѣлревѣстѣсе, 158/9; — вѣлревѣстирѣсе, 137/1, 166/4-5; — Part. prf. pas. вѣлревѣстироу, 144/10.

- Blagodari**, pre cineva, = a mulțămî, a dă har; εὐχαριστεῖν; gratias agere; v. act. - prf. sp. **БЛОГОДАРИ ДИΨΕΣ**, ⁹³/1-2; — **БЛОГОДАРИОС**, ¹⁰⁰/3.
- Blagoslovenie**, = binecuvîntare; εὐλογία; benedictio; s. g. f. - Ac. sng. **БЛВЕНІЕ**, ¹⁵³/10.
- Blagoslovi**, = a binecuvînta; εὐλογεῖν; benedicere; v. act.-ind. prs. **БЛВНМΣ**, ¹²⁴/10; — Refl. impr. **ТЕ БЛГОСЛОВΑΨΕ**, ³⁰/13-14; — prt. prf. pas. **БЛВНТОС**, N. ¹³⁸/13.
- Blădni**, = a înșelă, a seduce, a se rătăci; ἀπατάν, πλανᾶν; seducere, errare; v. act. - ind. prs. **БЛЗНН'КΨΕ**, ¹¹⁵/12-13; — Refl. impr. **НОС ВЗ БЛЗННІРΕЦІ**, ¹¹³/1.
- Blănd,-ă**, = lin, blind, moderat, modest; ἐπιεικής, πραΰς; modestus, mansuetus; adj. — g. m. pl. D. **БЛЗНІЛ** (!), ¹⁴⁹/2; — g. f. N. **БЛЗНДЗ**, ¹²⁶/9; — Ac. a. **БЛЗНДЗ**, ¹²⁵/12; — Ac. pst. **БЛЗНДА**, ¹⁵¹/14.
- Blăindețe**, = blindete, s. g. f. - pl. **БЛЗЛ'Д'КΨΕ**, Ac. pst. ⁵⁸/4; Ac. sng. **БЛЗНД'КΨΕ**, ¹¹⁴/6; **БЛЗЛНДАΨΕ**, ¹⁵⁵/3.
- Blăstemă**, v. act. ind. pr. **БЛЗСТЕМЗМОУВЗ**, ⁵/3-4; **БЛЗСТЕМЗМОУ**, ¹²⁴/12; — Refl. ind. prs. **БЛЗСТЕМЗМОУНЗ СІ.РРЕ**, ⁵⁰/7.
- Blăstemu**, = blăstēm, s. g. m. **БЛЗСТЕМОУ**, N. ¹²⁵/1.
- Bogat,-ă**, adj. și sub. **БОГАЦІН**, N. pst. ¹¹¹/5-6; — N. sng. ¹¹¹/11-12, ¹¹⁷/14; — Ac. ¹¹⁷/10; Ac. sng. **БОГАЦІ**, ¹⁰⁸/3; — Voc. **БОГАЦІЙ**, ¹³¹/5.
- Bogătare**, = bogăție, avuție; **БОГЪТАТ'К**, N. a. ¹³¹/7.
- Booteđă**, v. act. Refl. impr. **ТЕ БОЎТЛАЗЗ**, ⁴¹/9.
- Bootegiure**, = botejune, s. g. f. **БОЎТЕЦЮР'К**, Ac. sng. ¹⁵⁶/10-11.
- Brău**, = brîu, s. g. m. **БРЪΣ**, N. a. ²⁷/7; — Ac. **БРЪОУ**, ²⁷/3-4.
- Bucură, a se**, v. refl. inf. prs. **А СЕ БОУКЪРА**, ⁵⁴/7; — conj. prs. **СЕ... ПР'КБОУКОУРАЦІВЗ**, ¹⁶⁰/7-9; — **СЕ БОУКЪРЕС'Е**, ¹⁰⁹/9; — impr. **БОУКЪРАЦІВЗ**, ¹³⁹/9, ¹⁴⁰/5, ¹⁶⁰/7.
- Bucurie**, s. g. f. **БОУКЪРІА**, N. sng. ¹²⁹/5; — Ac. sng. **БОУКОУРІЕ**, ²⁰/7-8; Ac. pst. **БОУКОУРІА**, ¹⁰⁹/10; Ac. a. **БЪРІЕ** (!), ¹⁴⁰/5.

Buînăfacere, = binefacere; ἀγαθοποιία; benefactum; s. g. f. **БОУ.ΡΡΖΦΑЧЕРЕ**, Ac. ¹⁶²/2.

Buînătate, = bunătate, s. g. f. **БОУ.ΡΡΖΤΑΤΕ**, N. sng. ¹³⁸/11-12, ¹⁴¹/12; N. ¹⁴⁹/3-4, ¹⁴⁹/10; — Ac. sng. **БОУ.ΡΡΖΤΑΤΕ**, ⁶⁵/3, ¹²⁸/9; **БОУ.ΡΡΖΤΑΤΕ**, ¹²⁸/7; **БОУ.ΡΡΖΤΑΤΕ**, ⁶⁶/12; **БОУ.ΡΡΖΤΑΤΕ**, ¹⁵⁴/2, ¹⁶³/6; Ac. pst. ¹³⁸/14-139/1, ¹⁴⁰/11, ¹⁵⁵/7-8; Ac. a. G. **БОУ.ΡΡΖΤΑΤΛ**, ²⁰/10, ¹³⁷/12, ¹⁶⁵/1, ¹⁷⁰/11; Ac. pst. ¹⁶⁴/4; — G. **БОУ.ΡΡΖΤΑЦІЕН**, ²²/10; — D. **БОУ.ΡΡΖΤΑЦІЕН**, ¹⁵²/14; **БОУ.ΡΡΖΤΑЦІЕН**, ¹⁵⁴/8; **БОУ.ΡΡΖΤΑЦІЕН**, ¹⁵⁹/9-10; — Pluralul. Ac. sng. **БОУ.ΡΡΖΤΑЦІЛЕ**, ¹⁴⁶/13; — G. **БОУ.ΡΡΖΤΑЦІΛ**, ¹²⁶/11.

Buînru,-ă, = bun,-ă; adj. **БОУ.ΡΡΣ**, N. a. ⁴⁰/7; — Ac. a. ⁵⁹/11, ¹⁵⁵/4; Ac. pst. **БОУ.ΡΡΣ**, ⁴⁶/3-4; Ac. a. **БОУ.ΡΡΟΥ**, ¹¹⁸/3; — compar. **ΜΑΙ ΒΟΥ.ΡΡΣ**, N. ¹²⁸/6; **ΜΑΙ ΒΟΥ.ΡΡΕ** = **ΜΑΙ ΒΟΥ.ΡΡΣ Ε**, ¹⁵⁵/8. — Pluralul. **БОУ.ΡΡΗ**, N. a. ¹⁵⁹/8; — D. pst. **БОУ.ΡΡΗΛ**, ¹⁴⁹/2; — g. f. **ΒΟΥΡΑ**, N. a. ⁸⁵/2-3; **ΒΟΥ.ΡΡΖ**, ⁸⁶/3; N. pst. ¹¹³/3; — Ac. a. ¹⁰⁸/11, ¹²⁵/11; Ac. pst. ¹⁴⁵/10, ¹⁴⁷/9; — Ac. a. **ΒΟΥ.ΡΡΖΦΑЧЕРЕ**, ¹⁶²/2. — Pluralul. Ac. a. **ΒΟΥ.ΡΡΕ**, ¹⁴⁷/11; Ac. pst. ¹⁵³/13; **ΒΟΥ.ΡΡΕ**, ¹⁶⁷/14; **ΒΟΥ.ΡΡΕΛΕ**, ¹⁵⁶/13.

Buînrugovitorii,-oare, = religios, binecredincios; εὐσεβής; adj. **ΒΟΥ.ΡΡΣΓΟΒΙΤΟΡΙΟΥ**, N. ⁴⁰/7-8.

C.(e, i).—Ч.

Ce, = sed. conj. **ЧЕ**, ²/12, ²⁰/4, ³¹/4, ⁷⁷/7, ⁷⁸/11, ¹⁰²/9, ¹⁰⁸/2, ¹⁰⁸/5, ¹¹²/9, ¹¹⁵/8, ¹¹⁵/12, ¹²⁰/6, ¹²⁶/4, ¹²⁹/14, ¹³⁴/2, ¹⁴¹/2, ¹⁴²/3, ¹⁴²/14, ¹⁴⁴/3, ¹⁴⁸/10, ¹⁴⁹/8, ¹⁵⁰/9, ¹⁵¹/13, ¹⁵⁶/12, ¹⁵⁷/9, ¹⁵⁸/3, ¹⁶⁰/6, ¹⁶¹/6, ¹⁶²/8, ¹⁶²/9, ¹⁶²/11, ¹⁶⁶/7, ¹⁶⁹/7, ¹⁶⁹/10; — **НОУ НОУΜΑΙ...ЧЕ ШИ**, ⁸/11, ⁹/2-5; **НΣ НΣΜΑΙ...ЧЕ ШИ**, ²⁸/2-3; **НОУ НΣΜΑΙ...ЧЕ ШИ**, ⁸¹/12, ⁸⁵/11-12; **НΣ...НОУΜΑΙ...ЧЕ ШИ**, ¹⁰⁷/12-13; **НОУ НΣΜΑ... ЧЕ ШИ**, ¹⁴⁹/1-2. — = vero, autem, dară, ⁵²/8, ⁵⁷/14, ⁶⁴/1; — = de ce, ⁷⁷/2; — = căci, ¹⁴¹/2.

Ce, pr. rel. g. m. **ЧЕ**, N. ⁵⁰/13, ⁷⁵/4, ¹²⁰/4, ¹³⁰/3, ¹³⁶/7, ¹⁵⁸/7, ¹⁶⁷/3; — Ac. ⁶²/7, ⁹⁰/2, ¹⁴²/10; — D. ¹⁶/2, ⁴⁰/6, ⁹⁷/10. — Pluralul, N. ¹⁰/8, ²⁵/5, ⁶⁶/4, ⁸³/13, ¹⁴³/6; — D. ⁶²/1. —

g. f. N. 19/10, 24/10, 30/6, 62/14, 65/11, 68/10, 72/9, 74/3, 86/9, 98/11, 111/7, 121/8, 130/9, 134/3, 160/3, 160/5, 167/14; — Ac. 19/13, 44/9, 59/12, 62/4, 67/11, 70/1, 72/13, 75/10, 102/10, 141/6, 146/4, 151/9; — **че**, 62/12. — Pluralul, N. 73/1; — Ac. 19/5; — Ac. sg. **ча** = **че**, 29/6.

Ce, pr. întreb. **че**, N. 52/3, 75/4, 161/9; — Ac. 27/14, 34/11, 39/11.

Ceartă, = strigare mare pentru ceva; *καρῶνι*; clamor, s. g. f. **чкортъ**, N. a. 48/5-6.

Ceasta, pr. d. **часта**, Ac. a. 89/7; — Ac. sng. 130/14.

Ceasu, = ceas, oară, s. g. m. **чѧ**, Ac. pst. 40/13, 53/14. — Pl. Ac. pst. **часоуре**, 11/10.

Cela, pr. d. și art. d. g. m. **чела**, N. 44/5, 96/10, 111/4; — Ac. 46/3, 64/11, 91/2, 113/9, 142/14, 145/2, 150/12; — G. **челогѧ**, 133/7; — Pl. N. **чел**, 27/12, 95/8; **чѧ**, 111/5; — Ac. **чел**, 38/6, 166/11; **чѧ**, 26/11; **чѧ**, 136/7. — G. **челора**, 148/8; — Voc. **чѧ**, 113/2; **чѧ**, 113/12; **чѧ**, 117/8, 125/2. — g. f. sg. Ac. **ча**, 130/6; **чѧ**, 74/2, 76/7, 130/9, 130/14, 139/8; **чел**, 84/13-14; **чѧ**, 163/7; **чѧ**, 169/10; — G. **чѧ**, 133/8. — Pl. N. **чѧ**, 4/12; **чѧ**, 79/14; — Ac. **чѧ** = **чѧ**, 53/3; **чѧ**, 131/13; **чѧ**, 59/5, 86/2, 156/13; **чѧ**, 19/2.

Cela ce, pr. rel. g. m. **чела че**, N. 12/1, 39/9, 42/6, 63/13, 110/10, 111/14, 112/1, 115/4-5, 118/3, 118/10, 128/5, 128/6-7, 131/2, 139/14, 154/7; **чѧ че**, 110/6; — Ac. 5/4, 5/12, 39/6, 61/2, 77/6, 79/9, 140/3, 140/4; — Ac. N. 44/3, 85/2, 130/12, 116/14; — Ac. D. **чела чѧ**, 27/7; — **чѧ че**, N. 8/2, 22/11, 26/10, 35/13, 58/5, 58/9, 87/7, 114/7, 122/9, 129/9, 130/2, 131/12-13, 138/14, 142/7, 143/7, 144/4, 146/14, 149/14, 150/2, 150/4, 151/2, 151/5, 156/14, 164/4, 170/7; — Ac. 58/10, fem. 140/9; — N. D. 27/2, 87/1; — Ac. **чѧ ка чѧ**, 43/6-7; — G. N. **чѧ**, 162/12; — G. D. **чѧ чѧ**, 89/9; — D. **чѧ**, 158/6, 163/14; — D. N. 142/3; **чѧ**, 115/1; — D. **чѧ чѧ**, 83/3; **чѧ**, 162/5. — Pluralul, N. **чѧ че**, 4/3, 4/14, 5/7, 6/10, 7/10, 8/6, 9/1, 12/13, 30/3, 31/6, 32/7, 34/7, 39/7, 40/9-10, 42/7-8, 46/13, 82/4, 101/5, 124/12-13, 147/2, 168/2; —

Ac. 4/14, 5/2, 6/10, 7/10, 8/6, 20/13, 31/6; — A. N. 148/9-10, 162/10; — **чѧ че**, N. 29/12; — **чѧ че**, N. 152/13; — **чѧ че**, N. 22/2, 26/7, 29/14, 50/2, 52/12, 98/8-9, 139/6, 169/3; — **чѧ че**, N. 50/4, 140/10, 143/5, 155/6; — **чѧ че**, N. 2/4, 21/13; — **че че** = **чѧ че**, N. 133/9; — **чѧ че**, N. 40/4, 45/5, 57/4, 65/9, 76/12, 137/10, 165/2-3; — A. N. 66/4, 162/3; — **чѧ че**, N. 146/8, 157/11, 158/4; — **чѧ че**, Ac. N. 169/6; — **чѧ че**, N. 56/4; — **чѧ че**, G. N. 42/13-14, 119/4-5, 132/1, 132/2-3, 161/9-10; — D. N. 23/2-3, 46/6, 58/7, 95/1-2, 107/4, 107/6, 112/3, 117/12, 119/6-7, 141/4, 155/1, 156/1-2, 156/3, 168/12, 170/2-3; — D. A. 77/10-11, 77/11-12. — gen. fem. sg. N. **чѧ че**, 3/7-8, 19/9, 55/11, 61/4, 63/8, 63/10, 84/8, 103/6, 130/10, 143/4, 152/1, 156/7, 156/9; **чѧ че**, 42/4, 134/3-4; **чѧ че**, 45/10; **чѧ че**, 126/7; **чѧ че**, 136/11; **чѧ че**, 131/2. — N. Ac. **чѧ че**, 52/3; — Ac. **чѧ че**, 21/10, 112/3; **чѧ че**, 55/7, 117/11; **чѧ че**, 165/11; **чѧ че**, 20/8, 60/10-11, 77/14; **чѧ че**, 21/7; — Ac. N. **чѧ че**, 166/5; **чѧ че**, 17/14; **чѧ че**, 49/8, 74/10; **чѧ че**, 162/7; **чѧ че**, 78/8-9; **чѧ че**, 141/11-12; — D. **чѧ чѧ**, 152/7; — Pl. N. **чѧ че**, 2/14; **чѧ че**, 141/5-6; **чѧ че**, 127/3, 141/3, 147/7-8, 152/3; **чѧ че**, 131/6; — N. Ac. **чѧ че**, 31/3; — Ac. **чѧ че**, 24/2; **чѧ че**, 62/12, 155/4; — **чѧ че**, 60/8; **чѧ че**, 79/13-14; **чѧ че**, 66/7, 166/13; **чѧ че**, 75/2-3; — Ac. N. **чѧ че**, 19/4; **чѧ че**, 105/14; **чѧ че**, 19/1-2.

Cerbice, = grunad, s. g. f. sg. **чѧ**, Ac. 23/14.

Cercetă, = a vizită, a priveghie; v. act. enj. prs. **че чѧ**, (1) 116/2; — ger. **чѧ чѧ**, 162/8.

Cercetare, s. g. f. ssa **чѧ**, *ἡμέρα ἐπισκοπῆς*, dies visitationis, G. 147/13.

Cercetătorii, -oare, = priveghietorii, păstorii, episcop; adj. **чѧ**, Ac. 21/8.

Cere, v. ac. ind. prs. **чѧ**, 13/4; **чѧ**, 127/8, 127/9, 127/10; — enj. prs. **че чѧ**, 110/5-6, 110/8-9, 154/3; — impf. **чѧ**, 65/4; — ger. **чѧ**, 33/13, 69/1, 163/13; **чѧ**, 91/6-7.

Dezdice, a se, = a'și luà rēmas bun, diūa bună de la cinevă, a se despărți de cinevă; ἀποτάσσειν τινί; v. ref. pas. ind. prs. δε φρασίη σκη δεζνισεσε, 2/2; δεζνισεσε λорδ, 2/12.

Dezlegă, v. act. enj. prs. ce λου δεζλεγε ελδ, 64/4-5; — prf. sp. λου δεζλεγε ελδ, 45/11; — refl. pas. enj. prs. δουπη λ'κμλ βκκρεχίη ce ce δεζλεγε, 13/5-6.

Deca, = dacă; conj. δεκα, 7/3, 17/9-8, 23/10, 27/11, 28/14, 34/5, 36/8, 44/1-2, 49/11, 68/13, 69/8, 71/7, 72/13, 80/5, 82/2, 93/9, 96/5-6, 100/4, 100/12, 111/8, 112/13.

Decăt, = decît, la comparative; quam; conj. δεκxтs, 23/10; δεκxтoу, 155/10.

Dela, = από; a, ab; prep. cu Ac. δελα, 11/9, 14/6, 15/5, 20/9, 22/14, 24/6, 38/4-5, 53/3, 67/2, 74/12, 75/12, 76/7, 79/9, 102/5, 103/7, 107/10, Nt. 109/6, 110/6, 110/14, 112/5-6, 113/5, 113/6, 116/1, 124/7, 128/12, 135/13, 137/8, 145/6, 145/6, 148/3, 159/7, 166/7; — дила, 62/10; — δε^α, 64/4; — δε^α, 149/10.

Deluîngă, a se. = a se delungă, a se depărta; ἀρίστασθαι; discedere; v. refl. enj. prs. ce δελδ.ρηψε δε εή, 167/5; — prf. sp. ce δελδ.ρηψε δε εη, 3/11-12; — ce δελου.ρηψε δε ελου, 45/4-5; — ce δελδ.ρηψε, 166/11.

Demăînreață, = demineată, a doaua di; τη ἐπιούση, τη ἐπιούριον, πρωτ; sequenti, postera, altera die, mane; s. g. f. демз.р'кца, Ac. sng. 17/10-11, 87/14-88/1; — демз.р'кца, 71/3; — демз.р'кцз, 52/6, 130/5; — демз.р'кцз, 71/1; — демз.р'кца, 15/11, 29/2-3, 31/14, 45/8-9, 56/1, 66/1, 69/10-11; — демз.р'кцз, 26/7, 50/11; — де демз.р'кцз, 103/8.

Depreură, = depreună, dinpreună; ζμα; simul; adv. депреурз, 64/2-3, 152/10, 152/13; депреурз, 94/1-2.

Depreurădobănditorii,-oare, = dinpreunădobănditorii, comștenitorii; συζητηρονόμος; coheres; adj. pl. N. депреурздобъднтори бoу.рхтацїи, 152/13-14.

Depreurăvie, = a depreunăvie, a conviă, a conviețui; συνοικεῖν; cohabitare; v. într. ger. депреурзвїиηδs, 152/10.

Dereptă, a se, = a se îndreptă; δικαιοῦσθαι; justificari; v. refl. pas. ind. prs. дереп-7λsзce, 108/2-3; дерептλsзce, 121/12-13; — prf. sp. дереп7зce, 121/3, 122/1.

Derepce, = pentru ce, de ce, căci, pentru că; τινος ἕνεκεν. δια τό, διότι, ὅτι; qua ex causa, quoniam, propterea quod, propter quod, eo quod, quia; locuț. adv. causală; дерепче, 11/2, 42/2-3, 54/12-13, 84/2, 85/6, 95/14-96/1, 101/6-7, 127/8, 127/9-10, 149/12, 157/6, 167/4, 167/8, 168/3; — деречче, 159/3; — дерепче = дерепче ши, 149/12; — întrebătiv: дерепче, = ce, de ce; quid; τί; 41/8, 46/14.

Dereptate, = dreptate, s. g. f. дерептате, Ac. sng. 63/11; дерептате, 121/10, 150/7; дерептате, 149/6; дерептате, 154/10; — дерептатλ, 114/2-3; дерептатλ, 168/14; — G. дерептациен, 126/13; — дерептациен, 169/11-12.

Dereptătorii,-oare, = îndreptării, dirigent, cîrmaciū; εὐθυνών; dirigens; adj. și s. дерептаторїи, G. 123/5-6.

Dereptu, = drept, pentru; ὑπέρ, διá; propter; prep. cu Ac. дерептs, 28/4, 35/4-5, 43/14, 55/2, 62/8, 67/1, 143/5-6, 143/8-9, 155/11-12; дерептs, 101/14; — дерептoу, 32/4, 34/14, 135/3, 145/12, 148/1, 153/7, 154/10, 155/12-13, 157/4, 160/10; — дерептoу че, 145/12; — дептoу(!), 149/4; — дерептo(!), 153/6; — дерептачаста, 79/5-6; дерептачаста, 101/12-13.

Dereptu,-ă. = drept,-ă; δίκαιος; justus; adj. și s. дерептs, adj. Ac. pst. 59/10; Ac. a. дерептoу, 170/4; — D. pst. дерептs, 150/4; — дерептoу, N. sng. 170/8; дерептoу, 155/12, 161/11; — дерептoу, Ac. sng. 41/3; дерептoу, 132/8; — G. дерептoуи, 135/5; — дерептши, 170/9. — Pl. Ac. sng. дерепци, 154/4; — D. дерепцилорд, 61/4-5; — adv. де а дер'кпта, 157/1.

Derveaninu,-ă, = Dervean, din Derva; Δερβαίος; Derbeus; adj. гаїе дерв'книноу, N. 14/13-14.

Desfrășitu,-ă, = desăvârșit, deplin, τέλειος; perfectus; adj. десфрзшитoу, adj. N. pst. 113/4; десфрзшитs, 122/11; — Ac. pst. десфрзшитoу, 110/1; — adv. десфрзши^итoу, 115/5-6.

Descântătoriu, -oare, = descîntătoriu, fermecătoriu; ἐξορκίστης; adj. ΔΕΕΚΖΗΤΖ-
τορι, pl. N. pst. 5/1.

Descărcă, = a descărcă, refl. a corăbiă, a navigă; ἀπόφορτίζειν, ἀνάγεσθαι, ἐκπλεύ-
σειν; navigare; v. act. cnj. prs. ce δεσκάχε,
25/2-3; — Refl. cnj. prs. ce δεσκάσχεσε,
14/7-8; — prf. sp. δεσκασκωνειν, 15/4, 17/4.

Descoperi, a se, = a se descoperi, a se
arătă; ἀποκαλύπτωμαι; revelari; v. refl.
pas. prf. sp. δεσκακωπειν, 141/1-2.

Descoperitu, = descoperit, descoperire,
arătare; ἀποκάλυψις; revelatio; s. g. m.
δεσκακωπειτοῦ, Ac. 140/2; δεσκακωπειτοῦ
λογ ἵε χς, 141/13.

Despre, = de pe; ἐν, ἀπο; in, de; prep. cu
Ac. δεσπε, 27/12, 43/6.

Despuetoriu, = stăpîn, domn; δεσπότης;
dominus; s. g. m. δεσπετοριου, pl. D. 149/1.

Despuînre, = a despune, a stăpîni, a dom-
ni; κατακυριεύειν; dominari; v. act. ind.
prs. δεσπερρη, 162/10; conf. προκδεσπου-
ρη, 148/2.

Despusu, = despus, despozițiune, stăpî-
nire, domnie, putere, provincă; ἐπαρχία,
ἐξουσία; provincia, potestas; s. g. m. δε-
σπους, Ac. sng. 12/2; δεσπου, 64/12-13, 75/13;
Ac. pst. 56/9; — δεσπς, 76/6; — Ac. δε-
σπουσοῦ, 78/4.

Destulu, -ă, = destul, mult; ἀρετός, πολύς;
adj. δεστουλδ, N. 157/10. — Pluralul. N.
δεστων, 6/9-10.

Desciînde, = a descinde, a se pogori;
καταβαίνειν, κατέρχεσθαι; descendere; v. act.
cnj. prs. pl. ce δεσιπρωγ 49/2-3; — prf.
sp. δεσιπρσε, 16/9, 27/1, 156/2; δεσιπρσε,
65/14; — δεσιπρσεμου, 84/5; — δεσιπρ-
σερω, 57/1; — part. prs. δεσιπρωγοаре,
g. f. pl. N. 126/3-4; — Refl. prf. sp. δε-
σιπρσερω, 68/6. — Pas. prf. ἴαετε δεσιπρ-
σοῦ, N. pst. 113/5.

Desertu, -ă. = desert, van; μάταιος, κενός;
inanis, vanus; adj. δεσεστδ, Ac. a. 167/2;
— Voc. δεσαστε, 120/14; — g. f. N. δε-
σαστω, 115/14; — Ac. a. δεσαστω, 142/12;
— locuț. adv. ἄν δεσεστοῦ, 128/3.

Deșertie, = daună, pagubă; ζημία; dam-
num, jactura; s. g. f. δεσεστω, Ac. pst.
85/10-11; — Ac. sng. 89/2-3.

Deșchide, = a deșchide; ἀνοίγειν; aperire;
v. act. cnj. prs. ce δεσκησι, 78/1.

Di, = de, din; prep. cu Ac. δι, 62/1.

Diîn, = din, prep. cu Ac. δι, 1/8, 16/6, 18/6,
27/1, 33/11-12, 36/5, 41/4, 49/3-4, 49/12, 51/7,
53/8, 64/14, 83/9, 91/3, 91/7, 91/9, 92/13, 95/9,
96/4, 120/9, 120/10, 123/6, 125/11, 136/1, 136/9,
143/14, 147/11, 161/8, 170/12; δι, 6/1; —
δι, 11/3; δι, 56/10; — δι, 76/9, 103/6,
127/2, 141/6; δι, 107/4.

Diînpregiurul, = dinprejurul; περί; prep.
cu G. διπρηυροῦ λοκοῦ, 97/8.

Diînr, numai înaintea unei vocale, = din,
prep. cu Ac. δι, 124/14; δι, 125/4; δι, 91/3; δι, 16/7;
трениле под, 16/7; ди, 53/14.

Diînraoară, = dinioară; ἀπαξ; semel; adv.
δι, 155/11.

diînsu, -a, = dînsul; αὐτός; is; pr. pers.
δι, Ac. 26/12; δι, 63/5-6; δι, 103/1. — Pluralul, Ac. δι, 24/6; δι,
18/11. — Conf. Însu și Rusulu.

Diîntăiu, = dintîiu; ἄνωθεν, ἐκπαλαι; ab ini-
tio, jam olim; adv. δι, 74/6; δι, 169/4;
— adj. g. f. Ac. a. δι, 18/10.

Diîntru, = dintru, din; ἀπό, ἐκ; de, a; prep.
cu Ac. δι, 10/8, 26/3, 32/7, 66/4, 74/2,
77/13, 89/6, Nt. 107/2, 107/11, 118/9, 136/2,
139/2, 143/7, 159/12, 161/9, 164/2; — δι, 8/8;
δι, 42/2, 146/14; — δι, 21/14,
89/1; δι, 80/3; — δι, 38/6, 56/9,
78/3, 78/4, 84/14; δι, 77/13-14; — δι,
4/13; δι, 52/10-11, δι,
74/2-3; δι, 113/10.

Dimitrie, nume propr. g. m. δι, N.
a. 7/14; δι, 12/12.

Diopetu, din înțeles fals luat ca nume pro-
priu, în loc de: descins s. pogorit din
ceriu, fiu s. fiică a lui Joe, = διοπετής;
Jovis proles; δσ διοπετοῦ, D. 12/3-4.

Dioscoru, = fiii lui Joe Castor și Pollux;
δίοσκοροι; διωσκορδ, Ac. 99/2.

- Doară**, = εἶπος, μήποτε, μή μήτι; forte, quomodo, nunquid; adv. **δοαρχ**, ^{86/6, 104/11}; — întrebativ: ^{125/6}; **δοάρχ**, ^{125/4}; **δογδοαρχ**, ^{119/11}.
- Dobândă**, = dobîndă, căstig, moştenire; κέρδος, κληρονομία; lucrum, haereditas; s. g. f. **δοβηνδᾶ**, Ac. ^{130/8}; Ac. a. ^{139/3}.
- Dobândi**, = a dobîndi, a capeta, a căstiga, a primi, περιποιεῖν, λαμβάνειν, ἐπιτυχεῖν; acquirere, accipere, adipisci; v. act. inf. prs. **δοβηνδι**, ^{127/6}; — ind. prs. **δᾶβηνδᾶ**, ^{132/13}; — **δοβηνδιци**, ^{127/9}; — enj. prs. **се...** **δοβηνдици**, ^{153/10}; — prf. sp. **δοβηνδιю**, ^{79/8}; — **δοβηнди**, ^{21/10}; fiit. **вою доβηнди**, ^{64/1-2}; — part. prs. pl. Ac. **δοβηндитори**, ^{117/10-11}; — N. **δεπρεφφρδωβᾶνδιтори**, ^{152/13-14}.
- Dobândire**, = moştenire; κληρονομία; haereditas; s. g. f. **δοβηндире**, Ac. ^{22/12}.
- Doi**, numer. card. **дои**, Ac. a. ^{4/2, 7/9, 53/8, 64/7}; - g. f. Ac. a. **доаω**, ^{11/9-10, 34/9-19, 53/13, 129/2}; **доаω̄**, ^{53/9-10, 111/1-2}; — **δεᾶσπρзсѣче**(!), N. ^{59/14-60/1}; — N. a. **доᾶσπρзсѣче**, ^{74/13}; — **доаᾶσπρзсѣче**, ^{109/8}; — Ac. a. **доᾶᾶσπρзсѣче**, ^{107/4-5}. — nr. ord. Ac. a. **ᾶ доаω**, ^{31/14, 99/7}; **ᾶ доа**, ^{71/2}.
- Domn**, s. g. m. N. sng. **дноῦ**, ^{39/12, 49/6, 112/3, 130/13}; **днᾶ**, ^{145/4, 170/11}; N. a. ^{134/13, 138/13}; — Ac. a. ^{19/11, 20/9, 105/14, 107/6}; — Ac. sng. ^{109/1, 137/9, 167/8}; **дноῦ**, ^{148/1}; — G. **днᾶ**, ^{5/3, 28/5, 28/7, 132/10, 133/2, 133/12, 144/9, 154/4, 154/6}; **днᾶ**, ^{132/3}; — **дноῦи**, ^{4/4, 6/6, 7/2, 41/11, 129/7, 133/9, 134/11}; **днᾶи**, ^{21/9, 109/7}; **дноῦи**, ^{167/11}; **днᾶи**(!), ^{23/8}; **днᾶ**, ^{116/7}; — D. **дноῦи**, ^{18/13}; — Voc. **днᾶ**, ^{39/4, 39/11, 42/5, 77/5}; — **дноу миῶ**(!), ^{72/9-10}. [Poate fi și Dativul în loc de: **дноулоуи миῶ**].
- Dosădi**, = a batjocuri, a injura; λοιδορεῖν; maledicere; v. act. ind. prs. **досздеишн**, ^{46/14-47/1}.
- Dosădire**, = dosadă, injurie, cutedare; ὕβρις; injuria; s. g. f. **досздиорѣ**, Ac. a. ^{89/2}.
- Dostoînicu**, -ă, = vrednic, demn; ἄξιος; dignus; adj. **достоиникоу**, N. ^{72/5}; — Ac.
- Дѣинникъ**, ^{67/9}; **Дѣинникоу**, ^{79/4, 82/8}; **Дѣинникъ**, ^{137/3}; — g. f. Ac. **Дѣиннѣ**, ^{55/5}; — Ac. sng. **достоиничиѣ**, ^{78/7}.
- Dracu**, = drac, diavol; δαιμόνιον, διάβολος; daemon, diabolus; s. g. m. **дракоу**, N. ^{163/12}; — D. **дракзлши**, ^{128/11-12}; — pl. N. sng. **драчиѣ**, ^{120/13}.
- Dragu**, -ă, = drag, iubit; ἀγαπητός; dilectus; adj. **драчиѣ**, Voc. ^{113/2, 113/12, 117/8, 125/3}; Nt. ^{128/sub, 157/sub, 170/sub}; **драчиѣ**, ^{147/5, 153/11}; **дра**, Nt. ^{147/sub}.
- Drăci**, a se, = a se îndrăci, a nebuni; μαίνεσθαι; insanire; v. refl. ind. prs. **ме дрзческоу**, ^{80/11}; — **дрзчещиште**, ^{80/8}.
- Drăcesc**, -ă, adj. **дрзчещиѣ**, g. f. pl. N. ^{126/4}.
- Drusiliea**, nume propr. g. f. **дрсѣиѣ**, Ac. a. ^{63/7}.
- Duce**, v. act. **ᾶ дрче**, enj. prs. **се лс дркз** **ѣлс**, ^{35/1, 43/11}; **се лоу дркз**, ^{49/4-5}; **се нз дркз**, ^{155/13}; — impr. **др**, ^{51/8}; — prf. sp. **дрсе**, ^{33/3}; **доусе**, ^{51/10}; — Refl. inf. prs. **ᾶ нз дрче**, ^{24/5}; — ind. prs. **се доуче**, ^{115/3}; — enj. prs. **се нз дрчелс**, ^{130/5-6}; — prf. sp. **дрсєрзсе**, ^{103/12, 105/7}.
- Duh**, = πνεῦμα; spiritus; s. g. m. N. a. **дхῶ**, ^{3/2}; N. sng. ^{48/4}; N. a. **дхῶлс**, ^{5/8}; **дхῶ**, ^{5/12, 19/14, 27/6, 103/14}; — N. sng. ^{7/5, 25/6, 48/11}; N. a. **дхᾶ**, ^{21/7}; **дхῶ**, ^{128/5}; N. ^{140/13}; — Ac. sng. **дхῶ**, ^{19/12, 158/12}; **дхῶ**, ^{156/1}; **дхᾶ**, ^{156/2}; A. a. **дхῶ**, ^{141/5}; — G. **дхῶи**, ^{138/10}; **дхῶи**, ^{152/1}; **дхᾶи**, ^{160/12}; — D. **дхῶи**, ^{145/9}; **дхᾶи**, ^{145/10}; pl. N. a. **дхᾶреле**, ^{4/11-12}; — Ac. a. **дхῶре**, ^{5/2}.
- Dulce**, = γλυκός, χρηστός; dulcis; adj. **дрче**, g. m. N. ^{145/4}; — Ac. a. **доуче**, ^{125/5, 125/9}.
- Dulceață**, = poftă, desmierdare; ἡδονή; concupiscentia; s. g. f. **дрчацеле**, pl. Ac. a. ^{127/2, 127/10}.
- Dulcedăruire**, = mulțămită; εὐχαριστία; gratiarum actio; s. g. f. **дрчедрзроуѣрѣ**, Ac. pst. ^{57/11-12}.
- Dulcefrumuseață**, = buna cuviință, decor; εὐπρέπεια; decor; s. g. f. **доучафрѣсѣче** **ᾶ фѣкѣеи**, ^{111/10}.

Dumerecã, = duminică; s. g. f. Ac. sng. **ΔΣΜῆ**, Nt. 18/sus; — G. Nt. 23/12; — D. **ΔΣΜΕΪΕΝ**, Nt. 18/9.

Dumneḃu, s. g. m. N. sng. **ΔἩΣΕῤ**, 4/7, 46/9, 89/13, 112/7, 117/9, 120/11-12, 128/8, 159/13, 159/14, 163/4, 164/3; **ΔἩΣΕΟΥ**, 29/7; **ΔἩΣΕΟΥ**, 75/6;

ΔἩΣΕῤ, 97/7; **ΔἩΣΕῤ**, 138/13; **ΔἩΣῤ**, 169/5; **ΔἩΣΕΟΥ**, 41/1; — Ac. sng. **ΔἩΣΕΟΥ**, 19/9, 74/12, 79/3, 111/1, 112/6; **ΔἩΣΕῤ**, 29/9; **ΔἩΣΕῤ**, 61/2, 61/8, 79/9, 81/10, 93/2, 100/3, 110/6, 124/11, 143/6, 143/10, 145/7, 147/3, 148/12, 149/10, 152/1, 152/4, 152/6, 154/13, 156/14, 159/7, 166/7;

ΔἩΣΕῤ, 78/5; **ΔἩΣῤ**, 107/10, 161/6; Ac. a. 116/1; — G. **ΔἩΣΕΟΥ**, 21/5; **ΛΟΥ ΔἩΣΕῤ**, 103/5, 109/7, 139/6, 148/6, 149/5, 157/9; **ΛΟΥ ΔἩΣΕΟΥ**, 105/4-5, 114/3; **ΔἩΣΕῤ**, 105/13, 124/13, 138/9, 148/11, 155/9, 156/4-5, 159/11, 160/12, 161/14, 163/7-8, 165/1; **ΔἩΣΕῤ**, 159/10;

ΛΟΥ ΔἩΣῤ, 147/3; **ΔἩΣῤ**, 157/1; **ΔἩΣῤ**, 161/8, 162/7; — **ΔἩΣΕΟΥ**, 21/9-10; **ΔἩΣΕῤ**, 168/14; — G. pst. **ΔἩΣΕῤ**, 144/4; — D. **ΔἩΣΕΟΥ**, 37/11, 90/1-2; **ΛΟΥ ΔἩΣΕΟΥ**, 46/4; **ΛΟΥ ΔἩΣΕῤ**, 121/11, 128/13; **ΔἩΣΕῤ**, 127/14, 128/2, 128/10-11, 155/13-14; **ΔἩΣῤ**, 121/9; **ΔἩΣΕΟΥ**, 48/13; **ΔἩΣΕῤ**, 60/12; — pl. N. sng. **ΔἩΣΕῖ**, 9/1.

Dumneḃee, s. g. f. Ac. a. **ΔἩΣῖΚᾶ**, 12/11; — G. **ΔἩΣῖΚῆ**, 9/6.

Dumneḃeesc, -eascã, adj. **ΔἩΣΕΕΙΜΕΛΕ**, pl. Ac. a. 168/4.

Dupã, = μετά, περί, ἐπί, κατά cu Ac. per, post, secundum; prep. cu Ac. **ΔΟΥΠΣ**, 1/1, 3/6, 4/2, 13/5, 13/7, 13/12-13, 21/12, 28/8, 61/9, 98/12, 152/11; **ΔἩΠΣ**, 13/4, 15/4, 30/5, 40/8, 46/11, 56/14, 63/6, 64/13, 74/7, 88/7, 99/6, 100/10, 118/5, 124/13, 126/8, 138/8, 138/14, 141/1, 142/8, 149/12, 158/10, 158/11, 161/14; — **ΔἩΠΣ** **ЧЕ**, 158/11; — **ΔἩΠΣ** **ΔἩЧ**, 130/11, 166/8.

Durã, = a construi; κατασκευάζειν; fabricare; v. act. imprf. **Δῦρα**, 156/6.

Durmitã, = a întârziã; ἀργεῖν; cessare; v. netrans. fiit. **ВА ΔῤΜΙΤᾶ**, 169/5.

Dusu, = despãrtire, pornire; ἀφρίζεις; discessio s. g. m. **ΔῤΣῤ**, Ac. a. 21/12.

ḃ.—S.

ḃ, ḃ, numer. card. = 6, 135/9; ḃĩ = 61, 47/sub; **ḃĩs** = 47, Nt. 31/13-14; **ḃĩs** = 56, Nt. 128/9; **ḃĩs** = 236, Nt. 165/9; **ḃĩs** = 276, 93/6; numer. ord. **ḃ** ḃ = a 6, Nt. 15/8.

ḃece, numer. card. **σῖκε**, 65/14; — **Δοῶσ-σπορσῖκε**, 107/4-5; **Δεῶσπορσῖκε**, 59/14-60/1; — **ḃ** **Δοῶσπορσῖκε**, 74/13; **ḃ** **Δοῶσπορσῖκε**, 109/8; — **παρσῖκε**, 92/6; — **παρσῖκε**, 50/2, 52/11-12; — **шапте҃с҃и**, 53/12; — numer. ord. **ḃ** **παρσῖκε**, 90/5-6.

ḃeu, = Dumneḃu; θεός; deus; s. g. m. **πρε σεῶ**, Ac. sng. 37/4-5; **σεῶ**, 158/11; — G. **σεῶ**, 3/8, 20/10; **σεῶλογι**, 20/14, 47/1; **σεῶ**, 161/11; — D. **σεῶ**, 22/9; **σεῶ**, 145/11.

ḃi, s. g. f. **σι**, N. pst. 167/9; N. sng. **σοῶ**, 49/11; **σοῶ**, 91/5-6; **σῶ**, 92/4, 93/9; N. **σῶ**, 167/11; — Ac. sng. **σοῶ**, 13/8; **σῶ**, 22/6; **σῶ**, 21/1, 75/1, 170/13; Ac. a. G. 18/4, 132/6, 147/13; Ac. pst. **σι**, 18/10, 24/8, 31/14, 38/12, 72/2, 76/8, 88/2, 99/7, 167/10; **σῖ**, 26/6, 46/5, 57/1, 170/8; **σῖ**, 99/6; **σῖ**, 170/8; Ac. a. **σοῶ**, 79/10. — Pl. N. pst. **σιλε**, 59/14, 68/4, 92/6; — Ac. pst. 15/7, 15/8, 25/5, 26/14, 32/6, 35/13-14, 64/13, 68/8, 88/5, 97/12-13, 99/4, 99/11, 100/10; **σιλε**, 65/14; **σιλε**, 84/10; **σιλε**, 3/13-14; **σιλε**, 25/7; Ac. sng. **σιλε**, 2/1, 166/13; **σιλε**, 102/4; Ac. a. **σιλε**, 63/6, 153/13; **σιλε**, 28/8, 131/13; **σιλε**, Nt. 15/sus, Nt. 18/sus, Nt. 26/sub, Nt. 95/sub; Ac. **σιλε**, 15/4, 156/5-6; — G. **σιλε**, 32/3, 119/14; — locuḃ. adv. **ἄμιασσι**, 38/11-12, 76/8; **ἄσσι**, 13/8, 37/12, 73/10-11, 81/13, 92/7, 130/5; **ἄσσι**, 21/2.

ḃice, v. act. ind. prs. **ḃичи**, 46/12; — **ḃиче**, 65/10, 68/11, 118/14, 120/6, 137/4, 156/7, 166/8, 167/6; **ḃиче**, 136/11. — Pl. **сикс**, 48/2. — Conj. prs. **се... ḃичи**, 47/5; — pl. **се сикс**, 62/4; — impr. **си... 36/7, 56/11, 104/4**; — prf. sp. **сишоу**, 39/3-4, 39/11, 42/4-5; **сешоу**, 69/12; **сишс**, 70/10, 77/4; — **сисе**, 2/13, 7/4, 7/7, 11/13, 13/11-12, 16/10, 18/8, 23/8, 23/11, 24/2, 32/2, 35/1, 35/11, 36/2, 36/8, 37/4, 39/4, 40/11, 40/14, 43/12, 44/3, 45/12, 46/6, 46/8, 47/1, 47/8-9, 47/13, 49/7, 51/11, 52/4, 59/1, 62/13,

63/1, 66/2, 67/2, 70/13, 71/1, 71/7, 71/9, 77/5, 80/10, 83/12, 88/12, 95/1, 100/7, 103/12-13, 105/6; **σὺς**, 5/9, 8/7, 27/5-6, 46/2, 49/2, 52/7, 80/7, 82/2; **σὺς**, 44/12, 44/14, 45/3, 65/7, 81/10; **σὺς**, 44/13, 53/5, 53/9, 73/3, 81/7, 82/10, 91/10-11; **σὺς**, 27/14; **σὺς**, 34/9; **σὺς**, 39/12, 42/14; **σὺς**, 41/10, 43/10-11; **σὺς**, 108/3; — **σὺς**, 28/6; — **σὺς**, 46/14, 50/6, 79/14, 102/3-4; **σὺς**, 29/10; — **σὺς**, 120/1; — **σὺς**, 117/1, 117/2-3; — **σὺς**, 92/14; — **σὺς**, 73/3-4; — **σὺς**, 39/14; — **σὺς**, 40/1; **σὺς**, 118/12-13; — **σὺς**, 17/6; — **σὺς**, 90/3. — **σὺς**.

Disă, = mandat, poroncă, îngăduială; ἐπιτροπή; permissus; s. g. f. **σὺς**, Ac. a. 76/7.

Z.—3.

Z, **z**, numer. card. = 7, 25/5, 99/11; **z** = 17, 63/sub; **z** = 47, Nt. 46/1; **z** = 57, Nt. 133/6; **z** = 67, Nt. 170/9-10; — num. ord. **z** Nt. 18/sus, Nt. 26/6, Nt. 82/13; **z**, Nt. 95/sus.

Zavistu, = zavistie, pismă, răvnire; ζήλος, φθόνος; zelus, invidia; s. g. m. **σὺς** (!), Ac. a. 125/13; Ac. sng. **σὺς**, 128/4; Ac. pst. **σὺς**, 144/13; — pl. N. sng. **σὺς**, 126/6.

Zăbală, = frîu, χαλινός; frenum; s. g. f. **σὺς**, pl. Ac. sng. 122/13.

Zăbleală, = fereastră; θύρας; fenestra; s. g. f. **σὺς**, Ac. pst. 16/2.

Zăduhu, = căldură, arșiță; κάψων; ardor; s. g. m. **σὺς**, Ac. sng. 111/9.

Zborescu, -ească, = sobornicesc, sinodal; καθολικός; catholicus; adj. **σὺς**, N. a. Nt. 109/4, Nt. 109/6, Nt. 119/sus, Nt. 122/sus, Nt. 168/sub; **σὺς**, Nt. 138/3; — Ac. a. Nt. 153/sub; **σὺς**, Nt. 147/sub, Nt. 149/sub; **σὺς**, Nt. 157/sus, 170/sub; — G. **σὺς**, Nt. 136/5, Nt. 165/8.

Zborisce, = priveală, loc de adunare; θέατρον; theatrum; s. g. f. **σὺς**, Ac. sng. 10/3, 10/12.

Zboru, = sobor, adunare, sinagogă; συνέδριον, συναγωγή; concilium, synagoga; s. g. m. **σὺς**, N. pst. 45/13; — Ac. sng. **σὺς**, 46/1, 52/7; **σὺς**, 60/6, Nt. 107/2; — G. **σὺς**, 1/11; **σὺς**, 50/11.

Zidi, = a edifica (în sens moral); ἐποικοδομεῖν; aedificare; v. act. **σὺς**, inf. prs. 22/11; — Refl. impr. **σὺς**, 145/8.

Zidire, = făptură; κτίσμα, κτίσις; creatura; s. g. f. **σὺς**, Ac. pst. 147/14; — pl. Ac. a. **σὺς**, 113/11.

Ziditoriū, = făcătoriū; ἐποικοδομῶν, κτίστης; aedificans, creator; s. g. m. **σὺς**, Ac. pst. 162/1; — pl. N. sng. **σὺς**, 146/5.

Zmulge, a se, = a se smulge, a se despărți; ἀποσπᾶν; abstrahere; v. refl. prf. sp. **σὺς**, 24/5-6.

Zori, = diorile, alboarea zilei; ἀυγή; diluculum; s. g. f. numai pl. **σὺς**, pl. Ac. sng. 16/14.

E.—€.

E, **e** = 5, numer. card. **e** = 15, 31/sub, 91/11, **e** = 45, Nt. 26/7.

E, = iară; δέ, τε; vero, autem; conj. 1/14, 2/8, 3/6, 4/5, 9/9, 10/5, 11/5, 12/12, 14/11, 15/3, 17/3, 17/14, 19/14, 24/8, 26/2, 29/9, 34/5, 35/11, 39/3, 39/7, 39/12, 45/2, 47/7, 64/8, 67/5, 69/8, 70/4, 70/9, 71/1, 72/3, 73/1, 80/7, 80/10, 81/6, 91/6, 94/10, 96/12, 97/1, 100/7, 111/5, 114/13, 115/14, 117/3, 118/13, 119/11, 121/13, 124/6, 126/7, 128/9, 130/3, 134/4, 146/10, 147/3, 154/6, 161/12, 170/12; **e**, 147/4, 163/5.

E, **e** = este, îi, veți Fl.

Ee, = așa este! da! da!; ναί; etiam, est; adv. **e**, 44/14, 134/3.

Earbă, s. g. f. **σὺς**, N. sng. 111/9; — Ac. sng. **σὺς**, 144/5-6; — pl. N. sng. **σὺς**, 144/7-8; — G. **σὺς**, 111/7; **σὺς** (!), 144/7.

Efeseianinu, -ă, = Efesean; adj. **σὺς**, N. pst. 33/5.

Efeseian, -ă, = Efesean; adj. pl. Voc. pst. **σὺς**, 11/13-14.

90/9, 90/13, 97/1, 98/7, 98/8, 100/12, 110/10, 112/13, 115/3, 120/3, 121/7, 121/8, 121/10, 123/4, 123/9, 125/2, 128/5, 132/8, 135/7, 137/3, 139/8, 141/7, 146/1, 150/1, 150/3, 151/2, 151/5, 156/3, 158/4, 158/4, 161/5, 161/10, 161/13, 166/11; — **се**, 2/2, 2/13, 3/7, 3/9, 7/8, 10/1, 14/8, 14/9, 15/9, 18/4, 21/1, 23/6, 26/1-2, 28/5-6, 30/7, 33/8, 34/2, 34/6-7, 34/8, 35/3, 39/14, 45/10, 48/6, 48/14, 52/10, 59/6, 64/3, 64/3-4, 64/7, 64/13, 66/5, 68/1, 68/6, 70/9, 72/6-7, 73/4, 75/2, 75/5, 77/3, 79/2, 79/2, 82/3, 86/5, 87/4, 87/5, 87/10-11, 88/7, 88/13, 90/4, 91/1, 93/4, 93/7, 93/12, 94/10, 95/6, 97/6, 97/7, 102/13, 103/12, 104/7, 105/4, 105/7, 108/5, 109/9, 110/8, 110/10, 110/11, 110/12-13, 111/4, 112/10, 112/13, 114/14, 119/9, 121/3, 121/11, 121/13, 122/1, 122/14, 123/13, 124/5-6, 126/14, 128/9, 128/14, 129/5, 130/11, 133/2, 134/14, 135/10, 136/12, 137/5, 137/11, 137/14, 138/12, 140/1, 140/13, 141/2, 141/4, 146/8, 146/9, 148/14, 150/3, 152/5, 153/1, 154/2, 155/6, 156/8, 157/2, 157/7, 158/9, 158/13, 159/14, 160/6, 160/13, 160/14, 163/3, 163/5, 163/10, 166/1, 166/2, 166/5, 166/7, 167/5, 168/12-13, 169/1; — **сѣ** = **се** а., 19/2, 30/7, 143/4, 162/12, 168/12; **сѣ**, 64/7.

Erà, *ѣра*, veđi Fì.

Erast, nume propr. g. m. *ѣраста*, Ac. sng. 7/11.

Eresu, = sectă, eres; *ѣресѣ*; secta, haeresis; s. g. m. *ѣресѣ*, Ac. sng. 60/11; Ac. a.

ѣреса(!), 102/10-11; — G. *ѣресѣ*, 74/7; — D. pst. *ѣресѣ*, 58/9.

Ernà, v. act. enj. prs. **се ѣрнасе**, 86/78; — prf. sp. *ѣрнасоу*, 98/14.

Ernare, s. g. f. *ѣрнаре*, Ac. sng. 86/4.

Esci, *ѣши*, veđi Fì.

Eši, v. netrans. ind. prs. pl. *ѣсоу*, 124/14; — enj. prs. **се ѣсѣ**, 15/12, 27/12-13, 65/9; — pl. 4/12; — impr. *ѣши*, 42/1; — prf. sp. *ѣши*, 14/1, 17/1, 96/4; *ѣши*, 33/14; — *ѣшимсѣ*, 25/8; — *ѣширѣ*, 26/7, Nt. 26/sub, 82/5; *ѣширѣ*, 99/13-14.

Eu, pr. prs. *ѣоу*, N. 1/7, 19/11, 20/11, 21/2, 21/4, 21/11, 28/1, 36/3, 37/4, 39/5, 40/13, 42/5, 43/1, 45/1, 43/3, 46/2, 47/9, 47/12, 61/6, 70/6, 75/6, 77/4, 77/5, 81/14, 100/14, 120/7; *ѣоу*, 42/4; *ѣоу*, 39/3, 62/9, 72/3, 77/14; *ѣоу*, 142/6; — *ѣоу рнсоуми*, 70/14. — D. *миѣ*, 20/6, 53/7,

55/6, 70/1; scurtat: **ми**, 2/13, 7/7, 28/1, 36/7, 38/3, 40/11, 40/14, 41/11, 41/13-14, 42/10-11, 44/12, 52/3, 55/5, 70/1, 70/14, 72/14, 73/8, 75/7, 76/11, 89/8, 89/10, 90/3, 101/10, 120/8; **ми**, 19/2, 19/13, 35/9, 67/4; — Ac. *миѣре*, 20/3, 23/3, 38/13, 39/2, 39/5, 39/7, 39/12, 40/4-5, 40/11, 42/4, 49/8-9, 59/62, 62/3, 62/5, 67/2, 76/12, 77/1, 78/9, 88/14, 101/6, 101/8; *миѣре*, 67/12; *миѣре*, 39/10, 74/1; *миѣре*, 60/8-9; *миѣре*, 43/1; scurtat: **миѣ**, 19/4, 21/3-4, 39/2, 46/13, 51/12, 60/1, 60/2, 60/7, 67/10, 67/13, 70/6, 74/5, 77/3, 79/6, 80/11, 81/8, 81/13, 101/6, 162/5; — **миѣ**, 20/4, 38/10, 40/3-4, 41/12, 41/13, 45/3, 51/12, 54/9, 60/7, 61/6, 61/12, 71/14, 73/14, 77/9; **миѣрѣ**.. = **миѣрѣ**, 61/12-13; **миѣрѣ**, 60/3, 79/8; — Pluralul. N. **миѣ**, 15/3, 17/3, 26/2, 26/14, 27/12, 28/14, 31/7, 50/14, 59/5, 82/14, 87/14, 88/9, 90/7, 102/4, 156/10; **миѣ**, 59/1, 113/10; — Ac. **миѣ**, 15/3, 25/9, 27/3, 28/10, 29/2, 29/3, 30/11, 50/12, 58/2, 71/11, 84/12, 97/12, 113/9, 139/1, 155/12; **миѣрѣ**(!), 83/8; **миѣ**, 95/14, 98/10, 99/13, 149/12, 157/4, 168/14; **миѣ**, 167/3; **миѣ**, 96/11; scurtat: **миѣ**, 15/4, 17/4, 17/10, 17/12, 23/6, 24/5-6, 28/8-9, 50/7, 84/9, 85/5, 86/10, 91/5, 99/3, 102/9, 150/7, 156/10; **миѣ**, 24/12, 25/13, 25/13-14, 48/12, 84/12, 88/8, 89/1, 97/13, 150/7, 155/13; — D. *миѣрѣ*, 24/5, 25/7; *миѣрѣ*, 59/1, 90/4-5; *миѣрѣ*, 59/3, 95/12, 102/12, 122/14, 135/6, 157/10-11; scurtat: **миѣ**, 24/5, 25/11; — Conf. *Însu'mi*.

Evreesc, -ească, adj. *ѣврейска*. Ac. a. 36/12, 37/2; — Ac. pst. *ѣврейскаѣ*, 77/2.

Evtih, nume propr. g. m. *ѣвти*, N. 16/3.

F.—Ф.

F, **ф** = 500, numer card. 97/9.

Face, v. act. *ѣфаче*, inf. prs. 125/9, 131/3, 155/10, 157/12, 164/3; *ѣфаче*, 125/7; — ind. prs. *ѣфаксѣ*, 20/5; — *ѣфачи*, 120/12; — *ѣфаче*, 109/15, 131/3, 154/7; — *ѣфачеци*, 27/14, 118/7, 118/9; — enj. prs. **се ѣфачѣ**, 39/11, 61/10-11, 75/9-10; **се.. ѣфаксѣ**, 77/9; — **се ѣфачи**, 40/1, 44/9, 118/13; — **се ѣфаксѣ**, 64/9-10, 154/2; — **се ѣфачеци**, 12/8, 30/10; — **коу се.. ѣфаксѣ**, 134/9-10; — impr. *ѣфаксѣ*, 134/6; — *ѣфачеци*, 119/3; — imprf. *ѣфача*, 4/6-7, 8/2,

⁸³/₁₂; — φζα, ⁵/₈, ⁶/₁₀, ⁶⁵/₅, ⁸⁸/₁, ⁹⁵/₁₁₋₁₂;
— prf. sp. φεχю, ⁶⁹/₁₀, ⁷⁵/₁₀, ¹⁰¹/₁; — φκче, ¹⁴/₅, ¹⁴⁹/₁₄; — φκчерз, ⁴⁹/₁₁, ⁵⁰/₃; —
prf. sp. sg. άοφ φαпτοу, ²⁹/₆₋₇; φαптаοφ, ³⁴/₁₁₋₁₂; наοу φαптоу, ⁷²/₃₋₄, ⁸²/₇₋₈; —
pl. наοу φαптоу, ¹¹⁹/₇; — fiit. времоу
φаче, ¹³⁰/₇₋₈; φаче вре^{MS}, ¹³⁰/₁₃. — Con-
ditionalul, ce... φичю, ⁶⁷/₇₋₈; — ce.. φк-
чери, ¹¹⁸/₁₄₋₁₁₉/₁; — ger. φκκκндс, ⁶⁰/₅,
⁷⁹/₃, ¹²⁶/₁₄, ¹⁵²/₈, ¹⁵⁵/₉, ¹⁵⁹/₅₋₆; φκκκндс,
¹⁴⁹/₈. — Pas. ind. prs. ε... φптз(!), ⁸¹/₄;
— сδ.. φапци, ⁹/₁₋₂; — Conditionalul,
ce φδρε φαптоу, ¹³⁴/₁₄. — Conf. Bînre-
face și Reuface.

Facere, = ποιήσις; factum; s. g. f. pl. Ac.
a. φачериле, ¹¹⁵/₁₄; — वोу. ροζφачере,
Ac. ¹⁶²/₂.

Fariseesc, -ească, adj. φарисеискз, Ac.
pst. ⁴⁸/₇.

Fariseiū, s. g. m. φарисею, N. ⁴⁷/₉₋₁₀; φа-
рисею, ⁷⁴/₉; — Ac. φарисею, ⁴⁷/₁₀; —
pl. N. φарисеи, ⁴⁷/₇₋₈; φарисеии, ⁴⁸/₄; —
D. φарисеилорδ, ⁴⁷/₁₄₋₄₈/₁.

Farmec, = περιεργον; curiosum; s. g. m.
pl. f. φασμиче, Ac. sng. ⁶/₁₀.

Fată, s. g. f. pl. Ac. φκτε κзтδρε, =
θυγατέρες παρθένοι; filiae virgines, ²⁶/₁₃.

Fată, s. g. f. φαца, N. ¹⁵⁴/₆; — Ac. a.
²⁰/₁₂, ²⁴/₃; Ac. ¹¹⁵/₁; — G. ά φκцциеи,
¹¹¹/₁₁; — pl. Ac. sng. φκцце, ⁶⁹/₆.

Făcătoriū, -oare, = ποιητής; factor; adj.
φκκκτοрю, N. ¹¹⁴/₁₃₋₁₄, ¹¹⁵/₈; φκκκто-
рδторю(!), ¹²⁹/₁₃₋₁₄; — pl. N. φκκκτοрюи,
¹⁰⁸/₂; φκκκтори, ¹¹⁴/₉. — Conf. Bînre-
făcătoriū, Precurviefăcătoriū și Reufă-
cătoriū.

Făgădui, = a primi ca oaspe pre cineva;
δέχεσθαι, αποδέχεσθαι, προσλαμβάνειν; ex-
cipere, reficere; v. act. imprf. sg. φκκκ-
дшиа, ¹⁰⁵/₁₁; — prf. sp. φκκκдшиорз,
²⁹/₁₋₂, ⁹⁵/₁₄; — Pas. part. prf. Ac. वोу. ρ-
οζφκκκдшитз, ¹⁴⁵/₁₀₋₁₁. = Bineprimită,
εὐπρόσδεκτος, acceptabilis.

Fără, prep. cu Ac. φκρз, ¹²/₆, ³⁶/₁₁, ³⁷/₇,
⁴⁴/₅, ¹¹⁹/₆, ¹²¹/₁, ¹²²/₃, ¹²²/₅, ¹²⁶/₁₂, ¹⁴⁹/₆,
¹⁵¹/₄, ¹⁵¹/₇, ¹⁵⁹/₅; — φκρз де, ¹²/₄, ⁸²/₁.

Fărădelege, = ἀθεσμος, άνομος; nefandus,
iniquus; φκρзделεμε, Ac. a. ¹⁷⁰/₉₋₁₀; —
φκρзделεμιλε, pl. Ac. ¹⁷⁰/₅.

Fărecare, = fălire, leșuire, viclesug; ενέ-
δρα, έπιβουλή; insidiae; s. g. f. φκρεκαρк,
Ac. ⁵¹/₄, ⁵⁵/₆.

Fățarie, = προσωποληψία, ύπόκρισις; perso-
narum acceptio, simulatio; s. g. f. φκκκ-
ρїе, Ac. sng. ¹¹⁶/₆, ¹¹⁸/₈, ¹³⁴/₄; φκκκ-
ρїă, ¹⁴⁴/₁₂₋₁₃.

Feată, veđi Fată.

Feciōr, s. g. m. φечори, N. ¹⁵²/₈; — Ac.
φечорїи, ²⁵/₁₀, ³⁰/₅, ¹⁴¹/₁₃₋₁₄.

Felelieatiū, = justificare, îndreptare; απο-
λογία; ratio, defensio; άσκοφтаци άκμοу
άλ мїеδ φελεлатю, Ac. pst. ³⁷/₁; — локоу
де φελεлѣтоу, ⁶⁹/₇.

Felelui, = a dà răspuns; απολογεїσθαι; sa-
tisfacere; v. act. ind. prs. че е де мєлре
φελεлогескδ, ⁵⁹/₁₂₋₁₃.

Feri, = a feri, a păđi, a ține, a păstră;
φυλάσσειν, τηρεїν; custodire, abstinere, con-
servare; v. act. prf. sp. φери, ¹⁶⁹/₁₂; —
ger. φерїдс, ³¹/₅; φериндс έлоу ¹⁰⁰/₈₋₉; —
Refl. cnj. prs. ce φерицивз, ¹⁴⁷/₆₋₇; — ce
φερѣкскши сїлре, ³¹/₁₀; сеши φερѣкск
сїлре, ¹¹⁶/₄₋₅; — ce φерѣкскзе, ¹⁵⁴/₁₋₂;
— pas. part. prf. φеритз, Ac. pst. ¹³⁹/₅;
— D. (?) φерицилд, ¹³⁹/₆₋₇.

Ferică, = a ferici, μακαριζειν; beatificare;
v. act. ind. prs. φерикκμοу, ¹³³/₁₀; —
pasiv, ind. prs. φерикаци сеци, ¹⁶⁰/₁₁; —
fiit. φерикатоу фнєă, ¹¹⁵/₉₋₁₀; — φери-
каци фивреци, ¹⁵⁴/₁₀₋₁₁; — part. prf.
парими сїлре φерикатоу. N. ⁷³/₉.

Ferice, = μακάριος; beatus; adj. φериче,
N. sng. ¹¹¹/₁₃; compar. маи φериче, ²³/₈₋₉.

Fi, v. netrans. ά φи, inf. prs. ⁵⁹/₇, ⁷²/₂, ⁸¹/₉,
⁹⁷/₈, ¹⁰⁹/₁, ¹¹³/₁₀, ¹¹⁵/₁₁, ¹²⁵/₃, ¹³⁸/₁, ¹⁶⁴/₁₄,
¹⁶⁵/₁₄, ¹⁶⁷/₈, ¹⁶⁷/₁₀, ¹⁶⁷/₁₂; φи, ¹⁸/₄; —
ind. prs. сзнтс, ²⁸/₄, ³⁹/₅, ⁷⁷/₆, ⁸¹/₁₄;
сзнтс, ⁴⁷/₁₀; сзнтс, ¹⁴²/₆; сзнтоу, ³⁶/₃,
³⁷/₅; scurtat, aruncat de-asupra, ²¹/₂,
²¹/₂; — еши, ³⁵/₁₂; ёши, ³⁹/₄, ⁴⁴/₁₃, ⁷³/₁₁,
⁷⁷/₅, ¹²⁹/₁₃, ¹³⁰/₃; — фасте, ⁸/₉, ¹¹/₉, ¹¹/₁₄,
¹²/₆, ¹³/₆₋₇, ¹⁶/₁₂, ²³/₉, ²⁷/₇, ³⁰/₆, ³⁴/₁₁, ³⁵/₉;

44/6, 44/10, 45/7, 47/3, 47/7, 52/3, 54/11, 56/9, 56/10, 67/11, 70/5, 92/11, 93/13, 96/9, 113/6, 114/12, 120/6, 120/12, 121/2, 123/8, 126/8, 127/14, 128/2, 130/1, 131/2, 131/4, 133/12, 134/3, 139/10, 144/10, 148/6, 148/3, 149/10, 151/9, 165/12; **іастє**, 116/2, 122/5, 130/10, 152/1; **іастє**, 57/9, 115/7, 122/3, 137/14, 155/9, 157/1, Nt. 119/sub; **іастє** ³²/₁₂₋₁₃; **іастє**, ¹⁵⁵/₁₃; — scurtat: **є**, ³/₈, 49/8, 50/13, 53/3, 62/14, 63/10, 65/11, 68/10, 69/9, 74/10, 78/9, 79/9, 87/1, 95/11, 103/6, 107/10, 107/11, 119/6, 119/9, 120/4, 124/9, 125/10, 126/7, 128/6, 131/2, 134/4, 144/5, 155/8, 157/10, 160/1, 161/7, 161/9, 162/7, 166/6, 167/3, 167/14; **є**, ⁹/₁₂, 17/14, 19/9, 19/10, 85/3, 112/7, 122/11, 123/11, 126/6, 136/12, 145/4, 145/8, 149/8; **є**, 42/4; **є**, 111/7, 160/3; — **семоу**, ⁵¹/₂; — **сеци**, ⁵/₁₁, 37/12; — **сзнтоу**, ¹/₄; **сзнтоу**, 9/1, 12/13, 13/1-2, 30/3, 73/7, 92/7; **сзнтоу**, 73/1, 126/6, 127/1, 154/4, 165/4; **сзнтс**, 13/2, 30/10, 31/3, 53/2, 73/1, 152/13, 166/6; **сзнтс**, 65/9; **сзнтс**, ²⁹/₁₁; **сзнтоу**, ²⁹/₁₄; scurtat, **соу**, ⁵⁹/₁₃₋₁₄, ⁶⁰/₁₃₋₁₄, ¹⁰⁵/₁₄; **сс**, ¹⁶²/₃; — aruncat de-asupra: ^с, ¹²⁶/₂, ¹²⁷/₂; — cnj. prs. **се фїи**, ⁴¹/₅; — **се фїе**, ²/₁₁, ¹⁸/₂, ¹⁸/₅, ²⁸/₇, ⁷²/₄₋₅, ⁹¹/₆, ⁹²/₄, ¹⁰⁵/₂₋₃, ¹¹³/₁₃, ¹³⁵/₇; **се... фїе**, ¹⁴⁵/₁₀; — **се фици**, ¹²/₇; — **се фїе**, ⁸¹/₁₃₋₁₄; — fiit. cnj. **вою се фїоу**, ¹/₈; — **ва се фїе**, ⁶¹/₄, ⁶³/₁₃, ⁸⁵/₁₃, ¹²⁸/₁₋₂; — **врѣ се фїе**, ⁷⁹/₁₄ ⁸⁰/₁; — impr. **фїи**, ⁵⁵/₁₂; — **фїе**, ¹³⁴/₂; — **фици**, ¹¹⁴/₉, ¹⁴²/₄, ¹⁴²/₆; **ноу... фїреци**, ¹²²/₆₋₇; — imprf. **єра**. 1. pers. sg. ⁴²/₅; — 3. sg. **єра**, ⁵/₁₂, ¹⁶/₂, ²⁵/₂, ²⁶/₁₀, ²⁷/₂, ⁴⁰/₇, ⁶³/₈, ⁸³/₃, ⁸³/₈, ⁸⁴/₂, ⁹⁶/₁, ⁹⁷/₁₀, ⁹⁸/₁₁, ¹¹⁵/₄, ¹³⁵/₆; — 3. pl. **єра**, ³/₄, ⁵/₅, ⁸/₆, ¹⁵/₁₃, ¹⁹/₅, ²⁶/₇, ³⁹/₇, ⁴⁰/₄, ⁵⁰/₁, ⁷⁸/₁₂, ⁹³/₅, ⁹⁷/₉, ¹⁰⁰/₁₁, ¹⁰³/₁₁, ¹⁵⁶/₂; **єра**, ¹⁰/₈, ³²/₇; — prf. sp. **фоую**, ¹⁸/₁₂; **фдо**, ⁷⁸/₁₀; — **фоу**, ⁴/₂, ⁷/₁₂, ¹¹/₉, ¹⁴/₆, ¹⁴/₈, ¹⁷/₂, ²⁴/₅, ²⁵/₇, ³³/₉, ³⁵/₂, ³⁶/₁₁, ⁴¹/₁₁, ⁴¹/₁₄, ⁴⁷/₁₃, ⁴⁸/₅, ⁴⁸/₁₄, ⁴⁹/₁₁, ⁶⁸/₁₃, ⁷²/₁₃, ⁹³/₉, ⁹⁴/₁₁, ⁹⁵/₆, ⁹⁷/₁₄, ¹⁰⁰/₉; **фс**, ²³/₁₃, ⁹⁸/₆, ¹³⁷/₈, ¹⁴⁶/₅, ¹⁶⁶/₁₂; — **фоумс**, ¹⁷/₈, ²⁸/₁₄, ⁸⁸/₁₀; **фоумоу**, ⁸⁴/₁₁; — **фсетоу**, ¹¹⁷/₆; **фоусетоу**, ¹³⁹/₁₀₋₁₁; **фоусетс**, ¹⁵²/₇₋₈; — prf. sp. **доу фостоу**, ⁷⁴/₃; **доу фостоу**, ⁹⁷/₅₋₆; — **доу фостс**, ²³/₃; **фоста**, ¹²⁴/₁₃; **доу фостоу**, ¹³⁶/₇₋₈; — fiit. **фивери**, ¹¹⁹/₂; — **ва фи**, ⁴⁸/₃, ⁸⁹/₆, ¹⁶⁷/₅; **ва фїи**, ⁹⁰/₂; **ва**

фїи, ¹³⁰/₉; **фїва**, ¹¹⁵/₁₀; **фїва**, ¹³¹/₁₁; — **фиворс**, ¹¹⁹/₁₃; — Conditionalul, **се..фоуретс**, ¹⁵⁴/₉; — Opt. **арх фи**, ¹³⁰/₁₂; — ger. **фїиндс**, ⁷/₇, ¹²/₂, ¹²/₅, ¹³/₉, ³⁷/₁₁, ⁵⁹/₉₋₁₀, ⁸⁵/₅, ¹²³/₃, ¹⁶²/₁₁; — Ajutorial: inf. a **фи**, ³⁵/₃₋₄; **фи**, ⁸²/₁₁; — ind. prs. **сзнтоу**, ⁶⁷/₄, ¹¹²/₆₋₇; **сзнтоу**, ¹⁰²/₂₋₃; scurtat: **сс**, ¹⁹/₁₂; — **іастє**, ¹⁰²/₁₁, ¹¹⁰/₅; **іастє**, ⁶⁸/₁₂, ¹¹¹/₂₋₃; scurtat: **є**, ⁸¹/₄, ¹¹⁸/₃₋₄; **є**, ¹⁴¹/₁₂; — **с ци**, ¹⁶⁰/₁₁; — **сзнтс**, ²⁹/₁₄₋₃₀/₁; **сзнтс**, ¹⁰⁷/₄₋₅; scurtat, **сс**, ⁹/₁; **соу**, ¹⁴¹/₆; aruncat de-asupra: ^с, ¹⁴⁸/₃; — cnj. prs. **се фїс**, ²⁸/₃; — **се фїе**, ⁴⁹/₁, ⁵⁴/₈₋₉, ⁷⁰/₁₀; — **се...фици**, ¹¹⁰/₂, ¹³³/₄; — imprf.: **єра**. 1. pers. sg. ³⁸/₉₋₁₀, ⁴²/₁₁; — 3. sg. **єра**, ¹⁰/₁₄, ¹⁷/₆, ⁴⁵/₈, ⁸⁵/₇; — **єрамоу**, ⁸⁷/₅, ⁸⁷/₁₃; — **єраци**, ¹⁵⁰/₁₀₋₁₁; — **єра**, ¹⁶/₁, ³³/₄₋₅; **єра**, ⁸³/₁₃; — prf. sp. **фоую**, ¹⁰¹/₄; — **фоу**, ³²/₄, ⁵⁵/₅₋₆, ⁵⁷/₅₋₆, ⁶³/₁₄, ⁶⁶/₃, ⁸²/₁₃₋₁₄, ⁸⁷/₂, ⁹⁰/₃, ¹³⁶/₁₃, ¹⁵⁵/₁₄; — **фоумоу**, ⁹⁰/₆₋₇; **фоумоу(!)**, ⁹⁹/₉₋₁₀; — **фоусетс**, ¹⁴⁹/₁₁, ¹⁵³/₉; — **фсрх**, ⁹/₁₁, ⁹⁵/₈, ¹⁴⁷/₄; **фоурх**, ³⁹/₈₋₉, ¹⁴⁶/₁₀; — prf. sp. **фостау**, ⁷⁴/₁₁; — fiit. **ва фи**, ¹¹²/₁; **финоватс** = **фива виноватс**, ¹¹⁸/₁₂; **фива**, ¹⁵¹/₄₋₅, ¹⁵¹/₇₋₈; — **фивреци**, ¹⁵⁴/₁₀₋₁₁; — **фиворс**, ¹¹⁹/₁₃; — Optat. **фирѣши**, ¹/₂; — ger. **фїиндс**, ¹⁰/₉.

Fieară, = *θηρίον*; bestia; s. g. f. **фїериорс**, pl. G. ¹²⁴/₃.

Fier, s. g. m. **ла-рицсре де фїесоу**, Ac. ³⁴/₁₀.

Fiiu, s. g. m. **фїю**, N. ⁴⁷/₁₀; N. **фїолоу**, ⁵¹/₃; N. a. **фїю**, ¹⁶⁵/₄; — Ac. **фїю**, ¹²¹/₄; — pl. N. **фїи**, ⁵/₅.

Filicu, veđi Filicisu.

Filicisu, nume propr. g. m. **филиѣоу**, N. ⁶³/₇, ⁶³/₁₄, ⁶⁴/₈, ⁶⁴/₁₀; **филѣоу(!)**, ⁶²/₁₁; — Ac. **филикоу**, ⁵⁴/₃, ⁶⁸/₁₂; — D. ⁵⁴/₆; — Voc. **филиѣе**, ⁵⁷/₁₃.

Filipiea, nume propr. g. f. **фїлипиа**, Ac. ¹⁵/₅.

Filip, nume propr. g. m. G. **лс фїлиппс**, ²⁶/₉₋₁₀.

Finichiea, nume propr. g. f. **финикїа**, Ac. ²⁴/₁₁; **финїкїа**, ⁸⁶/₇.

Finovatu(!), **финоватс** = **фива виноватс**, ¹¹⁸/₁₂.

Fire, = γένεσις, φύσις; nativitas, natura; φη-
ρη, N. 124/3; — Ac. a. 124/6; — G. φη-
ρηϊν, 115/2.

Fist, nume propr. g. m. φιστα, N. 64/9;
φιστοϋ, N. 64/12, 66/11, 68/1, 68/9, 71/9,
80/7; φιστϑ, 71/8; φιστοϋ, 65/6; — Ac.
φιστοϋ, 68/7; φιστϑ, 70/14; — D. λοϋ
φιστϑ, 82/10; — Voc. φίστε, 80/11-12.

Flänge, a se, = a se rumpe; λύεσθαι; solvi;
v. refl. pas. împrf. κζσμα φλανηϑκε δε
γκκα οϋνδελορϑ, 94/9-10. Veđi: Fränge.

Floare, s. g. f. N. φροαρϑ, 111/7; φροαρϑ,
111/9-10; — pl. N. a. φλοριλε, 144/8; —
Ac. 144/7.

Foarte, adv. φοαστε νηχοσιци, 87/14;
φοαστε се лаοудз, 123/8-9.

Foc, s. g. m. фокоϋ, N. 123/10, 123/11; —
Ac. sng. фокϑ, 95/13, 96/3, 96/13; фокоϋ,
131/12; фокоϋ, 139/14.

Folos, s. g. m. φολοϑ, N. 119/9; φολδ, Nt.
119/sub; φολοϑ, 120/4; — Ac. φολοϑ, 19/5.

Frate, s. g. m. φρατελε, N. a. 111/4; N. sng.
φρατελε, 119/12; — Ac. sng. φρατελε,
129/9-10; Ac. a. φρατελε, 129/11; Ac. pst.
φρατε, 164/12; — Voc. φράτε, 29/10;
φρατε, 40/12; — pl. N. sng. φραϑιν, 29/2;
φραϑιν, 99/12-13; — Ac. a. φραϑιν, 2/2,
38/5-6; Ac. sng. 26/5, 99/9, 153/3-4; φραϑι,
143/13, 164/3; — Voc. sng. φραϑι, 22/9,
47/2, 129/9, 132/9, 133/3-4, 135/11-12; Voc.
pst. 36/13, 46/2, 47/9; Voc. a. φραϑιν, 113/2,
113/12, 116/6, 119/9, Nt. 119/sub, 122/7, 125/2,
125/6, 133/6, 133/13, 160/3; φραϑιν, 109/11,
117/7-8; φραϑι, Nt. 116/sub; Voc. pst. φραϑι,
100/14; Voc. sng. φρα, Nt. 122/sub; φραϑ,
Nt. 160/sub.

Frații-îubitoriū, -oare, = îubitoriū de frați,
cu îubire frătească; φιλάδελφος; fraterni-
tatis amatores; adj pl. N. φραϑινιδβι-
τορι, 153/3-4.

Fränge, = a frînge, a rumpe; κλᾶν, συνδρῦπ-
τειν; frangere, affligere; v. act. ind. prs.
δεμн φρз.ληϑεци φρεμα, 28/1; — enj. prs.
се φρз.лгз пз.лре, 15/10; — prf. sp.
φρз.лне, 16/13; φρз.лне, 93/2-3. Conf. Flänge.

Frăție, s. g. f. φραϑια, Ac. sng. 148/12.

Frică, s. g. f. φρικз, N. sng. 6/5; — Ac.
φрика, 142/9, 149/1; Ac. a. 154/11; Ac. sng.
φρικз, 151/8, 155/3; Ac. pst. 152/9.

Frig, s. g. m. φριгоϋ, N. a. 88/6; N. sng.
φριгϑ, 96/1.

Froare, veđi Floare.

Frumos, -oasă, adj. φρσ^{mo}ϑ, N. 139/10.

Frumuseață, s. g. f. φροϑσαϑκ, N. 123/11;
N. pst. φρϑσϑκε, 111/10; — Ac. φρϑ-
σϑκϑ, 151/12.

Fugi, v. netrans. enj. prs. се φογгз, 91/7;
— fiit. φογμива, 128/12.

Fuglu, = legat, prins; δέσμιος, δεσμῶτης;
vinctus, custodia; adj. φογλοϋ, N. 51/11-12;
φογλοϋ, 68/11, 101/3; — Ac. pst. φογ-
γλαϑ, 73/1; — pl. Ac. φογгли, 83/2; —
Ac. sng. φογглин, 94/12, 100/6.

Fuinre, = fune, funie; σχοινία, ζευκτηρία;
funis, junctura; s. g. f. φογ.лрϑ, Ac. 92/1-2;
pl. Ac. φογ.лриле, 94/2.

Fură, v. act. prf. cp. pl. доϋ φδρατοϋ, 12/10-11,
Fur, s. g. m. φδρϑ, Ac. sng. 161/2.

G.—Γ.

G, ᾱ = 3, numer card. ᾱγ = 23, 155/sub;
ᾱγ = 33, Nt. 149/sub, Nt. 157/sub, Nt.
161/sub, Nt. 168/sub; — ᾱγ = 43, Nt.
15/9; — ᾱγ = 63, 160/3; — numer ord.
ᾱ ᾱ. = a 3. 150/8.

Gadină, = jivină, jiganie, tîritoare; ἐρπηστής;
serpens; s. g. f. гадинелороϋ, pl. G. 124/4.

Gaie, nume propr. g. m. гаіе, N. 14/13; —
Ac. гаіа, 10/3.

Galata, nume propr. g. f. галатеи, G. 138/7.

Galion, nume propr. g. m. галионоϋ, N.
1/13-14.

Gamaliil, nume propr. g. m. G. λοϋ гама-
лиил, 37/8-9.

Gata, = ἕτοιμος; paratus; adj. гата, N.
28/3, 158/7; — pl. N. 51/2, 53/2; 154/14,
167/12; гата, 138/1, 139/7.

Gândi, a se, = a se gîndi, a se îndoî;
διακρίνειν; haesitare; v. refl. ind. prs. се

ΓΗΝΔΕΨΕ, 110/10-11; — ger. ΓΗΝΔΙΝΔΣΕ, 110/9-10.

Găndu, = gînd, sciință, înțelepție, socoteală; συνείδησις, πρόνοια; conscientia, providentia; s. g. m. ΓΗΝΔΣ, Ac. pst. 46/3; ΓΗΝΔΣ, 61/7, 155/4; ΓΗΝΔΣ, 71/4; — pl. Ac. a. ΓΗΝΔΣΡΕΛΕ, 156/12-13; Ac. pst. ΓΗΝΔΣΡΕ, 57/10-11.

Găsi, v. act. Pas. part. prf. ΓΗΣΗΓΕ, pl. N. 123/4.

Ghemonu, veđi Ghiemonu.

Ghieenu, = iad; γέεννα; gehenna; s. g. m. ΓΙΕΕΝΟΥ. Ac. 124/2.

Ghiemonu, = diregătorii, domn; ἡγεμόνων; praeses; s. g. m. ΓΙΕΜΟΝΣ, N. 56/8, 82/3; — Ac. 54/3; — D. pst. ΓΕΜΟΝΟΥ, 54/6; D. ΛΣΗ ΓΙΕΜΝΣ(!), 56/5-6; ΛΣ ΓΙΕΜΟΝΟΥ, 57/4-5; ΛΟΥ ΓΙΕΜΟΝΟΥ, 59/8-9.

Glasu, = voce; φωνή; vox, s. g. m. ΓΛΑ. N. 11/9, 41/4; — Ac. γλασοῦ, 39/1, 62/7, 80/7; Ac. a. γλασοῦ, 39/9; γλασοῦ, 43/5; Ac. pst. ΓΛΑ, 76/14; — pl. Ac. ΓΖΣ ΓΛΑΣΡΕΛΕ ΤΙΛΠΟΙΛΩ ΓΖΣ ΒΣΒΣΒΤΕΨΙΛΕ ΣΖΔΖΟΥΡΕ. = în beții cu desfătări după ospete; κάμος; commissatio, 157/14.

Glasi. = a grăi; προσφωνεῖν; loqui; v. act. prf. ΓΛΣΗ, 37/2; ΓΡΣΗ, 36/12.

Gloată, = sinagogă, adunare, mulțime, popor, sobor, șireag, ceată; συναγωγή, δῆμος, ἔχλος, σπεῖρα, πλῆθος, συνέδριον; synagoga, populus, turba, cohors, concilium, multitudo; s. g. f. ΓΛΟΑΤΑ, N. pst. 32/9; N. sng. ΓΛΟΑΤΑ, 48/1; — Ac. sng. ΓΛΟΑΤΣ, 2/8-9, 3/5-6, 10/6, 11/3, 34/13, 60/5-6; ΓΛΟΑΤΣ, 62/6; ΓΛΟΑΤΑ, 11/12-13; ΓΛΟΑΤΑ, 47/8; ΓΛΟΑΤΑ, 61/14; Ac. pst. ΓΛΟΑΤΣ, 8/14; Ac. a. ΓΛΟΑΤΑ, 54/14; ΓΛΟΑΤΑ, 116/9; — G. ΓΛΟΑΤΕΕΗ, 3/11, 35/5; ΓΛΟΑΤΕΕΗ, 34/1; — D. ΓΛΟΑΤΕΕΗ, 11/7, 83/4; — pl. Ac. sng. ΓΛΟΑΤΕ, 42/7; Ac. pst. ΓΛΟΑΤΕΛΕ, 76/1.

Gol, -ă; γυμνός; nudus; ΓΟΛΗ, pl. N. 6/1, 119/13.

Gomoresc, -ească, = al Gomorei; adj. ΤΕΤΑΨΙΛΕ ΓΟΜΟΡΕΨΗ, pl. f. Ac. pst. 170/1.

Goni, = a scoate, a mină, a persecută; ἐπελάυνειν, διώκειν; minare, persequi; v. act. ind. prs. ΤΕ ΜΕ ΓΟΝΕΨΗ? 39/2-3, 77/3;

ΤΟΥ ΓΟΝΕΨΗ, 39/6, 77/6; — impf. ΓΟΝΗΑ, 1. prs. sg. 76/4; — prf. sp. ΨΗ ΓΟΝΗ ΔΙΛ ΠΟΥΔΕΚΖΤΟΔΡΕ, 1/8.

Gotovi, = a găti, a prepara; ἐτοιμάζειν, ἐπισκευάζειν; parare, praeparare; v. act. ΓΟΤΟΒΗΤΗ, 53/9; — Refl. prf. sp. ΓΟΤΟΒΗΜΗΣ, 28/8-9.

Govitorii, veđi Buînrugovitorii.

Grăi, = cuvînt; ῥῆμα; verbum; ΓΡΑΙΟ. N. 144/8, 144/10; — Ac. pst. ΓΡΑΙΟΥ, 103/13; ΓΡΑΙΟΥ(!), 167/2-3; — pl. Ac. ΓΡΑΙΟΥΡΕ, 30/4, 80/13.

Grăi, v. act.; inf. prs. Δ ΓΡΑΙ, 51/14, 59/9, 130/12, 167/4; Δ ΓΡΑΙ, 57/8, 62/2, 113/14; Δ ΓΡΑΙ, 73/4; Δ ΓΡΑΙ, 102/8; — ind. prs. ΓΡΑΙΕΣΚΟΥ, 79/13, 81/2; — ΓΡΑΙΕΨΗ, 102/10; — ΓΡΑΙΨΕ, 8/14, 20/2, 27/6, 128/4, 130/4, 159/10-11, 166/9; ΓΡΑΙΨΕ, 119/10; ΓΡΑΙΨΕ, 128/7; — ΓΡΑΙΜΣ, 30/9; — ΓΡΑΙΕΣΚΣ, 60/11; -enj. prs. ΣΕ ΓΡΑΙΕΣΚΟΥ, 35/10; ΣΕ ΓΡΑΙΕΣΚΟΥ, 36/7, 101/14; — ΣΕ ΓΡΑΙΕΣΚΣ, 112/5; — ΣΕ ΓΡΑΙΕΣΚΣ, 55/10-11; ΣΕ ΓΡΑΙΕΣΚΣ, 65/12, 154/1; — impf. ΓΡΑΙΕΨΗ, 119/13; — impf. ΓΡΑΙΕ, 15/11, 77/1; ΓΡΑΙΕ, 25/6; ΓΡΑΙΕ, 92/6; ΓΡΑΙΕ, 97/7; ΓΡΑΙΕ, 39/9-10, 63/11; ΓΡΑΙΕ, 85/8, 96/8, 121/9; — ΓΡΑΙΕ, 3/3; ΓΡΑΙΕ, 133/9; — prf. sp. ΓΡΑΙΕ, 35/8-9; ΓΡΑΙΕ, 36/12, 44/9, 48/11, 76/14, 100/13, 103/14, 104/2; ΓΡΑΙΕ, 89/10; — fiit. ΒΟΡΣ ΓΡΑΙΕ, 22/2; — ger. ΓΡΑΙΕΣΚΣ, 5/3, 9/12, 39/1, 43/5, 59/1, 59/6-7, 101/9; ΓΡΑΙΕΣΚΣ, 16/4-5, 48/9, 167/2; ΓΡΑΙΕΣΚΣ, 42/1; ΓΡΑΙΕΣΚΣ, 60/4, 82/7; — Refl. ind. prs. ΓΡΑΙΕΨΕΣΕ, 102/13; — ΓΡΑΙΕΨΕ, 166/7; — Pas. part. prf. ΓΡΑΙΕΨΕΛΕ, pl. Ac. pst. 86/2-3; — D. ΓΡΑΙΕΨΕΛΟΡΣ, 103/9-10. — Conf. Negrăit.

Grămădi, = a strînge; συστρέφειν; congregare; v. act. ΓΡΑΜΑΔΗ, prf. sp. 96/1-2.

Grăsi, veđi Glăsi.

Grăi, = grîu; σῖτος; triticum; s. g. m. ΓΡΑΙΣ, Ac. 93/8.

Greață, dela grei, ca vieață dela vii; = βίαι; vis; s. g. f. ΓΡΑΙΕΣΚΣ ΓΑΤΕ, N. 13/6; — ΜΟΥΤΣ ΓΡΑΙΕΣΚΣ, Ac. 58/14; Ac. ΓΡΑΙΕΣΚΣ ΓΛΟΑΤΕΕΗ, 35/5; ΓΡΑΙΕΣΚΣ ΟΥΝΔΕΛΟΡΣ, 94/10; — G. ΣΟΥΔΟΡΙΛΕ ΓΡΑΙΕΨΗ ΚΑΠΟΥΗ, 4/10.

Grecesc, -ească, adj. *греческе*, adv. ³⁵/₁₀.

Greșală, = vină, păcat; *ἔγκλημα, παράπτωμα*; crimen, peccatum; s. g. f. *грешала*, Ac. pst. ⁵⁵/₃; Ac. sng. ⁶⁹/₈; — pl. Ac. sng. *грешалеле*, ¹³⁵/₂.

Greși, v. ind. prs. *грешаще*, ¹²²/₁₀; — *грешимой*, ¹²²/₉; — prf. sp. *грешію*, ⁶⁶/₁₀₋₁₁; — *греширз*, ¹⁶⁹/₆; — ger. *грешіи́дш*, ¹⁴⁹/₇.

Greș, -ea, adj. *грешу*, adv. ¹⁰⁴/₉; — pl. N. pst. *греш*, ²¹/₁₃; — g. f. *греші* = *грешле* s. *грешле*, ⁶⁶/₆.

Grijă, = *μέριμνα*; sollicitudo; s. g. f. *грѣжа*, Ac. pst. ¹⁶³/₉.

Griji, a se, = *μέλειν τινι περί τινος*; curam esse alicui de aliquo; v. refl. ind. prs. *грѣжащесе*, ¹⁶³/₁₀.

Gură, s. g. f. *γούρα*, Ac. sng. ¹²²/₁₄.

Gustă, v. act. enj. prs. *γε. γουστзμου*, ⁵⁰/₈; — prf. sp. *гѣстз*, ¹⁶/₁₃; — prf. ep. *амш γουστзтоу*, ¹⁴⁵/₄.

G.(e, i).—II.

Geînruînchîu, = genunchiû, s. g. m. *γε. γροκίελε*, pl. Ac. a. ²³/₁₁; Ac. sng. *γε. γροκίελε*, ²⁵/₁₂.

Geîncure, = genuine, mare; *πέλαγος, Ἀδρία*; pelagus, mare Adriaticum; s. g. f. *γε. γρορѣ*, Ac. sng. ⁹⁰/₁₁; *γερδρε*, ⁹⁰/₇; Ac. a. *γερδρѣ* *киликѣаскз ши пѣфилиѣаска*, ⁸⁴/₃.

Gice, veđi Dice.

Gilălui, = a urmă, a rîvnî, a împlă cu del după ceva, a vîna; *δεώζειν, ζηλοῦν*; persequi, zelare; v. act. ind. prs. *γιλзлогуици*, ¹²⁷/₅₋₆; prf. sp. *γιλзлогую*, ³⁷/₁₃.

Gintu, = multime; *πλήθος*; multitudo; s. g. m. *тотоу гинтѣ*, N. ³⁰/₇.

Giudecă, = a judecă, a socoti, a cugetă, a gîndi; *κρίνειν, ἀνακρίνειν*; judicare, propo- nere; v. act. inf. prs. *а γюдека виилорѣ ши мосцилд*, ¹⁵⁸/₇; — ind. prs. *γюдечи дшпз лѣче*, ⁴⁶/₁₁; — *γюдекз тоуγδρорѣ дшпз лѣкрѣ*, ¹⁴²/₈; — enj. prs. *се γюде- кзμού лши*, ⁵⁸/₁₂; — impf. pl. *γѣдека*, ¹⁰¹/₅; — prf. sp. *γюдекаю*, ⁷²/₇; — *γю- декз*, ¹⁸/₁; *γю*, Nt. ¹⁸/_{sus}; — *γюдекзмѣ*,

³¹/₇; — Refl. pas. ind. prs. *γюдекзсе*, ⁷⁵/₅; — enj. prs. *се γюдечесе*, ⁷⁰/₈₋₉; — fiit. *γюдекасевороу*, ¹³⁷/₁₁; — Pas. prf. ep. *стзтоу γюдекатоу*, ⁷⁴/₁₂₋₁₃; *γюде- катоу фог*, ⁸²/₁₃₋₁₄.

Giudecare, = judecare, judecată, tribunal; *βήμα*; tribunal; s. g. f. *γюдекаре*, Ac. sng. ⁶⁶/₂, ⁶⁹/₁₁; Ac. a. G. *γюдекарѣ*, ⁶⁷/₃.

Giudecătoare, = judecătoare, scaunul ju- decății, locul unde se judecă; *βήμα, кри- тірион*; tribunal, iudicium; s. g. f. *γюде- кзтоаре*, Ac. sng. ¹/₈₋₉, ¹¹⁸/₁₋₂; — G. *γю- декзтоареи*, ¹/₁₂₋₁₃.

Giudețu, = județ, judecătoria, direcțoria, domn, judecată; *κρίτης, κρίμα, κρίσις, ἄρχων, ἡγεμών*; iudex, iudicium, princeps, dux; s. g. m. *γюдецоу*, N. ¹/₇; *γюдецѣ*, ⁵⁹/₁₀, ¹²⁹/₁₄, ¹³⁰/₁; *γюдецѣлѣ*, ¹¹⁹/₆; *γюдецѣ*, ¹³³/₅; — Ac. sng. *γюдецѣ*, ⁶²/₉, ⁶⁷/₅, ⁶⁹/₈, ¹¹⁹/₅, ¹¹⁹/₈, ¹⁵⁸/₉₋₁₀; *γюдецѣ*, ¹⁶¹/₇₋₈; Ac. a. ⁶⁷/₁; *γюцѣлѣ(!)*, ⁶³/₁₂; Ac. *γюдецѣ*, ¹⁷⁰/₁₃; — D. *γюдецѣши*, ⁴⁷/₄, ¹³⁸/₁₋₂, ¹⁵⁰/₃₋₄; — pl. N. *γюдѣце*, ¹¹⁷/₆; — D. *γюдѣ- цѣлѣ*, ¹⁴⁸/₂₋₃. — *а прееми γюдецѣ*, = a fi judecată, a se judecă; *κρίνεσθαι*; iudicari, ⁶⁷/₅, ⁶²/₉₋₁₀, ¹¹⁹/₅₋₆, ¹⁵⁰/₉₋₁₀.

Giuinghiare, = junghiare; *σφαγή*; occisio; s. g. f. *сѣд γю. γгѣрѣи*, G. ¹³²/₇.

Giuinghietoriû, = junghietoriû, altariû, jârtfelnic; *θυσιαστήριον*; altare; s. g. m. *γрозцз ѱсакоу... спре γю. γгѣрѣи*, Ac. sng. ¹²¹/₅.

Giura, a se, = a se jură, a se afurisi; *ἀνα- δηματίζειν, ὀμνέειν*; se devovere, jurare, v. refl. impr. *ноу вз γю. γрареци*, ¹³³/₁₄; — prf. sp. *се γю. γрорз сѣ. ре*, ⁴⁹/₁₃, ⁵²/₁₂₋₁₃.

Giurământu, = jurămint; s. g. m. *γю. γр- мзнтоу*, Ac. ⁵⁰/₃ ⁵⁰/₆; *γю. γр. мзнтоу*, ¹³⁴/₂.

Giure, = june, tinăr; adj. *γю. ре. ле*, N. sng. ¹⁶/₆; — Ac. sng. ⁵³/₅; Ac. pst. *γю. ре*, ⁵¹/₁₃.

Giurelu, = junel, tinerel; adj. *γю. ре. лѣ*, N. pst. ¹⁶/₂; — Ac. pst. ⁵¹/₈.

Giurui, = a jurui, a făgădui, a promite; *ἐπαγγέλειν, ἐπινεύειν*; promittere, consen- tire; v. act. enj. prs. *се γю. γрѣсткз*, ⁶⁶/₁₂; prf. sp. *γю. γр. ги*, ¹¹²/₃; — prf. ep. *доу*

μυρδιτου, 117/11.12; — Refl. prf. sp. ce
μυρδι, 2/11.12; — Pas. prf. e... μυρδιτх
φостаου(!), 74/10.11; — part. prf. pas. μυ-
ρδιτελε, pl. Ac. pst. 53/3.4.

Gioi, = joï, (diua), g. f. ποι, Ac. Nt. 116/5,
Nt. 118/sub; ποι, Nt. 133/5; ποι, Nt. 160/sub;
— G. ποιεν, Nt. 70/5.

Giosu, = jos : κάτω; deorsum; adv. ποσ, 16/8.

H.—X.

Hicleanu,-ă, = viclean, rău; πονηρός; ne-
quam, pessimus; adj. Δῆουλδ χικλ'κ'νοу,
N. pst. 5/8.9; χικλ'κ'ηδ, 5/13; — g. f. pl. N.
pst. Δῆουελε ч'κ'л'л χικл'κ'ηελε, 4/12; —
Ac. pst. χικл'κ'ηε, 5/2.

Hiclesigü, = viclesug, înșelăciune, răutate;
ἐνέδρα, δόλος; insidiae, dolus; s. g. m. χι-
κ'л'ешигъ, Ac. sng. 65/5; Ac. pst. χικл'κ'η-
шигъ, 141/12.

Hlipi, = a se văeta; ἀλαύξειν; ululare; v.
netr. ger. χαιπινδ, 131/5.

Horu, nume propr. g. m. χοσδ, Ac. 86/10.

Hrană, = bucate, demîncare; τροφή; cibus;
s. g. f. χρανз, Ac. 92/11; χρα^{ηз}, 92/5;
χрана, 119/14.

Hrăni, v. act. Pas. ind. prs. cзнтου... χρз-
нитου, 37/5.7.

Hristoseanu,-ă, = creștin, adj. χρίστο-
ε'κ'ноу, N. 81/9; — Ac. ка ου χριστο-
ε'κ'ηδ, 161/5.

Hristos, nume propr. g. m. χс, N. 80/2, 109/8,
138/14, 149/12, 155/11, 157/4, Nt. 157/sub; — Ac.
19/11, 63/10, 106/1, 107/7, 136/12, 143/2, 155/8;
— G. лδ χс, 140/13, 160/7, 160/11, 162/5;
лδй χс, 140/14; — χс іс, Ac. 164/6, 165/6;
— іс χс, Ac. 159/14; — G. лου іс χс, 108/10,
139/2, 141/13; лδ іс χс, 116/7.8, 138/11, 140/3,
156/14, 168/12; а лδ іс χс, 138/5; — D. pst.
іс χс, 145/11.

Huli, = blăstemă; βλασφημεῖν; blasphemare;
v. act. ind. prs. pl. χδлескоу, 118/2.3; —
enj. prs. pl. ce χοу'л'к'екз, 76/2; — ger.
χοу'л'инд, 12/11; χδлин'лδ, 158/5.6; — Refl.
ind. prs. χδл'к'ц'есе, 160/13; — fiit. χοу'ли-
сева, 169/1.

I.—II.

I, и, numer card. = 8, 156/8; ии = 18, 79/sub;
ли = 48, Nt. 68/45; ии = 58, Nt. 138/4.

I, и, pr. pers. scurtat, vedi Elu.

Idol, s. g. m. ἰδολιδ, G. 158/3.

Izbăvi, = a răscumpăra, a mîntui; λυτροῦν,
ἐυεσθαι; redimere, eripere; v. act. inf.
prs. а ѱβεви, 170/12; — prf. sp. ѱβεви,
170/6.7; — Refl. prf. sp. ѱβεвиτοуεв,
142/12.

Izbăvire, s. g. f. ѱβεвире, Ac. 136/14.

Izbi, a'si, = a'si scăpa, a'si scoate, mîntui,
ceva; κερδαίνειν; lucrifacere; извыти; ce
нз ѱвнмоу досздир'к' ачаста, 89/1.2. Conf.
Izbăvi.

Izecleni, a se, = a se învîrtosă, a se înpietri;
σκληρύνεσθαι; indurari; v. refl. împrf. pl.
ѱзекленїлсе, 3/9.

Izeceanu,-ă, = virtos, dur, greu, iute;
σκληρός; durus, validus; adj. ѱз'к'к'л'к'ноу
цї ε спре ц'к'пз а кзкз, N. 77/3; — Ac.
ѱз'к'к'л'ηδ взнтоу, 123/3.

Izvori, = βρύειν; emanare aquam; v. act.
fiit. ѱзвсина, 125/5.

Izvor, = πηγή; fons; s. g. m. ѱзвсд, N. pst.
125/8; N. sng. ѱзвссу, 125/4.

Ierusalimlean,-ă, adj. ἱε'ρ'л'м'л'к'ни, Ac. 101/3.

Ilie, nume propr. g. m. Ἰλιᾶ, N. 135/6.

Isac, nume propr. g. m. ἱсакоу, Ac. 121/4.

Iscoditoriü,-oare, = socotitoriü, poftitoriü;
adj. cзїноδ ѱскодитору. ἀλλοτριоеπισκοπος;
alienorum appetitor; Ac. pst. 161/4.

Iscodnic, = iscoadă, sol; ἀγγελος; nuntius;
s. g. m. ѱск'д'ничїи, Ac. sng. 122/2.

Ispită, = probă; δοκίμιον; probatio; s. g.
f. испита, N. 109/13.

Ispiti, = a cercă, a se încercă, a cercetă;
πειράζειν, δοκιμάζειν, ἐρευνᾶν; conari, ten-
tare, probare, scrutari; v. act. prf.
sp. ѱспити, 58/10; — ѱспитиоу, 140/10;
— ger. ѱспитинд, 140/12; — Refl. pas.
ind. prs. ѱспит'к'ц'есе, 112/10; — Pas. part.
prf. испїт'ноу, Ac. pst. 139/14.

Ispitire, = prubă, ispită; δοκίμιον, πειρασμός; probatio, tentatio; s. g. f. ἰσπιτιρε, N. 139/12; — Ac. a. ἰσπιτιρεκ 160/4.

Ispovedi, = a mărturisi, a crede; ἐξομολογεῖσθαι, ὁμολογεῖν; confiteri; v. act. ind. prs. ἰσποβεδεσκς, 60/9; — pl. 48/4-5; — impr. ἰσποβεδιцивз, 135/1; — ger. ἰσποβεδι-ридс, 6/8.

Isprăvire, = îndreptare; κατόρθωμα; correctio; s. g. f. ἰσпрзвире, N. 57/9.

Istovu, = adevărat, cu amăruntul, mai bine, din lăuntru; ἀκριβέστερον, ἔμφυτος; certius, certissime, insitus; ἰστοβοу, 62/12; — ἰστοβοу, 50/13; ἰστοβοу κςвкннго(!), 114/7.

Italia nume propr. g. f. ἰταλία, Ac. 82/14, 84/8.

Iudei, ἰουδειν, veđi mai la vale sub Ἰουεῖ, ἰουδεс.

Ivi, = a arăta, a descoperi; φαίνειν, ἐπιφαινεῖν, ἐμφανίζειν, ὁρᾶσθαι, ἀποκαλύπτειν; adire, parere, apparere, revelare; v. act. ind. prs. ἰвѣще, 166/4; — prf. sp. ἰвирз, 68/14; — fit. воу ἰви, 77/12; — Refl. inf. prs. ἄ се иви, 139/8; — ind. prs. ἰвѣщесе, 130/11; — enj. prs. се ме ἰвекс, 162/5-6; — imprf. ἰвниѣсе, sg. 140/13; — prf. sp. сѣ ивирз, 88/5; — prf. cp. sg. сѣкоу ивнитоу, 143/4; сѣкоу ивнѣс, 162/12; — fit. се ворс иви, 161/13.

Ivire = arătare, descoperire; ἀποκάλυψις; revelatio; s. g. f. ивирѣк, Ac. 160/8.

I.—Ī.

I, ī, numer card. = 10; ĩi = 12, 3/5; ĩi = 14, 15/sub; ĩi = 15, 31/sub; ĩi = 16, 47/sub; ĩi = 17, 63/sub; ĩi = 18, 79/sub; ĩi = 19, 95/sub.

Īa, ĩa, pr. prs. veđi Elu.

Īa, ĩa, veđi Luà.

Īacmu, ĩakmš, veđi Acmu.

Īacov, nume propr. g. m. Īakovс, N. 109/7; ĩakovс, 107/3; — ĩakovс, 29/3-4; ĩako^R, Nt. 109/6; — G. лš ĩakovс, Nt. 107/1; ἄ лš ĩakovс, Nt. 109/4-5.

Īane, interj. ĩane каоуѣтз, 40/12.

Īale, ĩale, veđi Elu.

Īarā, = δέ, τέ; vero, autem; conj. ĩarз, 1/3, 5/10, 10/13, 17/12, 26/1, 34/12, 39/9, 45/3, 46/13, 48/4, 48/11, 56/4, 64/10, 65/6, 83/10, 94/9, 94/13, 95/3-4, 95/5, 102/3, 103/10, 110/4, 115/4, 117/2, 118/8, 120/7, 125/13, 134/6, 144/8, 145/6, 146/3, 149/6, 160/13, 161/4, 161/8, 169/12; ĩarз, 3/9; ĩarз, 109/14; ĩarз, 67/10, 81/9, 118/14.

Īarbā, ĩarвз, veđi Earbā.

Īasā, ĩacз, veđi Ešĭ.

Īaste, ĩacte, veđi Fĭ.

Īave, ἄ ĩave, adv. 37/9.

Īerusalim, nume propr. ĩerлmoу, N. a. 34/2; — Ac. ĩerлмс, 65/5, 75/10 ĩerлмь, 60/1-2; ĩerлмь, 18/5, 19/13, 25/6, 27/9, 27/13, 28/4, 28/9, 29/1, 38/8, 41/12, 42/2, 49/9, 64/14, 66/4, 66/14, 68/13, 70/8, 71/14, 74/4, 78/13; рлмь, 7/6.

Īevanghelie, s. g. f. ĩev^Γлĭa, Ac. 20/10, 20/14.

Īevanghelist, s. g. m. ĩev^Γлĭcтоу, G. 26/10.

Īon, nume propr. g. m. ĩw, Nt. 3/8.

Īov, nume propr. g. m. де (ἄ лš) ĩwвс воу-рз сев.даре, G. 108/11; лš ĩwвс, 133/11.

Īrod, nume propr. g. m. G. лš ĩrodс, 56/13.

Īsaia, n. propr. g. m. ĩcaĭa, Ac. 103/14-104/1.

Īsrail, nume propr. g. m. G. лоу ĩcль, 109/9; — pl. G. нздѣжд ĩслилорс, 102/1.

Īsrailtean,-ă, adj. ĩcлѣни pl. Voc. pst. 32/11-12.

Īsus, nume propr. g. m. ĩc, N. 39/5, 77/6, 109/8, 138/13; — Ac. 4/4, 19/11, 20/9, 63/10, 70/4, 103/6, 106/1, 107/7; ĩcoу, 5/9; — ĩc хс, 159/14; — хс ĩc, 164/6, 165/6; — G. pst. 4/5, 6/6, 28/5, 75/8; ĩcš, 5/3; ĩcoу, 23/8; — лоу ĩc хс, 108/10, 139/2, 141/13; лš ĩc хс, 116/7-8, 138/11, 156/14, 168/12; — D. лš ĩc хс, 140/3; ĩc хс, 145/11. — Conf. Hristos.

Īudeĭaninu,-ă, adj. ĩouдеĭанинс, N. 11/8; — ĩouдеа = ĩouдеанинслс, G. pst. 5/6. — Conf. Jidovinu.

Īudeĭancă, s. g. f. ĩouдеĭанкз, N. 63/8.

Īudeĭescu,-ĭească, adj. ĩouдеĭескз, Ac. pst. 66/11; — pl. Ac. pst. ĩouдеĭециле, 19/3; ĩouдеĭеци, 78/14; — pl. g. m. N. pst. вз-зх.рĭи ĩouдеĭеци, 69/1.

- Nt. 149/11-12, Nt. 153/10-11, Nt. 160/2, Nt. 168/9-10, Nt. 170/8-9; — prf. sp. ἄνεποι, 57/6; ἄνεποι, 93/3; — ἄνεπισ, 26/2; — ἄνεποιρξ, 4/13; — ger. ἄνεπεινδξ, 112/12.
- Încinge**, v. act. impr. ἄνεπεινδξ ματελε κουτετελορου βοαζε, = ἀναζωσάμενοι τὰς ὀσφύας τῆς διανοίας ὑμῶν, succincti lumbos mentis vestrae.
- Încindre**, = încindere, aprindere; πύρωσις; fervor; s. g. f. ἔρηξ βοи ἄνινδρε, N. 160/4.
- Înde**, = unde(?), cînd; quum; conj. ἄνδε στχτξδῖ ἄ γλοάτξ, 62/5.
- Îndeșertu**, = îndeșert; κενῶς; inaniter; adv. ἄνδεσερτοῦ... γρξζαψε, 128/3.
- Îndoi**, a se, v. refl. prf. sp. ἄνδοιρξε 97/7.
- Îndrăzni**, = a cuteză, a vorbi fără sfeală; παρρησιαζεσθαι; cum fiducia loqui; v. netr. imprf. 3. sg. ἄνδρξνικα, 3/6.
- Îndulci**, a se, = τρυφᾶν; epulari; v. refl. prf. sp. ἄνδξχινοῦρξ επρε πξμξχνοῦ, 132/4.
- Înfășă**, = a împejura; περίκεισθαι; circumdare; v. act. Pas. ind. prs. κοῦ βερημιλε ἀχκξτλ ἄφξωατξ σχνητοῦ, 102/2-3.
- Înfrără**, = a înfrînă; χαλιναγωγεῖν, φμιοῦν; freno circumducere, facere obmutescere; v. act. inf. prs. ἄνι ἄφρξρα ζξπξ, 122/12; — enj. prs. pl. ce ἄφρξρε, 148/7; — ger. νε. ἄφρξρξνδξ λιβα cā, 115/12.
- Înfrică**, = a înfricoșă, a înspăimîntă; ἐμφοβεῖν; tremefacere; v. act. Pas. prf. ἄφρικατξ φοῦ, 63/13-14; — ἄφρικαқи φοῦρξ. 39/8-9.
- Înfrumușă**, a șî, siînre, = a se înfrumușeță, a se înpodobi; κοσμεῖν; ornare; v. refl. ind. prs. шй ἄφρξша cīρε, 152/4.
- Înghiți**, = καταπίνειν; devorare; v. act. enj. prs. sg. ce ἄνιцξ, 163/14.
- Înglodi**, a se, = a se îngroși, a se cutremură; φρίσσειν; contremiscere; v. refl. ind. prs. pl. ce ἄγλοσεκοῦ, 120/13-14.
- Îngrășă**, = τρέφειν; enutrire; v. act. prf. sp. 2. pers. pl. ἄγρξωατοῦρξ ἄρεμα βοαζεξ, 132/5-6.
- Îngroșă**, a se, = παχύνεσθαι; incrassari; v. refl. pas. prf. sp. ἄγρξωεε ἄρεμα ὠμε. ἄρηνορξ, 104/7.
- Înger**, s. g. m. ἄνερξ, N. 48/3; ἄνερξλξ, 148/11-12; ἄνερξξ, 89/9; — pl. N. ἄνερῖν, 137/2, 141/7, 157/2; ἄνερι, 166/11; — Ac. a. ἄνερῖν, 169/6.
- Încă**, = ἔτι, καί; adhuc, insuper; adv. ἄκξ, 2/1, 120/13; — ἄκξ ши, 33/2.
- Încălecă**, v. act. enj. prs. sg. ce ἄκαλεце, 54/1-2.
- Încăresce**, a se, = a se încălzi; θερμαίνεσθαι; calefierii; v. refl. pas. impr. ἄκξρξκ-πεινδξ, 120/2.
- Încătru**, = încătrò, încotrò; ὅπου; ubi; adv. ἄκξξξ ὠ βα, 123/6.
- Închide**, v. act. prf. sp. ἄκισοῦ, 75/12; — ἄκисερξ, 33/12-13.
- Închiră**, a se, = a se închină, a se rugă; a plecă; προσκυνεῖν; adorare; v. act. inf. prs. ἄ με ἄκισα, 60/2; — prf. sp. нз ἄκисμξ πε. ἄρξκίελε, 25/11-12.
- Încolo**, = ἐκεῖ; illic; adv. ἄκολο, 117/3.
- Încredință**, = a adeveri; πείθειν; svadere; v. act. imprf. sg. ἄκρεδίца, 103/5-6.
- Încungîură**, = a încunjură; περιέρχεσθαι; circummire; v. act. prf. sp. ἄκοχνιουρξμοῦ, 99/5.
- Înmbă**, ἄμβλα, veđi Înblă.
- Înmvie**, ἄμβιε, veđi Învie.
- Înmviere**, ἄμβιερε, veđi Înviere.
- Înn**, ἄν, Toate cuvintele, cîte încep cu ἄν = inn, sînt de căutat sub În = ἄ, nu sub Înn.
- Înpăcare**, = împăcare, pace; εἰρήνη; pax; s. g. f. ἄξξ ἄνκαρε, Ac. 126/13-14.
- Înpăratu**, = împărat; βασιλεύς; rex; s. g. m. ἄνρατξ, N. 68/5; ἄνρατοῦ, 80/14; ἄνρατοῦ, 82/3; — Ac. sng. ἄνρατοῦ, 137/4; ἄνρατοῦ, 148/13; — D. λοῦ ἄνρατοῦ, 68/9-10; ἄξ ἄνρατξ, 148/1-2; — Voc. pst. ἄνρατε, 72/12, 75/4; Voc. a. 78/9; ἄνρατε, 73/8, 81/5; ἄνρατξ, 71/9-10; Voc. sng. ἄραρατε, 76/9.
- Înpărătescu**, - ească, adj. ἄνρατξκξκξ cφñιε, N. 146/11; — Ac. ἄνρατξκξκξ, 118/4-5.
- Înpărăție**, = βασιλεία; regnum; s. g. f. ἄνρατξιᾶ σεῦν, Ac. 3/8; ἄνρατξιᾶ λοῦ

- Δῆσεδ**, ¹⁰³/₄₋₅, ¹⁰⁵/₁₃; — D. **Δησεδ**, ¹¹⁷/₁₁.
- Înpărți, a se**, = συλλεσθαι; discedere; v. refl. pas. perf. sp. **се Δησεди**, ⁴⁸/₁.
- Înpenge**, = a adevəri, a dovedi; αποδεικνύναι; probare; v. act. inf. prs. **Δηπεγε**, ⁶⁶/₇.
- Înplè**, = implè; πληροῦν; implere; v. act. prf. sp. **Δηπλορз четата**, ⁹/₁₄; — Pas. prf. **φδρз Δηπλοци δε ουσμῆε**, ⁹/₁₁.
- Înpletitură**. = ἐμπλοκή; capillatura; s. g. f. **Δηπлетитοурια** **пзрѣи**, Ac. ¹⁵¹/₁₀.
- Înpregiuru**, = împrejur. roată; τροχός; rota; s. g. m. **Δηпрегiурѣ нзскоурѣи носзѣд**, Ac. ¹²⁴/₁; — locuț. adv. **Δηпрегiурѣ локѣи**, ⁹⁷/₈.
- Înpreură, a se**, = a se împreună, a fi părtaş; κοινωνεῖν; communicare; ind. prs. **Δηπροурαῖεκз киндрелѣ лѣ хε**, ¹⁶⁰/₆; — Pas. part. prf. **славееи Δηпредратѣ**, N. ¹⁶²/₆.
- Înprotiva**. = încontra; πρὸς; adversus; prep. cu G. **Δηпротива нѣмелоги лог** **їѣ**, ⁷⁵/₇₋₈.
- Înprotivăgrăi, a se**, = a se grăi înprotivă; contradiceere; ἀντιλέγειν; v. refl. pas. ind. prs. **тоуτῆ. Δηпрѣтк Δηпротивзгрзгiацееѣ**, ¹⁰²/₁₃.
- Înputare**, = dosadă, sudalmă, blăstêm; ὕβρις, λοιδορία; injuria, maledictum; s. g. f. **Δηпугтаре**, Ac. ⁸⁵/₉₋₁₀; **недзхзтори... Δηпугтаре дерептоу Δηпугтаре**, ¹⁵³/₅₋₇.
- Înr**, = în, prep. cu Ac. întrebuintată înăntea cuvintelor cari se încep cu o vocală, și în compositiuni cu astfelu de cuvinte; **Δηрачела ча**, ⁴⁰/₁₃; **Δηрачелаш кѣметоу**, ¹⁵⁷/₅; **Δηрачасга вркме**, ¹⁶⁷/₇. — Conf. **Δηр а греиле ча**, ⁵³/₁₄; **Δη. Δηрачелаши сѣстоу**, ¹²⁴/₁₄; **Δη. Δηрачкiаши коусерε**, ¹²⁵/₁₄.
- Înrainte**, = înainte, adv. **Δηраинте**, ¹⁷/₁₄, ⁸⁹/₈, Nt. ¹⁴¹/₈; **Δηраинте**, ⁴⁶/₁₃₋₁₄; **Δηраинте**, ¹⁰⁸/₇₋₈; **Δηраинте**, ¹⁶⁶/₁₂; **Δη. Δηраинте** ⁹¹/₃.
- Înraintea**, = înaintea, prep. cu G. **Δηрайтк ѣудекзтоарееи**, ¹/₁₂; **Δηраинта** ³/₁₁, ⁴⁶/₆; **Δηраинта**, ⁵⁵/₁₁; **Δηраинта**, ⁵⁶/₆ ⁶²/₂, ⁷²/₁₀₋₁₁, ⁷³/₉₋₁₀, ⁸⁹/₁₁; **Δηраинта**, ¹²⁹/₇; — **Δη. Δηраинте** **Δηраинте**, cu D. Nt. ¹⁸/₉.

- Înraleanu**. = înalean, încontra, înprotivă, îndeșert; ἐναντίως; contrarie; adv. **εου ημικз Δηралкноу нѣ фечю**, ¹⁰⁰/₁₄₋₁₀₁/₁; **Δηралкноу грзиндѣ**, ¹⁰¹/₈₋₉.
- Înrapoi**, = înapoï, adv. **Δηραпοи**, ¹⁵³/₇.
- Înrălță**, = înălță, a rădică; ἀναφέρειν; v. act. prf. sp. **Δηрзлцз ηсакоу... спре ѣю. Δηгiеторю**, ¹²¹/₄.
- Înrălțime**. = înălțime; ὕψος; exaltatio; s. g. f. **Δηрз Δηрзцима ча**, Ac. a. ¹¹¹/₅.
- Înrărmă. a se**, = a se înărmă; ὀπλιεσθαι; armari; v. refl. pas. împr. **Δηрачелаш кѣметоу Δηрзсмацнвз**, ¹⁵⁷/₅₋₆.
- Înrelu**, = inel, s. g. m. **Δηрелогу де доурѣ**, Ac. ¹¹⁶/₁₀.
- Înremă**, = inimă, s. g. f. **Δηрема**, N. ¹⁰⁴/₇₋₈, ¹¹⁵/₁₃; — Ac. sng. **Δηрема**, ²⁸/₂; Ac. a. **Δηрема**, ¹³²/₆; Ac. pst. **Δηремз**, ¹⁰⁷/₁₁; **Δηремз**, ¹⁴³/₁₄, ¹⁵¹/₁₃; — pl. Ac. sng. **коу Δηремре(!)**, ¹⁰⁴/₁₄; **Δηремиле**, ¹²⁹/₂; Ac. a. ¹²⁵/₁₄, ¹³³/₁, ¹⁵⁴/₁₃₋₁₄.
- Însă**, conj. **Δηсз**, ¹⁹/₁₄; **Δηсз**, ⁸²/₁.
- Însu**, = însul, -a, el, ea, dînsul, dînsa; αὐτός; is; pr. pers. — Numai cu prepozițiunile: di, dîntru, întru, cătră, spre. — sg. **ла Δη. Δηсѣ**, ²⁶/₁₂; **ла Δη. Δηсоуѣ**, ⁶³/₅; **вє. Δηррз** **ла Δη. Δηсоуѣ**, ¹⁰³/₁; **ли се ва тз. Δηла Δηззсоуѣ**, ¹⁹/₁₄; **Δηззхнсѣ светоурѣрзсе**, ⁹³/₁₂; **сзхнтоу вине спре Δηсѣ**, ⁷³/₂; **кзсѣспрї Δηсѣ**, ¹⁶/₉₋₁₀; **сзгнзспрї Δηсѣ**, ⁴⁴/₁; **пугсерз мз. Δηрдеспрї Δηсѣ**, ³²/₁₀; **кзоутаюспрї Δηсѣ**, ⁴⁰/₁₄; **се грзгiаскзспрї Δηсѣ**, ⁶⁵/₁₂; **черзндѣспрї Δηсоу пзсз**, ⁶⁹/₁; **лѣѣмоуспрї Δηсоу**, ⁵⁹/₆; **спрї Δηсѣ пугсе мз. Δηрде сале**, ⁹⁸/₄; — pl. **лзкѣи мѣ... ла Δη. Δηшїи**, ²⁶/₆; **се іасз Δη. Δηтрзхнши**, ⁴/₁₃; **Δη. Δηтрзхншїи маї моуци**, ⁵²/₁₀₋₁₁; **лзкоуи Δηтрзхншїи**, ⁶⁵/₁₃; — **Δηтрзхнсе**, ¹⁶⁶/₁₃₋₁₄; **снсе кзтрзхншїи**, ¹⁸/₉; **гзгси кзтрзхншїи**, ³⁷/₂₋₃; **грзи кзтрзхншїи**, ¹⁰⁰/₁₃; **вє. Δηре дхѣу снтоуспрї Δηшї**, ³/₂₋₃.
- Însumi** = însu'mi, însa'mi; αὐτός; ipse; pr. pers. sp. I. pers. **Δηсоу ми**, N. ⁴²/₁₀₋₁₁, ⁷⁰/₁₄; — II. pers. N. **Δηсоуци**, ³¹/₆, ⁵⁹/₃; — Ac. **ка ти. Δηре Δηсѣци**, ¹¹⁸/₇. — pl. N. **Δηшнвз**, ¹/₆, ¹⁴²/₄, ¹⁴⁵/₇; **Δηшнвз**, ²³/₁;

ΒΕΣΤΕΣΚΟΥ. ἀλλ' ἀληθείας καὶ σωφροσύνης ῥήματα ἀποφθέγγομαι, sed veritatis et sobrietatis verba loquor, 80/12-13.

Întreg.-ă, = ὁλόκληρος; integer; adj. N. pl. σε φημι... ἅ τοιοῦ ἄξιον, 110/3; — ἄνθρωποι μῆνδρῶε γρακορε βεστεσκογ, 80/12-13.

Întregumândri, = a fi deștept, prudent; σωφρονεῖν; prudentem esse; v. act. impr. ἄνεγομῆνδρῶν. 158/13.

Întregumîndriū, întreagămindrie, = înțelept, tread, deștept; σώφρων; sobrius; ἄνθρωποι μῆνδρῶε γρακορε βεστεσκογ, 80/12-13. — Conf. Întreagămindrie.

Întru, = ἐν, εἰς; in; prep. cu Ac. ἄνεξ, 9/4, 10/11, 27/13, 42/8, 74/4, 76/6, 80/9, 81/7, 86/12-13, 99/12, 131/1; ἄνεξ, 15/14, Nt. 15/sus, 18/5, 20/13, 21/14, 22/12, 58/2, 60/10, 61/11-12, 61/13, 64/13-14, 74/4, 75/10, 76/6, 76/8, 78/8, 78/13, 81/11, 82/14, 83/5, 84/5, 84/11, 89/7, 98/7, 98/13, 98/14, 99/6, 100/5, 103/2, 114/6, 123/13, 125/10, 127/3, 128/6, 131/11, 140/1, 140/13, 144/10, 151/13, 156/7, 156/13, 157/9, 157/13, 159/7, 167/13; ἄνεξ, 84/9; ἄντρογ, 76/5; ἄντροξ, 79/7; ἄνεξ, 166/12; — ἄνεξ, 2/3, 2/8, 2/13, 3/14, 7/9, 7/12, 10/1, 10/2, 10/6, 10/12, 14/1, 14/9, 15/6, 17/4, 17/8, 17/9, 17/11, 17/12, 17/13, 17/13, 18/1, 18/2, 18/3, 18/6, 18/11, 21/13, 24/7, 24/8, 24/8, 24/9, 24/10, 24/14, 25/1, 25/6, 26/2, 26/5, 26/8, 27/9, 28/4, 28/9, 35/8, 37/6, 37/7, 40/5, 43/1, 55/14, 60/1, 60/5, 60/6, 61/11, 62/4, 62/8, 63/10, 65/14, 66/8, 66/10, 68/13, 70/10, 71/14, 77/14, 78/9, 81/4, 83/7, 83/10, 90/7, 94/1, 99/3, 105/8, 109/11, 110/3, 111/3, 111/5, 111/6, 114/1, 114/11, 115/2, 115/5, 115/9, 115/11, 116/3, 116/9, 116/12, 117/5, 117/10, 125/12, 125/14, 126/13, 127/1, 127/10, 129/6, 130/7, 131/13, 132/3, 132/6, 134/5, 134/8, 137/2, 137/8, 138/9, 138/10, 139/1, 139/3, 139/5, 139/7, 140/2, 140/8, 141/6, 142/5, 142/9, 143/6, 143/12, 143/13, 145/3, 145/13, 146/1, 147/9, 147/13, 148/14, 153/3, 154/5, 154/13, 157/1, 157/8, 157/10, 157/13, 157/14, 157/14, 158/1, 158/2, 158/4, 158/14, 160/4, 160/8, 162/2, 162/3, 162/7, 163/8, 164/5, 164/12, 167/7, 168/13, 170/8; ἄντροξ, 2/5, 3/13, 6/4, 30/3, 68/6, 83/10, 84/8, 99/8; ἄνεξ 2/7, 14/5, 14/8, 15/3, 16/12, 19/12, 21/7, 24/4, 26/1, 26/4, 38/11, 40/10, 41/12, 48/10, 52/7, 56/3, 56/4,

56/13, 60/6, 60/14, 60/14, 65/10, 66/9, 67/6, 67/8, 71/5, 74/13, 136/7, 158/1; ἄντροξ, 4/3, 5/12, 29/1, 32/8, 35/2, 36/1, 43/11-12, 45/3-4, 49/5, 49/9, 51/5, 65/4, 65/8, 66/14, 70/7-8, 97/5; ἄνεξ, 9/7, 38/8; ἄνεξ, 111/12; ἄντρογ, 29/7; ἄντρογ, 15/9, 45/14, 101/8; ἄντρογ, 90/3, 99/14; — Conf. Diintru, Priintru.

Înturerecu, = Întunerec, miî, dece miî; μυριάς, σκότος; millia, tenebrae; s. g. m. ἄννεξ ἄντροξ κρεκογ(!) ἅ ἄννεξ, Ac. 78/3; — pl. N. κἄτε ἄντροξ κρεκε σῆντῆς ἰούδῆνι κελ κε δού κρεξῆ. 29/11; — Ac. χῆννι ἄντροξ κρεκε δε ασῆνντογ. 6/14.

Întelegătoriū, -oare, adj. σοφῶν ἄνελεγῆτορι, = umili, plecați, ταπεινόφρονες, humiles, pl. N. 153/5.

Întelege, = a înțelege, a ști, a cunoaște, a pricepe; γινώσκειν, ἐπιγινώσκειν, καταλαμβάνειν; intelligere, cognoscere, scire, comperire; v. act. inf. prs. ἄ ἄνελεγε, 104/5; ἄνελεγε, 34/14, 59/13; — enj. prs. σε ἄνελεγογ, 54/12; — σε ἄνελεγει, 41/2, 120/14-121/1; — σε ἄνελεγεξ, 43/13-14, 45/9; — σε ἄνελεγε(ξ)(!), 50/13; — prf. sp. ἄνελεσογ, 72/3; — ἄνελεγε, 45/7, 47/5-6; — ἄνελεγεροξ, 6/2, 11/7, 95/9-10; — fit. βοξῆ ἄνελεγε, 31/1-2, 104/14; — part. prf. pas. ἄνελεγεα = ἄνελεσογ, 143/3.

Întelepciure, = întelepciune; sciință; γνώσις; scientia; s. g. f. ἄνελεπχιορ κρεδῆ ἄνεξῆ, Ac. 168/8; — pl. Ac. δεπρογοξ βῆννδξ δογῆ ἄνελεπχιορι, 152/11.

Înteleptu, -eaptă, = înțelept, cunoscătoriū, γνώστης; sciens; adj. compar. ἔννι μῆν ἄνελεπτογ, N. 73/11-12.

Învănce, = a învinge, a birui; κατακυριεύειν; dominare, vincere; v. act. prf. sp. νῆν ἄνεκκογ λοξῆ, 5/13.

Învăța, = διδάσκειν, παιδεύειν; docere, erudire, v. act. ind. prs. ἄνεξ, 30/2; — ἄνεξ, 33/2, 108/10, 167/6; ἄνεξ, 107/8, 168/6; — enj. prs. σε... ἄνεξ, 19/6; imprf. 1. pers. sg. ἄνεξ, 22/7; — 3. pers. sg. ἄνεξ, 105/14; — Refl. prf. sp. ἄνεξοροξε, 166/2; — Pas. ind. prs. σῆντῆς... ἄνεξορογ, 37/9; — ἄνεξορῆ σῆντῆς, 29/14-30/1; — prf. prf. ἄνεξορῆ, N. 22/1.

Învățătoriiu, -oare, adj. și s. — pl. N. **ΛΒΖЦΤΟΡΗ**, 122/6; — g. f. Ac. a. **ΛΒΖЦΤΟΑΡΕ ΤΡΕΜΚΤΕΡΕ**, 107/7; Ac. pst. **ΖΕΣΘΡΖ ΛΒΖЦΤΟΑΡΕ**, 136/9.

Învățătură, s. g. f. **ΛΖΣ ΛΒΖЦΤΟΥΡΗ**, Ac. sng. 3/14; N. **ΛΒΖЦΤΟΡΗ(!)**, 166/2-3.

Învie, v. act. de conjugățiunea a treia; astăđi: a învia; *ξωοποιεσθαι, αναστηναι*; vivificatum esse, resurgere; prf. sp. **ΛΒΙΣΕ**, 156/1; — fiit. **ΛΒΙΕΚΟΡΣ**, 137/10-11. — Conf. Vie.

Înviere, = învia; *αναστασις*, resurrectio; s. g. f. N. **ΛΒΙΕΡΕ**, 137/9; **ΛΒΙΕΡΕ**, 48/3; — Ac. **ΛΒΙΕΡΚ**, 47/11, 156/14; **ΛΒΙΕΡΚ**, 139/2; **ΛΒΙΕΡΚ**, 62/8, 83/3; **ΛΒΙΕΕΡΚ(!)**, 61/3; — G. **ΛΒΙΕΡΙΕΝ**, 137/12.

Învrăjbi, = a turbă, a se înfuria asupra cuiva; *ἐμμάλινεσθαι*; insanire; v. act. împrf. 1. pers. sg. **ΛΒΡΖЖБІА ΕΙ**, 76/3.

Învrătoșă, = învirtoșă, a întări; *στηρίζειν*; confirmare; v. act. cnj. prs. ce **ΛΒΡΖΤΟΑШЕВЗ**, 164/8; împr. **ΛΒΡΖΤΟШАЩИВЗ ΛΡΕМИΛΕ**, 133/1; — împrf. sg. **ΛΒΡΖΤΟША**, 136/10.

J.—Ж.

Jidov, nume propr. g. m. **ЖИДОВИΛΟΡΣ**, pl. D. 4/5. Conf. Iudei.

Jidovinu, -ă, adj. **ЖИДОВИΝΟΥ**, N. 36/4; **ЖИДОВИΝΟΥ**, 37/5. — Conf. Iudeianinu.

Jelui, = a pofti, a avè dor, a dori; *ἐπιθυμεῖν, ἐπιποθεῖν*; concupiscere; v. act. ind. prs. **ЖЕΛΣІАЩЕ**, 128/5; — **ЖЕΛΟΥЩИ**, 127/4; — **ЖЕΛΟΥЕСКΣ**, 137/2; **ЖЕΛСКОУ(!)**, 141/7; — prf. sp. **АМОУ ЖЕΛДИТΣ**, 23/1.

Jelui, = a jeli, a'i păre rău; *δδυνασθαι*; dolere; v. act. ger. **ЖЕΛДИНДΣ**, 24/1.

C.—Κ.

C, κ, numer. card. = 20, 90/12, 107/sub; **κΑ** = 21, 123/sub, 138/sub; **κΒ** = 22, 139/sub, 154/sub; **κΓ** = 23, 155/sub.

Ca, = ca, că, cînd, cum, după cum, căci, dacă; *ώς, ὡσεί*; fere, quasi, sicut, quum,

ut, posteaquam; conj. **κα φου ά ηκ ΔΔЧЕ НОДΩ**, 24/5; **ка έρα ΜΧΣΓΖΗΔΣ**, 38/9; **κα ноу ВЗΣДЮ**, 40/2; **ка έρα έλδ ВЗΣТΣ**, 45/8; **ка ши тоу вī.Λρε ψиη**, 67/7; ..**ка**, 3/5, 11/9, 24/5, 32/6, 38/9, 40/2, 43/6, 45/8, 67/7, 68/8, 82/13, 90/5, 108/5, 118/7, 118/10, 131/12, 132/6, 141/13, 143/1, 144/5, 144/7, 144/14, 145/8, 147/6, 147/11, 148/9, 148/11, 150/10, 152/6, 152/13, 155/5, 159/8, 159/11, 159/12, 160/5, 160/6, 161/1, 161/2, 161/3, 161/3, 161/4, 161/14, 162/3, 162/10, 163/12, 166/10, 167/9, 167/10.

Cale, = *ὁδός*; via, secta; s. g. f. **καλε**, Ac. sng. 7/14, 65/6, 76/8; **καлк**, 3/13-11; Ac. a 60/10; Ac. pst. **καλε**, 37/13, 122/2; — G. **σζχζчирк канен лши**, 136/1; — pl. Ac. a. **кайле салε**, 111/3.

Cal, = *ἵππος*; equus; s. g. m. **кайлорс**, pl. D. 122/13.

Cap, s. g. m. **капоулоу**, Ac. sng. 31/1; **капоу**, 92/13-14; Ac. **капоу оу.Λγiои**, 146/6; — G. **капоуи**, 4/10; — pl. Ac. **чеи че тс-серз капетеλε**, 2/5.

Caradochia, nume propr. g. f. **καπαδοκίειη**, G. 138/7.

Care, pr. rel. și întreb. **кареле**, N. 11/14, 97/11; **каре**, 119/9, Nt. 119/sub; — Ac. **кареле**, 28/11-12; **каре**, 56/9; — pl. Ac. **кариη**, 41/6; — g. f. N. **карк**, 107/10, 107/10; **каарк(!)**, 149/7; — Ac. **карк**, 13/9; **каре**; 43/14; **ка** = **каре**. 140/12; **каоу датс днзес** = **каре доу датс дсминесес**, 159/13; — pl. Ac. **кариле**, 40/1, 166/2.

Carte, = *ἐπιστολή, γράμμα*; epistola, litterae; s. g. f. **дела єи касте лдiоу**, Ac. 38/5; **скрисе касте**, 54/4; **кастл**, 56/5, 56/8; — pl. N. **моу теле кастци лнзс неистовс те лнтодссерз**, 80/9.

Casă, s. g. f. **касз**, N. sng. 145/8; Ac. pst. 9/6; Ac. a. **каса**, 6/2; Ac. a. G. 26/9, 161/8; — pl. Ac. sng. **касе**, 8/3, 19/7.

Că, conj. **кз**, 8/8, 8/11, 9/1, 11/8, 13/6, 15/11, 16/11, 17/6, 18/10, 19/3, 20/2, 20/11, 21/2, 21/3, 21/12, 22/5, 23/2, 23/5, 23/8, 24/2, 30/1, 30/8, 31/2, 32/12, 33/7, 34/2, 37/1, 42/5, 43/1, 43/7, 45/7, 46/12, 47/3, 47/6, 48/2, 51/9, 52/10, 53/6, 54/11, 56/10, 59/13, 59/13, 60/10, 61/12, 62/8, 64/3, 66/8, 69/3, 70/5, 71/1, 72/3, 73/11, 73/11,

- 74/7, 80/8, 80/14, 81/6, 84/12, 86/11, 88/7, 89/11, 90/1, 90/2, 90/9, 91/9, 95/10, 97/1, 101/11, 102/12, 105/3, 108/1, 109/13, 110/10, 110/14, 111/1, 111/6, 112/1, 112/5, 112/7, 114/1, 119/10, 120/11, 121/1, 121/4, 121/12, 122/1, 122/7, 126/2, 127/13, 128/3, 129/9, 132/10, 133/2, 133/4, 133/12, 135/4, 135/14, 136/9, 136/11, 136/11, 137/8, 137/13, 142/6, 142/10, 144/5, 145/3, 145/4, 148/2, 148/3, 148/6, 150/10, 152/11, 153/9, 154/3, 155/11, 159/14, 160/11, 161/7, 163/4, 163/10, 163/12, 166/4, 167/5.
- Că (!)**, = cu, 164/3.
- Căde**, v. netr. ind. prs. καδε, 111/10; — κз-деци, 109/12; — καδδ, 144/8; — conj. prs. σε κασз, 92/3; — σε κздеμου, 90/5, 91/1-2; — σε κздеци, 134/4; — σε... κασз; 87/11, 168/7-8; — prf. sp. κзсоую, 38/14; — κз δ, 16/6, 16/9; κзсоу, 32/9, 88/6; — κз-соуμου, 94/6; — κзδδρз, 23/14; κзсоуρз, 76/13; — fiit. ва κздѣ, 92/18, 97/2; — Refl. ind. prs. кадемисе, 2/13, 7/7-8; ми се каде, 67/4-5; кадесе, 23/6, 90/4; кадесе, 30/7; се каде, 49/9-10; и се каде, 43/7, 72/1-2; ци се каде, 89/11-12; — imprf. лз се κз-дѣ, 62/1-2; κздѣсе, 88/13.
- Călarîu**, = călăreț, călăraș; ἵππεύς; eques; s. g. m. лзарз κзкарîн = κзларîн ἄ λικσμε κοу рδсδλδ, pl. Ac. 56/2.
- Călăraș**, s. g. m. шаптесечи де κзлзраши, pl. Ac. 53/12.
- Căldură**, s. g. f. κзлδδρз, Ac. 96/4.
- Căndu**, = cînd, conj. κзнδδ, 35/2, 56/11, 62/13, 63/10-11, 109/11, 156/4; κзнδδ, 156/6; κзδδ, 25/7; — де κзнδδ, 18/10-11, 60/1, 92/7; — пз.рз κзнδδ, 32/4, 49/14, 51/14-52/1; пзрз κзнδδ, 52/14; — κзнδδ, 104/11.
- Căntă**, = a cîntă, v. act. conj. prs. sg. се κзнѣ, 134/7.
- Cănvă**, = cîndva; ποτέ; forte; adv. доарз κзнѣа ворδ вѣдѣ коу ѡкîн, 104/11. Conf. Căndu.
- Cărmă**, = cîrmă, coada corăbiei; πηδάλιον, πρόμνα; gubernaculum, puppis; s. g. f. κзма, N. sng. 94/9; — pl. G. слзвирз фоз.ррилε κзсмелорδ, 94/2-3.
- Cărmariu**, = cîrsmă; taberna; ζειν κзс-мари, nume propr. pl. Ac. 100/2.
- Cărmîtoare**, = cîrmă; πηδάλιον; gubernaculum; s. g. f. се ληтoσκοу де митюга κзсмитоаре. Ac. 123/5.
- Cărtularu**, = cărturariu; γραμματεὺς; scriba; s. g. m. токми κзстоуларδ гладта, N. 11/12; — pl. N. скоуларзсе κзстδларîн, 48/6-7.
- Căte**, = cîte, κзте οὔρδ чî.ррескоу де ёи, 29/6.
- Căte**, vedi Cătu.
- Cătelîinru**, = cîtinel; βραδέως; tarde; adv. κзтели.рδ нозтзндδ. βραδυπλοοῦντες, 84/10.
- Cătră**, prep. cu Ac. κззз, 12/14, 15/6, 15/11, 18/8, 19/9, 19/10, 27/3, 36/10, 39/4, 44/8, 68/3, 70/13, 73/3, 76/14, 92/11, 104/2, 108/14, 128/4, 150/12, 160/4; — κзтрз, 29/3, 33/14, 33/10, 36/7, 37/1, 38/10-11, 39/1, 39/10, 39/12, 41/5-6, 42/14-43/1, 44/3, 44/8, 46/8, 50/4, 50/5, 61/8, 61/8, 62/3, 69/2, 70/3, 74/10, 78/5, 79/2-3, 81/1, 81/7, 82/6, 83/12, 86/3-4, 96/8, 98/3, 102/3, 103/11-12, 104/1, 105/12, 145/4-5, 154/14-155/1; — κзтрзншîн, 18/9, 37/2-3, 100/13; κзтрδ χорδ, 86/9.
- Cătu**, -ă, = cît, corelativ la atît și tot, și nedif. ποσός, ἥλιχος; omnia quae, quot, quantus, quam magnus; pl N. κзцî, 6/3; тоци κзцî, 71/10; κзци, 81/13, 89/13, 100/11, 105/11; — моуци де κзци доу κресозтоу, 6/7; — Ac. ἄ κзци ёра. 78/11-12; — g. f. N. κзте ληтoурѣрече, 29/11; κзте лозклоуре, 123/10; N. κзте соу лзδ лѣме, 60/13-14; — Ac. 73/6-7; — Ac. дδпз силе нешкитѣ(!), 63/6.
- Cătușă**, = feară, ancoră; ἄγκυρα; ancora; s. g. f. лпздарз д̄ κзтоуши, Ac. 91/4-4; Ac. времδ κзтоуши ти.рнде, 91/10.
- Căută**, = βλέπειν, ἀναβλέπειν, ὄρᾶν; respicere, vedere; v. act. ind. prs. се л фзцзрîε κзоззаци, 118/8; спре чѣла че ἄκμοу нδ κзδтᾶ, 140/4; — impr. каоутз, 40/12; — imprf. sg. κзозта спре лива, 86/9; — prf. sp. κзозтаю 40/13; κзозтз, 46/1. — fiit. вреци κзозта, 116/13.
- Căutatu**, = căutatul, grija; πρόγνωσις; praescientia; s. g. m. дδпз κзоззатоу лδ дн-сеδ, Ac. 138/8-9.
- Chehreib**, = Кеγγραιί; nume propr. g. m. κεχреîн, Ac. 2/5.

Chematu. = chiematul, chiemare; *σχεζου-*
αισε δδινικ κεματουφι се вѣе, D. 137/4.

Chemăndu, veđi Chiemă. *κεμηνδς*, 152/7.

Chenuiți, veđi Chinui. *кенџици*, 129/3.

Chesariū, veđi Chiesariū. *кесарю*, 68/3, 70/13.

Chieltui, = *δαπαλυν*; insumere; v. act. *снѣ*.
prs. се рѣс дѣчацелε воасѣε κѣлтџици,
127/10-11.

Chiemă, v. act. ind. *prs. κѣми(!)*, 67/14; —
κѣмаци, 142/7; — *снѣ. prs. се κѣмε*, 134/8;
— pl. 108/12; — *prf. sp. κѣмѣ*, 13/13, 18/7,
47/8, 51/6, 51/12, 53/7, 63/8-9, 100/10 147/1; —
prf. ср. доу κѣматс, sg. 164/4-5; — *fiit. κѣ-*
матεвою, 64/2; — *ger. κѣмηνδς*, 35/6-7;
κεμηνδς, 152/7; — *Refl. ind. prs. κѣ-*
мѣсе, 72/6-7; *се κѣемѣ*, 85/2; *се κѣмѣ*, 87/7;
— *Pas. prf. κѣматс фου*, 57/5-6; — *κѣ-*
маци фουсетс, 149/11, 153/9.

Chiesaria, nume propr. g. f. *κѣсарѣα*, Ac.
26/8-9, 28/11, 56/4-5, 64/14. 68/6-7; *κѣсарѣα*,
53/11; *κѣсарѣα*, 65/8; *κѣсарѣα*, 66/1.

Chiesariū, = Cesar, împărat; Caesar;
Καϊσαρ; s. g. m. *κѣсарю*, Ac. 66/10, 67/14,
68/2, 82/12, 101/10-11; *кесарю*, 68/3, 70/13;
— G. *лоу κѣсарю*, 67/3-4, 89/11.

Chilichia, nume propr. g. f. *киликѣα*, Ac.
sng. 56/10.

Chilichiean,-ă, adj. *киликѣанс*, N. 36/5.

Chilichiescu,-ească, adj. *тассоу килики-*
екс. Ac. 37/6-7; — g. f. *μερδρѣ килики-*
аскѣ, 84/3.

Chin, = *πάθη, πάθημα*; passio; s. g. m. *кинс*,
Ac. sng. 135/6; *киноу*, 170/13-14; — G.
кинџи челоуѣа сеоуџи = κακοπάθεια, 133/6-7;
— pl. Ac. a. *киноуρελε*, 131/6; — D. *ки-*
ндрелѣ лс џс, 160/7.

Chindu, = Cnidu, n. propr. g. m. *киндс*,
= *книдс*, Ac. 84/11.

Chinui, = a suferi, a pătimi; *πάσχειν, ἀσθε-*
νεῖν; pati, infirmari; v. act. inf. *prs. ѧ кинџи*,
155/10; *ай кинџи*, 169/8-9; — ind. *prs. се*
неџѣ.ре киноуѣаѣε сеоу рѣс вон, 134/5;
кинѣаѣε, 161/13; — *снѣ. prs. sg. се...ки-*
нѣтаскѣ, 160/14-161/1; — *impr. кенџици*,
129/3; — *prf. sp. кинџи*, 96/14, 155/12, 157/6,
Nt. 157/sub; *киноуѣи*, 149/12, 157/4; — *prf.*

ср. кинџитаѣи, 164/6-7; — Conditionalul,
се кинџиретс дерептоу дерептаѣε. фери-
каѣи фивреѣи, 154/9-10; — *ger. кинџиндс*,
149/5-6; *кинџиндс*, 149/9; *кинџиндс*, 150/2-3.

Chip, = mod, asemănare, esimplu; *τρόπος,*
τύπος, ὑπόδειγμα, ὁμοίωσις; modus, exem-
plum, similitudo; s. g. m. *ἀιβηνδс* *ѧчеста*
кипоу, Ac. 54/5; *лн че кипоу*, 90/2-3; *кѣ-*
поу, 70/3; *кипоу*, 107/9, 109/12, 159/9; *кипс*,
139/11; *дѣпѣ кипоу лс дѣсεс*, 124/13; Ac.
пссеи кипс челора че, 170/2.

Chipriianinu,-ă, adj. *кипрѣианис*, Ac. pst.
28/13.

Chipru, nume propr. g. m. *кипрс*. Ac. sng.
24/12, 84/1-2.

Clavdie Lisia, nume propr. g. m. *κλαυδιε*
λѣѣα, Voc. 54/5.

Clavdii, n. propr. g. m. *ωσζωвоу че че се*
κѣмѣ κλαυδι, N. 87/7.

Clăcă, = a călca; *κατῆζειν*; calcitrare; v.
act. inf. *prs. спре ѣѣпѣ ѧ κѣѣѣ*, 77/4.

Clățănogu,-ă, = violent, nedrept, sfădicios,
neîndestulat, năsilnic; *σκολιός*; dyscolus;
adj. *сспџиндсεε... деспѣеторилѣ ноу нѣмаи*
коу.ррилѣ ши блѣзилѣ(!) чи ши κѣѣѣно-
ѣилорс, D. 149/2-3.

Clevete, = vorbe rele, neadeverate. calum-
nie; *καταλαλία*; detractio; s. g. f. numai
în pl. *кѣѣε сѣнтоу κλεвете де ѣоуѣи*, N.
73/7; — Ac. *тоѣε κλεветеεε*, 144/13-14.

Cleveti, = a vorbi de rău, a calumnia, a
pîri; *κατηγορεῖν, καταλαλεῖν*; accusare, de-
trahere; v. act. inf. *prs. ѧ κλεвети*, 101/12;
— ind. *prs. κλεветѣаѣε*, 129/9; *κλεветѣѣε*,
129/11; — *κλεветεскоу*, 67/12, 155/5; —
снѣ. prs. се κλεветаскѣ, pl. 147/10; — *но*
= ноу вѣ κλεветиреѣи, 129/8; — *Refl.*
ind. *prs. κλεветѣаѣεε*, 45/10; — *Pas. ind.*
prs. κλεвитиτοу сѣнтоу, 75/3.

Clevetnicu, = calumniatoriu, pîriș; *κατή-*
γορος; accusator; s. g. m. *кѣндс κλεѣ-*
ниѣи тѣи велриворс, pl. N. a. 56/11-12;
N. sng. 69/5, 69/13; — D. *κλεветничи-*
лорс, 55/10.

Cnidu, nume propr. g. m. *киндс(!)*, 84/11.

Co, = *Κω*; Cous; n. propr. g. m. *кѣ*, Ac. 24/8.

Co, ко, vedi Cu.

Comarnicu, = foisor, cerdac; ὑπερφος; coenaculum; s. g. m. команикоу, Ac. sng. 15/14-16/1; кззδ дїл комаѣникѣ, 16/6-7.

Coperi, = a acoperi; καλύπτειν; operire; v. act. ind. prs. коапере, 159/3.

Corabie, s. g. f. коравїа, N. sng. 87/3, 89/7; — Ac. sng. 93/8, 156/6; коравїа, 93/14; коравїа, 87/8-9, 94/7; коравїе, 17/3-4, 24/4, 24/10, 26/1, 91/7, 91/13, 93/5, 95/5-6, 95/9, 98/13; Ac. a. 84/7; коуравїа, 83/5; — G. коравїени, 88/3; коравїени, 91/4; — D. коравїени, 25/2; коравїени, 85/12; — pl. N. коравїиле, 87/10, 123/2.

Corabnic, = cãrabiarũ; ναύτης; nauta; s. g. m. корабничїи, pl. N. sng. 86/4, 91/6; — D. корабничилорѣ, 90/8-9.

Crãmaciũ, = cãrmaciũ, conductoriũ; κυβερνύτης; gubernator; s. g. m. крѣмачїи pl. Ac. sng. 85/14.

Crede, v. act. ind. prs. крѣсѣ, 81/3, 90/1; — крѣсн, 81/5, 81/6, 120/11; — крѣѣци, 140/5; крѣдѣ, 120/13; — imperf. pl. крѣдѣк, 42/8, 103/9, 103/11; — prf. sp. крѣсѣ, 60/13, 121/9; — крѣсѣрѣ, 136/10; — prf. sp. pl. доу крѣсѣтоу, 6/7; доу крѣсѣ, 29/12; доу крѣсѣтѣ, 107/6; крѣсѣтаоу, 143/6; крѣсѣтаѣ, 165/11-12; — fiit. ва крѣде, 146/1.

Crediñciosu.-oasã, = credincios, religios; θρησκος, πιστός; religiosus, fidelis; adj. крѣдїлчосоу, N. 115/11; — Ac. a. крѣдїлчѣ, 161/14; крѣдїлчосоу, 164/11-12; — pl. D. крѣдїлчошилорѣ, 146/3; — g. f. D. a. крѣдїлчоасени, 151/3.

Crediñtã, = credință, religione; θρησκεία, πίστις; religio, fides; s. g. f. крѣдїлца, N. a. 115/14; N. sng. крѣдїлца, 115/14; крѣдїлца, 119/12, 120/4-5, 121/7; крѣдїлнца, 121/1, 121/5, 122/4-5; крѣдїлцѣ, 136/12; — Ac. sng. крѣдїлнца, 19/10; крѣдїлца, 139/7; крѣдїлницѣ, 119/10; крѣдїлцѣ, 151/4-5; крѣдїлца, 107/14-108/1; крѣдїлнца, 164/1; крѣдїлницѣ, 110/9, 117/10, 120/7, 121/13, 168/13-14; Ac. a. крѣдїлнца, 63/10, 120/8, 120/11, 143/9; крѣдїлца, 78/8; крѣдїлницѣ, 109/14; Ac. pst. крѣдїлницѣ, 70/2; крѣ-

дїлцѣ, 139/12; Ac. a. крѣдїлца, 116/7; — G. pst. крѣдїлницѣ, 74/8; G. крѣдїлницеї, 134/12; крѣдїлницеї, 140/7; крѣдїлницеї, 168/8.

Cresce, v. act. enj. prs. се крѣкѣци, 145/3; — imperf. sg. крѣцѣк, 7/2.

Creștiñru, = creștin; s. g. m. крѣцїлре(!) = крѣцїлри, pl. N. 136/8.

Crit, nume propr. g. m. крїтоу, Ac. sng. 84/13; крїтоу, 86/13, 89/1; — G. крїтоуи, 86/8.

Cruce, s. g. f. крѣ, Ac. sng. Nt. 141/8.

Cruțã, = φειδεσθαι, parcere, v. act. prf. sp. крѣцѣ, 169/6, 169/10; — fiit. ноу вѣ крѣца тѣсма, 21/13-14.

Cu, prep. cu Ac. коу, 2/3, 2/8, 4/1, 4/7, 5/4, 8/1, 9/2, 11/5, 12/13, 16/4, 19/5, 19/12, 21/11, 22/7, 23/12, 25/9, 28/10, 29/1, 29/8, 30/13, 32/1, 33/6, 34/9, 36/10, 39/7, 40/4, 43/12, 44/1, 46/3, 50/6, 56/2, 57/2, 57/3, 57/8, 57/10, 57/13, 58/3, 59/11, 60/3, 61/14, 61/14, 64/6, 68/1, 71/4, 71/6, 71/6, 76/6, 76/7, 76/12, 77/1, 78/8, 80/7, 81/1, 82/5, 85/9, 85/10, 88/2, 89/14, 91/9, 94/6, 97/13, 98/9, 102/1, 103/14, 104/4, 104/9, 104/12, 104/12, 104/13, 105/10, 106/1, 107/13, 108/3, 109/13, 110/9, 111/1, 111/8, 112/9, 116/10, 116/11, 119/4, 120/2, 122/10, 124/6, 124/10, 124/11, 133/9, 134/11, 137/12, 139/2, 139/6, 139/7, 141/6, 141/12, 142/1, 142/14, 144/3, 150/7, 150/9, 151/7, 151/8, 151/9, 151/10, 151/11, 151/13, 153/14, 155/3, 155/3, 156/1, 156/2, 156/8, 156/12, 157/4, 157/6, 158/12, 162/9, 164/1, 164/11, 165/3, 165/5, 168/14, 168/14, 169/1, 169/7, 170/9; — кѣ, 14/3, 18/11, 18/13, 18/14, 20/7, 23/3, 25/10, 29/3, 30/14, 44/2, 58/14, 63/7, 71/11, 83/8, 133/14, 134/1, 134/1, 135/7, 136/13, 136/14, 137/11, 140/5, 142/10, 143/12, 151/3, 151/12, 155/14, 156/10, 156/11, 156/14, 158/10, 159/14, 162/8, 162/8, 162/9, 165/1, 169/2, 170/1, 170/7, 170/7; — с. D. коу, 50/11; коу, 141/4; — ко = коу, 54/10; — кѣ, = кѣ, 164/3.

Cuget, = διαλογισμός, διάνοια, ἔνοια; animus, mens, cogitatio; s. g. m. ѣрачелаш кѣметоу, Ac. 157/5; — pl. Ac. коу дош кометѣ, 111/2; — G. кометелороу, 141/9-10; — D. ѣсетоу цюдѣ кометелорѣ, 117/6.

Cugetã, v. act. ger. кометѣндѣ ѣѣ сїлре, 114/11.

Cumăndare. = comîndare, jărtfă; θυσία, εἰδωλόθυτον; hostia, idolis immolatum; s. g. f. ἡ σζδικα κομζндаре, Ac. 145/10; — pl. Ac. ce φερτκскзи си.лре де κομζндари, 31/10-11.

Cumu, = cum, precum, după cum, ca, ca cum, încît, că; καθώς, πώς, ὡς, ὅποιος, ὅτι; sicut, tamquam, qualiter, quoniam; adv. κομμογ... φογю, 18/11; κομμογ ἄρζ врк, 52/7; κομμογ ἑ φροαρк, 111/7; κομμδ, 49/7, 122/3, 159/6, 164/12; κδμδ, 30/9; κομ, 4/8, 19/14, 34/13, 37/11, 38/2, 38/4, 50/12, 81/14, 85/9, 114/12, 115/4, 140/12, 142/5, 157/7, 166/5.

Cumu se și Cumu... se, = ca să, încît să, să; ὡτε, ὅτι, ἵνα, ὅπως, ὡς; ita ut, ut, quia; conj. κομμογ нече се мζлррзиче, 52/13; κδμδ ἄчаста се φачеци, 30/9; κομ се, 4/3, 4/11, 5/14, 13/3, 18/2, 20/6, 22/3, 31/8, 38/7, 41/5, 50/11, 54/1, 63/4, 68/7, 72/4, 77/9, 78/2, 78/5, 86/5, 87/11, 88/8, 88/14, 94/11, 107/12, 119/4, 134/9, 135/3, 138/1, 145/2, 146/13, 147/10, 149/4, 149/13, 150/6, 153/10, 155/13, 159/13, 163/9; κδ, 30/14.

Cumuva, = cumva; πώς; quomodo; adv. κομβα, 86/6, 91/2.

Cunoasce, v. act. ind. prs. sg. κομноскδ, 5/9; — enj. prs. сѐ κομноци, 59/4-5; — impf. pl. κομноцид, 93/10; — prf. ep. a κδносκογтδ, 142/3.

Cuntiri, a se, = a se contini, a părăsi, a încetă; παύειν; desinere, cessare; v. refl. prf. sp. κομнζри.лсе(!), де пζкаγδ, 157/7; — κομнζтирлрζε че.л че вζт.л, 34/6-7.

Cupriînde, = a cuprinde, a îmbrățișa; συμπεριλαμβάνειν; complecti; v. act. prf. sp. де лδ κδпріє.лнсе, 16/10.

Curabie, veđi Corabie.

Curat,-ă, adj. κουρατογ, N. 21/2; — Ac. pst. κουρατογ, 142/14; — g. f. N. pst. κουραγζ, 116/1; N. κουρατογ(!), 126/8; — Ac. a. κουραγζ, 143/14; κουραγζ, 151/9.

Curatu, = curatul; împăratul, august; σεβαστός; augustus; s. g. m. лрδζ цїоγтδ κουρατογ, G. 70/11. — În ziua de astăzi ca proverb: În scirea Domnului; în scirea lui Dumnezeu!

Curăți, v. act. ger. κδρζцинδδ, 143/11: — Refl. impr. γε κδρζцкце, 30/12-13; — κουρζцицивζ, 128/14; вζ κουрζцици, 129/1-2; — prf. sp. ce κουрζци, 32/1.

Curățitu, = curățire; ἀγνισμός; purificatio; s. g. m. сфрζширк силелорδ κουрζцитџи, G. 32/3.

Cure, = a curge, a alergă, a se duce; κατατρέχειν, ὑποτρέχειν; decurrere; v. netr. prf. sp. κδσε се спре еи, 34/4; — κουссεμογ пре лζ.лгζ оγ ѡсζовоγ, 87/6.

Curere, = curgere, alergare, cale, gaură; συνδρομή, δρόμος, δπή; concursio, cursus, foramen; s. g. f. φογ κουсере маρε, N. a. 33/9; — Ac. дї.лррчкџиши κουсере ἱζво.снва, 125/4-5; Ac. a. κογ се сфрζшескδ κδсерк м.л, 20/7.

Curmeđis, = εὐθύς; recto cursu; adv. л κδρμεшишδ, 24/6-7.

Curundu. = curînd, degrabă; ἐν τάχει; velociter; adv. κουσογндδ, 42/2, 65/8-9, 113/13, 165/14; κδσογндδ, 167/11.

Curură, = cunună, coroană; στέφανος; corona; s. g. f. κουρδρζ, N. 133/1; — Ac. преемива κουρоррζ де виацζ, 112/2.

Curvă, s. g. f. κδсва, N. 121/14.

Curvie, s. g. f. κδсвїє, Ac. sng. 31/12; Ac. pst. κουсвїє, 158/5.

Cutedă, = a avè încredere în sine, a fi cu inimă bună, a îndrăsnî; θαρσεῖν, εὐθυμεῖν; constantem esse, bono animo esse; v. netr. impr. κογткєсζ, 49/7; — κογтєсаци, 89/14-90/1.

Cutedare, = θάρσος, παρρησία; constantia, fiducia; s. g. f. κογ κтєсарє гρζέскоγ, Ac. 81/1; прееми κογтєсарє, 100/4; Ac. pl. κογтєсарк, 106/1-2.

Cuvîntă, veđi Biînre- și Reucuvîntă. ger. сеоγκουвнζтнδδ, 3/10; вї.лрєквєвн.тнδδ(!), 153/8.

Cuvântu, = cuvînt, s. g. m. κουвнζтоγ, Ac. sng. 1/1-2, 13/1, 13/10; κουвнζтоγ, 15/12, 151/4; κουвнζтоγ, 158/6; κδвнζтџ, 107/12; κουвнζтоγ, 114/9-10; κδвнζтоγ, 122/10; се дк κδвнζтоγ, 138/1; κουвнζтδ, 151/7; Ac. a. G. κουвнζтоγ, 4/4, 7/1-2; κδвнζтџ, 23/7-8,

144/3; Ac. pst. κοῦβζητοῦ, 20/4; κοῦβζητῶ, 43/4; Ac. a. κῶβζητοῦ, 113/9; κῶβζητο(!), 114/7; κῶβζητοῦ, 151/1; — G. κοῦβζητοῦνι, 114/13; κοῦβζητοῦνι, 145/1; — D. κοῦβζητοῦνι, 22/10; κῶβζητῶνι, 146/8-9; κῶβζητοῦνι, 151/2; κοῦβζητοῦνι, 151/6; — pl. Ac. sng. κοῦβεντε, 1/4; Ac. a. 14/4; κοῦβεντελε, 24/1-2; Ac. a. G. κῶβεντελε, 159/11; Ac. pst. κῶβεντε, 169/2.

Cuveînri, a se, = a se cuveni; v. refl. înd. prs. ce κοῦβιλλρε, 125/2.

Cs.—Ὰ.

Cs, Ὰ, numer card. = 60, Nt. 153/11-12; ᾺΓ = 63, Nt. 160/3; ᾺΔ = 64, Nt. 168/11-12; ᾺΖ = 67, Nt. 170/9-10.

L.—Λ.

L, λ, numer card. = 30; cλs = 236, Nt. 165/9; — numer ord. λa = a 31. Nt. 109/5, Nt. 116/sub, Nt. 153/sub; — λβ = a 32. Nt. 119/sub, Nt. 122/sub, Nt. 128/sub, Nt. 138/4; — λγ = a 33. Nt. 149/sub, Nt. 157/sub, Nt. 160/sub, Nt. 168/sub; — λδ = a 34. Nt. 170/sub.

L, λ, pr. pers. scurtat, veđi Elu.

La, = παρά, πρὸς; apud, ad; prep. cu Ac. λa, 2/11, 10/10, 26/6, 26/12, 28/11, 30/10, 40/10, 50/12, 51/8, 51/10, 51/13, 55/9, 59/2, 63/5, 70/12, 90/10, 94/5, 95/3, 103/1, 108/4, 119/8, Nt. 141/8, 151/4, 156/14. — Conf. Păinră la.

Lacrămă, = lacrimă; δάκρυον; lacryma; s. g. f. λακρῶμι, pl. Ac. pst. 18/14-19/1; Ac. sng. 22/7.

Lant, = ἄλυσις; catena; s. g. m. λαλλυδρε δε φῆεσοῦ, pl. Ac. pst. 34/10.

Lapte, s. g. m. λαπτελε, Ac. a. G. 145/1.

Lasia, n. propr. g. f. четатл ласієєи, G. 85/4.

Lature, = parte, ținut; μέρος, χώρα; pars, regio; s. g. f. λατοῦρι, pl. Ac. pst. 14/2-3; λατοῦριλε, 78/14.

Laudă, s. g. f. λαουδα, N. 149/8; λαουδα, 131/2; — Ac. sng. λαουδα, 140/1; Ac. a. G. λαουδα, 148/5.

Lă, λz = li, pr. pers. scurtat; veđi Elu.

Lăingă, = lingă, prep. cu Ac. λz.λz, 16/2, 25/12, 37/8, 49/6, 139/10; — pre λz.λz, 87/6.

Lăingoare, = lingoare, lungoare, boală; νόσος; languor; s. g. f. λz.λγορι, pl. Ac. sng. 4/11.

Lăingedu, = lînged, lînced, bolnav; ἀσθενής; languidus, infirmus; adj. δε ἀπα τρην-δδλοῦνι λz.λημεδδ, N. 98/2; — Ac. sng. λz.λημεδδ, 134/13; — pl. Ac. sng. λz.λη-μεσι. 4/8, 98/6-7, 108/13; — G. λz.λημεσιδδ, Nt. 133/sub.

Lăîngedi, = a lîngedi, a lîncedi, a bolî; ἀσθενεῖν; infirmari; v. netr. ind. prs. λzη-με φικρε, 134/7-8.

Lăclămă, = a lăclămă; v. netr. impr. λz-κλz.μαци, 129/3.

Lăcuî, = a locuî, a răminè, a minè, a pe-treze, a ședè; μένειν, προσμένειν, ἐπιμένειν, στοιχεῖν, διατρίβειν; manere, morari, demo-rari; v. netr. ind. prs. λzκῶεци, 31/4-5; — λzκοῦιци, 115/6, 144/9; λzκῶици, 144/4; — enj. prs. ce λzκοῦιμοῦ, 99/10-11; — prf. sp. λzκοῦи, 2/1, 65/12-13; λzκzи(!), 105/9; — λzκῶиш, 17/13; λzκῶиμοῦ, 26/11-12; λzκοῦиш, 28/12; λzκῶиш, 26/5; — fiit. времоῦ λzκοῦи, 130/6-7; — Conditionalul, ce нδ λzκοῦиρε ачєицл λ коравіє, von λzκzиητοῦи нδ ποῦтеци, 91/12-13; — ger. λzκοῦиηдδ, 26/14.

Lăsă; v. act. enj. prs. ce με лачѐ(!), 101/6; — imprf. λzçà, 1. pers. sg. 42/11; — λzça, 3. pers. sg. 84/12; — prf. sp. 2/7, 13/12, 53/4, 64/11, 96/12, 149/13; — λzçz.моῦ, 24/13; — λzçarpz, 10/7, 56/2, 92/2-3, 94/7; — Refl. fiit. λzçaçeva, 134/14; — Pas. inf. prs. λz-çatou. φи, 82/11; — ind. prs. ластє λz-çatou. 68/12; — part. prf. λzçaци, N. 132/2.

Lăsare, = încetare, iertare; παῦσις, ἀφεσις; cessatio, remissio; s. g. f. доῦпz λzçarpçk. короавєєи, Ac. 13/13; λzçare пzкateлopδ, 109/1-2.

Lăsăciure, = lăsăciune, iertăciune; ἀφεσις; remissio; s. g. f. κοῦ ce πρєєлмкскz λzçz-чюри пzкateлopδ, pl. Ac. 78/6.

Lăudă, a se, = καυχᾶσθαι, κατακαυχᾶσθαι, μεγαλαυχεῖν; gloriari, exaltare, superexal-

tare; v. refl. ind. prs. ΛΟΥΔΞΕ ΜΙΛΑ ΛΑ
 ΠΙΟΥΔΕΥΣ, 119/7-8; CE ΛΟΥΔΞ, 123/9; — ΛΖΟΥΨ-
 ΔΑΠΙΒΞ, 130/14; — impr. ΠΟΥ ΒΞ ΛΖΟΥΔΔ-
 ΡΕΠΙ, 126/1; — imprf. 3. sg. CE ΛΖΟΥΔΑ, 150/3.

Le, λε, vedi Elu.

Legă, v. act. enj. prs. pl. CE Λ8 ΛΚΜΕ, 34/9;
 — prf. sp. ΛΕΓΞ, 27/4, 169/8; — fiit. ΒΟΡ8
 ΛΕΓΔ, 27/8; — ger. ΛΕΓΞΗΔ8, 37/14; — Pas.
 ind. prs. ΛΕΓΑΤ8C8, 19/12; — enj. prs. ΛΕ-
 ΓΑΤΟΥ CE ΦΙ8, 28/2-3; — part. prf. Ac. pst.
 ΛΕΓΑΤΟΥ, 64/11; pl. Ac. ΛΕΓΑΠΙ, 38/8.

Legătură, = δέσμη; vinculum; s. g. f. ΛΕ-
 ΓΤ8ΡΞ, Ac. sng. 55/4; ΛΕΓΤ8ΥΡΞ, 45/11-12;
 — pl. N. sng. ΛΕΓΤ8ΡΗ, 20/2-3; — Ac.
 a. ΛΕΓΤΟΥΡΙΛΕ, 82/1; — D. ΛΕΓΤΟΥΡΙ-
 ΛΟΡ8(!), 82/9.

Lege, = νόμος; lex; s. g. f. ΛΚΜΕ, Ac. sg.
 32/14, 40/8, 46/11, 46/12, 60/14, 118/10, 130/1;
 ΛΚΜΕ(!), 115/5; ΛΚΜΔ, 31/5, 108/2, 129/11,
 129/12, 129/12; Ac. a. 1/5, 37/9-10, 66/9; ΛΚ-
 ΨΚ, 58/11; Ac. a. G. ΛΚΨΔ(!), 13/5; ΛΚ-
 ΨΔ, 103/6-7, 119/4; Ac. pst. ΛΚΨΔ, 118/11;
 — G. ΛΕΜΕΠ, 55/2; — D. ΛΕΜΠΠ, 29/13;
 ΛΕΠΠΠ, 119/2; ΛΕΠΠΠ, 129/14; — pl. Ac.
 sng. ΛΕΠΠ, 37/13.

Legedătorii, -oare, = legislator; νομο-
 θέτης; s. g. m. ΛΚΜΕΔΞΤ8ΤΟΥ, 130/1.

Lemn, = ξύλον; lignum; s. g. m. ΛΚΜΠΠ, pl.
 Ac. sng. 158/6.

Leni, a se, = a se codi; μέλλειν; morari;
 v. refl. ind. prs. ΔΕΡΕΠΠΕ ΛΕΝΕΠΠΠΠ, 41/8.

Lepădă, = a lepădă, a aruncă, a asvîrli,
 a se feri; ρίπτειν, ἐκβάλλειν, παραιτεῖσθαι;
 projicere, jactare, recusare; v. act. prf.
 sp. ΛΕΠΞΔΞΜΟΥ, 88/3-4; — ΛΕΠΞΔΡΞ, 91/4,
 93/8, 94/1; — ger. ΛΕΠΞΔΞΗΔ8ΠΠ ΠΕΜΠΠ-
 ΠΕΛΕ, 43/8-9; — Refl. ind. prs. ΜΕ ΛΚΠΞΔΞ,
 67/10; — Pas. part. prf. D. pst. ΔΚΜΞΔΞ-
 ΡΞΞΕ ΟΨΗΔΕΠ ΠΑΡΠΠΠ ΔΕ ΒΞΠΠΟΥ ΛΕΠΞΔΔΞ,
 110/12.

Lepădare, = ἀποβολή, ἐκβολή; jactus, amis-
 sio; s. g. f. ΛΕΠΞΔΡΞ, Ac. sng. 88/1; Ac.
 a. G. ΛΕΠΞΔΡΞΚ, 89/4-5.

Leu, s. g. m. ΛΕΨ, Ac. pst. 163/13.

Lichiesc, -ească, adj. ΜΙΡΠ ΠΙΚΠΨΑΞΚΑ, Ac.
 pst. 84/6.

Limbă, = limbă, națiune, păgîn; γλῶσσα,
 διάλεκτος, ἔθνος; lingua, gens; s. g. f. ΛΠΒΞ,
 N. a. 146/12; N. sng. ΛΠΒΑ 123/7, 123/11,
 123/12; — Ac. a. 61/11, 74/4, 77/1, 101/11,
 115/12, 153/13; Ac. sng. 124/6; Ac. pst.
 ΛΠΒΞ, 36/12; — D. ΛΠΒΠΠΠ, 57/9; ΛΠΒΠΠ,
 59/10-11; — pl. N. ΛΠΒΠΠΠ, 31/6-7; — Ac.
 sng. ΛΠΒΠ, 3/3, 30/3, 43/1-2, 77/14, 147/9-10;
 ΛΠΒΠΠ, 29/8; — D. ΛΠΒΠΠΠΟΡ8, 27/10;
 ΛΠΒΠΠΠΟΡ8, 79/1, 80/5, 105/3; ΛΠΒΠΠ, 137/1.

Lipsă, = τὰ ἐπιτήδεια; necessaria; s. g. f.
 ΛΠΠΞΑ Ξ8ΠΞΠ, Ac. a. G. 120/3.

Lipsi = λείπεσθαι; deficere, indigere; Pas.
 ind. prs. CE ΠΕΠΠΠΡΞ ΔΕ ΒΟΠ ΛΠΠΣΠΤ8ΨΑΤΞ
 ΔΕ ΜΞΠΔΡΠΠ, 110/5; — enj. prs. CE ΦΠΠΠ...
 ΛΠΠΣΠΠΠ, 110/2-4; — fiit. ΛΠΠΣΠΠΨ ΦΠΠΒΟΡ8,
 119/13-14.

Lipsitu, = lipsitul, treabă; χρεία; opus; s.
 g. f. ΛΠΠΣΠΤ8Π ΠΠΠΠ, D. a. 23/2.

Lisie, n. propr. g. m. ΛΠΣΠΔ, N. sng. 58/13;
 ΛΠΣΠΠ, 62/13; — Voc. ΚΛΑΒΠΠΠ ΛΠΣΠΔ, 54/5.

Liva, n. propr. g. f. ΚΞΟΥΤΑ ΣΠΡΞ ΛΠΒΑ, Ac.
 sng. 86/9.

Loc, s. g. m. ΛΟΚΞ, Ac. sng. 27/12; Ac. a.
 ΛΟΚΟΥ, 32/14-33/1, 85/2, 91/2; ΛΟΚΞ, 33/4; ΛΟ-
 ΚΞ, 130/11; ΛΟΚΟΥ, 69/7, 94/6; — G. a. ΛΟ-
 ΚΟΥΠ, 97/9; — prf. Ac. a. ΛΟΚΟΥΡΕΛΕ, 83/7.

Loru, Loruși, vedi Elu.

Loru, = lor, pr. pos. ΛΟΡ8, N. 32/5, 45/13,
 131/10; Λ8, 144/8; Λ8, 169/3; Λ8, 169/5; —
 G. 6/13, 55/3, 116/4; — D. 55/13; — Ac.
 49/4, 54/14, 78/2, 95/1, 123/1, 154/6, 157/13;
 ΛΟΡ8, 29/8; Λ8, 154/11.

Loru, = lor, articol pus înăntea pronu-
 meloru posesive. D. Δ ΛΕ Λ8 ΣΠΠ ΒΞΒΑ,
 150/14; Δ ΛΟΡ8 ΣΠΠ ΒΞΒΑΠΠ, 152/5.

Lot, n. propr. g. m. ΔΕΡΕΠΠΟΥ ΛΟΥ8, Ac. 170/4.

Lu, = lui, articol pus înăntea genetivilor
 și dativilor numelor proprie, Λ8, G. 4/7,
 12/3-4, 21/5, 23/14, 26/9-10, 27/4, 42/9-10, 56/13,
 105/13, Nt. 107/1, Nt. 109/4, 116/7-8, 124/13,
 133/11, 138/5, 138/9, 138/11, 140/3, 140/13, Nt.
 147/sub, 148/11, Nt. 149/sub, 155/9, 156/4-5,
 156/6, 156/14, Nt. 157/sub, 157/1, 159/10, 159/11,
 160/7, 160/11, 160/12, 161/8, 161/14, 162/5, 162/7,
 163/7-8, 165/1, Nt. 165/8, 168/12, Nt. 168/sub,

Nt. 170/sub; **λοϋ**, 5/5-6, 37/8-9, 67/3-4, 75/8, 89/11, 97/14, 103/5, 103/7, 105/4-5, 108/10, 114/3, Nt. 136/6, 139/2, 139/6, 141/13, 147/3, 148/6, 149/5, 157/9; **λοϋ**, 109/9; **μοϋ** = **λοϋ**, 51/4; **λδñ(!)**, 140/14; — D. **λοϋ**, 7/4, 10/5, 46/4, 59/8, 66/13, 68/9, 70/9, 82/10, 100/6, 100/7, 121/11, 128/13; **λδ**, 25/5, 37/11, 51/5, 83/11, 90/1, 121/9, 127/14, 128/2, 128/10, 148/1, 155/13; **λδñ(!)**, 48/13, 56/5.

Lu, veđi Elu.

Lu, veđi Lucru.

Lu, veđi Lui.

Luà, v. act. inf. prs. **à λδà**, 23/10; **ã λοϋà**, 57/7; — ind. prs. **λδω̄μοϋ**, 59/5; — enj. prs. **σε ταῑ**, 67/2; — **σε λ**, 13/13; — **σε λδω̄μδ**, 17/5; — **σε λοϋᾱци**, 92/11-12; — **σε τã**, 35/7; **σε ηδ τã à μετε**, 166/8; — impr. **τã**, 30/12; — **λοϋά̄цивз à менте сї.ρρε**, 21/6; — prf. sp. **λδãιό**, 38/5; **λδãιо**, 54/10; **λοϋãιό**, 75/13; — **λοϋω̄**, 27/3, 51/10, 64/8, 93/1; **λοϋω̄**, 31/13; **λοϋω**, 34/3, 52/1; **λδω**, 34/8; **λδω̄**, 122/1; — **λοϋω̄μδ**, 17/8; **λδωμοϋ**, 87/9; — **λδαρз**, 16/8, 55/13; **λδãρз**, 86/12; **λοϋαρз**, 93/5; — fiit. **λοϋãтeкoю**, 77/12-13; — Refl. impr. **λοϋá̄цивз à менте сї.ρρε**, 21/6; — **λδω̄σε ηзд̄к̄жд̄λ**, 88/7.

Luare, veđi Asuprãluare.

Lugãrebdare, veđi Luĩngãrebdare.

Lui, veđi Elu.

Lui, veđi Lu, articul.

Lui, pr. pos. **λοϋи**, N. 10/7, **λδи**, 16/12, 154/5; — G. **λδñ**, 136/1; **λδи**, 146/9, 160/8; — D. **λδи**, 121/6; **λοϋи**, 149/14; **λδ**, 8/4; — Ac. **λοϋи**, 14/10, 22/10, 24/3, 41/2, 41/4, 63/4; **λοϋи**, 46/7, 96/7, 113/11; **λδи**, 42/12, 56/6, 136/2, 150/1, 150/9; **λδñ**, 96/5; **λδи**, 164/5; **λδ**, 147/1.

Luĩngãrebdare, = lungãrebdare, mare rebdare, îndelungatã rebdare, multã îngãduiealã; *μακροθυμία*; patientia; s. g. f. **à λδ δñσεδ λδ.ργзσεбдаре**. Ac. pst. 156/5; Ac. **λ** **λοϋγзσεбдаре се δскоϋлци мї.ρρε**, 73/14-74/1; — G. **à σεбдарїеи ченга лоϋ.ρ.μεῑ**, 133/7-8.

Luĩngurebdã. = a lungurebdã, a rebdã îndelung; *μακροθυμεĩν*; patientem esse; **λδ.ρ.γз à σεбда**, 108/8-8; — ind. prs. **λδ.ρ.γз**

σεбдз де ελδ, 132/12; — impr. **λδ.ρ.γз-σεбдаци**, 132/14.

Luĩntre, = luntre; *σκάφη*; linter; s. g. f. **спηησδραρз лоϋ.ρ.ηзλ.ρ.μаре**, Ac. 91/8.

Luĩntrișoarã, = luntrișoarã; s. g. f. **λοϋ.ρ.ζησoареи**, G. 92/2.

Luĩnrã, = lunã; *μĩν*; mensis; s. g. f. pl. Ac. pst. **λοϋ.ρ.и**, 3/7, 98/12; **λδ.ρ.и**, 135/9; **λοϋ.и**, 14/5-6.

Luĩnri, = luni (diũa); s. g. f. **λδ.ρ.и**, Ac. Nt. 26/6; **λδ**. Nt. 119/sub, Nt. 149/sub; — G. **λδ.иен**, Nt. 28/7; **λοϋ.и**, Nt. 122/6. Nt. 153/11; **λδ.и**, Nt. 170/sub.

Lucoare, = *λαμπρότης*; splendor; s. g. f. **λοϋκοαρ̄к̄ coарелoϋи**, Ac. 76/10.

Lucrã, v. act. ind. prs. sg. **λοϋκρ̄к̄sz**, 114/3; — prf. cp. pl. **доϋ лоϋκρãтoϋ**, 132/1; — ger. **λδκρзηδδ**, 18/13.

Lucrare, = *εργασία πρᾱξις*; quaestus, actus; s. g. f. **λδκρаре**, Ac. pst. 8/9; **да... λδλδκρаре(!)** **ноϋ ποϋциηз**, 8/4-5; — **λδκρã**. Nt. 17/sus, Nt. 70/sus, Nt. 95/sus; — G. **сфрзши[тδλδ] λδκρареи**, Nt. 106/3.

Lucrãtorĩũ, = *εργάτης γεωργός*; opifex, operarius, agricola; s. g. m. **λδκρзтoр̄иδ**. N. sng. 132/10; — pl. Ac. **де άчк̄л̄λ лоϋκρзтoр̄и**, 8/6-7; — G. **πρεц̄δρελε λδκρзтoр̄иδ**, 131/14.

Lucru, = lucru, faptã; *πρᾱξις, ερ̄γον*; actus, opus, s. g. m. **λοϋκρδ**, Ac. a. 79/3, 110/1; **λδκρoϋ̄**, 125/11-12; Ac. sng. **λδκρδ̄**, 107/13; **λδκρδ**, 119/11, 120/5, 120/7, 121/3, 121/12, 142/8; **λοϋκρδ**, 121/7, 122/1; **λδκρoϋ**, 122/5; **λδ(!)**, 121/1; — D. **λδκρoϋи**, 115/8-9; — pl. N. pst. **λοϋκρδρε**, 126/7; — Ac. a. **лоϋκлоϋ-реле**, 6/9; **лоϋκρδреле**, 120/9; **λδκρδреле**, 120/10; **λδκρδре**, 168/7; Ac. pst. **лоϋκлоϋре**, 123/10; **λδκρoϋре** 147/11-12; **λδκρδре**, 167/13; Ac. sng. **лоϋκρδре**, 170/10; — D. a. **λδκρδре-лoрδ**, 121/6.

Lumãĩnrare, = lumãnare, fáclie; *λαμπάς*; s. g. f. **лоϋμз.ρ.рари**, pl. N. a. 15/14.

Lume, = *οικουμένη, κόσμος*; orbis, saeculum, mundus; **лоϋμε**, N. pst. 57/8; **лоϋμ̄к̄**, 9/9; — Ac. sng. **лоϋμε**, 116/5; **λδμε**, 164/3; Ac. a. **λδμ̄к̄**, 169/9; — G. **лоϋμ̄иен**, 117/9,

^{127/14, 143/4}; — D. λσμίειν, ^{128/1}; λσμίην, ^{169/13}.

Lumiînă, = lumină; φως; lux, lumen; λούμι.ρρζ, N. sng. ^{76/11}; N. a. λούμιρζ, ^{38/12}; — Ac. sng. λούμιρα, ^{39/7-8}; λσμιρζ, ^{78/3-4}; λούμι.ρρζ, ^{80/4}; ἄ λσ λσμιρζ(!), ^{147/1-2}; — G. λούμιρῖην, ^{40/2-3}; — pl. G. τὰτῶ λούμιρῖλορδ, ^{113/5-6}.

Lumiratu, -ă, = lumnat; λαμπρός; candidus; adj. κέμετε λσμιρατε, g. f. pl. Ac. pst. ^{116/11}; λούμιρατε, ^{116/14}.

Lup, s. g. m. λσπι, pl. N. a. ^{21/13}.

Luptă, a se, v. refl. ind. prs. εζ λσπταци, ^{127/7}.

Luri, veđi Luînă și Luînri.

М.—М.

М, м, numer card. = 40; numer ord. м̃r = 43, Nt. ^{15/9}; — ма = 44, Nt. ^{18/1}; — ме = 45, Nt. ^{26/7}; — мз = 47, Nt. ^{46/1}; — ми = 48, Nt. ^{68/4-5}; — ма = 49, Nt. ^{73/2-3}.

Mai, adv. 1) sîngur, маи, ^{86/14}; маї, ^{108/5}; — 2) la comparative: маи, ^{11/1, 20/6, 23/8, 23/9, 24/1, 24/3, 50/1-2, 59/14, 65/13, 72/2, 72/11, 73/11, 76/9, 86/1, 103/1, 128/6, 139/13, 152/11, 155/8, 157/8}; маї, ^{20/11-12, 122/7-8}; маї, ^{52/11}; ма̃, ^{167/5}.

Machidoneanu, -ă, = macedonean, adj. макидѣноу(!), N. pst. ^{83/9}; — pl. Ac. pst. макидонѣни, ^{10/4}.

Machiedonia, n. propr. g. f. макієдоніа, Ac. sng. ^{7/5, 7/9, 14/1-2, 14/9}.

Mare, adj. море, g. m. N. a. маї море, ^{122/7-8}; — Ac. a. море, ^{80/7}; — pl. D. марилорд, ^{79/12}; — g. f. N. море, ^{9/12}; N. pst. ^{33/9, 48/6}; — Ac. pst. чкѣ марѣ, ^{163/7}; — G. a. марієи, ^{9/5-6}; — D. a. марієи, ^{12/3}; — Voc. a. марѣ, ^{11/10}.

Mare, = θάλασσα; mare; s. g. f. море, Ac. sng. ^{25/12, 91/8, 93/9, 94/1, 96/11}; — G. марієи, ^{110/11}.

Margire, = margine, țarmure; αιγιαλός; litus; s. g. f. масυριє, Ac. pst. ^{90/10}; ↑ масυριє де оѣгю, ^{145/13-14}; Ac. sng.

масυριѣ, ^{85/1}; — pl. Ac. sng. масυρι, ^{94/5}; масυρι.ри, ^{95/3}.

Marco, n. propr. g. m. маско, N. ^{165/4}; — G. pst. маско, Nt. ^{165/7}.

Martor, = μάρτυς, μάρτυρ; testis; s. g. m. масторд, N. ^{41/5}; мастѣ, ^{162/4}; — Ac. масторд, ^{77/10}; — G. масторѣи, ^{42/10}.

Martî, s. g. f. маѣи, Ac. Nt. ^{170/sub}; ма̃, Nt. ^{122/sub, 153/sub}; — G. маѣи, Nt. ^{157/3}; маѣи, Nt. ^{34/7}; мѣи, Nt. ^{125/3}.

Maslină, = olivă; ελαια; oliva; s. g. f. маслине, pl. Ac. sng. ^{125/7}.

Maț, s. g. m. pl. маѣ, = mijloc, coapsă; ἄσφύς; lumbos; λυι.λῆυεινв мацеле, pl. Ac. sng. ^{141/9}.

Mădulariū, = μέλος; membrum; s. g. m. мн-тютелου мздларю, N. pst. ^{123/8}; — pl. Ac. a. мздоулареле, ^{123/11}; мздлареле, ^{127/3-4}.

Măhăi, = a mișcă, a clăti cu mîna spre a face vre un sēm̃n; κατασειειν, νεύειν; annuere; v. netr. prf. sp. мзххи, ^{11/5, 59/8}; мзххи коу мзра, ^{36/10}.

Măindrie, = mîndrie, înțelepciune, cuget, omenie, umilință; s. g. f. κθ τοδѣз сμε-рита мжндриє; μετὰ πασης ταπεινοφροσύνης, cum omni humilitate, ^{18/14}; коу мз.лн-дріє нз оуспзтѣ, ἡμᾶς φιλοφρόνως ἐξέτισεν, benigne nos exhibuit, ^{97/13}; липснѣоу іасте де мжндриє, λείπεται σοφίας, indiget sapientia, ^{110/5}; оуѣ мжндриє весѣлѣи, ^{137/6}; тоци лѣд оура мжндриє, πάντες ὁμόφρονες, omnes unanimes, ^{153/3}; сμεриѣз мжндриє агонисици, τὴν ταπεινοφροσύνην ἐγχομβώσασθε, humilitatem insinuate, ^{163/4}. — Conf. Întreagămîndrie și Preamîndrie.

Măingăiă, = a mîngăiă; παρακαλεῖν; exhortari, consolare; v. act. prf. sp. мз.л-гзе, ^{14/3}; — Refl. prf. sp. мз.лгзгзрзе, ^{93/3-4}.

Măingăiare, = mîngăiare; παράκλησις; con- solatio; s. g. f. мз.лгзлре, N. a. ^{17/2}.

Măinca, = mîncă, v. act. inf. prs. ἄ мз.лка, ^{93/3}; enj. prs. pl. се мзрз.лнче, ^{49/13-14}; се мз.лрзлнче, ^{52/13-14}; — prf. sp. мз.л-карз, ^{131/9}; — fit. мз.лкава, ^{131/12}.

- сѣ, 52/2; — **μικροσφοδ**, 14/10, 15/2, 56/4; — prf. a. ср. **ѣра мѣшши**, 83/13; — ger. **μωσγνηδ**, 38/9-10, 76/5-6.
- Mester**, = τεχνίτης, ἐπιστήμων; artifex, disciplinatus; s. g. m. **μειμερδ**, N. 125/10; — pl. N. **μειμερι**, 12/14; — D. **μειμεριλορδ**, 8/4.
- Mi**, ми, veđi Eu.
- Miađnoapte**, = μεσονύχτιον; media nox; s. g. f. **μιασχοапте**, 15/3, 90/8.
- Miață**, = friguri; πυρετός; febris; s. g. f. **де мѣцх... лх-лнцедδ**, Ac. 98/1.
- Mie**, = χίλιοι; mille; s. g. f. **ογῶ μίε δε ανηи**, N. pst. 167/10; — **ῶ μίε**, Ac. pst. 167/9; — pl. **παζδ мίε**, Ac. pst. 36/1.
- Mie**, міе, veđi Eu.
- Mie**, міе(!), veđi Mieu.
- Mielușelu**, = ἀμνός; agnus; s. g. m. **μίε-λοушелδ**, Ac. a. 143/1.
- Miercuri**, s. g. f. **μίερκοφри**, Nt. 49/sub; **μίε**, Nt. 113/11; **μίερκδ**, Nt. 123/10, Nt. 160/2; **μίερκοφ**, Nt. 109/5; **μίεσκδ**, Nt. 157/sub.
- Mieruratu,-ă**, = minunat; θαυμαστός; admirabilis; adj. **η μίερδρατα ά лδ лδими-рх(!)**, Ac. a. 147/1.
- Mieŭ**, mieă, pr. pos. g. m. **μίеδ**, N. 20/6, 165/4; — Ac. **μίеοу**, 21/12; **μίеδ**, 36/14; — D. **μίеοу**, 23/2; — Voc. **μίоу(!)**, 72/10; — pl. Ac. pst. **μίе(!)**, 104/3; — Voc. **μίеи**, 109/11, 113/13, 116/6, Nt. 116/sub, 117/8, 119/9, 122/7, 125/2, 125/6, 133/14, 147/5, 153/11, Nt. 157/sub, 160/3, Nt. 170/sub; **μίеи**, 113/2, 133/6; — g. f. N. **μλ**, 74/2; — Ac. 20/7, 20/12, 61/11, 74/4, 101/11, 120/11; — pl. N. **μткле**, 23/4; — Ac. 120/10.
- Miiașu**, = miiaș, căpitan; χιλίαρχος; tribunus; s. g. m. **μιαшоу**, N. sng. 43/11; **μιαшδ**, 44/1; **μιαшδ**, 44/14, 48/14; **μιαшоу**, 52/1, 53/4; **μїашоулδ**, 34/8; **μιαшоулоу**, 45/6; **μιαшоу**, 58/13; **μιαшоу**, 62/13; — Ac. a. G. **μιαшоу**, 34/1; Ac. sng. **μιαшδ**, 34/5; **μιαшδ**, 44/8; **μїашоу**, 51/8-9; **μιαшоу**, 51/10-11; — D. **μιαшоуи**, 35/9; **μιαшши**, 50/10; — pl. Ac. sng. **μιαшши**, 71/6.
- Miînciură**, veđi Menciură.
- Miîncre**, **μι.лре**, **μї.лре**, veđi Eu.
- Mijlocu**, = mijloc; μέσον; medium; s. g. m. **η мижлокоу лорδ**, Ac. a. 49/4; **η миж-локоу де еи**, 88/11-12.
- Mic,-ă**, adj. pl. D. sng. **μичилоρδ**, 79/11-12.
- Milă**, = ἔλεος; misericordia; s. g. f. **μιλл**, N. sng. 119/8; — Ac. sng. **μιλл**, 119/6, 119/7, 162/9.
- Militie**, n. propr. g. f. veđi Militu.
- Militu**, = Μίλιτος; n. propr. g. m. **μιλитδ**, Ac. sng. 18/6; **μιλїтїл**, 18/1.
- Milcuire**, = amărăciune, posomorire adincă întristare; κατήφεια; moeror; s. g. f. **се лнтоаскхсе... βοуκδρїл ηρδδ μιλкоуиρε**, Ac. sng. 129/6.
- Miloste**, = milostivie, milostivnicie; ἔλεος; misericordia; s. g. f. **μї.лрх де милости**, pl. Ac. sng. 126/10-11.
- Milostenie**, = ἐλεημοσύνη; eleemosyna; s. g. f. **βε.лрю мїлтенїе се фakoу**, Ac. sng. 61/10; Ac. pst. **фзча ноу поуцинз ноаῶ мїлтенїе**, 95/12-13.
- Milostiv**, = πολύσπλαγχνος; misericors; adj. **μοутδ іасте мїтї**, N. 133/12.
- Milui** v. act. ἐλεεῖν; Pas. prf. **μילוуици фδρх**, 147/4.
- Miluitoriŭ,-oare**, εὐσπλαγχνος; compatiens; **μילוуитори**, pl. N. 153/4.
- Miră, a se**, = ξεῖνισθαи; admirari peregrinari; ind. prs. **сѣ мирх**, 158/4; — impr. **нδ вз мирареци**, 160/3; **нδ вз мзрире(!)** = **нδ вз мирареци**, Nt. 160/sub.
- Miri**, = Mira Lichieî; **Μύρα τῆς Λυκίας**; n. propr. g. f. **μιри(!) ликїлска**, Ac. a. 84/5.
- Mișelu**, = sărac, sărman; πτωχός; pauper; s. g. m. **μιшелδ**, N. sng. 116/12; — Ac. sng. **μιшелδлδ**, 117/13; — D. **μιшелоуи**, 117/2; — pl. Ac. sng. **μιшеии**, 108/4; Ac. a. G. **μιшеи(!) лоуμїеи**, 117/3.
- Mită**, = χρῆμα; pecunia; s. g. f. **μιτх да-сека лши**, N. sng. 64/3.
- Mitilinu**, = Μιτολήνη; n. propr. g. m. **митилинδ**, Ac. sng. 17/9.

Mitiutelu, -tea, = mititel; μικρός; modicus; adj. митютелу мѣдларю, N. a. 123/7-8; — g. f. Ac. a. митюта кѣсмитюаре, 123/5.

Miu, мію, veđi Mieiū.

Mîndrie, veđi Măindrie.

Mnason, n. propr. g. m. мнасонѣ, Ac. a. 28/12.

Mparte, s. g. f. модрте, Ac. sng. 37/14, 136/3; модрте, 55/4, 101/7; модрта, 113/1; — D. модртеи, 67/9; модртеи, 72/5, 82/8.

Moisi, n. propr. g. m. моиси, N. sng. 80/1; — Ac. sng. 30/2; — G. лоу моиси, 103/7.

Molie, = σής; tinea; s. g. f. молийле, pl. N. sng. 131/8-9.

Mort-ă, adj. модртѣ, N. 97/3, 122/4; — Ac. 16/8; Ac. pst. модртоу, 70/4; — pl. Ac. sng. модртин, 75/6; модрти, 139/3, 143/7; — G. модртилодрѣ, 47/11-12; модртилодрѣ, 62/9, 80/3-4; — D. 61/4; модртило, 158/8, 158/9; — g. f. N. модртѣ, 120/5, 121/2, 122/5.

Mu, му, veđi Lu, artic.

Mucică, = a mușcă; v. act. prf. sp. моука мѣра лоуи, 96/5.

Mueresc, -ească, adj. моуерескоу, N. pst. 152/12; — D. pst. моуерици(!) = моуерескоу, 151/6.

Muieare, = muieare, s. g. f. моуарѣ, Ac. a. 63/7; — D. pst. моури(!) = моуери, 151/3; — pl. N. sng. моуериле, 150/13-14; N. pst. моуери, 152/3; — Ac. sng. моуериле, 25/9-10; моуери, 38/2; — D. моуерило, 137/5.

Muîncă, = muncă, bātae; κόλαφος; s. g. f. мѣрка преемаще, Ac. sng. 80/1-2; моуарѣ себдаци, 149/7.

Mult-ă, adj. моутоу, N. a. 152/1-2; — Ac. a. моутоу, 45/1; моутѣ, 71/4; Ac. sng. моутоу, 81/11-12; — pl. N. sng. моуци, 6/7; N. a. моуци, 35/6, 122/6, Nt. 122/sub. Comparativ. N. sng. маи моуци, 11/1, 50/1-2, 103/1-2; маи моуци, 52/11; — Ac. a. моуци, 59/9, 75/11; Ac. pst. 61/10; — g. f. N. a. мѣтѣ, 23/13, 85/4-5; моутѣ, 48/13, 57/7; N. pst. 38/12; — Ac. a. 2/10, 8/14, 58/14, 85/10, 105/7-8, 138/14, 158/2; — pl.

N. pst. моуте, 15/14; N. sng. 75/9; N. a. моутеле, 80/8-9; comparativ, маи моуте, 59/14; — Ac. pst. моуте, 14/4, 26/14, 66/5, 96/2-3; Ac. sng. 16/5; Ac. a. 68/8, 84/9, 88/5, 98/9; мѣте, 18/14; comparativ, маи моуте, 65/13. — Adverb: мѣтѣ (sc. вѣкѣ), 36/11; де моуте ѡри, 76/1; моутѣ, 88/9, 122/9, 133/12, 135/4; де моуте, 97/3; моутоу, 139/13; comparativ, маи моутѣ, 20/11-12; маи моутѣ, 24/3, 157/8; маи моутоу, 72/2-3.

Mulți, a se, = a se înmulți; πληθύνεσθαι; multiplicari; v. refl. pas. enj. prs. pl. ce моуцаскѣсе, 138/12.

Mulțime, s. g. f. моуцима, N. a. G. 71/13; — Ac. a. G. моуцимакѣ, 136/3, 159/3-4.

Munci, = a bate, a certă, a domoli; τιμωρεῖν, δαμάζειν, βασανίζειν; punire, domare, cruciare; v. act. inf. prs. моуни, 124/8; enj. prs. pl. ceи моуницакѣ, 38/9; — impf. моуниѣ, 170/10; — ger. моунициндѣ, 76/1-2; — Refl. pas. ind. prs. моуническѣсе коу фирѣ ѡмерѣкѣ, 124/5.

Muncitoriu, = tiran; τύραννος; tyrannus; s. g. m. моуничерю, Ac. a. 4/1.

Murguire, = răpștire, muștrare, miruire; γογγυσμός; murmuratio; s. g. f. фѣрѣ моустроуире фѣкѣндѣ, Ac. sng. 159/5.

Muri, v. netr. inf. prs. ѡ моури, 67/10; — enj. prs. ce моури, 28/3; — prf. sp. pl. лоу моури⁷, 137/10.

Mută, a se, = a navigă, a corabiă; αποπλεύειν, παραβάλλειν; navigare, applicare; v. refl. prf. sp. моутѣмѣнѣ, 17/10; мѣтѣмѣнѣ, 17/12; — ce моутарѣ, 90/13.

N.—N.

N, ñ, numer. card. = 50, Nt. 82/12 13; — ña = 51, Nt. 95/8; — ñв = 52, Nt. 109/8; ñд = 54, Nt. 122/6, Nt. 125/4; — ñс = 56, Nt. 128/9; — ñз = 57, Nt. 133/6; — ñи = 58, Nt. 138/4; — ñр = 59, Nt. 149/12.

N, n = нѣ, veđi Nu.

Nazareescu, -ească, = al Nașarinilor; adj. ѡприторю назаескоуи(!) ерескоу, D. a. 58/8-9.

Nazareninu, -ă, = Naḏarinean, adj. ἵς ναζα-
ρῆκνινοῦ, N. pst. ³⁹/5-6; — G. apos. ⁷⁵/8-9.

Nafticu, = corăbiariū; ναύκληρος; s. g. m.
ναφτιχῖν, pl. Ac. sng. ⁸⁶/1.

Nasu, = piscul, fundul, coada corăbiei;
πρύμνα, πρῶρα; puppis, prora: s. g. m.
насoῦ, N. sng. ⁹⁴/7; — насoῦ корабῖεν,
Ac. a. G. ⁹¹/3; нас8, Ac. sng. ⁹¹/9.

Nasce, = τικτεν, ἀποκνεῖν; pāre-re, generare,
gignere; ind. prs. наще, ¹¹²/14; — prf.
sp. нзк88, ¹¹³/8, ¹³⁹/1; — Refl. ind. prs.
нащесе нзка7oῦ, ¹¹²/12-13; — prf. sp. нз-
скоῦме, ⁴⁵/3; — Pas. ind. prs. сзнтоῦ.
нзскоῦтоῦ, ³⁷/5-6; — part. prf. N. нзк8ци,
¹⁴⁴/1-2, ¹⁴⁴/14.

Nă. нз. veđi Eu.

Nădăi, a se, = a nădăjuī, a așteptă;
ἐλπίζειν; sperare; v. refl. ind. prs. нздз-
ескоῦсе, ⁷⁵/2; — imprf. нздзниасе кз
митз дасева л8и, ⁶⁴/3.

Nădejde, = ἐλπίς; spes; s. g. f. л8ωсе нз-
дѣждѧ тоатз, N. a. ⁸⁸/7; — Ac. a. G.
нздѣждѧ ἱслилор8, ¹⁰²/1.

Năpaste, = ispită, dodăeală; πειρασμός;
tentatio; s. g. f. нзпастиле, pl. Ac. a.
¹⁹/1; Ac. pst. нзпастиле, ¹⁰⁷/9; Ac. sng.
нзпасти, ¹⁰⁹/11-12, ¹¹¹/14, ¹³⁹/11, ¹⁷⁰/12.

Năpădi, = a căde; ἐπιπίπτειν; cadere; v.
netr. prf. sp. нзпзди фрикз спре тоци
ен, ⁶/4.

Năpărcă, = năpîrcă, viperă; ἔχιδνα; vipera;
s. g. f. нзпзскз, N. pst. ⁹⁶/4.

Năpăstui, = a ispitî; πειράζειν; tentare; v.
aet. ind. prs. нзпзстоῦгаще, ¹¹²/8-9; —
Pas. ind. prs. нзпзстоῦгитоῦ сзнтоῦ,
¹¹²/6-7; — fit. ва фи нзпзстоῦгитоῦ, ¹¹²/1;
— part. prf. N. нзпзстоῦгитоῦ, ¹¹²/4-5.

Năpăstuioriū, -oare, = ispititoriū; πείρα-
στος; tentator; adj. нзпзст8и́torio, N.
¹¹²/7-8.

Năprasnă, = pripă; s. g. f. де нзпраснз,
locuṭ. adv. ἄφνω, ἐξαίφνης; subito; ³⁸/13, ⁹⁷/2.

Nărav, = obiceiū; ἔθος; consuetudo; s. g.
m. нзравоῦ, N. a. ⁶⁹/3; — Ac. sng. нз-
рав8, ¹³/7; — pl. Ac. pst. нзрав8ре, ³⁰/5-6;
Ac. sng. ¹³⁷/7; — D. нзравоῦрелор8, ⁷³/12-13.

Nărocitu, = norocit, fruntaș; ἀνὴρ ὁ κατ'
ἐξοχίην; vir principalis; s. g. m. нзрочици
четациен, N. a. G. ⁷¹/6-7.

Năsip, s. g. m. лokoῦ κοῦ нзсин8, τόπος δι-
θάλασσος; locus bimaris; Ac. ⁹⁴/6; —
Conf. Ariră.

Născutu, = nascere; γένεσις; nativitas; s. g.
m. λπρεμῶρ8 нзскоῦ7oῦғи носз8, G. a. ¹²⁴/1.

Neam, = seminție; φύλη; tribus; s. g. m. pl.
N. нѣкмоῦреле, ¹⁰⁹/9; — Ac. pst. доῶ-
спрзсѣкче нѣкмоῦре, ¹⁰⁷/5.

Neapăratu, = neîncetat, fără conține; ἄκωλύτως;
sine prohibitione; adv. λβзца
...неἰпзрат8, ¹⁰⁶/2.

Nebuînru, = nebul, fără minte; ἄφρων;
ignorans; adj. ῶμεрилῶ челора нев8.ри-
лῶ, G. pst. ¹⁴⁸/8-9.

Nece, = nici, adv. нече, ¹²/10, ¹²/11, ²⁰/5,
²²/14, ³⁰/5, ⁴⁸/3, ⁴⁸/4, ⁴⁹/13, ⁴⁹/14, ⁵²/13, ⁵²/14,
⁶⁰/2, ⁶⁰/5, ⁶⁰/6, ⁶⁰/6, ⁶⁰/7, ⁶¹/13-14, ⁶⁶/8, ⁶⁶/9,
⁶⁶/10, ⁸⁸/4, ⁸⁸/4, ¹⁰²/4, ¹⁰²/6, ¹³³/14, ¹³⁴/1,
¹³⁴/1, ¹⁵¹/1; нече, ¹⁵⁴/12.

Nece urulu, = nici unul; pr. nef. нече оῦр8,
N. sng. ⁶³/3; нече оῦр8, ⁸⁹/5; N. a. нече
оῦроῦ, ¹²⁵/8; — Ac. a. нече оῦр8 ²⁰/4;
нече оῦр8, ⁴⁸/9; — D. нече оῦр8га ⁹²/12-13;
— g. f. Ac. a. нече оῦра, ⁵⁵/3, ⁷²/4, ⁸¹/3,
¹⁰¹/7; нече оῦрз, ⁶⁹/14; нече оῦῶ, ⁶⁹/9;
нече оῦῶ ¹⁵²/9; Ac. sng. нече лрз8 оῦра,
¹¹⁰/3; — pl. N. a. нече оῦри(!), ¹³/8-9.

Nedătătorîū, -oare, înapoi, = nedînd, ne-
răsplătînd; μὴ ἀποδίδων; non reddens; adj.
недззѣтори сеoῦ дереп7o(!) сеoῦ... λρα-
πον, N. pr. ¹⁵³/5-7.

Nedereptate, = nedreptate, strimbătate;
ἀδικημα, ἀδικία; iniquitas; s. g. f. неде-
рептатѣ, Ac. sng. ⁶²/5; недерептатѣ, ⁶⁷/8;
— G. фроῦсцацѣ недерептациен, ¹²³/11-12.

Nedereptu, = nedrept; ἄδικος; injustus,
iniquus; adj. și s. недерепти, Ac. sng.
¹⁵⁵/13; недерептин, ¹⁷⁰/12-13.

Nefățarnic, -ă, = ἀνυπόκριτος; sine simu-
latione, simplex; adj. нефѣцасникз, N.
pst. ¹²⁶/12; ἰόβoс7е нефѣцасни, ¹⁴³/14.

Nefățară, = a nu fățări, a fi nepărtini-
toriū; v. ger. нефѣцзрзнд8, ἀπροσωπολήπ-
τως; sine acceptione personarum, ¹⁴²/7.

κατῆ(!) = неспουκατῆλας юбици, 145/2;
— g. f. N. pst. κρεδῆτα... неспсκατῆ,
116/1; — Ac. pst. неспουκατῆ. 139/4.

Nesupuînre, a se, = a nu se supune; μη
πειθεσθαι; non suaderi; v. refl. pas. ger.
неспунираде, 28/5.6.

Neşchitu, -ă, = cîtva, pr. nef. δσηκ силе
нешките, Ac. pst. 63/6. — Conf. Cătu.

Netare, = debil, slab; ἀσθενής; infirmus;
adj. compar. ман нетаре, N. 152/11-12; —
pl. Ac. sng. се ѡпримс нетарини, 23/7.

Neteme, a se, = a nu se teme, μη φοβεσθαι;
non permittere; v. refl. ger. нетемизиде,
152/8.9.

Netocmele, = netocmeală, nerîndueală, ne-
stătornicie; ἀκαταστασία; inconstantia; s.
g. f. ἀχῆ ε̅ неτoмeкe, N. sng. 126/6.

Neţinutu, -ă, = neţinut, neopribil, neogoi-
bil; ἀκατάσχετος; inquietus; adj. неци-
роутоу амоу сеоу, N. 124/8.

Nevedè, = a nu vedè; οὐκ ἰδεῖν; non videre;
v. act. ger. невксзиде, 140/3.

Nevestedit, -ă, = ἀμάραντος; immarcesci-
bilis; adj. довзндз... невестештз, Ac.
pst. 139/4; Ac. a. невестешита... коуоррз,
162/14.

Nevinovat, -ă, = curat, nemaeculat, fără
prihană; ἀμωμος ἀπρόσκοπος; immaculatus,
sine offendiculo; adj. невіноватоу гзндс,
Ac. a. 61/7; Ac. pst. мтелоушеад невино-
ватс, 143/1.

Nevoe, = ἀνάγκη, κίνδυνος; vis, necessitas,
periculum; s. g. f. невое ми фоу, N. sng.
101/10; — Ac. pst. невое преинѣще, 9/3;
Ac. sng. нс кс невое че кс вре, 162/8.

Nevoi, = a se nevoi, a sîrgui, a grăbi, a
îndemnă, a silî; ἐπιχειρεῖν, σπεύδειν, ἀσκειν,
ἀναγκάζειν; tentare, festinare, studere. com-
pellere, cogere; v. act. conj. prs. pl. се не-
воіаскз а рнтоасче сзтхчїцін, 108/13; —
împrf. 1. pers. sg. невоини се хоуаѣкскз,
76/2; — Refl. ind. prs. невоескоуме, 61/6;
— împr. невоащете шї еши, 42/1; — împr-
prf. sg. невоіаде, 18/3.4; невоіаде, 166/1;
— pl. се невоіа, 4/14.

Nevolnici, = a asupri; καταδυναστεύειν; op-
primere; v. act. ind. prs. вогацін невол-
ническс вои, 117/14.

Nîpaste, veđi Năpaste.

Nime. nimeînre, pr. nef. ниме, N. 102/6, 112/4;
нимеаре, 124/7; — Ac. ниміариле(!),
112/9; — D. нимзрди, 53/5.

No, = nu; adv. но(!) = ноу, 50/1, 70/6, 120/3,
129/8; veđi Nu.

Noao, noaw, veđi Eu.

Noapte, s. g. f. ноапта, Ac. sng. 22/5.6;
ноапте, 53/14, 55/14; ноаптк, 75/1; Ac. a.
ноапта, 49/5; Ac. pst. ноапте, 89/8; ноап-
те, 90/6; — мїасзноапте, 15/13, 90/8.

Noe, n. propr. g. m. ноѐ, Ac. sng. 169/10;
— G. лс ноѐ, 156/6.

Noi, veđi Eu.

Noire, = înnoire, s. g. f. ѡамерїн ноїрїен,
λαός εις περιποίησιν; populus acquisitionis;
G. 146/12-13.

Nostru, -ă, pr. pos. ностс, N. 8/9, 121/3, 138/13;
— Ac. 19/11, 99/14, 107/7; — G. 116/7,
124/2; — pl. N. ноцри, 41/1; — g. f. N.
ноасчз, 9/9, 88/8; — Ac. 58/11, 117/4; —
G. ноасче, 74/8; — pl. N. ноасче, 74/14;
— Ac. 123/14; ноасче, 150/5; — D. pl.
ноасче, 85/13.

Ноу, ноауă, adj. де ноуоу, adv. 144/14.

Nu, adv. ноу, 1/7, 1/14, 2/11, 4/6, 7/13, 8/13, 9/1,
10/6, 10/11, 11/2, 12/1, 12/8, 16/11, 17/2, 18/2,
19/4, 19/5, 19/13, 20/5, 20/12, 21/13, 27/13, 30/4,
31/3, 34/13, 35/12, 39/10, 40/2, 42/3, 43/7, 48/3,
48/9, 48/12, 49/1, 50/9, 51/1, 52/9, 53/6, 55/5,
60/3, 63/3, 63/5, 64/4, 66/7, 67/6, 67/10, 67/11,
67/13, 69/3, 69/5, 69/10, 69/14, 72/1, 73/1, 78/10,
79/13, 81/3, 81/4, 81/8, 84/12, 86/3, 86/13, 87/3,
88/6, 88/14, 89/6, 89/10, 91/1, 91/14, 92/14,
93/9, 94/12, 95/12, 96/12, 101/8, 101/11, 103/11,
104/5, 104/6, 108/1, 110/13, 111/2, 112/5, 112/7,
112/8, 113/1, 114/3, 114/13, 115/6, 116/6, 117/5,
117/14, 118/2, 118/13, 119/11, 120/5, 121/3,
121/13, 122/1, 122/6, 122/10, Nt. 122/sub, 124/7,
125/1, 126/1, 126/1, 126/2, 127/6, 127/8,
127/9, 127/13, 129/13, 133/2, 133/4, 133/14, 141/2,
144/2, 146/1, 151/10, 153/1, 157/8, 158/4, 162/9;
нс, 19/6, 24/2, 25/6, 47/5, 50/8, 52/14, 59/13,

80/10, 87/11, 91/12, 96/14, 101/1, 113/6, 118/14,
127/4, 128/8, 130/8, 131/3, 132/8, 134/4, 134/4,
134/4, 135/7, 135/8, 140/4, 141/14, 142/10, 146/4,
148/9, 149/14, 150/2, 150/3, 153/14, 154/11,
156/11, 160/3, 160/14, Nt. 160/sub, 161/5, 161/5,
162/8, 162/10, 166/6, 166/8, 167/4, 167/6, 168/1,
169/4, 169/5, 169/8, 169/10; — н... 23/1, 47/2,
72/3-4, 72/9, 82/7-8, 82/12, 97/5-6, 102/5, 102/6-7,
117/8-9, 119/7; — но(!) = ноу, 50/1, 70/6;
120/3, 129/8; — κ8(!) = н8, 168/7.

Numai. adv. ноуман, 53/3, 89/6-7; ноумай,
57/14; н8ман, 169/11; — ноу ноуман, 8/11,
9/2-3; н8 н8ман, 28/2; ноу н8ман, 81/12,
85/11; н8... ноуман, 107/12; ноу н8май,
114/10; ноу н8ма̄, 149/1.

Numără, = a număna, = a spune pe nume,
a citi; ἀναγιγνώσκειν; legere; v. act. prf.
sp. ноумарз гѣмон8 кастрл, 56/7.

Nume, s. g. m. ноумеле, N. 6/6; N. sng. 16/3, 27/2,
28/5, 40/7, 83/3, 87/1, 95/11, 97/11; — Ac.
a. G. 134/11; н8меле, 5/2-3, 41/10-11, 133/9;
ноумеле, 160/10; Ac. sng. н8меле, 8/1; Ac.
pst. н8ме, 118/3; — G. ноумелогн, 75/8;
— pl. Ac. sng. ноумере, 1/5.

Numi, = a chiemă, a învoca; ἐπικαλεῖν; in-
vocare; v. act. Pas. ind. ε н8митог спре
вои, 118/3-4.

Nută, = a corabiă, a călători pe apă, a na-
vigă; πλεῖν, ἀποπλεῖν, ἐκπλεῖν; navigare; v.
netr. ā ноута, 26/3; ноутă, 95/2; — ind.
prs. pl. ноутз, 89/13-14; — conj. prs. ce...
ноуте, 94/13; — ce ноутзмоу, 82/14, 83/6-7;
— imprf. sg. ноутз, 84/8; — prf. sp.
ноутз лѣ8 сиріа, 2/3; — ноутзн8, 24/14;
ноутзмоу, 84/4; ноутзмоу, 84/13; — ger.
ноутзнд8, 84/10.

Nutare, = navigare, corăbiare; πλόος; na-
vigatio; s. g. f. ноутарк, N. sng. 85/13-14;
— D. фіннд8 сзвлазнъ ноутарней, 85/6.

O.—O.

O, δ, numer. card. = 70; cōs = 276, 93/6.

O, vedī Elu.

Obrazu, образоу, vedī sub Obrazu, ѡбразоу.

Ochīū, s. g. m. pl. окїи, N. a. 104/10; N. a.
G. окїи, 154/4; — Ac. a. дчїи, 78/2; —
Ac. sng. окїи, 104/12.

O.—O.

O! interj. la Voc. ѡ', 1/1.

O, w, vedī Eu.

O, ѡ, vedī Urulu.

Oae, s. g. f. pl. ка виле ѡзтзчиннд8, Ac.
sng. 150/10.

Oajdă, dela ὄσδος, ὄζος, vargă, vârguță, smi-
ceă, crenguță, = legătură, cureă; ἰμάς;
lorum; s. g. f. лог стринсерз к8 ѡажде,
Ac. pl. 44/2.

Oaste, = πόλεμος; bellum; s. g. f. де оѡде
сзнтоу ѡпиле ши сфаделе лѣ8 к8, 127/1.

Oară, = dată; în locuț. adv. де алтз ѡарз,
147/2, 156/4; де алтз ѡарз, 152/2; — дї. лрз-
ѡарз, 155/11; — де моѡте ѡри, 76/1.

Oarece, pr. nef. ѡаре че, Ac. sng. 10/13-14;
ѡаре че, 51/9; ѡаре че, 51/14.

Oarecare, pr. nef. ѡарекареле, N. pst.
7/14-8/1, 68/11; N. a. 27/1; — Ac. pst. 4/1,
94/4; ѡарекареле, 28/12-13, 93/11; ѡарека-
реле, 57/3-4; ѡарекареле(!), 134/2; Ac. a.
ѡарекаре, 70/4; — pl. N. pst. ѡарекарїи,
83/2; — Ac. pst. 53/8; — g. f. sg. Ac. pst.
ѡарекарк; — pl. N. a. ѡарекаре, 68/4.

Obidă, = strîmbătate, dosadă; ῥαδιούργημα;
facinus; s. g. f. ѡвида сѣ, N. a. 1/1.

Obiditu,-ă, = strîmbățit, nedreptățit, in-
josit, dosădit; adj. ѡвидици, pl. Ac.
sng. 108/7.

Obidui, = a nedreptăți, a face strîmbătate,
a dosădi; ἄδικεῖν, καταπονεῖν; nocere, op-
primere; v. act. prf. sp. ѡвидшю, 67/6-7;
— Pas. part. prf. Ac. pst. ѡвидшнт8, 170/4.

Obicnitu, = obiceiū; ἔθος; mos; s. g. m.
немикз лралкн8 н8 фечю... ѡвнкните-
лор8 тзтзреци, pl. D. a. 101/2.

Oblicire, = descoperire, divulgaire, vedire;
ἀπελεγμός; redargutio; лѣ8 ѡбличире ā
велри, Ac. sng. 9/4-5.

Oblicitu,-ă, = vedit, muștrat, ἐλεγχόμενος;
redargutus; adj. ѡбличници дї. лѣ8 лкѣ
ка зекзторїи, N. pst. 118/9.

Obrazire, = închipuire, figurare; ἀντίτυπος;
figuratio; коу ā еи ѡбразире... мзнтоуинз-
врем8, Ac. pst. 156/9.

Obrazu, = model, esimplu, pildä; ὑπογραμμός, ὑπόδειγμα, τύπος; exemplum; s. g. m. ὠβράζου φῖινδδ τοῦμεεν, N. 162/11; — Ac. sng. οβράζου πρεέμιци, 133/6; κοαῶ λξсх ὠβράζου, 149/13.

Obrăzui, = a tăia împrejur; περιτέμνειν; circumcidere, v. act. inf. prs. ἄ νοῦσιν ὠβρζουи еи фечорѣи, 30/4.

Oglindă, = εἴσπυρον; speculum; s. g. f. ὠγλινдх, Ac. sng. 115/2.

Ogoadă, = voie, har, grație; χάρις; gratia; s. g. f. врѣк ὠгоадх се факх, Ac. sng. 64/9.

Ocări, = ἀτιμᾶν, λοιδορεῖν, ἀντιλοιδορεῖν; ex-honorare, maledicere; v. act. ind. prs. κοи ὠκзрици мишелδδδ, 117/13; — imprf. sg. чѣ че ὠкзригоу нδ ὠкзрѣд, 150/2; — Conditionalul, ши се вз ὠкзрире дерепгоу ноумеле лδ χс, фериқаци сеци, 160/9-10; — Pas. part. prf. ὠкзригоу, N. 150/2.

Om, s. g. m. ὠμοулог. N. a. 5/11-12; ὠмѣ, 11/14, 82/9; ὠмоу, 32/13, 44/4, 82/11, 96/10; ὠмоу, 36/4; N. prd. 151/13; N. pst. 44/10; N. pst. ὠмоу, 113/13; N. sng. 121/13; — Ac. a. ὠмоу, 48/10; Ac. pst. ὠмоу, 69/4; Ac. sng. ὠмоу, 145/6; ὠмоу, 148/1; ὠмδ, 158/10; — G. ὠмоуи, 144/6; — D. ὠмоуи, 110/13; — Voc. ὠме, 120/14; — pl. N. pst. ὠмери, 35/6; N. a. G. ὠмерѣи, 146/12; ὠмерѣи, 147/3; — Ac. ὠмери, 19/7, 32/13-14; 36/10-11, 124/7-8; ὠмерри, 36/8; ὠмери, 61/8-9; ὠмерри, 77/13; ὠмерѣи, 124/12; Ac. pst. ὠмерѣи, 41/6; Ac. a. ὠмерѣи, 104/3; — G. ὠмеррилоу, 47/4; ὠмеррилоуδ, 104/8; ὠмерило. 148/4; — D. ὠмерилоуδ, 33/10; ὠмеррилоуδ, 80/4-5; ὠмерилоуδ, 101/1; ὠмерилоуδ, 107/11.

Omerescu, -ească, = omenesc; adj. фирѣк ὠмерѣккх, Ac. pst. 124/6; — pl. N. sng. ὠмереци, 166/6-7; — Ac. pst. пѣтеле ὠмереци, 157/8-9.

Omor, s. g. m. верирѣ ὠмосоуи, G. 124/10.

Omorì, v. act. Pas. prf. ὠморитоу фоу, 155/14.

Omuibire, = iubire de oameni; φιλανθρωπία; s. g. f. ὠмоуюбире...фзча, Ac. 83/11.

Oprì, = a ajuta, a popri, a se opri, a sta locului; ἐρεῖδειν, ἀντιλαμβάνεσθαι; susci-

pere; v. act. enj. prs. се ὠпримδ негарин, 23/6-7; — Refl. prf. sp. насоу ἄмδ ὠпри-се, 94/8.

Opritoriu, = sprijinitoriu; πρωτοστάτης; auctor; s. g. m. ὠприторю назаескоуи(!) ἐρεσοу, Ac. 58/8.

Opt, numer.; ἄλ ὠптѣ, Ac. 169/11.

Opu, = trebuință; opu a fi, = a trebui, a se cuveni; χρεῖα, δεόν εἶναι; necessarium, opus esse, oportere; s. g. m. ὠпоу ἰάсте κοαῶ, N. 12/5-6; ὠпδ ἰάсте тδтδрорδ, 137/14; — ἐρα епρε ὠпδ, Ac. 98/11.

Osândă, = osindă, pedeapsă, vină, pierdare; κρίμα, κρίσις; ultio, perditio, iudicium; s. g. f. ὠснδд ἄ вѣ нδ лδ лξсх, Ac. sng. 96/11; N. a. ὠснδд лδ... нδ ва пести, 169/3; — Ac. sng. фзрх ὠснδδ(!), 44/5; ὠснδх преемескоу, 47/12; придзди ἄ ὠснδх, 169/8.

Osândi, = a osindi, a judeca; κρίνειν; iudicare; v. act. ind. prs. ὠснδдеци, 129/13; ὠснδдеци, 130/3; — ὠснδдце, 129/10; ὠснδкце, 129/12; — prf. sp. ὠснди, 170/2; — ger. ὠсндиδ(!), 132/7; — Pas. enj. prs. се ноу ὠсндици фици, 133/4.

Ostrov, = insulă, s. g. m. ὠсговоу, Ac. pst. 87/6-7; Ac. sng. 90/3-4; ὠсгровδδ, 95/10; ὠсгровδ, 98/7; Ac. a. ὠсгровоу, 98/14; — G. ὠсгровоуи, 97/10.

P.—II.

Pace, s. g. f. паче, N. sng. 138/12, 165/6; — Ac. sng. пѣ, 120/2; паче, 126/9, 126/14; — pl. Ac. sng. се чарх пачеле, 154/3.

Pamfiliesc, -ească, adj. φερδρѣк... пѣфили-іаска, Ac. pst. 84/4.

Parasimă, = stemă, marcă, semn; παράσημον; insigne; s. g. f. парасима диῶскоуδ, Ac. 99/1.

Parte, s. g. f. пасте, N. pst. 9/4; пѣсте, 47/6; N. a. пастд, 48/7.

Pasăre, s. g. f. фирѣк...пасзрилоуδ, G. 124/3-4.

Pasce, v. act. inf. prs. ἄ паще, 21/9; — enj. prs. pl. се... паскх, 154/3; — impr. па-щеци, 162/6.

Patara, n. propr. g. f. πατᾶ, Ac. sng. 24/9.

Patru, numer. card. πατρῶς, N. a. 30/11-12;
— πατρῶς, Ac. a. 26/13; — πατρῶσπερὸς κτε, N. a. 92/6; — πατρῶσσει, Ac. sng. 50/2; Ac. a. 52/11-12; — πατρῶσμιε, Ac. 36/1; — ord. ἂ πατρῶσπερὸς κτε νόδιπτε, Ac. a. 90/5-6.

Pavel, n. propr. g. m. παβελῶς, N. 3/1, 8/12, 13/14, 16/5, 16/9, 18/1, 27/14, 29/3, 31/13, 33/7-8, 35/8, 36/3, 44/4, 46/1, 46/8, 47/2, 49/1, 51/11, 54/2, 59/8, 67/3, 73/5, 81/9-10, 85/8, 88/11, 91/11, 92/4-5, 96/2, 98/2; παβελῶς, 100/10-11, 103/13;

παβεῶς, 45/2; παβεῖ, 1/14, 5/5, 10/5, 15/10, Nt. 18/sus, 36/9, 47/6, 70/4, 105/9; — Ac. παβελῶς, 17/6, 26/8, 34/7, 50/1, 50/9, 51/6, 52/6, 56/7, 57/5, 63/9, 65/2, 65/7, 71/8, 81/7, 94/14, 95/8, 167/14-168/1; παβελῶς, 33/11, 63/2, 64/4, 64/11, 66/3, 68/10, 73/3, 83/1, 86/2; παβεῖ, 5/10, 45/14, 55/14, 66/6, 100/2, 103/10; — G. λῶς παβελῶς, 10/5;

λῶς παβεῶς, 23/14; λῶς παβελῶς, 4/7, 27/4; μοῦ παβελῶς(!), 51/4; — D. λῶς παβελῶς, 7/4, 100/7; λῶς παβεῖ, 25/5; λῶς παβεῖ, 70/9; λῶς παβελῶς, 66/13; λῶς παβελῶς, 51/5-6, 83/11-12; — Voc. παβеле, 49/7, 80/8, 89/10.

Păgâlnru, = pāgin; s. g. m. вода пзгъ-л-рилоρδ ἂ φаче, G. 157/12.

Păijāni, = a pāinjēni; καμύειν; comprimere; v. netr. prf. sp. σκῆν σκι пзижж-нирз, 104/10-11.

Păinră, = pīnă; ἕως; donec; пз-лрз, 50/8, 70/12, 92/3, 132/12-13; — пз-лрз кзндс, 32/4, 49/14, 50/14-51/1; пзрз кзндс, 52/14; — айнте пз-лрз = πρὶν ἤ; priusquam, 69/5; — пз-лрз лд, = ἄχρις, μέχρι, ὡσεὶ; usque in, usque ad, fere; prep. cu Ac. 2/1, 3/5, 14/10-11, 15/6-7, 15/13, 16/14, 37/13-14, 43/3, 46/4, 53/11, 54/2-3, 79/10, 99/14, 100/1, 103/8, 108/9, 132/9; пз-лрз ἂфарз де, ἕως ἔξω, usque foras, 25/10-11; пз-лрз ἂфара четацилῶ, cu G. 76/4.

Păinre, = pīne, s. g. f. пз-лре, Ac. sng. 15/10, 16/13, 93/1.

Păcat, s. g. m. пзкатоῦ, N. sng. 112/13, 131/3-4; пзкатоῦ, 112/14; — Ac. sng. пз-катоῦ, 118/8-9, 122/8, 134/14, 149/14, 150/6; пзкатс, 157/7; — G. пзкатоῦ, 136/4; — pl. Ac. a. пзкателе, 41/10, 150/4; Ac. sng. пзкате, 155/11; — G. пзкатсλῶ(!), 159/4;

пзкатоῦ, 136/4; — D. пзкателорδ, 78/6-7, 109/2.

Păcătos, -oasă, adj. și s. пзкѣтосῶς, N. sng. 161/12; — Ac. sng. 136/1; — pl. D. пзкѣтосиλορδ, 61/5; — Voc. пзкѣтоси, 129/1.

Păli, = a aprinde, a arde; φλογίζειν; inflam- mare; v. act. ind. prs. λιβα... пзлѣше л-премюрδ нзскоῦтоῦи носзс, 124/1; — Pas. part. prf. пзлнтоῦ де гїеεноῦ, 124/2.

Pămăntu, = pămînt, s. g. m. пзмзнтоῦ, N. sng. 135/11; — Ac. sng. пзмзнтоῦ, 38/14, 76/13; пзмзнтс, 43/6; пзмзнтс, 135/8; пзмзнтс, 95/7; пзмзнтоῦ, 132/5; пзмзн-тоῦ, 93/10; мзнтоῦ(!), 134/1; — G. пзмзнтоῦи, 132/11-12.

Pămentescu, -ească, = pămîntesc, adj. прѣмзндрїи... пзмнзтци, σοφία ἐπιγεια; sapientia terrena, N. pst. 126/4.

Păr, = p̄rīz; capillus; s. g. m. пзрδ дїл-капоῦ, N. sng. 92/13; — G. лплетитоῦ-риле пзрѣи, 151/10.

Pără, = p̄ră, sfadă, gilceavă, ne'ntelegere, judecată; στάσις, δίκη; dissentio, damna- tio; φοῦ пзсз садскїелорδ(!) ши фари-сеилорδ, N. sng. 47/14; моῦтз пзсз φοῦ, N. pst. 48/13-14; — черзндс спрї лсоῦ пзсз, Ac. sng. 69/1-2.

Părăsi, = αποτιθῆναι, απογίγνεσθαι; abjicere, deponere, mori; v. act. impr. пзсзсци тоатз споῦскзчюрѣ, 114/4; пзсзсци дмс тотоῦ сеоῦ, 144/11; — Refl. enj. prs. коῦ се де пзкатоῦ пзрзсимоῦнз, 150/6-7.

Părăsire, s. g. f. коῦсоῦндс ἂ фи ἂ са пз-рзсире ἂ пелицеѣи, N. pst. 165/14; — pl. Ac. sng. нс кс ἂ пелицїеи пзсзсцири (де) споῦкзчюрї, οὐ σαρκὸς ἀπόθεσις ῥύπου; non carnis depositio sordium, 156/11-12.

Părè, v. unipers. ind. prs. ми паре, 72/14, 164/12; парими(!) сїлнре ферикатоῦ, 73/8; парен, 115/11; паревз, 128/3; — enj. prs. се ноῦи пае, 110/13; — imprf. лз пзрѣ, 33/6-7; ми пзрѣ мїе, 70/1; ми пзрѣ сїлре лпротїва ноῦмелоῦи лῶс їс, 75/7; пзрѣнз, 86/10; — prf. sp. пзрδ коравничилорδ, 90/8.

Păreere, s. g. f. κοῦ πικρῆρε, προφάσει, sub obtentu, Ac. sng. ⁹¹/9; φικρῶ πικρῆρε, ἀδιάκριτος, non judicans, ¹²⁶/12.

Părete, s. g. m. πικρῆτε ἐκσοφίτης, Voc. a. ⁴⁶/9-10.

Pări, a se, = a se price, a se certă, a dispută; διαλέγεσθαι, πείθειν; disputare, suadere; v. refl. împrf. sg. **ce** πικρῶ κοῦ ἰουδηνί, ²/9; πικρῶσε χῆ κε ε δε ἄπικρῶτιᾶ, σοφίη, ³/7; **ce** πικρῆτα, ⁴⁸/8; — nerefl. împrf. pl. πικρῶτα, ἠπειθού, non credebant, ³/10.

Părinte, s. g. m. πικριντελε, N. a. ¹²¹/2; — pl. G. πικριντιλορδ, ⁴¹/1, ⁶⁰/12; — Voc. πικρῆντι, ³⁶/13.

Păsă, = a merge; πορεύεσθαι; vadere; v. netr. împr. πασᾶ, ³⁹/13, ⁴³/1, ⁶⁴/1, ¹⁰⁴/2; — πᾶσατι, ¹²⁰/1.

Păstorîu, s. g. m. πικστορῶ, Ac. a. ¹⁵²/12; — pl. G. ἄλ πικστοριλορδ, ἄνχενπτορῶ, ¹⁶²/12-13.

Pășenie, = fălire, lăudăroșie, mîndrie; ἀλαζονεία; superbia; s. g. f. ἄκμῶ λκοῦδλιχνῶ ἄνῆδ πᾶσηνίτε βοασῆ, pl. Ac. a. ¹³¹/1.

Pătru, n. propr. Πᾶτρῶ, N. ¹³⁶/6; Πᾶτρῶδ, ¹³⁸/5, ¹⁶⁵/10-11; Γῆμῶ πᾶτρῶ, ¹⁶⁸/11; — G. λοῦ πᾶτρῶ, Nt. ¹³⁶/6; ἄδ πᾶτρῶ, Nt. ¹⁴⁷/sub, Nt. ¹⁴⁹/sub, Nt. ¹⁵⁷/sub, Nt. ¹⁶⁸/8, Nt. ¹⁶⁸/sub, Nt. ¹⁷⁰/sub; ἄνῆ πᾶτρῶ, Nt. ¹⁶⁵/9; G. pst. πᾶτρῶ, Nt. ¹³⁸/3, Nt. ¹⁶⁸/10.

Pedestru, -eastră, adj. πεδεσῶσε **ce** μᾶσῶτᾶ, ¹⁷/7.

Peliță, = trup, carne; σάρξ; caro; s. g. f. πελιτᾶ, Ac. sng. ¹³⁷/11, ¹⁵⁵/14, ¹⁵⁷/4, ¹⁵⁷/6-7, ¹⁵⁸/11; πελιτᾶ, ¹⁵⁷/10; — πελιτῆν, ¹⁵⁶/11; πελιτῆν, ¹⁶⁶/1.

Pelițescu, -ească, = trupesc; σαρκικός; carnalis; adj. πελιτῆνιτε πῶτῆ, Ac. a. ¹⁴⁷/7.

Perire, = ἀπώλεια; perditio; s. g. f. περῆρῆκ ἄνῆδ **ce** ἄμῆτα, ⁶⁹/4; — pl. N. sng. περῆρι, ¹⁶⁶/10.

Pesce, s. g. m. Ac. sng. λοῦαρῶ πιτῆ(!), ⁹³/5; — pl. G. φῆρῆ... πετιλορδ, ¹²⁴/4-5.

Pesti, = a dăbăvi, a întârziă; χρονοτριβεῖν, ἀργεῖν; moram facere, cessare; v. netr.

inf. prs. κοῦ **ce** νοῦ φῆτε ἄνῆ δ πεστι ἄρῶ ἄτῆ, ¹⁸/3; — fiit. ὤσῆνδα ἄδ ἠδ **ce** πεστι, ¹⁶⁹/4.

Pesticală, = dăbavă, întârziare; ἀναβολή; dilatio; s. g. f. ηῆτε οῦῶ πεστᾶλῶ νοῦ ἄρῶ φῆτῆ, Ac. pst. ⁶⁹/10.

Petrece, = a apără, a scuti, a scăpă, a mîntui, a petrece; διασώζειν προπέμπειν; servare, salvum perducere, deducere; v. act. enj. prs. σοῦτασοῦ ἄρῆ **ce** πετῆκῶ παβεῶδ, ⁹⁴/14; — pl. **ce** ἄδ πετῆκῶ πᾶ. ἄρῶ ἄ φιλικῶ, ⁵⁴/2; — prf. sp. πετῆκῶρῶ ἔλῶ ἄρῶ κοραβῆ, ²⁴/4; — ger. πετῆκῶνδ, ²⁵/8-9.

Piatră, s. g. f. πῆαῶ, N. a. G. ¹⁴⁶/6, ¹⁴⁶/7; — Ac. sng. πῆαῶ, ¹⁴⁵/13, ¹⁴⁶/4; — D. πῆαῶν, ¹⁴⁵/5; — pl. Ac. a. πῆαῶν, ¹⁴⁵/8.

Picior, s. g. m. πῆοαρελε, pl. Ac. a. ²⁷/4-5, ⁷⁷/7-8; Ac. a. G. πῆοαρελε, ³⁷/8.

Pierde, v. act. inf. prs. ποατε μῆντοῦ(!) σῆ πῆσῶδε, ¹³⁰/2.

Pierdătorîu, -oare, = λοιμός; pestifer; adj. ἐκσῶατῶ πῆεσῶτορῶ, Ac. ⁵⁸/5.

Pieri, v. netr. ind. prs. πῆαρε, ¹¹¹/11, ¹³⁹/14; πῆαρε, ¹³⁰/11.

Pisce, veđi Pesce.

Plăinge, = a plînge, împr. πᾶ. ἄνῆντι, ¹²⁹/4; — ger. πᾶ. ἄνῆνδ, ²⁸/1; — Refl. împr. πᾶ. ἄνῆντινῶ, ¹³¹/5.

Plăingere, = plîngere; s. g. f. μῆτᾶ φῶ πᾶ. ἄνῆντε τῶτῶρορδ, N. ²³/13; — Ac. sng. πᾶ. ἄνῆντε, ¹²⁹/4-5.

Plăcu, = pile, tabără; παρεμβολή; castra; s. g. m. πᾶ. κῶ, Ac. sng. ³⁵/2, ³⁵/8, ⁴³/12, ⁵¹/5; πᾶ. κῶ, ⁴⁹/5, ⁵⁶/3.

Plătitorîu, -oare, = compătitorîu; συμπαθής; compatiens; adj. πᾶ. τῆτῶρι, N. ¹⁵³/3.

Plecă, v. act. prf. sp. πᾶ. κῶ σῆ περῶ. ἄ. κῆτε σαλε, ²³/11; — refl. inf. prs. ἄ **ce** πᾶ. κῶ, ¹³⁷/3, ¹⁴¹/7; — ind. prs. sg. **ce** πᾶ. κῶ, ¹¹⁵/5; — prf. sp. πᾶ. κῶσε πῶρελε δε σομῆ, ¹⁶/5.

Pletitură, = împletitură, lanț; σείρά; rudens; s. g. f. κοῦ πᾶ. τῆτῶρι δε ηῆρῶρῶ, Ac. ¹⁶⁹/7.

Plîngu, -ă, = plin, adj. πᾶ. ἄρῶ δε βερῶρῶ ὤμοσοῦ, N. ¹²⁴/9; πᾶ. ἄρῶ δε μῆλοστι, ¹²⁶/10.

- Plōae**, s. g. f. πλωαε, N. sng. ⁹⁶/₁; πλώαε, ¹³⁵/₈; — Ac. a. πλωαε τί. πλωαίρε, ¹³²/₁₃; Ac. sng. πλωαε, ¹³⁵/₁₀.
- Plodu**, = rod, roadă, roamă, generatură; καρπός; fructus; s. g. m. A. a. G. πλώδης βοϋ. ρηζταциλδ, ¹²⁶/₁₁; πλώδης дерезтациен, ¹²⁶/₁₃.
- Plouà**, = v. act. prf. sp. πλωῶ, ¹³⁵/₈.
- Pod**, = rînd, cat; τρίστεγον; coenaculum; s. g. m. δῖ. ρρᾶ τρεινε ποδδ, Ac. pst. ¹⁶/₇.
- Podnojie**, = rađim, scăunaș; ὑποπόδιον; scabellum; s. g. f. шези чича спре пѡножїа нѡасчз, Ac. a. ¹¹⁷/₄.
- Podoabă**, = περιθεις; circumdatio; s. g. f. ποδοάβελε δοῦρση, pl. Ac. a. G. ¹⁵¹/₁₁.
- Podobnicu**, -ă, = împlătoriū după cevă, imitatoriū, asemănatoriū; μιμητής; aemulator; adj. și s. ce βοϋ. ρηζταцией подовни чї фουρεтδ, N. ¹⁵⁴/₉.
- Poftă**, = poftă; ἐπιθυμία; concupiscentia; s. g. f. ποῖτα, N. sng. ¹¹²/₁₂; — pl. Ac. a. ποῖτελε, ¹⁵⁷/₈.
- Poftire**, = poftire; ἐπιθυμία; desiderium; s. g. f. ποῖτιρι, pl. Ac. pst. ¹¹²/₁₁; ποῖτι, ¹⁴²/₂, ¹⁴⁷/₇; Ac. sng. ¹⁵⁷/₁₃.
- Poïū**, -ie, = de apoï, din urmă; adj. ἄ ποῖδ ἄνοϋ, ἐπ' ἐσχάτον τῶν χρόνων, novissimis temporibus, Ac. a. ¹⁴³/₄; — Ac. pst. ἄ κρκμκ чкїа пол, ἐν καιρῷ ἐσχάτῳ, in tempore novissimo, ¹³⁹/₈.
- Pocaanie**, = pocăință; μετάνοια; poenitentia; s. g. f. ποκαανίε, N. sng. ¹⁹/₉₋₁₀; — Ac. sng. ⁷⁹/₄.
- Pocăi, ase**, = μετανοεῖν; poenitentiam agere, v. refl. pas. snj. prs. pl. спѡулю се покзїаскзсе, ⁷⁹/₁₋₂.
- Pomeni**, = a'și aduce a minte, a socoti; μνημονεύειν, λογίζεσθαι; meminisse, memoriae retinere, reputare; v. act. inf. prs. ἄ помени κβзхнтδ днѡѡи їсоϋ, ²³/₇; — ind. prs. ἄ ρου немикз ω поменише, ⁹/₇₋₈; - snj. prs. sg. невоиѡсе се помениккз, ¹⁶⁶/₁₋₂; — prf. sp. помени, ¹⁶⁸/₅; — ger. помениндδ, ²²/₅.
- Pomenire**, s. g. f. ἄ ρδ поменирк ρηζέλδ, Ac. a. G. ¹⁶⁵/₁₃.
- Pont**, = Ποντος; n. propr. g. m. понтоῦνι, G. ¹³⁸/₆.
- Poplie**, n. propr. g. m. ποπλίη, N. ⁹⁷/₁₁; — G. τатѡ лоϋ ποпліе, ⁹⁷/₁₄.
- Porănci**, = poroncî; κελεύειν; jubere; v. act. prf. sp. πορнчїю, ⁷⁰/₁₁; — πορнчї, ⁵⁶/₁₂₋₁₃.
- Porăncită**, = poroncă; s. g. f. πορнчїи, πορнчїтееи лорδ, лδαρз павѣ, οἱ στρατῶται κατὰ τὸ διατεταγμένον αὐτοῖς ἀναλαβόντες τὸν Παῦλον; milites, secundum praeceptum sibi, assumentes Paulum, D. a. ⁵⁵/₁₃.
- Porchie Fist**, n. propr. g. m. πορκїа фїста, N. ⁶⁴/₈₋₉. — Veđi Fist.
- Porni, a se**, = ὀρμᾶν, impetum facere; v. refl. prf. sp. πορнорзсе ρρδ ἄ соϋфлетоϋ ρρδ прзвїре, ¹⁰/₁.
- Post**, = ajun; νηστεία; jejunium; s. g. m. ποστοῦ έρα ἄμοϋ βελрїтδ, N. sng. ⁸⁵/₆₋₇.
- Posti, a se**, = a se curăți; v. refl. prf. sp. ἄφларзме кз мамδ постїтоϋ ρρδ взскрекз, εὔρον με ἡγνισμένον ἐν τῷ ἱερῷ; invenerunt me purificatum in templo, ⁶¹/₁₂₋₁₃.
- Potăînpire**, = potîmpire, cădere, despărtire; ἀποστασία; discessio; s. g. f. ποτѡ. ρпїре ἄβεци δε мѡнси, Ac. ³⁰/₁₋₂.
- Poticni**, = a dovedi, a adeveri, a proba, a se poticni; παριστήναι, προσκόπτειν; probare, offendere; v. act. inf. prs. нече ἄ ме потїкнїме потоϋ, ⁶⁰/₇; — Refl. ind. prs. pl. де їа потїкнєскоϋсе, ¹⁴⁶/₈.
- Poticnire**, = πρόσκομμα; offensio; s. g. f. пїаза потїнїрїен, G. ¹⁴⁶/₆₋₇.
- Potiol**, = Puteoli, n. propr. g. m. потїῶ, Ac. sng. ⁹⁹/₈.
- Potop**, = κατακλυσμός; diluvium; s. g. m. ποτοпδ, Ac. sng. ¹⁶⁹/₁₃.
- Praznic**, = sărbătoare; έορτή; festum; s. g. m. тоате празнїчеле чллк че вїрδ, Ac. ²/₁₄.
- Prădă**, = κερδαίνειν; lucrifacere; v. act. Pas. fiit. прздатδ фїва, ¹⁵¹/₇₋₈.
- Prădădi**, = recomîndă; παρατιθῆναι; commendare; v. act. ind. prs. ши ἄкмδ прздзескоϋ вон, фраци, сеоѡи, ²²/₈₋₉. — Conf. Pridădi.

- superbus; **прѣзоривъ**; adj. și s. сѣ ноу деѣѣиме мишейи ла вѣскречи, че маи сеши ватзмесе ка препнолши, Ас.^{108/6}.
- Prespre**, = preste; *διά, παρά*; per, contra; prep. cu Ас. преспре тогоу аноу, ^{18/12}; преспре лѣче зечи, ^{46/11-12}; преспре ноапте, ^{55/14}; преспре мзсоурз, ^{76/3}.
- Pretutiîndirea**, = pretutindine; *πανταχοῦ*; ubique; adv. претѣтиндирѣ, ^{57/11-12}; претоутиндирѣ, ^{58/7-8}.
- Preŭ**, s. g. m. чѣ че іасте анзе днсеѣ моутоу прецѣ, N. pst. ^{152/2}; — Ас. pst. ^{45/1, 105/10, 109/1}; — D. ши вггарз сама прецоулоуи лорѣ, ^{6/13}; — N. прецѣреле лѣкрзторилѣ, ^{131/14}.
- Preut**, = *ἀρχιερεύς, πρεσβύτερος*; summus sacerdos, princeps sacerdotum, presbyter; s. g. m. нѣ цюуѣтѣ кз преоуѣтѣ іасте, N. ^{47/3}; — Ас. преоуѣтѣ сеоулди, ^{47/1}; — N. антзни преоуѣци, ^{5/6-7}; антзни преоуѣци, ^{38/2-3}; — Ас. а. G. кѣмз преоуѣци вѣскречилорѣ, ^{18/7}; преоуѣци, ^{134/9}; Ас. sng. преоуѣци, ^{50/4-5}.
- Preveghiâ**, = *γρηγορεῖν*; vigilare; v. act. împr. дѣчи преверѣици, ^{22/4}; — prf. sp. вѣскрека... чѣ че ѣ довзиди, преверѣе коу сзипеле сзоу, ^{21/10}.
- Pridădi**, = a dà; *παραδιδῶναι*; tradere; v. act. înd. prs. sg. прѣдзѣскоу, ^{22/8-9}; — enj. prs. sg. сѣ прѣдзѣскз сѣфлетоу сзѣ лѣѣ вѣ. лрзѣачере, ^{162/1}; — prf. sp. прѣдзѣди, ^{100/6, 169/8}; — прѣдзѣдиорз павелоу... соуташлоуи, ^{83/1}; — fiit. шил ворѣ прѣдзѣди ѣлѣ ли. лвилорѣ, ^{27/9-10}; — ger. прѣдзѣди. андѣ ан темницз, ^{38/1}; — Refl. prf. sp. прѣдзѣдсе, ^{150/3}; — Pas. prf. прѣдзѣдитоу фоую, ^{101/4}; — part. prf. Ас. pst. прѣдзѣдитз, ^{142/13}.
- Priîn**, = prin; prep. cu Ас. прѣл касе, ^{19/7}; прѣл мижлокоу де ен, ^{88/11}; прѣл глоате, ^{42/7}; — прѣ. лн тоате шилеле, ^{3/13}; прѣ. лн тоате четациле, ^{20/1}.
- Priînde**, = a prinde; v. act. înd. prs. pl. лѣ прѣ. андѣ спре ѣлѣ, ^{54/13}; — prf. sp. лоу при. лсемоу пре лѣцѣк ноасзз, ^{58/11}; — прѣ. лсерз, ^{1/9}; прѣ. лнсерз, ^{33/11, 40/3-4, 79/6-7}; — Pas. part. prf. N. прѣ. лсоу де іоуден, ^{54/8}; Ас. лоу афлаю прѣ. лнсеѣ ѣлѣ, ^{55/1}.
- Priîntru**, = pentru; prep. cu Ас. прѣ. лтрѣ ѣлѣ тоатз моуцима іоуденлѣ сѣпзрарзме, ^{71/12}.
- Prilăsti**, = a însinua, a ademeni, a amăgi, a înșelă; *δελιάζειν*; illecebrare, decipere; v. act. înd. prs. pl. прилзстескѣ ачѣстѣл, ^{168/2}; — enj. prs. ши ворѣворѣ сѣ прилзстескз врюри, ^{167/1}; — Pas. part. prf. N. де але сале потири... прилзстетоу, ^{112/11-12}.
- Prilăstitoriu, -oare**, = amăgitoriū, înșelătoriū; adj. și s. сѣ нѣ іа а мѣте прилзститорилѣ, D. ^{166/9}.
- Prilejire**, = grijă, îngrijire; *ἐπιμέλεια*; cura; s. g. f. прилежире сен немерѣскз, Ас. ^{83/13-14}.
- Prischila**, n. propr. g. m. прискила, N. ^{2/4}.
- Pristanisce**, = loc de stătuț pe mare, liman, port; *λιμὴν*; portus; s. g. f. воура пристанице, N. ^{85/3}; ноу воу. лрз пристанице кзтрз ѣснаре, N. ^{86/3}; — Ас. пристаницѣк кризоуи, ^{86/8}.
- Pristoi**, = a sosi, a veni; *καταντᾶν*; venire, devenire; v. netr. prf. sp. пристои лѣѣ ѣфесѣ, ^{2/6-7}; — пристоимѣ лѣѣ тирѣ, ^{25/1}.
- Prislețu**, = venetic, nemernic; *παρεπίδημος*; advena; пришлецилѣ сзсипириѣи понтоуи. воу. лрзтате воаѣ, D. ^{138/6}.
- Propovedi și propovedui**, = a predică; *κηρύσσειν*; prædicare; v. act. împrf. проповедши лрзрзцил лѣ днсеѣ, ^{105/12-18}; — prf. sp. проповедию іе. глаіа сеоулоуи, ^{20/14}.
- Proroci**, = *προφητεύειν*; prophetare; v. act. împrf. прѣрѣл, ^{3/4}; — prf. sp. де а воасзз воу. лрзтате прѣрѣчирз, ^{140/11}; — ger. прѣрѣ. андѣ, ^{26/13-14}.
- Prorocie**, = *προφητεία*; vaticinatio; s. g. f. прѣрѣл чѣ че е де спзситориѣ, ^{166/5}.
- Proroc**, s. g. m. прѣркѣ, N. pst. ^{27/2}; — Ас. прѣркоу, ^{104/1}; — pl. N. sng. прѣрѣчи, ^{79/14, 140/10}; — Ас. sng. прѣрѣчи, ^{103/7-8, 136/12, 166/4}; — G. скриптѣрилѣ прѣрѣчилорѣ, ^{61/1}; прѣрѣчилѣ, ^{133/8}; — D. прѣрѣчилорѣ, ^{81/5-6}.

Proslāvi, = a mări, a premări, a gloriфіcā; δοξάζειν; gloriфіcare, v. act. enj. prs. sg. ce προσλαβεῖς κερξ, 161/6; — fiit. προσλαβειῶ δῆσεδ, 147/12; — Refl. pas. ind. prs. δε κοή προσλαβεισε 160/14.

Prostu, -ă, = ordinariū, simplu; ἀπλός; simplex; adj. чарх дела дῆσεδ чéлаче дх тδстоу-роρδ проctδ = ἀπλώς, affluenter, adv. 110/7; — adj. pl. Ac. pst. силе ноу проάcte φξχча дῆσεδ коу мзрδле лδ паве^{лδ} = δυνάμεις οὐ τὰς τυχούσας, virtutes non quaslibet, 4/6.

Protivi, a se, = a se pune, a stā, a merge încontra cuiva, a nu ascultā, a nu crede; ἀντοφθαλιεῖν, ἀντιτάσσεισθαι, ἀνθιστήναι, ἀπειθεῖν; resistere, non credere; v. refl. ind. prs. дῆσεδ зδφашилорδ противѣщесе, 128/8-9; ce ce(!) противѣщсе, 151/2; ce противѣщсе коуβζηтоуи, 151/5-6; противѣщсе-се, 163/5; — противескоусе, 146/9; ce противескоу, 161/10; — enj. prs. ce противѣкккзе вζηтоуи, 87/3-4; ce нδ ce проzvѣкккз воῶ, 132/8; — ce ноу нз противимоу лди дῆсеоу, 48/12; — impr. противицивз дракδлди, 128/11; — prf. sp. противитδвз, 163/14-164/1; — ce противирз, 156/3-4.

Protivire, = στάσις; seditio; s. g. f. σζδικз противире тоуτδроρδ ιουδειлорδ. Ac. sng. 58/6.

Protivitorii, -oare, = necredincios, neascultătorii; ἀπειθής; non credens; adj. si s. iarз противиторилδ пiагх, D. 146/3-4.

Protivnicu, -ă, = neascultătorii, contrarii, ἀπειθής; incredulus; contrarius; adj. ноу фδю противникоу черециен ведѣкре. N. 78/10-11; соуфаз противникоу вζηтоу, ἀνεμος τυφωνικός; N. a. 86/14-87/1.

Prunc, = παῖς; puer; s. g. m. адоусерз проу.ркоу вiоу, Ac. a. 17/1.

Ptolimaida, n. propr. g. f. πτολιμαῖδα, Ac. sng. 26/4.

Puinre, = a pune; v. act. ind. prs. πόю, 145/13; — imprf. sg. поу.рк, 96/3; — pl. 98/11; — prf. sp. поусе, 3/1, 21/8, 84/9, 98/4; пδсе, 45/14, 170/2; — поусерз, 32/10; по-серз(!), 56/6-7; — fiit. поуреиворδ, 69/6; — Pas. prf. поуши фоурз, 146/10.

Pulbere = κοιορτός; pulvis; s. g. f. поу-бере вхсскндδ спре вхздδхδ, Ac. sng. 43/9.

Purtā, v. act. ind. prs. ποαστх вементе лоу-мирате, 116/14; imprf. спре лх.рнцеш поус-та мзрецеσгоура, 4/8; — ger. поустхндδ, 116/10; — Pas. imprf. поустаци ёрамоу, 87/5, 87/13; — prf. φοумоу поустаци non .рхδ мерδре, 90/6-7; — part. N. поуртатδ коу сомноу, 16/3-4.

Pururea, = διαπαντός; semper; adv. поурδ-рѣк, 61/9, 154/14, 159/2; нδрδрѣк, 74/14, 167/4.

Pustie, = έρεμος; desertum; s. g. f. ἄτροδ пδсгiе, Ac. sng. 36/1.

Putē, v. ind. prs. ā ме потикниме потоу, 60/7-8; — поци, 59/2, 59/13; — поате, 22/11, 67/13, 119/11, 124/7, 125/6, 130/2, 135/4; поате, 114/8; — поутеци, 91/14, 127/6; — потδ, 95/2; — enj. prs. ce поутемоу, 13/9-10; — imprf. sg. пδта, 34/13-14; поутѣк, 82/11, 87/3; — pl. поута, 66/7; — prf. sp. поутоумоу, 87/8.

Putere. s. g. f. ce арз поутѣкре фи лди... ce фiе .рнхδ ёерлмь, εἰ δυνατὸν ἦν, si possibile sibi esset, 18/4; ce поутаре facte, 93/13.

Putredi, = a putredī; σήπειν; putrefieri; v. netr. prf. sp. богзтагѣк воасчх поутреди, 131/7-8.

Putredire, = putredire; φθάρμα; corruptibilitas; s. g. f. нхскδци ноу де схмизца поузедириен, G. 144/2.

Putinel, -ea, adj. .рнхδ поуцинелоу, ἐν ὀλίγω, in modico, 81/8; .рн поуцинелδ, 81/11; .рхδ пδцинелδ, 164/12-13; — пδцинелоу ѡвѣщесе, 130/10-11; поуцинелδ киншитаци, 164/6; поуцинелз(!) ce моутарз, βραχὺ διαστή-σαντες, pussillum inde separati, 90/12-13; — pl. N. sng. .рнхδ iа поуциней, 156/7.

Putin, -ă, ὀλιγος; paucus, exiguus; adj. поу-цинδ фокδ, N. a. 123/9; — фригоу ноу пδцинδ. N. pst. 88/6; — g. f. мз.рхзаре ноу поуцинз, N. pst. 17/2; воσοавх ноу пьуцинз, N. pst. 7/13-14; — лδкране ноу поуцинз, Ac. pst. 8/5; иоу поуцинз... мiтение, Ac. a. 95/12; — adv. частх поу-цинδ, 137/7; боуδрацивз пδцинδ акмδ, 139/9.

- даре, ⁷³/₁₄; Ac. pst. λ8.ργζσεβдаре, ¹⁵⁶/₅;
— G. ᾶ σεβдарѣен ченѧ лоу.ρѣиѣ, ¹³³/₇₋₈.
- Rebdătoriŭ, -oare**, = rebdătoriŭ; adj. φε-
ρικζμοу σεβдзторѣи, Ac. sng. ¹³⁵/₁₀.
- Reoni**, = a face reŭ, a stricà; κακοŭν; πο-
cere; v. act. enj. prs. sg. чѣ.ρре се сеѡ-
нѣлскз воѣ. се воу.ρрзтацѣиѣ подовни чѣ
φουρεт8, ¹⁵⁴/₇₋₈.
- Respunsu**, vedi Răspuns.
- Reu, reă**, = reŭ; κακός, κοκόν, κακία; malus,
malum, malitia; adj. și s. нецироутоу
ѧмоу сеоу, ἀκατάσχετον κακόν, inquietum
malum, N. ¹²⁴/₉; — пзсзхици... зотоу
сеоу, Ac. ¹⁴⁴/₁₁; сеоу, Ac. sng. ¹⁴⁸/₁₀;
недзхзтори сеоу дерепто(!) сеоу, ¹⁵³/₆;
се ферѣккзсе де сеоу, ¹⁵⁴/₂; фаче сеоу.
¹⁵⁴/₇; се цѣ.ρе лѣба сѧ де се8, ¹⁵³/₁₄; —
G. сзмзшицеле сеоу.лоуи, ¹¹⁴/₅₋₆; кинѣи
челоуѧ сеоуи, ¹³³/₆₋₇; — g. f. N. ѡбида
сѣк, ¹/₁; тоатз лаоуда чѣк че е ѧша, сѣк
ѧсѣ, ¹³¹/₂; — тоате сѣкле ле лоу.кр8ре, ¹²⁶/₆;
— D. нзпзст8нторю сѣкелороу, ¹¹²/₈;
пюдаце коу.цезелор8 челора сѣкелор8,
¹¹⁷/₇; — adv. се н8и пичи сеоу, ⁴⁷/₅; н8
кинѣи немикз сеоу, ⁹⁶/₁₄; немикз сеоу,
⁹⁷/₅; ѧ грзи де ти.ρре чева сеоу, ¹⁰²/₉;
сеоу чѣреци, ¹²⁷/₁₀; се нецѣ.ρре киноуѧше
сеоу, ¹³⁴/₅.
- Reuface**, = a face reŭ; κακοποιεѣν; male-
facere; v. act. inf. prs. сеоу ѧ фаче, ¹⁵⁵/₁₀.
- Reufăcătorŭ, -oare**, = făcătorŭ de reŭ,
de rele, κακοποιός; malefactor; adj. și. s.
ка сеоу.фзкзторю, ¹⁶¹/₃; — ка сеи.фзкз-
тори, ¹⁴⁷/₁₁; ка сеѣи.фзкзтори, ¹⁵⁵/₅₋₆; —
G. спре врзжвирѣк сеилѡ.фзкзтори, ¹⁴⁸/₄.
- Reucuvăntă**, = a grăi de reŭ; κακολογεѣν;
maledicere; v. act. ger. сеоу.коу.взнтзнд8
калк, ³/₁₀.
- Revnitoriŭ, -oare**, = delos; ζηλωτής; aemu-
lator; adj. și s. севниторю фѣинд8 л8
дѣсеоу, N. ³⁷/₁₀₋₁₁; — pl. N. севнитори
лѣциеи, ²⁹/₁₃.
- Ricăi**, = a rage, a răcnî; ὀρέειν; rugire; v.
netr. ger. ка оу лѣ8 синкзинд8 лѣлз, ¹⁶³/₁₃.
- Rimleanu**, = Roman, n. propr. g. m. сим-
лѣноу, N. ⁴⁴/₅; симлѣн8, ⁴⁴/₁₄, ⁴⁴/₁₃;

- симлѣноу, ⁴⁵/₇; симлѣноу, ⁵⁴/₁₁; — pl.
G. симлѣнил8р8(!), ⁶⁹/₃₋₄; симлѣнил8р8,
¹⁰¹/₄₋₅.
- Rimu**, = Roma, Rîmul; n. propr. g. m.
симоу, Ac. sng. ⁷/₈; сим8, ⁴⁹/₁₀; симоу,
⁹⁹/₁₂, ¹⁰⁰/₄₋₅.
- Risu**, = rîs, s. g. m. сисоу.ρосз8 л пазн-
цере се .ρнтоаскзсе, N. a. ¹²⁹/₄.
- Righia**, n. propr. g. m. рѣгѧ, Ac. ⁹⁹/₆.
- Rodu**, n. propr. g. m. ρз8 роѧ8, Ac. ²⁴/₈.
- Rodu**, = rod, poamă, fruct; καρπός; fructus;
s. g. m. сод8 ѧл пзмзтоуи, Ac. pst.
¹³²/₁₁; Ac. a. пзмзнтоу сзхзри сод8
сзоу, ¹³⁵/₁₁.
- Rost**, = gură; στόμα; os; s. g. m. глѧ дѣл
состоу.лоуи, Ac. a. ⁴¹/₄; нече се афлз
мл.ρчюри л состоу.л8и, ¹⁵⁰/₁; Ac. sng.
сеи батз лоуи сост8, ⁴⁶/₇; Ac. pst. со-
стоу, ¹²⁴/₁₄.
- Rosulu**, vedi Rusulu.
- Rugă**, v. act. ind. prs. сог8, ³⁶/₆₋₇, ¹⁶²/₃,
¹⁶⁴/₁₃; согоу, ⁵⁸/₁₋₂, ⁸⁹/₃, ⁹²/₁₀; соуг8(!),
¹⁴⁷/₅; — enj. prs. pl. се те соаце, ⁵²/₅;
— imprf. sg. соуга, ⁹²/₄; — pl. ⁶⁵/₃;
— prf. sp. соугаю, ¹⁰¹/₁₃; — ме соугз,
⁵¹/₁₂; — л8 соугарз, ¹⁰/₁₁; — Opt. соу-
гарѣши, ⁸¹/₁₀; — ger. соугзнд8, ²/₁₀;
— Refl. ind. prs. согоуциме, ⁷³/₁₄; —
соугзмоуи8 де тѣ.ρре, ¹⁰²/₉; — impr. вз
соугаци, ¹³⁵/₂; — imprf. sg. се соуга,
⁸⁵/₈; — соугамоуи8, ⁹¹/₅; — prf. sp. се
соугз, ²³/₁₂, ⁹⁸/₃, ¹³⁵/₇; соугзсе, ¹³⁵/₁₀;
— нз соугзл8, ²⁵/₁₃; соугзмонз(!),
²⁷/₁₁₋₁₂; — ger. соугзнд8ме, ⁴¹/₁₃; —
Pas. prf. соугаци фомоу(!), ⁹⁹/₉₋₁₀.
- Rugă**, = εὐχή; votum, oratio; s. g. f. ѧвѣ..
соугз, Ac. ²/₆; соугз факз, ¹³⁴/₆.
- Rugăciure**, = rugăciune; εὐχή; oratio, vo-
tum; s. g. f. соугзчюрѣк кредѣ.ρнцѣи, N.
¹³⁴/₁₂; соугзчюрѣк дерептоуи, ¹³⁵/₄₋₅; —
pl. N. a. се ноу скоу.стесе соугзчюриле
воѧсзе, ¹⁵³/₁₋₂; — Ac. sng. соугзчюри
ѧоу де сѣ.ρре, ³⁰/₁₁; коу се соугзчѣ.ρри
факз, ¹³⁴/₉₋₁₀; соугзчюри, ¹³⁵/₇, ¹⁵⁸/₁₄-
¹⁵⁹/₁; соугзчюриле, ¹⁵⁴/₅₋₆.
- Rugînrî**, = a rugîni; κατιοѣν; aeruginare;
v. netr. prf. sp. ѧоу.ρ8 ρосз8 ши ѧцинтоу
соу.п.ρри, ¹³¹/₁₀.

Rugiră, = rugină; ῥίζ; aerugo; s. g. f. ρογ-
μῖρα λορδ, N. a. 131/10.

Rugirosu, -oasă, = ruginos, pieritoriū; ρυθαρ-
τός; corruptibilis; adj. κδ ρογμῖροσδ ἀσ-
μῖνῖτδ, Ac. a. 142/11.

Rumpe, = διασπῆν; discernere; v. act. Pas.
enj. prs. ce noγ ρογπῖτδ φῖε παβελδ δε εἷ, 49/1.

Rusalim, ῥῶμῆ, veđi Ierusalim.

Rusulu, = dînsul, el; pr. pers. чед че сзһтδ
κογ ρδσοϋ μεμερη, Ac. 12/13; κογ ροεσ(!),
2/4; κογ ρδσε, 33/6, 64/6; ἀ μεσμε κογ ρδσεδδ,
56/2-3; — pl. Ac. sng. шн γε κδρзцкче
κογ ρδшн, 30/13; ce κογρзцн κογ ρδшн,
32/1; шндк κογ ρδшн, 82/5. — Conf. Di-
însu, Elu, Însu.

Rușiră a se, = a se rușină; κατασχύνεσθαι;
confundi, v. refl. pas. enj. prs. sg. ce нδ
ce ρογшнрксе, 161/5; — fiit. noγ ce ka
ρογшнра, 146/1-2; — ρογшн.ρασεβδ, 155/6.

Rutesu, = mai mult, mai virtos, earăs; μᾶλλον, ἐπὶ πλεον, πάλιν; magis. diutius,
rursum; adv. мзсоγρарз ρογтесδ, 90/14;
ἄχаста ρογтесδ ἀчелашн пзтрδ земкте,
165/10; ρογтε ἀδαογсєрз фзрз vorāvz, 37/3;
шн сδтε ρογтзсе, 135/9; ce ce noγ маи
ρογтε ογстєнєскоγтє тн.ρре, 57/14.

S.—G.

S, ē, numer. card. = 200; cas = 236, Nt.
165/10; — cōs = 276, 93/6.

Saara, = Sara, n. propr. g. f. сара, Ac.
sng. 152/6.

Saducheū, n. propr. g. m. садδκῖεν, N. 47/7;
садоγкῖени, 48/2; — D. φογ пзсз садδ-
кῖелорδ(!), 47/14.

Salmonu, = Σαλμώνη; n. propr. g. m. сал-
моноγ, Ac. 84/14.

Samă, s. g. f. a băgă sama, = συνψηφῖζειν,
computare; взгарз сама прецоγλογн лорд,
Ac. 6/13.

Sarciră, = sarcină, povară; γόμος; onus;
s. g. f. ce десккче сасчнра, Ac. 25/3.

Sat, = χωρίον; praedium; ἐρα φ = 500
сате, N. 97/9.

Sau, = ἦ; aut, sive, conj. саογ, 22/13, 22/14,
48/11, 55/4, 60/4, 62/3, 62/6, 63/5, 82/8-9, 101/2,
102/7, 102/8, 117/3, 125/6, 125/7, 140/12, 142/11,
151/12, 161/3; саογ, 113/7, 153/6; саδ, 119/12;
саογ, 129/10, 130/14; саδ, 161/2; саογ, 161/2;
саδ, 159/11.

Savaoft, = Σαβαώθ, = Domnul puterilor; n.
propr. g. m. ρзδ ογρεкиле днδн саваωδδ,
G. 132/4.

Savlu, = Saul; n. propr. g. m. савле! савле!
че ме гонєцн? Voc. 39/2, 77/2; савле фра-
те, 40/12.

Săblaznă, = pericol, primejdie, sminteală,
scandală; σφάλμα. σκάνδαλον; defectus, scan-
dalum; s. g. f. φῖнндδ сзблазнн noγта-
рнєн, N. 85/5-6; — G. пιαза сзблазнєн,
146/7.

Săgetătoriū, = δεξιολάβος; lancearius, sa-
gittarius; s. g. m. доаω соγтє δε сзметз-
тδ, Ac. 53/13.

Săinbătă, = simbătă; s. g. f. Ac. сѣ, Nt.
15/8; Nt. 95/sus; — G. сѣ, сз.ρεзтєн,
Nt. 17/3; — pl. Ac. sng. ἄτρογ δρα δε
сз.ρεзтє, 15/9.

Săinru, = sin; κόπος; sinus; s. g. m. сз.ρ-
рδ vareкареле, Ac. a. 93/10.

Săcoti, veđi Socoti.

Sălășui a se, = a petrece, a locui; κατοικεῖν;
habitare; v. refl. ind. prs. чела че ce сз-
лзшδлше лнзδ von, 128/5-6.

Sămănță, = sămînță, gen, rudă; σπορά, γέ-
νος, φύλον; semen, genus, tribus; s. g. f.
сзмзшцз длкєз, N. a. 146/11; — Ac. a.
G. сзмзшца noγзєдῖрїєн, 144/2; — pl. N. a.
ἀ доуєпρзскче семенце але ноасзе, 74/14.

Sănge, = sînge; s. g. m. сзһмєлє, Ac. a.
G. 21/3, 42/9; Ac. pst. 21/11; Ac. a. 142/14;
Ac. sng. сзһмє, 31/11; сзһмє, 136/13; —
G. сзһмєлєшн(!), 138/11.

Sântire, = sîntire, sfîntire, preuție; ἱєρά-
τευμα; sacerdotium; s. g. f. снтнре снтз,
Ac. a. 145/9.

Sântu, сзһтоγ, veđi Fî.

Sântu, -ă, = sint, sfînt; ἱєρός, ἅγιος; sanctus;
adj. și s. дхογ снтоγ, N. 3/2; ογ сфнтδ
сзһтδ, 142/6; N. pst. снтδ, 20/1, 21/8, 27/6;

162/5, 163/8, 163/14, 164/7, 164/8, 164/8, 164/9, 166/1, 166/8, 167/1, 167/5, 167/6, 167/14, 168/1, 168/6, 168/7, 170/3.

Seameînrea, = semenea; ὁμοιος; similis;

Ἰλιὰ ἐρα σκμε.ρрк л кинδ ноаѡ 135/6; чело̀ра че скоу тѣ.рлатѣ сκμε.ρрк лꝛѣс кредї.рнцѣ коу ної, 168/13.

Seară, = ἑσπέρα; vespera; s. g. f. де дѣ.мз.рркцѣ пѣ.ррѣ ла сκрѣ, 103/8-9.

Seceră, = μετρεῖν; metere; v. act. prf. ср. чело̀ра че доу сечерадоу, 132/3.

Secă, = a se uscă; ξηραίνειν; exarescere, arefieri; v. netr. ind. prs. сκккѣ іѣсѣ, 111/9; сκккѣ εсвиле, 144/7.

Secundu, n. propr. g. m. секоундѣ, N. 14/13.

Semăra, = a sēmăna; σπειρεῖν; seminare; v. act. refl. pas. ind. prs. плодѣ дерепѣацие лꝛѣ ѡпзкаре сκмзрѣсе, 126/14; — Pas. ind. prs. сзнтѣ дї.рн доаѡсрѣсꝛкче нꝛ.моу̀ре сзмзрѣци, 107/4-5.

Semente, vedi Sămăntă.

Semnă, = a însemnă; σημαίνειν; significare; v. act. inf. prs. че сзнтоу̀ вине спре ꝛс а сѣмна, 73/2; ind. prs. сκмнѣ кѣ ши лꝛѣс адѣ фѣ дѣла днѣс споу.ррере, 137/8.

Semu, семоу, vedi Fї.

Seți, сеци, vedi Fї.

Seva, = sau.. saũ, ori..ori; εἶτε...εἶτε; sive.. sive; conj. сеѣа лѣ лꝛѣрѣтѣ... сеѣа цюдꝛ.цѣлѣ, 148/1-2. — Conf. Saũ.

Sevastiescu, -ească, = ἰμπᾶρᾱтесе; σεβαστός; augustus; adj. глодѣтееи сеѣастї.дска, D. pst. 83/4-5.

Sfadă, = μάχη; lis; s. g. f. фоу спре елоу сѣ.адѣ дѣла іоу.ден, N. sng. 14/6; — pl. N. sng. де оу̀де сзнтоу̀ ѡциле ши сѣ.дѣле лꝛѣс ѡѣ, 127/1.

Sfădi, a se. = χᾱρεσθαι; litigare; v. refl. ind. prs. сѣ.ѣднцнѣ, 127/7.

Sfântu, сфнтоу, vedi Săntu.

Sfenti, = a sfintī; αγιαζειν; sanctificare; v. act. impr. днѣсѣ сфнтнцн лꝛѣс лремиле роасѣ, 154/13.

Sfentitoare, = sfintitoare, loc de sfintire, loc sînt, biserică; ἱερόν; templum; s. g. f.

ме... прї.рнсерѣ ꝛтрс сфнтнтоаре, Ас. 79/7; вѣсѣрѣ елоу ꝛꝛѣ сфнтѣстоаре(!), 32/8.

Sfentitoriu, = sfintitoriu, preut; ἱερεύς; sacerdos; s. g. m. се кї.аме сфнтнторн спре лѣ.рѣсн, pl. Ас. sng. 108/12.

Sfentie, = sfintie, preuție; αγιασμός, ἱερατευμα; sanctificatio, sacerdotium; s. g. f. лꝛѣрѣтѣска сфнцїе, N. pst. 146/12; — Ас. лꝛѣс тоатѣ сфнцїа, 22/12; Ас. лꝛѣс сѣ ꝛїа дꝛоу̀н, 138/9.

Sfetui, vedi Svetuї.

Sfrăre.(?) нече оу̀рн вине фнндѣ, де карѣ се поу̀тѣмоу̀ да коу̀взнтоу̀ де сѣрѣрк ач.ста; μηδενὸς αἰτίου ὑπάρχοντος, περὶ οὐ δυνήσόμεθα ἀποδοῦναι λόγον τῆς συστροφῆς ταύτης; cum nullus obnoxius sit, de quo possumus redere rationem concursus istius, 13/10-11.

Sfrăși. = a sfărși, a împlini, a îndeplini, a fini, a pădi, a ține, a săvârși; ἐξαρτίζειν, τελειοῦν; finire, explere, perficere, consummare; v. act. inf. prs. кѣдѣ фоу нѡѡ а сѣрѣрши силеле, 25/7; — ind. prs. сѣрѣршаце тремѣтѣрѣрк, 109/3; 138/2, 168/9; — enj. prs. sg. коу̀ се сѣрѣршескѣс кѣсѣрѣрк мѣ, 20/7; — ачѣла се сѣрѣршаскѣвѣ, 164/7; Conditionalul, се амоу̀ (лꝛкѣ).лꝛѣрѣтѣска сѣрѣрширѣтоу̀, 118/5; — Refl. inf. prs. а се сѣрѣрши, 32/6-7; — ind. prs. се сѣрѣршаце, 112/13-14, 121/7; — prf. sp. се сѣрѣрши скрнптоу̀ра че грѣнѣ, 121/8; — се сѣрѣрширѣ ачѣстѣрк, 7/3; — ger. сѣрѣршиндѣсѣ дои анн, 64/7; — Pas. part. prf. сѣрѣрширѣ = în sfărșit, 108/6; — се фнцн сѣрѣршици, N. 110/2. — Conf. Desfrășitu.

Sfrășire, = împlinire; ἐκπλήρωσις; expletio; s. g. f. сѣрѣрширѣ силелорѣ коу̀рѣцнтѣн, Ас. 32/2-3.

Sfrășitu, = sfărșit, fine; τέλος; finis; s. g. m. сѣрѣршнтоу̀, N. Nt. 95/sub; сѣ, Nt. 3/8, Nt. 17/3, Nt. 23/11, Nt. 34/7, Nt. 70/5, Nt. 113/11, Nt. 119/8, Nt. 122/6, Nt. 125/3, Nt. 128/10, Nt. 133/5, Nt. 135/5, Nt. 136/4, 140/9, 147/5, 153/11, 157/3; сѣтѣс, Nt. 28/7; сѣрѣрѣтѣс, Nt. 49/sub; сѣрѣрши, Nt. 79/5, Nt. 106/2; сѣꝛѣ, Nt. 116/5, Nt. 148/2; сѣрѣршнтоу̀, 137/13; сѣрѣрѣ, Nt. 150/8, Nt. 160/2,

- Nt. 165/7, Nt. 170/14; **сѣрѣшитѣ** τὸ τὸ ἀποπίεσε, 161/9; **сѣрѣштѣ**, Nt. 165/7-8; **сѣрѣшитѣ**, 158/12; — Ac. **сѣрѣшитѣ** διψῆσαι = vēdurāti, 133/11; **сѣрѣшитѣ** κρεδίαν φειν βοάσει, 140/7; **сѣрѣшитѣ** = in sfârșit, 153/2.
- Sidon**, n. propr. g. m. сидонѣ, Ac. 83/10-11.
- Siesci**, сїѣци, vedī Asiesc.
- Siînguru**, -ă, = singur; μόνος; solus; adj. де лѣкрѣ дерептасзе ѡмоѣ, ѣ ноѣ де кредіанца сїрѣрѣ, 121/13-14.
- Siînre**, сн.рре, сї.рре, vedī Elu.
- Sicareu**, = ucigaș; sicarius; s. g. m. пазѣ мїе де въсваци сикареи, Ac. pst. 36/2.
- Silă**, = putere, virtute; δύναμις; virtus; s. g. f. коѣ сила лоѣ дїсеѣ, Ac. 139/6; — соѣсѣрѣсе силеле, N. 157/3; — Ac. a. силе ноѣ проаѣте фѣча дїсеѣ, 4/6.
- Silioanu**, = Σιλουανός; Silvanus; n. propr. g. m. коѣ силиѡаноѣ, Ac. 164/11.
- Simon Pătru**, n. propr. g. m. Симѡ пѣрѣ, N. 168/11.
- Sionu**, n. propr. g. m. рѣс сиѡнѣ, Ac. 145/13.
- Siracusia**, n. propr. g. f. рѣс сиракоѣѣ, Ac. 99/3.
- Siriea**, n. propr. g. f. рѣс сирїа, Ac. 2/3; сїрїа, 14/8, 24/14.
- Sirtu**, = Σύρτις; n. propr. g. m. коѣ се нѣ касѣ р сирѣтоѣ, Ac. 87/11-12.
- Sîmbătă**, сѣ, vedī Săînbătă.
- Scaîndurea**, = scîndurea; σανίς; tabula; s. g. f. спре скѣландѣрѣкле, Ac. 95/4-5.
- Scăpă**, = διαφεύγειν, ἐκφεύγειν; effugere; v. a. скѣпа, enj. prs. се ноѣ нешї.рре ноате се скапе, 94/13; — коѣ голи ши сѣзници се скапе дї.р. касѣ дѣчк, 6/1.
- Scheveiu**, n. propr. g. m. ѣра оѣрїи фїи лоѣ скевею, 5/5-6.
- Schiînbare**, = schimbare; παραλλαγή; transmutatio; s. g. f. нѣ ѣсѣте скїлваре, N. 113/7; — лоѣ скїлваре филиѣоѣ, 64/8.
- Scoate**, = ἐξάγειν, ἀπάγειν, ἐκβάλλειν; educere, eripere, ejicere; v. act. enj. prs. се скоацѣ корабїа, 93/13; — imprf. скотѣ деи поѣрѣче ѣра спре ѡпѣ, 98/10; — prf.

сп. скосеши лѣрѣс пѣсѣте пѣрѣс мїе де въсваци, 35/14-36/1; — кѣ моѣтѣ грѣцѣ скоаѣ ѣлѣ, 58/14; прѣ дѣлѣ кален скоаѣ, 122/3; — шї скоаѣрѣ ѣлоѣ, 11/4.

- Scochie**(!), = smochie, smochină; σῦχον; ficus; s. g. f. саоѣ доарѣ поаѣте... смокїа маслине фаче, саоѣ вїа скокїе, 125/8.
- Scrăbă**, = scîrbă; λύπη; tristitia; s. g. f. скрѣви мѣрѣ дїпанѣ, N. 20/3; — лѣрѣ скрѣви фѣсѣтоѣ, Ac. 139/10; коѣ се... рѣвде скрѣви, 149/5.
- Scrăbie**, = scîrbie, necad, nevoe; θλίψις; tribulatio; s. g. f. рѣс скрѣвїа лорѣ, Ac. a. 116/3.
- Scrănavu**, -ă, = scîrnăv, murdar, tăvălit; βυπαρός; sordidus; adj. рѣс скрѣнаѣ вѣми.рѣте, Ac. a. 116/12.
- Scrie**, = v. act. inf. prs. дмоѣ че скрїе, 72/14; — ind. prs. скрїе, 47/9, 107/3, 107/7, 136/8, 142/5, 145/12; — enj. prs. сѣ скрїоѣ, 72/9; — prf. sp. скрїшѣ, 164/13; — скрїсе, 54/4; — Pas. ind. prs. е... скрїса, 167/14-168/1.
- Scriptură**, = γράμμα, γραφή; litterae, scriptura; s. g. f. се сѣрѣши скрипѣоѣра, N. 121/8; рн дешѣтоѣ скрипѣѣра грѣѣѣ, 128/3-4; — Ac. sng. скрипѣоѣрѣ де тї.рре намѣ прѣимї дѣла іѣудѣи, 102/4; се дмоѣ рнрѣтѣкѣкѣ сѣрѣширѣтоѣ дѣрѣ скрипѣѣрѣ, 118/5-6; - pl. Ac. скрипѣѣрїле рѣрчи.лорѣ, 60/14-61/1; Ac. sng. скрипѣѣри, 145/12; Ac. pst. дїсеѣшїле скрипѣѣоѣри, 168/4.
- Scuînpără**, = a scumpără, a cumpără, a târgui; ἐμπορεύεσθαι; negotiari; v. act. вѣ вѣ скѣрѣрѣ, 169/3.
- Sculă**, = ἀνιστάται; surgere, exsurgere; v. act. impr. скоалѣ де те воѣтѣсѣ, 41/8; — Refl. impr. скоалѣте ши пасѣ рн дамскѣ, 39/12-13; те скоалѣ, 77/7; — prf. sp. скѣлѣсе, 82/2-3; — скоѣларѣсе кѣсѣтѣларїи, 48/6; — fiit. скоѣласѣворѣ, 22/1-2.
- Scurtă, a se**, = a încetă; ἐγκόπτεισθαι; impedito; v. refl. pas. enj. prs. се ноѣ скоѣсѣтѣсе соѣрѣчнорїле воаѣсе, 153/1.
- Scurt**, -ă, adj. се дѣкоѣци тоѣ нон рнрѣс кѣсѣтоѣ, συντόμως, breviter, 58/2-3.

Scuturà, = ἀποτινάσσειν; excutere; v. act. prf. sp. σκουτῶρξ шаспеле ἤ φокс, 96/12-13.

Slastile, in loc de: Vlastile = власть, вла-сти, stăpînie, domnie; ἐξουσία; potestas; s. g. f. σουπδερξσε лши... сластиле(!), N. 157/3.

Slavă, = mărire; δόξα; gloria, claritas; s. g. f. γωάτξ слава ὤμοϋи, N. pst. 144/6; ἀχελστᾱ ε слава, 160/1; славъ, 164/9; — Ac. слава лουμврїен, 40/2; Ac. sng. славъ, 140/2; славъ лουи датаоу, 143/8; — G. f. ἤс ἄλ славеи, 116/8; λξδ иврїк славеи лши, 160/8; ἄ славеи коуρδρξ, 162/14; — D. славеи λпресратс. 162/6; — pl. N. славеи дхши, 160/11; — Ac. pst. дспξ ἄчдстᾱ славе, 141/1.

Slăvi, = a slăvi, a mări, a lăuda; δοξάζειν; magnificare, honorificare, glorificare; v. act. imprf. славїа днсеξ, 29/9; — Refl. pas. enj. prs. коу се де тоуδ слзвѣскзсе днсеξ, 159/13-14; — Pas. part. pas. вδ-(кδ)рїе... славитξ, 140/6.

Slăbi, = a descordă, a lăsa; ἀνιέναι; laxare; v. act. prf. sp. слзврїξ φοуρлїле кзс-мелорδ, 94/2.

Slăbiciuînre, = slăbiciune, descordare, lă- sare; ἄνεσις; requies; s. g. f. ши се днвξ слзвнчюлри, Ac. 63/2-3.

Sledi, = a urmă; ἐπακολουθεῖν; sequi; v. act. enj. prs. коу се следици оуσμεлδ лουи, 149/13.

Sleire, = vărsare; разлїанїе; ἀσωτία; luxu- ria; s. g. f. ноу се дδдрξ λξδ ἄчкїа коуσ- вїе ἄ слейрнїи, G. 158/5.

Slobod, -ă, = ἐλεύθερος; liber; adj. ларξ чела че се плѣкж λξδ лѣче(!) десфрξ шї тоу ши слободξ лзкоуїаще; ὁ δε παρακύψας εἰς νόμον τέλειον, τον τῆς ἐλευθερίας, καὶ παρα- μένας; qui autem perspexerit in legem perfectam libertatis, et permanserit in ea; принїкїи же в законѣ слзврзшїнξ слободѣ. њ пребывξ, 115/6; — нδ ка чел че дскоу лог сеоу слободξ, μη ὡς ἐπικάλυμμα ἔχοντες τῆς κακίας τὴν ἐλευθερίαν, non quasi velamen habentes malitiae libertatem, ἄне љко прикробїнїе њмїще слобѣк слободξ,

148/10; — Ac. ка слобосїи, 148/9; — G. лѣм слобосилорδ, 119/4.

Slugă, = ὑπηρετής; minister; s. g. f. коу се те факс слоугξ, Ac. 77/10.

Slujbă, = διακονία; ministerium; s. g. f. слоуѣа чѣл че преемїю, Ac. a. 20/8; — pl. Ac. a. коу слзвеле лорδ, 29/8; Ac. pst. некоурзїе... слзжѣе, 158/3.

Sluji, = διακонеῖν, ὑπηρετεῖν; ministrare; v. act. ind. prs. слзжескоу днсеѣи пзрїнци- лорδ, 60/11-12; слоужѣкξ, 89/9; — слоу- жаще, 159/12; — enj. prs. pl. коу се ноуи слоужаскξ, 63/4-5; — imprf. pl. слоужїа лουи, 7/10; сложїа(!), 141/1; — prf. ep. pl. слзжїтоулаоу мзрδле мѣле, 23/2-4; — ger. слоужїндξ, 75/1; слзжїндξ, 159/8.

Smerenie, = umilintă; ταπεινότης; humili- tas; s. g. f. λξδ смеренїа сᾱ, Ac. a. 111/6.

Smeri, a se, = a se umilī, a se plecă; ταπεινωσθᾱι; humiliari; v. refl. pas. сме- рїцївξ сδптδ мзлрᾱ чѣл марѣ ἄ лδ дн- сеξ, 163/6-7.

Smeritu, -ă, = umil, umilit; ταπεινός; humi- lis; adj. N. pst. фрателе чела смерїтоу, 111/4; — pl. D. смерїцїлорδ, 128/9; сме- рїцїлδ дх воулрзтаге, 163/5-6; — g. f. Ac. pst. кδ тоагξ смерїта мзндрїе, 18/13-14; Ac. a. смерїгξ мзндрїе, 163/3.

Sminteală, = turburare, gilceavă; σύγχυσις; confusio; s. g. f. лплорξ четатᾱ тоатξ де смїнтᾱлξ, Ac. 10/1.

Smochie, = smochin; συχῆ; ficus, s. g. f. саоу доарξ поате... смокїа маслїне фаче, саоу вїа скокїе, N. 125/7.

Soare, s. g. m. соареле, N. sng. 88/4; дека сзхлогче соареле, 111/8; — G. логкоарѣ соарелоуи, 76/10.

Sodomesc, -ească, adj. четациле содомешї, Ac. pst. 169/14.

Socoti, = a privi, a vedè, a avè grijă; κα- τανοεῖν, ἐποπτεύειν; considerare, v. act. ind. prs. чеши сокотᾱще фаца фїрїеї сале λξδ ὡγλїндξ, 115/1; — enj. prs. pl. се нδ сокотѣкξ, 168/1-2; — impr. сокотици коу фрїкξ коуратξ вїаца воасзξ, 151/8; — imprf. ши сзлрδ варекареле сокотїа

ἀνεκνῆδ δρηρξ,^{93/11}; — prf. sp. немикз де ἀчѣлк галивноу ноу сокоти,^{1/14}; сокотиши сї.рре ши се доуче,^{115/2-3}; — пїазз че нѣ ѿ сзкотирз зидиторїи,^{146/4-5}.

Socotire, = credință; ζήτημα; quaestio; s. g. f. те шїс кз ѣри ман лнцелептоу де тоци їоудени нзравоурелорѣ ши сокотирїѣ, pl. D. ^{73/13}.

Socotitoriū. -oare, = priveghietoriū, păditoriū; ἐπίσκοπος; episcopus; adj. пзсторїѣ чела сокотиторїѣ, Ac. pst. ^{150/12}.

Solunean, -ă, adj. și s. сологнїкнїи, N. a. ^{14/12}.

Solun, = Θεσσαλονίκη; n. propr. g. m. дї.л солннѣ, Ac. ^{83/9}.

Somn, s. g. m. коу солноу адзказоу(!), Ac. a. ^{16/4}; плекзсе... де солннѣ, ^{16/6}.

Sopatră, = Σώπατρος; n. propr. g. m. сопазз беркнннѣ, N. ^{14/11}.

Soră, s. g. f. се фрателе саѣ сора голи фикорѣ, N. ^{119/13}; — G. фїолоу соурорїен моу(!) павелѣ, ^{51/3-4}.

Sosi, = καταπταν, κατέχεσθαι; venire, devenire, descendere; v. netr. prf. sp. сосимѣ лрѣ антїкнрїен, ^{17/11}; ^{26/3}; сосимоу лтрѣ сидоноу, ^{83/10}.

Sostena, = Σωσθένης; n. propr. g. m. прї.л серз... состена, Ac. ^{1/10}.

Soț, = συνέχθημος, φίλος; comes, amicus; s. g. m. коу се л соцоу спре соцѣ, invicem, N. ^{13/3}; соцѣ, ^{97/13}; соцѣ лоу днсеѣ, ^{121/11}; соцоу лсмїен се фїе, ^{128/1}; — Ac. соцѣ, ^{13/3}; соцѣ, ^{130/4}; — pl. Ac. соцїи лоу павелоу, ^{10/5}; снсе кзтрз соцїе(!) че ѣра месши, ^{83/12-13}.

Spaemă, = spaimă; s. g. f. ши ми фоу спаемз, γενέσθαι με ἐν ἔκστασει, fieri me in stupore mentis, N. sng. ^{41/14}.

Sparge, = διαχειρίζεσθαι, καθαιρείσθαι; destruere, interficere; v. act. enj. prs. pl. врк се ме спасгз, ^{79/8}; enj. fiit. ва се спасгз мзрїа ен, ^{9/8}.

Spargere, = καταστροφή; eversio; s. g. f. кѣ спасгере осзндї, Ac. ^{170/1-2}.

Spală, = ἀπολούειν; abluerе; v. act. impr. шнцї спалз пзкателе тале, ^{41/9-10}.

Spăimântă, a se, = a se spaimîntă, a se spăria, a se teme; φοβείσθαι, εδλαβεїсθαι; timere; v. refl. prf. sp. мїашоулоу се спзмзнтз, ^{45/6}; спзмзнтзсе, ^{48/14}.

Spăndură, = a spîndură, a slobodї; χαλάν, κρεμανύναи; mittere, summittere, pendere; v. act. prf. sp. спзнсδрарз вктрїла, ^{87/12}; спзнсδрарз лоу лнзл л маре, ^{91/8}; — ger. спзнсδрзндѣ шаспеле де мз.лра лоуї, ^{96/6-7}.

Spăsenie, = mîntuire; σωτήριο, σωτηρία; salus; s. g. f. лрѣ адѣ фѣ... снїе, N. sng. ^{137/9}; N. тремлсесе снїенїа лоу днсеоу, ^{105/4}; — Ac. sng. ^{139/7}, ^{140/8}, ^{140/9}, ^{145/3}.

Spăsi, = a mîntui; σώζειν; salvare; v. act. inf. prs. чѣ че поате снї соуфлетеле водстрє, ^{114/8}; лоу доарз поате кредї.лца снї ѣлѣ, ^{119/12}. — Refl. pas. ind. prs. се дерептоу дѣвїа се снзїе, ^{161/11}.

Spăsitoriū, = mîntuitoriū; σωτήρ; salvator; s. g. m. прорчїа чк че е де спзнситорїѣ, Ac. sng. ^{166/6}; — G. велрїтѣ снїторїюлнї, ^{167/3-4}.

Spire, = speie (coșarcă), ceată de oameni; s. g. f. ѣши вкете кзтрз мїашоу глаотееи спїрѣ; ἀνέβη φάσις τῷ χιλιάρχῳ τῆς σπείρης; nuntiatum est tribuno cohortis, ^{34/1}.

Spită, = treaptă, scară; ἀναβαθμός; gradus; s. g. f. ши кзндѣ фоу спре спїцз, Ac. sng. ^{35/3}; стзтѣ павѣ спре спїцз, ^{36/9}.

Spre, = ἐπι; super, in, contra; prep. cu Ac. шї поусе павелѣ мзрѣле спре ен, ^{3/1}; спре лз.лнцеси поуста мзрещесгоура, ^{4/8}; спре деспоусѣ фїнндѣ, ^{12/2}; — спре, ^{5/1}, ^{5/11}, ^{5/14}, ^{6/5}, ^{13/3}, ^{14/6}, ^{19/3}, ^{23/14}, ^{31/3}, ^{32/9}, ^{32/13}, ^{32/14}, ^{32/14}, ^{34/4}, ^{35/3}, ^{36/9}, ^{38/5}, ^{38/13}, ^{38/14}, ^{42/12}, ^{43/10}, ^{46/1}, ^{54/13}, ^{60/8}, ^{61/2}, ^{65/2}, ^{65/4}, ^{66/2}, ^{66/6}, ^{67/12}, ^{69/4}, ^{69/11}, ^{73/2}, ^{75/14}, ^{76/13}, ^{77/4}, ^{77/7}, ^{77/8}, ^{86/9}, ^{95/4}, ^{95/5}, ^{95/7}, ^{96/3}, ^{98/11}, ^{108/12}, ^{116/13}, ^{117/4}, ^{118/1}, ^{118/4}, ^{121/4}, ^{126/2}, ^{131/7}, ^{132/4}, ^{133/3}, Nt. ^{133/sub}, ^{134/10}, ^{135/8}, Nt. ^{135/5}, ^{139/5}, ^{140/4}, ^{141/11}, ^{143/10}, ^{147/8}, ^{148/4}, ^{149/11}, ^{150/5}, ^{150/6}, ^{152/4}, ^{154/4}, ^{154/6}, ^{158/8}, ^{160/12}, ^{163/10}; спрачаста, ^{153/9}; спре = спре лз.лнцеси, Nt. ^{135/5}; — спрї лшї, ^{3/2}; кзсѣ спрї лсѣ, ^{16/9}; сзнгз

спри .лнѣс, 44/1; — спрї, 32/11, 40/14, 65/12, 69/1, 98/4; λδωμοῦ σπρί .лнѣсѹ, 59/5; — прѣспре, 18/12, 46/11-12, 55/14, 76/3; — дѣспре, 27/12, 43/6.

Spređice, = a chiamà, a apelà; ἐπικαλεῖν; appellare, v. act. ind. prs. κῆσαριῶ σπρεцичи, κχχ κεσαριῶ се месци, 68/3; — Opt. се наоу вροῦτοу спрециче κῆσαριῶ, 82/12.

Spresãrira. = grãbire, cutedare; s. g. f. ши немикх спресчрире се ноу фачеци, μηδὲν προπατὲ; πράττειν. nihil temere agere, 12/7-8.

Spri, спри, спрї, vedi Spre.

Spuetoriũ, -oare, = propãgãtoriũ, rãspĩnditoriũ; κήρυξ; praeco; adj. și s. ал дѣреїтаціи спдѣторю, 169/12.

Spuĩnre, = a spune; v. act. inf. prs. че гасте чкѣа че ай ами спд.пре, 52/3-4; — ind. prs. ши лївилорѣ споу.лю се покз.таскзе, 79/1; — споу.пре, 5/4-5, 70/5, 108/8, 136/11, 166/3, 167/12; спд.пре, 108/11-12; — enj. prs. се ноу спдю воадѡ, 19/5; се нѣ спою, 21/4; — се ноу споу.ри, 53/6; — ĩmpr. споу.преми се симлѣнѣ ѣци, 44/12; споу.реци миѣшѣи, 50/10. — ĩmprf. sg. споу.рѣ, 29/5, 103/3; — prf. sp. спдсе, 44/8, 51/5; споу.се, 68/9, 156/3; — споу.серѣ, 57/4, 65/1; — prf. sp. sg. спдсамѣ, 23/5; амоу споу.сѣ, 55/9-10; — fiit. споу.ревої(!) = вою, 62/14; — enj. ва сеи спдѣ лѣи, 51/9; ва се споу.е, 84/4; — ger. споу.индѣ, 6/8-9; — Pas. prf. споу.счми фоу мїе, 55/5-6.

Spuĩnrere, = spunere, predicare; σύνοφισ, κήρυγμα; summarium, praedicatio; s. g. f. Гнд.ррѣрѣ, N. Nt. 107/1; спд.ррѣрѣ зкосециѣи земѣтѣ, Nt. 136/5; .лѣс адѣ фѣ дѣла днѣ споу.ррѣре, 137/9; Гнд.рѣрѣ, Nt. 165/9.

Spurcã, = κοινοῦν, βεβήλοῦν, σπιλοῦν; maculare, violare; v. act. ind. prs. споу.скз тозоу зѣнѣ, 123/14; — enj. prs. чѣ че ши бескрѣка ĩспити се спд.сче, 58/10; — prf. sp. споу.скз локѣ ачѣста сїтоу, 33/4.

Spurcat, -ã, = ἀσελγής; luxuriosus; adj. și s. дѣ а спд.скацилѡ вїацз ĩзвѣви, G. 170/6.

Spurcãciure, = spurcãciune, pĩngãriciune, tinã; ῥυπαρία, ῥύπος; immunditia, sordes;

s. g. f. пхсчцици тоатх споу.скзчюрѣ, Ac. 114/4-5; — Ac. sng. нѣ кѣ а пелициѣи пхсчцири (дѣ) споу.кзчю.ри, οὐ σαρκὸς ἀπόθεσις ῥύπου; non carnis depositio sordium, 156/12.

Stã, v. netr. ind. prs. .лнзе оуше счз, 133/5; .лѣс а стаци, 165/2; — enj. prs. ци се каде се стан, 89/12; — ĩmpr. счз, 77/7, 117/3, Nt. 141/8; — ĩmprf. sg. ста, 44/3; — pl. 46/6, 46/13, 66/4; — prf. sp. счз.тѣю .л гладѣтѣ, 62/6; счз.тоюю цюдекатоу, 74/12; — счз.тѣс, 36/9, 40/11, 49/6; счз.тоу, 88/11, 89/8, 94/8; — дѣ ѣдѣ счз.тѣсрѣ кле.вѣничїи, 69/13; — ger. счз.ндѣ, 42/11, 62/7-8, 79/10-11.

Stãingu, -ã, = sting; ἀριστερός, εὐόνομος; sinister; adj. лхсчмоу ѣлѣ дѣ а счз.лгѣ, 24/13.

Stãinjãnu. = stĩnjẽn; ὄργισα; passus; s. g. m. к дѣ счз.лжени, Ac. sng. 90/12; Ac. pst. 91/1.

Stefan, n. propr. g. m. счнцелѣ лѣ стѣфанѣ, G. 42/9-10.

Steã, s. g. f. нече счлелѣ сѣ ĩвирѣ, N. 88/4-5.

Straste, = patimã; страсть; πάθημα; passio; s. g. f. мхсчтоурициѣ дѣ алѣ лѣи хс счзачи, Ac. 140/14; — D. мастѡ счзачи.лѡ, 162/4.

Strat, = pat, culcus; s. g. m. .лѣс гласѣ.релѣ чї.лпнлѡ .лѣс вхсвхтецилѣ счзатоу.ре, ἐν κόμοις, in comessationibus. Ac. pst. 158/1.

Strãgni, a se, = a se pãđi, a se ferì, a veghiã; γρηγορεῖν; vigilare; v. refl. ĩmpr. зѣзвичивѣ ши счзгнничивѣ, 163/11.

Strãjuì, = a pãđi; φυλάσσειν; custodire; v. act. enj. prs. sg. се счзжжїаѣкѣ, 63/1-2; — pl. сѣлѣ стрѣжжюїаѣскѣ, 56/14; снсе се счзжжюїаѣскѣ павѣлѣ, 65/7; — ĩmprf. sg. l. pers. ши счзжжюїаѣ вѣшментѣлѣ, 42/12-13.

Strãluci, = περιαστράπτειν, περιλάμπειν; circumfulgere; v. netr. ind. prs. дѣка счз.лоу.че содрѣлѣ, 111/8; — prf. sp. счз.лоу.чи лоу.мирѣ моу.тѣ, 38/12; 76/11.

Strãminare. = strãmurare (un bãț ascuțit la capetul de jos, sau cu un fier ascuțit acolo, spre a ĩmpunge cu el boiĩ sã meargã mãi repede), cĩrmã; stimulus, impetus, gu-

bernaculum; ὄρμη, πηδάλιον; s. g. f. корабіле... се .ΑΠΤΟΣΚΟΥ ΔΕ ΜΗΤΙΟΤΑ ΚΩΣΜΗΤΟΑΡΕ Δ ΔΕΡΕΠΖΤΟΡΙΟΝ, ΑΚΚΖΣ ὦ βα ΔΙΑ СΖХМИНАРЕ, Ac. sng. 123/6-7.

Strigà, v. act. ind. prs. pl. СΖΗΓХ ЦПРИ .ΑΠΣ, 44/1; 132/2; — impf. pl. СΖИГА, 10/14; ΔΛΤΣ ЧЕВА СТРИГА, 34/13; — prf. sp. гласоу че СΖИΓΑΙΟ, 62/7; — СΖИΓΑΡХ, 9/12, 11/10; -ger. СΖИΓХНΔΣ, 32/11, 72/1; СΖИΓХНΔΣ, 43/8.

Strigare, = βοή; clamor; s. g. f. СΖИΓΑΡК челора че доу сечеразоу, N. 132/2.

Stringe, = a stringe; προτείνειν; adstringere; v. act. prf. sp. ΔΕΚΑ ΛΟΥ СΖИΝСЕРХ ΕΛΟΥ ΚΣ ὠαδε, 44/2.

Striuru-ă, = străin; ξένος, παρεπίδημος; peregrinus, aliquid novi; adj. Ac. ка СΖΙИРІИ, 147/6; СΖΙИРІИ ЮБИЦИ ΟΥΡΣ ΔΛΑΛΤΣ φερεз мовсгоуире; φιλόξενοι εις ἀλλήλους ἀνευ γογγυσμῶν; hospitales invicem sine murmuratione, 159/4; — G. a СΖИИРИЛОΡΣ прениитоаре, 103/2; — g. f. N. ка СΖИИРХ воаѡ, 160/5.

Striuriscoditoriu, -oare, adj. се нс неци.Аре де вон кинѡtaskx ка С.А СΖИИРДИСКОДИТОРИΟ, ὡς ἀλλοτριοεπίσκοπος; quasi alienorum appetitor, 161/4.

Stropire, = ξαντισμός; aspersion; s. g. f. СЗОПИРК СЗИИЕΛΣИ(!), Ac. 138/11.

Su, соу, vedi F1.

Su, = insul, dînsul, el; αὐτός; is; pr. pers. СТХТΣ ДНОУ ЛХ.АГХ СОУ ШИ СИСЕ, 49/6. — Conf. Elu, Însu, Diînsu, Rusulu.

Sudoare, = ὕδρω; sudor; s. g. f. МЗРЕЩЕСТОУРА ДЕ СОУДОРИЛЕ ГРКЦЕЕН КАПОУИ, Ac. 4/9.

Suflă, v. act. impf. соуфла вентшоу, 94/4; — prf. sp. соуфлаз доустрѡ, 86/10; соуфлаз противникоу взнтоу, 86/14; 99/7.

Suflet, s. g. m. соуфлетѡ лши .ΑΖΣ ΕΛΟΥ ΙΑСТЕ, N. a. 16/11; — Ac. a. соуфлетѡ мие, 20/5; Ac. pst. соуфлетоу, 10/2; соуфлетѡ, 59/12; Ac. sng. соуфлетоу, 122/4; соуфлетоу, 143/13; Ac. a. сѡфлетоу, 136/2, 162/1-2; Ac. a. G. соуфлетѡ, 170/8-9; — pl. N. pst. сѡфлете, 126/4, 156/8; — Ac. sng. соуфлете, 93/6; сѡфлете, 147/8; Ac. a. соуфлетеле, 114/8, 143/10-11; Ac. pst. соуфлете, 129/2-3;

— G. лешдарк соуфлетелорѡ, 89/5; — D. 85/12-13, 140/8; соуфлетело, 150/13.

Sufletă, vedi Biînsufletă.

Sui, = a se sui; ἀναβαίνειν; ascendere; v. act. enj. prs. вери .ΑΤΡΣ ΙΕΡΛМЬ СЕ СОУИ, 66/14; — prf. sp. соуимоу, 28/9; — Refl. enj. prs. pl. се соуесе(!) = соупоуесе ноаѡ, 122/14; — prf. sp. ме соуиоу .ΑΖΣ ΙΕΡΛМЬ, 60/1; — се сѡи де фрексе пх.Аре, 16/12; соуисѡ, 64/13.

Supără, = a supără pre cineva rugîndu'l pentru ceva; ἐντυγχάνειν; interpellare; v. act. prf. sp. прі.ΑΤΡΣ ΕΛΣ... сѡпхрархме, 71/14.

Suptu, = sub, subt, prep. cu Ac. смерицивз сѡптѡ мх.Ара чѡка марк а лѡ дѡсѡ, 163/7.

Supuetoriu, vedi Biînsupuetoriu.

Supuînre a se, = a se supuîne, a se plecă; ὑποτάσσειν, ταπεινοῦσθαι; subditum, subiectum esse, humiliari; v. refl. pas. enj. prs. pl. се соуесе(!) = се соупоуесе ноаѡ, 122/14; — impf. соупоуецивз ΔМΣ Лѡ ДНѡСѡ, 128/10; соупоуеци^В, Nt. 128/sub; сѡпс.Арецивз .ΑΡΑΙИТА ДНОУИ, 129/6; соупс.Арецивз, вх.зхрилѡ, 163/2; соупоу.Арецивз ΔМΣ а тоагх зидиорк де ѡмоу, 147/13-14; — prf. sp. соупсѡсѡрхсе лши, 157/2; — ger. несѡпснї.АДсе, 28/5-6; сѡпсннΔсѡ, 148/14; соупоуинΔсѡ, 150/14, 152/5, 163/3.

Supusuînțelegătoriu, -oare, = umil, plecat; ταπεινόφρων; humilis; adj. pl. N. фици соупоу.АЦелегзтори, 153/5.

Suspiînără, = a suspiînă; στεναίνειν; ingemiscere; v. netr. impf. ноу сѡспн.Арареци оурѡ спре ΔΛΑΤΣ, 133/2-3.

Susu, în locuț. adv. de susu = de sus; ἀνωθεν; desursum; де соу іасте, 113/4; де соу деци.АГХтоаре, 126/3; чад че е де соу прѡкмѡдрїе, 126/7.

Sutas, = ἐκατόνταρχος; centurio; s. g. m. доуси соутаѡѡ, N. sng. 44/7; соутаѡѡ, 85/4, 94/13-14, 100/5-6; сѡтаѡѡ, 84/6-7. — D. соутаѡѡи, 44/3-4, 63/1, 91/11; соутаѡѡлоуи, 83/2-3; — pl. Ac. sng. соуташи, 34/4; сѡташи, 51/7, 53/8.

Tăînpîru, = timpin, întîmpinare; ἀπάντησις; occursio; s. g. m. εἰσιρξ ἄτροϋ τῶ ἄππῖρῶ νορξδ, Ac. a. ⁵⁹/14.

Tăînpîlă, a se, = a se timpilă; συμβάλειν, συνάντεσθαι, τυγχάνειν; accidere; v. refl. prf. sp. τῶ ἄππλξε σῶδικατῶ ἄ φη ἔλδ, ³⁵/3; — prf. ср. нзпастиле чллк че ми с'коу τῶ ἄππλλτοу, ¹⁹/2; с'коу τῶ ἄπплатδ, ¹⁶⁸/12-13; — fiit. ноу шіоу че ми се ва τῶ ἄπпλ, ¹⁹/13-14; — ger. τῶ ἄπпλнδсе, ¹⁶⁰/6.

Tăcut -ă, = ἡσυχῶς; modestus; adj. ἄηξδ неσοуши.рξ влзнда ши зккоуҭа дхῶшн, ¹⁵¹/14.

Tărdîu -e, = ὀψιμος; serotinus, tardus; adj. плоде... τῶ σσιε, Ac. pst. ¹³²/14.

Tărie, = ἰσχύς; virtus; s. g. f. се нецп.рре слоужаше ка дп.рξδ τξрῖе, Ac. ¹⁵⁹/12.

Tătăînrescu, -ească. = tătînesc, părintesc; πατρῶος; paternus; adj. ἄκυα τῶ τῶ ἄρ'кскз, Ac. ³⁷/10; — pl. D. немикз ἄрлл'киоу нδ фечю ѡбикнителоρδ τῶ τῶ рещи, ¹⁰¹/2-3.

Tătăînru, = tătîn, părinte; πατήρ; parens; s. g. m. pl. Ac. кзтрξ τῶ τῶ ἄрп иурδ-итξ, ⁷⁴/11; де τῶ τῶ ἄрп придздитξ, ¹⁴²/13; кзтрξ τῶ τῶ ἄрп вошри грзи, ¹⁰⁴/1-2; — G. дδмѣ... сѣтцилῶ τῶ τῶ ἄрп, Nt. ¹⁸/sus.

Tău, pr. pos. g. m. τῶξ, Ac. ¹¹⁸/6; — G. pst. τξоу, ⁴²/10; — pl. N. тзи, ⁵⁶/12; — G. ⁴⁷/5; — g. f. Ac. тḗ, ⁵⁵/12, ⁶²/2, ⁷³/10; тḗ, ¹²⁰/8; — pl. Ac. тале, ⁴¹/10, ⁵⁷/10, ⁵⁸/3, ¹²⁰/9; тḗ, ⁷⁷/8.

Te, те, vedi Tu.

Teme, a se, v. refl. impr. ноу те т'кмѣ, ⁸⁹/10; — де дḗсес вξ т'кмѣци, ¹⁴⁸/12-13; нδ вξ т'кмѣрещи, ¹⁵⁴/11-12; — imprf. pl. тем'ксе, ⁹¹/1; — темемзндсѣ(!), ⁸⁷/10-11.

Temniță, = închisoare; φυλακή; carcere; s. g. f. придзди.лндδ ἄη темницз, Ac. ³⁸/1; вξга ἄη темницз, ⁴²/6; тѣмницз, ⁷⁵/11-12, ¹⁵⁶/2.

Tertil, n. propr. g. m. тѣстилоу, N. ⁵⁷/6-7; — Ac. коу вит'кзю тѣтилд, ⁵⁷/3.

Tihic, n. propr. g. m. тихи, N. ¹⁵/1.

Tiinde, = a tinde, a lungi, a îndelungă, a întinde; παρατείνειν, ἐκτείνειν; protrahere,

extendere; v. act. prf. sp. тп.рсе коуξзнтоу пξ.рξ ла мпасзноапте, ¹⁵/12; тп.рсеши мξ.рра, ⁷³/5-6; — fiit. дп.р насδ времδ кз-тоуши тп.рнде, ⁹¹/9-10.

Tiînpuriu -e, = πρόωμος; temporaneus; adj. Ac. плоде тп.рпоурῖе, ¹³²/13.

Tiînrău, -ă, = tîner; νεώτερος; adolescens; adj. și s. ши тп.ррерпῖ коупδ.ррецивξ вξ-ξξрилῶ, ¹⁶³/1.

Tiîpre, тп.рре, тп.рре, vedi Tu.

Tiînrereață, = tinereață; νεότης; juvenus; s. g. f. вῖлца ма ч'кпа дп.рξδ тп.ррер'кѣ, ⁷⁴/2.

Timofteiu, n. propr. g. m. тимофѣи, N. ¹⁴/14; — Ac. зем'ксе... тимофѣа, ⁷/10-11.

Tindă, = praetorium; s. g. f. ἄξδ тинделе лδ ἰροδδ се лδ стρξξδῖακкз, Ac. ⁵⁶/13.

Tini, = a sună, a clopoști, a cîntă; tinire; v. act. ind. прс. ддѣ лξ тин'кѣче ἄчестδ кδвξнтоу, ¹⁵¹/1.

Tire, тире, vedi Tu.

Tirea, n. propr. g. f. ἄξδ тир'к, Ac. ²⁵/1; дп.рξδ тирδ, ²⁶/3.

Tirerelu, = tinerel; βρέφος; infans; adj. și s. ка де ноῶоу нξккδци тирерѣи, ¹⁴⁵/1.

Tiru, n. propr. g. m. дп.рξδ тирδ, Ac. ²⁶/3; ἄξδ тир'к, ²⁵/1.

Tocmeală, = întemeiere, creare; καταβολή; constitutio; s. g. f. тḗм'кпа лоуμῖен, Ac. ¹⁴³/3.

Tocmi, = a aședă, a linisci, a molcomi, a adauge, a adeveri, a rîndui; καταστέλλειν, συμπείθεσθαι, τάσσειν; sedare, adjicere, constituere; v. act. prf. sp. токми кзстоу-ларῶ глаḗта, ¹¹/12; — ши токмирξ лоуи зῖлле, ¹⁰²/14; — Refl. prf. sp. тḗмирξсе ἰоудени грзиндδ, ⁵⁹/6.

Tocmitoriu, = econom, diregătoriu; s. g. m. слзжиндδ ка боу.рри тḗмитори ἄη тотоу кипоу боу.ррξтациῖ лδ дḗсес; ὡ καλοὶ οἰκονόμοι ποικίλης χάριτος θεοῦ; sicut boni dispensatores multiformis gratiae Dei, ¹⁵⁹/9.

Tot, -oată, adj. N. a. тотоу цинтῶ, ³⁰/7; тотоу даσοу дѣсфрξшнтоу, ¹¹³/3; тотоу ὡмоу, ¹³³/13; тотδ, ⁴⁵/13; N. pst. ἰεῖρḗмоу

Troada, n. propr. g. f. ζοάδα, Ac. sng. 15/3, 15/6.

Trofim, n. propr. g. m. ζοφимδ, N. sng. 15/1; N. a. τρσφимδ έφесіаниноу, 33/5.

Troghilia, = Τρωγίλιον; n. propr. g. f. ζογ-гіліа, Ac. sng. 17/13-14.

Trufaş, = υπερίφρανος; superbus, adj. şi s. dñsεδ ζσφашилорσ противѣцесе, D. 128/8; τρσφашилσ, 163/5.

Trufim, veđi Trofim.

Trup, = σωμα; corpus; s. g. m. ζσποу φσροσ соуφλετοу, N. 122/3; 144/5; — Ac. тогоу ζσпσ, 122/12, 123/14; ζσпоу, 123/1; Ac. a. 131/12; Ac. sng. ζσ(!), 150/5; G. ζσпσи, 120/3-4.

Tu, pr. pers. тоу, N. 36/12, 39/6, 46/10, 52/8, 58/2, 59/10, 67/7, 77/6, 81/12, 117/1, 117/3, 120/11, 130/3; 78, 120/6; — Ac. тї-рре, 30/1, 31/3-4, 35/10, 53/3, 59/2, 102/5, 102/9; тї-рре, 51/13-14, 55/9; тї-рре, 42/8, 57/8, 58/1, 89/14, 102/8; тї-рре; 72/12; — scurtat, sngur: те, 30/12, 30/13; те, 41/9, 52/7, 59/11, 73/11, 77/7, 77/9, 77/14, 80/9, 89/10; impreunat; -те, 36/6-7, 39/12-13, 41/8, 42/1, 43/2, 46/9, 58/1, 58/2, 64/2, 77/12-13, 80/8; — D. intreg. цїе, 40/1, 60/10, 77/3, 77/12, 89/13, 120/10; — scurtat. ци, 30/14, 31/5, 41/9, 42/3, 51/14, 59/3, 73/3-4, 73/14, 77/2, 89/11, 118/7, 130/3; цї, 39/14; — pl. N. кон, 1/6, 5/10, 18/10, 20/13, 37/12, 50/10, 91/13, 117/13, 146/10, 157/5; кої, 132/14, 159/2; — Ac. кон, 18/12, 19/6, 21/7, 21/14, 22/8, 25/9, 37/1, 62/10, 62/14, 65/10, 101/13, 110/4, 118/1, 118/4, 120/1, 128/6, 134/5, 135/12, 139/5, 144/11, 147/1, 147/10, 155/7, 160/4, 160/12, 161/1, 162/3, 162/7, 163/11, 164/5; кої, 21/13, 89/6, 92/10; кої, 75/5, 92/13, 115/12, 125/11, 128/12, 131/7, 132/2, 134/8, 143/5, 154/8, 155/8, 160/14, 161/9; кої, 1/3, 142/3; ко, 127/1, 169/2; — scurtat, sngur: вк, 91/13, 113/1, 118/1, 126/1, 127/7, 129/8, 133/14, 135/2, 141/14, 148/2, 154/12, 154/12, 155/1, 160/10, Nt. 160/sub, 163/8, 164/8, 169/3; impreunat: -вк, 5/4, 21/8, 89/3, 120/2, 120/3, 127/7, 128/10, 128/11, 128/13, 128/14, 129/6, 129/7, 130/14, 131/5, 132/4, 132/5, 135/1, 135/4, 139/9, 140/5, 141/10, 142/12, 145/8, 147/7, 147/14, 150/10, 150/11, 152/9, 157/6, 158/14, 160/6, 160/7, 160/9, 160/9, 163/2, 163/7,

163/11, 163/11, 164/1, 164/7, 164/8, 165/2, 165/5; в, 142/3; — D. intreg; коаѡ, 12/6, 19/6, 21/1, 21/4, 23/5, 44/6, 128/14, 130/12, 131/11, 134/3, 141/2, 141/4, 141/5, 141/12, 146/2, 164/11; коаѡ, 138/12, 160/5; коаѡ, 149/13; коаѡ, 165/6; коаѡ, 105/3; коѡ, 22/11, 132/8; — scurtat, sngur: вк, 105/2, 129/1, 143/10; impreunat: -вк, 21/6, 23/1, 128/3, 132/6, 133/1, 141/9, 142/4, 145/7, 159/7; — compus. N. ѡнсоуци, 31/5; де елσ поци ноаѡ ѡнсоуци σκзюдека, 59/3; — Ac. тї-рре ѡнсоуци, 118/7; — pl. N. кон... ѡшивк, 1/6; ѡшивк, 142/4, 145/7; ѡшивк, 23/1; ѡшивк, 159/7.

Tunde, v. act. enj. prs. кѡ сеци тоушн ка-поулоу, 30/14-31/1.

Turburà, a se, = συγχέσθαι, ταρασσεσθαι; conturbari, confundi; v. refl. impr. де фрика лσ нσ... нече вк тоуσвоураеци, 154/12-13; — prf. sp. тоуσвоурхе ерлмоу тогоу, 34/2; — Pas. imprf. ера вкσкрека тоуσвоураты(!), 10/14-11/1.

Turerecu, = tunerec, intunerec; σκότος; tenebrae; s. g. f. дї-рзσ τδρѣрекσ кїемк кон ѡмїєрдата а лσ лднмирз(!), Ac. 146/15.

Turmă, = ποιμνιον; grex; s. g. f. тоатз тоуσма, Ac. 21/7; ноу вσ крσца τδσма, 21/14; τδσма лσ дñsε(!), 162/7; D. тоу-мееи, 162/11.

Tutindirea, = tutindinea, pretutindinea; πανταχῆ, πανταχοῦ; ubique; adv. тоутин-дїрѣ, 33/1-2; тоутї-лндїрѣ, 102/12.

Т.—Ц.

Teapă, = strămurare; κέντρον; stimulus; s. g. f. ѡзѣкѣкноу цїе спре цѣпз а кзкз, Ac. 77/4.

Ți, цї, цї, veđi Tu.

Ție, цїе, veđi Tu.

Țietoriū, -oare, = puternic; κρατίστος; opti-mus; adj. κλαυδιε λιςια цїєторѡи гемоноу фїлїкоу а се коуκδρā, Κλαύδιος Λυσίας τῷ κρατίστῳ ἡγέμονι Φήλικι χαίρειν, Claudius Lysias optimo praesidi Felici, salutem, D. 54/6; — Voc. цї-лнїєтодаре фїлїѡе, 57/12-13; цї-лєтодаре фїстє, 80/11.

Varvar, = βάρβαρος; barbarus; s. g. m. βαρβαρίν, N. sng. ⁹⁵/₁₁; βαρβαρίν, ⁹⁶/₆.

Vas, = σκευός; vas, vasculum; s. g. m. κζ λαν ηεταρε ε βασοῦ μογερέεκοῦ, N. a. ¹⁵²/₁₂; — pl. Ac. σπε βα(!) = βασε δε κοραβίε, ⁹⁵/₅.

Vavilon, n. propr. g. m. βαβυλωνς, Ac. ¹⁶⁵/₃.

Vã, κζ, veđi Tu.

Vãduvã, = χήρα; vidua; s. g. f. pl. ce χεσμεγε(!) σζραχίη ши вздоῦωλε, Ac. ¹¹⁶/₃.

Vãzduh, = aer; ἀήρ; aēr; s. g. m. ποῦβερε κζσζκηδς σπε κζздδχς, Ac. ⁴³/₁₀.

Vãinrã, = a vînã, a căştigã; κερδαίνειν; lu-crificare; v. act. Pas. fiit. κζ.ρρ47ου λα κρεδι.ρηцζ φива, ¹⁵¹/₄₋₅.

Vãinrãtare, = vînãtare = vînãtaie, pl. vî-nãtäi = petele, sau dungile vinete de pe trup în urma unor bãtäi, de aici: suferinã, patimã, chin; πάθημα; passio; страсть; чедта че протнвнтвез тари коῦ κρεδι.ρца, шїнндс дчкд.дї.ρζδ п(-в)з.ρρзтари.ρ λδμε д φаче φραци; ᾧ ἀντίστυτε στερεοὶ τῇ πίστει, εἰδότες τὰ αὐτὰ τῶν παθημάτων τῇ ἐν κόσμῳ ἡμῶν ἀδελφότητι ἐπιτελεῖσθαι; cui resistite fortes in fide scientes eandem passionem ei, quae in mundo est, vestrae fraternitati fieri; ёмоῦ же протнвнтеса твёрди вкёрю, вкд.дше фко ткже стрãсти слоучаюса вашемоῦ брãствоῦ ё же вз мїрък, ¹⁶⁴/₂.

Vãinslã, = a vislã, a nutã, a navigã; ἀνάγειν, πλεῖν; navigare; v. netr. enj. prs. коῦ ce ноῦ κζ.ρслаци ди.ρηζς κрнтоῦ, ⁸⁸/₁₄; — коῦ ce κζ.ρслксе де дчїе, ⁸⁶/₅; — prf. sp. де áколо κζ.ρслзмς, ²⁴/₁₁₋₁₂; κζ.ρслз-моῦ, ⁸³/₈, ⁸⁴/₁; κζслзмоῦ ла маσψири, ⁹⁴/₅; — Refl. prf. sp. κζ.ρслзмоῦнз.ρζδ сиракоῦсїа, ⁹⁹/₂.

Vãntu, = vînt; ἀνεμος; ventus; s. g. m. соῦ-φлз протнвннкоῦ κζнтоῦ, ⁸⁷/₁; ёра κζнтоῦ ρζалкнς, ⁸⁴/₂; ноῦ нз лза ної κζнтоῦλδ, ⁸⁴/₁₂; — Ac. де κζнтоῦ лєпздалз, ¹¹⁰/₁₂; де нзκκλнς κζнтоῦ гзснге, ¹²³/₄; — D. ce протнвнκкзсе κζнтоῦи, ⁸⁷/₄.

Vãnturã, a se, = a se vînturã, a fi aruncat încolo și încoace de vînt; ἀνεμίζειν,

ἐπιζειν; a ventu circumferri; v. refl. pas. ger. κζнтоῦρζκηдсе, ¹¹⁰/₁₂₋₁₃.

Vãrgurã, = vergurã; παρθένος; virgo; s. g. f. άγκ παζδ φкτε κζσгδρε, Ac. ²⁶/₁₃.

Vãrsã, = ἐκχεῖν; fundere; v. act. prf. sp. κζσсарз сзнмеле, ⁴²/₉; — ger. κζσсзндς, ⁴³/₉₋₁₀.

Vãrtosu, veđi Vrãtosu.

Vãrui, = κοινῶν; dealbare; v. act. Pas. part. prf. пзρкте κζσοῦгтς, Voc. ⁴⁶/₁₀.

Vãtahu, = vãtav, împãrat; σεβαστός; au-gustus; s. g. m. κλκмзсе κзтаχοῦ, N. sng. ⁷²/₇. — Conf. Curatu.

Vãtãmã, a se, = μωλωπιζεισθαι. τιτρώσκεσθαι; livere, vulnerari; v. refl. enj. prs. сешн κατзמעε, ¹⁰⁸/₅.

Vãtãmãturã, = ranã, vînãtaie; μώλωψ; li-vor, коῦ дле лшн взтзκмзтδри вєдєкатоῦ-κз, Ac. ¹⁵⁰/₉.

Veacu, = veac; αἰών; saeculum; s. g. m. pl. Ac. ρ κкчи, ¹⁴⁴/₅, ¹⁴⁴/₉; ρ κкчнн κк-чнлδ, ¹⁶⁰/₁₋₂; ρ κкчїи κкчнлδ, ¹⁶⁴/₁₀.

Vedé, v. act. inf. prs. кадеμисе ши снмоῦ д вєдк, ⁷/₈; ноῦ двєци а вєдк, ¹⁰⁴/₇; — ind. prs. κζσοῦ, ⁸⁵/₉; — κешн, ¹²¹/₅; —

вєдєци, ¹/₆, ⁸/₁₀, ⁷¹/₁₂; вєдкєци, ¹²¹/₁₁₋₁₂; — enj. prs. ce κзсδ, ¹⁰¹/₁₃; — ce κешн, ⁴¹/₃; — sg. ce κазз, ¹⁵³/₁₂; — impr. κешн, ²⁹/₁₀; κешн, ⁴⁴/₉; — prf. sp. κзсδю, ⁴⁰/₂, ⁷⁶/₈₋₉; κзсоῦю, ⁴¹/₁₄; — κзсоῦ, ⁴¹/₇; κзсоῦши, ⁷⁷/₁₁; — κзсδтς, ¹³³/₁₂; — κзсδρз, ³²/₈, ³⁴/₅, ³⁹/₈, ⁹⁶/₆; κзсоῦ(!) = κзсоῦ, ¹⁰⁰/₂; — fiit. врєци вєдк, ²⁰/₁₂; — ворδ вєдк, ²⁴/₂₋₃, ¹⁰⁴/₁₁₋₁₂; — ger. κзсзндς, ¹⁰⁴/₆, ¹⁴⁷/₁₂; — Pas. imprf. ёра ёлδ κзсδтς, ⁴⁵/₈; — ёра κзсδци, ²³/₄₋₅.

Vedere, = ὀπτασία, βλέμμα; aspectus, visio; s. g. f. κδ вєдкρк Ac. sng. ¹⁷⁰/₇; — D. ноῦ фδю протнвннкоῦ черешїен вєдкρε, ⁷⁸/₁₁.

Veghiã, = a priveghia, a ținè, a păđi; τηρεῖν; servare, reservare; v. act. аη вєгїа, ¹⁶⁹/₉; ρ κнноῦ дї вєгїа, ¹⁷⁰/₁₄; — enj. prs. коῦ немнκа ачалк се вкггє єи, ³¹/₉; сє вкггє, ⁷⁰/₁₂; — Pas. enj. prs. вєгїатоῦ ce фїе, ⁷⁰/₁₀.

Veînneri, = vineri, (diua), s. g. f. **βεῖνρε**, Ac. sng. Nt. ⁸²/₁₃; **βερνри**, Nt. ¹¹⁶/_{sub}; **βεῖρε**, Nt. ¹¹⁹/₈; **βερн**, Nt. ¹³⁸/₄; **вє**, Nt. ¹⁴¹/₈, Nt. ¹⁴⁵/₁₁, Nt. ¹⁶⁸/_{sub}; — G. **сѣрѣ-шитоу велреринен**, Nt. ⁹⁵/_{sub}; **βερεῖ**, Nt. ¹⁴⁷/₅; **вєῖ**, Nt. ³/₈.

Veînri, = a veni; v. netr. inf. prs. **ἤνρη** ὠβличире а **βεῖри**, ⁹/₅; а **βερн**, ¹⁶⁶/₁₀, ¹⁶⁶/₁₃; — ind. prs. **βῖο ἤρη** **ἱερῶμ**, ¹⁹/₁₂; — **βῖρε**, ¹⁴⁵/₅; — **βιρр**, ¹³¹/₆; **βирр**, ²/₁₄; — enj. prs. **се βεῖримоу ла тῖре**, ⁵⁹/₁₋₂; — **се вῖе**, ⁴⁵/₁₂, ⁶²/₂; **се вῖле**, ⁷⁵/₅; impf. pl. **βεῖῶ**, ⁶/₈; **βεῖῶ**, ¹⁰⁵/₁₂; — prf. sp. **βεῖрю**, ¹⁸/₁₁, ⁶¹/₁₀; — **βεῖре**, ³/₂, ¹¹/₆, ¹⁴/₄, ²⁷/₃, ⁴⁰/₁₀, ⁵⁸/₁₃, ⁶³/₆, ⁷¹/₃; **βεῖре**, ⁵¹/₅; — **βεῖремс**, ¹⁵/₆, ¹⁷/₉; **βирремс**, ¹⁷/₃; **βиремоу**, ¹⁷/₁₄₋₁₈/₁; **βῖремс**, ²⁴/₇, ⁹⁹/₅; **βеримс**, ²⁶/₈, ⁹⁹/₁₁; **βεῖримс**, ⁸⁵/₁; **βиремоу**, ⁹⁹/₇₋₈, ¹⁰⁰/₅; — **βεῖрррр**, ¹⁸/₈, ¹⁰³/₁; **βрррр**, ²⁸/₁₀; **βερεрр**, ²⁹/₄; **βεῖррр**, ⁸⁶/₁₂; — prf. sp. **βεῖртан**, ³⁰/₈; — pl. **доу βεῖритоу**, ¹¹/₂; **доу βεῖритоу**, ⁷¹/₁₀₋₁₁; **наоу βεῖритоу**, ¹⁰²/₆₋₇; — fiit. **βεῖрика**, ⁶²/₁₄; — **βεῖриворр**, ⁵⁶/₁₂; — Pas. impf. **ποστοῦ ἔρα ἄμοу βεῖритс**, ⁸⁵/₇.

Veînritu, = venit, venire; *παρουσία, παροικία*; adventus, incolatus; s. g. m. **βεῖритс** дншн ἀποπῖесе, N. ¹³³/₂; **βεῖритс** сπито-рюлшн, ¹⁶⁷/₇; — Ac. **βεῖритс** лоу ἰс̄ χс, ¹⁰⁸/₉; **βῖрр** ла **βεῖритоу** дншн, ¹³²/₉₋₁₀; — G. **ῖρη** фрика **βεῖритоу**и **βосрр**, ¹⁴²/₉.

Veînritu, -ã, = venetic, nemernic; *πάροικος*; advena; adj. și s. **σοῦγδβз** (!) ка **βεῖрницн** ши сзῖирн, Ac. ¹⁴⁷/₆.

Vechiũ, -ië, = *ἀρχαῖος*; antiquus; adj. **βεῖю** оῦченикоу, N. ²⁸/₁₃.

Vecuitoriũ, -oare, = vecinic; *αἰώνιος*; aeternus, adj. **ῖρη** **βεῖритоаре** а **лшн** **славз**, Ac. ¹⁶⁴/₅.

Vendecã, = a vindicã; *ἰάεσθαι*; sanare; v. act. prf. sp. ши **βендекз** **ἔлш** ⁹⁸/₅; — fiit. **ден** **вою** **βендека** **ен**, ¹⁰⁵/₁₋₂; — Refl. pas. а **се** **βендека** **ен** **де** **лз** **лгори**, ⁴/₁₀₋₁₁; — enj. prs. **коῦ** **се** **βиндекацикз**, ¹³⁵/₃₋₄; — impf. pl. **се** **βεῖндека**, ⁹⁸/₈; — prf. sp. **коῦ** **ἄле** **лшн** **βхтхмхтшн** **βеῖдекатоῦβз**, ¹⁵⁰/₉₋₁₀.

Ventişoru, = vintişor; s. g. m. **соῦφла** **βен-тишорр**, N. sng. ⁹⁴/₄.

Veri, **βερн**, **vedî** **Voïu** și **Vrë**.

Veri, **βερн**, **vedî** **Veînri**.

Verigã, = lanț; *ἄλυσις*; catena; s. g. f. **κοῦ** **βερνциле** **ἄчкста** **ῖрѣшматс** **сзнтоῦ**, Ac. a. ¹⁰²/₁₋₂.

Veriru, = venin; *τόξ*; virus, venenum; s. g. m. **πῖρр** **ε** **ἄμοу** **де** **βερнрр** **ῖμοσοῦи**, Ac. ¹²⁴/₉.

Vernichie, n. propr. g. m. **βεσникῖе**, N. sng. ⁶⁸/₅₋₆, ⁷¹/₄, ⁸²/₄.

Veseli, a se, = *ἀγαλλιάσθαι*; exsultare; v. refl. ger. **βεσεлиндβз**, ¹⁶⁰/₉.

Veste, = *φάσις*; nunciatio; s. g. f. **ἔшн** **вῖксте**, N. ³³/₁₄; — Ac. **дшпз** **вῖкста** **ἔре-соῦи** а **ен** **ноасзе** **кредῖрнцз**, ⁷⁴/₇.

Vesti, = *ἀπαγγέλλειν*; nuntiare; v. act. inf. prs. а **βести**, ¹⁰²/₇; — ind. prs. sg. **βεσтескоу**, ⁸⁰/₁₃; — **βεσтшце**, ¹³⁷/₆; **βεстῖкце**, ¹⁶⁶/₁₂; — **βῖрβεσтескоу**, ¹⁴¹/₅; — enj. prs. **коῦ** **се** **воῦррштациле** **βестици**, ¹⁴⁶/₁₃₋₁₄; — prf. sp. **ἄчмста** **βεститан** **мῖе**, ⁵³/₇; — Refl. prf. sp. **βεстсе**, ¹³⁶/₁₂; **βῖрβε-стисе** **вола**, ¹⁵⁸/₉; — **βῖрβεβестиррсе**, ¹³⁷/₁, ¹⁶⁶/₄₋₅; — **βεстиррсе** **волаῦ**, ¹⁴¹/₃₋₄; — Pas. prf. **βεстирр** **фору**, ¹³⁶/₁₃; part. prf. **βῖрβεβестиноу**, ¹⁴⁴/₁₀.

Vesmãntu, = vesmînt; *ἱματισμός, ἱμάτιον*; vestis, vestimentum; s. g. m. **βεменте**, Ac. sng. ²²/₁₄; **βεментеле**, ⁴³/₉; Ac. a. **βεменте**, ¹¹⁶/₁₄; **βεмете**, ¹¹⁶/₁₁; **βεметеле**, ¹³¹/₈; Ac. pst. **βεмирнῖе**, ¹¹⁶/₁₂₋₁₃; Ac. a. G. **βешментеле**, ⁴²/₁₃; — G. **βεметелῶ**, ¹⁵¹/₁₂.

Vestedi, = *μαραίνεσθαι*; marcescere; v. netr. ind. prs. **ἄша** ши **βогаῖи** **ῖрзоу** **ῖβлетеле** **сале** **βεсесекс**, ¹¹¹/₁₂₋₁₃.

Vetрилã = *σκεῦος, σκευή, ἀρτέμων, ἱστῖον*; vas, armamentum, supparum, velum; **вῖтрило**; s. g. f. **лῖῖрз** **вῖтрила**, Ac. ⁸⁶/₁₂; **спзн-сшррз** **вῖтрила**, ⁸⁷/₁₂; **сздикарр** **вῖтрила**, ⁹¹/₃₋₄; **вῖтрила** **кораβῖнен** **лєпздхмоу**, ⁸⁸/₃.

Viața, = vieatã; *ζωή*; vita; s. g. f. **че** **ва** **фн** **внаца** **воасрз**, N. a. ¹³⁰/₉₋₁₀; — Ac. sng. **внῖцз**, ¹¹²/₂; **вῖаца**, ¹⁵¹/₃; **внῖаца**, ¹⁵¹/₇; **вῖацз**, ¹⁵³/₁₂; Ac. a. **вῖаца**, ⁷⁴/₁;

120/3, 130/9, 135/13, 146/1, 146/1-2, 167/5, 169/4, 169/5; după: 39/14, 46/9, 64/3-4, 110/8, 112/2, 125/5, 128/12, 128/13-14, 129/7, 131/11, 131/12, 134/12-13, 134/13, 134/14, 136/2, 136/3, 140/1, 151/5, 151/7-8, 169/1; **вѣ**, 115/10; **вѣра**, 120/1; — **времоу**, înainte: 50/9, 130/6-7; **времѡу**, 130/7-8; **времѡ**, 91/9-10; după: **времѡ**, 130/13; **времѡ**, 156/10; — **вреци**, înainte: 20/12, 116/13, 117/1, 117/2-3; după: 149/9, 154/11, 162/13-14; — **ворѡ**, înainte: 22/2, 24/2-3, 27/8, 27/9-10, 31/1-2, 42/3, 50/1, 50/12-13, 51/1, 53/1, 74/6-7, 86/6, 86/11, 101/11-12, 104/13, 101/14, 155/7, 158/6, 161/13; **вѡ**, 21/13-14, 155/1-2; **вѡ**, 169/3; după: **ворѡ**, 21/12, 22/1-2, 56/12, 69/6, 105/1, 119/13, 119/13-14, 137/10-11, 165/2, 167/1, 168/4-5; **ворѡу**, 137/11; **вѡ**, 137/12-13, 147/12, 155/6.

Voivod, = *maimarele ostii*; *στρατοπεδάρχης*; *tribunus militum*; s. g. m. D. **придзди фѡуглѡи лѡу вѡиѡ**, 100/6-7.

Voroavă, = *vorbă multă, strigăt, gălceavă*; *τάραχος, θόρυβος*; *turbatio, tumultus*; s. g. f. **фѡу... вѡсѡавѡ нѡу пѡуцинѡ дѡ калѡ**, N. 7/13; — Ac. **мѡтѡ фѡрѡ вѡсѡавѡ фѡу**, 36/11; **кѡу вѡсѡавѡ**, 61/14; **нѡу пѡтѡ лн-цѡлкѡу ѡлесѡу дерѡпѡу вѡсѡвѡ**, 35/1; **фѡрѡ вѡрѡвѡ**, 37/4; — G. **дѡупѡ лѡсарѡк вѡрѡвѡвѡ**, 13/13; — pl. Ac. **фѡрѡ вѡсѡавѡ сѡ фѡици**, 12/6-7.

Vorovi, = *a vorbi mult, a strigă*; *θορυβεῖσθαι*; *turbari*; v. netr. *impr.* **нѡу вѡрѡвѡиѡрѡи кѡ сѡуфѡлетѡ лѡи ѡрѡ ѡлѡу ѡсѡтѡ**, 16/11.

Vostru, voastră, pr. pos. **вѡсѡѡ**, N. pst. 129/4, 131/9, 163/12; — Ac. pst. 131/12; — G. pst. 142/9; — pl. Ac. pst. **вѡшри**, 104/2; — g. f. N. pst. **вѡсѡѡѡ**, 130/10, 131/7; — Ac. pst. 1/6, 12/11-12, 72/11, 132/6, 147/9, 151/9, 160/5, 163/9; **вѡсѡѡѡ**, 116/9; **вѡсѡѡѡ**, 143/9; — Ac. a. **ѡ вѡсѡѡѡ**, 92/12, 109/13, 140/11, 142/12; **ѡ вѡсѡѡѡ**, 155/2; **ѡ вѡсѡѡѡ**, 155/7; — G. pst. **вѡсѡѡѡ**, 140/8; — D. pst. **вѡсѡѡѡ**, 139/12; — pl. N. pst. **вѡсѡѡѡ**, 153/2; — Ac. pst. **вѡсѡѡѡ**, 114/8-9, 127/2-3, 127/4, 127/11, 131/1, 131/8, 132/1, 154/14; **вѡсѡѡѡ**, 125/14; **вѡсѡѡѡ**, 143/11; **вѡсѡѡѡ**, 131/6; **вѡсѡѡѡ**, 133/1; — G. pst. **вѡсѡѡѡ**, 141/10; **вѡсѡѡѡ**, 142/2; — D. pst. **вѡсѡѡѡ**, 150/13.

Vrajbă, = *ἐχθρα*; *inimicitia*; s. g. f. **ѡвѡсѡтѡ лѡу мѡиѡ вѡрѡкѡ лѡ дѡиѡсѡ ѡсѡтѡ**, N. 127/14.

Vrăjbire, = *pedeapsă, pedepsire*; *ἐκδίκησις*; *vindicta*; s. g. f. **спѡрѡ вѡрѡжѡвѡрѡк сѡиѡлѡ-фѡкѡтѡри**, Ac. 148/4.

Vrăjmaşu, = *contrariu, duşman, piriş*; *ἀντιδικος, ἐχθρός*; *adversarius, inimicus*; s. g. m. **вѡрѡжѡмѡшѡу лѡ дѡиѡсѡ ѡсѡтѡ**, N. 128/2; — N. a. **вѡрѡжѡмѡшѡ вѡсѡѡѡ**, **дрѡкѡу**, 163/12.

Vrătosu, = *virtos*; in *composiţiune* cu *mai*: *mai virtos, mai cu samă, mai ales*; *μᾶλλον, μάλιστα*; *magis, maxime*; adv. **ши ѡдѡшѡ ѡлѡу лѡрѡиѡтѡ вѡсѡѡѡѡ**, **мѡи вѡрѡтѡсѡ ѡрѡтѡ**, **ѡгрѡиѡ ѡпѡратѡ**, 72/11; **мѡи вѡрѡтѡ**, 76/9-10; **мѡи фѡричѡ ѡсѡтѡ мѡи вѡрѡтѡ ѡ дѡ**, **дѡ кѡтѡ ѡ лѡѡ**, 23/9; **жѡлѡиѡдѡ мѡи вѡрѡтѡ дѡ кѡуѡнтѡлѡ чѡлѡкѡ чѡ сѡиѡ**, 24/1, 86/1-2; **мѡ вѡрѡтѡ**, 167/5-6.

Vre, = *ferē*; adv. **ка вѡрѡкѡ шѡпѡтѡ сѡилѡ**, 32/6; — *Apoi* in *composiţiune* cu *urulu, ura*, = *unul, una*: Ac. **сѡ дѡкѡ вѡрѡ ѡмѡу спѡрѡ пѡриѡрѡ**, 69/4; — **вѡрѡкѡ вѡрѡсѡ сѡ приѡѡѡѡѡѡѡ вѡрѡрѡиѡ**, 167/2; — **сѡ ѡпѡрѡиѡрѡ лѡ вѡрѡ ѡ мѡшѡиѡрѡ**, Ac. 90/10; — **ѡ фѡи нѡи... вѡрѡрѡ дѡ зѡдѡиѡилѡ лѡуиѡ**, N. 113/11.

Vre, **вѡрѡ**, **вѡдѡ** **Vrere**.

Vrè, = *a vrè, a voi*; *ind. prs.* **чѡ вѡри сѡ фѡачѡ**, 44/9; **вѡри... сѡ сѡуиѡ**, 66/14; **вѡри сѡ лнцѡлѡуиѡ**, 120/14; — **вѡрѡкѡ сѡ ѡсѡѡ**, 15/12, 65/9; **вѡрѡкѡ сѡѡѡ сѡ фѡиѡ**, 92/3; **чѡлѡ чѡ вѡрѡ сѡ фѡиѡ**, 79/14; — *imprf.* **вѡрѡкѡ лѡсѡуѡ пѡдѡсѡѡ сѡ мѡлѡгѡѡ**, 17/6; 35/7, 45/9, 64/9, 66/11, 94/14; — **вѡрѡкѡмѡу**, 58/12; 83/6; — **вѡрѡкѡ**, 45/5, 79/7, 103/6; — *prf. sp.* **вѡрѡ(!) = вѡрѡю**, 54/12; — **вѡрѡ**, 41/2, 162/5; **вѡрѡу**, 113/8; — **вѡрѡмѡ**, 17/5; — **вѡрѡуѡрѡ**, 55/7; — *fiit.* **вѡрѡсѡ вѡрѡкѡ**, 50/12-13; **вѡрѡкѡ вѡрѡсѡ**, 167/1; — *Opt.* **вѡрѡкѡ рѡкѡши**, 70/14; — **ѡрѡ вѡрѡкѡ**, 52/7; **сѡкѡрѡѡ...** **вѡрѡкѡ**, 130/12-13; — *ger.* **вѡрѡиѡдѡсѡ**, 10/5-6; **вѡрѡуиѡдѡу**, 14/7; — *Ca verb auxiliar*: **вѡри**, 71/2, 119/2; — **времѡу**, 50/9, 130/6; **времѡ**, 91/9; **времѡу**, 130/7; după: **времѡ**, 130/13; **времѡ**, 156/10; — **вреци**, 116/13, 117/1, 117/2-3; după: 149/9, 154/11, 162/13-14; — *Opt.* **вѡрѡкѡ ѡуѡисѡу сѡ фѡиѡ дѡ ѡиѡ**, 54/8; **сѡ...** **лѡу вѡрѡуѡу**, 82/12. — *Conf.* **Voi**.

Vreme, = *timp*; *χρόνος, καιρός*; *tempus*; s. g. f. **фѡу вѡрѡкѡмѡ**, N. sng. 14/8, 35/9-10,

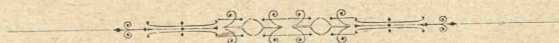
Finea părții II.

PARTEA III.

STUDIŪ AȘUPRA CODICELUI.

Întroducere.

§. 1. Codice.¹⁾

Numele de „Codice“, lătincesce: caudex, codex, codicillus, s'a dat în vechime unui uric, adecă unui act public sau privat, scris pe o tăbliță de lemn. Dintru început, scrisoarea eră gravată sau săpată în aceste tăblițe. Mai târziu însă, colorându-se tăblițele, nu se mai gravă într'insele, ci se scrie pe ele cu altă culoare; sau în loc de culoare, tăblițele se ungeau cu ceară, și apoi cu un stil (serion) se gravau literele într'această pătură de ceară.

Pe urmă aceste tăblițe au eșit cu totul din us, și în locul lor s'au început a se întrebuința la scris alte materii, precum: coajă de tei (tilia φλοια), pîndă de în (lințum), plînta papyrus din care se prepară hărtia (charta, χαρτις), și piei preparate de animale (charta membrana, charta pergamena). Pe aceste materii se scrieau nu numai urice, ci și producțiuni sau opuri literare. Cu toate acestea, numele de „Codice“ a rămas, și s'a dat acuma nu numai uricelor, dar' și opurilor literare scrise pe orice felu de materie. În ziua de astăzi însă însemnăm cu numele de Codice mai ales un op literar scris pe hărtie, sau pe pergament, și'l opunem numelui de carte, care se dă mai ales opurilor tipărite, astfelu încît „carte“ poate însemnă op tipărit, dară și manuscris, precînd numele de Codice îl poartă numai opurile manuscrite, și încă de o vechime mare, ear' nici cînd cele tipărite.

Nu putem retăcè aici, că astăzi numele de Codice mai are încă și alt înțeles.

¹⁾ *Spangenberg* în: Allgemeine Encyclopaedie der Wissenschaften und Künste, herausg. von I. S. *Ersch* und I. G. *Gruber*. I. Sect. 18. Th. pag. 160 sub „Codex“.

El se dă adecă atît unor colecțiuni de legi, făcute de autoritatea legislativă, sau și de vre un editoriu privat, precum: Codex Iustinianus, Codex Theodosianus, Codex Austriacus, Codex Gregorianus, Codex Hermogenianus, etc. — cît și unei singure cărți de legi făcute și publicate de autoritatea legislativă pentru regularea unor raporturi speciale de drept, precum: Codice civil, Codice de procedură civilă, Codice criminal, Codice de procedura criminală, Codice județiar, Codice comercial, etc.

§. 2. Codice Voronețean.

Numele de Codice este nume generic, și se dă oricărui op literar vechiu și manuscris. Însă cînd voim să specialisăm astfelu de op literar, cînd voim să'i dăm un nume propriu special, e datina de a pune pe lingă numele de „Codice“ încă un calificativ, luat sau dela numele locului unde s'a scris ori s'a aflat, ori s'a păstrat și se păstrează manuscriptul, sau dela numele posesorului primitiv ori posterior al lui, precum: Codex Alexandrinus, presupus a fi fost scris în Alesandria din Egipt; Codex Sangermanensis, aflat în mănăstirea Saint Germain din Paris; Codex Vaticanus, păstrat în biblioteca Vaticanului din Roma; Codex Berae, sau Codex Cantabrigiensis, pentru că Bera, posesorul manuscriptului, l-a dăruit bibliotecii universității din Cambridge în Angliea; Codex Boernerianus, pentru că a fost al lui Boerner, etc. Cînd însă într'un loc se păstrează mai multe manuscripte, atunci pe lingă numele calificativ al Codicelui se mai adaugă încă și un numeral cardinal sau ordinal, precum: Codex C. n. 9. Regio-Parisinus; Codex Vaticanus 1209, etc.¹⁾

În acord cu datina deserisă aci am boțdat și noi un op literar foarte vechiu

¹⁾ *Gesenius*, în Allg. Encycl. de *Ersch* și *Gruber*, I. S. 10. Th. sub „Bibel“, pag. 22. — *Hug*, Dr. Joh. L.: Einleitung in die Schriften des n. T. I. Th. 4. Aufl. Stuttgart, Tübingen 1847. pg. 239—268.

și manuscris cu numele de Codice Voronețean, pentru că s'a aflat în mănăstirea Voronețului.

§. 3. Voronețul.

Voronețul este astăzi un mic săticeț; are 310 locuitori; politicesce se ține de căpitănia Sucevei, ear' bisericesce de protopopiatul Gurei-Homorului, fiind o espositura a parohiei Bucșoaea.¹⁾ Voronețul se află în munții Bucovinei, spre meadădi dela tirgul Gurei-Homorului, vecin cu acesta și nu departe de drumul cel mare împărătesc ce duce spre Ardeal. El este în dreapta riului Moldovei, într'o vale foarte îngustă, dară plăcută. Munții ce formează această vale, nu sînt prea înalți, și numai în parte acoperiți cu păduri. De-a lungul văii, dela răsărit spre apus, curge un părăuș, numit în vechime și de oameni cei bătrîni din Țiua de astăzi „Apa Corbului“, ear' de cei mai tineri și de străini „Voronețul“. Pe la mijlocul văii, munții cei despre apus-meadădi sînt curmați printr'un mic părăuș, numit Maghiernița, ce ese din întunecimea acestei curmături și se varsă, nu departe, în „Apa Corbului“. La poalele muntelui despre meadădi, pe un tăpșan din triunghiul format de părăul „Apa Corbului“ și „Maghiernița“, este ȃidită mănăstirea Voronețului.

În vechime, locul și mănăstirea, după cum ni spuneă un călugăr bătrîn din loc, nu se chiamă Voronețul, ci Corbul. După foarte mult timp dela fundarea mănăstirii, din cause pre cari nu ni le putu spune călugărul, ea a fost părăsită de călugări, dară curînd reîmpoporată cu călugări de la mănăstirea Vorona din Romînia, din districtul Botoșani, plasa Siret.²⁾ De aci înnainte, mănăstirea „Corbului“ de pînă atunci a început a fi numită mănăstirea „Voronețului“.

¹⁾ *Schematismus* der Bucovinaer gr. or. Archiepiscopal-Diöcese für das Jahr 1885, Czernowitz, 1885, pag. 71.

²⁾ *Frunțescu* Dim. Dicționarul topografic și statistic al României, București 1872, p. 530.

§. 4. Descrierea mănăstirii.

În vechime mănăstirea eră încunjurată cu ȃid întărit cu turnuri; a avut chilii și pivniți foarte spațioase și bune. Astăzi ȃidul și turnurile sînt dărîmate, chiliile răsipite, pivnițele părăsite; abiă un ȃaplaȃ încunjură mănăstirea într'o periferie mai mică decît fusese a ȃidului celui vechiu.

Mănăstirea este ȃidită în stilul, în care sînt făcute toate mănăstirile din timpul lui Stefan celui Mare. Ea este mai puțin încăpătoare decît celealalte. Curînd însă se arătă neajungătoare. După moartea săhăstrului care a dat ansă la ȃidirea ei, mănăstirea seamănă a fi devenit un „căutat“ centru de pietate și de vieată religioasă. Mulți cercetători pioși trebuie să fi avut, căci după 78 de ani, mitropolitul Moldovei de pe atunci, Grigoriu, a adaus în anul 1546 cătră ȃidul vechiu, la intrare, încă o tindă destul de spațioasă, ȃugrăvind încă și mănăstirea toată de jur împrejur.

Mănăstirea a rămas pînă acum ȃugrăvită pe din afară și pe din lăuntru. ȃugrăveala și chipurile sînt cît se poate de bine conservate; numai acolo, unde se împreună tinda adausă la ȃidul mănăstirii primitive, se vede o crepătură de sus pînă jos, care a fost astupată cu tencueală și apoi unsă cu var, lucru care a stricat și a acoperit cîteva părți de tablouri foarte înteressante.

Întrarea în tinda mănăstirii este în laturea despre meadădi. Aici, mai sus decît ușa, aflăm în stînga o înscripțiune slovenească, scrisă cu culoare albă pe cîmp albastru, întrespațiile dintre șire fiind verȃi. Înscripțiunea aceasta, precum și celealalte următoare, pre cari toate le-am decopiat noi însi-ni în August 1880, au cîteva abreviaturre ușor de deslegat. Noi o cetim astfelu :

† Изволеніемъ вѣца и поспишеніемъ сына и свѣрзшеніемъ свѣтаго дѣха и потрѣженіемъ рака вожіа кирь григоріа митрополита вхсен земли молдавскон, и приложиса и начаса и сзвздаса и свѣрзшиса

сзи малїи припрать, и исписася около сзса
церковь въ за дшше севк, въ дни благо-
честиваго ѿвна илиаша воеводы и матери
его елени, въ лкто зне, мксца септем-
врїа дї.

Se traduce :

„† Cu voința Tatălui și cu ajutoriul
Fiului și cu împlinirea sfintului Duh și
cu osteneala șerbului lui Dumnezeu, a
domnului Grigoriu, mitropolit a toată țara
Moldovei, și s'a adaus și s'a început și
s'a ȑidit și s'a finit această mică tindă,
și s'a ȑugrăvit împrejur toată biserica pen-
tru sufletul său în ȑilele piosului Ion Iiaș
Voevod, și ale maicei sale Ilenei, în anul
7055 în luna lui Septemvre într'a 14,
(= 14. Sept. 1546).

Sub această inscripțiune, tot lângă ușa
intrării, în stînga, se află ȑugrăviți : sfîntul
Daniil și mitropolitul Grigoriu, ținînd
cel dintîiu în mîna dreaptă, ear' al doile
în mîna stîngă, cîte un sul de hărtie,
desvălit în sus. Pe desvălitura fiecărui sul
se află cîte o inscripțiune scrisă cu li-
tere negre pe cîmp gălbiniu. Pe desvăli-
tura sulului de hărtie din mîna sfîntului
Daniil cetim :

Прїидкте чада, послшанте ме, нащс
ви страхс господню, кто есть чловкк...

Se traduce :

„Veniți, iubiților! ascultați-mă! eu vă
voiu învăța frica Domnului, cine este
omul...”

Ear' pe desvălitura sulului de hărtie
din mîna mitropolitului Grigoriu cetim :

Господи їсс христе, прїими моленїе и
потржденїе мое : сзи малїи припрать ракс
вожію митрополитс кирь Григорїю въ имѣ
твое скѣтое.

Se traduce :

„Doamne Isuse Hristoase! Primescē ru-
găciunea și osteneala mea : această tindă,
pentru șerbul lui Dumnezeu, mitropolitul
domnul Grigoriu, în numele sfîntului tău!”

În dreapta ușii de intrare se află un
tablou foarte interesant, carele ni repre-

sintă aducerea la Suceavă a moaștelor
sfîntului Ion celui Nou. Acest tablou, în
partea dreaptă după cum îl privesci, nu
este complet, din cauză că ȑăretele a fost
crăpat aici de sus pînă jos, apoi uns cu
murueală și văruiat. Înscripțiunea de dea-
supra tabloului, de asemenea necompletă,
este scrisă cu litere albe pe cîmp albastru.
Pentru însemnătatea faptului istoric o îm-
părtășim aici :

Пркнесенїе мощемь свѣтаго мѣченика
ѿвна новаго въ славнїи градь сѣчавскы въ
дни благочестиваго христомлювваго ѿванна
алѣксандра воевода и госпожды его анны;
прїеписнѣ...

Se traduce :

„Aducerea moaștelor sfîntului mucenic
Ion celui Nou în vestitul oraș al Sucevii
în ȑilele piosului, iubitorului de Hristos
Ion Alecsandru Voevod, și ale Doamnei
sale Anei...”

În lăuntrul acestei tinđi, adause mai
tărdiū, pe ȑăretele ei din fund, găsim încă
o inscripțiune de însemnătate pentru isto-
ria mănăstirii. Ea sună :

Сз припрать скраси и позлати деѡфиль
архїепископк молдѣвскои въ лкто зни
мксца їсана вї. вкчна емс памѣть (?).

Trăducem :

„Această tindă a ornat'o și a aurit'o
Teofil arhiepiscopul Moldovii în anul
7058 (= 1550) în luna lui Iuliu într'a 12.
Spre vecinica lui pomenire(?)”

Deasupra ușii de intrare din tinda
adausă în pronaosul mănăstirii se află
Maica Domnului cu fiul în brațe; în
dreapta și în stînga ei, pe cîmp aȑuriū,
cîte un înger, și de desubtul lor stele.
De-asupra acestei icoane este ȑidită în
ȑărete o peatră, în care se află săpată cu
litere aurite următoarea inscripțiune :

† Іѡ стефанъ воеводъ вожію мило-
стию господарь земли молдавскїи, сынъ
богданна воеводы, начатъ зидати сзи
храмъ въ монастыри ѡтъ коронецъ въ
илкѣ свѣтаго и славнаго и великѡго мѣ-
ченика и побѣдоносца геѡргия въ лкто

зцѣс мѣсяца іюнія кѣс, въ понеделникъ по сзшествіи святаго дѣха и сзврзшися тогожде лѣта мѣсяца септемврїа дї.

O traducem :

„† Ion Stefan Voevod, din mila lui Dumnezeu Domn Țării Moldovii, fiul lui Bogdan Voevod, a început a zidi acest hram la mănăstirea Voronețului în numele sfintului și vestitului și marelui mucenic și purtătorului de biruință Gheorghie în anul 6976 (= 1468) în luna lui Junii într'a 26. Luni după pogorirea duhului sfânt, și s'a finit într'acelaș an în luna lui Septemvre într'a 14.“

Afară de aceste inscripțiuni ar mai fi de interes istoric patru pietre mormintale ce se află în pronaos, dintre carile una a sfintului Daniil, și încă alta în tinda adausă. Înscricțiunea de pe aceste cinci pietre este cam ștearsă și foarte cu greu de descifrat. În graba noastră nu le-am putut citi, și călugărul călăuđ încă nu ni-a putut spune nimică ^{sigur} ~~segur~~. Afară de mănăstire, în dreapta, lingă altariu, se găsesc încă cîteva pietre mormintale, bine conservate, poate numai din cauza pentru că preste ele erau aședate nisce șindile și nisce lemne. cari le feriau de cititori, dar' și de stricăciune.

§. 5. Fundarea mănăstirii.

Despre fundarea mănăstirii Voronețului nu ni amintesc nimică nici Grigoriu Urechie, primul istoric moldovenesc cunoscut pînă acuma după nume, nici continuatori și adăugători cronicei lui. Numai Ion Nicolce¹⁾ ni-a păstrat în privința aceasta o tradițiune poporală foarte interesantă. Cuprinsul ei este acesta: Stefan cel Mare, după bătălia nenorocită de la Valea Albă sau Răsboieni cu Turcii, întimplată în 26. Juliu 1476,²⁾ voi să se închidă și să se apere în Cetatea Neam-

¹⁾ Letopisițile Țării Moldovii, publicate pentru întâiași dată de M. Cogălniceanu, t. 2. Iași 1845, pag. 198—199, Nr. 4.

²⁾ Let. Mold. t. I. Iași 1852, pag. 130—131.

țului, însă maică-sa îi refuză intrarea cu cuvintele: „paserea în cuibul său pierе,“ și'l îmbărbătă să se ducă prin țara de sus să'și strîngă oaste, să se lupte din nou cu Turcii, căci isbînda va fi a lui. Atunci Stefan cel Mare părăsi Cetatea Neamțului și apucă pe apa Moldovei în sus spre munți. Curînd ajunse la Voronețul de astăzi. Aici trăia pe atunci un săhastru cucernic, cu numele Daniil. Cînd sosi Stefan cel Mare la dinsul, săhastrul eră încuiat în chiliuța sa și se rugă lui Dumnezeu. Stefan cel Mare bătî la ușă și ceru să între, că are să vorbească ceva cu dinsul. Săhastrul însă, nesciind cine este, îi răspunse, să mai aștepte afară pînă ce'și va sfîrși rugăciunea. După ce'și isprăvi rugăciunea, chîemă pre Stefan cel Mare în chilie. Acesta se mărturisî îndată și întrebă pe săhastru, ce să facă cu țara, căci Turcii 'i-au sfărmat oastea la Valea Albă, și acî nu mai are cu cine să se bată cu ei; oare n'ar fi mai bine, dacă li-ar închină țara? Săhastrul îi răspunse, să nu o închine, ci să'și strîngă oaste și să se bată din nou, căci va învinge pre Turci, numai să juruească că, după victorie, va zidi acolo în Voroneț o mănăstire în onoarea marelui martir și purtătoriu de victorii Georgiu. Stefan cel Mare îi juru această și purcese de aici în sus pe la Cernăuț și pe la Hotin, strînse pe-a-coleă felu de felu de oameni în oaste, și plecă cu dîngii repede după Turci, cari se retrăgeau acî spre Dunăre, după ce prădaseră și pustiiseră țara. La trecătoarea Dunării îi ajunse și'i lovî pe neașteptate pe dindărăpt. Turcii se spăimîntară atît de cumplit de această lovire fără de veste, încît lăsară de-o parte tot pleantul ce duceau cu sine din țară, și căutară cum mai curînd să treacă Dunărea și să'și scape vieața de tăișul săbiilor și omorul săgeților vitejilor lui Stefan celui Mare. Ciți Turci nu putură trece repede Dunărea, toți periră uciși de oastea lui. Văđîndu'și Stefan țara scăpată de Turci și toată prada scoasă din mina lor,

dădù laudă lui Dumneđeu și se întoarse îndărăpt. La Valea Albă Stefan cel Mare ȃidì deasupra oaselor celor căduți în bătălie o biserică pentru mîntuirea suflelor lor, ¹⁾ ear' în Voroneț în onoarea marelui martir și purtătorii de victorii Georgiù mănăstirea juruită.

Astfelii sună tradițiunea. După ea, mănăstirea Voronețului din Bucovina ar fi fundată de Stefan cel Mare după bătălia dela Răsboieni s. Valea Albă, adecă după 26. Juliù 1476. De această tradițiune se ținù și ilustrul bărbat M. Cogălniceanu în descrierea ce o făcù bătăliei dela Răsboieni; ²⁾ ba încă el o completă încitva și' dădù un fundămînt istoric prin descoperirea unei înscricțiuni slovenesci pe un pomelnic vechiù în această mănăstire. După această înscricțiune, dacă ea este esact deșcifrată și tradusă, mănăstirea Voronețului ar fi fundată de Stefan cel Mare în onoarea marelui martir și purtătorii de victorii Georgiù, și anumea „în anii dela ȃidirea lumii 6996, eară dela Hristos 1488, în al 32. an al domniei lui“. ³⁾ Tot în acest an pune și D. Frunđescu ⁴⁾ fundarea mănăstirii Voronețului, răđimat, precum se vede, tot pe isvoarele de mai sus. De tradițiunea lui Ion Neculcea se ține și actualul ilustru episcop al Romanului Melchisedec, carele, trecînd în „synaxarul“ din „Oratoriul“ sãu tipărit în Bucuresci pre cei mai distinși bărbați religioși Romîni, ȃice despre sãhastrul Daniil, cã a fost contimpurean cu Stefan cel Mare și indemnătorii la continuarea luptei încontra Turcilor, și la fundarea mănăstirii Voronețului. (Synaxarù l. c. pag. 47.) Aron Pumnul însã diferă de isvoarele citate mai sus, atît în privința motivelor fundării

mănăstirii, cit și a anului în care a fost ȃidită. Aron Pumnul, fără ca să ni arete isvoarele pe cari se rađimă, ȃice, ¹⁾ cã Stefan cel Mare ar fi ȃidit mănăstirea Voronețului în anul 1480, și anume în urma unor nenorociri întimplate în casa sa și cu întențiunea pioasă, ca prea bunul Dumneđeu să depărteđe astfelii de nenorociri din familia lui.

Despre fundarea mănăstirii Voronețului ni mai dă nisce îndicii și un igumên al ei de pe la anii 1770 pină 1782, cu numele Macariù. După încorporarea Bucovinei în statele Austriei, se înstitui în Suceavă o comisiune aulică pentru inventarea și demarcarea moșiilor mănăstiresci din noul teritoriù. Înaintea acestei comisiuni trebuiau să se înfățișede toți igumenii mănăstirilor din țară, spre a'i dă deslușiri despre ctitorii fiecării mănăstiri și spre a'i arêta toate uricele ce le aveau despre moșiile acelor mănăstiri. Această comisiune a elaborat un protocol despre lucrarea sa, în carele se află scrise, în numér curent și în traducțiune nemțescă, toate uricele presîntate de igumenii mănăstirilor din Bucovina. Acest protocol se păstrează în archiva „tabulei țării“ în Cernăuț, ear' o copie de pe dinsul în archiva episcopiei de aici. Originalele uricelor să fi fost depuse atuncia în archiva aulică militară din Vieana. Astăđi nu se mai scie unde sînt.

Pe la anul 1781, cînd funcționă această comisiune aulică, eră igumên în mănăstirea Voronețului un oarecare Macariù încă de pe la anul 1770. ²⁾ Acesta, chiebat înaintea comisiunii și întreat fiind despre fundatoriul mănăstirii, rêsponse, cã ea este ȃidită de Stefan Vodă, carele a ȃidit și mănăstirea Putnei și cea din Sintilie de lingă Suceavă, adecă de Stefan cel mare, lucru care se poate cunoasce de pe o înscricțiune în pîcãtră ce se află deasupra ușei de în-

¹⁾ *Urechie Gr. Let. Mold. Iași* 1852, t.I. pg. 131.

²⁾ Archiva Romănescă, red. de *M. Cogălniceanu*. edit. 2, Iași 1860, pg. 70—89.

³⁾ l. c. pag. 86, nota.

⁴⁾ *Frunđescu D. Dicționarii topografie și statistic al Romîniei*, Bucuresci, 1872, pg. 531, sub Voroneț.

¹⁾ *Pumnul A. Privire rēpede preste moșiile mănăstiresci d. Bucovina, Cernăuți* 1865, pg. 98.

²⁾ Protocolul comisiunii aulice și Nr. 55 d. el.

trare în biserică. Mai departe ni spune igumênul Macariu, că Stefan cel Mare a îndeștră mănăstirea Voronețului cu moșii, „cu cărți, cu ornate și cu alte utensilii bisericesci“.

Spre a arăta pre fundătoriul mănăstirii Voronețului și pre primul ei îndeștrătoriu, igumênul Macariu se provoacă parte la înșcripțiunea de deasupra ușii de intrare, parte la uricele preșintate. Această înșcripțiune am reprodus'o mai sus (pg. 257—258). După dinsa, mănăstirea dreptă este fundată de Stefan cel Mare, „în numele sfintului și vestitului și marelui mucenic și purtătoriu de biruință Gheorghie“, însă nici în anul 1480, precum crede A. Pumnul, nici în anul 1488, precum pretind M. Cogălniceanu și D. Frunțescu, ci „în anul (dela țidirea lumii) 6976 în luna lui Juniu într'a 26, luni după pogorirea duhului sfint și s'a finit într'acelaș an în luna lui Septemvre într'a 14“, adecă în anul dela Hristos 1468.

Această înșcripțiune are toate semnele vechietății. Anul din ea este pus numai după computul dela țidirea lumii, conform usului general de pe atunci. Autenticitatea ei nu poate fi trasă la îndoieală, precum poate fi bănuită înșcripțiunea pomelnicului, reprodusă de M. Cogălniceanu, și în carea se gășesc mai multe modernisări, precum computarea anilor și de la Hristos. Decî, răđinați pe această înșcripțiune, noi trebuie să țicem, că Stefan cel Mare a fundat mănăstirea Voronețului nu după bătălia dela Răsboieni s. Valea Albă din 26 Juliu 1476, precum pretinde tradițiunea păștrată de Ion Neculce, ci cu opt ani mai înnăinte, în anul 1468, după o altă bătălie tot așa de glorioasă, dar' mai norocită decît cea dela Răsboieni cu Turcii, adecă după bătălia dela Baiea din 15 Decemvre 1466, sau din anul dela țidirea lumii 6975, bătălie în care Stefan cel Mare a nimicit și a spulberat oastea Ungurească comîndată de insuși regele Ungariei, de gloriosul Ma-

teiu Corvinul.¹⁾ Această victorie fî repurtată asupra Ungurilor de Stefan cel Mare tocmai în apropierea locului, unde petrecea pe atunci preacucernicul sâhaștru Daniil. În urmărirea Ungurilor prin munții din apropierea Băii ușor se putu întâmplă, ca Stefan cel Mare să se fî întâlnit și cu renumitul sâhaștru și să fî primit și dela el îndemnarea, ca să țidească acolo un templu în onoarea purtătoriuului de victorii, a marelui martir Georgiu.

Pintre uricele preșintate comisiunii aulice de igumênul Macariu aflăm trei dela un Stefan Vodă. Traducțiunea lor nemțesească poartă în protocolul comisiunii Nr. 44, 50 și 51. Cel de sub Nr. 44 poartă data din „Suceavă, 17. Ianuariu 7906/1398;“ cel de sub Nr. 50 n'are dată, decît se țice, că a fost trădus din slovenesce în romînesce într'a 14. Mart 1697; al treile, cel de sub Nr. 51, este dătat din „Suceavă în 26. Noemvre 6908/1400.“

Datele esprese ale uricelor de sub Nr. 44 și 51 sînt eronate în doauă privinți: odată cu privire la domniea lui Stefan celui Mare, și a doaua, cu privire la transcomputarea anului dela țidirea lumii în ani dela Hristos.

Cu privire la transcomputarea anilor dela țidirea lumii în ani dela Hristos, data uricului de sub Nr. 44 este de tot greșită, căci anul dela țidirea lumii 7906, precum se gășese el în copia din archiva episcopoescă, curêșpunde nu cu anul 1398 pus de desubt, ci cu anul dela Hristos 1. Septemvre 2397 — 31. August 2398, an la care abiă de acuma vor ațunge răștrănepoții noștri; în originalul protocolului din archiva tabulei țării cifra acestui an este coreasă cu altă negreală în 6906, an care cam curêșpunde cu anul dela Hristos 1398 pus dedesubtul celui dintiui atît în protocol cît și în copia lui.

Data Uricului de sub 51 greșese în privința transcomputării numai cu un an,

¹⁾ *Urechie Gr. Let. Mold. t. I. Iași, 1852, pag. 119—121.*

căci 26. Noemyre 6908 cureșpunde esact nu cu anul dela Hristos 1400 pus dedesubt, ci cu anul 1399.

Cu respect la domniea lui Stefan celui Mare îmbele aceste urice sînt deopotrivă eronate, căci Stefan cel Mare pe la anul 1398 și 1399 nici nu eră născut, necum domnitorii. Domniea lui în Moldova a durat din 12. April 1457 pînă în 12. Juliü 1504.¹⁾ Neconvenind data uricelor cu timpul domniei lui Stefan celui Mare, s'ar pute crede că ele sînt date de vre un alt Stefan, carele să fi domnit în Moldova pe la anul 1398 și 1399. Și într'adevăr, cronica lui Gr. Urechie ni spune (l. c. p. 100), că pe la finea seculului al 14-le a domnit în Moldova un Stefan Vodă șapte ani; că el a lăsat doi fi, Stefan și Petru, cari s'au oștit unul asupra altuia pentru domnie, din care causă ea a încăput în mîinile unui al treile, ale lui Iuga Vodă. Ar fi dară posibil la prima vedere, ca uricele de mai sus să fie date de vre unul din acești doi Stefani. Cercetînd însă contelestul uricelor, aflăm că Stefan Vodă, dela carele sînt date ele, numesee într'insele drept fi ai săi nu pre Stefan și Petru, ci pre Alesandru și pre Bogdan s. Bogdan-Vlad, pre cari îi găsim numiți și prin alte urice dela Stefan cel Mare. Mai departe, boierii marturi din aceste urice încă sînt identici cu boierii de sub Stefan cel Mare, și încă din jumătatea a doăua a domniei lui, și nu este de presupus, ca acești boieri să fi trăit în funcțiuni de ale statului, adecă în etate înnăintată, și

¹⁾ Moartea lui Stefan celui Mare este atestată atît de cronica lui Urechie (Let. Mold. t. I. pag. 145), cît și de pîeatra mormîntală din mănăstirea Putnei ca întîmplată în 2. Juliü 7012 (1404). (Arhiva Românească de M. Cogălniceanu, ediț. 2. Iași 1862, t. 2, pg. 303). Durata domniei lui este mărturisită de toți cronicarii a fi fost de 47 de ani, doăue luni și trei săptămîni. Subtrăgînd această durată dela anul morții, căpătăm ca dată a începutului domniei 12. April 6965 (1457) precum stă și în cronică lui Urechie, l. c. pag. 117 și 118.

pe la finea seculului al 14-le. Această presupunere se întăresce și prin fapta, că chiar boierii de sub Alesandru cel Bun (1399—1432, Urechie), moșul lui Stefan celui Mare, n'au fost identici cu boierii de sub Stefan cel Mare. Cum puteau fi dară aceștia identici cu boierii lui Stefan Vodă de pe la finea seculului al 14-le?

Aceste considerante ne induplecă a nu ascrie uricele în cestiune vre unui Stefan Vodă de pe la finea seculului al 14-le, ci lui Stefan Vodă celui Mare.

Acu se nasce altă întrebare. Necureșpundînd data uricelor acestora cu domniea lui Stefan celui Mare, oare să nu fie ele vre un falsificat, măcarcă cuprinsul lor ni demustră că ele sînt date de Stefan cel Mare? La această întrebare rîspundem cu nu! Noi credem uricele autentice, mai ales cele doăue de sub Nr. 44 și 51, carile au fost înfățișate de cătră igumênul Macariu comisiunii aulice în original și provădute cu sigilul lor atîrnat. Noi sîntem de opinie, că numai trăducătoriul în nemșesce al acestor urice și copistul trăducerii n'au citit, nici n'au transcris și computat bine atît era dela dîdirea lumii, cît și cea dela Hristos. Ceea ce ne face pre noi a admite autenticitatea ținorii uricelor acestora este, una, că mănăstirea a fost totdeauna în posesiune neconturbată a moșiilor dăruite prin aceste urice, și alta, pentrucă și marturii numiți de Stefan Vodă într'aceste urice spre mai marea lor valoare, sînt tot aceiaș, cari îi aflăm puși și prin alte urice date de Stefan cel Mare cu diverse ocașuni. Cine voesce să se convingă despre aceasta, comparede uricele citate mai sus cu următoarele urice dela Stefan cel Mare dă-tate din Suceavă: 1) 13. April 1460; 2) 9. Juliü 1466; 3) 15. August 1471; 4) 19. August 1472; 5) 5. Optomvre 1480; 6) 1. Februariü 1481; 7) 13. Mart 1489; 8) 15. Optomvre 1490; și 9) 26. Februariü 1491.¹⁾

¹⁾ *Hajdeu B. P.* Arhiva istorică a României, București 1865—67; 1) t. I. p. 2. pg. 6—7;

Marturii din uricele citate aici sub 8) și 9) sînt deplin identici cu marturii ¹⁾ din uricul înregistrat sub Nr. 51 în protocolul comisiunii aulice de demarcare. Logofetul și scriitorul uricului acestuia sînt tot acele persoane ca în uricul de sub 9) din 26. Februarîu 1491. Rădîmați pe această identitate de persoane, noi sîntem despuși a corege data uricului de sub Nr. 51 din protocol, și în loc de 26. Noemvre ⁶⁹⁰⁸/1400, a pune 26. Noemvre ⁶⁹⁹⁹/1490, pentru că presupunem că de bună samă trăducătorul în nemțesce al uricului a citit și a transcris fals data uricului; din *сууа* ușor a putut citi *суи*, dacă literele *уа* au fost numai ceva șterse, sau scrise necitet.

Uricul fără dată de sub Nr. 50 din protocol trebuie să fi fost dat de Stefan cel Mare în anul dela qidirea lumii 6997, sau dela Hristos 1. Sept. 1488 — 31. Aug. 1489, căci numele boierilor marturi ²⁾ din acest uric, precum și al logo-

2) t. I. p. 1. pg. 114—115; 3) t. I. p. 1. pg. 115—116; 4) t. I. p. 1. pg. 124; 5) t. I. p. 1. pg. 116; 6) t. I. p. 1. pg. 75—76; 7) t. I. p. 1. pg. 154—156; 8) t. I. p. 1. pg. 156; și 9) t. I. p. 1. pg. 156—157.

¹⁾ „Versicherung unser allergeliebtesten Söhnen Unserer Herrschaft *Alexander, Bogdan* und *Vlada*, und Versicherung unserer adelichen Grundherrn, Versicherung des HE. *Duma*, Versicherung des HE. *Gangu*..... Versicherung des HE. *Herman*, Versicherung des HE. *Dasboga*, Versicherung des HE. *Jaczko Huducz*..... Versicherung des HE. *Nikot* und HE. *Riczessa* Porkalap von Nemez, Versicherung des HE. *Andrejka von Czortarisko*, Versicherung des HE. *Grosa* Porkalap von Hottin, Versicherung des HE. *Onsekari* Porkalap von Novograd, Versicherung des HE. *Ginge*...., Versicherung des HE. *Jeremia* Postelnik, Versicherung des HE. *Mohella* Czasnik, Versicherung des HE. *Frontesch* Stolnik, Versicherung des Herrn *Schandra* Commissa.... etc. haben wir befohlen unseren getreuen HE. *Teftul*, Secreteur auf zuschreiben... Geschrieben *Theodor Diak*...“

²⁾ „Beglaubigung unserer geliebtesten Söhnen *Alexandru* und *Bogdan*, dann die Beglaubigung unserer getreuen Bojaren, als: des HE. *Sbiera*, des *Necolac*, des *Dumi*, des *Gangora*, des *Dragosch* Vorniken, des *Hermann*, des

fetului și uricariului, sînt identice cu numele ce le întîmpinăm în uricul citat mai sus sub 7) din 13. Mart. ⁶⁹⁹⁷/1489.

În fine, și data uricului de sub Nr. 44 din protocol încă o coregem, și în loc de 17. Ianuariu ⁷⁹⁰⁶/1398 s. ⁶⁹⁰⁶/1398, punem 17. Ianuariu ⁶⁹⁹⁷/1489, sau încă cu un an doi mai îndărăpt, pentru că marturii boierii ¹⁾ și dintr'acest uric, precum și logofetul, sînt mai că tot acele persoane ce le întîmpinăm în uricele de mai sus de sub 7—9). Data acestui uric n'o putem pune nici în anul 1481, nici mai îndărăpt, pentru că diferența între boierii marturi din uricul în cestiune și între boierii marturi din uricele citate mai sus sub 6—1) dintre anul 1481 și 1460, este cu mult mai mare decît între boierii marturi din uricele de sub 7—9) din anii 1489—1491. Alt argumînt este și acesta, că igumênul mănăstirii, citat de Stefan cel Mare în uricul acesta este tot İefrim, pre carele îl găsim citat și în uricul de sub Nr. 50 pus de noi în anul 6997 s. 1. Sept. 1488 — 31. Aug. 1489, precînd

Jatzko Hudies, des..... des *Stephan* Parkalaben zu Chotin, des *Mikul*, des *Ritzkolo* Perkelaben im Nyamtzu, und die Beglaubigung aller Unserer gross und kleinen Moldauischen Bojaren.... Zu grösserer Beglaubigung und Bekräftigung alles dessen, was oben geschrieben, ist selber unser getreuer Herr gross Logofet *Teutul* beordert worden, welcher auch unser Petschaft an diesem unsern Brief angehäncket hat. Es hat es der *Thoader Deakul* von Szuczava geschrieben...“

¹⁾ „Unser geliebtesten Söhnen Versicherung, des *Alexander* und *Bogdan*..... Versicherung des HE. *Sbiari*, Versicherung des HE. *Niaka*, Versicherung des HE. *Duma*..... Versicherung des HE. *Herman*, Versicherung des HE. *Jaczka Hudicz*, Versicherung des HE. *Dasboga*..... Versicherung des HE. *Mikott*, Versicherung des HE. *Riczessa* Porkolapen von Nemez..... Glauben und Versicherung des HE. *Grosa* Porkalap oder Inspector von Orhei, Versicherung des HE. *Skare* Porkalap von Novograd..... Und Glauben oder Versicherung aller Unser adelichen Moldauer grund herren.... etc. haben wir befohlen unsern getreuen Herrn *Theoftolu* Logofettu, oder Secreteur dissfähliges zu schreiben.... Geschrieben Ion.“

în uricul de sub Nr. 51, pus de noi în 26. Noemvre 1490, figurează altă persoană, un Ghenadie, ca igumên al mănăstirii.

În toate aceste trei urice ale mănăstirii Voronețului, Stefan cel Mare numește printre marturi, spre întărire, și pre fiii săi Alesandru și Bogdan s. Bogdan-Vlad, ear' nu și pre alt fiu al său cu numele Petru, despre care țice cronica lui Gr. Urechie (l. c. pag. 132), că a murit într'a 15. Noemvre 6988 (1479). Aceasta încă este un argumînt, că uricele în cestiune trebuie să aibă o dată mai tîrzie, după Noemvre 1479, dar' mai înainte de 25. Juliu 7004 (1496), în care an țice cronica lui Gr. Urechie (l. c. pg. 135), că a murit Alesandru, fiul lui Stefan celui Mare.

Rădimați pe cele țise mai sus, trebuie să țicem că datele uricelor în cestiune sînt greșit îndreptate de A. Pumnul în cartea sa: „Privire repede preste moșile mînăstiresci din Bucovina“, Cernăuți 1865, pg. 99, §. 131—133, carele, fără de a ni împărtăși motivele, pune data uricului de sub Nr. 44 din protocol în 17. Ianuariu 1498, nebăgînd de samă că pe atuncia un martur din acest uric, Alesandru, fiul lui Stefan celui Mare, eră acum mort mai de 18 luni de țile; uricului de sub Nr. 50, fără dată, îi dă data de 10. Mart 1485 și uricului de sub Nr. 51 data din 26. Noemvre 1490.

În acel mai vechiu din aceste trei urice, adecă în cel de sub Nr. 44 din protocol, pre care îl punem noi în 17. Ianuariu 1489, saũ cu un an doi mai îndărăpt, țice Stefan cel Mare, că el a făcut mînăstirea Voronețului pentru mîntuirea sufletului reșoșilor săi moși și părinți, pentru sănătatea și mîntuirea sa și a copiilor săi, dar' nu ni spune, în care anumea a țidit'o. Se vede că uricul acesta n'a fost uricul de fundare și de prima îndestrare a mănăstirii. Aceasta rezultă cu multă probabilitate și din imprejurarea, că pe timpul dării acestui uric nu mai eră aici igumênul Daniil, pre carele legenda

il face fundătoriu spiretual al mănăstirii, ci un Iefrim oarecarele. Prin acest uric, Stefan cel Mare nu face alta, decit întăresce pe de-o parte cumpăratura de către dînsul a moșilor Stulpicani și Suha-mare cu 160 de lei tătăresci, ear' pe de altă parte dăruirea acestor moși mănăstirii Voronețului țidite de el. Tot în acest uric aflăm, că mînăstirea Voronețului a fost țidită în onoarea sfîntului marelui martir și purtătoriu de victorii Georgiu. Acest uric confirmă așadară tradițiunea păstrată de cronicariul Ion Neculcea în doăue puncturi principale, adecă în privința fundătoriului și a rugei s. hramului mănăstirii. Celelalte doăue urice însă, adecă cel de sub Nr. 50 și 51 din protocolul comisiunii aulice, nu ni spun alta decit că Stefan cel Mare a cumpărat și a dăruit mănăstirii Voronețului nisce moși pentru sufletele strămoșilor, moșilor și părinților săi, pentru sănătatea și mîntuirea sa, a fiilor săi și a soției sale Mariae.

De oarecare însemnatate pentru istoria acestei mănăstiri mai sînt uricele de sub Nr. 47, 48 și 53 din protocolul comisiunii aulice. Acestea sînt date unul de Alesandru Lăpușneanul în Iași în 5. April 7066 (1558, nu 1557, precum este transcomputat de trăducătoriu), al doile de Petru Șchiopol în Iași în 16. Juliu 7083 (1575, nu 1574) și al treile de Ieremie Movilă în Suceava în 17. Decemvre 7108 (1599). În aceste urice încă se țice că ruga s. hramul mănăstirii este sfîntul m. m. și purtătoriu de victorii Georgiu, dar' se mai adauge, că într'această mînăstire se păstrează și moaștele sfîntului Daniil celui Bătrin (der Leib des heiligen alten Danil), saũ după cum se esprimă uricul lui Ieremie Movilă (Nr. 53): unde reșoșă în Domnul și moaștele fericitului de Dumnezeu purtătoriului, părintelui nostru Daniil, noului sfînt = „allwo auch der Leib ruhet in Gott seligen Gott haltenden unsern Vatern Danilo dem neueren Heiligen.“ Aceste urice confirmă dară și al treile

punct principal din tradițiunea poporală păstrată de cronicariul Ion Neculce, adevărată existența în acest loc de pietate a unui bărbat foarte religios, cu numele Daniil, pre carele posteritatea l-a dechierat de sfânt, i-a constituit un cult, carele se continuă pînă astăzi, și ale cărui moaște se păstrează și acum în pronaosul bisericii, în criptă, avînd deasupra o piatră mormîntală cu o inscripțiune ștersă, cu un luminariu și un pupitru s. analoghion, unde în fiecare an se fac rugăciuni la ziua sfîntului. Acest sfînt trebuie să fi murit înainte de 1489 pentru că pe atunci nu mai figurează ca igumên în uricele citate mai sus, dela Stefan cel Mare.

Afară de uricele de mai sus din secolul al 16-le, mai vorbese în secolul al 17-le despre venerațiunea acestui sfînt preînvețatul și distinsul literat Român, mitropolitul Moldovei Dosoftei. Într'un op al său publicat în Iași în 1682 sub titlul de „Prologariu“, sau Viețile sfîntilor, mitropolitul Dosoftei se exprimă precum urmează: „Mulți sfînti se fac și la Rusia și pînă astăzi... dar' încă și din Romîni mulți sînt, a căroră am vedut viața și traia lor, dară n'a fost căutați, fără numai Daniil de Voroneț și Rafail de Agapiea, a cărui i-am sărutat și sfintele moaște. Am apucat în zilele noastre părinți înalți întru bunătați și în petrecere, și plecați la smerenie adîncă: pre părintele Chiriac din Bisericană, gol și ticăloșit în munte 60 de ani; și pre Chiriac din Taslău. Epifanie de Voroneț, Partenie de Agapiea, încă și pre Ioan de Rîșca arhiepiscopul acel sfînt și minunat, pre Inochentie de Pobrata, și pre Evstadie.“¹⁾

Că săhastrul Daniil fî căutat, adevărat băgat în samă și venerat ca sfînt de către Romîni cei atît de nedispuși a canonisă pre cucernicii și cuvioșii lumii,

¹⁾ Mînerul lunii lui Decemvrie, Mănăstirea Neamțul, 1846; Înăaintecuvîntare, pag. 3. — Viețile sfîntilor din luna lui Decemvrie. Mănăstirea Neamțului 1811, pg. 334.

causa a fî fost nu numai rara lui religiositate și renumita lui viață adevărat creștinească, pentru că și alții s'a distins în privința aceasta, ci cu deosebire raporturile ce le întreține el cu marele erou al Romînilor, cu Stefan cel Mare, despre carele dice crînica lui Gr. Urechie (l. c. pag. 145), că după moartea lui, Romîni îi dicea: „sfîntul Stefan Vodă, nu pentru suflet că este în mîna lui D-deu, că el încă a fî fost om cu păcate, ci pentru lucrurile lui cele vitejese, carile nimene din Domni, nici mai înainte, nice după aceea, nu le-a ajuns.“

Din cele espuse pînă aici rezultă mai pre sus de orice îndoială, că tradițiunea poporală, conservată de Ion Neculce, este, în punctele sale principale, un adevărat fapt istoric, și că numai timpul îndirii mănăstirii, notat de dînsa, este eronat. Tot de aici urmează mai departe, că Voronețul, sau vechiul Corbul, acî din timpuri nememorabile, poate cu mult înainte de aparițiunea venerabilului săhastru Daniil, a fî fost pentru Romîni din părțile acestea un loc sacru, un loc de pietate și de refugiu, un loc unde, în timpuri de răstriaște, Romîni își adunau comorile sale materiale și literare și unde își găsiu ei mîngăiere și sfaturi înțelepte la bărbați plini de esperința și însuflețiti de idei mai înalte. Chiar mănăstirea actuală este foarte vechie; ea numără 417 ani. Nu este dară de mirare că în astfelu de loc vechiu și sfînt s'a putut strecură prin schimbăciunea timpurilor și păstră un tesaaur atît de prețios, precum este Codicele nostru Voronețean!

§. 6. Aflarea Codicelui.

În anul 1871, în 27. August st. n., s'a sărbat în mănăstirea Putnei din Bucovina jubileul de patru sute de ani al sfîntirii ei. La această sărbare a fîst reprezentată și Romînia întreagă, cu deosebire în număr foarte mare Romînia Moldavă. Între oaspeții din Romînia a fîst și Gr. Crețul, pe atunci profesor

ținer în Huși. După sărbare, acest ținer Țelos a cercetat și alte locuri mai însemnate din Bucovina. Între acestea a fost și mănăstirea Voronețului. Cercetînd archiva mănăstirii, a aflat pîntre cărțile ei și manuscrisul nostru. Cunoscîndu'i vechietatea, 'l-a luat cu sine.

Cu acest odor neprețuit a venit Gr. Crețul la Cernăuț. Cunoscîndu-ne de mai năinte, s'a încortelat la mine. În timpul petrecerii sale la mine 'mi-a arătat manuscrisul, fără de a scî ce conține, dară Țicîndu'mî că trebuie să fie foarte vechiu. Eū 'i 'l-am cerut pentru scurt timp spre a'l prescrie și studiă. Dintru început nu prea voî, dară în fine tot 'mi 'l-a lăsat, cu îndătorirea ca cît mai în grabă să 'l trâmît. Începînd a'l studiă și a'l prescrie, 'i-am cunoscut valoarea cea nespus de mare. Atuncia s'a născut în mine ideea de a nu'l dă din mînă, pînă ce nu se va publică, ca nu cumva rătăcîndu-se sau pierȚîndu-se manuscrisul, să se peardă un odor atît de prețios pentru limba și literatura romîneasă.

Profesorul din Huși, Gr. Crețul, prin repetite scrisori a tot cerut de la mine manuscrisul, dară eū nu 'i 'l-am mai înapoiat din diverse motive, dintre carile cel mai de frunte a fost teama pentru pierderea manuscrisului. În anul 1879, în 22. April, cu ocasiunea trecerii sale la Viena, după cum îmi spuneă, a venit profesorul Gr. Crețul la mine, și într'un ton iritat 'mi-a cerut manuscrisul. Acuma 'i 'l-aș fi putut dă, pentrucă atît eū cît și încă alți doi domni, profesorii Ilie Luță și I. Bumbac, ni făcuserăm cîte o copie esactă, și pentrucă teama pentru pierderea manuscrisului eră acū mai mică, de oarece manuscrisul s'ar fi dat din mînă în mînă, ear' nu prin poștă, dar' pentrucă anunțasem un colegiu la universitatea din Cernăuț asupra acestui Codice, nu m'am putut înstrăină de original. După purcederea profesorului Gr. Crețul din casa mea, am căutat copia manuscrisului făcută de mine, și care se află pîntre serie-

rile mele istorice literare, și n'am mai aflat'o. Originalul însă, fiind bine păstrat, 'l-am găsit. Mai târȚiu 'mi-am făcut altă copie.

Profesorul Gr. Crețul a însciițat Academia Romîna din Bucuresci despre esiștița acestui manuscris la mine. Academia 'l-a cerut spre consultare pe scurt timp. Eū 'i-am răspons, că îl studieș și că după finitul studiului voî supune cu plăcere înnaltei Academii rezultatele dobîndite, și că mē voî simți prea fericit, dacă atunci Academia Romîna li va mijloei publicarea dinpreună cu originalul.

În anul 1883, am particiapat și eū la sesiunea generală a Academiei Romîne din Bucuresci. În această sesiune, după o prelegere publică ținută de mine în sînul Academiei asupra Codicelui Voronețean, înnalta Academie luă decisiunea, ca Codicele să se fotografieȚe și apoi să se și țipărească pe spesele ei, dinpreună cu studiul făcut de mine. Tot în această sesiune, în ședința din 22. Mart, dechierău, că de acum înnăinte las acest prețios tesaur al literaturii romînesci în proprietatea și păstrarea Academiei. încredințat fiind că aici va fi păstrat cu mai multă religiozitate decît oriunde. ¹⁾ De atunci originalul Codicelui se află în archiva Academiei Romîne din Bucuresci.

Descrierea Codicelui.

ș. 7. Exteriorul Codicelui.

Codicele Voronețean după cum s'a aflat el în anul 1871, și după cum se păstrează și în țiuă de astăȚi, este foarte defectuos; îi lipsese atît începutul cît și sfîrșitul; mijlocul numai 'i s'a păstrat; ba chiar și de aici lipsese cîteva file. În starea sa de astăȚi, Codicele Voronețean numără o sută șeptedecei de pagini, sau optȚeci și cincî de file întregi. Din lăuntru al ace-

¹⁾ Analele Academiei Romîne, S. 2. t. V. Bucuresci 1884. pg. 43, 56—61.

stui corp păstrat al Codicelui încă mai lipsesc șapte file, și anume, după fila dintiului păstrată, se cunoaște, că lipsesc două file; după fila 53. lipsesc earăși două; și trei file lipsesc între fila 84 și 85; din a douăia filă din acestea trei din urmă ce lipsesc, s'a păstrat un triunghi în partea de sus din stînga foii spre dos, pe carele se pot citi cîteva cuvinte. Din celelalte șese foi ce lipsesc atît la urmă cît și în mijloc și la început se cunosc numai spinările lor la legătură.

Codicele Voronețean nu este Codice membranaceu, Codex membranaceus, ci cartaceu, Codex chartaceus, adică materialul pe carele este scris Codicele Voronețean, nu este pergament, ci hârtie grosuță și netedă. Hârtia este făcută din pîndă de in, ear' nu din bumbac. Privită în ȧare se cunosc într'însa foarte bine linii verticale (pontuseaux), străveșie, în distanță de 32 de milimetri una de alta, și linii sau fire orizontale (vergeures), străveșie, în distanță cam de un milimetru. Și marca fabricii (filigrane) încă se cunosc foarte bine în ȧare, numai că nu se vede întregă de o dată, de oarece coala este îndoită în opt apoi rătădată și tăiată.

Hârtia este îndoită în opt file, în așa numite catherine, quaterniones, adică în mănunchieșe făcute din patru file duple, sau opt file simple, resp. 16 pagini.¹⁾ Lățimea unei foi din caternă este de 11 milimetri, ear' lungimea de 157 de milimetri la marginea din afară, și numai de 153 de milimetri la cea dela legătură, dovadă că Codicele, cînd s'a legat, n'a fost tăiat la capete în linie curat horiȧontală, ci cam pîdișă.

Pe astfelii de mănunchieșe s. catherine a fost scris mai întiiu tot Codicele Voronețean, și apoi s'a legat toate într'un volum. Aceasta se cunoaște de acolo, că scrisoarea ajunge pe unele locuri foarte

¹⁾ *Blume* în: *Allg. Encyclopädie d. W. v. Ersch und Gruber*, Leipzig 1828, 2. S. 2. Th. sub articolul: *Handschrift*, pg. 140. — *Conf.* 1. S. 10. Th. pg. 21.

aproape de legătură, încît numai foarte cu greu ar fi putut scrie cineva pînă așa aproape de ea. Pe pg. 82 în șirul al 12. și pe pg. 138 în șirul al 2., scrisoarea ajunge pînă în legătură, ceea ce n'ar fi putut face nici un scriitorii, chiar dacā ar și fi vrut să scriā pînă așa de înlăuntru.

Păreții Codicelui lipsesc dimpreună cu mai multe catherine atît la început cît și la fine; dosul numai s'a păstrat întreg, și este de piele neagră, lucru care ne face a crede că toată legătura Codicelui a fost în piele. Pe dosul legăturii nu se cunoaște că ar fi fost scris sau tipărit ceva. Conservarea dosului se datorează numai solidității legăturii. Spre a feri Codicele de stricăciune mai departe, 'i-am făcut o legătură mobilă, pusă într'o cutie.

§. 8. Interiorul Codicelui.

Filele Codicelui nu sînt paginate. Catherinele însă poartă jos în dreapta semnătură cu litere cirilice pe fața dintiului. Dela caterna a douădecia înnăinte se pune semnatura și pe fața din urmă a catherinei ca și pe cea dintiului, tot jos, însă în mijloc, sau și cam spre stînga. Literele semnăturii dela caterna a douădecia înnăinte n'aū tot o mărime, și nici nu sînt tot așa de frumoase ca cele de mai năinte; ba și negreala nu seamănă a fi tot aceeaș.

Cea dintiū semnătură în trunchiul codicelui este notată cu *А* (= 14), dar' înnăinte începutului acestei catherine se mai află încă șapte foi întregi, și anume cea dintiū este foaea cea de pe urmă din caterna a 12a, ear' celelalte șese foi sînt cele șese file din urmă din caterna a 13a. De aici se vede lămurit, că la începutul Codicelui lipsesc deplin catherinele dela una pînă la unsprădece. dintr'a douăsprădecea șapte, și dintr'a treisprădecea caternă două file dela început. Așadară la începutul Codicelui lipsesc cu bună samă noădecii și șapte (97) de foi, sau 194 de pagini.

La finea Codicelui, cea de pe urmă caternă este notată cu *І* (= 23). Dintr'a-

ceasta sint păstrate întregi numai cele șapte foi dintiū; a opta, cea de pe urmă adevă, este ruptă deplin, încit abiă 'i se mai cunoasce urma. Din caterna a 24a a treia filă este deplin păstrată, precind toate celealte lipsesc cu totul; numai din fila dintiū a mai rămas un triunghiū, sus în stînga la legătură. Din rămășițele foilor rupte și din așa cu care au fost legate caternele între sine și de dosul legăturii, se cunoasce vederat, că aici la fine lipsesc, cel puțin, încă șapte caterne, începînd cu a 24a, sau 56 de file, sau 112 pagini.

Trunchiul Codicelui în starea sa de astăzi are așadar: din caterna a 12a o (1) filă, cea de pe urmă, a opta adevă; din caterna a 13a șese (6) file, cele de pe urmă dela a 3a pînă la a 8ta; apoi caterna a 14a, a 15a, a 16a, a 17a și a 18a depline; din caterna a 19a numai cele șese file dintiū; cele două de pe urmă sint rupte; ele seamănă a nu fi fost scrise; mai departe se află caterna a 20a, a 21a și a 22a earăși întregi; din caterna a 23a cele șapte file dintiū, și din caterna a 24a numai a treia filă. Preste tot Codicele are optzeci și cinci (85) de file întregi, sau 170 de pagini. Fila dintiū este cam ruptă jos, testul fiind bine conservat, ear' cea de pe urmă, este ruptă sus prin test, dar' lipită de mine cu hârtie albă. Filele dela a 5a pînă la a 8ta inclusiv (pg. 9—16) au o găurice lungă-reată verticală între șirul al 12 și al 13. Codicele trebuie să fi fost ud oarecîndva, pentrucă filele, dela a 15a înainte, au la colțul drept din sus o pată, care devine tot mai mare spre finea Codicelui și se lătește și în test, fără însă să alterede negreala și să facă scrisoarea reciteată. O pată mai întunecată se află pe fila dintiū spre partea de jos, și pe fila din urmă în colțul esterior de sus. Filele păstrate ale Codicelui Voronețean le-am paginat noi începînd cu unul, etc. fără întrerumpere și nebăgînd în samă foile rupte ce lipsesc. Asemenea tot noi am numerotat

și șirele de pe fiecare pagină. Acestea le-am făcut pentru comoditatea studiului, și a citării. Citarea o facem totdeauna în formă de frîntură numerală, unde numărătorii înseamnă pagina, ear' numitorii șirul.

§. 9. Cuprinsul Codicelui.

Codicele Voronețean, în defectuositatea sa de astăzi, conține :

1. FAPTELE APOSTOLILOR, și anumea din capul al 18. versetul al 14. cam de pe la mijloc și pînă la versetul al 21., earăș cam în mijloc; după aceasta din capul al 19. conține versetul al 6. pînă la versetul al 40., cu care se finesce capul; apoi capetele dela al 20. pînă la al 28. în fine toate întregi. Acestea toate ocupă 106 de file, $\frac{1}{2}(106/2)$.

2. EPISTOLA CEA SOBORNICEASCĂ A SFÎNTULUI APOSTOL IACOB, capul 1—5. ($\frac{109}{4}$ — $\frac{136}{4}$).

3. EPISTOLA CEA DINTIŪ SOBORNICEASCĂ A SFÎNTULUI APOSTOL PETRU, întreagă, adevă capul 1—5. ($\frac{138}{3}$ — $\frac{165}{6}$).

4. EPISTOLA A DOAŪA SOBORNICEASCĂ A SFÎNTULUI APOSTOL PETRU. Din această Epistolă se află din capul întiū numai versetul întiū, dar' și acesta nedepin, și apoi din capul al doile partea a doăua a versetului al doile, și versetele 3—9 depline. ($\frac{168}{10}$ — $\frac{170}{14}$).

Din cuprinsul trunchiului Codicelui Voronețean putem conchide cu toată securitatea, că pe cele 97 de foi, sau 194 de pagini ce lipsesc la început, au fost scrise Faptele Apostolilor dela capul întiū pînă la capul al 18le, respective al 19le, de unde începe rămășița Codicelui nostru. Și într'adevăr, spațiul de 53 de file, sau 106 de pagini, pe care în Codicele nostru a început partea din urmă a Făptelor Apostolilor dela capul al 18le, respective al 19le pînă în fine la cap 28, v. 31, stă în proporțiune dreaptă cu spațiul de 97 de file ce lipsesc la început, și pe carele acurat trebuie să fi început

scrise Faptele Apostolilor dela capul întâi pînă la al 18le, respective al 19le.

Dar' dacă nu încapă nici o îndoială în privința testului ce lipsește la începutul Codicelui, nu putem dice tot astfel și despre ceea ce lipsește la finea lui. Aici putem fi la îndoială, ce a urmat după epistola a două a lui Petru. De am cunoaște și aici tot așa de exact, ca la început, cîte file lipsesc, am pute scî mai ușor ce a mai urmat, dar' aici nu putem spune cu securitate, ci numai foarte apropiativ, cam cîte file lipsesc.

Nemijlocit după „Epistola“ a 2a a lui Petru este mai mult decît probabil, că a urmat întâia, a două și a treia „Epistolă“ catolică a apostolului Ion și apoi „Epistola cea catolică“ a apostolului Iuda, pentru că în toți Codicii Noului Testament nu se despărțesc unele de altele Epistolele cele sobornicesci său catolice. Pentru această presupunere mai militează și împrejurarea, că spațiul ce l-ar fi ocupat în Codicele nostru aceste „Epistole“, nu ar fi fost mai mare, în proporțiune cu cele precedente, decît cam la 60 de file, sumă care curăspunde aproape întocmai cu suma filelor cam de 56, dacă nu mai multe, ce de bună samă lipsește la finea Codicelui. Dar' ori de a mai urmat după acestea încă ceva în Codicele nostru, și ce anumea, aceasta nu putem presupune cu vre un grad oarecare mai mare de probabilitate. Este posibil, ca după acestea să mai fi urmat încă saū Apocalipsa lui Ion, saū Epistolele apostolului Paul; dar' nu este probabil, pentru că spațiul ce l-ar fi ocupat Apocalipsa în Codicele Voronețean, ar fi fost cam de 130 de file, și spațiul ce l-ar fi fost ocupat Epistolele apostolului Paul ar fi fost încă și mare, cam de 670 de file. După cît putem judeca noi după rămășițele foilor și ale aței, cu care aū fost legate catherinele de dos, nu credem să mai fi avut loc, cel puțin într'acest volum al Codicelui, încă și aceste două scrieri, adică Apocalipsa lui Ion și Epistolele lui Paul. Și dacă a

mai încăput vre una din aceste două scrieri, atunci nu credem să fi fost alta decît doară Apocalipsa ca cea mai puțin spațioasă.

Posibil, ba chiar probabil este, ca Codicele nostru Voronețean să nu fie alta decît o parte. un volum, și anume volumul al doile dintr'un op mai mare, carele să fi conținut în volumul întâi Evangeliile, și în al treile Apocalipsa și Epistolele apostolului Paul.

§. 10. Titlul scrierilor din Codice.

1) Cea dintîi scriere din Codicele Voronețean aū fost „Faptele Apostolilor.“

Ce titlu anumea a purtat această scriere în Codicele Voronețean, nu putem scî cu deplină securitate, pentru că ni lipsește începutul. Cu toată defectuositatea Codicelui însă, titlul acestei scrieri îl putem cunoaște din nisce însemnări făcute cu roșală pe margine deasupra testului și mai ales din o însemnare făcută cu roșală la finea lui.

Acele însemnări, despre cari credem noi că sînt menite a face cunoscut titlul scrierii, sînt următoarele :

1. Pe pg. 17/sus găsim abreviatura: $\lambda\sigma\rho\alpha$, care nu se poate citi altfel decît $\lambda\sigma\rho\alpha\rho\epsilon$.

2. Pe pg. 22/sus în stînga, găsim $\tau\lambda\zeta$, ear' pe pg. opusă 23/sus, în dreapta, stă $\lambda\sigma\rho\alpha$. Aceste două abreviaturi se întregesc una pre alta în privința înțelesului, și nu pot fi citite altmintrea decît $\lambda\nu\sigma\tau\omicron\lambda\kappa\kappa\zeta \lambda\sigma\rho\alpha\rho\epsilon$. Aici trebuie să însemnăm, că abreviatura $\tau\lambda\zeta$ saū că este una din cele mai neîndătinate, saū că a fost reū citită și serisă de copistul Codicelui. În cađul din urmă el trebuia să citească și să scriă $\lambda\eta\lambda\zeta$, ear' nu $\tau\lambda\zeta$. Abreviatura $\tau\lambda\zeta$ n'ar avè nici un sens, dacă am voi s'o citim $\tau\lambda\zeta\kappa\varsigma$, adică $\tau\zeta\lambda\kappa\varsigma$ saū $\tau\zeta\lambda\kappa\sigma\rho\epsilon$, pentru că într'acest Codice, la nici una din scrierile cuprinse în el, nu găsim nici urmă de vre o tălcuire.

3. Pe paginile 70/sus și 95/sus earăș întîmpinăm abreviatura $\lambda\sigma\rho\alpha = \lambda\sigma\rho\alpha\rho\epsilon$.

4. În fine, pe pg. 106/2-3, găsim abreviatura: **сѣрзшишилскраїен**. Această abreviatură o citim așa: **сѣрзшиштоулоу ши лскраїен**. Că sub **сѣрзшиштоулоу лскраїен** nu se poate înțelege aici finea acțiunii scrierii, ci numai titlul cărții, aceasta rezultă din fapta, că aici nu se finesce scrisul Codicelui; el este continuat mai departe. Sub **сѣрзшиштоулоу лскраїен** nu poate fi înțeleasă nici finea unei scrieri anumite, aici a Faptelor Apostolilor, pentru că atunci această însemnare ar trebui s'o întîmpinăm și la finea Epistoliei lui Iacob și la finea Epistoliei din-tîi a lui Petru, căci îbele sînt complete; dar' aici nu se găsește această abreviatură. Nici vre un rēstîmp din acțiunea scrierii, d. e. timpul de o di, încă nu pot însemna cuvintele **сѣрзшиштоулоу лскраїен**, pentru că atunci această însemnare ar trebui s'o aflăm repețindu-se mai adeseori în contest; dar' și aceasta nu este. Prin urmare cuvintele: **сѣрзшиштоулоу лскраїен** nu le putem lua în alt înțeles decît **сѣрзшиштоулоу** s. finea unei scrieri s. cărți, carea purtă titlul de **лскраїе**.

Se știe că în manuscriptele vechi eră datina a serie pe margine deasupra testului titlul scrierii, carele se repeția și la finea ei.¹⁾ Această datină o credem observată și în Codicele Voronețean, cu deosebirea numai că nu pe fiecare margine de deasupra testului este scris titlul, și nu totdeauna deplin.

Rădimați pe considerările de mai sus, noi susținem, că scrierea „Faptele Apostolilor“ a purtat în Codicele Voronețean titlul de: „апостолѣска лскраїе“ sau poate și „лскраїеа апостолилоу.“

Scrierea „Apostoleasca Lucrare“ presupunem că a avut la începutul testului un sumariu despre întreg cuprinsul său, cam sub titlul de: „Снѣ.ррерѣк апостолѣцїен лскраїи“, sau „Снѣ.ррерѣк лскраїен апостолилоу.“ Această presupunere o spri-

¹⁾ Hug: Einleitung in die Schriften des Neuen Testaments I. Th... 4. Aufl. Stuttgart u. Tübingen 1847, §. 47, pg. 222—227.

jinim cu fapta, că la toate celealalte scrieri din Codicele Voronețean, în fruntea testului, se află cite un astfelu de sumariu despre întreg cuprinsul lor.

Ce însemnintă are oare acel „ши“ dintre **сѣрзшиштоулоу** și **лскраїен**? Nu credem ca să fie o curată repetire a lui **ши** din **сѣрзши**, și prin urmare fără de nici un înțeles deosebit, pentru că repetiri de cuvinte sau de silabe n'am mai aflat în Codicele Voronețean. Asemenea nu credem că **сѣрзшиши** să se poată citi ca a 2a pers. sing. a perfectului simplu, deoarece cu anevoe s'ar putē esplică spre îndestulare atit persoana a doaua cît și construcțiunea verbului a **сѣрзши** cu dativul. Sîntem mult mai aplecați a citi pre acest **ши** separat și al luă în înțeles de etiam, a ucl. În cađul acesta, subscripțiunea dela „Apostoleasca lucrare“ ar avē înțelesul, că aici, drept că se sfrășese nemijlocit „Apostoleasca Lucrare“, dar' mai înainte de dinsa copistul a mai sfârșit și altă scriere biblică; și această altă scriere, înnăntea Faptelor Apostolilor nu putea fi alta decît numai Evangeliile. Această esplicare, pre care noi o credem îndreptățită, ar dă un puternic rađim, ar dovedi chiar presupunerea noastră de mai sus, că Codicele nostru Voronețean a fost numai volumul din mijloc al întreg Testamentului Nou.

2/ A doaua scriere din Codicele nostru Voronețean este Epistola lui Iacob cea sobornicească. Sumariul din naintea testului acestei Epistole poartă titlul de: „Снѣ.ррерѣк лѣ іакорѣ трѣмѣктерѣ дї.рѣзѣ зкосоѣ“^{107/1-2}, și ocupă 28 de șire, ^{107/3 — 109/3}; ear' titlul dela testul Epistoliei sună: „лѣ іакорѣ зкосоѣска зѣмѣктерѣ а лѣ іакорѣ“, ^{109/4-5}. Titlul acestei scrieri il aflăm repețit pe margine deasupra testului, de doauē ori întreg, însă în alt șir de cuvinte: „а лѣ іакорѣ зкосоѣска зѣмѣктерѣ“^{119/sus} și „а лѣ іакорѣ зкосоѣска зѣмѣктерѣ“^{122/sus} și odată numai în abreviatură: „іакорѣ“^{125/sus}. La finea scrierii găsim scris: **сѣрзшиштоулоу сѣрзштоулоуи**^{136/4}.

Nu scim bine, ori de această notiță înseamnă repetirea în altă formă a titlului, ori poate finea prelecțiunii ce se citiă în sârbătoarea sfintului Ilie, și care se începeă cu: „Илія́ ёра сѣмѣрѣк ꙗ кинѣ ноеѡ“^{135/6}, și finiă cu finea „Tremeterii“? Această din urmă alternativă pare mai probabilă, dacă comparăm această notă cu nota dela finea scrierii următoare.

3) Sumariul dela a treia scriere are titlul: „сндрѣрк збосѣщїен земѣтери ꙗнзѣѣи лор ꙗзѣѣ“,^{136/5-6} și ocupă 24^{1/2} de șire, ^{136/6}—^{138/2}. Titlul testului sună astfelii: „а сзнтѣлши ꙗпостоль ꙗзѣѣ збосѣккѣ земѣтере“,^{138/3-4}. Titlul acestei „Tremeteri“ nu'l mai găsim repetit deasupra testului ci numai în câteva note tipiconale în variantele: Дѣ зворѣкка земѣтере а лѣ ꙗзѣѣ,^{147/sub}; Дѣ зворѣкка тремѣтере а лѣ ꙗзѣѣ,^{149/sub}; Дѣ зворѣкка,^{153/sub}; Дѣ зворѣкка а лѣ ꙗзѣѣ,^{157/sub}; și apoi la finea Tremeterii, după o notă tipiconală: „сфрзшитѣлш ꙗпостольши маркоши сфрзшитѣлш збосѣщїен земѣтери а лѣ ꙗзѣѣ“,^{165/7-8}. Nota tipiconală ni pare a arăta, că prelecțiunea din urmă din această „Tremetere“,^{160/3}—^{165/6} a fost destinată a fi citită în ziua sârbată întru amintirea apostolului Marcu, ca și cea de pe urmă din „Tremeterea“ lui Iacob întru amintirea prorocului Ilie.

4) Sumariul scrierii de pe urmă din trunchiul Codicelui are ca titlu: „Сндрѣрк а ѣн лѣи ꙗзѣѣ а ѣ земѣтере“^{165/9}, și ocupă 42 de șire, ^{165/10}—^{168/9}; este așadară mult mai lung decît sumariile dela Tremeterea lui Iacob și dela întia Tremetere a lui Petru, măcarcă testul acestor Tremeteri este mai lung decît la a doăia Tremetere a lui Petru. Titlul testului este: „аѣлаши ꙗпостоль ꙗзѣѣ земѣтере“^{168/10}. Și acest titlu nu'l mai găsim repetit deasupra testului, ci numai dedesubt în doăie note tipiconale în variantele: зворѣкка земѣтере а лѣ ꙗзѣѣ^{168/sub}, și зворѣкка лѣ ꙗзѣѣ,^{170/sub}, poate din causă că din această Tremetere sint conservate numai puține file.

§. 11. Speciea Codicelui.

Codicele Voronețean nu este Codice așa numit ecclesiastic, Codex ecclesiasticus, carele să conțină numai nisce bucăți rupte din Testamentul Nou, adunate la un loc și menite a fi citite în biserică la diferite ocațiuni, ci Codicele Voronețean este Codice așa numit cu test perpetuu, Codex textus perpetui, adecă un Codice carele conține, fără vre o elăsare, testul mai multor scrieri întregi ale Testamentului Nou. Cu alte cuvinte: Codicele Voronețean nu este un așa numit „Apostol“, Praxapostolus, ci el a conținut, în șir continuu ș. perpetuu, întreg testul „Lucrării“ Apostolilor, și al catolicescilor „Trimeri“ ale lui Iacob și Petru, și poate și ale lui Ion și Iuda. Acest Codice este mai departe așa numit pur, Codex purus, pentrucă conține testul curat numai în limba romînească, ear' nu și în vre o altă limbă; asemenea nu conține pe lingă testul curat nici un comentariu și nici un felii de scolii, adecă note marginale explicative, limbistice sau reale, ci numai nisce însemnări tipiconale, despre carile vom vorbi mai jos.

§. 12. Împărțea scrierilor din Codice.

Testul Codicelui Voronețean nu este împărțit nici în capete (κεφαλαί, τίτλοι) numerotate, nici în versete, după cum este împărțit în ziua de astăzi testul cărților Testamentului Nou. Singura împărțală ce o observăm în Codicele Voronețean, este aceea în prelecțiunii sau „cetenii“ (ἀναγνώσματα, περικοπαι), menite a fi citite în cutare și din cutare săptămîină, la sârbători anumite și la ocațiuni speciale.

Începutul acestor prelecțiuni este notat totdeauna cu roșală: în test cu literă începătoare roșie, ear' pe margine, alături, mai pretutindene cu abreviatura ꙗ, care înseamnă ꙗнчкне, ꙗнченѣтѣ, și cu vreo literă cifră, care arată numărul curent al prelecțiunii. Prelecțiuni de acestea se află pe cele 85 de file păstrate ale

Codicelui, de toate 44, și anumea: 21 în „Lucrarea“ Apostolilor; 9 în „Tremeterea“ lui Iacob, 12 în cea dintîiu și 2 în a doaua „Tremetere“ a lui Petru. Începutul acestor prelecțiuni se găsește pe paginile: $\frac{3}{9}$, $\frac{15}{9}$, $\frac{17}{3}$, $\frac{18}{1}$, $\frac{18}{10}$, $\frac{21}{6}$, $\frac{23}{13}$, $\frac{26}{7}$, $\frac{28}{8}$, $\frac{31}{13}$, $\frac{34}{8}$, $\frac{46}{1}$, $\frac{49}{11}$, $\frac{68}{5}$, $\frac{70}{6}$, $\frac{73}{3}$, $\frac{74}{9}$, $\frac{76}{5}$, $\frac{79}{5}$, $\frac{82}{13}$, $\frac{95}{8}$; — $\frac{109}{7}$, $\frac{113}{12}$, $\frac{116}{6}$, $\frac{119}{9}$, $\frac{122}{6}$, $\frac{125}{4}$, $\frac{128}{10}$, $\frac{133}{6}$, $\frac{135}{6}$; — $\frac{138}{5}$, $\frac{138}{13}$, $\frac{140}{9}$, $\frac{141}{9}$, $\frac{143}{3}$, $\frac{145}{12}$, $\frac{147}{5}$, $\frac{149}{12}$, $\frac{150}{9}$, $\frac{153}{11}$, $\frac{157}{4}$, $\frac{160}{3}$; — $\frac{168}{11}$, $\frac{170}{11}$.

Numărul acestor prelecțiuni, destinse unele de altele prin literă începătoare roșie, nu coincide nici cu numărul prelecțiunilor indicat de nota tipiconală ⲀⲛⲚⲚⲚⲚⲚ cu litera cifră, căci de acestea găsim în „Lucrarea“ Apostolilor numai 9, în „Tremeterea“ lui Iacob 6, în cea dintîiu a lui Petru 6 și în a doaua 5, dacă restituim numerii cei scăpați din vedere, — nici cu numărul ȳilelor din săptămîină, pentru carile erau destinate, căci în „Lucrarea“ Apostolilor se află numai 8 ȳile, în Tremeterea lui Iacob 9, în întîia a lui Petru 7, și în a doaua Tremetere 5 ȳile. De unde să provină această neconșunare, n'am putè dà altă samă, decît îmbucățelirea prelecțiunilor primitive pentru usul bisericesc la noăuele sărbătorî introduse și la feliurite ocașuni.

§. 13. Note tipiconale.

Între o prelecțiune și alta se află, de regulă, un mic spațiu nescris cu test, dară ocupat cu nisece înșemnări, numite de noi note tipiconale, pentrucă ele ni arată nu numai săptămîina și ȳiua în care, dar' și ocașunile la cari se citiau diferitele prelecțiuni.

Săptămîinile sînt calculate din duminica Pascilor înnăinte și numerotate cu numerî curenți. Acest număr curent însă este întrerupt în Codicele Voronețean. Aicia în rêmășita din „Lucrarea“ Apostolilor găsim notată numai sîmbătă din săptămîina a 6. $\frac{15}{8}$, și apoi săptămîina a 7. întregă de duminică, $\frac{18}{1}$, pînă sîmbătă, $\frac{95}{\text{sus}}$;

apoi se întrerumpe numărul curent, și reîncepe în „Tremeterile“ catolice cu Miercurî din a 31. săptămîină, $\frac{109}{5}$, și urmeadă pînă Marți în a 34. săptămîină, $\frac{170}{\text{sub}}$. Se vede că pentru ȳilele din săptămîinile intermediare, începînd cu duminică din a opta săptămîină și fiind cu Marți din a 31. săptămîină, prelecțiunile s'au luat din alte scrieri biblice.

Începutul mai tuturor prelecțiunilor din Codice este notat și pe margine cu abreviatuara Ⲁ , care înseamnă ⲀⲛⲚⲚⲚⲚⲚ , ⲀⲛⲚⲚⲚⲚⲚ , și cu o literă cifră pusă dedesubt, care arată numărul curent al prelecțiunilor. Acest număr nu se întrerumpe în Codicele nostru, ca numărul curent al săptămîinilor, ci continuă necurmat prin toate scrierile dintr'insul. El începe cu ⲀⲚ = 43 și continuă fără întrerumpere pînă la ⲀⲚ = 52; numărul ⲀⲚ = 53 este scăpat din vedere; vine apoi Ⲁⲛ = 54 de 2 ori; lipsesece Ⲁⲛ = 55; continuă cu Ⲁⲛ = 56 pînă la Ⲁⲛ = 60; numerii Ⲁⲛ = 61 și Ⲁⲛ = 62 sînt trecuți cu vederea; urmeadă ⲀⲚ = 63 și Ⲁⲛ = 64; numerii Ⲁⲛ = 65 și Ⲁⲛ = 66 sînt earăș trecuți cu vederea; se fînesce cu Ⲁⲛ = 67. Această notă tipiconală constă în doauë locuri numai din numeral, $\frac{15}{9}$ și $\frac{82}{12-13}$, și în doauë locuri numai de abreviatuara Ⲁ , $\frac{138}{11-12}$, $\frac{147}{5}$; în toate celealalte locuri: $\frac{18}{\text{sus}}$, $\frac{26}{6-7}$, $\frac{31}{12-13}$, $\frac{46}{\text{sus}}$, $\frac{68}{4-5}$, $\frac{73}{2-3}$, $\frac{95}{7-8}$, $\frac{109}{7-8}$, $\frac{122}{5-6}$, $\frac{12}{3-4}$, $\frac{128}{8-9}$, $\frac{133}{5-6}$, $\frac{138}{4}$, $\frac{149}{11-12}$, $\frac{153}{10-11}$, $\frac{160}{2-3}$, $\frac{168}{9-11}$ și $\frac{170}{8-10}$, ea este completă. În următoarele locuri, unde se află litera începătoare roșie ca semn pentru începutul vre unei prelecțiuni, nu se găsește pusă această notă tipiconală: $\frac{3}{9}$, $\frac{17}{3}$, $\frac{18}{10}$, $\frac{21}{6}$, $\frac{23}{13}$, $\frac{28}{8}$, $\frac{34}{8}$, $\frac{49}{11}$, $\frac{70}{6}$, $\frac{74}{9}$, $\frac{76}{5}$, $\frac{79}{5}$, $\frac{113}{12}$, $\frac{116}{6}$, $\frac{119}{9}$, $\frac{135}{6}$, $\frac{140}{9}$, $\frac{141}{9}$, $\frac{143}{3}$, $\frac{145}{12}$, $\frac{150}{9}$ și $\frac{157}{4}$. Această lipsă se esplică parte prin scăpările din vedere ale copistului, înșemnate mai sus, parte prin îmbucățelirea prelecțiunilor primitive conform cu înmulțirea sărbătorilor și a trebuinților bisericesci.

Toate notele tipiconale, precum și litera cu care încep prelecțiunile, chiar și

titlurile scrierilor, spre a bate mai tare la ochi, sînt scrise cu roșală. În testul publicat de noi, titlurile scrierilor și literele începătoare le-am destins prin litere mășcate și rărite, ear' notele tipiconale prin parentesa aceasta [...].

Cînd scriitorul a uitat să lase după o prelecțiune loc deșert pentru scrierea notei tipiconale și începe îndată a scrie prelecțiunea următoare: atunci, dacă și aduce a minte că i trebuie spațiu gol pentru nota tipiconală, intrerumpe îndată șirul prelecțiunii începute, scrie nota tipiconală, și apoi urmează mai departe cu testul, precum: 17/3, 82/13, 122/6, 128/10, 140/9, 147/5 și 153/11. Între unele prelecțiuni nu se găsesse nici loc deșert, nici notă tipiconală, precum: 31/12-13, 45/14-46/1, 68/4-5, 138/12-13 și 170/10-11; — între altele însă, uitînd copistul a lăsa loc deșert pentru nota tipiconală, a scris-o pe margine saŭ deasupra, ca 18/sus, saŭ dedesubt, ca 49/sub, 149/sub și 168/sub în loc de 49/10-11, 149/11-12 și 168/10-11; saŭ și dedesubt și deasupra, ca 95/sub și 95/sus în loc de 95/7-8. Numai într'un singur loc, 73/2-3, a rămas puțin loc deșert, fără de nici o notă, între finea unei prelecțiuni și începutul celeialalte, și în alt loc, 79/4-5, este puțin loc deșert, cu toate că urmează îndată o notă tipiconală. Notele tipiconale, cînd nu încep eaŭ în spațiul deșert dintre prelecțiuni, se continuă pe margine saŭ deasupra ca 15/8 și 15/sus; saŭ dedesubt ca 26/6 și 26/sub; 116/5 și 116/sub; 119/8 și 119/sub; 122/6 și 122/sub; 128/10 și 128/sub; 133/5 și 133/sub; 147/5 și 147/sub; 153/11 și 153/sub; 160/2 și 160/sub; 170/14 și 170/sub; saŭ într'amîndoaŭe locurile neîncăpînd într'unul singur, ca 157/3 și 157/sus și 157/sub.

Lipsa notelor tipiconale dintre unele prelecțiuni, precum și continuarea lor pe margine sus și jos, cînd nu încep eaŭ în spațiile deșerte găsite pîntre prelecțiuni, ne fac să presupunem, că aceste note nu datează din timpul, cînd pentru prima oară a fost tradus și scris testul Codice-lui Voronețean, ci că ele s'aŭ intercalat

mai târziu cu ocasiunea vre unei prescrieri a lui.

Notele tipiconale din Codice aŭ mai multe destinațiuni. Ele indică:

a) începutul unei prelecțiuni, numind ziua din atîta săptămîină, și arătînd cum să se înceapă prelecțiunea, une ori mai însemnînd încă și din care scriere este ea, precum: **СЖ.РВЗТЗ, А Э СЖПТЗМЗНЗ, ЛН СИЛЕЛЕ АЧКЛЕ ЛНЗС...** 15/8 și 15/sus; — **ДСМЕРЕКЗ, А Э (СЖПТЗМЗНЗ), СЖПТЦИЛОРЗ ТХЗХРИ, ЛН СИЛЕЛЕ АЧКЛЕ ЮДХКЗ ПАВЕЛЗ,** 18/sus; — **ЧЕТДЦЕ ЛДРИ, А Э СЖПТЗМЗНЗ, ЛН СИЛЕЛЕ АЧКЛЕ ЕШНРЗ...** 26/6 și 26/sus; — **ВЕ.РРЕРИ, А Э СЖПТЗМЗНЗ,** 82/13; — **СЖ.РВЗТЗ, А Э СЖПТЗМЗНЗ, Л СИЛЕЛЕ АЧКЛЕ МЗНТС(НИЦ ФДРЗ)...** 95/sus; — **МИЕРКОУРИ, Л ЛА СЖПТЗМЗНЗ, ДЕЛА ИАКОВЗ ЗВОР'КСКА ЗЕМ'КТЕРЕ,** 109/5-6; — **ВЕРИИ Л ЛА ДЕ СЖПТЗМЗНЗ, ФРАЦИИ МИЕН,** 116/sub; — **ЛДРИ, ЛК СЖПТЗМЗНЗ, ФРАЦИИ, КАРЕЛЕ ФЛОДЕС ПАСЕ...** 119/sub; — **МАРЦИ, ЛВ ДЕ СЖПТЗМЗНЗ, ФРАЦИИ, НОУ МОУАЦИ,** 122/sub; — **УОН, ЛК СЖПТЗМЗНЗ, ДРАЦИИ, СОУНОУРЕЦИВЗ,** 128/sub; — **ВЕРИИ, ЛК СЖПТЗМЗНЗ,** 138/4; — **ЛДРИ. ЛГ СЖПТЗМЗНЗ ДЕ ЗВОР'КСКА ТРЕМ'КТЕРЕ А ЛС ПХЗС,** 149/sub; — **МАРЦИ, ЛА(!) СЖПТЗМЗНЗ, ДЕ ЗВОР'КСКА.** 153/sub; — **МИЕСКДРИ, ЛГ СЖПТЗМЗНЗ, ДЕ ЗВОР'КСКА А ЛС ПХЗС, ДРАЦИИ МИЕН, ХРИСТОС КИНСИ,** 157/sus și 157/sub; — **УОН, ЛГ СЖПТЗМЗНЗ, ФРАЦИИ, НС ВХ МЗРИРЕЦИ(!) = МИРАРЕЦИ,** 160/sub; — **ВЕРЕРИ, ЛГ (СЖПТЗМЗНЗ), ЗВОР'КСКА ЗЕМ'КТЕРЕ А ЛС ПХЗС,** 168/sub; — **МАРЦИ, ЛД (СЖПТЗМЗНЗ), ДЕ ЗВОР'КСКА ЗЕМ'КТЕР (А) ЛС ПХЗС, ДРАЦИИ МИЕН, ШИ** 170/sub.

b) începutul unei prelecțiuni la o sărbătoare, saŭ împlinire anumită, precum: **СЖПТЦИЛОРЗ ТХЗХРИ,** 18/sus; **АЧЕСЗА ШИ СПРЕ ОУНТСАС АЗ.РМЕСИЛОРЗ,** 133/sub; **ЧЕЗЕНІЕ СЖПТЦИЛОРЗ ДЕ ЗВОР'КСКА ЗЕМ'КТЕРЕ А ЛС ПХЗС, ДРАЦИИ,** 147/sub.

c) finea prelecțiunii din cutare zi a vre unei săptămîni, precum: **СФРЗШИТСАС ВЕРЕРИЕН,** 3/8; — **СФРЗШИТСАС СЖ.РВЗТЕЕН,** 17/3; — **СФР. ДСМЕРЕЧИЕН,** 23/12; — **СФР. ЛДРИЕН,** 28/7; —

сѣр. марциен, ³⁴/₇; -- сѣр. мїескоурен, ⁴⁹/_{sub}; — сѣрх. цотен, ⁷⁰/₅; — сѣр. велре-
риен, ⁹⁵/_{sub}; — сѣр. мїеркдрїен, ¹¹³/₁₁; —
сѣр. цонен, ¹¹⁶/₅; — сѣр. керерїен, ¹¹⁹/₈;
— сѣр. лдрен, ¹²²/₆; — сѣр. марциен,
¹²⁵/₃; — сѣр. мїескдрїен, ¹²⁸/₁₀; — сѣр.
цонен, ¹³³/₅; — сѣр. керерїен, ¹⁴⁷/₅; —
сѣр. лурен, ¹⁵³/₁₁; — сѣр. масциен, ¹⁵⁷/₃;
— сѣр. мїескдрїен, ¹⁶⁰/₂; — сѣр. лдрен,
¹⁷⁰/₁₄.

d) finea unei prelecțiuni destinate pen-
tru o anumea sărbătoare sau întâmplare,
precum: сѣрхшнтслс... (лс) іwnс, ³/₈; —
сѣрхшнтслс сѣнцилорс, ⁷⁹/₅; — сѣр. спре
лх.меси, ¹³⁵/₅; — сѣр. сѣхнтоулоуи (И-
лїа), ¹³⁶/₄; — сѣр. схнтслси (Шхзс), ¹⁴⁰/₉;
— сѣр. сѣнцилорс а ѿ четенїе, ¹⁵⁰/₈; —
сѣр. апостолслси марко, ¹⁶⁵/₇.

e) începutul și finea vre unei prelec-
țiuni, fără specificări, precum: зечи лс-
меречїен лраннзе, ¹⁸/₉; — четкїце, ²¹/₅;
— тречи, ⁷⁴/₉; — четлїце, ⁷⁶/₅; — стх
лчича керерїи ши четлїце лраннзе лл крлче,
¹⁴¹/₈; — сѣрхшнтслс ѿ четенїи, ¹⁴³/₂; —
лчслза четлїце керерїи †, ¹⁴⁵/₁₁.

Notele tipiconale nu sînt puse cu con-
secință rigoroasă. Nici la începutul nici
la finea unei prelecțiuni nu găsim pretu-
tindine arătate ziua, săptămîna și sărbă-
toarea anumită, pentru cari este destinată
respectiva prelecțiune.

§. 14. Sentința de nimicire.

Afară de notele tipiconale și de titlul
scrierilor, nu aflăm scris nimică alta pe
marginile testului din Codice. Pagini în-
tregi neocupate cu test nu se află astăzi
în trunchiul Codicelui Voronețean, numai
după сѣрхшнтоулоу лскрарїен Apostolilor,
pe pg. 106, a rămas loc deșert pentru
11 șire. Într'acest loc deșert găsim o no-
țiță scrisă mai târziu de o mină tremu-
rîndă cu o scrisoare aproape nedescifra-
bilă și fără de nici o interpuncțiune; ea
ocupă opt șire întregi și jumătate; această
jumătate de șir vine scrisă nu dela înce-
putul șirului, ci în mijloc. Notița aceasta

este de cea mai mare însemnătate pentru
soarta Codicelui și sună, în transcripțiune,
precum urmează:

„Această carte aŭ fost scrisă pe ru-
„mănie și nu'i bună de nimică. Aice
„am scris eu Costantin ot (din) Dorna
„mesița (luna lui) Maiu în zilele lui
„Costantin Voivod vlet (anul) 7241
„(1733) să se scie de cându am ședut
„aice la Voroneț cu popa Afătanasie
„Rusu amăndoї. Pisală ađă (am scris
„eu) Costantin ot (din) Dorna vlet
„(anul) 7241 (1733).“

Dedesubtul acestei notițe, în stînga, se
mai află patru semișire scrise în desor-
dine, cari nu conțin, după socotința noastră,
alta decit doară nisee cercări de condeiu.

Notița este foarte precisă în judecata
ce o conține asupra Codicelui, și în ară-
tarea timpului; nu este însă tot așa de
chiară și în privința autorilor ei.

Constantin Voivod din notiță a fost
Constantin Maurocordat, căci Ion Niculee¹⁾
ni spune, că Constantin Maurocordat, carele
fusesse Domn în Țara Romînească, a că-
pătat Domniea Moldovei în 13. April
7241 (1733) și a început a domni aicia
din 7. Maiu 7241 (1733) pînă în Sep-
temvre 7244 (1735). Deci notița de mai
sus, fiind scrisă în luna lui Maiu 7241
(1733), a fost scrisă îndată după sosirea
lui Constantin Maurocordat ca Domn în
Moldova, adecă între 7. și 31. Maiu 1733.

Cine aŭ fost Constantin din Dorna și
popa Afătanasie Rusu, aceasta nu o putem
sci; asemenea nu putem sci nici din ce cauză
petrecau ei, în jumătatea a doaua a lue-
nei lui Maiu în mănăstirea Voronețului.

Din notița ce aŭ scris'o Constantin din
Dorna în Codicele Voronețean, se vede
că, dacă nu îmbii, apoi cel puțin Constan-
tin se interesă de cărțile ce le aveă mă-
năstirea, și că le-a cercetat cu deamărun-
tul. El eră așadară bărbat cărturariu,
poate și iubitoriu de sciință, însă fără de

¹⁾ Let. Mold. t. 2. Iași 1845, pg. 410, 414,
419 și 424.

nici un simț pentru valoarea și însemnătatea cea nespus de mare a opurilor vechi pentru istoria limbei și a literaturii unui popor. Constantin din Dorna seamănă a fi fost un preut, sau un călugăr, carele judecă opurile bisericești nu după valoarea și însemnătatea lor istorică literară și limbistică, ci numai din punct de vedere al praxeii preuțești, adevă ori de se putea el folosi sau nu de cutare carte la funcțiunile preuțești din biserică și din afară de biserică. De se putea folosi, cartea era bună în ochii lui; de nu se putea folosi, pentrucă limba cărții era prea veche și împărțea dintr'însa deosebită de acea îndătinată pe timpul lui, atunci cartea „nu era bună de nimică.“ Păcat numai că acest straniu și curios mod de vedere și de judecare a cărților vechi nu l-a păstrat Constantin din Dorna numai pentru sine, ci, scornit de vre un spiret rău, l-a eternizat chiar în corpul opului, dînd prin aceasta nu numai ansă, dară și drept altor bărbați încă mai puțin pricepuți decît dînsul de a nimici ce „nu este bun de nimică.“ Notița scrisă de Constantin din Dorna a fost așadară pentru Codicele Voronețean o sentință de destrugere și de nimicire! Și cine scie, ori de astfelu de sentinți de moarte n'au mai fost scrise și pe alte manuscripte vechi ce se vor mai fi fost aflat prin Maiu 1733 în mănăstirea Voronețului, și ori de nu sînt ele, din această cauză, pierdute acum pentru totdeauna! Pe lingă devăstările timpului și pe lingă prădările, arderile și nimicirile dușmanilor, Codicele Voronețean ni mai arată încă și altă cauză, de ce în ziua de astăzi nu aflăm documente străvechi de istoria limbei și a literaturii romînesce! Ele adevă „n'au fost bune de nimică“ în ochii celor chemați a le păstra, deci fără milă și remustrare, ca pre un balast netrebnic, ei le-au nimicit spre nereparabila daună a urmașilor și a sciinții.

§. 15. Mărimea și specia literelor.

Codicele Voronețean este scris cu litere așa numite cirilice. Pusătura lor este aproape verticală. Înălțimea acelor litere, ale căror trăsături nu es nici în sus nici în jos din șirul horiđontal al scrisorii, este, de regulă, de doi, și la unele pină la trei milimetri; ear' înălțimea literelor cu prelungire în sus sau în jos, sau în sus și în jos preste linia scrisorii variează între cinci și opt milimetri.

Lungimea literelor inițiale îi și mai variată; ea balansează între patru și șeseșprădece milimetri, la cele mai multe însă între patru și dece. Literele inițiale sînt scrise astfelu încît mai toată lungimea lor cade dedesubtul liniei scrisorii, și numai foarte puțin, ici colea chiar mai nimică, și deasupra ei.

Literele nu sînt împreunate una cu alta, ci stau separate unele lingă altele. Liniile din cari sînt compuse literele, sînt mai mult linii drepte; chiar acolo, unde după ființa literei se cer linii rotunde, arcate și cărligate, se obsearvă la ele cîte un vîrf sau colț.

Literele din contest se țin de specia literelor așa numite mărunte s. minuscule, literae minutae seu minusculae. Numai unele din literele inițiale, și literele din șirul dintîu al titlului sumariului dela Tremeterea catolică a lui Iacob sînt litere așa numite măruțe sau mășcate. sau majuscule, literae majusculae. Foarma și mărimea literelor este întocmai, precum ni-o presintă tabela Nr. I.

§. 16. Scrisoarea.

Scrisoarea din Codicele Voronețean este cea așa numită continuă, scriptio continua, adevă cuvintele nu sînt despărțite unele de altele prin intervale mici, ci literele sînt înșirate unele lingă altele fără întrerumpere. Abateri dela această regulă sînt foarte rare și numai acolo, unde se găsesce vre o interpunctiune. Cînd

un cuvînt nu poate fi scris întreg la finea şirului, atunci se continuă, fără vre un semn de despărţire, în şirul următoriu.

Şirele testului sînt prefutindine de cinci milimetri departe unul de altul, şi scrise în linii drepte orizontale. Din această cauză se află pe fiecare pagină un număr egal de şire, adică cîte patruşprădece. Numai într'un singur loc, pe pg. 107, unde şirul dintîiu din sumariul Tremeterii lui Iacob este scris cu litere mai lungi, iniţiale, se găsesc numai treisprădece şire.

Înăainte de a scrie, hărtiea a fost liniată orbesce, adică prin apasarea vre unui instrument, carele nu lăsu după sine urmă colorată, ci numai apăsătură în hărtie. Această liniare orbească s'a făcut după îndoirea coalei în caternă (§. 7.) şi nu pe amîndoaue laturile filei, ci numai pe cea din dos, astfelîu încît pe faţa filei se scrieă ţinîndu-se de bulbucătura liniei produse prin apăsare, precînd pe dosul ei se scrieă pe linia apăsăturii.

Afară de literele începătoare, de celea din titlul cărţilor şi din notele tipiconale, scrise cu roşală, toate celealalte sînt scrise cu negreală, care mai deloc nu 'şi-a paliđit coloarea, cu toate că hărtiea din albă ce eră, a căpătat o coloare mai gălbie.

Literele sînt scrise cu deosăbită acurăteată şi îngrijire, ca cum ar fi tipărite. Mărimea şi forma lor este aceeaş în tot Codicele. Dacă nu ne îuşală ochiul, o mică diferinţă atît în privinţa colorii cît şi a frumuseţei şi regularităţii scrisorii, ni pare că există între scrisoarea din Lucrarea Apostolilor şi cea din Tremeterile catolice. Scrisoarea din Lucrarea Apostolilor ni pare mai puţin neagră, dară esecutată cu mai multă acurăteată şi cu mai mare îngrijire, precînd dinconă cea din Tremeterile catolice, mai alēs spre fine, ni se pare mai negrie şi esecutată cu cevă mai puţină îngrijire şi regularitate. Abreviauri, litere cumulate, adică scrise deasupra liniei scrisorii preste celealalte, şi corecturi în literele scrise, găsim mai puţine şi mai rare în Lucrarea Apostolilor, decît

în Tremeterile catolice. Din această cauză mai că ar fi despus cinevă să creadă, că Trămiterile catolice sînt scrise mai târđiu, şi că s'a adaus la Lucrarea Apostolilor abiă cînd s'a legat Codicele!

Cu toată îngrijirea ce a pus'o copistul în scrisul Codicelui, trebuie să mărturisim, că nu odată a comis şi mici erori, scriind o literă în locul alteia, sau elesînd cîte o literă, ori silabă, chiar şi cîte un cuvînt, erori pre cari mai totdeauna s'a grăbit a le corege, făcînd din litera greşită ceea ce'i trebuia, sau scriind deasupra şirului scrisorii litera, ori silaba, sau cuvîntul elaset, precum: $\lambda\kappa\kappa\acute{\iota}\mu\delta$, $\sigma\upsilon\psi\pi\omicron\upsilon\varsigma$; $\epsilon\epsilon\delta\sigma\upsilon\psi$, $\beta\omicron\upsilon\psi\lambda\upsilon\tau\alpha\tau\iota\epsilon\iota\eta$, $\omega\acute{\alpha}\mu\epsilon\rho\iota\eta$, $\eta\delta$ $\nu\zeta$ $\acute{\alpha}\sigma\epsilon\mu\zeta\lambda\upsilon\tau\alpha\rho\epsilon\tau\iota$, $\delta\epsilon\mu\zeta\lambda\upsilon\tau\alpha\kappa\iota\alpha$; $\delta\epsilon^{\lambda\alpha}$, $\tau\alpha^{\lambda\epsilon}$ $\mu\iota\lambda\iota\tau\iota\alpha$, $\alpha\sigma\alpha^{\mu\omicron}$ $\eta\upsilon\psi$, $\sigma\eta\iota\tau\omicron\alpha\tau\epsilon$, $\lambda\epsilon\alpha\lambda\tau\zeta$ $\omega\alpha\rho\zeta$, $\delta\lambda\epsilon\zeta\iota\eta\eta\eta\delta$, $\nu\iota\eta\epsilon$ $\sigma\pi\rho\epsilon\acute{\iota}\sigma\delta$ $\sigma\epsilon\mu\eta$; etc. Numai în puţine locuri a rămas eroarea neîndreptată, ceea ce am notat în transcriptiune şi în Vocabulariū prin (!); precum: $\eta\omicron$ = $\eta\upsilon\psi$, $\lambda\eta\tau\omicron\upsilon\tau\alpha\kappa\epsilon\tau\omicron\upsilon$ = $\lambda\eta\tau\omicron\upsilon\tau\alpha\kappa\epsilon\tau\omicron\upsilon$; $\epsilon\phi\epsilon\iota\sigma\kappa\alpha$ = $\epsilon\phi\epsilon\sigma\iota\alpha\sigma\kappa\alpha$, $\sigma\iota\epsilon\tau\iota$ = $\alpha\sigma\iota\epsilon\tau\iota$, ϵ $\phi\iota\tau\zeta$ = $\phi\alpha\tau\tau\zeta$, $\psi\upsilon\zeta\lambda\delta$ = $\psi\upsilon\delta\epsilon\iota\zeta\lambda\delta$, $\sigma\epsilon$ $\sigma\upsilon\psi\epsilon\sigma\epsilon$ = $\sigma\epsilon$ $\sigma\upsilon\psi\pi\omicron\upsilon\varsigma$, etc.

Ştersături nu se găsesse nicăuri în Codice, chiar şi acolo nu, unde este vederat că copistul s'a hăimeit numai în scriere sau corectură, precum: $\mu\omicron\psi\tau\iota\mu\kappa$ $\nu\zeta\kappa\alpha\tau\omicron\upsilon\eta$. ¹³⁶/₄; $\lambda\delta\lambda\delta\kappa\rho\alpha\rho\epsilon$, ⁸/₄₋₅ şi ⁸/₉.

§. 17. Semne scrisoriale.

Scrisoarea Codicelui fiind continuă. nu prea întîmpinăm multe şi dese semne scrisoriale s. grafice.

O interpunctiune în sensul de astădi nu există în Codicele Voroneţean. Cu toate acestea, el nu'i fără de nici o interpunctiune. Ca semne interpunctionale găsim într'însul numai virgula (,), punctul (.) şi doaue puncte (:), mai de multe ori cu o linie cărligată după ele, curmată sau nu prin mijloc de altă linie pîdîşă din dreapta în stînga (: ∞ şi : ∞).

та^{лѣ}; лѣвѣ, фрѣсѣкѣ, лѣвѣре, дѣноу, дѣми-
 зне, фачеврѣ^{нс}; айтѣ, алѣѣдрѣ, влѣдѣкѣ,
 фейдѣ, лѣшивѣ, кредѣлѣ, кѣветѣле, мѣте,
 оудѣ, прѣвидѣ, хра^{нѣ}; корѣвѣ, ѡмерѣн; дѣ-
 рѣче; се десѣкѣ, аѣинѣоу, ва лѣнѣоѣче, ко-
 мѣникоу, тоумѣен, вѣзѣрилѣ, воу-рѣзѣтаѣи-
 лѣ, лѣ, вѣ; лѣнѣпѣтѣ^{ою}; се грѣѣкоу, слоу-
 жѣкѣ, воѣзѣ, лѣнѣоѣсѣ^{ев}ворѣ, кредѣлѣ^ѣ; вѣ-
 мѣте, десѣфрѣ^{шѣ}тоу; содомѣ^{шѣ}; вѣцокоуѣрѣ,
 клѣвѣниѣи, сѣрѣ^{зѣ}, тѣ^{зѣ}рѣрѣ; вѣрѣвѣ, кѣзѣтѣ;
 се дѣ^{зѣ}зоу, ѡмѣлѣрилѣ^{сѣ}; etc. etc.

Abreviaturi mestecate am calificat pe acelea, unde o literă (consonantă) este scrisă deasupra, de regulă cu un semicerc cu coarnezle în jos preste ea, ear' ceealaltă literă (vocală) este elisată. Vocala elisată, în cele mai multe cađuri, este vocala, deasupra căriia stă consonanta; atunci, la citire, această vocală trebuie să se iae atît înăinte consonantei de deasupra, cît și după dinsa. Număi rareori vocala, care se cuvine să urmede după consonanta de deasupra, nu este vocala cea de desubtul consonantei, ci alta, însă foarte ușor de gicit, fiind mai totdeauna un s, ou sau и.

Pintre acest felii de abreviaturi sînt unele, a căroră citire este deplin secură, și altele, a căroră citire coreactă poate fi dubioasă la prima vedere. De categoria dintiū se țin genitivul și dativul sîngural al tuturor substantivelor și adjectivelor, precum și nominativul și acusativul articulat al substantivelor țarmurite în e în sîngural și plural; d. e. аноуи; аскоуѣтѣмнѣноуи; аоуѣри; вѣсѣвѣтоуи; дѣдѣвѣрѣи; локоуи; дѣноуи; цюдеѣцѣи; капоуи; кѣвѣнѣтоуи; мнѣшоуи, etc. — фратѣ, силѣ, лѣкрѣрѣ, etc. La această categorie de abreviaturi mestecate nu încape nici umbră de indoeală, că vocala de sub consonanta aruncată deasupra trebuie citită atît înăinte acelei consonante cît și după ea: аноуоуи, ... фратѣле ... pentrucă arti-

culul sufipt lui și le au avut totdeauna și au și acuma în graiul romînesc, precum și în cuvintele scrise fără de abreviatuă în Codicele Voronețean, cel dintiū s s. ou și al doile e înăinte sa, precum: дракѣлѣи, зѣоуоуи, зѣоуоуоуи, ...фратѣле, силѣле, лѣкрѣрѣле... Tot aici nămērăm și abreviatuările: патѣ = патара, пѣти = похѣтири, etc.

De categoria a doăia se țin toate celealte abreviatuări de felii acesta.

La aceste abreviatuări se nase următoarele întrebări: 1) ori de vocala cea dedesubtul consonantei aruncate deasupra are sau nu să fie citită înăinte și după ea? și 2) ori de la abreviatuările, unde vocala cea dedesubt, după firea cuvîntului, nu poate fi citită după consonanta de deasupra, se cuvine sau nu să se mai adaugă la fine vre o vocală, și anumea care?

Spre a răspunde cu temeiū la aceste întrebări, trebuie să destingem.

Pintre abreviatuările acestea întimpinăm înăinte de toate cuvinte de tot felii, pre cari astădi le rostим în consonantă, precum: ани, аоуѣнѣтѣ, авѣрѣа, десѣоуѣ, еѣѣ, еѣтѣи, фѣло, гла, хѣ, іѣ, иѣдолило, аоуѣкрѣсѣсѣ, коуѣ, лѣ, моѣцило, нѣа цюоуѣтѣсѣ, пѣвѣ, роуѣтѣ, сѣрѣзѣтѣ, Гимѣ, тѣтѣрѣ, вѣ, etc. Astfelii de cuvinte le găsim și în monumintele literare vechi scrise tot cu consonantă la urmă sau cu semnul mut ѣ, rareori, și numai ca abateri, cu s. Urmînd dar' acestor împejurări, mulți vor fi despuși a citi astfelii de abreviatuări fără de s s. ou la' urmă, sau cu un s mut, lucru care tot la una vine. Noi sîntem deplin convinși, că cine ar deslegă astfelii aceste abreviatuări, s'ar pune în diametrală opoșiune cu scrisul și cu pronunța cuvintelor din Codicele Voronețean.

Înăinte de toate trebuie să observăm, că cele mai multe abreviatuări de felii acesta își află deslegarea chiar în contextul Codicelui. Multe cuvinte de acestea provenind mai adeseori, s'au scris cîte odată complet, alte dați însă cu vre o abreviatuă. De cîte ori au fost scrise

complet în şirul scrisorii, totdeauna s'au scris cu **ŝ** s. **ou** la urmă, precum: **ámoŷ** ^{25/5}, **ávrááms** ^{121/9}, **desnoŷcs** ^{12/2}, **éfcscs** ^{2/7}, **folocs** ^{19/5}, **glasou** ^{39/1}, **ítoŷ** = **ícoŷcoŷ** ^{23/8}, **koŷmoŷ** ^{17/11}..., **lorŝ** ^{32/5}..., **moŝciálorŝ** ^{78/11}..., **pakelŝ** ^{3/1}..., **soŷtcs** ^{165/10}..., **tŝtŝroŝ** ^{22/13}... **korŝ** ^{22/2}...

Mai departe, o particularitate caracteristică, fințială, a graiului din Codicele Voronețean este aceasta, că toate cuvintele din el, cari astăzi se rostesc cu consonantă la urmă și cari se și scriu astfel de cei mai buni scriitori, le aflăm scrise totdeauna cu **ŝ** s. **ou** la urmă, de câte ori sînt scrise în şirul scrisorii fără abreviere.

O ochire repede în Vocabulariul Codicelui ne va convinge pe deplin despre aceasta. Datina de a scrie, și prin urmare de a și pronunța pe **ŝ** s. **ou** la finea cuvintelor este atît de generală, de constantă și de caracteristică în Codicele Voronețean, încît am comite o mare neconștință și am nimici toată particularitatea scrierii și a pronunțării cuvintelor din el, dacă ne-am încumeta să scriem și să rostim fără **ŝ** s. **ou** la urmă acele dintre abreviaturi, cari nu află deslegare prin scriere completă în şirul scrisorii. Din această cauză sîntem nevoiți a scrie și rostii cu **ŝ** s. **ou** la urmă și puținele abreviaturi fără de deslegare, ca **ámi**, **évti**, **xc**, **íw**, **Симѡ**, etc.

O categorie particulară între abreviaturile acestea sînt substantivele și adjectivele articulate, de gen masculin. La acestea, articolul este mai totdeauna aruncat deasupra vocalei **ŝ**, **ou**, **ю**, dela finea lor, precum: **ámoŷ**, **áouŝŝ**, **vzŝvatoŷ**, **dasoŷ**, **derentoŷ**, **dervkninoŷ**, **áxc**, **foŷgloŷ**, **cinntŝ**, **ciudecŝ**, **áncercŝ**, **áncratoŷ**, **kapoŷ**, **miášŝ**... **čerю**, **fiю**, **ántziю**, **vit'ksiю**,... — **tatŝ**, etc. etc. Acum se nasce întrebarea, cum să deslegăm aceste abreviaturi, cu sau fără de **ŝ** s. **ou** la finea articolului?

Articolul sufpt l se rostesc astăzi pretutindine fără u la fine. Chiar în cele mai vechi monuminte literare cunoscute

pînă acum nu'l întîmpinăm scris cu u la urmă. Puținele cazuri, în cari îl găsim scris și rostit cu u la urmă, au de motiv sau alipirea unui alt sufpt ca în: **инелоуа тѣѝ**, **бржолуоуци ши тоагоуаѝци кареле ци ѝ а мжнж**,¹⁾ sau apar numai ca abateri rare. Din această cauză, la prima vedere, mulți vor fi seduși a scrie și a rosti abreviaturile acestia fără de u la urmă. Ar greși însă foarte tare. Acu chiar particularitatea caracteristică a Codicelui Voronețean de a nu scrie fără **ŝ** s. **ou** la urmă nici unul din cuvintele rostite astăzi în consonantă, trebuie să deștepte în noi presupunerea, că și după articolul sufpt **л** scriitoriul încă ar fi trebuit să scriă și să rostească la urmă un **ŝ** s. **ou**, dacă le-ar fi fost scris complet în şirul scrisorii, fără abreviere. Și întru adevăr, de câte ori un substantiv sau adjectiv articulat de gen masculin se găsește scris c o m p l e t în şirul scrisorii, t o t d e a u n a se află scris cu **ŝ** s. **ou** la urmă, astfelîu încît chiar multe dintre abreviaturi își găsească deslegarea în contest, precum: **áxcouŝ** = **áouxcouŝ** ^{5/8}, **fiюloŷ** ^{51/3}, **foŷgŝŝŝ** ^{73/1}, **ciudecŝŝŝ**, ^{119/6}, **áncercŝŝŝ**, ^{48/11-12}, **ántziюloŷ** ^{80/2-3}, **kapoŷloŷ** ^{31/1}, **miášŝŝŝ** ^{34/8}, **miŝelŝŝŝ** ^{117/13}, **ámoŷloŷ** ^{5/11-12}, **áctrovcŝŝŝ** ^{95/10}, **rcŝŝŝŝ** ^{56/2-3}, **tatŝŝŝŝ** ^{124/11}, **vzntoŷŝŝŝ** ^{84/12}, etc. Din aceste esimple se vede lámurit, că în Codicele Voronețean articolul sufpt de gen masculin este **ŝ** s. **loŷ**. Prin urmare, în acele cazuri, unde consonanta **л** a articolului sufpt stă scrisă deasupra cuvintului, și acel cuvînt se țermuresce în **ŝ** s. **ou**: acest **ŝ** s. **ou** trebuie citit și scris de două ori ca și la genitive, adică înaintea consonantei **л** și după dînsa; ear' dacă cuvîntul se țermuresce în **ю** sau în **ѝ**, atunci **ŝ** s. **ou** este deplin elăsat după consonanta **л** a articolului sufpt, scrisă deasupra cuvintului, și la citire trebuie restituit ca la abreviaturile propriu, precum ni arată esimplele **fiю** ^{121/4} și **fiюloŷ** ^{51/3}, **tatŝ** ^{97/14} și **tatŝŝŝŝ** ^{124/11}, etc.

¹⁾ Cipariu T. Principia de limba și scriptura. Blasiu 1866, pg. 136.

§. 19. Cifre.

Ca o specie particulară de abreviatuiri amintim aici și înfățișarea numerilor nu prin cuvinte ci prin litere-cifre. Acest mod de a înfățișa numerii îl găsim exclusiv în notele tipiconale; în contestul Codicelui însă numerii sînt scriși mai adese ori prin cuvinte, și mai rare ori prin litere cifre. Literele cifre, de cari s'a folosit scriitoriul Codicelui, sînt cele îndătinate la Greci în evul mediu, adecă unele litere din abeceu.

În contest găsim scriși cu litere cifre numerii: $\tilde{\Lambda} = 4 \frac{91}{9}$; $\tilde{\Sigma} = 6 \frac{135}{9}$; $\tilde{\Xi} = 7 \frac{25}{5}$, $\frac{9}{11}$; $\tilde{\Theta} = 12 \frac{3}{5}$; $\tilde{\Psi} = 15 \frac{91}{11}$; $\tilde{\Kappa} = 20 \frac{90}{12}$; $\tilde{\Phi} = 500 \frac{97}{9}$; și cōs = 276 $\frac{93}{6}$.

În notele tipiconale sînt scriși cu litere cifre numerii: $\tilde{\kappa} = 2 \frac{143}{2}$, $\frac{165}{9}$; $\tilde{\Gamma} = 3 \frac{150}{8}$; $\tilde{\alpha} \tilde{\Sigma} = \alpha 6\alpha \frac{15}{8}$; $\tilde{\alpha} \tilde{\Xi} = \alpha 7\alpha \frac{18}{\text{sub}}$, $\frac{26}{6}$, $\frac{82}{13}$, $\frac{95}{\text{sub}}$; $\tilde{\Lambda}\tilde{\alpha} = 31 \frac{109}{5}$, $\frac{116}{\text{sub}}$, $\frac{153}{\text{sub}}$; $\tilde{\Lambda}\tilde{\kappa} = 32 \frac{119}{\text{sub}}$, $\frac{122}{\text{sub}}$, $\frac{128}{\text{sub}}$, $\frac{138}{4}$; $\tilde{\Lambda}\tilde{\Gamma} = 33 \frac{149}{\text{sub}}$, $\frac{157}{\text{sub}}$, $\frac{160}{\text{sub}}$, $\frac{168}{\text{sub}}$; $\tilde{\Lambda}\tilde{\Delta} = 34 \frac{170}{\text{sub}}$; $\tilde{\Lambda}\tilde{\Gamma} = 43 \frac{15}{9}$; $\tilde{\Lambda}\tilde{\alpha} = 44 \frac{18}{1}$; $\tilde{\Lambda}\tilde{\epsilon} = 45 \frac{26}{7}$; $\tilde{\Lambda}\tilde{\varsigma} = 46 \frac{31}{13-14}$; $\tilde{\Lambda}\tilde{\nu} = 47 \frac{46}{1}$; $\tilde{\Lambda}\tilde{\eta} = 48 \frac{68}{4-5}$; $\tilde{\Lambda}\tilde{\rho} = 49 \frac{73}{2-3}$; $\tilde{\eta} = 50 \frac{82}{12-13}$; $\tilde{\eta}\tilde{\alpha} = 51 \frac{95}{8}$; $\tilde{\eta}\tilde{\kappa} = 52 \frac{109}{8}$; $\tilde{\eta}\tilde{\Delta} = 54 \frac{122}{6}$, $\frac{125}{4}$; $\tilde{\eta}\tilde{\varsigma} = 56 \frac{128}{9}$; $\tilde{\eta}\tilde{\nu} = 57 \frac{133}{7}$; $\tilde{\eta}\tilde{\eta} = 58 \frac{138}{4}$; $\tilde{\eta}\tilde{\rho} = 59 \frac{149}{12}$; $\tilde{\xi} = 60 \frac{153}{11-12}$; $\tilde{\xi}\tilde{\Gamma} = 63 \frac{160}{3}$; $\tilde{\xi}\tilde{\Delta} = 64 \frac{168}{11-12}$; $\tilde{\xi}\tilde{\nu} = 67 \frac{170}{9-10}$.

În signatură sînt notați cu literă cifră numerii: $\tilde{\Delta}\tilde{\iota} = 14 \frac{15}{\text{sub}}$; $\tilde{\iota} = 15 \frac{31}{\text{sub}}$; $\tilde{\Sigma}\tilde{\iota} = 16 \frac{47}{\text{sub}}$; $\tilde{\Sigma}\tilde{\iota} = 17 \frac{63}{\text{sub}}$; $\tilde{\eta}\tilde{\iota} = 18 \frac{79}{\text{sub}}$; $\tilde{\rho}\tilde{\iota} = 19 \frac{95}{\text{sub}}$; $\tilde{\kappa} = 20 \frac{107}{\text{sub}}$, $\frac{122}{\text{sub}}$; $\tilde{\kappa}\tilde{\alpha} = 21 \frac{122}{\text{sub}}$, $\frac{138}{\text{sub}}$; $\tilde{\kappa}\tilde{\epsilon} = 22 \frac{139}{\text{sub}}$, $\frac{154}{\text{sub}}$; $\tilde{\kappa}\tilde{\Gamma} = 155/\text{sub}$.

Usul unor litere din abeceu ca cifre, fiind detot constant și mai pe urmă general la Romîni și la Slavii ortodocși, cititul lor nu poate întîmpina nici o greutate și nici o îndoială.

§. 20. Abeceul.

Abeceul, cu carele este scris Codicele Voronețean, este așa numitul abeceu cirilic, și se compune din patruzeci și două de litere; mai puțin așadară cu una decît

cel ordinariu, carele se compune din 43 de semne, resp. litere. În abeceul Codicelui Voronețean lipsese adecă litera ϕ , carea este înlocuită în puținele cazuri unde provine, prin literele sonorilor simple din cari este compus sonul ce'l reprezintă, adecă prin $\pi\epsilon$, precum: лпса , $\frac{120}{3}$; лпситоу ѿсте , $\frac{110}{5}$; се ѿици... лпсици , $\frac{110}{2-4}$; лпсициѿ ѿиворѿ , $\frac{119}{13-14}$; лпси-тѿи , $\frac{23}{2}$.

Dintre cele 42 de litere ale Codicelui sînt mai întîiu trei, despre carile putem afirmă cu drept cuvînt, că ele nu provin, pe unde se află, din vre o necesitate organică a abeceului, sau din vre o consecință în scriere, ci curat numai din capriciul scriitorului, sau dintr'o oarbă imitare a scrierii unor cuvinte după limba slovenească, pre care trebuie să o fi cunoscut bine scriitoriul Codicelui.

Una din aceste trei litere este semnul slovenesc semivocalic κ . Acest semn este întrebuintat în Codicele Voronețean de 40 de ori, dar' numai în 13 cuvinte diferite.

În aceste cazuri însă semnul κ nu împlinesce totdeauna aceeaș funcțiune. Aice are două valori. În opt cuvinte are valoarea unui ς s. оу , precum am vedut mai sus (§. 18, pg. 281-2), ear' în cinci valoarea unui ν . Aceste cinci cuvinte sînt: вѿсѿаци $\frac{36}{2}$, $\frac{36}{13}$, $\frac{38}{5-6}$; — вѿсѿрекѿ $\frac{32}{2}$; — се кѿемѿ $\frac{85}{2}$; — сѿкѿлзѿнѿ $\frac{85}{6}$; — воасѿѿ $\frac{143}{9}$. Afară de cuvîntul сѿкѿлзѿнѿ , carele numai o singură dată provine în această foarmă, celealalte patru se găsesse de mai multe ori și totdeauna scrise cu ν : вѿрѿаци $\frac{22}{2}$ ...; вѿсѿрекѿ $\frac{33}{7}$ ...; се кѿемѿ $\frac{87}{7}$ ...; воасѿѿ $\frac{1}{6}$ .... Aceasta ni demustă, că semnul κ , și în valoarea lui de ν , nu poate fi considerat cu o literă stătornică și organică nici în scrisoarea Codicelui, nici în abeceul lui primitiv, ci numai ca o înnoitură, ca o modernizare din partea scriitorului; prin urmare, că el trebuie delăturat și înlocuit pretutindine cu ν , dacă voim să restăbilim unitatea organică și ortografică în scrisoarea Codicelui.

Și cu valoarea de **z**, ca și cu cea de **s** s. **oy**, întîmpinăm semnul **к** de multe ori și prin manuscriptele și tipăriturile din secolul al 16-lea încoace; mai ales prin unele manuscripte de pe la finea secolului al 16-lea se găsește foarte adese ori, aproape constant la unii scriitori, precum se vede aceasta din publicațiunile prea eruditului B. P. Hăjdău.¹⁾

Ca cauză esplicativă și pentru această înnoitură neorganică nu putem da înăinte de toate alta, decît înriurința scriitorii graiului slovenesc din biserica Romînilor pe de-o parte, și capriciul copistului pe de alta. Nu ascundem aici și altă esplicatiune cît se poate de plausibilă. Semnul **к** cu valoarea lui de **z** se poate foarte ușor considera și ca o abreviatură în scrisul literei (Ș. 18, pg. 277) executată prin delăturarea celor două linii de sus din stînga literei **z**. În cațul acesta, semnul **к** n'ar mai fi semnul semivocalic slovenesc, ci o literă abreviată, proprie Romînilor, și ca atare cu îndreptățire în toate locurile pe unde se găsește.

A doua literă pre care o credem de asemenea neorganică și numai furișată în scrisoarea Codicelui Voronețean, este litera **к**, proprie numai limbilor slavice. Aceasta provine în Codicele Voronețean numai o singură dată în cuvîntul **АНДРЪЗНЫК**,^{3/6}, carele și el nu se găsește de mai multe ori. Sonul slavice al acestei litere, o nuanță nasalată a sonului literei **i**, polonescul **y**, nu curîspunde nici cu unul din sonurile graiului romînesc. Cu toate acestea, noi întîmpinăm această literă mai adese ori prin unele scrieri din secolul al 16-lea încoace. Ea represîntă aici, ca și în unicul cuvînt din Codicele Voronețean, totdeauna pre sonul literei **i**.²⁾ ear' nu pre sonul literei **ă**, precum seamăna a crede într'un loc prea eruditul

¹⁾ Hăjdău B. P. Cuvinte din bătrîni, t. I. Bucuresci 1878, și t. 2. Buc. 1879.

²⁾ Hăjdău B. P. Cuvinte din bătrîni, t. II. pg. 58.

B. P. Hăjdău citînd cu **ă**: **Гамфирын; — Лмпынѣ, мыне, мынтѣ; — дыханіле, Єгуптѣкны, Рѣсы, вьыди, Єлины, румлѣкны, ... крѣцины, аны, хитлѣкны, лѣны, рѣхырарѣ.**¹⁾ Și introducerea acestei litere în scrisoarea Codicelui Voronețean o ținem numai de o paradare a scriitorii cu cunoștința limbei și a ortografiei slovenesci, de un capriciū al lui, ear' nici decum de vre o necesitate organică a abeceului scriitorii din Codicele Voronețean.

A treia literă neorganică, furișată numai din întîmplare în abeceul scriitorii Codicelui Voronețean este litera **ж**. Aceasta represîntă din secolul al 16-lea, dar' mai ales din al 17-lea încoace unul dintre cele mai proprie și mai caracteristice sonuri ale limbei moderne romînesci, pre sonul nasal înfățișat astăzi prin litera **i**, sau și prin **â, ê, ô, û, ă, ẽ, օ, а, е, і, о, u**, de unii scriitori din Romîniea, din Transilvania și Ungaria. Acest son, auzit atît de des în limba romînească de astăzi, îl găsim în Codicele Voronețean represîntat prin **ж** numai de 18 ori în 12 cuvinte diferite după înțelesul lor. Dacă vom considera pronunța de astăzi a acestor 12 cuvinte, vom trebui să mărturisim, că litera **ж** din Codicele Voronețean represîntă două sonuri, și anumea pre sonul literei **i** în cuvintele: **сжнтоу**,^{29/14}, **сжнтс**,^{29/14-30/1}; **антрѣци мжндрѣ**.^{80/12-13}; **мждрѣ**.^{110/5, 137/6, 153/3, 163/4}; **прѣкмжндрс**.^{125/10}; **прѣкмждрѣ**.^{125/12, 126/7-8}, **прѣкмжндри**.^{126/3}; **неѣрѣржндс**.^{115/12}; — ear' în cuvintele: **мжхжи**.^{36/10}; **темницж**.^{42/6}; **антипажидж**.^{56/1}; **нжпастиле**.^{107/9}; **се плѣкжж**.^{115/5}; **сжмнж**.^{137/8}, litera **ж** represîntă sonul literei **z**.

Dintre cuvintele de mai sus, **сжнтоу** numai de două ori este scris cu **ж**, precînd în 33 de cațuri, în cari provine în singular și plural atît ea verb substantiv cît și ca verb ajutorial, îl găsim scris cu **z**. Cuvîntul **мжхжи** mai provine încă de două ori, dară scris cu **z**: **мжхзи**.^{11/5},

¹⁾ Hăjdău B. P. Cuvinte din bătrîni t. I. pg. 137, 266 și 409.

⁵⁹/₈. Cuvîntul *мжндріе* provine de două ori scris cu **ж**: *мж.мндріе*, ⁹⁷/₁₃; *мжндріе*, ¹⁸/₁₄. Adjectivul *мндріи мжндріе* Ac. pl. provine o singură dată scris cu **ж**, însă verbul *мндріи мжндріи*, ¹⁵⁸/₁₃, care și el se află tot numai o singură dată, este scris cu **ж**. Cuvîntul *мжпастиле* numai o singură dată este scris cu **ж**, ear' cu **ж** îl găsim de 5 ori: *мжпастиле*, ¹⁹/₁; *мжпасти*, ¹⁰⁹/₁₁₋₁₂, ¹¹¹/₁₄, ¹³⁹/₁₁, ¹⁷⁰/₁₂. Asemenea și cuvîntul *темницж* numai o singură dată este scris cu **ж** și de trei ori cu **ж**: *темницж*, ³⁸/₁, ⁷⁵/₁₁₋₁₂, ¹⁵⁶/₂. Numai cuvintele: *прѣмжндрѣ*; *прѣмждріе*, *прѣмжндріи*; *не.мѣржндрѣ*; *антипажидж*, *се.пѣкжж* și *сѣкжнж*, nu le găsim scrise și cu **ж**, din cauză de bună samă pentrucă nu provin de mai multe ori. Dară și într'aceste cuvinte litera **ж** nu poate fi primită ca organică, ca necesită printr'un son propriu, particular acestor cuvinte, pentrucă trupina cuvintelor: *прѣмжндрѣ*, etc. o aflăm scrisă și cu **ж**; gerundiul verbelor din Codice se țermuresce totdeauna în *жндрѣ* s. *мндрѣ*, ear' nu în *жндрѣ*; verbele de întîia conjugăciune, cîte provin în Codicele Voronețean, se finesc în timpul present în a 3a pers. sing. toate în **ж**, afară de *се.пѣкжж* și *сѣкжнж*. Nu mai puțin și țermuriciunea **ж** a numelui propriu *антипажидж* stă în flagrantă contradicere cu celealalte substantive analoge din Codicele Voronețean. Deci litera **ж** din toate acele 18 cazuri, în cari provine, nu poate fi considerată, sub nici un punct de vedere, ca conformă cu ortografia îndătinată în Codicele Voronețean, și prin urmare ca ținîndu-se de abeceul lui primitiv, pentrucă atunci ea ar trebui să provină mai adese ori și să aibă o întrebuintare mai uniformă și mai consecentă.

În graiul Codicelui Voronețean a predominat sonul **ж**. Multe cuvinte de astăzi cu sonul nasal î s'au rostit și s'au scris aici consecent cu **ж**, ca *вжндрѣ*, *жндрѣ*, *жктѣ*, *мжндріе*, *мжндріи*, *мжндріи*, *жндрѣ*, *жндрѣ*, *жндрѣ*, etc. Sonul **ж** a fost și cel primitiv în graiul romînesc. Dintr'însul

și din sonurile *мжндріи*, cari îl succedaă, s'a născut cu timpul sonul îngemănat nasal represîntat prin **ж**, și abia dintr'acesta, prin descompunerea lui într'un son pur nasal vocalic și în altul consonantic **н** și **м**, s'a născut mai târziu sonul represîntat prin **ж** = **и**.

Pe timpul cînd s'a prescriu pentru ultima oară Codicele Voronețean, există acū de mult în graiul romînesc tendința de a desface sonul îngemănat nasal **ж** în elementele din cari eră compus, și de a înfățișă dintru început sonul curat vocalic nasal prin **ж**, în lipsa altei litere proprie, ear' sonurile consonantice din el prin **м** și **н**. Această rezultă chiar și din scrisoarea Codicelui Voronețean, unde găsim scris *ж.мндріи* ⁷²/₆ și *ж.мндріи* ¹⁵⁰/₅; *ж.мндріи* ²/₈ și *ж.мндріи* ⁹⁸/₄₋₅; *ж.мндріи* ¹³⁴/₁₃ și *ж.мндріи* ⁹⁸/₂; *ж.мндріи* ⁴/₃ și *ж.мндріи* ⁶²/₈; *ж.мндріи* ²⁷/₁₀ și *ж.мндріи* ³⁶/₁₂; etc. Tot de aici rezultă și aceasta, că pe timpul acesta există acum în scrisoarea romîneasă și o literă proprie, litera **ж**, pentru înfățișarea sonului nasal *simple*.

Tendința de a represîntă prin litere proprie sonurile literei **ж** se generalisează în scrisoarea din seculul al 16le și în seculul al 17le apare deplin consolidată. Ba încă ce este mai mult, în seculul al 17le litera **ж** și sonul represîntat printr'însa a cucerit preste măsură de mult din terenul sonului represîntat pînă atunci prin **ж**, scriîndu-se *ж.мндріи*, *ж.мндріи*, *ж.мндріи*, *ж.мндріи*, *ж.мндріи*, *ж.мндріи*, etc. etc. înloc de *ж.мндріи*, *ж.мндріи*, *ж.мндріи*, *ж.мндріи*, *ж.мндріи*, *ж.мндріи*, etc. etc. Mai pe urmă însă litera **ж** și sonul ei, după ce și-au vedut ascurată o esistență proprie separată în graiul și în scrisoare, pe de-o parte au înapoiat literei **ж** o bucată din terenul ocupat prea mult, ear' pe de alta au început a delătură tot din ce în ce mai tare litera în-

¹) *Varlaam*: Evanghelie învățătoare, Iași 1643, fila 48.

gemănată **Ɑ**, care 'i-a dat naștere, și a se substitui ea în locul ei, fără însă de a pute dice că ar fi dispărut cindva din scrisoarea executată cu abeceul din care făcea parte.

În categoria literelor: **к**, **и** și **ж**, am mai pune încă două, pre **ж** și **в**. Litera **ж** ca literă gemănată, are de seamă pre litera **ψ**. Litera **ψ** lipsesce cu totul în scrisoarea Codicelui Voronețean și este înlocuită prin literele sonurilor simple, adică prin **п** și **с**. Litera **ж** încă o aflăm o dată descompusă pe jumătate în sunurile ce le reprezintă: **ⱭЛЕЖАДРⱭ**, ¹¹/₃₋₄, pe lângă **ⱭЛЕЖАНДРⱭ**, ¹¹/₅. Bănuim așadar, că în scrisoarea de mai înainte a Codicelui a stat **ⱭЛЕКАНДРⱭ**, și că prescriitorul lui a și început a scrie astfel neluând sama ce mai urmează; mai pe urmă însă, vedând că cuvântul este **ⱭЛЕКАНДРⱭ** și îndătinată fiind pe timpul său scrisoarea cu **ж** în loc de **к**, îndată a părăsit modul vechiu de a scrie, și a introdus cunoscuta literă **ж** fără de a mai șterge litera **к**, ce o scrisese acum.

Litera **в** cu valoarea de **і** nu provine în Codicele Voronețean. Cuvântul **Μοναχης**, unde putea să fie, îl găsim scris cu **и**, **монси** ³⁰/₂. Singura valoare ce o are, este a sunului reprezentat prin **в** = **в**. Cu această valoare sonetică o găsim în cuvintele: **ⱭВАНГЕЛІА** ²⁰/₁₀, ²⁰/₁₄, și **ⱭВАНГЕЛІСТОУ**, ²⁶/₁₀, precum în alt cuvânt, în care tot cu atita drept s'ar fi căzut să fie, în cuvântul **ⱭВТІХⱭ** ¹⁶/₃, ea este înlocuită prin litera organică **к**. Causa că scriitorul Codicelui a scris cele două cuvinte dintîiu cu **в** și nu cu **к**, după cum presupunem că a fost în scrisoarea primitivă, credem că nu poate fi alta decît că el, în urma educațiunii sale, eră mai familiarizat de a scrie acele două cuvinte cu **в** în loc de **к**, și de aceea a și introdus această literă în scrisoarea Codicelui Voronețean, preînd la cuvântul **ⱭВТІХⱭ** s'a ținut mai strîns de scrisoarea Codicelui, de pe carele copîi, pentru că acest cuvînt nu eră așă de îndătinat ca celelalte două cuvinte,

pre cari eră acum deprins din scrisoarea slovenească a le serie cu **в**.

Litera **Ɑ** reprezintă în scrisoarea romînească sonul îngemănat reprezentat prin **ft**, ear' nici decum pre cel reprezentat prin **ϑ** grecesc.

Sonul literei grecesci **ϑ** nu se află în graiul romînesc. Aici cuvintele grecesci cu acest son, judecînd după pronunța lor populară de astăzi, seamă a se fi rostit totdeauna cu sunurile reprezentate prin literele **ft**, dar' nu s'a scris totdeauna cu aceste sunuri, ci cu **Ɑ** = **ϑ**. Litera **Ɑ** din scrisoarea Codicelui Voronețean de și nu o găsim descompusă în sunurile simple ce le reprezintă ea în graiul romînesc, adică în **ft**, totuș sîntem foarte despuși a presupune, că și ea a lipsit în scrisoarea romînească de pe timpul traducerii Codicelui Voronețean. La această presupunere sîntem împinși parte de considerarea, că ea stă tot pe aceeaș linie ca și literele **ψ** și **ж**, parte că ea provine numai în cuvintele: **Тимоѡен**, ¹⁴/₁₄, **Тимоѡеа**, ⁷/₁₀₋₁₁; **сѡкаѡѡк**, ¹³²/₄; și **вѡданїен** ¹³⁸/₈. Fiîndcă aceste cuvinte sînt scrise în greceasca și în sloveneasca tot cu **Ɑ**, litera **Ɑ** ușor a putut fi introdusă în scrisoarea Codicelui actual Voronețean de prescriitorul lui, carele, tot pe temeiul educațiunii și cunoscîntii sale cu limba și scrisoarea slovenească și grecească, a introdus și celelalte litere amintite mai sus.

Dacă presupunerile noastre de mai sus sînt adevărate, precum ni se par a fi întemeiate. atunci abeceul graiului romînesc, de pe timpul cînd s'a tradus și s'a scris pentru întîiaș dată testul Codicelui Voronețean, nu se compunea din 42, ci numai din 36 de litere. Acestea așă fost în ordinea lor cea vechie următoarele: 1) **Ɑ**; 2) **к**; 3) **в**; 4) **г**; 5) **Ɑ**; 6) **ε**; 7) **ж**; 8) **с**; 9) **с**; 10) **и**; 11) **ї**; 12) **к**; 13) **Ɑ**; 14) **м**; 15) **н**; 16) **о**; 17) **п**; 18) **ρ**; 19) **с**; 20) **т**; 21) **с**; 22) **оу**; 23) **ф**; 24) **х**; 25) **ω**; 26) **ц**; 27) **ч**; 28) **ш**; 29) **ш**; 30) **ж**; 31) **к**; 32) **ю**; 33) **ѡ**; 34) **ѡ**; 35) **ѡ**; 36) **Ɑ**.

§. 2'. Care abeceu a fost inventat de Ciril?

Cele mai vechi monuminte literare păstrate în graiul bulgaroslovenesc de prin secolul al 11-lea încoace pe la diferitele seminții slave, nu pe la Români, sînt scrise unele cu un felu de abeceu și altele cu alt felu. Această faptă ni demustă că Bulgaro-Slavii s'au folosit, în decurgerea timpurilor, de două abeceuri. Unul dintre acestea poartă astăzi numele de cirilic și celalalt de glagolitic. Abeceul cirilic a fost și este cel mai răspîdit. De dînsul se folosesc Bulgaro-Slavii de rit răsăritean, adică: Sirbii, Bulgarii, Rutenii și Rușii. Abeceul glagolitic însă, odinioară și el foarte răspîdit, are astăzi un teritoriu foarte restrîns; el se mai întrebuintează de unii Slavi de rit apusean de prin unele ținuturi ale Istriei, ale Croației litorale și ale Dalmației și de prin unele insule din marea Adriatică.

Carele dintre aceste două abeceuri a fost inventat de Ciril și întrebuintat de dînsul, de frate-său Metodiū și de învățăceii lor în traducerile făcute de dînșii?

Această întrebare 'și-au pus' o mulțime de învățați Slavi și Germîni. ¹⁾

¹⁾ *Dobrowsky J.*: Glagolitica, Prag 1832; — *Kopitar B.* Glagolita Clozianus, Vindobonae 1836; — *Safarik P. J.* Památky hlaholského pisemnictví, Prag 1853; — *Safarik P. J.* Ueber den Ursprung und die Heimath des Glagolitismus, Prag 1858; — *Hanus J. J.* „Zur slavischen Runenfrage“ în „Archiv für Kunde österr. Geschichtsquellen,“ 18. Band, Wien 1857; — *Miklosich Dr. Fr.* articolul: „Glagolitisch“ în „Allg. Encyklopaedie der Wissenschaften und Künste.“ I. Sect. 68. Bd. pg. 403—422; — *Dobner G.* Ueber das glagolitische Alphabet, în „Abhandlungen der böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften,“ Jahr 1785. Prag; — *Bodjanskij*: O slav. pišm. 1885. — *Pertz K.* De cosmographia Ethici, Berolini 1853; — *Dümmler E.* Die pannonische Legende vom h. Methodius, în Archiv für Kunde österr. Geschichtsquellen, 17. Bd. Vien 1854. — *Szczewskij. J.* în Jurnalul ministeriului rusesc de instrucțiune din 1848. Sect. II. pg. 18—66. — *Palauszov S.* Viek Bolgarskago tzaria Simeona, Petroburg 1852. etc.

Resultatul la care au ajuns învățații în diferitele lor cercetări, nu este la toți acelaș. Deslegarea cestiunii depinde dela răspunsul următoarelor întrebări: 1) Avu-t'au Bulgaro-Slavii vre un abeceu înainte de încreștinarea lor, sau ba? 2) Carerele din abeceurile folosite de Bulgaro-Slavi este mai vechiu? Întrebarea dintiū ni-o răspunde negativ călugărul Hrabru, ¹⁾ carele a trăit pe la începutul secolului al 9-le. ²⁾

În privința întrebării a douăa, cei mai mulți sînt de socotință, că abeceul glagolitic este mai vechiu decît cel așa numit astăzi cirilic; că prin urmare abeceul glagolitic este cel inventat de Ciril de oarece Bulgaro-Slavii, înainte de încreștinarea lor, n'au avut nici un abeceu propriu pentru scrisul graiului lor; că așadar abeceul glagolitic este cel într'adevăr cirilic, și că abeceul numit astăzi cirilic poartă cu nedrept acest nume; și în fine, că abeceul cel așa numit astăzi cirilic este o compilare ceva mai tîrzie, făcută din abeceul grecesc și din cel glagolitic, și anumea de cătră Cleminte, episcopul Veliței, mort la anul 916.

Argumentele mai principale ce le aduc diferiții învățați pentru prioritatea abeceului glagolitic, sînt cele următoare:

1. Abeceul glagolitic, atît cel cu litere mai mult rotunzite și întrebuintat cu deosebire în Bulgaria, cît și cel cu litere mai colțurate, folosit de Slavii apuseni, este compus din nisece litere, 38 la număr, atît de primitive și de necioplite, încît numai cu multă bătaie de cap și osteneală le putea cineva deprinde și cu multă greutate scrie și citi. Precînd dincontra, literele din abeceul așa numit astăzi cirilic, 43 la număr, au o înfățișare mai plăcută, se desting mai bine unele de altele, se pot scrie mult mai ușor și citi mult mai repede. Literele abeceului așa

¹⁾ *Safarik P. J.* Slavische Alterthümer, Lpzg. 1844, 2. Bd. pg. 690—691.

²⁾ *Hajdēu*: Limba slavă la Romîni, în Trajan pro 1869, pg. 171.

numit cirilic, față cu celea din abeceul glagolitic, ni arată un progres foarte mare în dezvoltarea foamei lor, încît, sub acest raport, nu pot fi admise ca mai vechi.

2. Unele litere glagolitice sînt deschise spre stînga, lucru care denotă că ele sînt luate din abeceul unui răstîmp, în care eră îndătinată scrisoarea din dreapta spre stînga. Această particularitate nu se găsesce la nici una dintre literele abeceului ȝis astăȝi cirilic, ceea ce arată că este mai nouă, sau că literele lui sînt luate din abeceurile unui răstîmp, în carele nu mai eră îndătinată scrisoarea din dreapta spre stînga.

3. Unele litere glagolitice ni apar ca originare față cu cele curăspunȝătoare din abeceul ȝis cirilic, adecă, că unele litere din abeceul cirilic sînt luate din cel glagolitic, sau formate după prototipul acestora, precum sînt d. e. literele: **в, ж, ч, ѣ, ѱ, ѱ, ѱ, ѱ**, etc. astfelu încît acele litere ȝise cirilice ni se înfăȝiseadă ca un progres în simplificarea foamei lor.

4. Literele glagolitice se întrebunȝeală ca cifre nu în mod alegareȝ, ci în ordinea lor din abeceu, precînd valoarea numerică a literelor ȝise cirilice nu se direge după ordinea lor abecedică, ci după valoarea numerică ce o aveă litera curăspunȝătoare în abeceul grecesc. Ba încă ce este mai mult, în unele manuscripte ȝise cirilice valoarea numerică a literei se direge după valoarea numerică a literei curăspunȝătoare din abeceul glagolitic, precum: **н = 70** în loc de 50; **л = 50** în loc de 30 și **ч = 1000** în loc de 90, după cum s'ar cădă să represinte după valoarea numerică a literelor ȝise cirilice. Contrariul nu se găsesce nicăuri, ceea ce se esplică numai dacă presupunem, că abeceul glagolitic este mai vechiu, și eră acū demult cunoscut și îndătinat, cînd s'au început a se scrie cu litere ȝise cirilice.

5. Se află multe manuscripte ȝise cirilice copiate după manuscripte glagolitice, ceea ce se cunoasce mai ales de acolo, că printr'însele se găsesce ici coleă

întrebunȝate litere glagolitice, sau chiar pasage întregi scrise cu astfelu de litere. Din contră, în manuscriptele glagolitice nu întîmpinăm niciodată nici litere sînguratece ȝise cirilice, nici pasage întregi scrise cu astfelu de litere.

6. Prin manuscriptele glagolitice se găsesce mult mai multe archaisme decît prin cele mai vechi ȝise cirilice; ba încă unele archaisme nici nu se află prin manuscriptele ȝise cirilice, ci aici sînt înlocuite totdeauna cu alte cuvinte sau foame de cuvinte mai noăue; lucru ce nu s'ar întimplă, dacă scrisoarea ȝisă cirilică ar fi mai vechie.

7. Se găsesce palimpseste, în carile scrisoarea de mai înainte glagolitică este ștearsă, nimicită și înlocuită cu cea ȝisă cirilică, dar' din contră, nu aflăm nicăuri manuscripte, din carile scrisoarea ȝisă cirilică să fie ștearsă și înlocuită cu cea glagolitică, ceea ce de bună samă că s'ar întimplă, dacă scrisoarea ȝisă cirilică ar fi fost mai vechie decît cea glagolitică.

8. Monumintele literare glagolitice conȝin numeroase erori de trăducere, carile devin tot din ce în ce mai rare în cele ȝise cirilice. Aceste erori sînt doveȝi pentru o etate mai mare a monumintelor literare glagolitice, prin urmare și a abeceului cu carele sînt scrise ele.

Aceste argumente mai principale, precum și altele mai secundare, pre cari însă le trecem aici cu vederea, sînt într'adevăr menite a deșteptă în noi credinȝa și a ne întărî într'însa, că adecă abeceul așă numit glagolitic este mai vechiu decît cel așă numit cirilic. De și din argumentele de mai sus putem trage concludiunea că Ciril este inventătoriul abeceului glagolitic, de oarece Bulgaro-Slavii mai înainte de încreștinare n'au avut abeceu propriu, și pentrucă numai Ciril este cunoscut ca cel dintiu și mai vechiu inventătoriul de litere: totuș trebuie să căutăm, ori de isvoarele nu staū încontraȝicere cumva cu argumentele de mai sus. Nici unul din aceste argumente nu ni spune, nici nu ne con-

vinge că sfântul Kiril ar fi inventatorul vre unuia din aceste abeceuri. Toate legendele și celelalte testimonii, carile vorbesc despre sfântul Kiril ca inventatorul al unui abeceu pentru Bulgaro-Slavi, nu denotă felul lui, ci se mărginesc numai în a dice: „Inventis novis litteris, vetus et novum testamentum... in slavonicum transtulit idioma.“ [Legenda Moravică, cap. 2.]. — „Ibique manifestavit Deus philosopho (sc. Constantino, i. e. Cyrillo) sloveniscas litteras, et illico litteris formatis... iter aggressus est Moravicum.“ [Legenda panonică, cap. 5.]. — „Excogitant slovenicas litteras“ [Legenda bulgarică, cap. 2.]. — „Noviter inventis slavinis litteris.“ [Conversio Carantanorum]. ¹⁾ — „Litteras slavinis a Constantino quondam philosopho repertas... jure laudamus.“ ²⁾

De și din expresiunile isvoarelor citate mai sus nu se poate cunoaște anumea, de ce felul a fost abeceul inventat de Kiril, totuș din ele se vede apriat, că acel abeceu n'a fost format pe basa unui abeceu străin, cunoscut și usitat pe timpurile acelea în peninsula Balcanică, ci literele lui au fost de tot noaue, scugetate și formate de Kiril prin inspirare dumnezească.

Dintre cele două abeceuri folosite de Bulgaro-Slavi, numai cel așa numit glagolitic se poate privi ca de tot nou, ca nise „litteræ novæ, noviter inventæ, manifestatæ a Deo, excogitatæ et repertæ a Cyrillo“, căci numai acestea nu prea seamănă cu abeceul grecesc sau latinesc, după cum erau cunoscute și usitate pe atunci, pre cînd literele abeceului așa numit cirilic, cite nu sînt luate din cel glagolitic, sînt întocmai literele unciale ale abeceului grecesc, după cum eră întrebuințat nu nu-

mai în peninsula Balcanică, dară chiar și în apus, tocmai pe timpul acela, ba chiar încă și prin primele secole ale creștinismului pînă prin secolul al 12le. ¹⁾ Despre literele abeceului dis cirilic n'ar fi putut dară nimene dice, că ele au fost pînă atunci necunoscute, că abia atunci ar fi fost născocite, scugetete din nou. Decî toate calificativele date de isvoare abeceului inventat de Kiril se potrivesc numai la literele abeceului glagolitic, lucru care ne necesitează la concludiunea, că nu altul ci numai abeceul așa numit glagolitic a fost inventat de sfântul Kiril.

În monumintele literare glagolitice se află mai multe cuvinte, carile nu provin în cele dis cirilice, și carile se esplică numai prin graul bulgaroslavie din Panonia și din Moravia. Aceste panonisme și moravisme încă se pot considera ca o dovadă, că scrisoarea glagolitică, ear' nu alta, a fost inventată de Kiril pentru că principala activitate atît a lui Kiril cît și a lui Metodiș s'a petrecut în Panonia și în Moravia, ²⁾ și pentru că abeceul glagolitic, după cum s'a demustrat mai sus, este mai vechiu decît cel cirilic.

Într'un manuscript cirilic, scris în anul 1047 în Novgorod în Rusia, carele conține „Profeșii“, și carele s'a păstrat în mai multe copii mai noaue, ni spune copistul într'o notă la fine, că el a preseris această carte de pe alt manuscript, carele a fost scris cu „Kirilița.“ Dacă literele manuscriptului vechiu ar fi fost identice cu literele numite astăzi cirilice ale copiilor făcute de pe dînsul, atunci nota copistului, că el a preseris manuscriptul său de pe altul, carele a fost scris cu „Kirilița“, n'ar pute avè nici un sens. Această observare a copistului este la locul său și are sens și însemnătate numai atunci, dacă presupunem că manuscrip-

¹⁾ Ginzl Dr. J. A. Geschichte der Slavenapostel Cyrill und Method, 2. Ausg Wien 1861. Anhang. pg. 55.

²⁾ Papa Ion VIII. apud Ginzl l. c. Anhang. pg. 61.

¹⁾ Hájdeš B. P. Limba slavică, l. c. pg. 175. — Safarik J. P. Ursprung und Heimat des Glagolitismus, Prag 1858, pg. 6.

²⁾ Safarik J. P. Ursprung. pg. 9. — Miklosich F. Glagolitisch, l. c. pg. 413, Nr. 8—9.

tul, de pe carele a copiat el pela 1047, a fost scris cu litere diferite de ale copiei sale. Într'acest caz, literele acelu vechiu manuscris n'au putut fi altele decât cele așa numite astăzi glagolitice, pentru că numai două feluri de scrisori au fost îndătinat la Bulgaro-Slavi, și pentru că copile toate făcute de pe acel munuscript vechiu sînt scrise cu litere așa numite astăzi cirilice. Pe lingă aceasta, într'o copie a acestui manuscris din secolul al 14—15le se află pe ici colea chiar litere glagolitice, lucru carele întăresce și mai tare argumintarea de mai sus. Din împrejurarea că copistul din anul 1047 numesce literele glagolitice „Kiurilița“, urmează: 1) că literele dîse astăzi glagolitice se numiau prin secolul al 11le nu glagolitice ci cirilice = Kiurilița; numirea de glagolitice dătează cam din secolul al 16le încoace,¹⁾ și 2) că inventatoriul acestor litere a fost Ciril, încreștinătoriul Bulgaro-Slavilor, de oarece poartă numele lui.

Deci opiniunea mai tuturor învățaților din ziua de astăzi este: 1) că abeceul numit în decomun glagolitic, s'ar căde să poarte numele de cirilic, pentru că sfîntul Ciril este inventatoriul lui și pentru că el l-a introdus în traduceri făcute de dînsul și de frate-său Metodiū în graiul bulgaroslovenesc; și 2) că abeceul numit pînă acum cirilic poartă cu nedreptul acest nume, pentru că nici sfîntul Ciril, fratele lui Metodiū, nici vre un alt Ciril, ci cu totul altă persoană a fost inventatoriul lui.

Pînă în anul 1879 trecea în ochii învățaților de inventatoriū al așa numitului abeceu cirilic un învățacel al sfîntilor Ciril și Metodiū, cu numele Cleminte, carele a murit în anul 916 ca episcop în Velița.

Această opiniune eră întemeiată pe o legendă grecească, care cuprindea pe scurt vieța sfîntului Cleminte. Legenda a fost descoperită de V. Grigoroviciū, profesor în Casan, în călătoria sa din

¹⁾ Miklorich, l. c. pg. 422.

1844—45 pe la mănăstirile din peninsula Balcanică, și anumea în Ohrida, în fragmentele unui sinacsariū manuscris în secolul al 13le sau al 14le, fragmentele carele cuprindeau lunile Juniū, Juliū și August. Această scurtă biografie a publicat'o V. Grigoroviciū în Diariul ministeriului de instrucțiune din Petroburg, 1847, și apoi cu o traducere lătimească J. P. Safaric în opul său: Památky hlholského písemnictvi, Prag 1853, pg. LVII—LIX.

În această legendă se citesc cuvintele: ἐσοφίσατο δὲ καὶ χαρακτηρᾶς ἑτέρουσ γραμμάτων πρὸς τὸ σαφέστερον ἢ οὗς ἐξῆδρεν ὁ σοφὸς Κυρίλλος = a combinat și alte caractere de scrisoare pentru mai mare chiaritate decât acelea ce le-a inventat iscusitul Ciril. Acest pasagiū a fost înțeles de toți învățații așa, ca cum episcopul Cleminte ar fi inventat un alt abeceu mai chiar, mai comod și mai plăcut decât acela, carele a fost inventat de Ciril, și pentru că abeceul glagolitic se atribuia, cu drept cuvînt, lui Ciril, urmă neapărat, ca abeceul dîs cirilic, ca mai ușor, mai comod, mai chiar și mai plăcut, să'l atribuească lui Cleminte.¹⁾

În chipul acesta se pareă totul limpedit. Esistaū în monumintele literare vechi bulgaroslovenesci două feluri de scrisori, se aflară și doi inventatori pentru ele, și după oarecare ceartă, conveniră învățații a consideră pre Ciril ca inventatoriū al abeceului așa numit pînă atuncia glagolitic, ear' pre Cleminte ca inventatoriū al abeceului așa numit cirilic. Inventarea abeceului glagolitic o puneau pe la mijlocul secolului al 9le, între anii 845—865, ear' a celui cirilic pe la începutul secolului al 10le, pentru că episcopul Cleminte a murit în anul 916.

În contra acestor rezultate, scoase cu multă consecință logică, n'ar fi nimică de obieptat, dacă numai numita legendă a sfîntului Cleminte s'ar putè consideră

¹⁾ Safarik P. J. Ursprung... pg. 6. Nr. 9. pg. 7. Nr. 12. pg. 10 Nr. 23. — Miklosich F. Glagolitisch l. c. pg. 413 Nr. 9.

ca isvor autentic, vrednic de toată credința. Aceasta însă nu seamănă a fi.

Despre episcopul din Velița, Cleminte, mai există încă o legendă, mult mai lungă, și chiar mai vechie decât cea descoperită de V. Grigoroviciu. Această legendă a fost publicată mai întâiu în Moscopia în a. 1746, și apoi cu o traducere lătimească de D. Fr. Miklosich în Vieana în anul 1847 sub titlul de „Vita sancti Clementis.“ Miklosich și Dümmler¹⁾ susțin că această „Vieață“ este scrisă în secolul al 10-le și că merită tot credința. Din contestul acestei legende se vede că ea a fost compusă de un martur ocular al activității lui Cleminte. Acesta ni vorbește mult despre câte a făcut și a scris Cleminte. El ni spune chiar că sfântul Cleminte a și învățat pre copii a citi și a scrie, dar' niceiuri nu amintesc despre dînsul că ar fi inventat sau compilat vre un abeceu mai ușor, mai comod și mai plăcut, decât cel ce există acum, lucru ce de bună seamă că nu l-ar fi trecut cu vederea, dacă într'adevăr episcopul Cleminte ar fi fost inventat sau compilat vre un abeceu nou și mai ușor. Dincontră, despre Ciril și Metodiū dice apriat (Vita §. 2), că ei ἐξευρίσασουσι μὲν τὰ σθλαβονικὰ γράμματα = au inventat litere slavonice.

Această legendă, de și scrisă de un martur ocular, de și este mai lungă și mai veche, totuș nu conține aceea ce ni spune legenda din fragmentele sinacsariului din Ohrida despre inventarea unui abeceu de către episcopul Cleminte. Această împrejurare a pus pre unii învățați în oarecare nedumerire, dar' nici unul dintre dînșii nu s'a încercat a spulberă îndoielele sale. Ei admiteau, tăcînd, că aceste două „Vieți“ se completează una pre alta, dară nu că își contradic una alteia în punctul inventării abeceului.

Abia învățatul A. Leskien, într'un articol: „Zur Kritik der kürzeren Legende vom H. Clemens“, publicat în diariul:

¹⁾ Miklosich I. c. și Dümmler E. Geschichte des ostfränk. Reiches. 2. Bd. pg. 256.

„Archiv für slavische Philologie, herausg. von V. Iagiciu. 3. Bd. Berlin 1879, pg. 79—83, se încercă a demonstra, după socotința noastră cu deplin succes, că Vieața mai scurtă a sfântului Cleminte din fragmentele sinacsariului ohridean nu poate fi considerată ca isvor autentic și demn de credință pentru activitatea lui Cleminte: ba încă arată, cum numai din nepriceperea autorului s'a strecurat în noaia „Vieață“ fabula despre inventarea de către sfântul Cleminte a unui abeceu mai simplu, mai chiar și mai ușor. Într'un loc din „Vieața“ cea mai lungă și mai vechie a sfântului Cleminte se dice (§. 22) că el a tradus pentru Bulgari mai multe cărți bisericești scrise toate într'un grai simplu, chiar și ușor de priceput. Această simplitate, chiaritate și ușurătate a graiului din traduceriile lui Cleminte poate a repurtat'o tradițiunea mai târzie și la literele cele mai simple și mai comode ce se introduseseră acum pe la Bulgaro-Slavi, și astfel s'a strecurat aceasta în „Vieața“ cea scurtă, compusă mult mai târziu de un scriitoriu, carele n'a știut activitatea literară și bisericească a lui Cleminte, precum n'a știut nici evenimentele politice din acel rîstimp, pre cari le narează într'un mod atît de eronat, încît este preste puțină a presupune că a trăit în secolul al 10-le. El face între altele din regele Boris carele, ca creștin, a purtat numele de Mihaiū, doi regi separați; pre Boris îl face tată a lui Mihaiū, și despre Mihaiū dice, că el cel dintiu a luat titlul de „Βασιλεύς“, precînd în realitate cel ce a luat mai întâiu acest titlu a fost Simeon (893—927); asemenea nu știe, că după Boris-Mihaiū a urmat în domnie fiul său cel mai mare Vlademir (888—893) și apoi Simeon.

În urma cercetărilor lui A. Leskien rămîne earăș la întrebare, că cine a fost acela, carele a compilat abeceul așa numit pînă acum cirilic, căci episcopul Cleminte din Velița nu mai poate fi privit sub nici un chip ca compilatoriu al lui.

teră din abeceul glagolitic își află prototipul său în câte o singură literă sau în câte două și trei litere combinate din abeceul cursiv grecesc.

Această opinie a lui Taylor ni pare foarte probabilă, pentru că ni explică lucrul într'un mod mai simplu și mai firesc, decît toate celelalte opinii.

Cit despre originea abeceului așa numit cirilic, toți învățații convin întru aceea, că o parte din literele acestui abeceu, acelea adevărate, ale cărora sunuri se află și în graiul grecesc, nu s'alta decît acurat literele unciale ale abeceului grecesc, după cum eră el întrebuintat la creștinii răsăriteni și apusenii nu numai pe timpul încreștinării și după încreștinarea Bulgaro-Slavilor, ci încă și înaintea de aceasta și anumea chiar din primele secole ale creștinismului.²⁾ Acelea litere însă, ale căror sunuri nu se află în graiul grecesc, sînt adoptate din abeceul glagolitic de mai înainte, căpătînd însă o formă mai simplă, mai plăcută și mai ușoară la scris și mai distinctivă la citit.

§. 23. Opiniune proprie despre inventarea și inventătorii abeceului și cirilic.

Este cunoscut că pe teritoriul Daciei Traiane și în peninsula Balcanică, din jumătatea a două a secolului al 9-lea încoace, n'au locuit alte popoare decît numai Grecii, Romîni, Bulgaro-Slavii, Albanenii și Maghiarii.

Despre Grecii se știe că ei din vechime au avut abeceul său propriu.

Maghiarii, de cînd au început a scrie, s'au folosit numai de abeceul lătesc.

Albanenii au avut și ei din vechime un abeceu propriu, format după cel grecesc, dar' cu timpul a eșit din us. Acest abeceu n'are asemănare nici cu cel cirilic.¹⁾ Astăzi Albanenii, scriind graiul propriu,

²⁾ *Hajdū B. P.* Limba slavică la Romîni în *diarul „Traian“* anul 1869. pg. 175.

¹⁾ *Hahn J.* Albanesische Studien. pg. 280 — 300.

întrebuințează literele grecesci spre aceasta.

Despre Bulgaro-Slavi se știe că, cu ocaziunea încreștinării lor, Ciril li-a inventat un nou abeceu carele, în timpurile mai noăue, poartă numele de glagolitic, după cum s'a arătat mai sus, dară că ei mai târziu, într'un timp încă nedeterminat, au început a se folosi încă și de alt abeceu, de cel așa numit cirilic, și carele mai pe urmă a delăturat, în unele părți, de tot abeceul glagolitic de mai înainte.

Despre Romîni încă se știe, că monumintele lor literare, fie acestea păstrate în graiul străin bulgaroslovenesc, sau în graiul său propriu național romînesc, sînt toate scrise cu litere așa numite pînă acum cirilice, și nici unul macar cu litere glagolitice.

Dacă toate popoarele din peninsula Balcanică și din Dacia Traiană, dacă Grecii, Albanenii, Bulgaro-Slavii și Maghiarii, cînd s'au simțit împinși a serie și ei câte ceva în graiul său propriu, s'au folosit spre aceasta de abeceuri proprii, oare numai Romîni, urmașii coloniilor romane, carile au fundat imperiul răsăritean și carile au schimbat etnografia țărilor din dreapta și stînga Dunării de jos, oare numai ei să fi fost acel popor, carele să nu fi eugetat la compilarea și adoptarea unui abeceu propriu pentru graiul său? Oare putem noi admite cu drept cuvînt, ca Bulgaro-Slavii să și fi format două abeceuri proprii, și încă într'un interval foarte mic, cam de 60 pînă la 190 de ani, precînd Romîni să nu fi avut nici unul propriu al său? Noăui cel puțin ni cade greu a admite un lucru ca acesta, pentru că și Romîni au avut o viață culturală neînteruptă, de nu mai intensivă, apoi cel puțin tot așa ca și a celorlalte popoare conlocuitoare și vecine. Și de n'ar fi avut de timpuriu o viață proprie culturală, de bună samă că ei nu s'ar fi putut păstră pînă 'n ziua de astăzi ca națiune, și încă cu națiune de valoare! Un

popor carele are un abeceu propriu, un abeceu primit dela încreștinătorii săi și format prin înspiraie dumnezeiască, un abeceu așa dîcînd sacru, sfințit; un popor carele are astfelu de abeceu și se folosește de dînsul mai mult timp tocmai la trîducerea și conservarea cărților sfinte și religioase, oare este cu puțință, ca el din senin, fără de nici o ansă sau îndemn, să și părăsească acest abeceu și să caute a și formă altul din nou? Noi șcim că popoarele, după ființa lor, sînt foarte conservative, și biserica lor încă și mai conservativă. Nici poporul, nici biserica, fără de vre o necesitate internă sau esternă, nu permit înnoiri. Așa credem noi că și Bulgaro-Slavii, fără de vre o necesitate internă sau esternă, nu și-au schimbat propriul abeceu, primit ca dar de botez dela apostolii încreștinării lor, cu altul mai nou, de și mai simplu și mai comod, dar' cu carele nu erau împreunate nisece suvenirii atît de gingașe. Sîngură simplitatea și comoditatea literelor nu este în stare nici chiar în dîia de astăzi a înduplecă pre Bulgari, Sirbi și Ruși a părăsi boacănu și greoiul abeceu cirilic și a l' înlocui cu cel mai frumos și mai comod lătinesc. folosit de celealalte popoare ale Europei!

Deci noi presupunem, că abeceul așa numit cirilic nu a fost compilat nici de vre un Bulgaro-Slav, nici dintru început pentru usul Bulgaro-Slavilor, ci de vre un Român și pentru usul Romînilor, și că de la Romîni a trecut apoi acest abeceu la Bulgaro-Slavi, cam tot într'acelaș mod, cum s'a încuibat graiul bulgaroslovenesc prin bisericile Romînilor, și mai pe urmă și în administrațiunea staturilor lor. Noi presupunem un felu de schimb săvârșit între Romîni și Bulgaro-Slavi. Acestia au dat Romînilor graiul bulgaroslovenesc, ear' Romîni li-au dat lor abeceul grecoromînesc.

Această presupunere o rădîimăm de o cam dată încă pe următoarele considerări.

Pe la mijlocul seculului al 10le se detronează dinastia regească bulgaroslavă de pînă atunci, și tronul il ocupă un comite Român, Șisman cu numele, dimpreună cu patru fii ai săi: David, Moise, Aron, și Samuil.¹⁾ Sub aceștia împreună (963—976), sub Samuil sîngur (976—1013), sub Roman s. Radomir fiul lui Samuil (1013—1014) și sub Ion Vlad fiul lui Aron (1014—1019), adevă în decurs de 56 ani, imperiul bulgaroromînesc apusean, adevă Macedonia, Tesalia, Epirul, munții Pindului, adevă tocmai acele părți, pe unde elemîntul romînesc eră foarte puternic pe timpurile acelea, — și de la 976 și cel răsăritean a stat sub regi Romîni. În timpul acesta locuitorii din Bulgaria au petrecut în neconțință agitațiune, în răsbele neîntrerupte, parte civile, parte cu împărații Biđanțului. Aceste frecări și frămîntări, interne și externe, au trebuit să deștepte și în Romîni simțul național și o ambițiune națională, mai ales vădînd că membri mai puternici din mijlocul lor au ajuns pînă la cîrma statului și se și manțin acolo, de și cu multă greutate.

Tot pe timpurile acestea a început a se manifesta cu vioiciune și secta Paulicianilor s. Bogomililor, carea și făcea propaganda mai ales la poporul de jos.

De timpurile acestea foarte turburoase și agitate s'au folosit poate Romîni și au început a cugeta la sine și la interesele sale naționale și culturale. Și poate acuma și-au compilat și ei un abeceu propriu pentru graiul său, folosîndu-se parte de abeceul grecesc, carele acum din vechime li eră familiar, și parte de abeceul cel nou al Bulgaro-Slavilor. Cel puțin, esimplul Bulgaro-Slavilor cu inventarea unui abeceu propriu pentru dînsii eră încă proaspăt în memoria tuturor și foarte ademenitoriu și îndemnătoriu pentru Romîni.

¹⁾ *Șincariu G.* Cronica Romînilor sub anul 963 etc. — *Safarik.* Geschichte der Bulgaren. Prag 1876. pg. 186 ș. a.

Literele, din carile este compus abeceul dis cirilic, militează foarte mult pentru compilarea lui de către un Român. Românii mai mult decât Bulgaro-Slavilor li eră cunoscut abeceul grecesc. Cu scrisoarea grecească se familiarisaseră Românii din timpul, de cînd au fost aduși ca coloni în peninsula Balcanică și în Dacia Traiană. Graiul grecesc l-au avut ca grai cultural chiar și atunci, cînd în tot imperiul roman domnîa numai singur graiul lătesc. Graiul grecesc și scrisoarea grecească au domnit în biserica Romînilor fără întrerumpere dela încreștinarea lor de pe timpurile Apostolilor și pînă la introducerea graiului bulgaro-slovenesc, ba chiar și după aceasta. În scurt, Românii erau atît de familiarizați și concrescuți cu scrisoarea grecească, încît eră preste puțină să nu se folosească de dînsa atunci, cînd pentru prima oară au început a se încercă a scrie și în graiul său propriu național. Adoptarea abeceului grecesc, întru cît acesta cîrrespunde cu sonurile graiului romînesc, eră așadară o necesitate absolută pentru Romîni. Ei n'ar fi fost în stare a compune un abeceu pentru graiul său național, fără a recurge înainte de toate la cel grecesc.

Pentru Bulgaro-Slavi, lucrurile stăteau de tot altmîntre. Pe cît timp au fost ei păgîni și petreceau în stat propriu, separat de al Grecilor, abeceul grecesc nu putea găsi nici intrare, nici trecere la dînsii. Înainte de încreștinare, ei nu aveau și nici nu se foloseau de vre o scrisoare proprie. Cel puțin un călugăr din secolul al 10le, cu numele Hrabru, ni încredințează despre aceasta. Și cînd s'au încreștinat, poate toemai pentru că nu cunoscău, sau ni le plăcea abeceul grecesc usitat pe atunci, Ciril li-a compus altul nou, diferit de abeceurile întrebunțate de popoarele conlocuitoare și vecine.

După încreștinarea Bulgaro-Slavilor și după adoptarea de către dînsii a unui abeceu propriu, Românii, ca conlocuitori

și vecini, și acum și ca coregionari cu Bulgaro-Slavi, curînd s'au făcut cunoscuți și cu noul abeceu, pentru că așa îndată au început a se introduce și prin bisericile Romînilor graiul bulgaroslovenesc, precum am căutat să demustrăm aceasta în cursul nostru pentru istoria limbii și literaturii romînesce.

De aici se vede că Românii cunoscău nu numai abeceul grecesc, dară și cel nou inventat pentru Bulgaro-Slavi și se și familiarisaseră cu dînsul. Deci, pentru un Român eră cu neputință ca să nu se folosească și de abeceul Bulgaro-Slavilor, vrînd a compune pentru sine un propriu abeceu. Și întru adevăr, abeceul așa numit cirilic constă numai din litere luate parte din abeceul uncial grecesc întrebunțat prin secolele al 9le pînă al 12le, și parte din abeceul Bulgaro-Slavilor, așa numit glagolitic.

Pe lingă aceasta să ni mai aducem aminte și de alt lucru! La anul 1019, imperiul așa numit bulgaroromînesc a fost cucerit de Greci, și a rămas sub dominața grecească 166 de ani, pînă la anul 1185. În răstimpul acesta, Românii, cel puțin cei din peninsula Balcanică, au fost earăș uniți sub acelaș imperiu. Comunicarea lor unii cu alții nu eră acû împiedicată prin margini politice. Acumă mai ușor s'au putut ei înțelege între sine, a se consolida naționalicesce și a face planuri pentru eliberarea lor comună și pentru înființarea de staturi proprii. Deci, dacă inventarea, sau mai bine dîcînd, compilarea abeceului cirilic n'a cădût în timpurile cele sgomotoase dintre anii 963 și 1019, apoi de bună samă că această compilare a trebuit să se fi fost întîmplat în acest răstimp al domniei Grecilor, adecă între anii 1019 și 1185.

Într'acest răstimp, chiar de ar fi fost voit Românii, în urma deșteptării conștiinței lor naționale, a se folosi și de abeceul lătesc și a l' adopta pentru graiul său propriu, Grecii n'ar fi fost permis un lucru ca acesta, de oarece pe timpurile

acestea există o mare încordare între biserica răsăriteană și cea apuseană, iscată din ambițiunile de domnie mai largă și de supremație atât din partea patriarhului din Roma cât și a celui din Constantiniana. Pe lângă acestea mai este de considerat, că în inscripțiunile lapidare latinesci încă se usitau literele unciale ale abeceului grecesc, chiar și în imperiul apusean, și aceasta încă prin primele secole ale creștinismului.¹⁾

În răstimpul acesta și nu mai târziu a trebuit să fi fost compilat abeceul așa numit cirilic, pentru că din secolul al 11-lea încoace, cam de pe anul 1047, există acum documente literare scrise cu acest abeceu.

Chiar de n'am voi să admitem, că Românii au început a scrie între anii 963 și 1185 în graiul său propriu, totuș compilarea abeceului așa numit cirilic și folosirea lui mai întâiu de cătră dinșii ar rămîne mai mult decît probabilă.

Ne-am încercat să arătăm în cursul nostru pentru istoria limbii și literaturii rominesci că graiul bulgaroslovenesc a început a se introduce prin bisericile Românilor, atât ale celor din peninsula Balcanică cât și ale celor din Dacia Traiană, de odată cu introducerea lui prin bisericile Bulgaro-Slavilor conlocuitori și vecini cu dinșii. Românii erau din vechime dedați cu scrisoarea grecească. Scrisoarea bulgaroslovenească, numită mai târziu glagolitică, era nu numai străină pentru dinșii, dară și foarte necomodă și grea la scris. Ce lucru mai firesc putea fi dară pentru copistii Români, chiar ai cărților bulgaroslovenesci, decît ca ei să caute a delătură din noul abeceu, cît cu putință mai mult, toate greutatețile împreunate cu scrisul și cu cititul lui. În modul acesta prea ușor s'a putut întâmpla, ca Românii, fie numai ca simpli copişti, sau ca traducători, ori chiar ca compunători, să caute a îndepărta din noul abe-

¹⁾ *Hajdēu B. P.* Limba slavică la Români în „Traian“, anul 1869, pg. 175.

ceu acele litere, ale căror sunuri aveau litere mai comode la scris și mai ușoare la citit în abeceul grecesc și a le înlocui cu acestea. Această schimbare de litere o puteau face Românii cu atita mai ușor, pentru că ei nu vedeau în abeceul bulgaroslovenesc nici înspirare dumnezească, nici vre un dar de botez, ca Bulgaro-Slavii, ci numai necomodate și greutate la scris și la citit. Ba încă din punct de vedere al vechietății usului în biserică și al venerabilității literelor în urma acestui us, Românii trebuiau neapărat să dea literelor grecesci preferință înaintea celor bulgaroslovenesci. Românii au adoptat prin bisericile sale graiul slovenesc, pentru că li era tot așa de străin ca și cel grecesc, ba încă graiul bulgaroslovenesc, din cauza conlocuirii lor, îl pricepeau mai mult decît pre cel grecesc, precînd literele bulgaroslovenesci nu le cunosea nimine, ear' cele grecesci li erau de tot familiare și de aceea nu s'au despărțit de dinsele, ci le-au păstrat și la scrierea noului grai adoptat în biserică. Cărțile bulgaroslovenesci, scrise cu noul abeceu compilat de vre un Român, s'au răspîndit apoi mai departe pe la toate semințiile slavice dimpreună cu cărțile prescrise sau traduse de dinșii. Prin acestea s'a introdus la dinșii noul abeceu. Simplitatea și comoditatea literelor lui pe de o parte, ear' pe de alta fapta că îl aflau tocmai prin cărți sacre bisericesci, au înduplecat pre Bulgaro-Slavi de a se folosi și ei de dînsul.

Astfelîu încurînd s'a răspîndit abeceul numit cirilic pe la toate semințiile slavice, delăturînd, din cauza perferințelor ce le avea, abeceul glagolitic usitat mai înainte.

În chipul acesta, credem noi, că s'ar putè esplică foarte bine și în mod firesc compilarea și folosirea mai întâiu de cătră Români a abeceului așa numit cirilic chiar și atunci, cînd n'am voi sau n'am putè admite, că Românii au compilat abeceul cirilic pentru scrierea graiului său propriu. Și într'un caș și'n altul, noi privim abe-

ceul așa numit cirilic mai mult ca proprietate primitivă a Românilor, și că de la Români, prin copiile și traduceriile cărților bisericești făcute pe teritoriul românesc, sau de Români, în graiul bulgaro-slovenesc, s'a lătit apoi pe la toți Bulgaro-Slavii, cari au rămas, ca și Români, pe lângă biserica răsăriteană. Căci, încă odată, noi nu putem concede, că înșiși Bulgaro-Slavii să fi rădicat într'un timp atât de scurt o propagandă în contra propriului său abeceu, a unui abeceu atât de prețios și venerabil din punct de vedere al pioaselor suveniruri împreunate cu ivirea lui, și să'l fi înlocuit în partea cea mai mare cu literele unui abeceu mai mult străin și indiferent.

Opiniunea noastră, oricât de hasardată s'ar părè ea la prima vedere, totuș este menită a ni esplică într'un mod mai simplu și mai firesc decît pînă acum, atât ivirea abeceului așa numit cirilic, cît și lățirea lui, și ni arată, că și Români, dela deșteptarea lor ca popor propriu, n'au încetat de a pune și mîna și vîna la dirigerea destinelor popoarelor conlocuitoare și vecine.

§. 24. Valoarea sonetică a literelor din vechiul abeceu.

Încercîndu-ne a determină valoarea sonetică a literelor din vechiul abeceu românesc, n'o putem face aceasta decît parte țînîndu-ne de nisece principii generale, parte avînd în vedere pronunța de astăzi a cuvintelor.

Este o lege constantă în dezvoltăciunea omenească, ca omul, împins de vre o trebuință, să nu caute a inventa și a folosi pentru îndestularea ei decît un singur mijloc, mijlocul cel mai propriu. Această lege a trebuit să predomnească și la inventarea unui abeceu. Dintru început, de bună samă că nu s'au creat mai multe litere decît sonuri simple aveà un grai, nici mai multe semne pentru represîntarea aceluiaș son. Mai curînd este posibil, ca vre un son nedezvoltat încă deplin, nu

prea tare marcat, nici prea bine destins, sau încă negeneralizat cum se cade, să nu și fi găsit represîntațiunea sa în abeceul inventat, decît să admitem, că s'au creat mai multe litere decît sonuri, sau mai multe semne pentru unul și acelaș son. Este așadară lucru mai firesc, ca un abeceu să aibă, la inventarea sa, mai puține litere decît sonuri simple a avut graiul pentru care este destinat, decît contrariul. Numai atunci cînd se adaptează vre un abeceu străin, fără de a'l acomoda mai întîi, prin eliminări și prin creări noăue de litere, la sonurile graiului adoptătorii, sau cînd vre un abeceu n'a ținut samă de dezvoltarea sonurilor din grai, cînd nu s'a completat cu timpul, ci a suferit să se învechiească: numai într'aceste cazuri întîmpinăm fenomenul, ca vre un abeceu să aibă unele litere de prisos, ear' altele să represînte mai multe sonuri diferite.

Acest fenomen ni'l arată toate graiurile romanice, și cu deosebire graiul românesc carele, mai înainte de adoptarea literelor lătinesci, aveà un abeceu cît se poate de perfect, de și nu tot atât de frumos și de espeditiv.

Abeceul de care s'au folosit Români pînă la finea secolului trecut și chiar în prima jumătate a secolului acestuia, abeceul așa numit cirilic, după noi abeceul adevărat românesc, în ființa sa n'a fost altul decît cel grecobizantin, întrebuintat înainte și după începutul erei creștinesci de popoarele locuitoare spre mîeadădi de la Dunăre, între marea Neagră, Albă s. Mediterană, și Adriatică.

Români, cînd au început a se folosi de acest abeceu, nu l-au adoptat numai pur și simplu, ci l-au acomodat mai întîi cu deamăruntul graiului propriu, eliminînd din el unele litere de prisos, precum pre ψ, ξ, ς și ρ (§. 20), și creînd din nou, sau adoptînd din alte abeceuri cunoscute, precum din cel așa numit glagolitic, după noi adevărat cirilic (§. 21 și 22), unele litere pentru acele sonuri

proprie graiului românesc, pentru înfățișarea cărora nu se află litere în abeceul fundamîntal grecobizantin. Astfeliū aū ajuns ei la un abeceū foarte deplin și curęspunđătorii la toate nuanțele sonorilor graiului românesc, compus din 36 de litere. (§. 20, pg. 286).

Valoarea sonetică a acestor 36 de litere nu este astăđi la toate mai pre sus de orice îndoială. Numai doăueđeci din ele, adecă: *а, в, г, д, е, ж, к, л, м, н, п, р, с, т, ф, ц, ч, ш* și *у* aū avut o valoare sonetică constantă și neîndoioasă. Aceasta rezultă de acolo, că ele se găsesc cu aceeaș valoare sonetică la toate popoarele, cari s'aū folosit de acest abeceū, și carile aū avut în graiul său sonorile represîntate prin ele. Aceste litere trebuie să fi represîntat și în vechiul și primitivul abeceū românesc tot aceleaș sonori, pre cari le-aū represîntat cît timp s'aū folosit Romîinii de ele, sonori cari și astăđi se află bine destînse în graiul românesc.

Nu tot așă de chiară și de neîndoioasă este valoarea sonetică a celorlalte șesesprădece litere: *з, и, ѓ, о, w, њ, љ, њ, њ, њ, њ, њ* și *џ*. Nedumerirea însă nu ăce nici în natura acestor litere, nici în caracterul sonorilor graiului românesc ce le represîntă ele, ci această nedumirire se nasee din usul foarte variat ce mai târđiū s'a făcut de ele, din scrisoarea de tot necoreactă și neconsecentă a cuvintelor din monumintele literare păstrate și cunoscute pînă acum.

Pe timpul cînd s'a compus și s'a acomodat graiului românesc acest abeceū, toate aceste șesesprădece litere trebuie să fi represîntat, fiecare, cîte un sîngur son propriū, simplu său compus, bine marcat și bine destînse de toate celelalte. Dintru început și scrisoarea trebuia să fi fost deplin curęspunđătoare cu sonorile din graiū, represîntate printr'însa. Mai târđiū însă, după ce Romîinii scriitori aū uitat mernirea primitivă a unor litere, și după ce și sonorile represîntate prin unele din a-

ceste șesesprădece litere aū început ași pierde din caracterul său destinctiv și a se mai asemēnă unele cu altele: a început a se ivi confusiune și în întrebunțarea literelor, și scrisoarea a deveni necoreactă, neortografică. Această confusiune s'a făcut cu atîta mai mare, cu cît mai mult s'a sters din consciința scriitorilor caracterul destinctiv al sonorilor represîntate prin acele litere.

Voind a precisă cu oarecare acurăteată valoarea sonetică a acestor 16 litere din primitivul abeceū românesc, ne vom răđimă pe pronunța de astăđi a cuvintelor, pe sonorile ce și astăđi există în graiul românesc, cu toată desvoltăciunea lui seculară, carea a modificat și înmulțit multe în domeniul sonorilor.

1. Valoarea sonetică a literelor *s* și *з*.

Literele *s* și *з* n'aū represîntat, precum ar crede unii și după cum ar rezultă din mai toate monumintele literare din seculul al 18le înceace, numai un sîngur son, pre sonul represîntat astăđi de unii prin *z*, de alții prin *д*, sau prin *z* și *д* deodată, ci aceste litere aū represîntat, fiecare, cîte un son propriū, bine marcat și bine destînse. Aceste sonori n'aū dispărut nicînd din graiul românesc; ele se aud și astăđi în pronunța Romînilor, cu deosebire în pronunța populară. Poporul romîn pronunță pre *s* din cuvintele: *ашимз, влжнши, сеџ, ши, силе каш, кресџрз, кдтесаре, лжнцеш; мжнс, szp, самз, жнкзашт, џрмес*, etc. etc. într'un felii, și 'n alt felii pre *з* din cuvintele: *заклжз, зздџх, зиди змџаце, зори, дезлега, избџ, извор, пизмз, рзвџнаре* etc. etc. Sonul literei *s* este mai aspru și curęspunde cam cu sonul ce'l căpētăm rostind deodată sonorile represîntate prin literele *d* și *z* = *dz*. Din această causă 'l-aū și represîntat unii prin *dz*, scriînd: *dzeū, dzi, Sturdza*, etc. Noi, voind a'i păstră esistența deplin îndreptățită și în abeceul actual lătinesc, 'l-am represîntă totdeauna prin *д*, pentrucă originea lui mai apro-

piată sau mai depărtată a fost și este sonul literei *d*. Sonul literei *z* dincontra este mai moale, deplin egal cu germînescul *s* din: blasen, Gläser, lesen, Maser, rasen, etc.; sau cu itălienescul *s* din: casa, inchiusa, Milanese, rosa, etc. Acest son se scrie astăzi cînd cu *z*, ca în: zare, zăbavă, zimbî, zori, zugrumă, ieaz, viteaz, groază, etc. sau cu *s*, ca în: deslegă, smulge, a sbiera, sbor, sburdare, răsboi, rosă, dosă, etc. Și esistența acestui son este deplin îndreptățită în graiul romînesc și în scrisoarea romînească. Noi 'i-am-dă și lui o literă proprie, și 'l-am înfățișă în abeceul lătinesc de astăzi prin litera *z* spre distincțiune de sonul literei *d* = *s*.

Caracterul distinctiv al acestor două sunuri este păstrat cu o rigoare și consecință esimplară în scrisoarea Codicelui Voronețean. Aici nu întimpinăm nici o confusiune în întrebuintărea lor. Toate cuvintele, în cari și astăzi se aude sonul literei *d* = *s*, le aflăm scrise totdeauna cu *s*, ca: *дсминесеѣ, си сѣкче, сикѣ, крессѣрз, аз.лнцеси*, etc. etc., și toate, în cari se aude sonul literei *z* = *z*, le găsim scrise cu *z*, ca: *зависѣоу, звалеле, зворице, зидирѣ, змоуасемнз, зори, дезлегз, дезсиесеѣ, рззѣюдека, рззвретитз*.¹⁾ etc. Singura confusiune ce am pute-o constată aici, ar fi nu schimbarea acestor două sunuri unul cu altul, ci trecerea lui *s* în *ц* și *ч* în cuvintele: *цичи*^{46/12} *циче*^{65/10}..., *чиче*^{136/11}; *спрецичи*^{68/3}, *спрециче*^{82/12}, trecere care se mai găsește și prin alte monuminte literare vechi.²⁾

2. Valoarea sonetică a literelor *и* și *і*.

Cumă literele *и* și *і* au represîntat în primitivul abeceu romînesc sunuri proprii, sau cel puțin nuanțe bine marcate și bine destinse ale aceluiaș son, aceasta credem că rezultă nu numai din esistența lor în acel abeceu, ci mai virtos din fapta, că chiar pînă 'n diua de astăzi încă nu s'a

șters din graiul romînesc, cu deosebire, două nuanțe caracteristice ale sonului înfățișat acum prin *i*. Acest son se rostesece une ori foarte scurt, abiă audibil, ca în: noi, cai, fagi, frați, lupi, etc., — ear' alte dăți plin, sau chiar lung, ca în: vin, mine, limpede, frige, fugi, răpi, etc. Puțina audibilitate a acestui son o notează astăzi unii scriitori punînd deasupra literei *i* semnul scurtării, scriindu-o *i*, ear' plinătatea și lungimea lui nu o mai vedeață nime, întrebuintînd pentru aceste căduri litera *i* pur și simplu, sau cu vre un accent deasupra cînd are tonul.

După socotința noastră, literele *и* și *і* trebuie să fi represîntat în primitivul abeceu romînesc pre cîte una din aceste două nuanțe ale sonului *i*. Care însă dintre aceste două litere a represîntat pre *i* scurt, și care pre *i* plin, aceasta nu este ușor de demonstrat. Această greutate ăce în lipsa de monuminte literare din primele secole, în cari s'a început a se scrie și romînește, adecă cam de prin seculul al 9le încoace. Totuș un lucru ni vine foarte tare întru ajutoriu. În graiul romînesc, *i* scurt provine mai ales la finea cuvintelor, cînd dinnăntea acestei litere nu se aud două consonante, dintre carile cea de pe urmă să fie *l*, sau *r*. Acest *i* scurt de la finea cuvintelor este represîntat în toate monumintele literare vechi, de regulă, prin *и*, ear' nu prin *і*. Abateri sînt foarte puține. Această faptă ne decide a atribuî literelor *и* represîntarea sonului jumătățit al literei *i* de astăzi, și a crede că dintru început, în scrisoarea primitivă romînească, litera *и* a represîntat numai pre *i* scurt, ear' *і* pre *i* plin, sau lung. Întru sprijinirea acestei păreri mai aducem încă și considerarea, că literele vocalelor iotate, adecă *іа*, *іа* și *ію*, despre carile vom vorbi mai la vale, au avut de fundămînt la formarea lor nu pre litera *і*, ci pre litera *и*. Este cunoscut, că abreviatorii se folosiău adeseori de vre o linie a literei precedente spre a formă pre cea consecentă, adăugînd aceleia trăsurile ca-

¹⁾ Veđi la Vocabulariu.

²⁾ *Најдѣи В. Р.* Cuvente den bătrăni t. 2. pg. 130.

racteristice ale acesteia. Această datină n'a fost necunoscută nici urdătorului abeceului. De vom luă bine sama la trăsurile din din cari sînt compuse numitele litere iotate, nu ne vom pute desbărà de ideea, că ele n'ar fi formate din litera и adăugîndu'i în dreapta trăsurile caracteristice ale literei neiotate.

Obiecțiunea cea mai puternică ce s'ar pute face încontra acestei socotinți, este fapta, că în monumintele literare vechi cunoscute pînă acum, litera и represintă nu numai pre i scurt de astădi, ci și pre i plin, ba încă pre acesta poate de mai multe ori, decit o face aceasta litera і. Litera і represintă pre i plin, de regulă, numai atunci, cînd este urmată de vre un son vocalic, ca în: *финндс, прі,л, фраціи, дівкю, тимпсрїе*, etc. O esplanare plausibilă a acestui fenomen, sau mai bine dîcînd, a acestei confusiuni mai tîrzie, n'am pute-o află, decit doară în înriurirea graiului și a scrisorii grecesci, unde litera *η*, prototipul literei и, în evul mediū și pînă astădi a represîntat încă sonul plin al literei i. Și se scie, că graiul grecesc a fost graiū cultural la Romîni timp foarte îndelungat.

3. Valoarea sonetică a literelor o și w.

Literele o și w n'aū avut dintru început unul și acelaș son, și nici n'aū putut fi confundate una cu alta ca în scrisoarea mai tîrzie din monumintele păstrate și cunoscute. Ele aū represîntat, fiecare, cîte o nuanță bine marcată și bine destinsă a sonului înfățișat astădi prin o pur și simplu. Chiar și acum, graiul romînesc ni arată doăne diferințări ale acestui son, adecă diferințarea lui în ūo și oa, respective ūoa.

Sonul ūo provine mai ales la începutul cuvîntului. Aici, Romînul nicîcînd nū pronunță un o pur, ci totdeauna ūo, precum: ūom, ūou, ūochiū, ūorb, ūos, ūopt, etc. Chiar și în lăuntruл cuvîntului aūdim foarte adese ori rostindu-se: tūot, tūoatā, būou, mūort, mūoartā, tūort, pūopā, plūop, glūod, cūorn, fūoc, cūopt, cūoaptā, etc.

În monumintele literare vechi este o regulă generală, că la începutul cuvîntului se scrie numai w, ear' nu o. Asemenea și în lăuntruл cuvîntului se scrie totdeauna w acolo, unde în rostirea de astădi se aude sonul diferințat ūo. Abateri dela aceste reguli sînt rare; mai dese în monumintele literare mai noaue. Această împrejurare ne face pre noi a crede, că în vechiul abeceū romînesc litera o a represîntat sonul pur al acestei litere, ear' litera w diferințarea lui în ūo, ear' nu în oa. precum pretinde eruditul T. Cipariū,¹⁾ căci esimple de feliiл acesta sînt foarte rare, și apar numai ca nisce abateri purcese din nesciînța sau din reaūa pronunță a scriitoriiл.

4. Valoarea sonetică a literelor s și oу.

Literele s și oу încă aū trebuit să fi represîntat dintru început nisce nuanțe precise ale sonului u. Acest son are și în diūa de astădi, cu deosebire, trei nuanțe bine marcate în rostire, adecă: ūu, u și ū. Nuanța dintiū provine la începutul cuvîntelor, precum: ūunt, ūunde, ūumār, ūurlā, ūușā, etc.; dară și în lăuntruл lor atunci cînd are tonul, ca în: tūunde, mūunte, lūup, fūus, cūuc, mūuc, drūum, sūunā, etc.

A doāua nuanță, adecă u pur, provine în lăuntruл cuvîntelor, unde nu se aude nuanța ūu, lucru care atîrnă foarte mult dela rostirea individuală; de regulă însă acolo, unde u nu ăace sub ton; d. e. cumātru, cucoarā, bunātate, gutunariū, turturicā, judecatā; etc. — și apoi la finea cuvîntelor țarmurite în doāue consonante, dintre carile cea de pe urmā este l sau r, ca în: socru, lotru, aflu, suflu, etc.

A treia nuanță, ū scurt adecă, provine mai ales la finea cuvîntelor atunci, cînd innāntea lui se află vre o vocală, precum: daū, laū, sāū, tāū, leū, mieū, riū, friū, chiū, fiū, noiū, boū, cuū, lucrātorii, amnariū etc.

¹⁾ *Cipariū T.* Principia de limba. Blasiu. 1866, pg. 358, p. 2.

Cele mai vechi monuminte literare ni arată, că în vechime s'a pronunțat u de la finea cuvintelor astăzi consonantice. De aici urmează, că pe timpul cînd Romîniî 'și-au compilat un abeceu propriu n'a esistat în graiul romînesc un ũ scurt, aproape neauđibil ca astăzi; că pe atunci n'au putut esista așadară decît doăue nuanțe de u, adecă u pur și apoi nuanța lui de la începutul cuvintelor și de sub accent din lăuntru lor. Prin urmare și literele **ŝ** și **ou** din vechiul abeceu nu puteau represînta atunci decît una pre sonul u pur, ear' cealaltă diferențarea lui în ũu. În monumintele literare vechi găsim la începutul cuvintelor, de regulă, numai **ou**, precînd la mijloc și la fine mai adese ori **ŝ** decît **ou**. Această faptă ne face pre noi a presupune, că dintru început litera **ŝ** a represîntat sonul u pur și simplu, ear' litera **ou** nuanța lui de ũu.

Confusiunea mai tîrđie în scrierea acestor doăue sonuri se esplică foarte ușor parte prin fina diferență dintre u pur și nuanța lui de ũu, parte și prin ivirea lui ũ scurt. Acesta, pînă ce a devenit, în unele cađuri, de tot mut, neauđibil, și a fost înlocuit cu **k**, încă a fost represîntat mai ales prin **ŝ**.

5. Valoarea sonetică a literei **z**.

Sonul literei **z** a ocupat în graiul vechi romînesc un teren mult mai estins, decît îl are în cel modern. Sonul acestei litere, cel puțin pentru cele mai vechi monuminte literare, cu atîta mai mult pentru timpul cînd Romîniî au adoptat și au acomodat graiului său vechiul abeceu, n'a putut fi dubios, pentrucă și în diua de astăzi acest son n'are mai multe nuanțe; el n'a avut nici dintru început, pentrucă altfelii am affă și pentru dînsul, ca și pentru celealalte sonuri, mai multe litere. Dacă totuș 'l-am pus aici între literele cu sonuri, dacă nu dubioase, apoi cel puțin contestabile, cauza este, că ici colea prin unele monuminte literare din seculul al 16le încoace affăm litera acestui son scrisă

acolo unde, dacă judecăm după pronunța de astăzi a acelor cuvinte, nu poate ave nici o valoare sonetică, și unde nu poate represînta alta decît doară pre un ũ scurt, sau chiar mut, neauđibil, ca în: **кѡвѡнтѡ, аѡ ѡсѡтѡ, Чернеѡцѡ, сѡтѡ, кѡнѡдѡ, дѡнѡдѡ, тѡрѡгѡ, Дѡмитрашкѡ, Іѡнѡ, дрептѡ, etc.**¹⁾

Această confusiune însă nu e alta decît o înrîurîntă și o imitare fără înțeles a scrisorii bulgaroslovenesci din biserica Romînilor.

6. Valoarea sonetică a literei **п**.

Litera **п** a represîntat dintru început în abeceul Romînilor un son nasal de tot particular, o amestecătură vocală consonantică, compusă din sonurile represîntate astăzi prin **în** și **îm**, ear' nici decum numai pre sonul **î** sîngur. Un son curat **î** nu esistă pe atunci în graiul romînesc. Acesta s'a desvoltat mai tîrđiu și anumea din sonul primitiv al literei **п**, mărindu-se cu timpul mai bine și separîndu-se apoi de tot sonul consonantic **n** și **m**.

La aceasta socotîntă ne conduce nu numai întrebuintărea literei **п** în scrisoarea Codicelui Voronețean, ci chiar și în a altor monuminte literare din seculul al 16le și 17le.²⁾

În Codicele Voronețean litera **п** are valoarea sa primitivă:

a) curată în cuvinte pe care le rostim astăzi:

1. cu **în**, precum: **п**^{3/5}: **пкисѡрѡ**^{33/12-13}; **а ши пѡѡрѡ**^{122/12}; **птрѡ**^{29/3}; **пвѡѡрѡ**^{137/10-11}; **дїп**^{1/8}; **прїп**^{19/17}; etc.

2. cu **îm**, precum: **пвѡлю**^{20/13}; **пр'к'вѡлѡ**^{7/5}; **ѡѡрѡ ппѡдѡн**^{9/11}; etc.

b) alterată ceva în cuvinte rostite acum:

1. cu **m**, precum: **сѡпвѡтѡ**^{15/9}; **тѡппѡсѡ**^{35/3}; **оѡпвѡѡрѡ**^{113/7-8}; **лнпвѡѡрѡ**^{27/10};

¹⁾ B. P. Hajdău. Cuvente den bătrăni, t. I. pg. 55, 62, 84, 90, 93, 115, 132, 157, 161.

²⁾ B. P. Hajdău. Cuvente den bătrăni I. pg. 5—12, 18—19, 23... 345—406, 411—415; t. 2. pg. 56, 84, 108, 128, 157, 195, etc.

пoтѣлпирѣ ³⁰/₁₋₂; скѣлбарѣ ¹¹³/₇; корѣ
скѣлпзрѣ ¹⁶⁹/₃; etc.

2. cu n, precum : лѣлгѣ ¹⁶/₂; фрѣлгѣ ¹⁵/₁₀;
оуѣ ⁴⁰/₆; проуѣлоуѣ ¹⁷/₁; оуѣлгѣндѣ
¹³⁴/₁₀; деѣлгѣтоаре ¹²⁶/₃₋₄; неѣспнѣлѣдѣ-
се ²⁸/₅₋₆; миѣлчюри ¹⁵⁰/₁; ѡ мѣлрка ⁹³/₃; etc.

3. cu n simplū înloc de лр, precum : пѣл-
рѣ ла ²/₁; пѣлрѣ ¹⁵/₁₀; сѣлрѣ ³⁰/₁₂; чѣл-
рѣ ⁵/₁₀₋₁₁; неѣлрѣ ⁹⁴/₁₂; неѣроуѣлрѣ
¹⁵¹/₁₄; веѣлрѣ ³/₂; лоуѣлри ³/₇; споуѣлрѣ
⁵/₄₋₅; слѣлвнчюлри ⁶³/₂₋₃; тѣлгѣлри ⁷⁴/₁₁;
дѣлрѣчеллши ¹²⁴/₁₄; дѣлрѣлѣлрѣл ¹⁵⁵/₁₁; etc.

c) o valoare sunetică îndoioasă în cu-
vînte ca : лѣлрѣлешѣ ⁴/₈; пѣлрѣлѣлрѣ ²³/₁₃;
лѣлрѣлдрѣ ⁹⁷/₁₃; нѣлпoвѣдѣлрѣл ⁶/₈; чѣлрѣлнчѣ
⁶/₁₄; фрѣлрѣлѣлѣлн ²⁸/₁; кѣлрѣлѣлнсе ¹⁶/₁₀; се
цѣлрѣ ¹⁵³/₁₃; прѣлрѣл ⁵⁴/₁₃; пророчѣлрѣл ²⁶/₁₃₋₁₄; etc.

d) valoarea curată a sonului literei î,
precum : лнчѣлоуѣлрѣ ⁴/₁₃; лнлгоуѣлрѣлрѣл ⁶/₁₄;
лнлѣлнлнл ²⁴/₇; дѣлрѣл ⁷⁶/₉; прѣлрѣл ²/₁₃. etc.

Întrebunțarea mai târzie a literei л
ca un feliū de echivalent atît pentru re-
presîntarea sonurilor curate m și n cît
și a sonului curat vocalic î credem că
militează foarte mult pentru valoarea lui
primitivă, vocală-consonantică nasală.

Exemplele de mai sus ni arată că, pe
timpul cînd s'a scris testul actual al
Codicelui Voronețean, sonul primitiv al
literei л se desfăcuse acū în sonul vo-
calic al literei î și în sonul consonantic
al literelor m și n. În scrisoare însă, mai
ales atuncia cînd se prescrieă de pe alte
monumente vechi, sau cînd scriitorul nu
eră bine versat cu scrisoarea răsvechie,
se păstră une ori scrierea vechie, alte
dăți însă se modernisă sub înrîurînta pro-
nunței contimpurene. Numai cu această
presupunere putem esplică, în mod mul-
țămitoriū, usul foarte variat al acestei
litere de prin monumentele literare din se-
culul al 16le și al 17le. Pe la finea seculului
al 17le se limpedise acū separarea sonului
î de sonurile m și n, represîntîndu-se cel
dintîū, de preferință, prin litera ѣ, ear'
litera л păstrîndu-se în scrisoare ca o

rămășiță antică și venerabilă spre a re-
presîntă, mai ales la începutul cuvîntelor,
sonul literei ѣ = î.

7. Valoarea sonetică a li- terelor ѣ, ѡ și ѡ.

Aceste litere le găsim prin monumin-
tele literare din seculul al 16le încoace
atît de schimbate unele cu altele, încît
anevoie te încerci să estragi o regulă
precisă ortografică pentru întrebunțarea
lor. Chiar în Codicele Voronețean, a că-
ruia scrisoare destinge atît de esact pre-
s de з, aflăm scris : лѣлѣл ⁵⁸/₁₁ și лѣлѣл
³¹/₅; се мѣлсгѣл ¹⁷/₇ și се мѣлсгѣл ⁵³/₁₀₋₁₁;
мѣлсѣл ³⁵/₆ și мѣлсѣлмоуѣ ²⁵/₈; се лѣлрѣлѣл
⁴⁴/₁₃ și се лѣлрѣлѣлѣл ⁴⁵/₅; кннѣлѣлѣл ¹³⁴/₅
și кннѣлѣлѣлѣл ¹⁶¹/₁₃; мѣлшоуѣл ³⁴/₈ și мѣ-
лшоуѣлмоуѣ ⁴⁵/₆; чѣл ²⁷/₁₂ și чѣл ¹³⁶/₇, pl. g.
m.; чѣлѣл ⁷⁴/₂ și чѣлѣл ¹⁶⁹/₁₀. sg. g. f.; чѣлѣл
⁴/₁₂, чѣлѣлѣл ¹³¹/₁₃ și чѣлѣлѣл ²⁹/₂; чѣлѣлѣлѣл ²¹/₅
și чѣлѣлѣл Nt. ⁷⁶/₅, etc.

Cu toată confusiunea aceasta, nu pu-
tem admite că aceste trei litere ar fi re-
presîntat în abeceul primitiv al Romînilor
unul și acelaș son. sau că ar fi fost in-
troduse mai târziū de la Bulgaro-Slavi.
Sonurile graiului romînesc ar fi încontra
atît a unei presupunerî cît și a celeial-
lalte. Acestea dacă nu necesitează abso-
lut, cel puțin nu fac de prisos numitele
litere.

În graiul modern al Romînilor se aud
mai multe sonuri simple și compuse, ca-
rile însă nu se represîntă prin scrisoare.
Dintre acestea vom cită aici numai pre-
cele relative la vechile litere ѣ, ѡ și ѡ.

Înmăinte de toate esistă un son deschis
și trăgănat, diferințat din sonul pur al
literei e, pe care l-am notat prin ē în
transcripțiunea abeceului din fruntea Vo-
cabulariului. Acest son nu se notează în
scrisoarea modernă; el însă se rostesc
mai pretutîndine de Romîni cu o regula-
ritate admirabilă în silabile scrise astăzi
cu e, și anumea atuncia, cînd acest e
are tonul și cînd în silaba următoare se

află earăș e, precum: bēre, cēre, dēse, đēce, fēte, ghiēme, gēne, jēle, hiēre, chiēme, mēre, nēne, pēne, rēce, sēce, șēse, se tēme, țese, vēre, vēspe, etc.

Alt son derivat din e este bisonul ea, pre care unii îl scriu astăzi deplin, ear' altii nu'l admit deloc, sau îl notează prin é. Acest bison se nasce dintr'un e primitiv întonat atuncia, cînd în silaba următoare se află sonul literei a sau ă, precum: ales, aleasă, aleasa; firesc, firească. fireasca; îndrept, îndreaptă; fierb, fiarbă; leg, leagă; merg, meargă; măiestru, măieastră, măieastra; etc.

Încă un son derivat din e este iotatul e = ie. La începutul unei silabe, fie aceasta la începutul, în lăuntrul sau la finea cuvîntului, e se aude rostindu-se în graul poporului totdeauna iotat ca ie, avînd sau nu cause etimologice. precum: eftin = ieftin; el = iel; epure = iepure; earnă = iearnă; eară = ieară; eū = ieū; aer = aier; baer = baier; fluer = fluier; femee = femeie; chiee = chieie; pālărie = pālărie; vie = viie; etc. Notarea acestui é iotat nu'i generală în scrisoarea de astăzi; cei mai mulți îl scriu cu e simplu, ear' nu cu ie.

Sonul iotat al literei e cînd are tonul și cînd în silaba următoare se află ear' e, se mai rostesc încă și deschis și trăgănat (ē), precum: ele = iēle; este = iēste; epe = iēpe; esle = iēsle; buece = buiece; grăesce = grăiesce; etc.

Bisonul ia cu ton dela infinitivul verbelor dela întia conjugăciune, precum și bisonurile întonate ea și ia dela imperfectul tuturor verbelor se aude rostindu-se astăzi mai totdeauna și mai pretutindine ca ē deschis și trăgănat, precum: a încuiă = încuiē; a muia = muiē; despoiă = despoiē; putea = putē; făcea = făcē; sciea = scriē; turtia = turtē; stropia = stropē; etc. — Tot așa se aude rostindu-se bisonul ea întonat și în substantivele și adjectivele țarmurite în ea, precum: nuea = nuie; mea = mē; podea = podē; vergea = vergē; vitea = vițē; etc. —

Chiar și neiotatul bison ea de la finea substantivelor și adjectivelor articulate încă se aude adese ori rostindu-se ca ē deschis și trăgănat, precum: cartea = cartē; cutea = cutē; pînea = pînē; culmea = culmē; etc. Bisonul ea, cînd se află la începutul unei silabe, se rostesc iotat ca iea sau ia, precum: eada = ieadă, (iadă); eapă = ieapă (iapă); ească = iească (iască); bueac = buieac (buiac); etc. etc. Bisonul ia din cuvintele ca: unchiăș, plăiaș, Iași, să ia, etc. se rostesc ca iē deschis și trăgănat: unchiēs, plăiēs, etc.

Sonul literei a se rostesc iotat ca ia, de cîte ori silaba precedentă se țarmuresce în i plin, precum: Jian = Jiiean; chiriaș = chiriiăș; miaș = miiăș; domnia (domniea) = domniia (domniiea); bucuria (bucuriea) = bucuriia (bucuriiea); minia (miniea) = miniiia (miniiiea); etc.

Aceste nuanțe sonetice nu se aud numai în graul de astăzi, ci ele sînt vechi particularități ale graului românesc. Dovadă despre aceasta este însuși vechiul abeceu și scrisoarea din secolele trecute. Dacă nu toate, apoi cel puțin cele mai principale din ele, precum diferențarea lui e în ea, poate și în ē, precum și bisonurile iotate ia și iea, trebuie să fi existat în graul românesc pe timpul, cînd Romîni și-au compus vechiul lor abeceu. Esistența acestor nuanțe a necesitat pre inventatoriul său compilatoriul abeceului de a crea, sau de a adopta pentru reprezentarea lor, ca și pentru a altor sunuri, litere proprie. Literele **к**, **я** și **а** au fost așadară o necesitate în vechiul abeceu, impusă de particularitatea sonetică, a graului românesc, bine stabilită pe atuncia în el.

După părerea noastră, aceste trei litere au reprezentat dintru început, fiecare, cîte un son separat, bine marcat și bine destins de celealalte, cîte vre una din nuanțele sonetice amintite mai sus. Litera **к** a reprezentat bisonul neiotat ea, ca în: **Адралит'кскз** ^{83/6}; **Демз.р'кца** ^{17/10-11}; **Дер'кпта** ^{157/1}; **се. р'цел'кз** ^{45/9}; **р'цал'кнс**

75/9; Δ ДСЧЕРК $^{32/5}$; Φ ИРК $^{124/3}$; Δ ДСЧКАС $^{75/14}$; Λ З ПЗРК $^{33/6-7}$; ДКЧИ $^{1/9}$; etc. — precum și pre sonul modern deschis și trăgănat al literei $\bar{e}$, son carele dintru început poate că și el nu s'a rostit altfel decât tot ca ea, ca în: ЧКРЕРЕ $^{70/7}$; СЕ ЛΟΥ ДЗЛКЦЕ $^{64/4-5}$; ДЗМНЕРКЕ $^{9/6}$; СКЧЕ $^{65/14}$; ФКТЕ $^{26/13}$; А.ЛНЦЕЛКЦЕ $^{104/5}$; СЕ КРКЦЕЦИ $^{145/3}$; ПЗРКТЕ $^{46/9-10}$; ПЗРКРЕ $^{91/9}$; ИВКЦЕ $^{166/4}$; ФКЧЕ $^{14/5}$; ПЗЛКЦЕ $^{124/1}$; МКЛЕ $^{23/4}$; СКЗ.ЛНДРКЛЕ $^{95/4-5}$; ИЕРСАЛИМЛКНИ $^{101/3}$; etc. etc.

Litera Λ trebuie să fi represintat dintru început numai pre bisonul Λ , ca în: МИ.ИШ $^{44/8}$; СЕ ИИ $^{67/2}$; СЕ Λ $^{35/7}$; Λ $^{30/12}$; АПРОИТАЦИВХ $^{128/12-13}$; ГОНИА $^{76/4}$; ГРЗИИ $^{39/9-10}$; ИВИАСЕ $^{140/13}$; МЗ.ЛГЗИАРХСЕ $^{93/3-4}$; etc. etc.

Litera Δ ni pare c'a represintat dintru început numai pre bisonul Δ , ca în: АСІА $^{8/12}$; БОУКРІА $^{129/5}$; МЗРІА $^{9/8-9}$; МЗС.ГОУРІА $^{42/3-4}$; Δ $^{9/9}$; АЛЕ $^{76/5}$; КИЛИКІАНС $^{36/5}$; ВІА $^{125/7}$; ВОА $^{28/6}$; etc.

Adevărul acestei socotinți a noastre ni pare că rezultă nu numai din particularitățile sonetice ale graiului românesc amintite mai sus, ci chiar din însăși figura acestor trei litere. Litera κ , după vederea noastră, ni înfățișează pre litera ϵ , modificată prin lăsarea trăsuri de sus și prin lungirea celei din mijloc spre stînga preste linia verticală, poate spre a arăta prin aceasta deschiderea și trăgănarea sonului represintat printr'însa.

Litera Λ ni pare născută din Λ și a prin alipire. În loc de a scrie Λ separat, s'a lăsat linia semicercuală a literei Δ , ear' cea pîdișă din stînga în dreapta s'a alăturat la linia din urmă a literei Λ , și astfel s'a format o singură literă compusă, litera Λ .

Litera Δ ni pare a fi născută tot din litera Λ prin adaugerea unei linii pîdișe din stînga în dreapta, trasă din capătul liniei mai scurte a literei Λ .¹⁾ În modul

¹⁾ Litera Δ din scrisoarea veche, precum e și a Codicelui Voronețean, se compune din trei linii: două verticale, una mai lungă în

acesta, figura literei Δ ni înfățișează trei litere deodată: pre Λ , pre ϵ culcat în jos, și pre Δ ; prin urmare, ca unică literă, Δ ni represintă trisonul literelor, Λ .

Formarea unei litere prin folosirea unei linii a literei precedente nu este necunoscută nici abreviatorilor din timpurile mai dincoace. Așa vedem abreviindu-se $\tau\rho$ în τ , $\tau\eta$ în τ , etc. Oare foarma literelor Λ , Δ și Δ să nu fie ea un felu de abreviare întrebuitat chiar la compunerea abecului și adoptarea lui la graiul românesc?

Dacă părerea noastră în privința valorii sonetice a acestor litere este conformă cu realitatea, apoi ar rezultă din ea un lucru, acela adevărat, că pe timpul cînd Romîniilor și-au compus vechiul lor abec, n'a existat în graiul românesc iotarea lui ϵ simplu la începutul silabelor, pentru că nu există în vechiul abec nici o literă pentru represintarea lui.

În scrisoarea Codicelui Voronețean aflăm pre ϵ simplu pretutindine, unde astăzi se aude un Λ , precum: ϵ $^{1/14}$; ϵ ФЕСС $^{2/7}$; ϵ ФТИНС $^{133/13}$; ϵ ЛС $^{35/4}$; ϵ СВИЛЕ $^{144/7-8}$; ϵ СНЗМОУ $^{98/14}$; ϵ ОУ $^{1/7}$; ϵ СОУ $^{124/14}$; СЕ ФІЕ $^{49/1}$; ЛНСІЕ $^{62/13}$; МЗНІЕ $^{114/1}$; МІЕ $^{167/10}$; СКРІЕ $^{72/14}$; ДШЕСЦІЕ $^{89/2-3}$; ТХСІЕ $^{132/14}$; ТІ.ЛНОУРІЕ $^{132/13}$; ТХРІЕ $^{159/12}$; etc. Însă cînd acest ϵ se bisonează în ea, fie din cauza tonului și a vocalei a sau $\bar{a}$ din silaba următoare, fie din simpla adaugere a articolului feminin a, sau a sufixului an: atunci acest bison îl găsim represintat nu numai prin κ , după cum s'ar căde, ci mai ales prin una din literele Λ sau Δ , precum: ϵ СОУ $^{124/14}$; СЕ ІАСХ $^{15/12}$; ϵ ЛС $^{45/8}$; Δ $^{9/9}$; Λ $^{45/4}$; КІСВА $^{111/9}$; ϵ СВИЛЕ $^{144/7-8}$; МЗСТОУРІЕ $^{131/11}$; МЗСТОУРІА $^{42/3-4}$; МІЕОУ $^{21/12}$; МА $^{74/2}$; ϵ ФЕСЕЛНИ $^{14/13-14}$; etc. etc. Aceasta ni arată că, dacă pe timpul, cînd pentru ultima dată s'a prescriis testul Codicelui Voronețean, există acum în graiul românesc iotacismul bisonului ϵ , trebuia

stînga și alta mai scurtă în dreapta, imbele împreunate la capătul de sus al liniei verticale mai scurte prin o linie puțin pîdișă în jos spre stînga.

să existe și iotacismul lui e simplu, dară că acesta nu s'a putut notă în scrisoare, neaffindu-se în abeceu vre o literă proprie pentru acest scop.

Dacă sonurile literelor **ѣ**, **ѧ** și **Ѧ** au fost bine destinse la compunerea abecelui și corect întrebuințate în scrisoarea primitivă, apoi aceasta n'a putut dură pentru totdeauna. Sonurile s'au desvoltat și s'au diferințat mai departe. Pronunța lor a devenit cu timpul mai asemănătoare, prin urmare mai greu de destins pentru urechile puțin deprinse cu fineața lor, și pentru înțelegințele nu prea aprofundate în ale gramaticii. Aceasta a făcut că ele s'au schimbat foarte adese ori unele cu altele în scrisoarea mai târzie. În ziua de astăzi, cînd studiul gramaticii este obligat în fiecare școală, ne spăriăm de neconsecințele ortografice, ce le întîmpinăm prin diversele scrieri. Ce să dicem dară de scriitorii și de scriitorășii de prin secolul al 15-lea încoace, cari nici nu visau măcar de vre un studiu gramatical ca în ziua de astăzi? Să'i înculpăm oare pentru erorile lor ortografice? Am fi foarte nedrepti. Neconsecința lor este deplin explicată și justificată prin confusiunea pronunței acelor sunuri în graiul comun!

8. Valoarea sonetică a literei ю.

Litera ю este formată, după vederea noastră, din и și о, prin alipire. Sonul represîntat prin ea trebuie să fi fost așadară dintru început sonul iotat al literei о, și provine atît la începutul cît și în mijlocul și la finea cuvintelor. Cu această literă găsim scrise cuvinte ca: **ювици** ^{140/3}; **юширарз** ^{93/7-8}; **Ѧнчепзторю** ^{162/13}; **ѣю** ^{47/10}; **ѣюлоу** ^{51/3}; **Ѧнзю** ^{136/11}; **ѣю** ^{19/12}; **Ѧзччюри** ^{78/6}; **менчюри** ^{154/1}; **менчюрошн** ^{166/14}; **Ѧ юдека** ^{158/7}; etc. etc. Aceste cuvinte le rostim astăzi toate nu cu sonul iotat al literei о, ci al literei u, ca: iubiți, fiu, minciună, etc. și tot așa s'au rostit și în secolele mai din urmă cînd se seriea încă cu abeceul cel vechiu. Această diversitate, după origine și ro-

stire, în valoarea sonetică a acestei litere se poate explica numai presupunînd, că în locul sonului iotat al literei u de astăzi a fost odinioară în graiul românesc sonul iotat al literei о, că așadară cuvintele de astăzi cu iu s'au pronunțat odinioară cu io, și că pe timpul cînd Rominii și-au compus abeceul, există încă, în toată valoarea sa, acest son.

Existința de odinioară a unui o în loc de u în cuvintele rostite astăzi numai cu u n'o putem demonstra deadreptul, pentru că ni lipsesc monuminte literare din timpurile străvechi, ci numai prin comparare cu graiul lătinesc și cel itălienesc. Cuvintele lătinesci: inclinationem, rogationem, filium, etc. și cuvintele itălienesce ca: figlio, argentario, miglio, menzogna, etc. se pronunță romînesce toate cu u, ca: închinăciune, rugăciune, fiu, argintariu, meu, minciună, etc. Trebuie dară să fi existat un timp, cînd în graiul românesc cuvintele de soiul celor de mai sus încă s'au rostit cu o. Chiar și în graiul modern au mai rămas cuvinte, cari se rostesc în unele forme flecsionale cu o și în altele cu u, după cum ăce sau nu tonul pe o, precum: mor, murim; pot, putem; port, purtăm; cos, cusut; etc.

Deci noi credem, că dintru început sonul literei ю s'a rostit ca io. Mai târziu însă, schimbîndu-se pronunța în mod general din io în iu, sau iü, n'a mai fost necesitate ca să se schimbe și litera, ci ea s'a păstrat și pentru represîntarea sonului modificat în decursul timpului. Aci ar fi unicul caz unde, pentru un son derivat, s'a păstrat în abeceu semnul sonului primitiv.

Ba încă din împrejura că litera ю provine ca deosebire la finea cuvintelor țarmurite astăzi în iü, ca **Ѧюторю** ^{87/9-10}; **тзеторю** ^{8/1-2}; **черию** ^{76/9}; **ѣю** ^{47/10}; **граю** ^{103/13}; **ѦѦю** ^{38/5}; **кзсоюю** ^{38/14}; etc. etc., ar urmă, că odinioară și aici s'a auzit sonul literei о, că a existat așadară un răstimp în graiul românesc, cînd toate cuvintele țarmurite astăzi în consonantă,

s'au pronunțat cu o, apoi cu u plin, după aceea cu ü scurt și în fine fără de nici un u la urmă. Întru sprijinirea acestei păreri și ca nisce rămășiți venerabile de esistența unui o la fine am pute cită aici din Codicele Voronețean cuvinte ca: $\kappa\omicron = \kappa\omicron\upsilon$ ^{54/10}; $\kappa\delta\upsilon\zeta\eta\tau\omicron = \kappa\delta\upsilon\zeta\eta\tau\omicron\upsilon$ ^{114/7}; $\delta\epsilon\upsilon\epsilon\pi\tau\omicron = \delta\epsilon\upsilon\epsilon\pi\tau\omicron\upsilon$ ^{153/6}; $\eta\omicron = \eta\omicron\upsilon$ ^{50/1, 70/6, 120/3, 129/8}; $\sigma\omicron\upsilon\gamma\zeta\mu\omicron\eta\zeta = \sigma\omicron\upsilon\gamma\zeta\mu\omicron\eta\zeta\upsilon$ ^{27/11-12}; $\omicron\upsilon\sigma\pi\zeta\tau\alpha\tau\omicron\upsilon\upsilon\zeta = \omicron\upsilon\sigma\pi\zeta\tau\alpha\tau\omicron\upsilon\upsilon\zeta\upsilon$ ^{132/3}; etc., dacă nu ne-am teme, că acest o nu'i alta decit o eroare ortografică provenită din scăparea din vedere la scris a părții a doaua (υ) a literei $\omicron\upsilon$, căci astfelu de o mai provine și în lăuntrul cuvintului, ca în: $\lambda\eta\tau\omicron\rho\kappa\rho\epsilon\kappa\omicron\upsilon$ ^{78/3}; $\lambda\upsilon\zeta\upsilon\zeta\tau\omicron\rho\iota = \lambda\upsilon\zeta\upsilon\zeta\tau\omicron\upsilon\rho\iota$ ^{166/2-3}; $\pi\omicron\iota\omicron = \pi\omicron\iota\omicron\upsilon$ ^{145/13}; $\phi\omicron\mu\omicron\upsilon$ ^{99/10}; $\rho\omicron\sigma\delta\lambda\delta = \rho\omicron\sigma\delta\lambda\delta\upsilon$ ^{2/4}; $\sigma\lambda\omicron\zeta\iota\alpha = \sigma\lambda\omicron\zeta\iota\alpha\upsilon$ ^{141/1}; $\tau\omicron\tau\omicron\upsilon\gamma\omicron\rho\delta = \tau\omicron\tau\omicron\upsilon\gamma\omicron\rho\delta\upsilon$ ^{144/5}; etc.

9. Valoarea sonetică a literei χ .

Ce son a represintat litera χ în abeceul primitiv al Romînilor, nu putem sci cu deplină securitate. Că această literă ar fi represintat doauë sonuri separate, precum a făcut'o mai târziu, aceasta nu o putem crede, una, pentru că ar fi încontra principiului abecedie în genere, carele nu permite înfățișarea a doauë sonuri diferite prin aceeaș literă, și a doaua, pentru că ar fi chiar și încontra caracterului vechiului abeceu romînesc, despre carele mai curînd am fi îndreptățiți a afirmă că are prea multe decit prea puține litere pentru represintarea diferitelor sonuri din graiū. În abeceul de mai târziu însă litera χ , precum și astădi litera h, a represintat și represintă doauë sonuri diferite, odată pre sonul răsirării line și deschise, egal cu germănescul h din: Hahn, Härte, Hitze, Holz, hurtig, etc., ca în: ham, hăț, hîj, hoț, huțină, hulă, hrană, hirb, hîd, dihanie, matahală, etc., și altă dată pre sonul răsirării aspre și închise, egal cu germănescul ch din: hoch, Sache, Macht, etc. ca în: hierē, arhip, patriarh, paroh, hie, etc. Sonul din urmă nu prea este răsirădit în graiul romînesc; cele mai multe cuvinte în cari

provine, sint de origine străină, venite la Romîni prin intermediul graiului grecesc și al celui bulgaroslovenesc, în cari se află mai răsirădit acest son. Cuvintele de origine romană, în cari se aude sonul h aspru și închis (= ch) în graiul poporal, le auzim rostite de oamenii învățați, și le găsim scrise în monumintele literare vechi mai totdeauna cu sonul literei f, precum: fierbe = hierbe; fie = hie; fiere = hierē; fier = hier; fir = hir; etc. Această împregiurare ne înduplecă să presupunem, că dintru început n'a esistat în graiul romînesc sonul aspru și închis h (= ch), ci numai cel moale și deschis. Prin urmăre că nunaî pre acest din urmă 'l-a represintat litera χ în vechiul abeceu romînesc. Cu acest son rostim și astădi mai toate cuvintele din Codicele Voronețean scrise cu χ , precum: $\chi\iota\kappa\lambda\kappa\eta\kappa\eta\upsilon$ ^{5/8-9}; $\chi\lambda\iota\pi\iota\eta\delta$ ^{131/5}; $\chi\rho\alpha\eta\zeta$ ^{92/11}; $\chi\rho\iota\sigma\tau\omicron\sigma\kappa\eta\upsilon$ ^{81/9}; $\chi\delta\lambda\epsilon\sigma\kappa\eta\upsilon$ ^{118/2-3}; etc.

10. Valoarea literei ψ .

Sonul literei ψ a fost un bisonsonantic. În diua de astădi se transcrie prin se(e, i) și șt, după cum bisonul original este se sau st, dar' se rostescē mai pretutindine ca șt. Romîniî din Banatul Temeșan însă împreună cu litera ψ doauë feliiuri de bisonuri; une ori rostesc bisonul represintat prin ψ ca $\psi\psi = \varsigma$ -c(e, i), dacă se derivă din se, precum: creș-ce; peș-ce; porneș-ce, etc.; alte dăți însă ca șt, atunci cînd derivă din st, precum: acești, creștin, șterge, meșter, etc.

Această diversitate eșceptională în rostirea bisonului represintat pri ψ , ne face pre noi a presupune, că dintru început, la compunerea abeceului, bisonul literei ψ nu s'a rostit, după cum se rostescē în decomun în diua de astădi, ca șt, ci după cum îl rostesc Romîniî Bănățeni ca $\psi\psi = \varsigma$ -c(e, i), și că a provenit în graiū numai atunci, cînd derivă din se, ear' nu și din st. În cațul din urmă aū rostit și aū scris toți Romîniî pe atunci st, ear' nu șt ca astădi. Această pronunță

s'a ivit mai târziu, atunci cînd pronunța bisonului $\text{шч} = \text{ș-c(e, i)}$ a început să treacă în șt. Atunci analogia sonului șt a făcut pre Romîni ca și pre bisonul șt, urmat de i, rare ori și de e, să'l rostească une ori ca șt.

Pronunța bisonului represîntat prin ш , pe timpul cînd s'a scris testul Codicelui Voronețean, seamănă să fi fost numai ca șt, căci aici găsim acest bison scris cu ш nu numai atunci cînd derivă din *sc*, ca în: дѣшї.рсе ^{16/9}; грѣшци ^{102/10}; коуношл ^{93/10}; крешк ^{7/2}; шїоу ^{19/13}; etc. ci și atunci cînd derivă din *st*, ca în: дчешл ^{62/4}; дчешейл ^{59/11}; дчешїл ^{57/10}; крешї.рсе (= крешї.рш) ^{136/8}; мешерш ^{125/10}; etc. — dară și: мзрестешгоура ^{4/9}; лш етафанш ^{42/9-10}; în loc de: мзрешешгоура , лш шешфанш .

§. 25. Ortografia.

Dacă idealul scrierii este de a pune în deplină armonie pronunța cu scrisoarea,¹⁾ atunci acel abeceu va merita numele de mai perfect și întietatea, care va ave litere pentru reprezentarea tuturor sonurilor simple din graiul, diferite unele de altele prin calitatea pronunței, de și nu și prin gradul lor de josime și de înălțime.

Din acest punct de vedere, vechiul abeceu romînesc eră mult mai superior și mai perfect decît cel lătesc de astăzi. Printr'insul se puteau scrie și se și scieau cuvintele conform pronunței lor generale. Ba une ori se scieau poate chiar cu pronunța lor particulară, locală, provincială, poate și individuală, precum: *hie* = *fie*; *hiere* = *fiere*; *chiept* = *piept*; *chicior* = *picior*; *luchi* = *lupchi* = *lupi*; *ghine* = *bgine* = *bine*; *linghi* = *limbi*; — воще-шорк ^{156/10-11}; ношор ^{144/14}; — тоттш , ашлл , Шлнчк , жшпзнешейн , шншнн ,²⁾ etc.

¹⁾ *Brücke Dr. Ernst*: Grundzüge der Physiologie und Systematik der Sprachlaute, Wien 1856, pg. 1.

²⁾ *Hajdeu B. P.* Cuvente den bătrani t. I. pg. 38—39.

O scriere așa numită etimologică, esecutată pe temeiul derivării cuvintelor, nu avem semne că ar fi esistat cîndvã la Romîni. Modul cum a fost compus vechiul abeceu romînesc, eschide orice îndoeală în privința aceasta.

Scrisoarea cea vechie a Romînelor are foarte mare preț, pentru că ea ni oglindesc, în mod cit se poate de perfect, pronunța cuvintelor din timpul cînd, poate și din locul unde s'a scris vre un monumînt literar. Numai din o scrisoare, care ni represîntă cit cu putința mai esact pronunța calitativă a cuvintelor, putem studiă și abstrage legile, după cari s'a desvolat și s'a diferințat sorurile unele din altele.

Sciind că scrisoarea vechie a oglindit cit se poate de perfect pronunța cuvintelor, se nasce întrebarea, ce să ținem de acele cuvinte, pre cari le aflăm scrise în diferite chipuri prin monumintele noastre literare? Care din acele diferite moduri de scriere este cel drept, cel ortografic, adecă, carele din ele ni represîntă pronunța cea generală a cuvîntului? Cum să ni espicăm această diferință în scrisul aceluiaș cuvînt?

Spre a răspunde la aceste întrebări, trebuie să facem o destingere principală. În năinte de toate trebuie să căutăm, ori de această diferință de scriere se găsece în unul și acelaș monumînt literar, sau numai între mai multe monuminte literare? Cînd întîmpinăm divergință de scriere la acelaș cuvînt în mai multe monuminte literare, această divergință vom pute-o pune, fără de a căde în greșală, pe sama diferinței de pronunța a autorului din locul, din răstimpul, sau chiar din etatea, în care a scris el. Căci este nu numai posibil, dar' și foarte probabil ca vre un cuvînt să fi fost rostit, și prin urmare și scris, într'un loc și într'un răstîmp într'un feliu, ear' în alte locuri și în alte răstîmpuri într'alt feliu. Chiar și pronunța aceluiaș scriitoriū poate variă după etățile sale și după locurile pe unde a petrecut.

Nu tot așa este cu divergința de scriere a vre unui cuvânt în acelaș monumînt literar. Aici această divergință n'o putem pune în socoteala diferenței de pronunță, pentrucă este anevoe de presupus, ca aceeaș persoană să fi pronunțat și să fi scris cuvîntul acum într'un mod și îndată după aceasta într'altul, apoi earăș în altul, și tot așa mai departe. Chiar de am admite că pronunța vre unui cuvînt erà foarte schimbăcioasă, că nu erà încă bine stabilită și consolidată în locul unde, și pe timpul cînd s'a scris vre un monumînt literar: totuș această variabilitate de pronunță, atît de esplicabilă în graiul cel viu al poporului, în mulțimea lui, anevoie se poate crede, că a existat și în graiul individual, în graiul autorului său al scriitorului vre unui monumînt literar! Căci fiecare individ, din orice răs timp și din orice loc, are pentru sine totdeauna o pronunță proprie, bine cristalisată, de carea se folosește în viul grai, cu atîta mai vîrtos atunci cînd scrie, pentrucă este mai luătoriu de samă. Aceste considerări ne fac ca atunci, cînd găsim în acelaș monumînt literar vre un cuvînt scris în diferite moduri, să admitem ca corect, ca drept, ca ortografic, numai un sîngur mod de scriere și pre toate celealalte să le dechierăm ca erori ortografice, sau gramaticale. Această procedură, precît de admisibilă în principiū, pe atîta de grea este în aplicarea ei. Prin unele monuminte literare găsim cuvinte scrise atît de variat, încît li se altereață în mod caracteristic pronunța, și nu se poate crede, ca acelaș scriitoriu, în graiul său individual, să fi fost rostit cuvîntul într'atîtea moduri diferite. Aici dăm adese ori de greutăți aproape neînvigibile în a decide, care din diversele moduri de scriere ni reprezintă pronunța cea adevărată și coreactă a cuvîntului, sau carele din acele diverse moduri de scriere ale aceluiaș cuvînt este cel ortografic?

În genere, noi admitem ca erori ortografice, scăpate din vedere, sau provenite

din nesciință, numai schimbarea unele cu altele a acelor litere, ale căror sunuri, într'un răs timp mai târziu, se modificaseră și se apropiaseră așa de tare unele de altele în pronunța generală, încît destingerea lor erà foarte grea, și posibilă numai pentru un auș foarte fin și bine esercitat, dar' nu și pentru aușul oricărui scriitoriu, sau prescriitorăș. Ca asteliū de erori privim numai schimbarea una cu alta a literelor: **н** și **і**; **о** și **ω**; **ѣ** și **оу**; **ѣ**, **ѧ** și **ѧ**; **ѣ** și **ѣ**; **ѧ** și **ѧ** sau **ѧ**; **ѧ** și **ѧ** sau **н**; **ѧ** și **ѧ**; **ѧ** și **ѧ**; **ѧ** și **ѧ**; etc. În aceste cașuri, unde diferența între sonul literelor este foarte bine marcată și destinsă, nu mai putem vedè simple erori ortografice, neînsemnate scăpări din vedere, ci adevărate modificări de pronunță. Pentrucă aceste varietăți de pronunță ale aceluiaș cuvînt din acelaș monumînt literar nu le putem pune pe sama variabilității pronunței individuale a autorului său scriitorului opului, de aceea trebuie să admitem în asteliū de cașuri, că acel op literar nu este prima sa scriere, originalul său, ci vre o copie mai târzie, în care succesivii ei prescriitori și-au permis a introduce, ici colea, modernisări în pronunța și în scrisul cuvintelor. Numai cu această presupunere se esplică, în mod mai fireș și mai îndestulătoriu, toate acele diverginți în scrisul aceluiaș cuvînt din acelaș monumînt literar, carele condiționeață totodată și o alterare în pronunța lui.

Din punct de vedere ortografic, al uniformității în scrisul cuvintelor, nu putem lăudà nicidecum scrisoarea cuvintelor din Codicele Voronețean. Aici cuvintele cari provin de mai multe ori, numai rar cînd le găsim scrise uniform în acelaș mod; mai adese ori întîmpinăm diverginți de acelea, carele provin nu numai din schimbarea unele cu altele a literelor cu sunuri similare, ci carele ni îndică și o diferență marcată în pronunța cuvîntului.

тхтхлри ^{74/11} și тхтхри Nt ^{18/sus}; тилре ^{42/8} și тире ^{72/12}; цїлрѣтѣ ^{63/12} și цирѣтѣ ^{164/10}; се ной оуѣди.лре ^{63/5} și оуѣдира ^{98/8}; а велри ^{9/5} și а вери ^{166/10}; etc.

15. в cu ф, ca în : светоуѣрзе ^{93/12} și сфетоуѣрзе ^{52/4-5};

16. н cu м, ca în : сзнтоу ^{9/1} și сзнтоу ^{1/4}; etc.

17. ж cu к, ca în : филижоу ^{63/7} și филикоу ^{53/3}; etc.

18. к cu ч, ca în : окїи ^{104/12} și оуїи ^{78/2};

19. л cu р, ca în : фроарк ^{111/7} și флориле ^{144/8}; глзси ^{37/2} și грзси ^{36/12}; лремиле ^{129/2} și лремиле ^{104/14}; лкрзми ^{18/14-19/1} și лккзмаци ^{129/3}; лкроуѣ ^{144/11-12} și лоуклоуѣ ^{123/10}.

20. н și л, muiate și nemuiate, ca în : лнтзна ^{18/10} și лнтзна ^{169/10}; лнтзни ^{5/6} și лнтзий ^{58/2-3}; неснпнїллс-се ^{28/5-6} și снпнндсе ^{148/14}; клкмзсе ^{72/6-7}, се кїемз ^{85/2} și се кїамз ^{87/7}; etc.

21. Elăsarea literei *ї* s. и ca în : гїемонс ^{56/8} și гїемоноу ^{54/6}; кїесарю ^{66/10} și кесарю ^{68/3}; лоу дснннеес ^{103/5} și лнн дснннеоу ^{48/13}.

22. Scrierea diferită a pronumelui ne-finitiv, resp. a numeralului ordinal un, o, una, ca în : оу.л вхсбатоу ^{68/12}; оу.лс ^{163/13}; оу.рлс граю ^{103/13}; ѱ сн ^{26/6}; оу.ѱ сн ^{167/9}; оу.ра мхндрїе ^{153/3}; etc.

În toate aceste cazuri există diferență foarte însemnată nu numai în scrisul cuvintului, ci chiar în pronunța lui. Aceste diferenți însă, neputindu-le pune pe sama variabilității pronunței traducătorului primitiv al Codicelui, trebuie să le atribuim prescriitorilor lui succesivi, cari nu s'au putut stăpini a nu modernisa, fiecarele, cite ceva. Aceste modernisări însă nu le-au făcut ei cu intențiunea și cu scopul de a acomoda graiul Codicelui la graiul răstimpului și al locului în carele trăiau, pentrucă atunci ele trebuiau să fi fost mult mai radicale, ci ei le-au făcut mai mult în virtutea deprinderii, pe neconsciute, și tocmai aceasta ni esplică neconsecința și variabilitatea lor cea mare.

Multe din aceste modernisări ni păstrează gradațiunea desvoltării sonorilor și a pronunței, ca în : децїлсе, децїлнсе și децїнсерзсе, sau ca în : мхлдрїе, мхлдрїе, мхндрїе și мхндрїе; etc.

Particularități gramaticale.

§. 26. Particularități sonetice.

Graiul Codicelui Voronețean se distinge, în multe privinți, nu numai de graiul modern, ci și de cel de prin monumintele cele mai vechi literare, cunoscute pînă acum. Aceste destinețiuni se repoartă la sonorile sau la pronunța cuvintelor, la flexiunea și la compozițiunea lor, la țesutura lor în vorbire, la înțelesul și la răriitatea lor. În cele următoare nu vom face alta decît vom constată, nu pre toate, ci numai pre cele mai remarcabile particularități gramaticale, cu scopul de a pune prin ele în evidență vechietatea cea mare a traducțiunii Codicelui.

1. Una dintre particularitățile sonetice cele mai remarcabile și mai distinctive este esistența pretutindene a unui u plin (с, оу) la finea cuvintelor rostite și scrise, de vro trei secole încoace, în consonantă. Această particularitate numai o amintim aici pentrucă mai sus (§. 18, pg. 279—282) am vorbit mai pe larg despre dînsa.

2. Asemenea constatăm aici, precum am căutat să demonstrăm mai sus (§. 20, pg. 284—286; §. 24, Nr. 5 și 6), că pe timpul cînd s'a tradus și s'a scris pentru prima oară Codicele Voronețean, n'a existat în graiul românesc sonul simplu al literei *ї* (ж) de astăzi, ci că pe atunci predomină pe de o parte sonul literei *ă* (з) cu un teren mult mai estins decît acum, ear' pe de altă parte sonul nasal, vocalic consonantic, al literei *л* = în s. ім.

3. Sonul literei *а* din a doaua silabă din urmă a cuvintelor feminine, țărnu-rite în e, sau în ă, nu se priface ca astăzi

în ă, cînd e și ă din silaba din urmă trece, prin flecsiune, în i, precum: **БОУ-АРХТАТЕ** ^{63/5}, **G. БОУ-АРХТАЦІЕН** ^{22/10}, pl. **БОУ-АРХТАЦИЛЕ** ^{146/13}; (**ЧЕШЧЕТАРЕ**) **G. ЧЕШЧЕТАРІЕН** ^{147/13}; **ЧЕТАТЕ** ^{25/11}, **G. ЧЕТАЦІЕН** ^{71/7}, pl. **ЧЕТАЦИЛЕ** ^{20/1}; **АЖЕВАРЕ** ^{70/1}, pl. **АТРЕВАРИ** ^{1/3}; **КАЛЕ** ^{37/13}, **G. КАИЕН** ^{136/1}, pl. **КАИЛЕ** ^{111/3}; **АВ-АРХСЕВАРЕ** ^{156/5}, **G. А СЕВДАРІЕН ЧЕНТА ЛОУ-АЦІЕН** ^{133/7-8}; **АВКАРАРЕ** ^{8/9}, **G. АВКАРАРІЕН** **Nt** ^{106/3}; (**ЛОУМЗ-АРРАРЕ**), pl. **ЛОУМЗ-АРРАРИ** ^{15/14}; etc.

4. Sonul a neîotat la începutul unei silabe atunci, cînd silaba precedentă se țarmuresce în i plin, ca în: **АСТА** ^{10/8}; **МАКІЕДОНІА** ^{7/5}; **СИРАКОУСІА** ^{99/3}; **ВІАЦА** ^{151/9}; etc.

5. Sonul a în loc de ă, sau ea (Ѣ), ca în: **ГРЕШАЛЕЛЕ** ^{135/2}; **ГРЕШАЦЕ** ^{122/10}; **ГРИЖАЦЕ** ^{163/10}; **ШАПТЕ** ^{5/7}; **ШАПЕ** ^{96/7}; etc.

6. Sonul literei e netrecut încă ca astădi în i în cuvinte ca: **АВМЕРЕКХ** **Nt** ^{18/sus}; **АПЕНЦЕ** ^{66/7}; **КЕНДИЦИ** ^{129/2}; **КОУВЕНТЕ** ^{1/4}; **МЕНТЕ** ^{21/6}; **МЕНЧЮРИ** ^{154/1}; **МЕНЧЮРОШІН** ^{166/14}; **НОУ МЕНЦИРЕЦИ** ^{126/1-2}; **МЕ-АРЕ** ^{20/3}; **ПЪМЕНЦЕЦИ** ^{126/4}; **СПАЕМЪ** ^{41/14}; **ВЕ-А-РЕРИ** **Nt** ^{82/13}; **А СЕ ВЕНДЕКА** ^{4/10-11}; **КЕНТИШОРЪ** ^{94/4}; **ВЕШМЕНТЕЛЕ** ^{42/13}; etc.

7. Sonul e netrecut ca astădi în ă, în cuvinte ca: **МЕ** ^{19/4}; **СЕОУ** ^{124/9}; **СЕ-СПОУНС** ^{155/1}; **А СЕВДА** ^{108/9}; **СЕВНИТОРИО** ^{31/10-11}; **А СЕМНА** ^{73/2}; **СЕМЕНЦЕ** ^{74/14}; **ШЕВЪ** ^{66/1}; **СЕ СФЕТОУІРЪ** ^{52/4-5}; etc.

8. Sonul e neîotat la începutul unei silabe, precum: **ЕЛОУ** ^{28/6}; **ЕФТИНС** ^{133/13}; **НЕВЪЕ** ^{101/10}; etc. (Veđi §. 24, pg. 304.)

9. Sonul ă (ѣ) în loc de e, ca în: **СХЗВОЛЕ** ^{125/14}; **СХЗВРЕТИТЪ** ^{22/2-3}; **ВХС-ГЪРЕ**, ^{26/13}; **ГРЗИ** ^{66/6}; **ФАСМЪЧЕ** ^{6/10}; etc. — sau în loc de e și i, ca în: **НХ** = ne ^{24/12} și **НХ** = ni ^{25/11}; **ЛХ** = li ^{8/7}; etc.

10. Sonul i netrecut încă în î ca astădi, precum: **СИСОУЛОУ** ^{129/4}; **СЪИНСЕРЪ** ^{44/2}; **СЪИГЪ** ^{41/1}; **ІЗВОРИВА** ^{125/5}; etc.

11. Sonul i în loc de ă, ca în: **СЪІН-РІН** ^{147/6};

12. Sonul o netrecut încă în u ca astădi, precum: **ПОЮ** ^{145/13}; **ТОГОУРОРЪ** ^{144/5}; etc. (conf. §. 24, Nr. 8.)

13. Sonul u pentru o de astădi, ca în: **ОУСЕВИ** ^{52/2}; **ОУСПЪТЪ** ^{97/13-14}; **ОУСТЕНЕСКОУ** ^{124/5}; etc.

14. Sonul ч în loc de l, ca în: **ФРОА-РЪК** ^{111/7}; **ГРЪСИ** ^{36/12}; etc.

15. Sonul l în loc de r, ca în: **ФЛЪН-ЦЪСЕ** ^{94/9-10}; **АВЛОСЕКОУ** ^{120/13-14}; **КЪСТЪ-ЛАРЪЛЪ** ^{11/12}; **ЛЪКЪЛЪМАЦІН** ^{129/3}; **ЛОУКЛОУРЕЛЕ** ^{6/9}; etc.

16. Sonul r nemuiat încă în i, și nelăsat, ca în: **ГОЛИ** ^{6/1}; **КЪКЪМЪСЕ** ^{72/6-7}; **ОУАТЪ** ^{115/4}; **ОУАТЪТОГОРИО (!)** ^{115/3}; etc.

17. Sonul н nemuiat încă în i, și nelăsat, ca în: **АИТЪНИПРОУЦИ** ^{5/6-7}; **АИ-ТЪНЪ СИ** ^{18/10}; **ЦИ-АИЕТОАРЕ** ^{57/12-13}; **НЕС-ПЪНІ-АДЪСЕ** ^{28/5-6}; **СПОУ-АЮ** ^{79/1}; etc.

18. Sonul h în loc de v, sau f, ca în: **ВЪТАХОУЛОУ** ^{72/7}; **ВИХОРИЦИ** ^{87/14}; etc.

19. Sonul d netrecut încă în d (s), ca în: **ПОУТРЕДИ** ^{131/7-8}; **ПОУЦЕДІРІЕН** ^{144/2}; **СФАДЕЛЕ** ^{127/1}; **ТИНДЕЛЕ** ^{56/13}; etc.

20. Sonul t netrecut încă în t ca astădi, precum: **СФЕНТИТОАРЕ** ^{79/7}; **СФЕНТИ-ГОРИ** ^{108/12}; **СЪНТИРЕ** ^{145/9}; **СФЕНТИЦИ** ^{154/13}; **АДЪСЕЕТЪ** ^{12/8-9}; **АУСИТОУ** ^{133/11}; **ФЪСЕТОУ** ^{117/6}; **АВРЪШАТОУРЪ** ^{132/5-6}; **СЕ ФОУРЕТОУ** ^{154/6}; **СЕ КІНДИРЕТЪ** ^{154/9-10}; etc.

21. Cea mai remarcabilă dintre toate particularitățile sonetice este, fără toată îndoiala, trecerea regulată a sonului n în r, respective în nr, în toate cuvintele de origine curat romanică atunci cînd se află între două vocale (§. 33. și 34), precum: **АДОУРА** ^{6/11} și **СЕ АДЪ-АРАРЪ** ^{100/12-13}; **АРИРЪ** ^{93/12}; **ВІ-АРЕ** ^{149/8}, **БОУ-АРХТАТЕ** ^{66/12}; **КОУТЕЦЮРЪК** ^{156/10-11}; **ЧІ-АРЕ** ^{34/11}; **ДЕМЪ-АРЪКЪ** ^{52/8}; **ДЕ-ПРОУРЪ** ^{61/23}; **АВМЕРЕКХ** **Nt** ^{18/sus}; **ЦЮРЕЛЕ** ^{16/2}; **ЦЕ-АВЪ-АКІЕЛЕ** ^{3/11}; **ЦЕ-АВЪРЪК** ^{90/11}; **А-ФЪРЪРА** ^{122/12} și **СЕ А-ФЪРЪ-АРЕ** ^{148/7}; **А МЕ А-КИРА** ^{60/2}; **АИТОРЪКРЕКОУ** ^{78/3}; **АИЦЕЛЕНЦЮРЪК** ^{168/8}; **АРИНТЕ** ^{17/14}; **АРАПОН** ^{153/7}; **АВЪ-ЦИМЪ** ^{111/5}; **АРЕЛОУ** ^{116/10}; **АРЕМЪ** ^{107/11}; **КЪТЕЛИ-АВЪ** ^{81/10}; **КОУТИРИРЪСЕ** ^{34/6-7}; **КОУ-РЪРЪ** ^{163/1}; **ЛОУМИРЪ** ^{38/12} și **ЛОУМИ-АВЪ** ^{80/4}; **ЛОУ-АРИ** ^{3/7}; **МА-ЦЮРЕ** ^{90/10}; **МЪ-АВЪ** ^{52/1} și **МЪРА** ^{36/11}; **МЕ-АРЕ** ^{20/3}; **НОУМЕРЕ** ^{1/5}; **ВА-МЕРИ** ^{19/7} și **ВА-МЕ-АРИ** ^{36/8}; **ПЪ-АРЕ** ^{15/10}; **ПІ-АВЪ** ^{124/9}; **ПРЕТЪТІ-АИДИРЪК** ^{57/11-12}; **ПОУ-А-**

de 87 de ori), încît nu putem a nu dechieră de modernizare cele trei căduri ce se găsește în el cu **лшн** (¹⁴⁰/₁₄, ⁴⁸/₁₃, ⁵⁶/₅).

În numărul plural acest articol sună **и** pentru nominativ, acusativ și vocativ, ear' pentru genetiv și dativ **лорс** s. **лороу**, precum: **Н. анн** ⁶⁴/₇; **взъз.лрн** ⁶⁸/₁₄; **ѡамерн** ¹⁴⁷/₃; etc. — **Ac. възвацин** ³/₄; **мишн** ⁷¹/₆; **мишенн** ¹⁰⁸/₄; etc. — **Вос. когацін** ¹³¹/₅; **фрацін** ¹¹³/₂; etc. — **G. ѡу.дейлорс** ¹⁰⁰/₁₁₋₁₂; **мошцилорс** ⁶²/₉; **пзгз.лрилорс** ¹⁵⁷/₁₂; etc. — **D. дерепцилорс** ⁶¹/₄₋₅; **еленилорс** ⁴/₅₋₆; **кредн.лчошилорс** ¹⁴⁶/₃; etc.

Ori de a existat pe timpul trădurerii Codicelui Voronețean pentru vocativul singular articolul sufipt le ca astădi, aceea nu o putem sci. Atita este secur că într'insul n'am găsit nici un singur cuvint macar carele să fie articulat în acest cađ. Aici toate cuvintele, cite provin în vocativul singular, sint nearticulate, precum: **доамне** ³⁹/₄; **фисте** ⁸⁰/₁₁₋₁₂; **лпз.рате** ⁷⁶/₉; **ѡме дешаште** ¹²⁰/₁₄; **павле** ⁴⁹/₇; **савле фрате** ⁴⁰/₁₂; **лгрипо** ⁷¹/₉; etc.

Articolul sufipt de gen femenin este pentru nominativul, acusativul și vocativul singular și plural ca și astădi a și le, precum: **взскрека** ¹⁰/₁₄; **воу.лрз.тациле** ¹⁴⁶/₁₃; **четатл** ³³/₈; **четациле** ²⁰/₁; **сиса** ⁷⁶/₇; **лсва** ¹¹¹/₉; **есвиле** ¹⁴¹/₇₋₈; **фрорлѣ** ¹¹¹/₇; **флориле** ¹⁴¹/₈; **коравл** ⁹⁴/₇; **коравиле** ⁸⁷/₁₀; **фрорлѣ** ⁹²/₁₋₂; **фрориле** ⁹⁴/₂; **срорз.чюрлѣ** ¹³⁴/₁₂; **срорз.чюриле** ¹⁵⁴/₅₋₆; **скрип.гоура** ¹²¹/₈; **скрип.лриле** ⁶⁰/₁₄; **лстемидл** ⁹/₁₃; etc. Cuvintul **си** sună articulat **сша** ¹⁶⁷/₁₁, **сшѡа** ²²/₆, **срорѡ** ⁴⁹/₁₁; pl. **силеле** ³/₁₃₋₁₄.

În genetiv și dativ singular și plural însă există oarecare diferență. În Codicele Voronețean se găsește pretutindinea numai forma deplină **ен** și **лорс** s. **лороу**, ear' nu și cea tocită **и** și **лор** ca astădi, precum: **лстемидеен** ⁹/₆₋₇; **лстеен** ¹³⁸/₈; **взскречіен** ¹³/₅; **взскречилорс** ¹⁸/₇₋₈; **чесчетаріен** ¹⁴⁷/₁₃; **череціен** ⁷⁸/₁₁; **дереп.тациен** ¹²⁶/₁₃; **фкцеен** ¹¹¹/₁₁; **фіерилорс** ¹²¹/₃; **глоатеен** ¹¹/₇; **гадинелороу** ¹²⁴/₄; **гоіен** **Nt** ⁷⁰/₅; **лпз.рз.ціеен** ¹¹⁷/₁₁; **лнз.лзеі** ¹³⁶/₆; **кред.лрнциен** ¹⁴⁰/₇; **лоу.лрнциен** ¹³³/₇₋₈; **лоу.лрнци**

шоареен ⁹²/₂; **склеелорс** ¹¹⁷/₇; **оундеен** ¹¹⁰/₁₁; **оунделорс** ⁴⁹/₁₀; etc.

În privința dechinăciunii însemnăm numai atita, că dintre 35 de nume proprie masculine țarmurite în **8 s. оу**, cari provin și în acusativul singular, găsim patru, carile schimbă în acest cađ pre **8 s. оу** din nominativ în **а**, precum: **гаіа ши лри.стасха** ¹⁰/₃₋₄; **лраста** ⁷/₁₁; **состена** ¹/₁₀; **тимордеа** ⁷/₁₀; precind toate celealalte păstrează și în acusativ țarmuriciunea **8 s. оу** a nominativului; precum: **ллекландорс** ¹¹/₃₋₄; **лсамоноу** ¹⁷/₁₃; **дамаскоу** ³⁸/₆; **фистоу** ⁶⁸/₇; **критоу** ⁸⁶/₁₃; **лоу** ¹⁷⁰/₄; **лмасонс** ²⁸/₁₂; **павелс** ¹⁷/₆; **солшс** ⁸³/₉; **валлонс** ¹⁶⁵/₃; etc. Această abatere dela regula generală nu'i alta decit o modernizare tardie făcută sub înriurința graiului bulgaroslovenesc din biserica Romînilor de pe atunci.

Cu respect la formăciunea pluralului notăm aici, numai atita, că substantivele **лз.лрз** ⁴⁰/₃ și (**вздорз**) sună în plural, articulate **лзрл** ²/₁, **лз.лрл** ²⁷/₅ și **вздорл** ¹¹⁶/₃, și că forma plurală modernă urі provine aici numai în **8re s. оуре** precum: **черю**, **черюре** ¹³⁹/₅; **гз.лндс**, **гзлндсре** ⁵⁷/₁₀₋₁₁; **граю**, **граюре** ³⁰/₄; **киноу**, **киноуреле** ¹³¹/₆; **лоукрс**, **лзкроруре** ¹⁴⁷/₁₁₋₁₂; **прецс**, **прецсреле** ¹³¹/₁₄; **сзатс**, **сзлтоуре** ¹⁵⁸/₁; etc.

2. La numerale.

Singura particularitate mai remarcabilă ce o observăm aici, este formarea ordinalelor dela 11—19. În graiul mai modern aceste numerale se formează dela cele cardinale punindu-li-se înaintea articolul întreg și adăugindu-li-se cel sufipt, precum al unsprădecele, a unsprădecea, etc. Pe timpul trădurerii Codicelui Voronețean însă seamănă să fi fost alt us în privința aceasta. Pe atunci articolul sufipt nu se alipiă la finea numeralului cardinal carele arêtă decimea, ci la a celuiia carele arêtă unimile. Aceasta rezultă din esimplul **а пазлспрзскче ноапте** ⁹⁰/₅₋₆, singularul pre carele îl întâmpinăm în Codicele Vo-

Aici întimpinăm, pe de-o parte, mai multe moduri, ear' pe de alta mai mare diferință în formăciunea timpurilor.

Cu respect la formăciunea timpurilor și modurilor notăm următoarele:

a) IMPERFECTUL.

Întîia persoană singulară din imperfect n'o găsim la nici un verb formată în am, ci numai în a, egală cu a treia persoană singulară și plurală, precum: **ѠВЪЦА** (= învățam) **КОУ ЛАКРЪМИ ОУРЪЛЪШ ЧИ. ПРЭСКЪШИ ДЕ ВОИ** ^{22/7-8}; — **ВРЪК** (= vream) **СЕИ ѠЦЕЛЕГОУ ВИНА** ^{54/12}; — **ДЕЛА ѠРХІЕРЕН ДЕСПОУСОУ ЛОУАЮ; ОУЧИГЪНДЪ ЕИ, ѠДЪЧЪК** (= aduceam) **СВЪТГОУ. СПРЕ ТОАТЕ ГЛОАТЕЛЕ ДЕ МОУАТЕ ѠРИ МОУНЧИНДЪ ЕИ, НЕ ВОИДИ** (= nevoiamu'i) **СЕ ХОУЛЪКЪКЪ; ПРЕСПРЕ МЪСОУРЪ ѠВРЪЖВІА** (= învăț-biam) **ЕИ; ГОНИІАИ** (= goniamu'i) **ПЪ. РЪ ѠФАРА ЧЕТАЦИЛОРЪ.** ^{75/12-76/4}; — **НОУ КЪ ЛИМБА МА ѠВЪК** (= aveam) **ЧЕВА Ѡ КЛЕВЕТИ** ^{101/11-12}; — **ѠОУ ѠРА** (= eram) **ЧЕЛА ЧЕИ КЪГА** (= băgam) **ѠИ ТЕМНИЦЪ, ШИ ОУЧИДЪК** (= ucideam) **ПРИН ГЛОАТЕ ЧЕЛА ЧЕ КРЕДЪК ѠНЪШ ТИ. РЕ, ШИ КЪНДЪ ВЪСОУРЪ СЪНЦЕЛЕ ЛЪ СТЕФАНЪ, МАСТОРЪЛДИ ТЪОУ, ѠНОУМИ ѠРА** (= eram) **СТЪНДЪ ШИ ЛЪСА** (= lăsam) **СПРЕ ОУЧИДЕРЕА ЛДИ, ШИ СЪЖЖОУ ІІА** (= străjuiam) **РЕШМЕНТЕЛЕ ЧЕЛОРА ЧЕ ОУЧИДЪК ѠЛЪ** ^{42/5-14}; — **МЕ СЪЦЪК** (= mergeam) ^{38/7}; — **ѠРА** (= eram) **МЪСОГЪНДЪ ШИ ѠПРОПІИНДЪ МЕ** ^{38/9-10}; — **НО МЕ ПРЕЧЕ ПЪК** (= precepeam) **ѠОУ ДЕ ѠЧАСТА ЧЪ. РЕРЕ** ^{70/6}; etc.

b) PERFECTUL SIMPLU.

Verbele, cari formează astăzi acest timp în seiū, formă pe timpul trăducerii Codicelui Voronețean întîia persoană în **ШЪ** s. **ШОУ**, ear' a doaua și a treia regulat în **СЕИ**, **СЕ**, precum: a aduce, **ѠДЪШОУ** ^{54/13-14}, (**ѠДЪСЕИ**), **ѠДЪСЕ** ^{45/14}; a dice, **ШИШЪ** ^{70/10}, (**СИСЕИ**), **СИСЕ** ^{2/13}; a închide, **ѠКИШОУ** ^{75/12}; a înțelege, **ѠНЦЕЛЕШОУ** ^{72/3}; (**ѠНЦЕЛЕСЕИ**), **ѠНЦЕЛЪКЪСЕ** ^{45/7}; **СЪСПОУНИШЪ** ^{39/3}; (**СЪСПОУНСЕИ**), **СЪСПЪНСЕ** ^{44/14}; a scoate, (**СКОШЪ**), **СКОСЕИ** ^{35/14-36/1}, **СКОАСЕ**

^{58/14}; a scrie, **СКРИШЪ** ^{164/13}, (**СКРИСЕИ**); **СКРИСЕ** ^{54/4}; a vie = vivere, **ВИШЪ** ^{74/8}; (**ВИСЕИ**); **ѠМВИСЕ** ^{156/1}. Din modul, cum este scris verbul **СКОСЕИ**, se cunoaște că și la aceste verbe tonul cuvîntului dăceea pe e din silaba conjugăciunală **ѠШИ** precum la celealalte pe a, u și i din **АШИ**, **ШИ**, **ИШИ**.

Pentru întîia și a doaua persoană plurală aū toate verbele o foarmă mai scurtă. Cele de întîia conjugăciune formează aceste persoane în **ЪМЪ** și **АТОУ** în loc de arăm, arăți; cele de a doaua și a treia în **ЪМЪ** și **СТОУ**, sau în **ЕМЪ** și **ЕТОУ** în loc de urăm și urăți sau erăm și erați; ear' cele de a patra conj. în **ИМЪ** și **ИТОУ** în loc de irăm și irăți; a treia persoană plurală este regulată în **АРЪ**, **ЪРЪ**, **ЕРЪ**, **ИРЪ**. D. e. **ѠСДЕКЪМЪ** ^{31/7}; **ѠРЪШАТОУ-КЪ** ^{132/5-6}; **СЪЦЮДЕКАТОУ** ^{117/5}; **ЮШИРАРЪ** ^{93/7-8}; — **КЪСОУМОУ** ^{94/6}; **КЪСЪТЪ** ^{133/12}; **КЪСЪРЪ** ^{123/14}; — **ДЕЦИ. ѠНСЕМОУ** ^{84/5}; **ѠНТО ѠСЕТГОУ-КЪ** ^{150/11}; **ОУЧИСЕТОУ** ^{131/7}; **СИСЕРЪ** ^{46/14}; **ЪЕКОУМОУ** ^{84/1}; (**ЪЕКОУТОУ**); **ЪЕКОУРЪ** ^{68/4}; — **ѠШИМЪ** ^{25/8}; **ПРЕЕМИТОУ** ^{92/9-10}; **ѠНДЪЛЧИТОУ-КЪ** ^{132/4}; **ѠОУСИТОУ** ^{123/11}; **ѠШИРЪ** ^{99/13-14}; etc.

c) PERFECTUL ANTERIOR SIMPLU.

Din acest timp avem esîmplu numai pentru a doaua persoană plurală în verbul **ѠДЪСЕЕТЪ** ^{12/8-9}. Pentrucă silaba conjugăciunală a acestei persoane stă în deplin acord cu cea curăspundătoare din perfectul simplu, presupunem că și celealalte aū fost formate tot după aceeaș asemănare, și că aū sunat: aseiū, așeși, ase, asemu, asetu, aseră; — useiū, useși, use, usemu, usetu, useră; — eseiū, eseși, ese, esemu, esetu, eseră; — iseiū, iseși, ise, isemu, isetu, iseră.

Verbul **ѠСЕТОУ**; ^{117/6}, **ѠОУСЕТОУ** ^{139/10-11, 149/11, 153/9}, **ѠОУСЕТЪ** ^{152/7-8} nu'l credem că stă în perfectul anterior simplu, ci în perfectul simplu, provenind dela o a doaua formă: fuseiū, fuseși, fuse, fusemu, fusetu, fuseră, pe lingă cea ordinară de: **ѠОУЮ** ^{18/12}, (**ѠОУШИ**), **ѠОУ** ^{4/2}, **ѠОУМЪ** ^{17/8}, în loc de **ѠОУТОУ** **ѠСЕТОУ**, **ѠСРЪ** ^{9/11}. În perfectul anterior

ajutorial **амѣ** (**ан, аѣ, амѣ, аци, аѣ**) **вѣрутоу** și din neinfinitivul scurtat al verbului principal. În pasiv însă, timpul trecut seamănă a fi fost compus din verbul a vrea cu conjunctivul prezent dela a fi și din participiul timpului trecut dela verbul principal.

h) MOD NOŪ DE CONJUGARE.

Se găsesc câteva esemple, carile ne fac a crede, că Romînilor nu li eră neîndătinată flexiunea verbelor în activ cu verbul ajutorial a fi împreună cu gerundiul verbului principal, precum: prs. **сѣхтоу стѣхнѣѣ** ^{67/4}; — împrf. **ѣра** (= eram) **мѣсгнѣѣ ши апропѣннѣѣмѣ** ^{38/9-10}; **ѣра** (= eram) **стѣхнѣѣ** ^{42/11}; **ѣраци сѣхтѣчинѣѣ** ^{150/10-11}; — opt. **ѣирѣѣши аскоуатѣхнѣѣ** ^{1/2}.

Represîntațiunea pasivului prin verbul ajutorial a fi, împreună cu participiul timpului perfect al verbului principal, concordat în gen și număr cu subiectul, s'a păstrat pînă n diua de astăzi pe lingă conjugăciunea reflexivă în acusativ. În loc de a fi seamănă a se fi fost întrebuintat și a stă, precum se vede din esimplul: **стѣхтоу юудекатоу** ^{74/12-13}.

Unele verbe netransitive seamănă a se fi conjugat în perfectul și perfectul anterior compus cu verbul ajutorial a fi în loc de a avè, precum pare a rezultă din esemplele: **ѣра вѣрѣитѣ** ^{85/7} și **ѣра мѣрѣши** ^{83/13}. Verbul **а вѣрѣи** ^{9/5} îl găsim în perfectul compus construit și cu verbul ajutorial a avè, precum: **вѣрѣитѣи** ^{30/8}; **доу вѣрѣитоу** ^{71/10-11}; etc.

i) OBSERVĂRI ASUPRA CONJUGĂCIUNII CÎTORVA VERBE.

1. Verbul „a avè“ formează gerundiul nu ca mai târziu în „avînd“, ci totdeauna în **аивѣнѣѣ** ^{54/4}...

2. Verbul „a fi“ n'are în timpul prezent în a treia persoană singulară din indicativ forma scurtată **ѣ** s. 'i, ci sună numai **ѣстѣ** ^{8/9}... și **ѣ** ^{9/12}... — În întia persoană singulară și în a treia plurală, pe lingă **сѣхитѣ** ^{28/4}... **сѣхтоу** ^{9/1}..., mai există și forma scurtată **соу** s. **сѣ** ^{21/2}...

^{59/14}..., nu însă și **ѣ** sau 's de mai târziu. Întia și a doia persoană plurală sună numai **сѣмоу** ^{51/2} și **сѣци** ^{5/11}..., niciodată însă „sîntem“ și „sînteți“ ca mai târziu. — În timpul fiitoriu de asemenea nu există forma scurtă: **оіу**, **ѣ** s. 'i, a om, **ѣти** s. 'ți, or, ca mai târziu.

3. Judecînd după esemplele **а дѣѣ** ^{135/10} și **а дѣѣрѣѣ** ^{56/5}, verbul „a dă“ a trebuit să formeze perfectul simplu numai în: **дѣдѣу**, **дѣдѣши**, **дѣдѣ**, **дѣдемѣ**, **дѣдетѣ**, **дѣдерѣ**, nu și în **дѣдѣи** ca în diua de astăzi.

4. Verbul „a luă“ priface pre a din silabele conjugăciunale pretutundine în **о**, precum: înd. prs. **аѣѣмоу** ^{59/5}; — conj. **сѣ аѣѣмѣ** ^{17/5}; — prf. sp. **доуѣѣ** ^{27/3}..., — **доуѣѣмѣ** ^{17/8}...

5. Verbul „a face“ formează perfectul simplu nu ca astăzi în **фѣѣѣи**, ci în **ѣѣѣю** ^{69/10}... s. **ѣѣѣю** ^{64/5-9}. (**ѣѣѣши**), **ѣѣѣѣ** ^{14/5}..., (**ѣѣѣѣмѣ**, **ѣѣѣѣтѣ**), **ѣѣѣѣрѣѣ** ^{49/11}..., și participiul timpului perfect nu în „făcut“, ci în **ѣѣѣтоу** ^{29/6-7}...

6. Verbul a veni = **а вѣрѣи** ^{9/5}... formează perfectul simplu neregulat, adică: **вѣрѣю** ^{18/11}, (**вѣрѣши**), **вѣрѣѣ** ^{3/2}..., **вѣрѣѣмѣ** ^{15/6}..., (**вѣрѣѣтоу**), **вѣрѣѣрѣѣ** ^{86/12}..., în loc de **вѣрѣюи**, **вѣрѣиши**, **вѣрѣи**, **вѣрѣимѣ**, **вѣрѣитѣ**, **вѣрѣирѣѣ**. Dintre aceste forme regulate găsim numai pre una: **вѣрѣимѣ** ^{85/1}, **вѣрѣимѣ** ^{26/8}.

7. Verbele „a răpi“ și „a străluci“, nu le găsim, ca astăzi, ca silabele conjugăciunale esc, ci simple, fără de acestea, precum: **сѣ доу сѣрѣѣ ѣлѣ** ^{49/3}; — **дѣѣѣ сѣхѣдоуѣѣ соарѣѣѣ** ^{111/8}.

§. 28. Particularități sintactice.

Foarte adese ori se diferesc graiul Codicelui Voronețean de cel modern în însirarea cuvintelor în propusăciuni. Această diferență însă nu este particulară numai Codicelui, ci o întîmpinăm prin toate traducțiunile vechi. Ea se esplică prin ținerea morțișă a traducătoriului de șirul cuvintelor din testul, din care traduceă. Graiul traducțiunilor nicicînd nu ni represîntă cu esactitate șirul cuvintelor din

graiful cel viu al răstîmpului respectiv. Din această cauză nici nu insistăm asupra acestei deferinți.

O particularitate caracteristică o găsim în Codicele Voronețean în aplecarea articolului sufipt. Aicia cînd un substantiv se dechină cu adjective calificative, carile aū înaintea sa articolul demonstrativ cel, cea, nu primesce numai substantivul articolul sufipt, ci totdeauna și adjectivul, precum: **ГЗНДШАС ЧЕЛА БОУАРШАС** ^{46/3-4}; **ГЗНДШРЕЛЕ ЧКАЛ БОУАРРЕЛЕ** ^{156/12-13}; **ПАВЕЛОУ ЧЕЛА ЛЕГАТОУЛОУ** ^{64/11}; **КОВЗНТОУЛОУ ЧЕЛА Д'КДЕВЗРОУЛОУ** ^{113/9-10}; **СЗНЦЕЛЕ ЧЕЛА КОУРАТОУЛОУ** ^{142/14}; **ПЗСТОРИОУШ ЧЕЛА СОКОУ-ТОРИОУШ** ^{150/12}; **КИНШАШИ ЧЕЛОУІА СЕОУЛОУИ** ^{133/7}; **ФРАЦІИ МІЕН ЧЕІА ДРАЦІИ** ^{113/2}; **ША-МЕРИЛОУШ ЧЕЛОРА НЕБШ.РИЛОУШ** ^{148/8-9}; **КОУ-ЦЕТЕЛОУШ ЧОЛОРА С'КЛЕЛОУШ** ^{117/6-7}; **АДХШРЕЛЕ ЧКАЛ ХИКАЛНЕЛЕ** ^{4/11-12}; **ВР'КМ'К Ч'КІА ПОЛ** ^{139/8}; **ЛШМ'К ЧКАЛ АНУКІА** ^{169/9-10}; **СЕБДА-РІЕН ЧЕНІА ЛОУ.АЦІЕН** ^{133/7-8}; **ДЕ НЗПАСТИЛЕ ЧЛ'К ЧЕ МИ С'КОУ ТЗ.АЛАДОУ ДЕ ЧЛ'К ІОУДЕЕЦИЛЕ** ^{19/1-3}; etc. — Adjectivul cu cel cea înaintea sa primesce articolul sufipt chiar și atunci cînd stă fără de substantiv, precum: **АШАПТЗ НОУМАН ЧЕ(А)Е ДЕЛА ТІ.АРЕ ЦЮРШІТЕЛЕ** ^{53/2-4}; **АСКОУАТА МАИ ВР'ХТОСШ ДЕ ЧКАЛ ДЕ ПАВЕЛОУ ГР'ЗИТЕЛЕ** ^{86/1-3}; etc. Adjectivul calificativ de după substantiv seamănă a fi fost articulat și atunci cînd între dînsul și substantiv se află orice pronume demonstrativ, poate și posesiv, precum ni arată aceste două exemple: **ЛОКШАС АЧЕСТА СЗНТОУЛОУ** ^{33/4} și **АШС ФРИКА ВЕ.АРИТОУЛОУИ ВОСЗШ АНОУЛОУИ** ^{142/9-10}.

Ca abatere dela regula generală, și totodată ca neconsecință în aplecarea articolului sufipt mai cităm aici încă exemplele: **АШТЕМИДА ЕФЕСЕИАСКАА** ^{9/13}; **МАР'К АШТЕМИДА ЕФЕ(СЕ)ІАСКА** ^{11/10-11}; **ЧЕТАГА ЕФЕСЕІАСКА** ^{12/1}; pe lingă întrebunțarea corectă: **БОУ.РОУЛОУ НШМЕ** ^{118/3}; **БОУРА ПРИСТАНИЦЕ** ^{85/2-3}; **ЦЕРШР'К КИЛИКІАСКЗ** ^{83/3}; **ЕВРЕИАСКА ЛИМБЗ** ^{36/12}; etc. — și apoi: **ДЕ МОУАЦИ АНІИ** ^{59/9}; **С'ФР'ШИНД'СЕ ДОН АНІИ** ^{64/7}; **АН ЗЕН АНІИ** ^{135/9}; **АЦИ АНІИ** ^{157/9-10};

ОУЌ МІЕ ДЕ АНІИ ^{167/9-10}, pe lingă construcțiunea corectă: **МОУАЦИ ШАМЕРИ** ^{35/6}; **ЧІ.АЧИ СИЛЕ** ^{15/7}; etc.

Remarcabilă mai este întrebunțarea în G. și D. a articolului sufipt înaintea pronumelor posesive, cînd ele stau înaintea substantivelor, precum: **А ЕИ ВОАСЗЕ КРЕДІ.АЦІЗ** ^{74/8}; **А ЕИ ВОАСЗЕ КРЕДІ.АЦІЗ** ^{139/12}; **СОУПОУИНД'СЕ А ЛОРШ СЗИ ВЗШВАЦИ** ^{152/5}; etc.

În aplecarea pronumelor personale întregi și scurtate încă nu se observă o consecință rigoroasă. De și predomină ca și în dînsa de astăzi regula, că pronumele personale scurtate se întrebunțează cînd sint cerute de verbe, ear' cele întregi cînd sint cerute de vre un adjectiv, sau de vre o prepozițiune cu acusativil, totuș întîmpinăm multe abateri dela dînsa, precum: **СЕ НОУ СІШЮ ВОАЌ ШИ СЕ НШ АНВЗЦШ КОИ** ^{19/5-6}; **КЗНДШ ФОУ НОАЌ А С'ФР'ШИИ СИЛЕЛЕ** ^{25/7}; **ПЕЗЕ-КЗНДШ НОИ ТОЦИ** ^{25/8-9}; **ШИСЕРЗ ЛОУИ** ^{29/10}; **СЗСПОУИДА ЛОРШ** ^{62/11}; **КЗД'К'СЕ СЕ АСКОУАТАЦИ МЕ.АРЕ** ^{88/13-14}; etc. Repetiția pronumelor personale întregi pe lingă cele scurtate se face ca și astăzi atunci cînd se pune apăsare deosebită pe ele, sau cînd se exprimă vre un contrast, precum: **ЛЕГЗТ'ШН... МЕ.АРЕ АШАПТЗМ'Е** ^{20/2-4}; **АШС ЧЛ'А ЧЕ КОИ АДХШС СЗНТШ ПОУСЕРЗ ЧЕСЧЕ-ТЗТОРИ** ^{21/7-8}; **НОУ НЗ АЗСА НОИ ВЗНТОУАШ** ^{81/12}; **СЕН БАТЗ ЛОУИ СОСТ'ШАС** ^{46/7}; **СЕ АШ АДКЗ ЕЛШ** ^{35/1}; **ШИИ СЗР'ШТЗМОУ ЕИ** ^{29/5}; **СЕ ЦЮРАР'З СІ.АРЕ** ^{49/13}; etc. În legătură cu verbele, pronumele personale scurtate nu aū totdeauna locul din dînsa de astăzi, presum: **АПРОПІАЮМЕ** ^{54/9}; **АПРОПІЕСЕ** ^{34/8}; **СЕ АНТОА'СКЗСЕ** ^{79/2}; **МОУТ'ЗАНШЗ** ^{17/10}; **СОУГАМОУИЗ** ^{91/5}; **ПЗР'КАЗ** ^{86/10}; **ВЛЗСТЕМЗ-МОУВЗ** ^{5/3-4}; împr. **ВЗ СОУГАЦИ** ^{135/2}; etc.

Remarcabilă, și nemaîndătinată astăzi, este repetiția reflexivului **СІ.АРЕ** nu numai ca de ordinariū cînd pronumele personal scurtat este de a treia persoană și stă în acusativil, ci și atunci cînd stă și în dativ, ba chiar și atunci cînd pronumele personal scurtat este de întia și de a

doaua persoană și stă sau în acusativ, sau în dativ, precum : $\lambda\delta$ $\sigma\omicron\upsilon\gamma\alpha\rho\chi$ се ноуши дѣ сї.рре $\lambda\eta\zeta\delta$ зворище $^{10}/_{10-12}$; се ферѣскзши сї.рре де коумзндари ши де сзнице $^{31}/_{10-11}$; сокотиши сї.рре $^{115}/_{2-3}$; шиши $\lambda\phi\omicron\delta\mu\delta\sigma\alpha$ сї.рре $^{152}/_{4}$; парими сї.рре ферикатоу $^{73}/_{8-9}$; ёу амоуми пзрѣ сї.рре $\lambda\mu\omicron\tau\iota\upsilon\alpha$ ноумелоуи лоу $\iota\epsilon\sigma\epsilon\delta$ назарѣни-ноулоу $^{70}/_{6-9}$; блзстемзмоуиш сї.рре $^{5}/_{7}$; лоуацниш а менте сї.рре ши тоатз тоу $\sigma\mu\alpha$ $^{21}/_{6-7}$; сзрѣзациш сї.рре $^{165}/_{4-5}$; etc.

De însemnat mai este, că în Codicele Voronetean niciodată nu se găsește întrebuințată prepozițiunea pre s. pe, în-năntea unor acusative, ca în graiul modern; precum nici regimul direct (acusativul), pus în-năntea verbului său, nu se repetesce totdeauna ca pronume personal scurtat spre a pute fi destins pe deplin de subiect, precum : $\acute{\alpha}\chi\epsilon\lambda$ $\lambda\alpha\chi\alpha$ $\acute{\alpha}\chi\iota\epsilon$ $^{2}/_{7-8}$; $\iota\epsilon\omicron\upsilon\tau\omicron\upsilon$ лоу коунокс ши павелс $\psi\iota\omicron\upsilon$ $^{5}/_{9-10}$; $\acute{\epsilon}$ λ тоатз лоу $\mu\iota\kappa$ $\acute{\omega}$ $\chi\iota\epsilon\tau\alpha\psi\iota\epsilon$ $^{9}/_{9-10}$; $\sigma\chi\pi\iota\rho\chi$ гаіа ши $\lambda\eta\sigma\tau\alpha\sigma\chi\alpha$ $^{10}/_{3-4}$; $\acute{\alpha}\psi\epsilon\pi\tau\alpha$ нон $^{15}/_{2-3}$; $\kappa\omicron\rho\delta$ оуциде павелс $^{50}/_{1}$; $\chi\epsilon\lambda\alpha$ че тоу гонеши $^{39}/_{7}$; etc.

Remarcabilă și nemaîusitată astăzi este construcțiunea verbului a fi în următoarele esimple : сзрї спре ен $\acute{\omega}\mu\omicron\upsilon\lambda\omicron\upsilon\chi$ $\chi\epsilon\lambda\alpha$ че ёра $\lambda\tau\omicron\rho\delta$ $\epsilon\lambda\omicron\upsilon$ $\delta\sigma\chi\omicron\upsilon\lambda\omicron\upsilon\chi$ $\chi\eta\kappa\lambda\iota\kappa\eta\delta$ $^{5}/_{12-13}$; оу.р $\mu\iota\omicron\rho\epsilon\lambda\delta$ $\chi\epsilon\eta$ ёра ноумеле $\acute{\epsilon}\nu\tau\iota\chi\delta$ $^{16}/_{2-3}$; $\mu\omicron\rho\omicron\kappa\delta$ $\chi\epsilon\lambda\alpha$ че ёра ноумеле $\acute{\alpha}\gamma\alpha\upsilon\delta$ $^{27}/_{2}$; $\kappa\alpha\tau\alpha\tau\omicron\upsilon$ $\chi\epsilon\lambda\alpha$ $\chi\epsilon\eta$ ен ноумеле $\nu\omicron\kappa\eta\iota\delta\omicron\kappa$ $^{87}/_{1-2}$; $\chi\alpha$ $\chi\epsilon\eta$ ен $\phi\omicron\upsilon\tau\epsilon\tau\delta$ $\phi\epsilon\chi\omicron\rho\eta$ $^{152}/_{7-8}$; etc. Asemenea și construcțiunea : $\nu\epsilon\sigma\tau\iota\kappa\iota\epsilon$ ... $\sigma\iota\lambda\epsilon$ $\acute{\alpha}$ $\nu\epsilon\rho\eta$ $\chi\iota\kappa\lambda\epsilon$ $\chi\epsilon$ $\lambda\tau\omicron\rho\chi\eta\sigma\epsilon$ $\mu\epsilon\eta\chi\omicron\rho\omicron\sigma\iota\eta$ $\acute{\alpha}$ $\lambda\mu\beta\lambda\alpha$ $\acute{\alpha}\delta$ $^{166}/_{12-116}/_{1}$.

Verbele $\acute{\alpha}$ $\lambda\upsilon\chi\eta\iota\epsilon$ = vincere și $\acute{\alpha}$ $\mu\iota\omicron\delta\epsilon\kappa\alpha$ le aflăm construite cu dativul, precum : ши $\lambda\upsilon\chi\eta\iota\epsilon$ $\lambda\omicron\rho\delta$ $^{5}/_{13}$; $\acute{\alpha}$ $\mu\iota\omicron\delta\epsilon\kappa\alpha$ $\nu\iota\eta\lambda\omicron\rho\delta$ ши $\mu\omicron\sigma\psi\iota\lambda\omicron\rho\delta$ $^{158}/_{7}$; $\mu\iota\omicron\delta\epsilon\kappa\alpha$ $\tau\omicron\upsilon\gamma\delta\rho\omicron\rho\delta$ $\delta\delta\eta\chi$ $\lambda\delta\kappa\rho\delta$ $^{142}/_{8}$; $\nu\omicron\kappa\lambda\omicron\upsilon\chi$ се $\mu\iota\omicron\delta\epsilon\kappa\alpha\mu\omicron\upsilon$ $\lambda\delta\eta$ $^{58}/_{12}$; dară odată și cu acusativul : $\chi\epsilon\lambda\alpha$ че $\mu\iota\omicron\delta\epsilon\kappa\alpha$ $\mu\epsilon\lambda\lambda\epsilon$ $^{101}/_{5-6}$. Verbul $\acute{\alpha}$ $\psi\iota$ construit odată cu dativul : ноуши $\psi\iota\lambda\alpha$ $^{11}/_{2}$.

Asemenea nu se mai află astăzi ca un verb transitiv să și păstrede regimul său în acusativ și atunci cînd este în participiul present o r i ũ, precum $\phi\alpha\chi\alpha\kappa\tau\omicron\rho\iota\omicron$ коу-

$\kappa\alpha\tau\alpha\tau\omicron\upsilon$ $^{114}/_{9-10}$; $\kappa\omicron\upsilon\gamma\alpha\tau\alpha\lambda$ $\chi\iota\epsilon\tau\tau\omicron\rho\iota$ $^{170}/_{11}$; $\lambda\iota\kappa\epsilon$ $\delta\alpha\chi\tau\tau\omicron\rho\iota\omicron$ $^{130}/_{1}$; etc. Această datină nu' e generală, căci aflăm și $\acute{\alpha}\kappa\omicron\upsilon\lambda\tau\tau\omicron\rho\iota\omicron\lambda$ $\kappa\omicron\upsilon\kappa\alpha\tau\alpha\tau\omicron\upsilon\lambda\omicron\upsilon\chi$ $^{114}/_{12-13}$; $\phi\alpha\chi\alpha\kappa\tau\omicron\rho\iota\omicron$ $\lambda\delta\kappa\omicron\upsilon\lambda\omicron\upsilon\chi$ $^{115}/_{8-9}$; etc.

Prepozițiunea $\acute{\alpha}$ în loc de „la“ o găsim de mai multe ori, precum : $\acute{\alpha}$ $\kappa\alpha\tau\iota$ $\acute{\epsilon}\rho\alpha$ λ $\delta\alpha\mu\alpha\sigma\kappa\omicron\upsilon$ ... $\sigma\pi\omicron\upsilon\lambda\iota\omicron$ се $\mu\omicron\kappa\alpha\tau\alpha\kappa\alpha\tau\epsilon$ $^{78}/_{11-79}/_{1-2}$; $\sigma\omicron\upsilon\mu\omicron\lambda\lambda\epsilon\iota\upsilon\chi$ $\acute{\alpha}\mu\delta$ $\acute{\alpha}$ $\tau\omicron\lambda\tau\alpha$ $\zeta\iota\delta\iota\omicron\rho\iota\kappa$ $\delta\epsilon$ $\acute{\omega}\mu\omicron\upsilon$ $^{147}/_{14-148}/_{1}$; $\sigma\omicron\upsilon\mu\omicron\eta\iota\delta\epsilon$ $\acute{\alpha}$ $\lambda\omicron\rho\delta$ $\sigma\zeta\iota$ $\nu\alpha\sigma\upsilon\alpha\iota$ $^{152}/_{5}$; etc. — Remarcabilă este prepozițiunea $\acute{\alpha}$ $\phi\alpha\rho\alpha$ cu genetivul : $\rho\omicron\eta\iota\tau\alpha$ $\eta\zeta\lambda\rho\chi$ $\acute{\alpha}$ $\phi\alpha\rho\alpha$ $\chi\epsilon\tau\alpha\psi\iota\lambda\omicron\rho\delta$ $^{76}/_{4}$; — De doaue ori aflăm prepozițiunea $\kappa\omicron\upsilon$ construită cu dativul : $\kappa\omicron\upsilon$ $\zeta\omicron\sigma\omicron\upsilon\lambda\omicron\upsilon\chi$ $^{50}/_{11}$; $\kappa\omicron\upsilon$ $\chi\epsilon\lambda\omicron\rho\alpha$ $\chi\epsilon$ $\beta\iota\lambda\lambda\epsilon\upsilon\epsilon\tau\epsilon\kappa\omicron\upsilon$ $\nu\omicron\lambda\omega$ $^{141}/_{4-5}$.

§. 29. Particularități lecsice.

Dintre particularitățile lecsice vom înșiră aici numai cîteva esimple de formarea cuvintelor prin compunere, carile ni demustră că ele nu's alta decît o traducere verbală a prototipului lor grecesc, și că prin urmare traducătoriul s'a folosit de acest test, precum : $\acute{\alpha}\sigma\mu\iota\eta\tau\omicron\upsilon\tau\tau\epsilon\tau\omicron\rho\iota\omicron$ $^{8}/_{1-2}$ = $\acute{\alpha}\rho\gamma\upsilon\rho\alpha\kappa\acute{\omicron}\mu\omicron\sigma$ = argintariŭ; $\acute{\alpha}\sigma\mu\omicron\lambda\delta\alpha\rho\iota\kappa$ $^{169}/_{1-2}$ = $\mu\lambda\epsilon\omicron\nu\epsilon\zeta\iota\alpha$ = prisosință, abundență, lăcomie; $\acute{\alpha}$ $\beta\iota\lambda\lambda\epsilon\upsilon\epsilon\phi\alpha\chi\epsilon$ = $\acute{\alpha}\gamma\alpha\phi\omicron\sigma\iota\omicron\epsilon\iota\upsilon$, și $\acute{\alpha}$ $\sigma\epsilon\omicron\upsilon\phi\alpha\chi\epsilon$ = $\kappa\alpha\kappa\omicron\sigma\iota\omicron\epsilon\iota\upsilon$; $\acute{\alpha}$ $\beta\iota\lambda\lambda\epsilon\upsilon\epsilon\kappa\alpha\zeta\eta\iota\tau\alpha$ = $\epsilon\upsilon\lambda\omicron\gamma\epsilon\iota\upsilon$ = benedicere și $\acute{\alpha}$ $\rho\omicron\upsilon\kappa\omicron\upsilon\kappa\eta\iota\tau\alpha$ = $\kappa\alpha\kappa\omicron\lambda\omicron\gamma\epsilon\iota\upsilon$ = maledicere; $\acute{\alpha}$ $\beta\iota\lambda\lambda\epsilon\upsilon\epsilon\delta\phi\lambda\epsilon\tau\alpha$ = $\epsilon\upsilon\theta\upsilon\mu\epsilon\iota\upsilon$; $\beta\iota\lambda\lambda\epsilon\upsilon\epsilon\sigma\psi\iota\delta\epsilon\tau\omicron\rho\iota\omicron$ = $\epsilon\upsilon\mu\epsilon\iota\delta\eta\varsigma$; $\acute{\alpha}$ $\beta\iota\lambda\lambda\epsilon\upsilon\epsilon\sigma\tau\iota$ = $\epsilon\upsilon\alpha\chi\chi\epsilon\iota\upsilon$; $\kappa\omicron\upsilon\lambda\lambda\epsilon\upsilon\epsilon\sigma\tau\iota\omicron\rho\iota\omicron$ $^{40}/_{7-8}$ = $\epsilon\upsilon\sigma\epsilon\beta\eta\varsigma$; $\delta\epsilon\mu\epsilon\omicron\upsilon\gamma\alpha\delta\omicron\upsilon\zeta\eta\delta\iota\tau\omicron\rho\iota\omicron$ = $\sigma\upsilon\eta\kappa\lambda\eta\rho\alpha\kappa\omicron\mu\omicron\sigma$; $\acute{\alpha}$ $\delta\epsilon\mu\epsilon\omicron\upsilon\gamma\alpha\kappa\iota\epsilon$ = $\sigma\upsilon\eta\kappa\alpha\iota\epsilon\iota\upsilon$; $\delta\omicron\upsilon\lambda\lambda\epsilon\upsilon\epsilon\delta\chi\omicron\upsilon\eta\eta\iota\kappa$ $^{57}/_{11-12}$ = $\epsilon\upsilon\chi\alpha\rho\iota\sigma\tau\iota\alpha$; $\delta\omicron\upsilon\lambda\lambda\epsilon\upsilon\epsilon\phi\omicron\delta\mu\delta\epsilon\kappa\iota\epsilon$ = $\epsilon\upsilon\mu\epsilon\tau\epsilon\iota\alpha$; $\phi\alpha\chi\alpha\delta\epsilon\lambda\iota\kappa\epsilon$ $^{170}/_{9-10}$ = $\acute{\alpha}\nu\omicron\mu\omicron\sigma$; $\phi\alpha\psi\iota\eta\iota\delta\omicron\upsilon\beta\eta\tau\omicron\rho\iota$ $^{153}/_{3-4}$ = $\phi\iota\lambda\acute{\alpha}\delta\epsilon\lambda\phi\omicron\iota$; $\acute{\alpha}$ $\sigma\epsilon$ $\lambda\mu\omicron\tau\iota\upsilon\chi\tau\omicron\rho\chi\eta$ = $\acute{\alpha}\nu\tau\iota\lambda\epsilon\gamma\epsilon\iota\upsilon$ = contradicere; $\lambda\iota\kappa\epsilon$ $\delta\alpha\chi\tau\tau\omicron\rho\iota\omicron$ = $\nu\omicron\mu\omicron\theta\acute{\epsilon}\tau\eta\varsigma$ = legislator; $\lambda\delta$ $\lambda\gamma\alpha\sigma\epsilon\upsilon\delta\alpha\rho\epsilon$ $^{156}/_{5}$ = $\mu\alpha\kappa\rho\delta\upsilon\mu\iota\alpha$; $\mu\iota\alpha\sigma\eta\eta\omicron\alpha\pi\tau\epsilon$ = $\mu\epsilon\sigma\omicron\nu\acute{\alpha}\kappa\tau\iota\omicron\upsilon$ = media nox; $\mu\eta\iota\omega\mu\delta$ $^{44}/_{8}$ = $\chi\iota\lambda\iota\alpha\rho\omicron\varsigma$; $\acute{\omega}\mu\omicron\upsilon\gamma\omicron\upsilon\iota\epsilon$ = $\phi\iota\lambda\alpha\eta\theta\rho\omega\pi\iota\alpha$; $\acute{\alpha}$ $\sigma\epsilon$ $\mu\omicron\kappa\omicron\upsilon\gamma\omicron\upsilon\iota\epsilon$ = $\upsilon\mu\epsilon\rho\chi\alpha\iota\epsilon\iota\upsilon$ = praegaudere; $\acute{\alpha}$ $\mu\omicron\kappa\epsilon\delta\epsilon\sigma\omicron\upsilon\lambda\lambda\epsilon$ = $\upsilon\mu\epsilon\rho\epsilon\chi\epsilon\iota\upsilon$ = prae-cellere; $\mu\epsilon\mu\eta\eta\omicron\lambda\delta$ = $\upsilon\mu\epsilon\rho\eta\phi\alpha\eta\omicron\varsigma$ = prae-

тї.мдирк^{102/12} = pretutindine ; се 829кккк^{164/9} = să întemeieде; оўрзчюриле^{125/1} = urările, binecuvîntările ; ци.мнїе7одрє^{57/12-13} = stăpîne, puternice ; вѣтѣмѣтѣури^{150/9} = răni, vulnera ; etc.

Etatea Codicelui.

§. 30. Greutăți.

A frică cu precisiune etatea unui manuscris nedatat este foarte greă, pentru că totdeauna se pot ivi o mulțime de indoele anevoie de delăturat. Această greutate se mărește, cînd manuscrisul nedatat mai este încă și defectuos. Codicele Voronețean este nedatat și defectuos. Determinarea etății lui este cu atîta mai greă, cu cît mai puține sînt mijloacele paleografice ce ni stau la dispozițiune pentru scrisoarea romînească.

Cu toate greutatele acestea ne vom încerca a indica, cu oarecare grad de probabilitate, dacă nu anul, sau deceniul, apoi macar seculul în care a putut fi scris acest Codice.

Timpul cînd s'a scris vre un Codice nu trebuie numai decît să fie tot acelaș, în carele s'a compus, ori s'a tradus. Testul unui Codice poate fi compus sau tradus, cu sute de ani chiar, mai înainte de timpul, din carele ni s'a păstrat el scris. Poate esista așadară o diferență foarte mare între etatea scrisului și între etatea tradusului, sau compusului vre unui test de Codice.

Codicele Voronețean nu este originalul traducerii, ci numai o copie, și încă o copie foarte tîrzie, precum am indicat mai sus de mai multe ori, și precum vom vedea și mai la vale. Deci, în cele următoare vom căuta să determinăm, cît cu putință de exact, etatea Codicelui atît în privința scrisului, cît și a tradusului lui.

§. 31. Timpul în care s'a scris Codicele pentru ultima oară.

Timpul în care s'a scris Codicele Voronețean pentru ultima oară, îl vom determina luînd în considerare întiiu materialul pe carele, și apoi literele cu carile este el scris.

a) Hărtiea.

Codicele Voronețean este Codex Chartaceus, adică scris pe hărtie, și încă pe o hărtie fabricată din rufe de in (§. 7, pg. 266). Din această împrejurare rezultă fără de nici o îndoială, că el n'a putut fi scris, pentru ultima oară, înainte de finea seculului al 13le, sau de începutul seculului al 14le, pentru că abia pe timpul acesta s'a început a se fabrica și a se întrebuința hărtie și din pînă de in.¹⁾

Hărtiea din Codicele Voronețean este de format mic, curată, albă, grosută, netedă, gumată bine, și în ȧare se ved cum se cade într'însa firele formei de sîrmă și marca fabricei. Tocmai așă ni descrie G. M. S. Fischer²⁾ că a fost hărtiea în seculul al 15le, ȧicînd că hărtiile fabricate în seculul al 15le se desting de cele fabricate în secolele precedente prin aceea, că ele au fost făcute din masă curată,

¹⁾ Fischer G. M. S. sub „Papier“ în Allg. Encyklopaedie der Wissensch. und Künste von J. S. Ersch und J. G. Gruber. 3. S. 11. Th. pg. 88—91. — *Sardini G.* Esame sui principj della francese ed italiana tipografia. Libro II. Lucca 1797, pg. 141—144; — *Midoux Et. et Aug. Matton*: Étude sur les filigranes des papiers employés en France aux 14e et 15e siecles. Paris 1868, pg. 5. — *Lupi Cl.* Manuale di paleografia delle arte. Firenze, 1875, pg. 44. — *Schönemann C. T. G.* Versuch eines vollständigen Systems der... Diplomatik 1. Bd., Leipzig 1818, pg. 493—503; — *Scrapeum*, Zeitschrift f. Bibliothekswiss. v. Dr. R. Neumann, 7. Jgg. Lpzg. 1846, pg. 100—101. — *Wattenbach W.* Das Schriftwesen im Mittelalter. 2. Aufl. Leipzig 1875, pg. 114—123.

²⁾ Fischer l. c. pg. 91. — Conf. *Exner W.* F. Ueber die Geschichte des Papieres. Wien 1862, pg. 14. — *Midoux et Matton*, l. c. pg. 6—7.

neputredă și albă, în formate mici și în nise forme de sîrmă cu firele verticale mai departe unele de altele; că erau tari și bine gumate, și că în cele mai multe din ele se vedeă și marca fabricei.

Din împrejurarea că hărțile de in dela finea seculului al 13le și din seculul al 14le nu aveaū încă calitatea hărției fabricate în seculul al 15le, și din considerarea că calitățile hărției din seculul al 15le se potrivesc întocmai cu ale hărției din Codicele Voronețean, urmeadă, că acest Codice n'a putut fi scris mai înainte de seculul al 15le, că așadara etatea lui nu poate fi datată mai dinnainte decit abiă din seculul al 15le încoace.

La acest rezultat ne conduce calitatea hărției lui. Să mergem acum un pas mai departe.

b) Marca fabricei de hărtie.

Se scie că chiar dintru început mai fiecare fabrică de hărtie își aveă un semn propriū pentru timbrarea hărției sale, o marcă pe care o întipăriă pe hărția ce o produceă. Prin ea își destingeă fabricatul său de altele și'l recomindă comerciuului.

La determinarea etății unui manuscript nu putem trece cu vederea nici marca fabricei din vre o hărtie, ¹⁾ căci, sciind din care timp a început a esistă cutare sau cutare fabrică, vom sci totodată, că și manuscriptele păstrate pe hărția fabricată de dînsa nu vor putē fi mai vechi decit însăși fabrica.

Hărția din Codicele Voronețean încăși are marca sa. Ea însă nu se poate vedē întregă deodată, fiindcă coala este indoită în opt și tăiată, și pentrucă marca cade tocmai în legătura manuscriptului. Cu toate acestea nu poate fi îndoeală că marca acestei hărții este un porc, sau

¹⁾ *Fischer G. Beschreibung typogr. Seltenheiten und seltener Handschriften*, 6. Lfg. Nürnberg 1804, pg. 138 etc. — *Midoux et Matton*, l. c. pg. 12—14.

un vier. Capul lui cu picioarele de dinnainte și cu o parte de spinare se pot vedē pe paginile 29, 37, 57, 73, 83, 93, 95 și 107, ear' dosul lui cu picioarele de dinapoī și cu cealaltă parte de spinare pe pg. 27, 55, 71, 85, 99, și 109. Pe paginile: 35, 39, 41, 123, 125, 135, 137, 143, 145, 147, 149, 159, 161, 163, 165 și 167 se ved cîte unul sau două picioare, ori cîte o bucată de spinare. Din aceste frînturi, și anume din cele de pe pag. 27 și 29, 83 și 85, 93 și 99, am construit trei figuri, carile se ved pe tabela II, și carile ni arată, cît cu putință de acurat, tipul porcului, adecă marca fabricei.

Această marcă este una din cele mai rare; ea nu se găsește reproducă în opurile respective nici de Santander¹⁾, nici de G. Fischer²⁾, nici de G. Sardini³⁾, nici de Midoux et Matton⁴⁾, nici de Fr. Schuler von Libloy⁵⁾. Acesta din urmă însă ni spune, că a găsit în arhivele Transilvaniei din Bistrița, Brașov și Sibiiū, dar' nu ni preciseadă în care arhivă anumea, un uric scris în anul 1521 pe o hărtie, a căriia marcă de fabrică eră un porc sau vier. De asemenea nu ni reproduce nici figura acestei marce de fabrică. Hărția acestui uric însă n'a fost originară din Transilvania, ci importată de aiurea de undeva, căci pe atuncia încă nu se fabrică aici hărtie. În Transilvania s'a început a se fabrică hărtie abiă din anul 1546 încoace, la Brașov în 1546,

¹⁾ *Santander*: Des observations sur le filigrane du papier des livres imprimés dans le XVe siècle. în *Supplément au catalogue des livres de la bibl. de... Bruxelles* 1803 pg. 1—6, tab. 1—5.

²⁾ *Fischer G. Beschreibung*. l. c. pg. 137—174.

³⁾ *Sardini G. Esame* l. c. pg. 147—154.

⁴⁾ l. c.

⁵⁾ *Schuler v. Libloy Fr. Notizen zur Geschichte der deutschen Diplomatie in Siebenbürgen*, în *Anzeiger für Kunde der deutschen Vorzeit*. N. F. 5. Bd. Nürnberg 1858. pg. 374—375 și 411—415.

la Sibiiu în 1564 sau 1575, la Alba Julia s. Bělgrad în 1584. ¹⁾)

Maî înainte de anul 1550, Românii din Moldova și din Țara Românească își procurau hârtia necesară de prin alte țări maî îndepărtate; din jumătatea a doua a seculului al 16le însă începură a importa hârtie și din vecina Transilvanie, pînă ce, pe la anul 1583, Românii din Moldova ajunseră a ave și ei o fabrică proprie de hârtie cu marca țării drept marcă de fabrică. ²⁾) Acest adevăr rezultă din diversele marce de fabrică ce se găsesc în hârtia uricelor și a manuscriptelor de prin arhivele Romîniei.

Eruditul B. P. Hășdău, în prețiosul său op: „Cuvente den bătrâni“, ne face cunoscuți cu diferite marce de fabrică, ce se găsesc în hârtia uricelor și manuscriptelor dintre anii 1577 și 1636. Printre toate aceste marce de fabrică nu întîmpinăm nici una, carea să ni represînte marca fabricei din hârtia Codicelui Voronețean. Nici chiar în hârtia pe care este scris Codicele Sturđean ³⁾), cu carele Codicele Voronețean are nisce asemănări limbistice, nu se află porcul său vier, ca marcă de fabrică în hârtia folosită de Romîni cam de pe la anul 1577 încoace ne îndeamnă a presupune, că hârtia cu această marcă de fabrică este maî veche; că poate de pe la anul 1546 încoace de cînd se începuse a se fabrica hârtie în Transilvania și chiar în Moldova, ea n'a maî fost căutată de Romîni; că așadară timpul, cînd a fost ea întrebuițată de dinșii, a fost timpul înainte de anul 1546, sau primele decenii dela începutul seculului al 16le, sau chiar finea seculului al 15le. Și într'adevăr, după multe cercetări, am aflat că, dacă nu cumva

pe la finea seculului al 15le apoi de bună samă că pe la începutul seculului al 16le, a esistat o fabrică de hârtie, a cării marcă a fost un porc. Adalbert Rauter, într'un articol intitulat: „Ueber die Wasserzeichen der ältesten Leinenpapiere in Schlesien“ ¹⁾), ni spune, că chiar în Silesia, în orașul Șvaidniț (Schweidnitz), se află o fabrică de hârtie, care își luase drept marcă a sa marca orașului, carea eră un porc. El ni împărtășese cinci chipuri de pe această marcă, puțin diferite unele de altele și scoase din hârtia unor urice scrise în anii 1494 și 1504; 1512; 1516; 1518 și 1522. Din această împărtășire a lui Ad. Rauter urmează neapărat, că cel puțin pe la anul 1494 esistă acî și funcționă în orașul Șvaidniț o fabrică de hârtie cu un porc drept marcă a sa. Această concludiune însă, de și rădîmată pe esistența uricului din 1494 scris pe o hârtie, care aveă un porc ca marcă de fabrică, vine în contradicere cu afirmarea lui Dr. Friederic Juliü Schmidt, carele ni spune ²⁾) că magistratul orașului Șvaidniț abia în anul 1505 a dat concesiune, ca moara din pieța pescarilor de acolo să fie transformată în moară de hârtie, și că primul morariu de hârtie a fost Mihaiü Peuthel. Oricum se va deslegă această contradicere: ori prin dechierarea și dovedirea de falsificare în data uricelor din anii 1494 și 1504 ori prin rectificarea anului 1505 ca dată a înființării fabricei, totuș un lucru va rămîne maî pre sus de orice îndoeală, acela adecă, că hârtia cu un porc ca marcă de fabrică, întru cît nu este ea vro imitare poate de cătră alte fabrici, provine din orașul Silesiei Șvaidniț și că esistă acî cel puțin din anul 1505 încoace.

¹⁾ Schuler v. Libloy, l. c. pg. 412—413, și în Kurzer Ueberblick der Literaturgesch. Siebenbürgens, Hermannstadt, 1857, pg. 17.

²⁾ Hășdău B. P. Cuvente den bătrâni, t. 1. 2. Bucuresci 1878—79, t. I. pg. 43—45.

³⁾ Hășdău B. P. l. c. t. 2. pg. XLII.

¹⁾ Schlesiens Vorzeit in Bild und Schrift. Herausgegeben von Dr. Hermann Luchs, Bd. I. Sechster Bericht. Breslau 1866, pg. 49—55.

²⁾ Schmidt Dr. Fr. J. „Geschichte der Stadt Schweidnitz. I. Bd. Schweidnitz 1846, pg. 344—345.

Răspîndirea acestei hîrtii prin țările romînesci este foarte esplicabilă, pentru că Schmidt ni spune¹⁾, că orașul Șvaîdnuț încă din timpurile vechi avea legături comerciale cu răsăritul Europei, încotrò își trîmitea produsele industriei sale pînă prin Rusia și țările tătăresci, vecine cu cele romînesci.

Cine va compară cu atențiune cele cinci marce de fabrică, reproduse pe tabla II. după A. Rauter, cu marca după cum se găsește ea în hîrtia Codicelui Voronețean, va trebui să mărturisească că marca hîrtiei Codicelui Voronețean diferese atît în mărime cît și în esecutare de marca cea din anii 1494 și 1504, dar' că se asemează foarte mult cînd cu una cînd cu alta din celealalte marce din anii 1512, 1516, 1518 și 1522, fără însă de a pute' dice că este chiar identică intru toate cu vre una din acestea. Poate că hîrtia Codicelui Voronețean n'a fost din cea fabricată din anii arętați mai sus, nici dintr'un sîngur an, ci din mai mulți, și poate tocmai din anii intermediari ai anilor 1512, 1516, 1518 și 1522.

Judecînd așadară după marca de fabrică a hîrtiei, trebuie să dicem că Codicile Voronețean nu poate fi scris mai înainte decît s'a'u la finea seculului al 15le său în primul deceniū al seculului al 16le.

Al treile mijloc de a defige etatea unui Codice nedatat sînt:

c) Literele.

Unul din semnele cele mai decisive pentru determinarea etății unui manuscript nedatat se privesce forma literelor cu carele este scris manuscriptul.²⁾ Se scie din compararea manuscriptelor esistente că nu în toate secolele și că nu pretutîndea s'a scris într'acelaș mod. În unele răsîmpuri și în unele locuri s'a scris într'un

mod, ear' în alte răsîmpuri și prin alte locuri s'a scris într'alt felii, fără însă a face salturi în desvoltarea și transformarea gradată a scrisorii. Această diversitate în forma literelor din diferite răsîmpuri este un prețios criteriū pentru determinarea etății unui manuscript nedatat. Dacă literele dintr'un manuscript nedatat se potrivesc, în forma lor, cu literele altor manuscripte datate, și dacă nu avem argumente temeinice de a presupune vre o imitare mai tîrzie a unor forme mai antice de litere, atunci putem conchide cu foarte mare probabilitate că și manuscriptul nedatat își trage originea tot din răsîmpul manuscriptelor datate și scrise cu aceeaș formă de litere. O scrisoare din timpurile mai vechi drept că poate fi imitată în timpurile mai noaue, dar' contrariul nu poate află loc.

Pentru scrisoarea romîneasă încă n'avem publicate specimine din diferite răsîmpuri, carile să ne pună în stare a stabili și a caracteriza cu precisiune forma literelor din toate timpurile. Această lipsă este foarte de regretat. Pentru scrisoarea slovenească însă există astfelii de specimine. Este prețiosul op: „Specimina palæografica Codicum Græcorum et Slavonicorum biliothecæ Mosquensis synodalis, sæc. VI—XVII. Edidit Sabas, episcopus Mojaisky. Moseva 1863. Fapta că Romîinii pînă nu demult s'a'u folosit, ca și vecinii lor Slavi, în scrisoarea sa de literele așa numite cirilice, ba pînă prin seculul al 18le chiar și de graiul bulgaroslovenesc, ne îndeamnă a revindecă citatului op o valoare însemnată și pentru determinarea vechimii scrisorii romînesci.

Episcopul Sava ni presîntă pe tabela VIII cîte trei și patru specimene de abeceul cirilic, după cum se găsește el întrebuintat în diverse manuscripte din seculul al 11le pînă în seculul al 17le. Cine va compară forma literelor din Codicile Voronețean cu aceste specimene de abeceu, nu va pute' ca să nu mărturisească, că între literele Codicelui Voronețean și

¹⁾ Schmidt. I. e. pg. 60—61.

²⁾ Schönemann: Versuch eines vollständigen Systems der allg. besonders der älteren Diplomatik. 2. Bd. Leipzig 1818, pg. 73 ș. e.

între cele patru specimene de abeceu din secolul al 15-lea există mai mult decât o asemănare, o identitate chiar, și mai ales cu speciemenle de abeceu din anii 1423, 1457 și 1500, mai puțin cu speciemenul de abeceu din anul 1493, precum divergența între formele literelor din Codicele Voronețean și între speciemenle de abeceu din secolele anterioare și posterioare este cu neasemănare de mare. Această împrejurare ne constrânge a presupune, dacă nu cu deplină securitate, apoi cel puțin cu un grad foarte mare de probabilitate, că Codicele Voronețean a trebuit să fi fost scris sau în secolul al 15-lea sau cel târziu la începutul, adică în primele decenii ale secolului al 16-lea, pentru că chiar speciemenul de abeceu din anul 1552 reprodus în opul episcopului Sava, chiar nemijlocit după cel din anul 1500 nu se mai potrivește cu literele Codicelui Voronețean.

Deci judecând singur numai după forma literelor din Codicele Voronețean, pusă în compararea cu speciemenle de abeceu din opul citat al episcopului Sava, am trebui să știm, că Codicele Voronețean n'a putut fi scris nici pe la anul 1552, nici mai târziu de acesta, pentru că cam de pe la anul 1552 începeau literele din abeceul cirilic să înceapă să ia cu totul altă formă, decum o aveau mai înainte. Dară nici mai înainte de secolul al 15-lea încă n'a putut fi scris Codicele Voronețean, pentru că și mai înainte de secolul al 15-lea forma literelor din abeceul așa numit cirilic încă a fost diferită de cea folosită în scrisoarea Codicelui Voronețean. După forma literelor am trebui să știm că cam în timpul când s'a scris Codicele Voronețean, între anii 1423 și 1550. Însă dacă vom lua în considerare nu numai literele cu cari, ci încă și hârtia pe care este scris Codicele Voronețean, precum și marca de fabrică a ei: atunci ne simțim îndemnați, după cele șise mai sus, a fișă cam între anii 1505 și 1525 timpul, în carele pentru ultima oară

s'a scris Codicele Voronețean. Pentru acest timp vorbește și fapta existenței unui uric în Transilvania, scris în anul 1521 pe o hârtie care, ca și hârtia din Codicele Voronețean, avea drept marca de fabrică un porc. Această împrejurare arată, că în primele decenii ale secolului al 16-lea hârtia eșită din fabrica orașului Svaidniț din Silesia, ajunsese acur și prin țările românești, și că putea fi întrebuințată și de dinșii.

§. 32. Codicele Voronețean nu este vre un falsificat.

Este faptă netăgăduibilă, de și foarte regretabilă, că pînă cam spre anul 1840 Romînii din toate țările locuite de dinșii nu s'aun prea interesat de monumintele sale literare; nu le adunau, nu le feriau de nimicire, nici nu le publicau; ele erau lăstate în voia întâmplării. Abia de pe la 1840 începeau să înceapă succesiv M. Cogałniceanu, A. T. Laurian, N. Bălcescu, G. Săulescu, V. A. Ureche, Odobescu B. P. Hășdău, episcopul Melchisedec, etc. a se interesa de vechile manuscripte, a cerceta mănăstirile și arhivele private și publice și a publica cîte una alta din neobositele lor cercetări. Neexistind pînă nu demult interes viu pentru monuminte literare vechi, nu se putea nici ivi, nici dezvoltă vre o activitate serioasă științifică limbistică. Studiul graiului, pe baza monumintelor literare vechi, datează abia de la 1848, decum T. Cipariu începu a publica prețioasa sa foaie priodică: „Organul luminării.“ Neavînd așadar Romînii pînă la începutul secolului acestuia nici prea mult interes pentru monumintele literare vechi, nici prea mare îndemn spre studii științifice limbistice și istorice, nu puteau ave nici un fel de ansă pentru falsificări literare. Falsificările se ivesc acolo, unde se scoposesc prin ele vre un câștig material sau moral. Unde nu intră la mijloc folosul propriu, câștigul de orice natură, acolo nu se produc falsificări. Spre

a produce un falsificat literar de natura Codicelui Voronețean, s'ar cere un studiu foarte profund și serios asupra istoriei limbei și a literaturii romînesce. Unui studiu atît de obositor și împreunat cu nisece piedici aproape neînvigibile, s'ar pute supune cineva numai atunci, cînd ar ave în vedere, ca îmboldire neconținută, vre un folos abnorm de mare, vre un câștig, carele să fie în stare a'i recompensa toată munca. Dar' astfel de avantaje nu puteau suride nimeraia. Monumintele vechi ale literaturii romînesce, pînă nu demult, n'aũ fost nici căutate, nici prețuite de nime, nici de Romîni, nici de străini. Prin urmare nime nu putea simți în sine vre un îndemn de a produce falsificate literare. Dacă monumintele literare cele autentice nu găseaũ căutare pînă la Romîni, cu atîta mai puțin ar fi aflat trecere nisece falsificate. Din aceste considerări se vede că la Romîni nu erã cu putință ca să se fi produs falsificate literare, cel puțin pînă cãtrã mijlocul seculului acestuia nu, pentru cã lipsiaũ cu desãvãrsire toate condițiunile necesare pentru astfel de falsificări.

Codicele Voronețean și din alte puncturi de vedere nu poate fi vre un falsificat. Hãrtia lui este atît de veche și de rarã, încît este preste putință ca să se mai afle pe undeva astfel de hãrtie. Pe lîngã aceasta culoarea cea cam gãlbie a hãrtiei, precum și culoarea cea palidã a negrelei ni aratã cã Codicele Voronețean trebuie să fi fost scris foarte de demult. Nota de la pg. 106, scrisã de un Constantin din Dorna, ni demustã, cã Codicele Voronețean existã acũ în Maiu 1733 în mănãstirea Voronețului din Bucovina; prin urmare, cã el nu poate fi vre un produs al seculului nostru. Prin cuvintele notei: cã aceastã „carte este scrisã pe rumãnie“, se constatã de autorul ei credința generalã de pe atunci despre autenticitatea graiului Codicelui, ear' prin cuvintele; cã cartea „nu'i bunã de nimicã“, se aratã atît vechietatea cãrții cît și a graiului, carele, în chipul acela, acũ demult nu mai erã în us.

Dacã Codicele Voronețean nu poate fi vre un falsificat literar, produs din 1733 înceace, atunci de bunã samã cã nici de mai nãinte nu poate fi, cãci condițiunile favorabile falsificãrilor literare se impuțineadã ca atîta mai tare și despar chiar, cu cît ne suim mai sus în vechimea timpurilor. Cine ar fi cutedat pe la începutul seculului al 18le, sau în secolii: al 17le, al 16le, al 15le, etc., și ce înteres ar fi avut el în nisece timpuri cînd la Romîni nu existã nici o mișcare serioasã pentru studii sciințifice, istorice literare și limbistice, cine ar fi cutedat, đic și ce înteres ar fi putut ave el pe atunci a se apucã de nisece studii atît de grele spre a produce un falsificat literar fãrã de nici o valoare și fãrã de nici o trecere? Astfel de falsificãri le credem pe timpurile acelea la Romîni absolut cu neputință.

Chiar ținoarea Codicelui Voronețean vorbește încontra posibilitãții vre unei falsificãri. Testul Bibliei, și în special testul Testamentului Nou a fost considerat de orice suflet creștin atît de sacru și de neatingibil, încît o falsificare încercatã cu dînsul ar fi fost privitã ca un sacrilegiu și ar fi rãsculat toatã lumea creștineascã încontra falsificatului și a autorului lui. Și istoria bisericii romînesce nu ni amintese de nici o falsificare limbisticã încercatã cu testuri biblice.

Din considerãrile de mai sus ne credem îndreptãțiți a afirmã, cã Codicele Voronețean nici în esteriorul lui, nici în graiul lui nu poate fi vre un falsificat literar limbistic.

Graiul din Codicele Voronețean, cu toate particularitãțile sale fonologice, flexionale, sintactice și lecsice, nu este unic în felul sãu, nu este cu totul isolat, ci s'aũ mai descoperit încã și alt Codice carele, în unele bucãți ale sale, ni presintã mai aceleaș particularitãți limbistice ca și Codicele Voronețean. Acest alt Codice este Codicele numit de prea învãțatul nostru polihistor B. P. Hãșdeu

„Codex Sturdzanus.“¹⁾ Esistența dară și a altor monuminte literare cu aceleaș particularități limbistice, credem că trebuie să delătore orice îndoială ar pute avea cineva despre autenticitatea Codicelui Voronețean. Nu este cu puțință ca un necunoscut din mănăstirea Voronețului din Bucovina, și un popa Grigoriu din satul Măhăciu din Transilvania de lângă Murăș să fi conceput, fiecarele separat, aceeaș idee, de a produce adevărat un falsificat literar limbistic, de a se apuca apoi a traduce unul o parte din Testamentul Nou, ear' celalalt nisce cărți religioase poporane, și a se folosi totuș fiecarele în scrierea sa aproape de aceleaș particularități limbistice, și mai ales fonologice! A presupune o conțelegere între dinșii este foarte cu anevoie, pentru că atit esistența lor în staturi diferite, cit și depărtarea locului și lipsa de mijloace comode de comunicare ar fi îngreuiat, ba poate ar fi și împiedicat chiar astfeliu de conțelegere. Și earăș, a presupune pre popa Grigoriu de autor al Codicelui Voronețean și al acelor bucăți din Codicele Sturdean, cu carile seamănă graiul din Codicele Voronețean, încă nu se poate, una pentru că Codicele Voronețean este scris cu mult mai innăinte decit Codicele Sturdean, și alta, pentru că atunci particularitățile limbistice ar fi toate identice ear' nu numai asemi. Deci esistența acestor doi Codici, cu particularități limbistice asemi, dară nu identice, scriși în diferite timpuri, în diferite locuri, și de diferiți oameni, delătură bănuiala neautenticității lor, și face de se nasee ideea, că traducerea Codicelui Voronețean, și compunerea sa și traducerea unor bucăți din Codicele Sturdean, dateadă dintr'un timp cind, și din nisce locuri, unde Romini vorbiau un graiu egal cu graiul din numitele monuminte literare.

¹⁾ B. P. Hășdău: Cuvente den bătrâni, t. 2. Bucuresei 1879.

§. 33. Graiul Codicelui nu este cel vorbit de Romini pe timpul cind s'a scris el pentru ultima oară.

Din seculul al 16le, la începutul căruia cel târziu a fost scris Codicele Voronețean pentru ultima oară, cunoasem mai multe producțiuni literare rominesci, dintre carile unele manuscrise, dar' tipărite în seculul nostru. ear' altele tipărite chiar atunci. Între monumintele literare manuscrise din seculul al 16le și tipărite mai târziu vom numi aici numai pre unele, precum :

1. Învățaturile domnitoriului Neagoe Basarab (1512—1521) din Țara Rominească cătră fiul său Teodosiu;¹⁾

2. Vieța patriarhului Nifon, scrisă cam pe la 1518 de Gavril, pimpărinte dela muntele Atos. Această „Vieța“, fără de introducerea ei, este intercalată din cuvint în cuvint în cronica numită de noi Cantacudineanu, și publicată în Magașinul istoric pentru Dacia sub titlul: Istoriea Țării Rominesci decind au descalicat Romini;²⁾

3. Un fragmint biblic, cap 26. din Levitic, scris în țara Rominească cam pe la 1560;³⁾

4. Un patruvangeliu prescis de Radul grămăticul din Mănicesci în anul 1574 pentru Petru Cercel;⁴⁾

5. Diverse acte publice și private scrise în Țara Rominească și în Moldova între anul 1571 și 1599.⁵⁾

Ear' dintre cărțile tipărite în seculul al 16le vom numi numai :

¹⁾ Hășdău B. P. Archiva istor. a Rom. Buc. 1865, t. I. p. 2. pg. 111—116 și 120—132; — Învățaturile bunului... Neagoe Basarab cătră fiul său Teodosie, Bucuresei 1843.

²⁾ Magașinu istoricu p. Dacia, t. IV. Bucuresei 1847, pg. 234—267, — Hășdău B. P. Archiva istor. a Rom. t. I. p. 2. pg. 1. 3-150.

³⁾ Hășdău B. P. Cuvente den bătrâni, t. I. Buc. 1878, pg. 5—17.

⁴⁾ Hășdău B. P. Columna lui Traian, N. S. Anul III. Buc. 1882, pg. 48—60.

⁵⁾ Hășdău B. P. Cuvente den bătrâni, t. I. pg. 18—91 și 179—224.

1. Psaltirea de Coresi din 1577; 2. Evanghelia cu învățatură, Brașov 1580—81; și 3. Paliea, două cărți ale lui Moisi, Orăștiea 1582.

Din toate aceste producțiuni literare cităm aici cîte un specimen foarte scurt, spre a luă cunoștință de gradul dezvoltăciunii graiului din ele. Ortografia acestor specimene este întocmai a opului din carele au fost scoase.

A) Monuminte literare scrise.

ad. 1. „Fătulū meu! Și de acēsta te învățū să scii: cum își va milui Domnulū slugele selle și cum și le va odihni. Cade-se Domnulū să miluēscă pre săraci, iar nici pre slugele telle să nu le lași nici să le uîți. Ci mai vĕrtos să-ți miluesci slugele, decătū pre săraci. Căci că săraculū, de nu-lū vei affla să-ī dai milă intr'unū locū, iar intr'altulū tu-lū vei affla și-ī vei da: seū de nu-lū vei milui tu. alții illū vor milui, și tot va fi miluitū. Iar sluga ta nu mai așteptă altă milă dela nimeni, fără numai dela tine. Că ei, de-arū vrē să și ceie, le este rușine că se chiamă sluge domnesci. Pentr' aceia, decă nu-ți vei milui slugele telle cu mânele telle, altă nădejde ei nu mai aū la nimeni să-ī miluēscă.“¹⁾

ad. 2. „Si asiā se toemi ca de acumū înainte nici o dată în vēcī, în Argesiū să nu mai fie Mitropolie, ci să fie monăstire si Archimandrie, cumū amū zisū; ear' în Tirgoviste să fie Mitropolie stătătore, cumū s'au asiezatū. Si se făcură aceste lucrări cu mare oprēlă, si blestemū, ca să nu se mai clătēscă nici să se mute în vēcū, nici de Patriarchū, nici de Mitropolitū, nici de Domnū. Acestea tōte se asiezară cândū tū cursul anilorū 7025, Avgustū 17, în zilele bunului credinciosulū Domnū Iw Négoe Vodă, și ale lui Teoliptū Patriarchulū Carigradulū, și ale lui Macarie Mitropolitulū Ugrovlachiei în

slava lui Dumnezeu, si în frumusețea si lauda a tōtă țēra Muntenēscă.“¹⁾

ad. 3. Съ вещи хи. лвълноу л токь-мкелеле мкеле ши вещи фи сокотиндоу, ши цинндс. порьнчкелеле мкеле. давою воав плоде. л вркме дестонникь. шї пжмнтс ва да хасна са. ши лкмнеле кор фи родитовре. ши мьктишоуль ва ажнце. сторсбра. шї сторсбра сѣмьнжтоура. пї вещи авк пжнь ла сацноу. ши вещи лкоуи коу тьрие л цара вострж. давою еоу паче л цара востр. доурмивеци шї нимк ноу ва спжмнта пре кон...²⁾

ad. 4. ... „вркчк ачкж мкресерь кзтръ ель лвзцкндъ атънипреоци ши вьтрянн оменещи гржндж. коу а коуи поуькре ачклк фачй. чинечи дѣде деспоусоу ачестя. рзспоунсе їс зисе лѡ. лтребакою вой ши еу оуа коувьнтъ. де сзъмь вещи споуне ши еоу вою споуне воав. коу а коуи путькре ачклк факъ. вотежоуне лоу тоанъ де оунде ера. дѣл черю ерѡ аоу дѣла омь. ен коуцетарь лтроу сине гржндж. де взъмь зиче дѣл черю зичева ноав...“³⁾

ad. 5. „адекз ї петрѡ брахъ скрї ши мѣтсрисѣкс кс четс запн а мес. кс а фотс кспзра ѡ пате де вчинз дн са дн врххше. де сде а фотс шезндс. ксдрк. дн ұзмзтате де са а чичк пате. че са алкѣ патк анжкзи. ши а фрателс ен мзтею...“⁴⁾ — „скиса нви непѡци попѣ лс стя ши ан стѡникди(!) срзвдлн де цѣнецз. андме стзнь ши никола ши рау. ши ес прѣстѣ ши стѡничкѣа. чкста а нѡлтрз скрїтс кс сз цїе. чад фздш пзрїци ноцри че маи сз скрї попа ши стѡникс срзвс. ла мѡтк лѡ. сз де свїтеи мзмзстири тїменеи вчине. андме. вїтрица. кзтз ва. фи патк лѡ тѡатз ши...“⁵⁾

1) Mag. ist. l. c. pg. 266. — Conf. Archiv. ist. l. c. pg. 149—150.

2) *Hășdeu* Cuvente I. pg. 6—7.

3) *Hășdeu*: Columna lui Traian N. S. Anul III. Buc. 1882. pg. 50—51.

4) 4. April 1557. *Hășdeu*. Cuvente l. c. pg. 26.

5) 15 Decembrie 1599. *Hășdeu*. Cuvente l. c. pg. 88.

1) *Hășdeu*, Arch. ist. l. c. pg. 122.

B) Monuminte literare tipărite.

ad. 1. „кзндъ кемаа(!) доўзімж доўмнезель дерептжціен м'к'ле. рнтрѡ скрѡвж тінсман. м'лѡацеимж ш'і асклатж рѡгжч'іон'к' м'к'. ф'їин ѡаменилоръ пзнж кзндъ кѡ грѡд мжннѡши. дерепч'е юбици деш'ертъ ши сокот'їци м'їнч'юни. ши сж ц'їици кж мжр'ї д'омнзль пр'кпод'обникзлди сжоу. д'омнзль доўзимж кзндъ кемаю кзтржнзель.“¹⁾

ad. 2. „рнтреваре. дерептъ кзте лоукрѡре мергъ ваменїи ла вес'крекж. ржспоуенъ. дерептъ патрѡ лоукрѡре, мергъ ваменїи ла вес'крекж. к'змь аколо попа сж споуе коуѡвнтзль лѡ доўмнезель с'ф'їнта ѳ'їлїе. р лимба пре кар'к грѡзескъ ваменїи сж п'стемъ р'їцел'к'їе нон мишелам'к'. че ф'олосе лѡр д'кка попа грѡаце р лимбж стрїинж роумжнилѡр сжрѡк'їе де нѡ р'цел'к'їе аскоуатжторїи. коумъ зиче павель ап'ль, кзтрж коринт'к'ни, р'їе зиче. аша. ши вон, кзндъ кѡ лимби грѡици доунде нѡ даци оуж коуѡвнтъ адеверать. коумъ поате р'цел'к'їе ѡмъ че е грѡит...“²⁾

ad. 3. „р'їнчепстъ ф'зкс дѡмнезель черюль ши пзмжнтоуа. е пзмжнтзль ера п'стїю: ши р деш'ертъ. ши рнтсн'крекъ ера спре аджнкъ: ши д'хоуа дѡмнзлди се п'срт'а спре ап'ж. ши зисе дѡмнезель: ф'їе лѡминж: ши ф'с лѡминж. ши кзсс дѡмнезель карж ф'їи еснж лѡмина: ши деспзрци дѡмнезель лѡмина дела рнтсн'крекъ. ши кемж лѡмина зив. ши рнтсн'крекзль нопте, ши ф'с де рнтрѡ с'крж ши де рнтрѡ дѡмжн'к'цж зѡа дентзню.“³⁾

Aceste specimene ni arată graiul precum eră el vorbit și scris în secolul al 16le în tustrele țările din stînga Dunării locuite de Romîni, adecă în Moldova, în Transilvania și în Țara Romînească. El este acelaș în toate și nu ni presîntă între sine nici o diferență marcabilă fonologică, ori flecsională. El seamănă foarte mult cu graiul modern, este aproape iden-

tic întru toate-cu dînsul. Nu tot într'acest r'eport stă însă și cu graiul din Codicele Voronețean. De acesta se distinge în mai multe privinți. Cea mai mare și mai remarcabilă destinacțiune o face fenomenul așa numit al rotacismului, adecă al prifacerii lui n în r între doăue vocale, și al nasalării acestuia prin r în unele locuri, fenomen care caracterisează și distinge într'un mod atit de remarcabil graiul Codicelui Voronețean, și într'un grad mai mic chiar și pre acela din unele bucăți din Codicele Sturđean. Pre acest fenomen nu'l cunosc de felїu monumintele literare din secolul al 16le citate mai sus. Lipsa lui din ele ni probează, că graiul Codicelui Voronețean n'a fost graiul Romînilor dintr'acest răs'timp, căci de ar fi vorbit Romīni prin secolul al 16le încă cu rotacism, și măcar de-ar fi fost acesta oricît de moderat, el de bună samă că s'ar fi resimțit prin scrierile citate mai sus. Fenomenul rotacismului nu s'a dezvoltat în graiul rominesc nici în secolele următoare; el dară trebuie să fi esistat și să fi fost în floare într'insul într'un răs'timp anterior secolului al 16le, și anumea într'un răs'timp atit de depărtat încit, în timpul intermediar, să fi fost cu putință Romînilor a scutura înriurința străină a rotacismului și a veni earăș la forma de mai năinte a cuvintelor. Numai sub această condițiune se poate esplică, în mod firesc, pe de-o parte esistența unor monuminte literare cu acest fenomen, ear' pe de alta lipsa lui prin monumintele literare din secolul al 16le încoace.

ș. 34. Rotacismul, odinioară general în graiul rominesc.

Eruditul B. P. Hășd'eu, cel mai cunosătorїu de vechietățile literare ale Romînilor, și unul dintre cei mai competenți cercetători și judecători în ale istoriei graiului rominesc, emite cam în treacăt și încontra metodei sale de a întări cu felїu de felїu de argumente aceea ce spune, pentru esplicarea proveninței rotacismului

¹⁾ Psaltirea... de Coresi, t. I. Buc. 1881. pg. 7.

²⁾ Cipariu T. Analecte literarie, Blasiu 1858, pg. 20—21.

³⁾ Cipariu I. c. pg. 46.

în unele bucăți din Codicele Sturdean o opiniune cam puțin îndestulătoare. Opiniunea domniei sale, precum este ea respicată prin mai multe locuri în prețiosul său op „Cuvente den bătrâni,¹⁾ o putem resumă în cîtevă cuvinte astfel: Locuitorii satului Măhăciu din Transilvania, nu departe de orașelul Turda, au înmigrat acolo unii în secolul al 15le, ear' alții în secolul al 16le. Ei se deosebiau de ceialalți Romîni mai ales prin aceea, că vorbeau un grai romînesc, în carele se află fenomenul rotacismului. Pe la finea secolului al 16le și pe la începutul celui de al 17le, cînd adună și scriea popa Grigoriu din Măhăciu cărțile religioase din Codicele Sturdean, numite de B. P. Hășdëu „Testuri Măhăcene“, încă tot se păstră rotacismul în grai, dar' ceva mai moderat, numai popa Grigoriu „a rămas credincios pînă la moarte“ pronunței dialectale. Mai târziu însă rotacismul a despărut deplin din graiul Măhăcenilor.

Eruditul B. P. Hășdëu nu ni spune mai departe nici dincotrò au venit Măhăcenii, nici aceea, ori de Romîni din țările de unde au emigrat Măhăcenii, vorbeau sau nu cu rotacism? Asemenea nu se ocupă nici cu cestiunea, ori de nu cumva toți Romîni au avut în vre un răstîmp oarecarele rotacismul în graiul său? Toate aceste cestiuni le lasă neatîns, și ni dă numai un tratat foarte interesant²⁾ despre existența rotacismului în grad mai mare sau mai mic nu numai la Dacoromîni, la Macedoromîni și la Istri-anoromîni, ci și la Romani, la Franțuji, Spanioli, Portugali, Albaneni și Greci, așadară la nisece popoare cu carile Romîni, tocmai în timpul diferințării și ivirii lor ca națiune proprie, au stat în neconținută atingere. Slavii și Maghiarii, cu cari Romîni încă au fost și mai sînt și

astădi în atingere, n'au în graiurile propriie fenomenul rotacismului.

Eminentul nostru învățat seamănă a fi fost preocupat în prețiosul său studiu mai mult cu demonstrarea esistenței unor cărți religioase poporane la Romîni în secolul al 16le și cu constatarea unor particularități limbistice în ele, decît cu tragerea consecințelor din aceste particularități pentru istoria graiului romînesc, pe care le rezervă pentru un al treile tom. (l. c. pg. VIII). De aici provine, că eruditul B. P. Hășdëu, de altmîntre foarte precaut în opiniunile sale, pre cari totdeauna caută să le probeze cu tot felul de argumente, aici afirmă numai pur și simplu, că Măhăcenii vorbeau în secolul al 15—17le romînesc cu rotacism, și că popa Grigoriu din Măhăciu, între anii 1580 și 1620, a adunat și a scris romînesc pentru Măhăcenii, în graiul lor dialectal, mai multe cărți religioase poporane.

Noi nu credem că Măhăcenii ar fi vorbit prin secolul al 15—16le cu rotacism, și că popa Grigoriu ar fi compus el însuși pentru Măhăcenii, în graiul lor dialectal, cărți religioase poporane.

Este foarte cu anevoie a presupune că între toți Romîni Transilvaniei, ba chiar între toți Romîni Daciei Traiane, numai Măhăcenii să fi vorbit romînesc cu rotacism pe la finea secolului al 16le și pe la începutul celui de al 17le. Chiar de am presupune, de am admite un lucru ca acesta, totuș această admitere nu ni-ar esplică deloc ivirea rotacismului în graiul lor, dincontră, ar îngreuia și mai tare esplicarea firească a acestui fenomen. A admite această ținacitate dialectală ar fi a admite, că locuitorii din Măhăciu n'au fost încunjurați de sate romînesce, și că n'au venit în atingere cu ceialalți Romîni, confrăți și conreligionari. Dar' este sciut că Măhăciul n'a fost încunjurat de sate străine, că prin urmare n'a fost izolat de ceialalți Romîni nici politicesce, nici bisericesce. Pentrucă Măhăcenii au stat

¹⁾ Tom. 2. București 1879, pg. 6—8, §. 5—7; pg. 12 în §. 10; pg. 14—16 §. 13—14.

²⁾ l. c. pg. 9—18, §. 9—16.

în relațiuni de tot felul cu ceilalți Romîni de prinprejur, este cu anevoie de presupus, ca ei, printr'un secol și jumătate de conviețuire cu ceilalți Romîni, să nu se fi lepădat de o nuanță fonologică ca a rotacismului, pre care ceilalți Romîni nu o avea, și de carea și ei înșiși să se fi desbărat mai pe urmă! Chiar de am admite, că Măhăcenii chiar din secolul al 15le, decînd au venit pentru întia oară la Măhaciū și pînă la începutul secolului al 17le (1620), au rămas credincioși dialectului lor cu toate înrîuririle Romînilor vecini, totuș n'am putè admite, că dintre toată suflarea romînească de pretutindinea numai Măhăcenii singuri să fi născocit rotacismul și să'l fi păstrat în graiul său, timp mai îndelungat. Asemenea n'am putè admite că ei numai pentru sine înșiși ar fi compus atite scrieri religioase.

Tradițiunea ni spune că Măhăcenii au venit la Măhaciū de pe aiurea, unii în secolul al 15le, ear' alții în secolul al 16le. Dacă au venit ei de pe aiurea, trebuie să fi venit din nisce locuri unde locuiau Romîni, cari vorbiau acelaș dialect ca și dînșii. Între toți Romîni numai cei Istrieni au fost mai ținaci în păstrarea rotacismului pînă în ziua de astăzi.¹⁾ Să fi venit oare Măhăcenii din Istria?

Fenomenul rotacismului nu'l găsim numai în „testurile Măhăcene“, ci și în Codicele Voronețean; nu numai în nisce neînsemnate scrieri poporane, ci într'un test biblic, în Testamentul Nou, și aici încă într'o proporțiune mult mai mare, într'un grad mult mai desvoltat, decum se află în testurile Măhăcene. Să tragem oare de aici conclusiunea că călugării mănăstirii Voronețului din Bucovina au vorbit și ei, dintru început, un dialect cu rotacism și că mai pe urmă 'l-ar fi părăsit cu desăvârșire? Să presupunem oare că călugării acestei mănăstiri ar fi venit aici de prin țări îndepărtate, de prin Istria poate?

¹⁾ *Maiorescu I.* Itinerar în Istria, și vocular istrianoromîn, Iași, 1874.

Tradițiunea fundării acestei mănăstiri (§ 5) ar fi încontra acestei presupunerii. Drept este că există și aici o tradițiune (§. 3.) care ni spune că, mult timp după țidirea sa, mănăstirea Voronețului, care dintru 'ntiū se chema a „Corbului“, a fost părăsită de călugări, și apoi earăș împoporată cu alții nu din Istria, ci din mănăstirea Voronei din districtul Botoșenilor din Romînia Moldavă, așadară dintr'un loc unde, pe timpurile acelea, nu mai există în graiul romînesc fenomenul rotacismului, cel puțin nu în gradul și estensiunea lui din testurile Măhăcene și din Codicele Voronețean, precum ni probează monumintele literare păstrate de prin secolul al 16le încoace. Pe lingă aceasta, reîmpoporarea s'a făcut după tradițiune, „mult timp după fundarea mănăstirii“, așadară de bună samă că după ce s'a prescrie Codicele Voronețean pentru ultima oară, poate după ce mitropolitul Grigoriū a lărgit mănăstirea prin țidirea unei tinți, adevă după anul 1546 (§. 4).

Fenomenul rotacismului nu există numai în dialectul Romînilor Istrieni, în testurile Măhăcene și în Codicele Voronețean, ci urme de dînsul se mai găsește și prin unele urice domnesci din secolul al 16le, în cuvinte ca: Fântărele, geamăr, Rumăr¹⁾; ba chiar și în ziua de astăzi îl întîmpinăm în graiul romînesc de pretutindinea în cuvinte ca: a amerință, fe-reastă, cărunț, cucoară, mărunt, nimărui, părănc, a pîngări, pînă și pără, rărunchiū, rîndunică și rîndurică, a sîngeră, ver-gură²⁾, etc. I. Maiorescu ni vorbește chiar de o „aplecare“ a Romînilor din munții Abrudului din Transilvania, a așa numiților Moți sau Mocani, de a priface pre n în r între doauă vocale, și apoi adaugă, că această prifacere „e usată și în Moldova, de și nu așa de des.“³⁾

¹⁾ *Hășdeu B. P.* Cuvente t. 2. pg. 13, §. 12.

²⁾ *Burla V.* în Convorbiri literare anul XIV. pg. 226.

³⁾ *Maiorescu I.* Itinerar. pg. 30.

În dialectul Macedoromînesc încă se găsesc urme de rotacism.¹⁾

Cum să ni explicăm oare această generalizare a rotacismului, esistența unor urme de dînsul pînă în ziua de astăzi atît la Dacoromîni cît și la Macedoromîni? Oare tot prin vre o emigrare, dacă nu a Romînilor, apoi cel puțin a acelor cuvinte de la Romîni Istrieni? Mai departe, cum să ni explicăm provenința rotacismului în graiul Albanenilor, și mai cu samă în dialectul lor toschic, tocmai în cel mai despre meadădi, de prinprejurul bisericesc renumitului oraș Ohrida? Oare și aici să presupunem o înrîurire a graiului Romînilor Istrieni? O înrîurire atît de mare și de puternică a graiului Romînilor Istrieni asupra conaționalilor săi din Dacia Traiană și din peninsula Balcanică, precum și asupra Albanenilor nu o putem admite defeliu, pentru că atunci Romîni Istrieni ar fi trebuit să fi avut cîndva o cultură spiretuală foarte superioară și să fi jucat o rolă politică și bisericească foarte însemnată, lucru pre care istoria nu ni'l atestă.

Deci, dacă provenința rotacismului prin unele monuminte literare vechi și în unele cuvinte chiar din graiul de astăzi al poporului Romîn de pretutindinea nu ni-o putem explica prin vre o preponderanță a dialectului istriatoromînesc, carea n'a existat niciodată și nici într'un felu: atunci explicarea acestui fenomen trebuie căutată aîuria, în alte înrîurinți, într'o sorginte comună, din carea să fi bătut toate graiurile, în cari se află acest fenomen.

Toate dialectele romînesce au urme de rotacism; cel istriean chiar într'un grad mai mare. Această faptă ne face să presupunem că graiul, carele a dat ansă și a determinat diferențarea graiului romînesc din graiul poporului Roman, a trebuit să aibă rotacismul ca particularitate

¹⁾ Miklosich Dr. Fr. Beiträge zur Lautlehre der rumunischen Dialecte. Consonantismus I. Wien 1882, pg. 62—64.

proprie. Acest grai n'a putut fi altul decît graiul tracic. Cumcă acest grai a avut rotacismul, ni demustă graiul Albanenilor de astăzi, cari trec în ochii învățaților, ca descendenți deadreptul ai poporului tracic.¹⁾ Poporul tracic a fost acela, cu carele Romîni și Grecii au stătat, timp îndelungat, în neconțință atingere și înrîurire reciprocă. Poporul tracic a fost acela, în mijlocul căruia Romanii și-au împlîntat, mai de timpuriu și mai cu tărie, elementul său. Din amalgamarea acestor două elemente a eșit prima trupină a arborelui romînesc. Graiul tracic n'a putut fi așadară fără de înrîurire asupra graiului noului popor, asupra Romînilor. Coloniile Romane au dat Dacoilirilor graiul său propriu în ființa sa, ear' acestia au strecurat în acest grai adoptat și comun fenomenul rotacismului ce'l aveau de-a casă, dacă nu pentru totdeauna, apoi măcar pentru un răstimp oarecarele, și în unele cuvinte chiar pînă'n ziua de astăzi.

Esistența rotacismului în graiul tracic precum și îndelungatul contact al poporului tracic sau dacoiliric cu Grecii și cu Romanii ni explică îndeajuns, de ce rotacismul se află în cîteva cuvinte și la aceste popoare, precum și la descendenții lor.

Graiul Slavilor, cu cari Romîni încă au venit în atingere cam din seculul al 6le încoace, și al Maghiarilor, cu cari Romîni se cunosc cam de pe la finea seculului al 9le încoace, nu ni presintă fenomenul rotacismului. Aceasta ni arată, că poporul dacoiliric sau tracic, în partea sa ființială și vitală, dispăruse acū cu totul pe timpurile acelea de pe teritoriul Daciei Traiane și Aureliane, că se amalgamase cu coloniile romane și că formase acū un popor nou, că ei dară nu mai pute înrîuri și asupra graiului slav și maghiar. Lipsa rotacismului în graiul slav și maghiar ni probează mai departe că acest fenomen n'a trecut în ființa gra-

²⁾ Hahn Dr. J. G. Albanesische Studien, Iena 1854, pg. 211 ș. c.

îului românesc, că nu s'a stabilit nici cînd cu desăvîrșire într'însul căci altmintrea el trebuia să fi esercitat oarecare înrîurintă asupra acestor graiuri și să fi lăsat urme în ele.

Graiul românesc de pretutindinea, pe timpul formațiunii sale și mult timp după aceasta, a avut în pronunța sa fenomenul rotacismului. Cît timp a durat preponderanța lui în pronunța graiului românesc, aceasta nu sîntem în stare a o decide. În seculul al 16le însă de bună samă că nu mai există în puterea lui, precum ni probează monumintele literare, manuscrise și tipărite, din acest secul. Dar' nici în seculul al 15le n'a existat, cel puțin nu în vre un grad remarcabil, pentrucă atunci nu l-am află dispărut aproape cu desăvîrșire din scrierile păstrate din seculul al 16le încoace.

Graiul Codicelui Voronețean, pentrucă ni prezintă într'un grad foarte mare și remarcabil fenomenul rotacismului, trebuie să dateze din răsîmpul, în care acest fenomen era în floare în graiul românesc de pretutindinea, așadară într'un răsîmp cu trei patru sute de ani mai înainte de seculul al 16le.

§. 35. **Codicele Voronețean nu'î originalul traducerii, ci o copie foarte tîrzie.**

Serisul unui Codice nu trebuie să coincidă cu compusul său cu tradusul testului lui. Un Codice poate fi compus sau tradus, d. e. în seculul al 3le d. Cr., ear' noi să'l posedem scris abia dintr'un secul mult mai tîrziu, d. e. din seculul al 12la. Pentru determinarea etății testului în vre unui Codice este dară de neapărată trebuință ca să ne întrebăm, ori de respectivul Codice este originalul, sau poate numai vre o copie tîrzie.

În cele precedente am căutat să arătăm, că în seculul al 16le, la începutul căruia a fost scris Codicele Voronețean, Romîni n'au vorbit cu rotacism, dar' că a existat un răsîmp, în carele rotacismul a fost general și în floare la Romîni.

Dacă espunerile noastre sînt întemeiate, precum noi le credem, apoi urmează din ele cu securitate, că și testul Codicelui Voronețean, carele ni prezintă într'un grad foarte dezvoltat fenomenul rotacismului, n'a putut fi tradus românesc decît numai într'un răsîmp, cînd toți Romîni, pentru carii era menit acest produs literar, vorbeau cu rotacism. Cu rotacism au trebuit să vorbească Romîni cu mai multe secole înainte de seculul al 16le; prin urmare, tot cu mai multe secole înainte de seculul al 16le trebuie să fi fost tradus și testul Codicelui Voronețean. De aici rezultă că actualul Codice Voronețean nu poate fi originalul primei sale traducerii, ci cine mai scie a cita copie de pe acel original.

La acest rezultat neîndoios ne conduce graiul. Tot la acest rezultat ajungem, dacă luăm în considerare abeceul, valoarea sonetică a literelor din el, scrisoarea, ortografia, precum și particularitățile lui gramaticale, precum am căutat să îndegetăm la paragrafii respectivi. Aici vom adauge numai puține.

Scrisoarea Codicelui Voronețean este cea așa numită continuă. Acest mod de a scrie nu era cel comun, cel îndătinat în seculul al 16le. Dacă totuși îl aflăm în Codicele Voronețean, aceasta nu ni probează alta decît că esimplariul, după carele a fost el copiat, a fost mai vechiu, și că copistul s'a ținut morțis de dînsul său din pietate cătră scrisoarea unui vechiu test biblic, sau pentrucă nu se încumeta a despărți cuvintele unele de altele din teamă ca să nu greșească și să își încarce sufletul cu păcate.

Cuvintele ca **книдѣ** ^{84/11} în loc de **книдѣ**, **срокѣ** ^{125/8} în loc de **срокѣ** ^{125/4}, **кзкарѣи** ^{56/2} în loc de **кзларѣи**, etc. încă sînt dovede de copiere și arată că copistul n'a citit corect cuvîntul din esimplariul său, și de aceea la copiat cu eroare. Asemenea și cuvintele scrise cu vre o silabă pe deasupra, ca : **Ді^{ми}зиѣ** ^{7/14}, **ми^дтѣ** ^{18/1}.

ДН^СЕ⁸ 138/13; Л⁸ 151/11 = ЛОР⁸, НЕ^ЧЕ 154/12, ДСЕ.ЛН⁷ХР^ИТ⁷Х 164/11-12 = Д СЕ ЛН⁷ХР^И ДСАТ⁷Х, ПЗКАТО⁷УИ 136/4, etc. încă ni dovedesc o copiare, că adică copistul nu eră atent la cititul cuvîntului, sau că se prea grăbiă la scris și așă treceă cu vederea silabe întregi, sau că citiă rău cuvintele, și apoi pe urmă observîndu-le, se grăbiă de a le corege scriindu-le pe deasupra. Odată însă, în cuvîntul **ФИНОВАТОУ** 118/12 înloc de **ФИКА ВИНОВАТОУ** scăparea din vedere n'a mai fost îndreptată. Într'un loc, 2/4, sint douăe cuvinte elăstate: **ШИ АКИЛА**.

Testul dela pg. 150/13 pînă la 151/8 este așă de încurcat, și în partea ultimă chiar repetit, încît sîngur acest loc ar fi de ajuns spre a produce în fiecare credința, că Codicele Voronețean nu poate fi originalul, ci numai o copie. În alt loc, pe pg. 34/1, citim **МИАШОУ ГЛОАТЕИ СПИР^К** în loc de **МИАШОУЛОУ СПИР^К** = *χλιαρχος της σπειρης* = tribunus cohortis. În vre un esîmplariu, din carele s'a copiat mai pe urmă Codicele Voronețean, poate că cuvîntul **СПИР^К** a fost glosat de cătră vre un copist de mai înnăinte prin cuvîntul mai popular pe atuncia **ГЛОАТЕИ**, ear' copistul sau copisti următori, neînțelegînd ce înseamnă acest cuvînt, aū presupus că este numele **ГЛОАТЕИ** (cohortis) și de aceea l-au scris alătura, ca opozițiune, făcînd din **СПИР^К** **СПИР^К. ГЛОАТЕИ**. Tot într'acest mod seamănă să se fi strecurat în contest și repetiturile **Л⁷З ПРХВИРЕ Л СКОСИЦЕ** 10/2-3, și **Л⁷З ЗВОСИШЕ, Л⁷З ВАТЦОКЬУХ** 10/11-12.

În fine toate înnoiturile și modernisările, ce le-am constatat în corpul Codicelui, și despre carile am vorbit ici coleă mai sus, și mai ales cele aduse înnăinte în paragraful (25) despre „ortografie“, sînt dovedî puternice, că actualul Codice Voronețean nu poate fi originalul trăducerii, ci una din copiile ei mai târдіe.

§. 36. Timpul cînd s'a trădus Codicele Voronețean.

Particularitățile sonetice, flecsionale, sintactice și lecsice, toate acestea ni în-

dică o etate foarte adîncă a trădusului Codicelui. Pentru vechietatea tradusului mai vorbesce încă atit scrisoarea continuă cît și neîmpărțirea testului în versete și în capitule. Cine va citi cît de fugitiv testul Codicelui Voronețean, nu va putè să nu mărturisească că trădusul lui dateadă din timpuri străvechi. Dară a admite, a mărturisi vechietatea este foarte ușor, dară nespus de greū este a determină această vechietate, a fipsă cu probabilitate timpul cînd s'a trădus testul Codicelui. Sîngurul călăuđ secur care ne-ar putè conduce la ținta dorită, ar fi însuși graiul. Dară și acest călăuđ își pierde foarte mult din securitatea sa, dacă considerăm, că toți copisti manuserptelor vechi, pre cari numai îi putem controlă, precum sint copisti cronicelor rominesci, 'și-aū permis adeseori modernisări în pronunța și în scrisul cuvintelor, ba chiar modernisări de cuvinte și de stil. Ei credeaū că prin aceasta fac un bine cititorilor contimpureni, dacă li ușureadă citirea și înțelegerea prin modernisare de cuvinte și de scriere; ei nu presimțiau că prin aceasta fac un foarte rău șerviciū acelora cari se ocupă cu istoria graiului și cu fipsarea legilor desvoltăciunii lui progresive.

Copistul, sau mai bine đicînd, copisti succesivi ai testului Codicelui Voronețean n'aū făcut abatere dela această regulă generală a celorlalți copisti; ei n'aū copiat diplomaticesce manuscriptul ce l'aveaū înnăinte; ei 'și-aū permis foarte multe modernisări, după cum am și arëtat mai sus unele din ele. Cu toate aceste greutăți totuș ne vom încercă să fipsăm cu oarecare probabilitate dacă nu deceniile apoi măcar seculul sau secolele cînd a putut fi trădus testul Codicelui Voronețean.

Dacă cinevă ar luă sama numai la unele particularități sonetice, flecsionale și lecsice, precum la neschimbarea lui a în ä. la neprifacerea lui d și t în đ și ț pe unele locuri; la provenirea lui u la

finea cuvintelor rostite mai târziu în consonantă; la neînchegarea articolului sufixt cu substantivul în dechinăciunea feminină; la formele conjugăciunale ca : *лѣшоу, вишѣ, лицелешоу, фечю, кзшоумоу, коурсемоу, взсѣмѣ, вендекатоувѣ, чершитѣ, фоусетѣ, се фѣчерн, се фоуретоу, се висеремѣ, се нѣ лзкоуире, etc.*; sau la cuvinte străvechi, ca : *ѣгреле, чѣррескѣ, деспоусоу, деспѣторюлѣ, фоуглоу, юширарѣ, рчиндрѣ, лкзрѣциецивѣ желѣице, кзтелирѣ, лзрѣдѣ, роутесѣ, витѣце, etc.*; la compozițiunile cuvintelor, ca : *ѣцинтс-тзеторю, ѣ вѣрресоуфлета, ѣ лоу-ргѣсѣвѣда, ѣмѣюбирѣ, etc.*; dacă cineva ar lua sama numai la astfelu de particularități limbistice, ar trebui să țină că tradusul testului Codicelui Voronețean datează din cel dintu răstimp al formării și consolidării graiului românesc, adică din primele secole dela Hristos. Pina așa departe însă nu ne putem sui cu etatea tradusului Codicelui Voronețean.

Și eată de ce nu!

În testul Codicelui Voronețean găsim multe cuvinte de origine slavică necontestabilă, precum : *благодарн, благословеніе, вздѣхоулоу; гласоу; а гонн; мжндріе, мнлѣ; милостеніе, милосте, страсти, etc. etc.* Și ori câte am pune din acestea pe sama copiștilor, ca modernisări successive, totuș nu le-am pute pune pre toate. Aceasta este de mare însemnătate pentru determinarea etății tradusului. Mulțimea de cuvinte slavice, precum și felu lor, ne constring a afirmă că ele n'au trecut toate în testul Codicelui Voronețean nici prin tendința de modernizare a copiștilor nici prin nesciința traducătoriului; foarte multe din cuvintele slavice din testul Codicelui Voronețean n'au intrat în graiul românesc deodată cu tradusul lui, ci ele au esistat, dacă nu toate, apoi de bună samă că cele mai multe din ele, cu mult mai înainte în graiul viu al poporului.

Elemente străine intră într'un grai foarte cu greș și tare puține prin canalul

unui grai literar sau administrativ, dară foarte ușor și în număr neasemnat de mare prin canalul viulu grai. Un grai străin, întrebunțat de vre un popor în biserică și chiar în administrațiunea statului, singur de sine, numai ca grai bisericesc sau administrativ, nu este în stare să strecoare și să depună în graiul poporului care se folosește de dînsul, mulțime mare de elemente de ale sale, mai ales în graiul poporal nu. Dovadă despre acest adevăr ni sînt Germîni, Polonii și Maghiarii, cari mai multe secole întregi au avut în biserică și în administrațiunea statului graiul lătesc. fără ca acesta să fi fost în stare a strecură și a depune în graiurile numitelor popoare atita mulțime de cuvinte, cîte a depus graiul bulgaroslavie în graiul românesc. Un grai străin însă, chiar și fără de a fi întrebunțat de alt popor în biserică și în administrațiune, strecoară și depune în graiul acestuia mulțime de cuvinte atuncia cînd îbele popoare viețuesc împreună timp mai îndelungat pe acelaș teritoriu și în legătură strînsă politică. Deci mulțimea de cuvinte bulgaroslavice în graiul românesc își află esplicarea sa firească și deplină nu în folosirea de cătră Romîni a graiului bulgaroslavie în biserică și în administrațiunea statului, ci în conviețuirea îmbelor popoare prin mai multe secole pe acelaș teritoriu în strînsă legătură politică și bisericească.

Și într'adevăr, istoria ni mărturisește, că Romîni și Bulgaro-Slavii au trăit foarte mult timp împreună, împărțind bune și rele, absorbindu-se unii pre alții, pina ce au început a se separă în state propriie, și a duce, fiecarele, vieța proprie de popor deosebit.

Din această considerare urmează neapărat că testul Codicelui Voronețean n'a putut fi tradus românesc mai înainte decît abia după aședarea Slavilor pintre Romîni și viețuirea lor împreună prin mai multe secole, căci numai după un răstimp foarte îndelungat de conviețuire s'a putut stre-

cură și stabilă în graiul romînesc mulțimea de cuvinte slavice ce se găsesc într'insul.

Despre Slavi se scie ¹⁾ că ei au început a trece Nistrul și a se aședă în Dacia Traiană cam pe la finea seculului al 5le și pe la începutul seculului al 6le, și că apoi în seculul al 6le și al 7le au trecut Dunărea și s'au aședat în peninsula Balcanică. Deci, dacă Slavii s'au aședat pîntre Romîni, mai cu temeiu, cam din seculul al 6le îcoace, și dacă vom admite numai o trecere de doaue pînă la trei sute de ani de conviețuire spre a se putè operà strecurarea și stabilirea în graiul romînesc a cuvintelor slavice: atunci traducerea testului Codicelui Vornețean ar cădè, cel mai timpuriu, în seculul al optule sau al noauele, adecă cevà înnăinte sau cam pe timpul, cînd frații Metodiù și Ciril au început a traduce pentru Bulgaro-Slavi, în graiul lor, părți din biblie și cărți bisericesci. Este așadar foarte posibil, dacă nu chiar probabil, ca pe timpul acela de înnoiri, de reforme și de certe religioase și bisericesci și Romîni, ei însiși sau alții pentru dînsii, să fi căutat ca să aibă și ei pentru serviciul bisericesc cărți proprie în graiul național. Este foarte posibil, dicem noi, măcar că I. D. Petrescu ²⁾, rădîmat pe nise isvoare pre cari noi nu le-am putut controlà, afirmă chiar pozitiv, că frații Metodiù și Ciril, ar fi tradus și romînesce cărți bisericesci și că ar fi organizat pe la mai multe biserici chiar școli, în cari să se învețe „buchile romînesci și bulgăresci.“

În contra probabilității, ba chiar în contra posibilității traducerii Codicelui Vornețean în jumătatea a doaua a seculului al 9le, adecă pe timpul încreștinării

¹⁾ *Schafarik Paul Jos.* Slavische Alterthümer, deutsch von M. von Aehrenfeld 1—2. Bd. Leipzig 1843—44. t. I. pg. 245, 255, 469—470. t. 2. pg. 12—14. 119.

²⁾ *I. D. Petrescu*: Martirii Crucii din ambele Dacii. Buc. 1856. pg. 115, 120, 122.

Bulgarilor și a Slavilor dela meadădi vorbesce o împrejurare de cea mai mare însemnătate. În testul Codicelui Vornețean adecă aflăm și cuvintele următoare: *А ГЗНДИ, ГЗНДЪ, КИНС, А КИНСИ, А ЛЗКОУИ, А ЛЕПЗДА, А СЕ МЗНТОУИ, НЪМОУ, А СЪКОТИ* s. *А СОКОТИ, А СЕ СЪЛЗШИ, А СЕ ТЪГЗДШИ*. Pre acestea le pune A. Cihac ¹⁾ pîntre elementele maghiare din graiul romînesc. Nu scim ori de are, și întru cit are dreptate domnul A. Cihac, dară atîta scim, că unele din cuvintele de mai sus le aflăm și în graiul slavie, ca: *А ГЗНДИ = ХДАТЕ*; *А КИНСИ, КИНС = КИНА, КИНСА, КИНСИТИ, ТКИН*; *А СЕ МЗНТОУИ = МЕНТОВАТИ, МЕНТЪВА*; *А СЪКОТИ* s. *СОКОТИ = СОКОТЫТИ*; *А СЕ СЪЛЗШИ = ШАЛЪШ* s. *САЛАШЪ*; — altele în graiul lătiniese, cu oarecare modificare de formă și de înțeles, ca: *А ЛЗКОУИ = locus, locare*; *А ЛЕПЗДА = lapidare*; *А СЕ МЗНТОУИ = manu-tueri*; -- chiar în graiul albanean, ca: *НЪМОУ = НАМ*. Așadară originea lor maghiară nu este pusă pentru orișicine mai pe sus de toată îndoala; ea rămîne încă dubie, căci dacă numitele cuvinte sînt într'adevăr de origine străină în graiul romînesc, adecă strecurate într'insul mai târziu după formarea și consolidarea lui, atunci Romîni de ce să nu le fi luat deadreptul din graiul Slavilor și al Albanenilor, cu cari au viețuit necontentit împreună, chiar cu mult mai dînnăinte decît cu Maghiarii, sau din graiul Romanilor, dela cari își trag chiar originea? Dară cuvintele de mai sus pot fi și origine în graiul romînesc, adecă intrate într'insul, pe timpul diferințării lui, din graiul popoarelor tracice. Despre popoarele tracice se scie că ele vorbeau acelaș grai principal, dar' nu se scie încît se deosebiă și încît conveniă cu graiurile popoarelor slavice, sau cu graiurile Greco-Romanilor. Dar' graiurile tuturor popoarelor acestora: al Romînilor, al Slavilor,

¹⁾ *A. de Cihac*: Dictionnaire d'etimologie daco-romane; éléments slaves magyars, turcs, grecs-modernes et albanais. Francfort S. M. 1879.

al Tracilor, al Grecilor, al Albanenilor, se țin toate de aceeaș seminție de graiū; au avut și trebuie să aibă așadară un număr oarecare de cuvinte c o m u n e, despre carile nu se poate dice că un popor le-a luat mai târziū dela celalalt.

Dar' să lăsăm de-o parte această ceștiune controversată, și să ținem în samă opiniunea d-lui A. Cihac. Dacă este adevărat că cuvintele de mai sus sînt de origine străină, trecute deadreptul din graiul maghiar în cel romînesc, atunci urmează neapărat că și testul Codicelui Voronețean, în carele se află acele cuvinte, încă n'a putut fi trădus romînesce mai înainte, decît abia după vro două sau trei secole după venirea și aședarea Maghiarilor într'o parte din teritoriul Daciei Traiane ocupat de Romîni. Despre Maghiari scim că s'au aședat în Panonia și în Transilvania abia pe la finea seculului al 9le și pe la începutul seculului al 10le. Deci, în cađul acesta, Codicele Voronețean n'a putut fi trădus romînesce mai curînd decît abia pe la finea seculului al 11le, sau al 12le, sau pe la începutul seculului al 13le, căci numai după o conviețuire de vro 2—3 secole s'ar fi putut strecură și stabili cuvinte maghiarești în graiul poporal romînesc, și din acesta în graiul trăducătoriului testului Codicelui Voronețean.

Dară esistat'a oare pe la finea seculului al 12le sau pe la începutul seculului al 13le vre o cauză puternică, carea să fi înduplecat pre Romîni a se interesă de graiul său național și a începe a trăduce într'însul cărți religioase și bisericesci, chiar testul Testamentului Nou? A esistat!

Pe la finea seculului al 12le Romîni și Bulgarii se scoală și scutură jugul grecesc. Ei înființează pe la 1186 statul Romîno-Bulgar. Pe la începutul seculului al 13le, Ioniță „aducîndu'și a minte de sîngele și de patria din care descinde“, întră cu papa dela Roma în pertratări pentru supunerea bisericeii romîno-bulgare șub ascultarea lui, și pentru recunoascerea și încorona-

rea sa de rege al Romînilor și al Bulgarilor. După multe pertratări¹⁾ Ioniță supune autorității papale biserica din toată Blachia și Bulgaria (l. c. Nr. 43), dar' rezervă primatului și patriarhului ei o pozițiune cît se poate de neatîrnată (l. c. Nr. 46). În schimb cu recunoascerea autorității papale, Inocențiu III. împlinesce lui Ioniță toate cererile lui și'l încoronează, prin legatul său Leon cardinalul, ca rege al Romînilor și al Bulgarilor într'a 8. Noemvre 1204, ear' cu o di mai înainte pre arhiepiscopul Vasiliū ca primat și patriarh a toată Bulgaria și Blachia (l. c. Nr. 61). Din corespondința urmată între Ioniță și papa Inocențiu III. se vede lămurit, că în Ioniță și în Romîni se deșteptase acū simțul național; că Ioniță și Romîni aveaū consciința de individualitatea sa națională; din această cauză și scrie Ioniță către papa Romei: „multas egimus gratias omnipotenti Deo, qui visitavit nos servos suos indignos secundum suam ineffabilem bonitatem et respexit humilitatem nostram, et reduxit nos ad memoriam sanguinis et patrie nostre, a qua descendimus (l. c. Nr. 26). = Multă mulțămită adus'am preaputernicului Dumneđeū, carele ne-a cercetat pre noi, șervii săi nedemni, după nespusa sa bunătate și ni-a adus a minte de sîngele și de patria, din care descindem.“ Luînd în privire simțămintele naționale ale Romînilor, papa scrie lui Ioniță următoarele: „Expedit enim tibi tam ad temporalem gloriam quam ad salutem aeternam, ut sicut genere, sic sis etiam imitatione Romanus, et populus terræ tuæ, qui de sanguine Romanorum se asserit descendisse, ecclesiae romanæ instituta sequatur, ut etiam in cultu divino mores videantur patrios reddere.“²⁾

¹⁾ *Vetera Monumenta Slavorum meridionalium*. edidit A. Theiner, t. I. Romae 1863. Nr. 18, 26—29, 36, 37, 40—51, 54, 60, 61, 64.

²⁾ *Magazinu istoricu pentru Dacia*; red. A. T. Laurianu și N. Balăcescu. t. I. Bucuresei 1845. pg. 59.

= Căci 'ți se cade atît spre gloria timpurală cît și pentru mîntuirea eternă ca să fii Roman precum după sînge așă și după imitare (datini), și ca poporul țării tale, cărele se crede a fi descins din sîngele Romanilor, să pădească aședămintele bisericii romane, ca să se vadă că și în cultul dumnezeesc se ține de datinile părintesci.“

Toată biserica Romînilor și a Bulgarilor s'a pus sub ascultarea Papei. Archiepiscopul din Tirnova a fost rădicat la rangul de primate supuinđu'i-se toți mitropoliții „atît din provinciile Bulgariei cît și din ale Romîniei“ (mitropolitani tam in Bulgariæ quam Blaciæ provinciis constituti). O fierbere mare eră pe la începutul secolului al 13le în „Romîniea și Bulgaria“ atît în cele politice cît și în cele bisericesci. Romîni, dacă mai înainte n'ar fi avut poate în șerviciul bisericesc graiul romînesc, acuma, în virtutea deșteptării simțului național într'înșii, este foarte probabil că aũ trădus romînesc cărți bisericesci, și chiar Testamentul Nou, dacă nu și cel Vechiu. Înși'și misionarii Papei nu puteau fi încontra unui lucru ca acesta, bine sciind că Romîni, dacă vor introduce în biserică graiul romînesc în locul celui grecesc sau slovenesc de mai înainte, mărginindu-se în cele bisericesci numai la ale sale, mai ușor se vor înstrăina de biserica grecească și de patriarhul din Constantinopolea și mai curînd și mai tare se vor alipi de biserica și de papa dela Roma, cătră care parte îi mai trăgea încă și legături de sînge. Pe lîngă aceasta este cunoscut că și primatele Romînilor și al Bulgarilor, arhiepiscopul Vasiliu, carele a luat parte activă și a sprijinit cu toată autoritatea sa spiretuală mișcarea națională a Romînilor și eliberarea lor de sub jugul biđantin, a fost și el însuflețit de simțămîntul național, și pătruns de necesitatea unei culturi proprii naționale. Deci este cu putință, ba chiar foarte verasemenea, ca prima traducere a testului Codicelui Voronețean

să datede, dacă nu de mai înainte, apoi de bună samă de pe timpul acesta, din primul deceniũ chiar al secolului al 13le; așadară cu trei sute de ani, sau ceva preste trei sute de ani mai înainte decînd ni este păstrată copia noastră găsită în mănăstirea Voronețului. Răstîmpul de 300, sau de 300 și cîțiva de ani este destul de mare ca să se fi putut operă, în decursul lui, însănătoșarea sunetului n, adecă părăsirea pronunței cu rotacism și revenirea la sunetul cel organic de mai înainte.

§. 37 Naționalitatea Asanenilor.

Spre a întări și mai tare cele dișe de noi despre deșteptarea conștiinței naționale la Romîni pe la finea secolului al 12le și începutul celui de al 13le, vom reproduce aici, din cursul nostru pentru istoria limbei și literaturii romînesce, un paragraf despre naționalitatea Asanenilor.

Mai toți scriitorii Slavi moderni cred, și li place a face și pre alții să creadă, că trații Asan, Petru și Ioniță, eliberatorii Romînilor și ai Bulgarilor de sub jugul biđantin, aũ fost Slavi de origine.¹⁾ Singurul lor argumînt mai ponderos se rađimă pe o espresiune ce se află într'o epistolă a lui Ioniță din anul 1204, adresată papei Inocențiu III. Într'această epistolă se pare la prima citire, că Ioniță vorbește despre regiile Bulgariei de mai înainte Simeon, Petru și Samuil, nu numai că despre năintașii săi în domnie, ci și ca despre strămoșii săi. Ioniță, vorbind despre trămiterea arhiepiscopului său Vasiliu ca sol cătră papa, dișe²⁾ despre Vasiliu „qui, cum pervenisset Durachium, non fuit permissus transire ad sanctitatem tuam, ut compleret desiderium

¹⁾ *Uspenskij Theodor*: *Obrazovanie vtórago bolgarskago czařstva*. Odessa 1879. — *Rakovski*: *Nickolko ricezi o Asienu prvomu*, Bielgrad 1869. — *Jireček C. I.* *Geschichte der Bulgaren*. Prag 1876.

²⁾ *Vetera Monumenta Slavorum meridionalium historiam illustrantia*, collecta ab *Augustino Theiner*, tom. I. Roma 1863 Nr. XLVI, pg. 29.

imperii mei sanctitas tua, secundum consuetudinem predecessorum meorum Imperatorum Bulgarorum et Blachorum Symeonis, Petri et Samuelis progenitorum meorum, et ceterorum omnium Imperatorum Bulgarorum.“

La una din epistolele lui Ioniță către papa se găsește însemnat, că ea ar fi fost tradusă din bulgăresce în grecesce și apoi în lătinesc. ¹⁾ Această însemnare a dat ansă la credința, că toate scrisorile lui Ioniță către papa au fost scrise bulgaro-slovenesce. Rădîmat pe această credință, eruditul B. P. Hăjděu presupune ²⁾, că în testul original bulgaro-slovenesc a stat *п р ѣ д к ѡ*, cuvînt carele înseamnă nu numai pre strămoși, ci totodată și pre predecesori, adică ideea de succesiune fără de nici o unitate de sînge, că prin urmare pasagiul acesta nu poate demonstra aceea ce vor unii să demustre printr'insul, adică că Ioniță este Slav de origine, pentrucă și regii Simeon, Petru și Samuil încă ar fi fost Slavi. Această opinie a eruditului B. P. Hăjděu capătă multă și mare probabilitate prin împrejurarea că, în altă scrisoare de mai înainte către papa, Ioniță vorbește despre Simeon, Petru și Samuil, numai pur și simplu ca despre predecesorii săi. „Inquisivi, dice Ioniță, antiquorum nostrorum scripturas et libros et beate memorie imperatorum nostrorum predecessorum leges, unde ipsi sumpserunt regnum Bulgarorum et firmamentum imperiale, coronam super caput eorum et patriarchalem benedictionem et diligenter perscrutantes in eorum invenimus scripturis, quod beate memorie illi imperatores Bulgarorum et Blachorum Symeon, Petrus

¹⁾ „Litteræ Caloioannis domini Bulgarroum et Blachorum missæ domino Innocentio papæ III. translatae de Bulgarico in Græcum et de Græco postea in Latinum.“ *Monumenta* l. c. N. XXVI. pg. 15.

²⁾ „Limba Slavică la Romîni pînă la anul 1300.“ în *diarul* „Trafan“ din 1869, pg. 284.

et Samuel et nostri predecesores coronam imperii eorum et patriarchalem benedictionem acceperunt a sanctissima Dei Romana ecclesia...¹⁾ Căci tot cu acelaș drept s'ar putè argumîntă și contrariul dîcînd: pentrucă Ioniță este Romîn de origine (după cum o atestă toți istoricii contimpurenî), de aceea și strămoșii săi Simeon, Petru și Samuil, dacă strămoși au fost cu toții, încă au fost Romîni. Și într'adevăr! De și Simeon și Petru n'au fost Romîni de origine, totuși Samuil a fost Romîn, după cum am arătat în răsîmpul precedent, din cursul nostru de istoriea limbei și literaturii romînesce și seamănă a fi fost aeeva un strămoș al lui Ioniță.

Cu toate acestea nu putem ca să nu amintim, că cuvintele „Progenitorum meorum“ pot avè un deplin înțeles și fără de a se reportă la regii Simeon, Petru și Samuil, astfelu adică, dacă presupunem că Ioniță a voit să dîcă: secundum consuetudinem predecessorum meorum Imperatorum Bulgarorum et Blachorum Symeonis, Petri et Samuelis; secundum consuetudinem progenitorum meorum, et secundum consuetudinem omnium ceterorum Imperatorum Bulgarorum.

Pe de altă parte nu vom să lăsăm trecută cu vederea împresiunea ce au făcut'o asupra noastră cititul epistolelor lui Ioniță către papa. Ele se cunosc de departe că n'au fost concepute în lătinesc, sau cel puțin nu de un cunoscătoriu deplin al graiului lătinesc. Dară nici în graiul bulgaro-slovenesc nu pot crede că au fost concepute ele. Scrisorile lui Ioniță oglindesc așa de perfect toate particularitățile dicționale sintactice ale graiului romînesc încît cređi că citești o scrisoare romîneasă, ear' nici decît bulgaro-slovenească, sau lătinească. Din această cauză sintem foarte despuși a crede că Ioniță a conceput scrisorile nu în alt grai decît numai în graiul romînesc, din

¹⁾ *Vetera monum.* l. c. Nr. XLIII. pg. 27—28.

carele apoi s'au tradus de tot verbal în alte graiuri: bulgaroslovenesce, grecesce, sau lătincesce.

Cine dă atita valoare unui termin cu înțeles îndoios, dintr'o construcțiune care se poate controversa, numai pentrucă a fost întrebuintat de însu'și Ioniță, acela nu poate să treacă cu vederea și alți termini ai lui Ioniță deplin chiari și necontroversabili, mai ales atunci nu, cînd acești termini ni spun de tot alta ceva decît ni spunea terminul controversat.

Într'o scrisoare din anul 1202, către papa Inocențiu III., Ioniță mulțămescă atotputernicului D-deu că l-a cercetat și pre dînsul și i-a adus aminte de singele și de patria din care se trage.¹⁾ Din această scrisoare se vede lămurit că Ioniță se simțea și se considera ca Romîn, ca descendent al vechilor Romani, și ca atare voia să restaureze domnia romînească în peninsula Balcanică și în Dacia Traiană. Dacă s'ar fi simțit Ioniță ca Bulgaroslav și s'ar fi și considerat ca atare, atunci de bună samă că n'ar fi întrebuintat către papa espresiunile de mai sus de consîngenitate cu Romanii și cu Italianii.

Romînitătea fraților Asan, Petru și Ioniță o afirmă toți scriitorii contimpurani. Nici unul dintre dînșii nu ni spune că ar fi fost Bulgaroslavi de origine.

Nicita Honeeanul, cel mai cunoscutoriu al împrejurărilor politice și etnografice din peninsula Balcanică de pe la finea secolului al 12le și de pe la începutul secolului al 13le, pentrucă însu'și în persoană a luat parte la luptele Grecilor încontra Romînilor răsculați, ni spune apriat, că Petru și Asan au fost de aceeaș națiune și compatrioți cu Romîni, adică înșiși Romîni

¹⁾ „Multas egimus gratias omnipotenti deo, qui visitavit nos servos suos indignos secundum suam ineffabilem bonitatem et respexit humilitatem nostram, et reduxit nos ad memoriam sanguinis et patrie nostre, a qua descendimus“. Monumenta l. c. Nr. XXVI. pg. 15.

„Ἰσαάκιος ὁ Ἄγγελος... ἐαυτῷ δὲ μάλιστα καὶ Ῥωμαῖος ἐκπολεμώσας τοὺς κατὰ τὸν Αἴμιον τὸ ἕρος βαρβάρους, οἱ Μυσοὶ πρότερον ὀνομαζόντο, νυνὶ δὲ Βλάχοι κλησκονται... ἦσαν δὲ οἱ τοῦ κακοῦ (= ai răscoalei încontra Grecilor) πρωτουργοὶ καὶ τὸ ἔθνος ἔλον ἀναστείσαντες Πέτρος τις καὶ Ἀσάν, ὁμογενεῖς καὶ ταυτόσποροι...“¹⁾

Altă dată istorisescă Nicita Honeeanul despre un preut Grec prins și dice despre dînsul că, creșînd el că va imblîndi ura lui Asan încontra Grecilor, dacă i va vorbi în graiul lui, a vorbit cătră dînsul romînesce. „Τότε δὲ καὶ τῶν δορυβάτων τις ἱερέων, εἰς τὸν Αἴμιον αἰχμάλωτος ἀπαγόμενος, δεῖται τοῦ Ἀσάν ἀφεθῆναι, δι' ὁμοφωνίας ὡς ἴδρις τῆς τῶν Βλάχων φωνῆς εἰς ἔλεον αὐτὸν ἐκκαλούμενος. (l. c. pg. 617.)

Dacă pre Asan și pre Petru nu i numescă Nicita Honeeanul deadreptul Romîni, apoi pre Ioniță, pre al treile și pre cel mai renumit dintre frați, il face ὁ Μυσοὶς Ἰωάννης, adică Ion Romînul (l. c. pg. 815 și 829). Pre acesta a trebuit Nicita Honeeanul să l fi cunoscut chiar în persoană, pentrucă el a fost citva timp ostatic la curtea imperială din Constantinopolea (l. c. pg. 521.) Dacă Ioniță ar fi fost Bulgaroslav de origine, sau Grec, apoi Nicita Honeeanul de bună samă că nu l-ar fi numit Romîn, ὁ Μυσοὶς.

Geoffroi de Ville-Horduin, carele în armata lui Balduin de Flandra s'a luptat în persoană încontra lui Ioniță, carele prin urmare trebuia să i cunoască destul de bine naționalitatea, încă dice²⁾ despre dînsul că el a fost Romîn. „Iohannis qui ere Rois de Blakie et de Bougrie; et cil Iohannis si ere uns Blaque.“

Enrie, fratele lui Balduin de Flandra și urmașul lui ca împărat în Constantinopolea, serie papei Inocențiu III. o epistolă plină de tînguire despre bătălia nefericită avută cu Ioniță și despre prin-

¹⁾ Historia, ex. rec. Bekkeri Bonnæ 1835, pg. 482.

²⁾ Geoffroi de Ville-Horduin: de la conquête de Constantinople par le Français et les Vénitiens, în „Rerum Gallicarum et Franciscarum scriptores tom. 18. Paris 1822, pg. 456.

soarea lui Balduin. În deplină cunoștință a lucrului numesce Enric pre Ioniță Român. „Irruit, dice el¹⁾, subito Blachus ille Iohannitius in nostros cum... Blachis et Commanis et aliis.“ Și mai la vale earăși dice: per litteras ipsius Blachi... edocti fuimus.

Ansbertus, de asemea martor ocular și cunoșcătoriu al evenemintelor, destinge, ca și ceialaltii scriitorii contimpurenii, popoarele din peninsula Balcanică (Graeculos, Bulgaros, Servios et Flacos)²⁾, și numesce pre Petru: „quidam Kalopetrus Flachus et frater ejus Crassianus cum subditis Flachis.“ (l. c. pg. 34.)

Robert de Clary,³⁾ cărele încă ca martor ocular și ca bine informat despre popoarele din peninsula Balcanică a descris ocuparea Constantinopolii de către Franțuji și Venețiani, nu numesce pre Ioniță altfelu decit Iohans li Blakis, sau Iohans li Blaks.

În fața atitor testimonii unanime dala istorici contimpurenii: Greci, Franțuji și Germani, cărora nu li se poate atribui nici un felu de simpatie națională către Romini, capătă și afirmările lui Ioniță și ale arhiepiscopului său Vasiliu, ce le întimpinăm în epistolele lor către papa Inocențiu III.: că ar fi adevărat nu numai Romini de origine, dară că se simțese și se consideră a fi chiar moștenitorii Romanilor în peninsula Balcanică atit în cele politice cît și în cele bisericesci, „tamquam heredes descendentes a sanguine Romano“⁴⁾, o însemnătate foarte mare și se pot privi ca espresiunea unui curat adevăr.

¹⁾ Vetera Monumenta Slav. merid. l. c. Nr. LXIII. pg. 40 și 41.

²⁾ Ansbertus: Historia de expeditione Frederici imperatoris, curante Ios. Dobrowsky Pragae 1827, pg. 29.

³⁾ Robert de Clary: La prise de Constantinople, in „Chroniques gréco-romanes inédites ou peu connues publiées par Charles Hopf.“ Berlin 1873, pg. 51, 52, 82—84.

⁴⁾ Epistola arhiepiscopului Vasiliu către papa Inocențiu III., în „vetera monumenta slav. merid.“ l. c. Nr. XXVIII, pg. 17.

Nu mai puțin și cuvintele papei Inocențiu III. din epistolele lui către Ioniță despre originea acestuia și a poporului lui se desbracă de orice întesare și esagerare și capătă întelesul lor adevărat, numai dacă le citim în comparare cu atestările celorlalți contimpurenii și marturii oculari. Papa Inocențiu eră mai departe de cîmpul evenemintelor și le cunoșcă atit pre ele cît și pre cei ce le-au produs, numai din auđite, ear' nu și din vęđute și observate ca ceialaltii istorici. Spusele papei Inocențiu III. numai întru atita au valoarea lor istorică reală, întru sînt confirmate și de ceialaltii istorici nu numai contimpurenii, dar' și marturii oculari ai evenemintelor și cunoșcătorii de aproape ai împrejurărilor politice, soțiale și etnografice.

Deci numai curat edevăr spune, cînd papa Inocențiu III. scrie lui Ioniță, că a auđit, „quod de nobili urbis Romae prosapia progenitores tui originem traxerint¹⁾, et tu ab eis et sanguinis generositatem contraxeris et sincere devotionis affectum, quem ad apostolicam sedem geris quasi hereditario iure.“ — Sau cînd dice către arhiepiscopul Vasiliu din Transmuntana (Zagora): „Monemus igitur fraternitatem tuam et exhortamur attente... ut qui a Romanis traxerunt originem, ecclesie Romane instituta sequantur.“²⁾ — Sau cînd în altă dată serie tot arhiepiscopului Vasiliu: „Nos autem iam dudum, ut de ipsius (sc. Ioannitii) et subiectorum eius devotione ac statu terre possemus effici certiores, cum non velimus simpliciter, sed optamus etiam, ut sicut descendit ex nobili prosapia Romana, sic etiam ecclesie Romane instituta sequatur.“³⁾

Dincontră, papa Inocențiu III. esagerađă, sau cel puțin nu destinge bine, cînd vorbesce despre Bulgari și Romini deodată, și-apoi adauge, fără a destinge,

¹⁾ Vetera monum. l. c. Nr. XVIII. pg. 11.

²⁾ Vetera monum. l. c. Nr. XXIX. pg. 18.

³⁾ Vetera monum. l. c. Nr. XXXVII. pg. 21.

că se trag din Romani. Așa într'o scrisoare către arhiepiscopul Vasiliu dice: „Nos... ut paterne dilectionis affectum circa *Bulgarorum et Blachorum* ecclesiam, que a Romanis secundum carnem et sanguinem descendisse dicitur, per effectum operis monstrarem, iam pridem... archiepiscopum Brundisium (Dominic cu numele) duximus destinandum.“¹⁾ — Altă dată scrie către Ioniță tot fără destingere, dicind: „*Bulgarorum et Blachorum* populis tanto nos reputamus specialius debitores, quanto non solum fidem catholicam per sedem apostolicam olim devotius receperunt, sed descendunt etiam ex sanguine Romanorum.“²⁾

Din aceste doăue locuri, privitye numai pentru sine și fără de vre o comparare cu alte locuri din scrisorile papei Inocențiu III. sau cu atestările altor scriitori contimpurenți, am trebui neapărat să conchidem că nu numai Români, dar' și Bulgarii, își trag originea dela Romani. Precit de neconformă cu adevărul istoric ar fi această concludsiune, de altmintrea foarte logică în sine, pre atîta de falsă ar fi și concludsiunea, că Ioniță este Bulgar sau Slav de origine, pentru că papa Inocențiu III. dice că se trage din seminția regilor Bulgari de mai înainte. Căci papa Inocențiu III., spre a împlîndi urgia regelui Ungariei Bela III, pornită încontra lui Ioniță pentru ocuparea de către acesta a unor teritorii, asupra cărora rădică regele Ungariei nisce pretențiuni, apără pre Ioniță și spune regelui Ungariei, prin Leon Cardinalul, că „*fratres, Petrus videlicet et Iohannitus de priorum regum prosapia descendentes, terram patrum suorum non tam occupare, quam recuperare ceperunt, ita quod una die de magnis principibus et innumeris populis mirabilem sunt victoriam consecuti.*“³⁾

¹⁾ *Vetera monum.* l. c. Nr. XXIX. pg. 18.

²⁾ *Vetera monum.* l. c. Nr. XLVIII. pg. 31.

³⁾ *Vetera monum.* l. c. N. LVII. pg. 36.

Cine va luă în privire toate mărturiile cîte există despre naționalitatea fraților Asan, Petru și Ioniță, nu va putea să nu recunoască, vrînd nevrînd, că acești frați au fost Români de origine și că ei, în toată acțiunea lor, s'au și simțit ca Români; ba încă ce este și mai mult, ei se consideraū ca moștenitori ai Romanilor în toate drepturile acestora asupra peninsulei Balcanice, tamquam heredes descendentes a sanguine Romano.

§. 38. Paulicianii, probabilii trăducători ai Codicelui Voronețean.

Paulicianii, ca sectă religioasă, erau o ramură a vechiei secte a Manicheilor, care se strecurase din Asia în peninsula Balcanică încă de prin secolul al 8le, de sub împăratul Constantin V. Copronimul (741—775) încoace.¹⁾ Așezați în Tracia, ei se răspîndiră spre mieațănoapte prin munții Emului, și spre apus prin Macedonia și prin munții Pindului, prin nisce locuri locuite mai exclusiv de Români. De aici acești sectari, numiți și „Curați *καθαροί*“, s'au lătit foarte curînd nu numai în stîngă Dunării pe la Romîni din Dacia Traiană și pe la vecinii acestora pe la Ruteni, ci încă și prin Italia, unde apar mai ales sub numele de Catareni, și prin Franciea mieațădiuală unde se numesc Albigeni (Albigenses). Dintru început, această sectă purtă numele de Manichei, după primul fundătoriu Mănes, și de Pauliciani, pentru că apostolul Paul eră

¹⁾ *Golubinski*: Oceren istorii țerevei bolgarscoi, serbscoi, rumînscoi. Moscva 1871. pg. 155. — *Jirecec C. I.*: Geschichte der Bulgaren, Prag 1876, pg. 174—175. — *B. P. Hăjđer*: Cuvente den bătrâni. t. 2., Bucuresci 1879, pg. 247—260. — *Schmidt C.*: Histoire et doctrine de la secte des Cathares. Paris 1848—49, t. 1. pg. 3. Conf. articolul său: Katharer in: Real-Encyclopädie für protestantische Theologie und Kirche von Dr. Herzog., Stuttgart 1857, pg. 461—470. — *Rački Dr. F.*: Bogomili i Patareni, în „Rad. jugoslav. Akad.“ t. 7. 8. — *Neander*: Kirchengeschichte. Bd. 5, pg. 760 s. c. — *Hahn*: Geschichte der Ketzler im Mittelalter, Stuttgart 1850.

apostolul și învățătorii lor de predilecțiune, și mai pe urmă în Bulgaria de Bogomili, după popa Bogomil-Ieremie, un fanatic propagatoriū al ei pe la mijlocul secolului al 10-le, după cum vom vedea mai la vale.

Învătătura Paulicianilor sau Bogomiliilor o putem resumă cam în următoarele: ¹⁾

Vederile și credințele lor erau rădimate pe principiul dualistic de bine și de rău. Ca și vechii Manichei, Paulicianii s. Bogomilii credeau, că din începutul începuturilor au fost două principii în neconținut antagonism unul cu altul, un principiu bun și celalalt rău. Principiul cel bun a creat o lume perfectă, cerească și nevedută; principiul cel rău însă o lume materială, vedută, în etern schimbabilă pentru că nu este perfectă. Principiul cel bun a creat lumea spiretului, ear' cel rău lumea materiei, adecă întreg universul cu nenumăratele corpuri vii și neviu dintr'însul. Lumea spiretuală, în etern neschimbabilă, pentru că era culmea perfecțiunii, o credeau locuită de nisece ființe spiretuale, de un felii de oameni necorporali, ear' lumea materială o admiteau înpoporată după cum o vedem astăzi, dară o presupuneau în perfect antagonism cu lumea spiretuală și în neconținută luptă cu aceasta. Schimbările neîntrerupte din lumea materială n'ar fi alta decît victorii parțiale repurtate cu greu de lumea spiretuală asupra celei materiale.

Ivirea sau crearea acestor două lumi și-o închipuiau Paulicianii s. Bogomilii cam așa:

Dintru începutul începuturilor există, ca potență supremă creativă, Dumneđeū Tatăl cu doi fii ai săi, Satanail mai mare, și Mihail mai mic. Dumneđeū Tatăl a creat

¹⁾ Слово святого Козмы на еретики. în Archiv za povjestnicu jugoslavensku. t. 4. Zagreb 1857, pg. 69—97. — *Eutimiu Zygodenos*: naratio de Bogomilis. ed. Gieselet. Gottingae 1842. — Периодическои списание, t. 4. Braila 1871, pg. 56 ș. c., t. 7—8, pg. 75—105.

lumea spiretuală, în etern neschimbabilă și perfectă. Vedeînd perfecta armonie a ființilor din această lume, fiul mai mare, Satanail, a voit și el să'si arete puterea sa creativă și a creat altă lume, lumea materială, universul întreg cu nenumăratele corpuri dintr'însul, și a pus'o în contrast și antagonism cu lumea spiretuală creată de Dumneđeū Tatăl. Prin aceasta Satanail a devenit principiul cel rău, ear' Dumneđeū Tatăl a rămas și mai departe principiul cel bun. Continuînd Satanail cu crearea contrasturilor la ființele din lumea spiretuală a ajuns pînă la om. Totul era acum gata, numai că nu putea da creaturilor sale vieață, suflet, spiret. Deci fu nevoit ca să trâmăită lui Dumneđeū Tatăl solie cu rugarea, ca să binevoească a'i însufleți creaturile, a da omului spiret, vieață, căci atunci el va șervi la amîndoi, și lui Dumneđeū Tatăl și lui Satanail. Dumneđeū Tatăl, ca principiu bun ce era, în nemărginita sa bunătate, a împlinit dorința fiului său revoltat, a lui Satanail, devenit acum principiu rău, și a dat omului spiret de la sine ca să aibă vieață. Deci omul are două origini. După corp, el este făptură a lui Satanail, a principiului celui rău, ear' după spiret sau suflet, a lui Dumneđeū Tatăl, adecă a principiului celui bun. Din acest dublu început al omului s'a ivit într'însul un antagonism neconținut între corp și spiret; corpul pretindea ca omul să urmeđe legile materiei, ale trîndăviei, ear' spiretul legile spiretului, ale activității necurmăte și ale năđuinții spre neîntreruptă perfecțiune.

Dintru început, dela creațiunea omului încoace, printr'un răstîmp foarte îndelungat, a predominat în om corpul, adecă principiul cel rău. El a fost împins dintr'o fărădelege în alta, dintr'o nevoie în alta. dintr'un neajuns în altul, dintr'o suferință în alta, dintr'un chin în altul, dintr'o eroare în alta mai mare. Necađurile și chinurile omenimii se înmulțiseră, suferințele ei deveniră nesuportabile. În fața acestor rele cumplite, Dumneđeū Tatăl, ca

principiū bun, în duioșia și compătımirea sa pentru spiretul legat de materie, pentru sufletul dat omului, trãmite pre fiul său mai mic, pre Mihail, ca prin învățăturile sale să arete spiretului din om calea, cum să subjuge materia, să domnească asupra ei și cum în fine să scape de ea.

Mihail, spre a săvârși opera mîntuirii prin învățătură, ia, în aparință, corp ume-nese și dă oamenilor învățăturile necesare. Satanail revoaltă asupra lui pre oamenii, în carii predomină puterea materiei, și acestia organizează o luptă asupra lui, carea se închieiă prin răstignirea lui Mihail, carele poartă acum numele de Hristos. Mihail-Hristos pătimesce și moare numai în aparință, reînviă earăș și se întoarce la Dumneđu Tatăl, lăsindu'și corpul aparent în aer. În iad, Mihail a susținut o luptă cumplită cu Satanail, 'l-a învins în fine, 'l-a legat cu lanțuri ne'nfringibile în fundul iadului, 'l-a despoiat de finalul il, carele îi atestă originea și puterea creativă dumneđească, și a făcut astfelu din Satanail, Satană, principiū rău, însă fără de putere creativă.

În urma acestor vederi și credințe religioase, Paulicianii sau Bogomilii nu primiau între cărțile sale sfinte Testamentul Vechiū, pentrucă eră scris sub înriurinta predominitoare a corpului, adecă a lui Satanail, și pentrucă într'insul nu vedeau alta decit mai mult o apoteosă a lui Satanail, decit învățătură pentru mîntuirea și scăparea spiretului. Testamentul Nou il primiau, dar' numai ca isvor al învățăturilor morale și de purtare pentru mîntuirea sufletului, nu însă și ca fundămint pentru dogme și ceremonii. Pentrucă învățătură morale și mîntuitoare aflau ei mai multe în epistolele învățatului și liberalului apostol Paul, de aceea scrierile acestuia stăteau la dînșii în mare onoare. Opera mîntuirii o credeau Paulicianii sau Bogomilii săvârșită numai prin învățăturile și esimplele lui Mihail-Hristos, nu însă și prin patima, moartea și învierea lui. De aceea ei lepădau sacramintele,

diversele ceremonii, ierarchiea creștinilor, onorarea icoanelor și a moaștelor, pentrucă într'acestea ei nu vedeau alta decit noaue încercări de ale lui Satanail, devenit acum Satană, de a întemeiă earăș predominirea materiei, a corpului, asupra spiretului, de a turburà și de a întuneca învățăturile curate și mîntuitoare ale lui Mihail-Hristos și ale învățăcelor lui.

Aceste vederi și credințe religioase ni esplică în deajuns, de ce Paulicianii sau Bogomilii nu aveau nici cult estern, nici ierarchie proprie. La dînșii totul constă în învățătură și în sprijin reciproc de a ajunge la perfecțiune, la subjugarea materiei și la scăparea de dînșia. La dînșii, toți erau predicatori, chiar și muierile nu erau eschise dela această îndătorire. La dînșii nu erau privilegiați învățători și patentati ascultători. De aceea ei, în sufletul lor, uriau ierarchiea creștinească, și predicaū neascultare de dînșia, pentrucă o consideraū ca emanațiune de a lui Satanail, carea caută să subjuge mai mult decit să lumineđu, să deștepte și să elibeređu pre om.

Chiar și autoritățile civile le priviau Paulicianii s. Bogomilii mai mult ca mijloace de subjugare, decit de ordine și de apărare reciprocă încontra dușmanilor; de aceea învătau, ca și acestora să nu se supună cînd ved și cred că ele lucră pentru stabilirea predominirii materiei, ear' nu pentru luminarea și eliberarea spiretului.

Paulicianii erau sîrguincioși, lucrau și căștigaū mult, dară nu adunau avere, ci prisosul il dedeau celor nevoiași și lipsiți, de aceea și învățăturile lor aveau mare trecere la poporul de rînd, la cei săraci. Avuția, ca cevă material, prin urmare ca făptură direaptă a lui Satanail, n'avea în ochii lor nici un preț. Dincontra, pre cei ce strîngeau averi și imblau morțiș după avuție, îi consideraū Paulicianii ca agenți direpți ai lui Satanail, îi uriau și se feriau de dînșii.

Cu toată particularitatea credinților și învățăturilor sale, Paulicianilor li plăcea,

poate din prudență bine calculată, a se numi și a se considera ca creștini; ei nu voiau a eși din biserica creștinească, ci tindeau mai mult a o reformă și în esteriorul ei după credințele și vederile ce le aveau. Această tactică li-a înlesnit foarte lățirea și i-a scutit de persecutări sistematice și crâncene, mai ales din partea bisericii răsăritene.

Numele de Bogomili li se dă Paulicianilor după numele unui popă sectariu carele, prin activitatea sa și prin delul său, mai mult decât fiecare altul a contribuit la întemeierea și la răspîndirea acestui eres prin Bulgaria. Acest sectariu se cheamă Bogomil, după isvoarele grecesci, sau Ieremie, după isvoarele bulgaroslovenesci. După socotința criticilor însă, Bogomil să fi fost numele de botez sau mirenesc, ear' Ieremie numele de călugărie al acestui popă.¹⁾

Popa Bogomil-Ieremie trăia prin prima jumătate a secolului al 10-le, sub domnia regelui bulgăresc Petru (927—968). El a avut mai mulți învățacei devotați: pre Mihail, Tudor, Dobrea, Stefan, Vasiliu și Petru.²⁾ Aceștia, precum toți Paulicianii s. Bogomili în genere, erau foarte deloși și desvoltau mare activitate în propagarea principiilor și convingerilor lor. La dinșii, neexistind ierarhie, adevărații învățatori privilegiați, erau cu toții predicatori, și fiecarele căută să întrecă pe ceilalți în această misiune de propagandă. Această plăcere de a răspîndi credințele și convingerile sale, de și cu tact și cu prudență, după cum am observat mai sus, a avut drept rezultat, că Paulicianii sau Bogomili n'au rămas mult timp marginiți la vatra lor în Macedonia, în munții Pindului și ai Emului³⁾, ci foarte cu-

¹⁾ B. P. Hajdēu: Cuvente den bătrāni, t. 2. Bucuresci 1879. pg. 258, §. 8.

²⁾ B. P. Hajdēu: l. c. — *Safarik J. P.* Ursprung und Heimat des Glogolitismus. Prag 1858, pg. 16; — *Safarik J. P.* Kurze Uebersicht der ältesten kirchenslavischen Literatur. Leipzig 1848, pg. 21.

³⁾ *Jireček C. T.* Geschichte der Bulgaren, Prag 1876. pg. 175, 213.

rînd s'au răspîndit în toate părțile, spre mieațănoapte pînă pe la Don, și spre apus pînă în Franția mieațădiuală.

Romîni din Dacia Traiană n'au fost scutiți de înrîurîța Paulicianilor, poate de aceea că vatra lor a fost tocmai un teritoriu, în carele elemîntul romînesc era predominant pe timpurile acelea. Tudor, numit pîntre învățaceii lui Bogomil-Ieremie, a trebuit să fi fost Romîn de origine, pentrucă numele de Tudor, înloc de Toader sau Teodor, nu provine pe la Bulgaro-Slavi, ci numai la Romîni, la cari pînă în ziua de astăzi a rămas nume de predilecțiune. Dară de bună samă că nu numai Tudor, ci și foarte mulți dintre Paulicianii din Macedonia și din munții Pindului și ai Emului au trebuit să fi fost Romîni de origine, pentrucă aceste părți au rămas chiar pînă astăzi cuibul Romînilor din peninsula Balcanică. Prin Romîni din Macedonia și din regiunile Pindului și prin cei din Bulgaria a trecut paulicianismul și la cei din stînga Dunării, din Dacia Traiană. Și într'adevăr găsim urme necontestabile despre aceasta.

Se scie că Paulicianii aveau mare venerare pentru apostolul Paul. Ei se credeau urmași direcți ai acestui liberal și învățat apostol, și se numiau cu plăcere creștini de ai sfîntului Paul, de unde poate și numirea de Pauliciani.

Apostolul Paul a fost în tot timpul și este și în ziua de astăzi un apostol de predilecțiune al Romînilor din Dacia Traiană. Sasul Georgiu Reicherstorf, venind în doauă rînduri în Moldova ca trimis al regelui Ungariei Ferdinand, se folosi de această ocaziune și compuse o descriere a țării, pre carea a publicat-o mai apoi în Vieana la anul 1541 sub titlul de: „Moldaviae.... Chorographia.“ Aice ni spune el, că Romîni din Moldova se cred a fi păstrat neatînse învățăturile apostolului Paul. „Præterea gens ista Moldavica, dice el¹⁾,... Christum

¹⁾ Tesaur de monumente istorice de A. Papiu Ilarianul, t. 3 Bucuresci 1864, pg. 137.

et divos Apostolos agnoscit ac S. Pauli, ut ipsi volunt, religionem hactenus iam inde ab initio non sine summa veneratione et pietate coluit; istic diversæ sectæ et diversa quoque religionum et nationum genera habentur, ut pote Ruthenorum, Sarmatorum, Rascianorum, Armeniorum, Bulgarorum et Tartharorum, non minor denique pars Saxonum Transylvanorum, hanc terram passim inhabitantes, Imperio Moldavi wayvodæ obnoxia; varietate tamen ceremoniarum et dogmatum sine contentione utuntur, et quælibet secta sive natio, solitis suis ritibus et legibus, pro suo fruitur libitu.“ = „Pe lingă aceasta, acest popor moldovenesc... recunoaște pre Hristos și pre dumnezeescii apostoli, și urmează, după cum vor ei înșiși, dintru început și pînă acum cu cea mai înaltă venerațiune și pietate religiunea sfîntului Paul; aice se află diverse secte și diverse soiuri de religiuni și de națiuni, precum: Ruteni, Sarmați, Sirbi, Armeni, Bulgari și Tatauri; în fine nu mică parte de Sași transilvăneni, locuind această țară pe ici colă, este supusă autorității voivodului Moldav; totuș de varietatea ceremoniilor și a dogmelor se folosesc fără de ceartă; fiecare sectă, sau națiune, se bucură, după placul său, de ritul și de legea îndătinată.“

Tot așa și „Ioannes e. archiepiscopus Lundensis“ scrie într'a 6. Sept. 1536 din Oradiea mare împăratului Ferdinand că „Moldaviæ dominus præfatus (= Ioannes voyvoda) christianus est, sed fidei grecæ, sive sancti Pauli.“¹⁾ Și un arhiepiscop trebuia să scia ce va să însemne „creștin de credința sfîntului Paul.“

¹⁾ Monumenta Hungariæ historica. Diplomataria. t. I. Pesta 1857, pg. 368.

Un istoric transilvănean ne asigură¹⁾, că încă pe la 1699 esista în Transilvania Romîni, cari țineau pre apostolul Paul mai pre sus de toți sfinții.

Sașii din Transilvania au un proverb carele încă atestă deosebita venerare ce o aveau Romîni pentru apostolul Paul. Cînd vor să arete că cineva a rămas în nenorocire, fără de nici un ajutoriu din partea cuiva, Sașii dic despre dînsul: „man hat ihn verlassen, wie Sanct Paul die Bloch.“

Despre Ruteni, vecinii Romînilor despre mieațănoapte, cu cari Romîni din Moldova au stătut în multe și diverse referinți, ni spune numitul G. Reicherstorf (l. c. pg. 137), că la ei esista încă mulți Pauliciani. — „Pauli sectam profitentes.“ La Ruteni, secta Paulicianilor mai curînd s'a strecurat prin teritoriul Daciei Traiane, decit prin Panonia și Ungaria, unde predomină, cu veghiare, biserica apuseană păpistășască.

Se scie că Paulicianii sau Catarii se numiau între sine „boni homines, bons hommes.“ Această espresiune de „oameni buni“ esista și pînă astăzi la Romîni și se întrebuețadă în mod stereotip cînd se adresează cineva cu vorba cătră popor. Această titulatură încă seamănă să fi rămas de pe timpul Paulicianilor în graiul romînesc.

Pe temeiul acestor indicii sîntem foarte dispuși a crede, că Romîni din întregă Dacia Traiană au stat în neconțință comunicare cu confrății și cu conreligionarii săi din dreapta Dunării, de prin munții Emului și ai Pindului, unde se ivi mai întîiu secta Paulicianilor, și că foarte mulți dintre ei n'au fost necunoscuți cu învățăturile dualistice ale acestora. Dacă înrîurînta învățăturilor Paulicianilor nu s'a resimțit la Romîni din Dacia Traiană într'un mod sgomotos, dice prea

¹⁾ *Illia: Ortus et progressus variarum in Dacia gentium et religionum.* Claudiopoli 1764, pg. 15.

invățatul B. P. Hăjdău¹⁾, „causa principală este cunoscuta toleranță a clerului român, carele se prifăcea că nu vede abaterile cele mărunte, ear' în parte și ignoranța dogmatologică a acestui cler, carea nu-i permitea a stabili o distincțiune precisă între eres și ortodocșie, între „credendum“ și „non credendum.“ Toleranța religioasă a clerului român o recunoaște și Sasul G. Reicherstorf, carele dice²⁾: varietate tamen ceremoniarum et dogmatum sine contentione utuntur, et quaelibet secta, sive natio, solitis suis ritibus et legibus, pro suo fruitur libitu.“

Dacă Paulicianii din prudintă și ca să nu provoace dușmăni și persecutări asupra sa, nu făceau paradă din învățaturilor și nu voiau a se deslipi cu totul de ceilalți creștini ortodocși, apoi cu atita mai mare trecere aveau ei la poporul de rând, și cu atita mai puternică înrîurire esercitau ei asupra lui prin predice verbale și prin scrieri populare în înțelesul credinței și al convingerilor lor. „Ceea ce se poate dice fără cea mai mică esagerațiune, exclamă eruditul B. P. Hăjdău³⁾, este că nici o sectă, nici un eres din veacul de mijloc, nu împinsese atât de departe, ca Bogomiliu. fusiunea în fond și în formă a teoriilor teologice cu credințele vulgului. De aci literătura bogomilică se apropia în toate de literătura poporană, și în unele puncturi ambele se confundă chiar, se identifică într'un mod indisolubil, astfelu că ar fi peste putință a decide, dacă lucrul cutare sau cutare va fi trecut dela popor la Bogomili ori viceversa“, dela Bogomili la popor.

Se scie că Catarii din Italia și din Franchia mieadăiuială își trag originea dela „Curații, Catarii, Paulicianii sau Bogomiliu“, Macedoniei și ai Pindului.⁴⁾

¹⁾ B. P. Hăjdău : Cuvente den bătrâni, t. 2. Bucuresei 1879, pg. 259, §. 9.

²⁾ Tesauro de monumente ist., l. c. pg. 137.

³⁾ B. P. Hăjdău : Cuvente den bătrâni, t. 2. pg. 258, §. 7.

⁴⁾ C. Schmidt : „Katharer“ în Real-Ency-

Despre acestia însă ni spune Dr. Herzog,¹⁾ că dela dinșii „a pures un del vioiu de a răspîndi și de a citi scriptura în graiul poporului, lucru care esplică lățirea cea mare a catarismului.“

Deasemenea și C. Schmidt ne asecură,²⁾ că „Catarii, pentrucă își întemeiau socotințele pe Testamentul Nou, aveau de pe acesta mai multe traduceri în graiul poporului, carile toate se abăteau dela testul Vulgatei și arătau prin aceasta o provenință din Orient.

Nu mai puțin și Ed. Reuss³⁾ ne încredințează pe temeiul mai multor scriitori contimpurenți și prin acte publice, că traducerea sfintei scripturi în graiul poporului precum și toate studiile biblice poporene și-au luat începutul dela mișcările religioase, ivite în seculul al 10le mai întiu prin Macedonia și munții Pindului, și continuate apoi în Italia și Franchia prin seculul al 12le și al 13le. În special ni spune, că dela Catari s'a păstrat pînă astăzi, într'un singur Codice în Lyon, o completă traducere a Noului Testament, dimpreună cu o liturgie a lor.

Pentrucă Catarii apusenii aveau tradusă în graiul său poporal sfinta scriptură și pentrucă testul acestei traduceri se depărta de testul Vulgatei și îndegetă o provenință orientală, oare aceasta nu ne îndreptățește a presupune, a crede chiar, că și consecarii lor răsăriteni au avut și ei sfinta scriptură, și în special Noul Testament tradus în graiurile proprie na-

clopădie für protestantische Theologie und Kirche v. Dr. Herzog, t. 7. Stuttgart 1857, pg. 461—470.

¹⁾ Dr. Herzog : „Waldenser“, în Real-Encyclopädie für protestantische Theologie und Kirche, v. Dr. Herzog, t. 17. Gotha 1863. pg. 503.

²⁾ C. Schmidt : Katharer, l. c. pg. 461. — Jireček C. I. : Geschichte der Bulgaren. Prag 1876. pg. 214.

³⁾ Ed. Reuss : „Romanische Bibelübersetzungen“ în Real-Encyclopädie für protestantische Theologie und Kirche, v. Dr. Herzog, t. 13. Gotha 1860, pg. 94—95.

ționale? Aicia, în Orient, în Macedonia, în Bulgaria și în țările vecine noii sectări aveau mai mare îndemn de a traduce în graiul poporal sfînta scriptură, pentru că la aceasta aveau un puternic esîmplu în Bulgaro-Slavii decurînd încreștinați și îndestrați cu traducerea sfîntei scripturi în graiul său propriu național. Noii sectari de națiune bulgaroslavă au găsit sfînta scriptură tradusă în graiul său național; ei dară nu aveau trebuință de vre o noaă traducere, ci doară numai de vre o reviziune și completare. Nu stă tot așa lucrul și cu noii sectari de națiune romînească, precum și cu cei de națiune italienească și franțuzească. Romîni din Macedonia și de prin munții Pindului, din locurile unde s'a născut și s'a întărit această sectă religioasă, nu aveau tradusă în graiul său sfînta scriptură. Noii sectari de națiune romînă, dacă voiau să lătească și să înrădăcinească și pîntre Romîni noaia lor învățatură, trebuiau neapărat ca să traducă și în graiul Romînilor nu numai Noul Testament, pe carele se rădămau ei, ci și celealalte cărți apocrife ale lor; căci traducerea cărților necesare în graiul național eră acū demult recunoscut ca cel mai eficaciu mijloc pentru întemeierea și răspîndirea unei religiuni, sau a unei secte religioase.

Dacă Catarii, Paulicianii sau Bogomilii Bulgaro-Slavi, Italieni și Franțuji aveau cu toții Noul Testament și celealalte cărți apocrife traduse în graiul său propriu național, oare este cu putință, ca numai Romîni, pe teritoriul cărora a luat mai întîiu începutul această sectă religioasă, ca numai ei să nu fi eugetat la traducerea în graiul său național a Noului Testament și a celoralalte cărți apocrife? Chiar de n'am avé nici un indiciu despre astfel de traduceri, totuș firea lucrului și analogia ne-ar înduplecă să presupunem numai decît esistența lor oarecîndva; căci eruditul B. P. Hăjdău ni probează¹⁾, că și

¹⁾ „Cuvente den bătrăni“, t. 2. Bucuresei 1879, pg. 249...

Romîni au luat parte egală cu Bulgaro-Slavii la răspîndirea catarismului spre apus.

Din fericire însă, urmele binefăcătoarei înriurîți a Paulicianismului, (Bogomilismului sau Catarismului) asupra deșteptării naționale și asupra începuturilor literaturii romînesce nu s'au șters încă cu desăvârșire.

Codicele Voronețean și bucăți din Codicele Sturđean sint, după socotînța noastră, rêmășiți de această înriurîță!

Codicele Voronețean, de și scris ultima oară pe la finea secolului al 15le, sau în primele două decenii ale secolului al 16le, totuș n'a putut fi tradus pe atuncia, precum am vëdut mai sus.

Este mai mult decît propabil, după cele ce am spus mai sus, că acest monument literariu, tocmai pentru că conține o parte din Noul Testament, și nu din cel Vechi, este opera Paulicianilor sau Catarilor (Curaților) Romîni. Acești sectari, vrînd a se lăți mai departe, trebuiau să se întemeieze și să se întărească bine a casă. Și cine nu scie, că înainte și după secolul al 10le, Macedonia, munții Pindului, Tesalia și Albania, vatra acestor sectari, au fost țări locuite, dacă nu esclusiv, apoi de bună samă că în partea cea mai mare de Romîni, căci în părțile acestea eră făimoasa „Μεγάλη Βλαχία“¹⁾ = „Romînia cea Mare“ a, evului mediu? În graiul majorității poporului de prin aceste locuri, în graiul Romînilor adevă, au trebuit „Curații = Catarii“ să traducă numai decît cartea cărților, adoptată de dînșii, adevă Noul Testament, și apoi au căutat a se lăți pe de-o parte spre mieađănoapte, pe la confratii și conreligionarii săi din stînga Dunării, ear' pe de altă parte prin Italia și prin Franciea, și a introduce și pe acolo Noul Testament în graiul poporului. Dacă Noul Testament și liturgia Catarilor din Franciea mieađădiuală dăteađă de prin secolul 12le și al 13le, apoi tot

¹⁾ *Nicitas Choniates*: *Urbs capta*, cap. 15.

de prin acest secol, dacă nu și mai din înainte dătează prima traducere și a Codicelui Voronețean.

Dar' nu numai traducerea Noului Testament o avem ca suvenir de la Paulicianii sau Curații Români, ci încă și alte scrieri apocrifice de ale lor. Discutind și comentind prea învățatul B. P. Hăjdău¹⁾ Codicele Sturdean, scris succesiv între anul 1580 și 1620, ni demostrează cu puternice argumente că mai multe bucăți din acest Codice sînt de proveniență Pauliciană sau Curățescă, de aceea le și numește el testuri Bogomilice. Dintre scrierile populare, cuprinse în Codicele Sturdean, eruditul B. P. Hăjdău privește ca provenite din înrîurirea Paulicianilor s. Bogomililor numai patru bucăți: 1. Rugăciune de scoaterea dracului; — 2. Călătoria Maicii Domnului la iad; — 3. Apocalipsul apostolului Paul și 4. Cugetări în oara morții. Toate celelalte însă le crede ortodoxe deplin, le numește „testuri Măhăcene“ și le atribuie lui popa Grigoriu din Măhaciū de lângă Turda din Transilvania. Aceste „testuri Măhăcene“ sînt următoarele:

1. Legenda Duminicăi, scrisă în anul 1600. —
2. Încercări de traducere din slovenește, circa 1600. —
3. Întrebare creștinească; copie din 1607 după un original din 1560. —
4. O predică din 1619. —
5. Legenda sînteii Vinerii, circa 1580. —
6. Fragment dintr'o conjurațiune, înaintea de 1583. —
7. Legenda lui Avraam, înaintea de 1600. —
8. Fragment liturgic, circa 1600 și —
9. O predică, circa 1600.

Ori de toate aceste bucăți sînt într-adevăr de proveniență ortodoxă, sau ba, aceasta nu ne încumetăm a decide. Dar' ceea ce ne credem îndreptățiți a afirma este, că bucățile acestea nu sînt nici traduse nici compuse toate de popa Grigoriu din Măhaciū, ci el este numai colectantul și prescriitorul lor. Arhaisme, și mai ales rotacismul ce se găsește în mod mai

¹⁾ B. P. Hăjdău: „Cuvente de bătrani“, t. 2. București 1872.

estins sau mai redus prin unele din aceste scrieri, stă în contradicție cu graiul Românilor din secolul al 16 și al 17le, și ne constrînge a presupune, că multe și din aceste „testuri Măhăcene“ dătează dintr'un răstimp cu secole mai vechii decît secolul al 16le sau al 17le, adică dintr'un răstimp, în carele Romîni aveau rotacismul în pronunța unor cuvinte, dintr'un răstimp aproape de acela în carele Paulicianii sau Curații Romîni au tradus în graiul românesc Noul Testament, și au dat prin aceasta început literaturii și impuls dezvoltării naționale.

Că Romîni au să mulțamească Paulicianilor s. Curaților primul impuls la punerea temeliei pentru o literatură și cultură curat națională, se poate cunoaște și de acolo, că toate popoarele creștine carele, deodată cu creștinismul, primiseră ca grai bisericesc și cultural graiul grecesc sau lătinesc, numai prin mișcări sau revoluțiuni religioase au ajuns la folosirea graiului propriu național și la introducerea lui în biserică și în școală. Așa a fost aceasta la Bulgaro-Slavi, la Italiani, la Franțuji, la Spanioli, la Angleji și la Germani, așa s'a întimplat de bună samă, și la Romîni.

Folosirea graiului românesc dintru început numai de către Paulicianii s. Curați ni explică mai departe, de ce Noul Testament, tradus de dînsii, nu s'a vulgarizat pe la toți Romîni, și de ce graiul românesc, folosit de Paulicianii Romîni, n'a putut fi introdus mai curînd în biserică Romînilor și delătura dintr'însa graiul străin, bulgaroslovenesc.

§. 39. Locul unde a fost tradus Codicele Voronețean.

Arătarea cu precisiune a locului unde s'a tradus Codicele Voronețean, ni este preste puțină. Dacă însă în natura lucrurilor și a timpurilor din evul mediu, ca testul Codicelui Voronețean să fi fost tradus la vre un scaun de episcopie sau de mitropolie, sau la vre o mănăstire mai

însămnată. Atît scaune de episcopii și de mitropolii, cît și mănăstiri mai însăm-nate, carile să fi fost dezvoltat vre o activitate culturală și literară prin seculul al 9le, sau prin seculul al 12le, sau al 13le, pe teritoriul Daciei Traiane, nu ni sînt cunoscute, după starea cercetărilor istorice din ziua de astăzi. Poate că nici n'a existat astfel de focare culturale și literare din cauza deselor și necontenitelor năvăliri și prădări ale popoarelor barbare. De aceea noi nici nu credem că Codicele Voronețean a fost tradus undeva pe teritoriul Daciei Traiane.

În această credință ne întărește încă și considerarea, că impulsul și inițiativa la toate evenimentele religioase și politice, atît la cele din seculul al 9le, cît și la cele din seculul al 12le și al 13le nu l-au dat locuitorii Daciei Traiane ci toate aceste evenimente au fost înșenate mai cu samă de ierarhia bisericească și de bărbații politici din Dacia Aureliană, sau mai bine zicînd, din peninsula Balcanică. Aici au existat chiar din primele secole ale creștinismului mai multe focare atît de propagandă și cultură religioasă, cît și de activitate literară. Renumite sînt în privința aceasta mai cu samă scaunele mitropolitane din Tirnova și din Ohrida, precum și republica mănăstirească din Muntele Atos. Din aceste locuri se răspîndiau în toate părțile ideile religioase și culturale; din aceste locuri se nutria și se susțineau fibrele vieții religioase, și chiar naționale, atît la popoarele din peninsula Balcanică, cît și la locuitorii dreptcredincioși ai Daciei Traiane. Deci, în peninsula Balcanică, și anumea poate chiar în vre unul din locurile numite mai sus, a trebuit să se fi fost tradus romînesc testul Codicelui Voronețean.

Pentru arhiepiscopia din Tirnova ar vorbi foarte mult împrejurarea, că aici Ioniță, primul rege al Romînilor și al Bulgarilor, își alesese reședința sa, și că primatele lor, Vasiliu, carele mult a sprijinit cu autoritatea sa spiretuală mișcarea

națională a Romînilor și eliberarea lor de sub imperiul bizantin, eră însuflețit de simțul național și de necesitatea unei culturi propriie naționale. În Tirnova, pe timpurile acestea, trebuie să fi existat multă și mare activitate nu numai pe terenul politic civil, ci și pe cel bisericesc, și mai ales în căutarea și procurarea mijloacelor de a deslipi și prin grai biserica Romînilor de a Grecilor, și chiar de a Bulgaro-Slavilor.

Pentru republica mănăstirească din muntele Atos vorbese încîtva împrejurarea, că Romîni din stînga Dunării, după consolidarea sa în statură proprie națională, au întreținut legături pioase cu aceste mănăstiri, sprijinindu-le în diverse moduri, și înființînd mai pe urmă și o mănăstire proprie.

Pentru Ohrida, ca loc al traducerii Codicelui Voronețean, avem mai multe indicii. Ohrida, ca episcopie a vechiei Iustiniane Prime, a jucat în toate timpurile o însămnată rolă bisericească. Activitatea spiretuală n'a lipsit aice nicînd. Cu scaunul bisericesc din Ohrida mai ales au stat în strînsă legătură mitropolia din Țara Romînească și din Moldova. De aici și-a luat locuitorii Daciei Traiane nu odată binecuvîntarea pentru aședarea scaunului mitropolitan; ba chiar și cărți religioase să și fi procurat tot de aici.¹⁾ Este așadar foarte probabil, ca testul Codicelui Voronețean să fi fost tradus chiar în Ohrida, sau undeva prin apropiere. Faptul că fenomenul rotacismului s'a păstrat în dialectul toschic albanean și în dialectul istriaromînesc chiar pînă în ziua de astăzi, încă seamănă a vorbi mult în favoarea locului traducerii Codicelui Voronețean nu numai oare unde în peninsula Balcanică, dară chiar la scaunul mitropolitan din Ohrida.

¹⁾ Letopesișile Țării Moldovir, de *M. Coșgălniceanu*, t. I. ed. I. Iași 1852, pg. 106. — Magazinul istoric pentru Dacia, de *A. T. Laurianu* și *N. Bălcescu*, t. I. București 1845, pg. 277—278.

§. 40. **Timpul venirii testului Codicelui Voronețean în Moldova și la Voroneț.**

Luptele politice și religioase petrecute în peninsula Balcanică, mai ales din secolul al 12le pînă în secolul al 15le după cucerirea Constantinopolii de Turci (29. Maiu 1453), au făcut ca o mulțime de bărbați, compromiși în aceste lupte ardătoare, să și părăsească patria sa natală și să și caute prin alte țări îndepărtate, pe la consingeni și conreligionarii lor, mijloace de traiu și aderenți atit pentru cultivarea ideilor și simțămintelor de cari erau ei însuflețiți, cît și pentru continuarea luptei naționale și religioase întreprinse de dinșii. Emigranții politici au isbutit a împreună micile capitanate, ducate și domniate de prin țara Romîneasă și Moldova în doauë state naționale mai mari și mai puternice, ear' emigranții religioari de a întemeia în aceste state pe de-o parte episcopii și cîte o mitropolie, ear' pe de altă parte o mulțime de mănăstiri, în carile să se continue vieța contemplativă religioasă și activitatea intelectuală, întreruptă în peninsula Balcanică.

Istoria sau legendele celor mai vechi și mai însemnate mănăstiri din Moldova și din Țara Romîneasă ni arată ca fundători ai lor tot bărbați veniți încoace dela confrății noștri din peninsula Balcanică. Așa mănăstirea Neamțului¹⁾ să și fi luat începutul dela trei săhastri veniți de preste Dunăre pe la finea secolului al 14le. Tot dela astfeliu de săhastri să și tragă începuturile sale mănăstirile Vodița și Tismana din Țara Romîneasă, Bistrița, Bisericanii și Pângărații din Moldova; ²⁾ etc. Mai ales în secolul al 14le și al 15le, cînd Turcii începură a se lăți și a și întemeia domnia preste țările din peninsula Balcanică, o mulțime de călugări de aici, persecutați de Turci, căutară și și aflară adăpost prin

¹⁾ *Andronic*: Istoria sfîntelor mănăstiri Neamțul și Secul. M. Neamțului 1857.

²⁾ *Melchisedec*: Vieța și scrierile lui Grigoriu Țamblac, Bucuresci 1884, pg. 58—59 și 68—70.

Țara Romîneasă și prin Moldova. Călugărismul la Romîni din Dacia Traiană seamănă a fi fost nu numai întemeiat și desvoltat, dar' și introdus de astfeliu de emigranți. El dăteadă aici cam de prin secolul al 14le încoace.

Acești emigranți religioari, acești săhastri pioși și însuflețiți de învățăturile evangelice, în călătoriile lor forțate, duceau cu sine o mulțime de cărți, din carile se rugau lui Dumnezeu și pre carile le răspîndiau prin copii pretutundine pe unde petreceau timp mai îndelungat, sau pe unde se aședau pentru totdeauna. Ce lucru mai firesc este așadară, ca vre unul din acești săhastri pribegi să fi luat cu sine din locul de unde a purces, și testul Codicelui Voronețean, și aducîndu'l în Moldova sau la mănăstirea Neamțului, sau a Bistriței, sau la vre o altă mănăstire, ori săhăstrie, să'l fi preseris apoi și să'l fi dat și pe la alte mănăstiri, și așa să fi venit și la mănăstirea Voronețului.

Pe lingă aceasta noi scim, că Romîni Moldoveni nu o dată au trâmisi la focariile religioase mai însemnate din peninsula Balcanică soli pentru învătura legii și pentru cărți. Așa ni spune Miron Costin¹⁾ într'un adaus ce'l face el la cronica lui Grigoriu Urechie, cap. V., unde se vorbește despre conciliul din Florența, că „și Alecsandru Vodă (cel Bun) trimis'au cu voia țării soli cu Grigorie Țamblac. N'au aflat solii dela Alecsandru Vodă nice pe Patriarhul, nice pre împăratul la Țarigrad; ce ear' se întorcea neisprăvind nimică; nu le au părut a fi cu cale; ce s'au dus la Ohrida, unde găsind pre Episcopul de Ohrida și dînduși soliea la dînsul, că eră trâmisi pentru învățatura legii, luat'au de acolo și preuți și cărți sirbesci de toată rîndueala bisericii.“ Pîntre aceste cărți sirbesci, cum le numesce Miron Costin, foarte ușor a putut fi și testul Codicelui nostru Voronețean.

¹⁾ *Lctopisișile Moldovei*, tom I. Iași 1852, pg. 106.

nețean. Soliea aceasta a lui Grigoriu Tamblac la Constantinopolea și la Ohrida, dacă s'a întâmplat sub Alesandru cel Bun (1401—1432), apoi ea n'a putut căde decât în ultimii ani ai domniei lui, adevă în anul 1431 sau 1432, pentru că pe timpul acesta urmau cu mare agitațiune pertratările pentru reîmpreunarea bisericii resăritene cu cea apuseană.¹⁾ Deci tot pe timpul acesta, sau și ceva mai înainte, poate chiar în secolul al 14le, prin vre un săhastru emigrant, a venit testul Codicelui Voronețean la Moldova, precum și testurile Măhăcene din Codicele Sturțean în Transilvania. La mănăstirea Voronețului testul Codicelui a putut veni sau prin însuși renumitul săhastru Daniil, autorul spiretual al acestei mănăstiri, carele și el a putut fi vre unul dintre săhastrii emigrați din peninsula Balcanică, sau prin Stefan cel Mare, fondătorul real al mănăstirii, despre carele ni spun uricele și tradițiunea, că el a îndestrat mănăstirea nu numai cu moșii, dar' și cu cărți. În această mănăstire, sau poate și în mănăstirea Voronei din județul Botoșanilor, s'a făcut pe la finea secolului al 15le sau în primele două decenii din secolul al 16le actuala copie a acestui Codice.

§. 41. Testul Codicelui Voronețean a fost răspândit pîntre Romîni.

Cumcă testul Codicelui Voronețean n'a fost o traducțiune particulară și izolată, ci întrebuintată de Romîni și răspîndită pîntre dinșii, avem mai multe indicii. Prima dovadă despre aceasta ni sînt pe de-o parte împărțeala lui în prelecțiuni s. cetenii (§. 12), și apoi notele tipiconale din el (§. 13). Aceste note tipiconale ni arată că prelecțiunile, în cari eră împărțit testul, se citiau nu numai în fiecare di în biserică la șerviciul dumnezeesc, ci și în afară de biserică, la diferite ocațiuni, precum la *оуиТСАШ аз.мешноуш*¹³³/sub, §. a.

¹⁾ *Melchisedec*: Vieța și scrierile lui Grigoriu Tamblac, Bucuresci 1884, pg. 43 și 44.

De nu s'ar fi întrebuintat acest test la șerviciul dumnezeesc în și afară de biserică, împărțeala lui în prelecțiuni și notele tipiconale din el ar fi fost cu totul de prisos, și ar fi și lipsit de bună samă din test.

Împrejurarea că prelecțiunile din Codice sînt calculate pentru toate săptămînile din an și pentru fiecare di din săptămîină, începînd din duminica Pascilor, ni demostă mai departe, că testul acestui Codice a fost tradus în vre o mănăstire și menit în prima linie, pentru șerviciul dumnezeesc de prin mănăstiri, pentru că numai întru acestea se făceau rugăciuni în toate zilele de preste ani, nu și în bisericile ordinare, lumene, în carile se liturgisîă numai în duminici și sărbători. Dar' și întru acestea s'a putut întrebuintă, și de bună samă că s'a și întrebuintat testul Codicelui, pentru că notele tipiconale din el înlesniă folosirea lui atit de călugări cit și de preuții lumeni.

Altă dovadă despre răspîndirea lui pîntre Romîni sînt cîteva particularități flecionale din el, pe cari le întîmpinăm și în primele tipărituri biblice din secolul al 16le și al 17le. Și prin acestea găsim urme de formarea perfectului simplu în su și a persoanei întîia și a doaua plurală în āmu, atu; umu, utu; emu, etu, și imu, itu; de un mod condițional (§. 27, Nr. 4. b. e.); de articularea adjectivului cînd este legat de substantivul său prin articolul demonstrativ cel - cea (§. 28); etc. Toate aceste particularități le credem trecute în aceste tipărituri nu atîta în virtutea particularității graiului de pe atunci, că adevă s'ar fi vorbit astfel pe timpurile acelea, cit mai virtos prin înrîurirea traducțiunilor vechi, de cari se folosiău noi traducători la lucrările lor. Remarcabilă în privința aceasta este o notă marginală din Testamentul Nou tipărit în Bělgrad în anul 1648. Aice, la cap 21, v. 3. citim la margine pe pag. 163 ca comentariu al cuvîntului „ВЪНЦАМ” următo-

rele: „întorsura cea de mult
dice înnotăm, iar noi am scris vânslăm,
căci vânslă cu corabia pe apă.“ Această
notă marginală ni vorbește despre o
„întorsură de demult“, adică
despre o traducțiune vechie, în
care stă „înnotăm“ sau „notăm“ înloc
de „vânslăm“, expresiune mai cunoscută
și mai populară pe la anul 1648. În tes-
tul Codicelui Voronețean găsim tocmai
într'acest loc cuvântul „nutămu“, care
provine de 12 ori tot în înțelesul de na-
vigare, precum și cuvântul „nutare = na-
vigație“ de două ori. Și expresiunea **ВЗРАСА**
încă nu este necunoscută Codicelui,
căci și ea provine în el de 7 ori, dar
numai ca verb, nu și ca substantiv. Noi
și pre aceasta o dechierăm, precum am
dechierat pre multe altele, ca modernisare
din partea vre unui copist mai târziu, pre-
cum modernisarea și traducătorii din 1648.
Tot în Testamentul Nou din 1648 mai
găsim și persoana întâia singulară din îm-
perfect egală cu a 3a singulară și plurală,
tocmai în acele locuri, în cari o întîmpî-
năm și în Codicele Voronețean.

O citire atentă a Codicelui Voronețean în
paralelă cu testul „întorsurei“ din 1648
ne va convinge pe deplin, că testul Codicelui
Voronețean n'a putut a nu fi fost necu-
noscut și nefolosit de traducătorii din 1648,

căci înrîurînta lui este prea vădită și se
arată adese ori prin o identitate atît în
espresiuni și în șirul cuvintelor, cît și în
flecșiunea lor. Aceste identități, precum
și mărturisirea din nota marginală despre
esistența unei „întorsuri mai de demult“,
ne întăresce pre noi în credința, că testul
Codicelui Voronețean a fost nu numai
folosit de traducătorii Testamentului Nou
din 1648, dară și lătit pîntre Romîni,
folosit de dinșii și cunoscut și de ceia-
lalți traducători de cărți biblice din se-
culul al 16le și 17le.

Fapta că traducătorii din 1648 se
provoacă tocmai în testul Faptelor Apo-
stolilor la o „întorsură mai de demult“,
ni dovedesce mai departe, că ei n'au
avut în vedere vre una din tipăriturile
de mai înainte, ci numai vre un ma-
nuscript, în carele se află, dacă nu Te-
stamentul Nou întreg, apoi de bună
sămă că Faptele Apostolilor. Pînă acum
însă, o traducțiune mai vechie sau alta
decît a testului din Codicele Voronețean
nu ni este cunoscută. Deci și această
considerare militează foarte mult în fa-
voarea opiniunii noastre, că traducătorii
din 1648, vorbind de „întorsura cea de
demult“, n'au avut în vedere altă traduc-
țiune decît numai pre aceea a Codicelui
Voronețean.

Mărimea și forma literelor. pg. 274.

1. A α, γ, α	13. o	25. K ρ ρ	37. π, 7
2. b, z,	14. 4	26. z z	38. 4
3. b	15. λ λ	27. λ λ	39. γ δ
4. B β	16. ι ι	28. μ υ μ μ	40. ογ
5. z	17. η κ	29. η κ	41. β, β
6. h d a	18. ι	30. ο, ο	42. ν
7. β, β	19. η κ	31. ω, ω	43. π
8. ζ, ζ,	20. λ	32. π π	44. τ
9. ε ε ε, ε	21. ι	33. ρ ρ, σ	45. z
10. τ τ, τ	22. κ	34. σ σ	46.
11. φ φ, φ	23. τ τ τ τ	35. ш ш	
12. φ, φ	24. κ, φ	36. ψ ψ	

Marca fabriciei pg. 322. *Tabela II.*

